

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİMDALI**

BANKACILIK KANUNUNDA SUÇLAR VE CEZALAR

(BANKACILIK KANUNUNDA DÜZENLENEN ADLÎ SUÇ VE
CEZALAR, USÛL HÜKÜMLERİ İLE YETKİ VE CEZAÎ
SORUMLULUĞA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN GENEL HUKUK VE
CEZA HUKUKU SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE KANUNUN
GENEL AMACI İLE UYUMU)

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN: Prof.Dr. Tiğınçe OKTAR

HAZIRLAYAN: Uğur YİĞİT

İstanbul – 2008

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİĞORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİMDALI**

BANKACILIK KANUNUNDA SUÇLAR VE CEZALAR

(BANKACILIK KANUNUNDA DÜZENLENEN ADLÎ SUÇ VE
CEZALAR, USÛL HÜKÜMLERİ İLE YETKİ VE CEZAÎ
SORUMLULUĞA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN GENEL HUKUK VE
CEZA HUKUKU SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE KANUNUN
GENEL AMACI İLE UYUMU)

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN: Uğur YİĞİT

İstanbul – 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Bankacılık Kanununda Suçlar ve Cezalar

TEZ TÜRÜ : Doktora

TEZİ HAZIRLAYAN : Uğur YİĞİT

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ : 14.08.2008

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Prof.Dr.Tiğınçe OKTAR

Tiğınçe

Üye

Prof.Dr.Ali Rıza OKUR

Ali Rıza

Üye

Prof.Dr.Merih Kemal OMAĞ

Merih Kemal

Üye

Yrd.Doç.Dr.Kamil USLU

Kamil Uslu

Üye

Yrd.Doç.Dr.Necla GÜNEY

Necla Güney

Marmara Üniversitesi Göztepe Kampüsü, Kuyubaşı Kayışdağı Cad. 34370 İSTANBUL/TÜRKİYE

Tel: +90. 216. 418 20 89 Faks: +90. 216. 347 69 51

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	XVIII
ÖZET	XXI
ABSTRACT	XXII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SUÇLARI İLE CEZA HUKUKU GENEL HÜKÜMLERİ İLİŞKİSİ

1. BANKACILIK SUÇLARI İLE CEZA HUKUKU İLİŞKİSİ.....	5
2. CEZA HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA	6
2.1. SUÇ	6
2.1.1. Kavram	6
2.1.2. Konusu	7
2.1.3. Unsurları	8
2.1.3.1. Yasallık Unsuru	9
2.1.3.2. Maddi unsur (tipe uygun eylem)	10
2.1.3.2.1. Hareket	10
2.1.3.2.1.1. Kavram	10
2.1.3.2.1.2. Hareket Unsuru Açısından Suçlar	11
2.1.3.2.1.2.1. İcra – İhmal Suçu	11
2.1.3.2.1.2.2. Bağlı Hareketli -Serbest Hareketli Suçlar	11
2.1.3.2.1.2.3. Seçimlik Hareketli Suç	12
2.1.3.2.1.2.4. Tek Hareketli – Birden Çok Hareketli Suçlar	12
2.1.3.2.1.2.5. İtiyadî Suç	12
2.1.3.2.2. Sonuç	12
2.1.3.2.2.1. Tanım	12
2.1.3.2.2.2. Sonuç Açısından Suçlar	12
2.1.3.2.2.2.1. Şekli Suç – Maddi Suç	12
2.1.3.2.2.2.2. Ani Suç – Kesintisiz (Mütemadi) Suç	13
2.1.3.2.2.2.3. Tehlike Suçu – Zarar Suçu	13
2.1.3.2.2.3. Nedensellik Bağı	13
2.1.3.3. Hukuka Aykırılık	14
2.1.3.3.1. Yasa Hükümünün Yerine Getirilmesi	14
2.1.3.3.2. Yetkili Mercinin Emrini Yerine Getirme	14
2.1.3.3.3. Meşru Savunma	15
2.1.3.3.4. Zorunluluk Hali	15
2.1.3.3.5. Hakkın Kullanılması	16
2.1.3.3.6. İlgilinin Rızası	16
2.1.3.4. Manevi Unsur (Kusurluluk)	16
2.1.3.4.1. Kusur Yeteneği (İsnat Yeteneği)	17
2.1.3.4.2. Kusur Yeteneğini Etkileyen Faktörler	18
2.1.3.4.2.1. Yaş Küçüklüğü	18
2.1.3.4.2.2. Akıl Hastalığı	19
2.1.3.4.2.3. Sağır-Dilsizlik	19
2.1.3.4.2.4. Geçici Nedenler, Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma	20
2.1.3.4.3. Kusur Türleri	20
2.1.3.4.3.1. Kast	20
2.1.3.4.3.2. Olası Kast	21
2.1.3.4.3.3. Taksir	22

2.1.3.4.3.4. Bilinçli Taksir	24
2.1.3.4.4. Kusurluluğu Etkileyen Nedenler	24
2.1.3.4.4.1. Hata	24
2.1.3.4.4.1.1. Fiili Hata	26
2.1.3.4.4.1.1.2. Suçun nitelikli hallerinde hata	27
2.1.3.4.4.1.1.3. Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenlerde Hata	27
2.1.3.4.4.1.2. Hukuki Hata	28
2.1.3.4.4.2. Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit	29
2.1.3.4.4.3. Haksız Tahrik	30
2.1.4. Suçun Özel Oluşum Biçimleri	31
2.1.4.1. Teşebbüs	31
2.1.4.2. İştirak (Katılma)	31
2.1.4.2.1. Suça İştirak Edenlerin Sorumluluğu	32
2.1.4.2.2. Koşulları	32
2.1.4.2.3. Türleri	32
2.1.4.2.3.1. Müşterek Faillik / Suç Ortaklığı	33
2.1.4.2.3.2. Dolaylı Faillik	33
2.1.4.2.3.3. Azmettirme	34
2.1.4.2.3.4. Yardım Etme	35
2.1.4.2.3.4.1. Kavram	35
2.1.4.2.3.4.2. Türleri	36
2.1.4.2.3.4.2.1. Manevi Yardım	36
2.1.4.2.3.4.2.2. Maddi Yardım	36
2.1.4.2.3.4.3. Yardım Etmede Ceza	36
2.1.4.3. İçtima (Birleşme)	37
2.1.4.3.1. Kavram	37
2.1.4.3.2. Türleri	37
2.1.4.3.2.1. Birleşik Suç	37
2.1.4.3.2.1.1. Kavram	37
2.1.4.3.2.1.2. Koşulları	38
2.1.4.3.2.1.3. Sonuçları	38
2.1.4.3.2.2. Zincirleme Suç	38
2.1.4.3.2.2.1. Kavram	38
2.1.4.3.2.2.2. Koşulları	39
2.1.4.3.2.2.3. Sonuçları	40
2.1.4.3.2.3. Fikri İçtima	41
2.1.4.3.2.3.1. Kavram	41
2.1.4.3.2.3.2. Koşulları	42
2.1.4.3.2.3.3. Sonuçları	43
2.2. CEZA	43
2.2.1. Kavram	43
2.2.2. Türleri	44
2.2.2.1. Özgürlüğe Yönelik Cezalar	44
2.2.2.2. Malvarlığına Yönelik Cezalar	44
2.2.3. Türk Ceza Kanununda cezalar	45
2.2.3.1. Hapis Cezası	45
2.2.3.1.1. Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezası	45
2.2.3.1.2. Müebbet Hapis Cezası	45
2.2.3.3. Süreli Hapis Cezası	46
2.2.3.3.1. Uzun Süreli	46
2.2.3.3.2. Kısa Süreli	46
2.2.3.4. Adli Para Cezası	46
2.2.3.4.1. Tanım	47
2.2.3.4.2. Düzenleme Nedenleri	48
2.2.3.4.2.1. Cezanın Amacına Uygunluk	48
2.2.3.4.2.2. Eşitlik İlkesinin Gerçekleştirilmesi	48
2.2.3.4.2.3. Uygulamada; Basitlik, Etkililik, Saydamlık	48
2.2.3.4.3. Adli Para Cezasının Belirlenme Şekli	48
2.2.3.4.3.1. Adli Para Cezası Gün Sayısının Belirlenmesi Ölçütleri	49
2.2.3.4.3.1.1. Alt ve Üst Sınırlar	49

2.2.3.4.3.1.2. Bireyselleştirme Ölçütleri	49
2.2.3.4.3.2. Bir günün parasal karşılığının belirlenmesi	51
2.2.3.4.3.3. Mehil ve taksitlendirme	51
2.2.4. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar	51
2.2.4.1. Koşulları	52
2.2.4.2. Türleri	53
2.2.4.2.1. Adli Para Cezası	53
2.2.4.2.2. Aynen İade, Önceki Hale Getirme, Tazmin Etme	53
2.2.4.2.3. Eğitim Kurumuna Devam Etme	53
2.2.4.2.4. Belirli Yerlere Gitme veya Etkinlikten Yasaklama	53
2.2.4.2.5. Ehliyet ve Ruhsatın Geri Alınması, Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklama	53
2.2.4.2.6. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma	54
2.2.4.3. Zorunlu Olduğu Haller	54
2.2.4.4. Sonuçları	54
2.2.5. Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri	54
2.2.5.1. Ön Koşullar	55
2.2.5.1.1. Kanunda Özel Olarak Belirtilmesi	55
2.2.5.1.2. Bu Tedbirler İşlenen Suçla Orantılı Olması	55
2.2.5.2. Türleri	56
2.2.5.2.1. Faaliyet İzninin İptali	56
2.2.5.2.2. Müsadere	56
2.2.6. Tekerrür	56
2.2.6.1. Kavram	56
2.2.6.2. Tekerrüre İlişkin Sınıflandırmalar	59
2.2.6.2.1. Genel – Özel Tekerrür	59
2.2.6.2.2. Ulusal – Uluslararası Tekerrür	59
2.2.6.2.3. Gerçek- Varsayılan (Mefruz) Tekerrür	59
2.2.6.2.4. Süreli (Geçici) – Süresiz Tekerrür	59
2.2.6.3. Koşulları	59
2.2.6.3.1. Daha Önce Mahkûmiyete Uğramış Olma	59
2.2.6.3.2. Yeni Bir Suçun İşlenmesi	60
2.2.6.3.3. Süre	60
2.2.6.4. Sonuçları	60
2.2.6.5. Tekerrür Hükümlerinin Uygulanamayacağı Haller	60
2.2.7. Cezayı Sona Erdiren Nedenler	61
2.2.7.1. Sanık ya da Mahkûmun Ölmesi	61
2.2.7.2. Şikâyetin Geri Alınması	62
2.2.7.3. Af	63
2.2.7.3.1. Genel Af	63
2.2.7.3.2. Özel Af	63
2.2.7.3.3. Cumhurbaşkanının Af Yetkisi	64
2.2.7.4. Zamanaşımı	64
2.2.7.4.1. Dava Zamanaşımı	64
2.2.7.4.2. Ceza Zamanaşımı	66

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK KURUMLARI VE FONKSİYONLARI

1. DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR	73
1.1. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU (BDDK)	73
1.1.1. Kurum'un yapısı, işleyişi ile görev ve yetkileri	76
1.1.1.1. Başkan	76
1.1.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu	77
1.1.1.2.1. Yapısı	77
1.1.1.2.1.1. Nitelikleri	77
1.1.1.2.1.2. Atanmaları	78
1.1.1.2.1.3. Görevin Sona Ermesi	78
1.1.1.2.1.4. Yükümlülükleri	79
1.1.1.2.2. Kurul'un Çalışma Esasları	80

1.1.1.2.2.1. Toplantı	80
1.1.1.2.2.2. Kararlar	80
1.1.1.2.2.3. Kararların Yayınlanması	81
1.1.1.2.3. Kurul'un Görev ve Yetkileri	81
1.1.1.2.3.1. Düzenleme Yetkisi	81
1.1.1.2.3.2. İzin Verme Yetkisi	85
1.1.1.2.3.3. Önlem Alma Yetkisi	86
1.1.1.2.3.4. Yasaklama ve İptal Yetkisi	90
1.1.1.2.3.5. Diğer Yetkiler	91
1.1.1.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	92
1.1.1.3.1. Yapısı	92
1.1.1.3.1.1. Başkan Yardımcıları	92
1.1.1.3.1.2. Başkanlık Müşavirleri	92
1.1.1.3.1.3. Hizmet Birimleri	93
1.1.1.3.1.3.1. Anahizmet Birimleri	93
1.1.1.3.1.3.2. Danışma Birimi	93
1.1.1.3.1.3.3. Yardımcı Hizmet Birimi	93
1.1.1.3.1.4. Komisyon ve Komiteler	93
1.1.1.3.1.4.1. Finansal Sektör Komisyonu	93
1.1.1.3.1.4.2. Eşgüdüm Komitesi	94
1.1.1.3.1.5. Kurum Personeli	94
1.1.1.3.1.5.1. Nitelikleri	94
1.1.1.3.1.5.2. Özlük Hakları	95
1.1.1.3.2. Kurumun Çalışma Esasları	95
1.1.1.3.3. Kurumun Görev ve Yetkileri	96
1.1.2. Kurumun Bütçesi	97
1.1.3. Kurumun Denetimi	98
1.1.3.1. İdari Denetim	98
1.1.3.2. Mali Denetim	98
1.1.3.3. Yargısal Denetim	99
1.1.3.4. Kamuoyu Denetimi	100
1.1.4. Cezaî ve Hukukî Sorumluluk	100
1.2. TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU (TMSF).....	101
1.2.1. Fon'un Yapısı, İşleyişi ile Görev ve Yetkileri	103
1.2.1.1. Başkan	103
1.2.1.2. Fon Kurulu	104
1.2.1.2.1. Yapısı	104
1.2.1.2.1.1. Nitelikleri	104
1.2.1.2.1.2. Atanmaları	105
1.2.1.2.1.3. Görevin Sona Ermesi	105
1.2.1.2.1.4. Yükümlülükleri	106
1.2.1.2.2. Fon Kurulu'nun Çalışma Esasları	107
1.2.1.2.2.1. Toplantı	107
1.2.1.2.2.2. Kararlar	107
1.2.1.2.2.3. Kararların Yayınlanması	108
1.2.1.2.3. Fon Kurulu'nun Görev ve Yetkileri	108
1.2.1.3. Fon	109
1.2.1.3.1. Yapısı	110
1.2.1.3.1.1. Başkan Yardımcıları	110
1.2.1.3.1.2. Hizmet Birimleri	110
1.2.1.3.1.2.1. Anahizmet Birimleri	111
1.2.1.3.1.2.2. İç Denetim Birimi	111
1.2.1.3.1.2.3. Danışma Birimi	111
1.2.1.3.1.2.4. Yardımcı Hizmet Birimi	111
1.2.1.3.1.3. Fon Personeli	112
1.2.1.3.1.3.1. Nitelikleri	112
1.2.1.3.1.3.2. Özlük Hakları	112
1.2.1.3.2. Fon'un Çalışma Esasları	113
1.2.1.3.3. Fon'un Görev ve Yetkileri	114
1.2.2. Fon'un Gelirleri ve Bütçesi	115

1.2.2.1. Fonun Gelirleri.....	115
1.2.2.2. Fonun Bütçesi	115
1.2.3. Fon'un Denetimi	116
1.2.3.1. İdari Denetim	116
1.2.3.2. Mali Denetim	116
1.2.3.3. Yargısal Denetim	117
1.2.3.4. Kamuoyu Denetimi	117
1.2.4. Cezaî ve Hukukî Sorumluluk.....	117
1.3. KURULUŞ BİRLİKLERİ	119
1.3.1. Organlar ve Statü	119
1.3.2. Görev ve Yetkileri.....	119
1.4. DİĞER KURUMLAR.....	121
1.4.1. Bakanlar Kurulu.....	121
1.4.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası	122
1.4.3. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı.....	123
2. BANKA VE FİNANS KURULUŞLARI	124
2.1. BANKA.....	124
2.1.1. Kavram.....	124
2.1.2. Bankaların Sınıflandırılması	124
2.1.2.1. Bankalar Kanununa Göre – Özel Kanuna Göre Kurulmuş Bankalar	125
2.1.2.2. Banka – Merkez Bankası, ...	125
2.1.2.3. Yerli – Yabancı / Merkezi Yurt İçinde –Yurt Dışında Banka, ...	125
2.1.2.4. Mevduat /Katılım Fonu Kabul Eden – Kabul Etmeyen Bankalar	126
2.1.2.4.1. Mevduat Bankası	126
2.1.2.4.1.1. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları.....	126
2.1.2.4.1.2. Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları	126
2.1.2.4.2. Katılım Bankası.....	126
2.1.2.4.3. Kalkınma ve Yatırım Bankası	127
2.1.2.5. Banka – Fon Bankası.....	127
2.1.3. Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçmeleri	128
2.1.3.1. Kuruluş veya Türkiye'de Şube ve Temsilcilik Açma İzni.....	128
2.1.3.1.1. Kuruluş Şartları	128
2.1.3.1.2. Kurucularda Aranılan Şartlar.....	129
2.1.3.1.3. Merkezi Yurt Dışında Bulunan Bankaların Türkiye'de Şube Açma Şartları	131
2.1.3.1.4. Kuruluş İzninin İptali.....	132
2.1.3.2. Faaliyet İzni	132
2.1.3.2.1. Faaliyet İzni Koşulları.....	133
2.1.3.2.2. Faaliyet İzninin İptali veya Sınırlandırılması	133
2.1.3.3. Sınır Ötesi Faaliyetler.....	134
2.1.4. Bankaların Yapısı (Kurumsal Yönetim).....	134
2.1.4.1. Yönetim Kurulu	136
2.1.4.1.1. Oluşumu.....	136
2.1.4.1.2. Yetki ve Sorumlulukları.....	136
2.1.4.2. Denetim Komitesi	137
2.1.4.2.1. Oluşumu.....	137
2.1.4.2.2. Yetki ve Sorumlulukları.....	137
2.1.4.3. Genel Müdür ve Yardımcıları	138
2.1.4.3.1. Genel Müdür	138
2.1.4.3.2. Genel Müdür Yardımcıları	139
2.1.4.4. İç Sistemler	139
2.1.4.4.1. İç Kontrol Sistemi.....	139
2.1.4.4.2. Risk Yönetimi Sistemi	140
2.1.4.4.3. İç Denetim Sistemi	140
2.1.5. Bankacılık Faaliyetleri	141
2.1.5.1. Kavram	141
2.1.5.2. Sınıflandırma	141
2.1.5.2.1. Fon Oluşturma – Fon Kullandırma Faaliyetleri.....	142
2.1.5.2.2. Kredi İşlemleri- Özel İşlemler – Bankacılık Hizmetleri.....	142

2.1.5.2.3. Bilançoya göre bankacılık faaliyetleri	142
2.1.5.2.4. Niteliğine Göre Bankacılık Faaliyeti	142
2.1.5.3. Faaliyet Konuları	143
2.1.6. Bankaların Denetimi	144
2.1.6.1. İç Denetim	145
2.1.6.2. Dış Denetim	145
2.1.6.2.1. BDDK Denetimi	145
2.1.6.2.2. Bağımsız Denetim	145
2.1.6.2.2.1. Bağımsız Denetimin Zorunlu Olduğu Haller	146
2.1.6.2.2.2. Bağımsız Denetimin İhtiyari Olduğu Haller	146
2.2. FİNANS KURULUŞLARI.....	146
2.2.1. Finansal Holding Şirketi.....	147
2.2.1.1. Tanım	148
2.2.1.2. Uygulanacak Hükümler	148
2.2.2. Finansal Kiralama Şirketi, ...	150
2.2.2.1. Tanım	150
2.2.2.2. Uygulanacak Hükümler	150
2.2.3. Faktöring Şirketi	150
2.2.3.1. Tanım	150
2.2.3.2. Uygulanacak Hükümler	151
2.2.4. Finansman Şirketi	151
2.2.4.1. Tanım	151
2.2.4.2. Uygulanacak Hükümler	151
3. YARDIMCI KURULUŞLAR	152
3.1. BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARI.....	152
3.2. DEĞERLEME VE DERECELENDİRME KURULUŞLARI	153
3.3. DESTEK HİZMETİ SAĞLAYAN KURULUŞLAR.....	154

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SUÇLARI, USUL HÜKÜMLERİ VE CEZALARIN İNFAZI

1.BANKACILIK SUÇLARI	155
1.1. İZİNSİZ FAALİYETTE BULUNMA SUÇU	159
1.1.1. Suçun Konusu	161
1.1.1.1. Kuruluş veya Türkiye'de Şube ve Temsilcilik Açma İzni	161
1.1.1.1.1. Şube	161
1.1.1.1.2. Temsilcilik	162
1.1.1.2. Faaliyet İzni	162
1.1.1.3. Sınır Ötesi Faaliyetler	162
1.1.1.4. Ana Sözleşme Değişiklikleri	163
1.1.1.5. Sermaye Artırımları	163
1.1.1.6. Pay Edinim ve Devirleri	164
1.1.1.7. Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi	165
1.1.1.8. İradi Tasfiye	166
1.1.1.9. Çalışma ve İmza Yetkisi Yasağı	166
1.1.2. Suçun Faili	166
1.1.3. Suçun Unsurları	167
1.1.3.1. Yasallık Unsuru	167
1.1.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	167
1.1.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	175
1.1.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	175
1.1.3.1.2.2. 2999 sayılı Bankalar Kanunu	175
1.1.3.1.2.3. 7129 sayılı Bankalar Kanunu	176
1.1.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	177
1.1.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	177
1.1.3.1.2.6. 3182 sayılı Bankalar Kanunu	178

1.1.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	179
1.1.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler.....	180
1.1.3.2. Maddi Unsur.....	181
1.1.3.2.1. İzinsiz Banka Gibi Faaliyet Gösterme.....	183
1.1.3.2.1.1. Mevduat Kabulü.....	185
1.1.3.2.1.1.1. Tanım.....	185
1.1.3.2.1.1.2. Unsurları.....	185
1.1.3.2.1.1.2.1. Halka Duyuru Yapılması.....	185
1.1.3.2.1.1.2.2. Halktan Para Alınması.....	186
1.1.3.2.1.1.2.3. Paranın Geri Verilmek Üzere Alınması.....	186
1.1.3.2.1.1.3. Mevduat Kabulü Sayılan Haller.....	186
1.1.3.2.1.1.4. Mevduat Kabulü Sayılmayan Haller.....	187
1.1.3.2.1.2. Katılım Fonu Kabulü.....	188
1.1.3.2.1.3. Nakdî, Gayrinakdî Her Cins ve Surette Kredi Verme İşlemleri.....	188
1.1.3.2.1.3.1. Kredi Kavramı.....	188
1.1.3.2.1.3.2. Kredinin Kapsamı.....	189
1.1.3.2.1.3.2.1. Nakdî Krediler.....	189
1.1.3.2.1.3.2.2. Gayrinakdî Krediler ve Bu Niteliği Haiz Taahhütler.....	189
1.1.3.2.1.3.2.2.1. Teminat Mektubu Kredisi.....	189
1.1.3.2.1.3.2.2.2. Harici Garanti Kredisi.....	189
1.1.3.2.1.3.2.2.3. İthalat Akreditifi Kredisi.....	190
1.1.3.2.1.3.2.3. Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar.....	190
1.1.3.2.1.3.2.4. Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri ile Benzeri Diğer Sözleşmeler Nedeniyle Üstlenilen Riskler.....	190
1.1.3.2.1.3.2.5. Ortaklık Payları.....	190
1.1.3.2.1.3.2.6. Katılım Bankalarının Taşınır ve Taşınmaz Mal ve Hizmet Bedellerinin Ödenmesi Suretiyle veya Kâr ve Zarar Ortaklığı Yatırımları.....	191
1.1.3.2.1.3.2.7. Taşınmaz, Ekipman veya Emtia Temini veya Finansal Kiralama.....	191
1.1.3.2.1.3.2.8. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı.....	191
1.1.3.2.1.3.2.9. Ortak Yatırımlar veya Benzer Yöntemlerle Sağladıkları Finansmanlar.....	191
1.1.3.2.1.3.3. Kredi Sınırları.....	191
1.1.3.2.1.3.4. Kredi Sınırlamalarına Tâbi Olmayan İşlemler.....	192
1.1.3.2.1.4. Nakdî ve Kaydî Ödeme ve Fon Transferi İşlemleri, Muhabir Bankacılık veya Çek Hesaplarının Kullanılması Dahil Her Türlü Ödeme ve Tahsilat İşlemleri.....	193
1.1.3.2.1.4.1. Elektronik Fon Transfer Sistemi (EFT).....	193
1.1.3.2.1.4.2. Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi (EMKT).....	194
1.1.3.2.1.4.3. Muhabir Bankacılık.....	194
1.1.3.2.1.5. Çek ve Diğer Kambyo Senetlerinin İştirası İşlemleri.....	194
1.1.3.2.1.5.1. İştirâ.....	194
1.1.3.2.1.5.2. Kambyo Senedi.....	194
1.1.3.2.1.5.3. Çek.....	195
1.1.3.2.1.5.4. Bono.....	195
1.1.3.2.1.5.5. Poliçe.....	196
1.1.3.2.1.6. Saklama Hizmetleri.....	196
1.1.3.2.1.7. Kredi Kartları, Banka Kartları ve Seyahat Çekleri Gibi Ödeme Vasıtalarının İhracı ve Bunlarla İlgili Faaliyetlerin Yürütülmesi İşlemleri.....	196
1.1.3.2.1.7.1. Kredi Kartı.....	196
1.1.3.2.1.7.2. Banka Kartı.....	197
1.1.3.2.1.7.3. Seyahat Çeki.....	197
1.1.3.2.1.8. Efektif Dahil Kambyo İşlemleri; Para Piyasası Araçlarının Alım ve Satımı; Kıymetli Maden ve Taşların Alımı, Satımı veya Bunların Emanete Alınması İşlemleri.....	197
1.1.3.2.1.8.1. Efektif.....	197
1.1.3.2.1.8.2. Kambyo.....	198
1.1.3.2.1.8.3. Kambyo İşlemleri.....	198
1.1.3.2.1.8.4. Para Piyasası Araçları.....	198
1.1.3.2.1.8.5. Kıymetli Maden ve Taşlar.....	199
1.1.3.2.1.9. Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve döviz dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.....	199
1.1.3.2.1.9.1. Türev Ürünler.....	199

1.1.3.2.1.9.2. Vadeli İşlem Sözleşmeleri	200
1.1.3.2.1.9.3. Forward	200
1.1.3.2.1.9.4. Future	200
1.1.3.2.1.9.5. Opsiyon Sözleşmeleri.....	200
1.1.3.2.1.9.6. Swap	201
1.1.3.2.1.10. Sermaye Piyasası Araçlarının; Alım ve Satımı ile Geri Alım veya Tekrar Satım Taahhüdü İşlemleri, İhraç veya Halka Arz Yoluyla Satışına Aracılık İşlemleri ile Daha Önce İhraç Edilmiş Olan Sermaye Piyasası Araçlarının Aracılık Maksadıyla Alım Satımının Yürütülmesi İşlemleri	201
1.1.3.2.1.10.1. Hisse Senedi.....	202
1.1.3.2.1.10.2. Tahvil	202
1.1.3.2.1.10.3. Katılma İntifa Senetleri (KİS).....	202
1.1.3.2.1.10.4. Kâr-Zarar Ortaklığı Belgeleri (KZOB)	203
1.1.3.2.1.10.5. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar	203
1.1.3.2.1.10.5.1. Banka Bonoları	203
1.1.3.2.1.10.5.2. Banka Garantili Bonolar	204
1.1.3.2.1.10.6. Finansman Bonoları	204
1.1.3.2.1.10.7. Altın, Gümüş, Platin Bonoları	204
1.1.3.2.1.10.8. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK).....	204
1.1.3.2.1.10.8.1. Tüketici Kredileri	205
1.1.3.2.1.10.8.2. Konut Kredileri	205
1.1.3.2.1.10.8.3. Finansal Kiralama Sözleşmelerinden Doğan Alacaklar	205
1.1.3.2.1.10.8.4. İhracat İşlemlerinden Doğan Alacaklar	205
1.1.3.2.1.10.8.5. Diğer Alacaklar	205
1.1.3.2.1.10.9. Gayrimenkul Sertifikaları ve Yabancı Sermaye Piyasası Araçları.....	206
1.1.3.2.1.10.9.1. Gayrimenkul Sertifikası	206
1.1.3.2.1.10.9.2. Yabancı Sermaye Piyasası Araçları	206
1.1.3.2.1.10.9.3. Yabancı Ortaklık	206
1.1.3.2.1.10.9.4. Yabancı Hisse Senedi.....	206
1.1.3.2.1.10.9.5. Depo Sertifikası.....	206
1.1.3.2.1.11. Başkaları Lehine Teminat, Garanti ve Sair Yükümlülüklerin Üstlenilmesi İşlemleri Gibi Garanti İşleri.....	207
1.1.3.2.1.11.1. Teminat Mektubu.....	207
1.1.3.2.1.11.2. Garanti.....	207
1.1.3.2.1.12. Yatırım Danışmanlığı İşlemleri	208
1.1.3.2.1.13. Portföy İşletmeciliği ve Yönetimi.....	208
1.1.3.2.1.13.1. Portföy.....	208
1.1.3.2.1.13.2. Portföy Yönetim Şirketi.....	208
1.1.3.2.1.13.3. Portföy İşletmeciliği.....	208
1.1.3.2.1.13.4. Portföy Yönetimi	209
1.1.3.2.1.14. Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve Kuruluş Birlikleri Nezdinde Oluşturulan Bir Sözleşme Kapsamında Üstlenilen Yükümlülükler Çerçevesinde Alım Satım İşlemlerine İlişkin Piyasa Yapıcılığı	209
1.1.3.2.1.15. Faktöring ve Forfaiting İşlemleri.....	209
1.1.3.2.1.15.1. Faktöring (Factoring).....	209
1.1.3.2.1.15.2. Forfaiting	210
1.1.3.2.1.16. Bankalararası Piyasada Para Alım Satımı İşlemlerine Aracılık	210
1.1.3.2.1.17. Finansal Kiralama İşlemleri	210
1.1.3.2.1.18. Sigorta Acenteliği ve Bireysel Emeklilik Aracılık Hizmetleri.....	210
1.1.3.2.1.18.1. Sigorta Aracılık Hizmeti	210
1.1.3.2.1.18.2. Sigorta Acenteliği	211
1.1.3.2.1.18.3. Bireysel Emeklilik Aracılık Hizmetleri.....	211
1.1.3.2.1.18.3.1. Bireysel Emeklilik Aracılığı	211
1.1.3.2.1.18.3.2. Bireysel Emeklilik Aracıları	211
1.1.3.2.2. İzinsiz; Banka Adını Kullanma ve Banka Gibi Faaliyet Gösterdiği İzlenimini Uyandıracak Söz ve Deyimleri Kullanma.....	211
1.1.3.2.2.1. İzinsiz Banka Adını Kullanma	212
1.1.3.2.2.2. İzinsiz Banka Gibi Faaliyet Gösterdiği İzlenimini Uyandıracak Söz ve Deyimleri Kullanma.....	213
1.1.3.2.2.2.1. Ticaret Unvanı.....	215

1.1.3.2.2.2.2. Belge	215
1.1.3.2.2.2.3. İlân	215
1.1.3.2.2.2.4. Reklâm	215
1.1.3.3. Hukuka Aykırılık	216
1.1.3.4. Manevi Unsur	218
1.1.4. Ceza	219
1.1.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	219
1.1.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler	224
1.1.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	224
1.1.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	224
1.1.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	224
1.1.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	225
1.1.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	225
1.1.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	225
1.1.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	226
1.2. MEVDUAT VE KATILIM FONU SAHİPLERİNİN HAKLARINI ENGELLEME SUÇU	227
1.2.1. Suçun Konusu	227
1.2.1.1. Mevduat	227
1.2.1.1.1. Tanım	227
1.2.1.1.2. Mevduatın Türleri	227
1.2.1.1.2.1. Tasarruf Mevduatı	228
1.2.1.1.2.2. Resmi Kuruluşlar Mevduatı	228
1.2.1.1.2.2.1. Genel Bütçeli Daire ve Kuruluşlar	228
1.2.1.1.2.2.2. Katma Bütçeli İdareler	228
1.2.1.1.2.2.3. Yerel Yönetimler	228
1.2.1.1.2.2.4. Mahkemeler, Savcılıklar, İcra ve İflas Daireleri ve Tereke Hâkimlikleri	229
1.2.1.1.2.3. Ticari Kuruluşlar Mevduatı	229
1.2.1.1.2.3.1. Gerçek Kişilerin Ticari İşletmeleri	229
1.2.1.1.2.3.2. Her Çeşit Ortaklıklar (Sigorta Şirketleri Hariç)	229
1.2.1.1.2.3.3. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Bunlara Bağlı Müessese ve Bağlı Ortaklıklar	229
1.2.1.1.2.3.3.1. İktisadi Devlet Teşekkülü	229
1.2.1.1.2.3.3.2. Kamu İktisadi Kuruluşu	230
1.2.1.1.2.3.3.3. Müessese	230
1.2.1.1.2.3.3.4. Bağlı Ortaklık	230
1.2.1.1.2.3.4. Döner Sermayeli Kuruluşlar	230
1.2.1.1.2.3.5. Yerel Yönetimlerin Ticari İşletmeleri	230
1.2.1.1.2.3.6. Vakıfların, Derneklerin, Sendikaların, Birliklerin ve Mesleki Kuruluşların Kurdukları veya Katıldıkları Ticari İşletmeler	230
1.2.1.1.2.3.7. Kooperatifler	230
1.2.1.1.2.3.8. Sigorta Şirketleri	231
1.2.1.1.2.4. Bankalararası Mevduat	231
1.2.1.1.2.5. Diğer Kuruluşlar Mevduatı	231
1.2.1.1.2.5.1. Kanunla Kurulmuş Sosyal Güvenlik Kurumları	231
1.2.1.1.2.5.2. Vakıflar	231
1.2.1.1.2.5.3. Dernekler	232
1.2.1.1.2.5.4. Birlikler	232
1.2.1.1.2.5.5. Sendikalar	232
1.2.1.1.2.5.6. Tasarruf ve Yardımlaşma Sandıkları	232
1.2.1.1.2.5.7. Noter Teminat ve Emanet Paraları	232
1.2.1.1.2.5.8. Mahkemeler, Savcılıklar, İcra ve İflas Daireleri ve Tereke Hâkimlikleri Nezdindeki Paralar	233
1.2.1.1.2.5.9. Mahkemelerce Tevdi Yeri Gösterilmek Üzere Yatırılan Paralar	233
1.2.1.1.2.5.10. Yöneticiler Tarafından Apartman Yönetimi ile İlgili Olarak Açtırılan Hesaplar	233
1.2.1.1.2.5.11. Elçilik ve Konsolosluklar	233
1.2.1.1.2.5.12. Uluslararası Kuruluşların Türkiye'deki Büro ve Temsilcilikleri	233
1.2.1.1.2.5.13. Fonlar	233
1.2.1.1.2.5.14. Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar İçerisinde Yer Almayan Özel Kanunlarla Kurulan Üst Kurul, Kurul ve Kurumlar	234
1.2.1.1.2.5.15. Diğer	234
1.2.1.1.3. Mevduatın Vadeleri	234

1.2.1.1.2.5.1. Vadesiz Mevduat	234
1.2.1.1.2.5.2. İhbarlı Mevduat	234
1.2.1.1.2.5.3. Vadeli Mevduat	234
1.2.1.1.2.5.4. Birikimli Mevduat	235
1.2.1.2. Katılım Fonu	235
1.2.1.2.1. Tanım	235
1.2.1.2.2. Türleri	235
1.2.1.2.2.1. Özel Cari Hesap	235
1.2.1.2.2.2. Katılma Hesabı	235
1.2.1.2.3. Katılma Hesaplarının Vadeleri	235
1.2.2. Suçun Faili	236
1.2.3. Suçun Unsurları	236
1.2.3.1. Yasallık Unsuru	236
1.2.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	237
1.2.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	238
1.2.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	238
1.2.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	238
1.2.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	239
1.2.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	239
1.2.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	239
1.2.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	239
1.2.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	240
1.2.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	240
1.2.3.2. Maddi Unsur	241
1.2.3.3. Hukuka Aykırılık	241
1.2.3.3.1. Rehin hakkı	242
1.2.3.3.2. Hapis Hakkı	243
1.2.3.3.3. Mevduatın Temliki	244
1.2.3.3.4. Takas	245
1.2.3.3.5. Mahsup	245
1.2.3.3.6. El Koyma	246
1.2.3.3.7. İhtiyati Tedbir	246
1.2.3.3.8. İhtiyati Haciz	246
1.2.3.3.9. Haciz	246
1.2.3.3.10. Vade ve İhbar Süresi	247
1.2.3.3.11. Zamanaşımı	247
1.2.3.4. Manevi Unsur	248
1.2.4. Ceza	249
1.2.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	249
1.2.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler	250
1.2.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	250
1.2.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	250
1.2.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	250
1.2.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	250
1.2.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	250
1.2.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	250
1.2.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	251
1.3. DÜZELTİCİ, İYİLEŞTİRİCİ VE KISITLAYICI ÖNLEMLERİ ALMAMA SUÇU.....	251
1.3.1. Suçun Konusu	252
1.3.1.1. Ön Koşullar	253
1.3.1.2. Düzeltici Önlemler	254
1.3.1.2.1. 67'nci Maddenin (a), (b), (c) ve (d) Bentlerinde Sayılan Durumlarda	254
1.3.1.2.1.1. Likidite Temin Edilmesi Yönelik Önlemler	254
1.3.1.2.1.2. Yatırımlara Yönelik Önlemler	254
1.3.1.2.1.3. Ödemelere Yönelik Önlemler	255
1.3.1.2.2. 67'nci Maddenin (e), (f) ve (g) Bentlerindeki Sayılan Durumlarda	255
1.3.1.3. İyileştirici Önlemler	255
1.3.1.3.1. 67'nci Maddenin (a), (b), (c) ve (d) Bentlerinde Sayılan Durumlarda	256
1.3.1.3.2. 67'nci Maddenin (e), (f) ve (g) Bentlerindeki Sayılan Durumlarda	256
1.3.1.3.3. (g) Bendi ile İlgili Risklerin Azaltılması İçin Plân Oluşturulması	256

1.3.1.3.4. Uygun Görülecek Her Türlü Tedbir	256
1.3.1.4. Kısıtlayıcı Önlemler	257
1.3.2. Suçun Faili	257
1.3.3. Suçun Unsurları	258
1.3.3.1. Yasallık Unsuru	258
1.3.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	259
1.3.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	268
1.3.3.1.2.1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	268
1.3.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	268
1.3.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	268
1.3.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	268
1.3.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	268
1.3.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	269
1.3.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	269
1.3.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	270
1.3.3.2. Maddi Unsur	270
1.3.3.3. Hukuka Aykırılık	271
1.3.3.4. Manevi Unsur	272
1.3.4. Ceza	273
1.3.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	273
1.3.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler	275
1.3.4.2.1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	275
1.3.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	275
1.3.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	276
1.3.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	276
1.3.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	276
1.3.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	276
1.3.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	277

1.4. YETKİLİ MERCİLER İLE DENETİM GÖREVLİLERİNCE İSTENEN BİLGİ VE BELGELERİ VERMEME VE GÖREVLERİNİ YAPMALARINI ENGELLEME SUÇU .....

1.4.1. Suçun Konusu	278
1.4.1.1. Yetkili Merciler ile Denetim Görevlilerince İstenen Bilgi ve Belgeleri Vermemek	278
1.4.1.1.1. TBMM Plan Bütçe Komisyonu	280
1.4.1.1.2. Bakanlar Kurulu	280
1.4.1.1.3. Kurum	281
1.4.1.1.4. Kurul	281
1.4.1.1.5. Fon	282
1.4.1.1.6. Banka	282
1.4.1.1.7. Yabancı Bankaların Denetim Görevlileri	282
1.4.1.1.8. Bağımsız Denetim Kuruluşu (Bank.K. madde 15)	282
1.4.1.2. Denetim Görevlilerinin Görevlerini Yapmalarını Engellemek	283
1.4.1.2.1. Denetim görevlisi olması veya denetim yapmakla görevlendirilmiş olması	283
1.4.1.2.1.1. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeleri (Bank.K. madde 97/1, 101/7, 124/4-6)	283
1.4.1.2.1.2. BDDK Görevlileri (Bank.K. madde 95/6)	283
1.4.1.2.1.3. Fon Görevlileri (Bank.K. madde 106/1-8, 106, 139)	284
1.4.1.2.1.4. Banka Görevlileri	284
1.4.1.2.2. Denetim Görevi Sırasında Olması	284
1.4.1.2.3. Göreviyle İlgili Olması	284
1.4.2. Suçun Faili	284
1.4.2.1. Yetkili Merciler ile Denetim Görevlilerince İstenen Bilgi ve Belgeleri Vermemek	284
1.4.2.2. Denetim Görevlilerinin Görevlerini Yapmalarını Engellemek	285
1.4.3. Suçun Unsurları	285
1.4.3.1. Yasallık Unsuru	285
1.4.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	285
1.4.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	287
1.4.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	287
1.4.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	287
1.4.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	288
1.4.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	288
1.4.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	289

1.4.3.1.2.6.	3182 Sayılı Bankalar Kanunu.....	289
1.4.3.1.2.7.	4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	290
1.4.3.1.3.	Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler.....	290
1.4.3.2.	Maddi Unsur.....	291
1.4.3.2.1.	Yetkili Merciler ile Denetim Görevlilerince İstenen Bilgi ve Belgeleri Vermemek.....	291
1.4.3.2.2.	Denetim Görevlilerinin Görevlerini Yapmalarını Engellemek.....	291
1.4.3.3.	Hukuka Aykırılık.....	292
1.4.3.4.	Manevi Unsur.....	292
1.4.4.	Ceza.....	293
1.4.4.1.	Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	293
1.4.4.2.	Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	294
1.4.4.2.1.	2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu.....	294
1.4.4.2.2.	2999 Sayılı Bankalar Kanunu.....	294
1.4.4.2.3.	7129 Sayılı Bankalar Kanunu.....	294
1.4.4.2.4.	28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	295
1.4.4.2.5.	70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	295
1.4.4.2.6.	3182 Sayılı Bankalar Kanunu.....	295
1.4.4.2.7.	4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	295
1.5.	BELGELERİN SAKLANMASI YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRI DAVRANMA SUÇU.....	295
1.5.1.	Suçun Konusu.....	296
1.5.1.1.	Alınan Yazılar.....	296
1.5.1.2.	Faaliyetleri ile İlgili Belgeler.....	296
1.5.1.3.	Bankaların Yazdıkları Yazılar.....	296
1.5.2.	Suçun Faili.....	296
1.5.3.	Suçun Unsurları.....	297
1.5.3.1.	Yasallık Unsuru.....	297
1.5.3.1.1.	Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	297
1.5.3.1.2.	Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	299
1.5.3.1.2.1.	2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu.....	299
1.5.3.1.2.2.	2999 Sayılı Bankalar Kanunu.....	299
1.5.3.1.2.3.	7129 Sayılı Bankalar Kanunu.....	299
1.5.3.1.2.4.	28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	299
1.5.3.1.2.5.	70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	299
1.5.3.1.2.6.	3182 Sayılı Bankalar Kanunu.....	300
1.5.3.1.2.7.	4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	301
1.5.3.1.3.	Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler.....	301
1.5.3.2.	Maddi Unsur.....	302
1.5.3.3.	Hukuka Aykırılık.....	303
1.5.3.4.	Manevi Unsur.....	304
1.5.4.	CEZA.....	305
1.5.4.1.	Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	305
1.5.4.1.2.	Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	306
1.5.4.1.2.1.	2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu.....	306
1.5.4.1.2.2.	2999 Sayılı Bankalar Kanunu.....	306
1.5.4.1.2.3.	7129 Sayılı Bankalar Kanunu.....	306
1.5.4.1.2.4.	28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	306
1.5.4.1.2.5.	70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	306
1.5.4.1.2.6.	3182 Sayılı Bankalar Kanunu.....	307
1.5.4.1.2.7.	4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	307
1.6.	GERÇEĞE AYKIRI BEYANDA BULUNMA SUÇU.....	307
1.6.1.	Suçun Konusu.....	308
1.6.1.1.	Asıl Belge.....	309
1.6.1.1.1.	İmzalanmış Olması.....	309
1.6.1.1.2.	Bank.K. Kapsamındaki Kuruluşlar Tarafından Verilmesi veya Yayımlanması.....	310
1.6.1.1.3.	Belgenin Bu Kanunda Gösterilen Yerlere Verilmesi.....	310
1.6.1.1.3.1.	Merciler.....	310
1.6.1.1.3.2.	Denetim Görevlileri.....	310
1.6.1.1.3.3.	Mahkemeler.....	311
1.6.1.2.	Dayanak Belge.....	311

1.6.2. Suçun Faili	311
1.6.3. Suçun Unsurları	312
1.6.3.1. Yasallık Unsuru	312
1.6.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	312
1.6.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	314
1.6.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	314
1.6.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	315
1.6.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	316
1.6.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	316
1.6.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	316
1.6.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	317
1.6.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	317
1.6.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	318
1.6.3.2. Maddi Unsur	318
1.6.3.3. Hukuka Aykırılık	319
1.6.3.4. Manevi Unsur	319
1.6.4. Ceza	320
1.6.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	320
1.6.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler	321
1.6.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	321
1.6.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	321
1.6.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	321
1.6.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	322
1.6.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	322
1.6.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	322
1.6.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	322
1.7. İŞLEMLERİ KAYIT DIŞI BIRAKMA VE GERÇEĞE AYKIRI MUHASEBELEŞTİRME SUÇU	323
1.7.1. Suçun Konusu	324
1.7.1.1. Asıl Belge	324
1.7.1.1.1. Mali Tablolar	326
1.7.1.1.1.1. Bilanço	326
1.7.1.1.1.2. Gelir Tablosu (Kâr ve Zarar Cetveli)	326
1.7.1.1.1.3. Nakit Akım Tablosu	326
1.7.1.1.1.4. Özkaynak Değişim Tablosu	327
1.7.1.1.1.5. Kâr Dağıtım Tablosu	327
1.7.1.1.2. Raporlar	327
1.7.1.1.2.1. Faaliyet Raporu	327
1.7.1.1.2.2. Finansal Rapor	327
1.7.1.2. Dayanak Belge	327
1.7.2. Suçun faili	328
1.7.2.1. Asıl Belge	328
1.7.2.2. Dayanak Belge	328
1.7.3. Suçun Unsurları	329
1.7.3.1. Yasallık Unsuru	329
1.7.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	329
1.7.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	331
1.7.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	331
1.7.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	332
1.7.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	332
1.7.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	332
1.7.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	333
1.7.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	334
1.7.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	334
1.7.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	335
1.7.3.2. Maddi Unsur	335
1.7.3.2.1. Belge İmzalamak	335
1.7.3.2.1.1. Asıl Belge	335
1.7.3.2.1.2. Dayanak Belge	337
1.7.3.2.2. Belge Onaylamak	337
1.7.3.3. Hukuka Aykırılık	337

1.7.3.4. Manevi Unsur	338
1.7.4. Ceza	339
1.7.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	339
1.7.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler	339
1.7.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	339
1.7.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	339
1.7.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	339
1.7.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	340
1.7.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	340
1.7.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	340
1.7.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	340
1.8. SİSTEMİ ENGELLEME, BOZMA, VERİLERİ YOK ETME VEYA DEĞİŞTİRME SUÇU	341
1.8.1. Suçun konusu	341
1.8.1.1. Bilişim Sistemi	341
1.8.1.2. Veri	342
1.8.2. Suçun Faili	342
1.8.3. Suçun Unsurları	343
1.8.3.1. Yasallık Unsuru	343
1.8.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	343
1.8.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	345
1.8.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	345
1.8.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	345
1.8.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	345
1.8.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	345
1.8.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	345
1.8.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	345
1.8.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	345
1.8.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	345
1.8.3.2. Maddi Unsur	346
1.8.3.2.1. Bilişim Sisteminin İşleyişini Engelleme veya Bozma	346
1.8.3.2.1.1. Suçun Temel Şekli	346
1.8.3.2.1.2. Suçun Nitelikli Şekli	346
1.8.3.2.2. Bilişim Sistemindeki Verileri Bozma, Yok Etme, Değiştirme veya Erişilmez Kılma, Sisteme Veri Yerleştirme, Var Olan Verileri Başka Bir Yere Gönderme	347
1.8.3.2.2.1. Suçun Temel Şekli	347
1.8.3.2.2.1.1. Verileri Bozma, Yok Etme, Değiştirme, Erişilmez Kılma veya Var Olan Verileri Başka Bir Yere Gönderme	347
1.8.3.2.2.1.2. Veri Yerleştirme, ...	347
1.8.3.2.2.2. Suçun Nitelikli Şekli	347
1.8.3.3. Hukuka Aykırılık	348
1.8.3.4. Manevi Unsur	348
1.8.4. Ceza	349
1.8.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri	349
1.8.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler	350
1.8.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	350
1.8.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	350
1.8.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	350
1.8.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	350
1.8.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	350
1.8.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	350
1.8.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	350
1.9. İTİBARI ZEDELEME SUÇU	351
1.9.1. Suçun Konusu	351
1.9.1.1. İtibar	352
1.9.1.2. Şöhret	352
1.9.1.3. Servet	352
1.9.2. Suçun Faili	353
1.9.3. Suçun Unsurları	353
1.9.3.1. Yasallık Unsuru	353

1.9.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	353
1.9.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler	354
1.9.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	354
1.9.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu.....	354
1.9.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu.....	355
1.9.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	355
1.9.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	355
1.9.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu.....	356
1.9.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	356
1.9.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	357
1.9.3.2. Maddi Unsur.....	357
1.9.3.2.1. Suçun Temel Şekli	357
1.9.3.2.1.1. İtibarı Kırabilecek Hususa Kasten Sebep Olmak	357
1.9.3.2.1.2. İtibarı Kırabilecek Asılsız Haber Yaymak	358
1.9.3.2.2. Suçun Nitelikli Şekli	360
1.9.3.3. Hukuka Aykırılık	360
1.9.3.4. Manevi Unsur	360
1.9.4. Ceza	361
1.9.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	361
1.9.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	362
1.9.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu.....	362
1.9.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	362
1.9.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	362
1.9.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	363
1.9.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	363
1.9.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	363
1.9.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	363
1.10. SIRLARI AÇIKLAMA SUÇU	364
1.10.1. Suçun Konusu.....	364
1.10.1.1. Kurum Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu.....	366
1.10.1.2. Banka Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu.....	366
1.10.1.3. Üçüncü Kişilerce İşlenen Sırları Açıklama Suçunun Failleri	367
1.10.2. Suçun Faili	367
1.10.2.1. Kurum Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu.....	367
1.10.2.2. Banka Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu	368
1.10.2.3. Üçüncü Kişilerce İşlenen Sırları Açıklama Suçu.....	368
1.10.3. Suçun Unsurları	369
1.10.3.1. Yasallık Unsuru.....	369
1.10.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	369
1.10.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	372
1.10.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu	372
1.10.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu.....	372
1.10.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu.....	373
1.10.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	373
1.10.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	374
1.10.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu.....	375
1.10.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu.....	376
1.10.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler	377
1.10.3.2. Maddi Unsur	378
1.10.3.2.1. Suçun Temel Şekli	378
1.10.3.2.1.1. Kurum Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu.....	378
1.10.3.2.1.2. Banka Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu.....	380
1.10.3.2.1.3. Üçüncü Kişilerce İşlenen Sırları Açıklama Suçu	380
1.10.3.2.2. Suçun Nitelikli Şekli	381
1.10.3.3. Hukuka Aykırılık.....	381
1.10.3.4. Manevi Unsur	384
1.10.4. Ceza	386
1.10.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	386
1.10.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	386
1.10.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu.....	386

1.10.4.2.2.	2999 Sayılı Bankalar Kanunu	387
1.10.4.2.3.	7129 Sayılı Bankalar Kanunu	387
1.10.4.2.4.	28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	387
1.10.4.2.5.	70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	388
1.10.4.2.6.	3182 Sayılı Bankalar Kanunu	388
1.10.4.2.7.	4389 Sayılı Bankalar Kanunu	388
1.11. ZİMMET SUÇU		389
1.11.1. Suçun Konusu		390
1.11.1.1. Zimmet		390
1.11.1.1.1. 3182 sayılı Kanun Dönemi		390
1.11.1.1.1.1. Para		391
1.11.1.1.1.2. Para Yerine Geçen Evrak veya Senetler		391
1.11.1.1.1.3. Diğer mallar		391
1.11.1.1.2. 4389 sayılı Kanun dönemi		391
1.11.1.1.2.1. Para		392
1.11.1.1.2.2. Sair Varlıklar		392
1.11.1.1.3. 5411 Sayılı Kanun dönemi		392
1.11.1.1.3.1. Para		393
1.11.1.1.3.2. Para Yerine Geçen Evrak veya Senetler		393
1.11.1.1.3.3. Diğer Mallar		393
1.11.1.2. Varsayımsal Zimmet		393
1.11.1.2.1. 5020 Sayılı Kanunla Değişik 4389 Sayılı Kanun Dönemi		393
1.11.1.2.2. 5411 Sayılı Kanun Dönemi		394
1.11.2. Suçun Faili		394
1.11.2.1. Zimmet		394
1.11.2.1.1. 3182 Sayılı Kanun Dönemi		394
1.11.2.1.2. 4389 Sayılı Kanun dönemi		395
1.11.2.1.3. 5411 Sayılı Kanun Dönemi		395
1.11.2.2. Varsayımsal Zimmet		395
1.11.2.2.1. 5020 Sayılı Kanunla Değişik 4389 Sayılı Kanun Dönemi		395
1.11.2.2.2. 5411 Sayılı Kanun Dönemi		396
1.11.3. Suçun Unsurları		398
1.11.3.1. Yasallık Unsuru		398
1.11.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri		398
1.11.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler		401
1.11.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu		401
1.11.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu		401
1.11.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu		401
1.11.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname		401
1.11.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname		401
1.11.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu		401
1.11.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu		401
1.11.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler		402
1.11.3.2. Maddi Unsur		403
1.11.3.2.1. Zimmet		403
1.11.3.2.1.1. 3182 Sayılı Kanun Dönemi		403
1.11.3.2.1.1.1. Basit Zimmet		403
1.11.3.2.1.1.2. Nitelikli Zimmet (İhtilas)		404
1.11.3.2.1.2. 4389 Sayılı Kanun Dönemi		404
1.11.3.2.1.2.1. Basit Zimmet		404
1.11.3.2.1.2.2. Nitelikli Zimmet (İhtilas)		405
1.11.3.2.1.3. 5411 Sayılı Kanun Dönemi		405
1.11.3.2.1.3.1. Basit Zimmet		405
1.11.3.2.1.3.2. Nitelikli Zimmet (İhtilas)		408
1.11.3.2.2. Varsayımsal Zimmet		408
1.11.3.2.2.1. 5020 Sayılı Kanunla Değişik 4389 Sayılı Kanun Dönemi		408
1.11.3.2.2.2. 5411 sayılı Kanun dönemi		410
1.11.3.2.3. Etkin Pişmanlık		414
1.11.3.2.3.1. 3182 Sayılı Kanun Dönemi		414
1.11.3.2.3.2. 4389 Sayılı Kanun Dönemi		414

1.11.3.2.3.3. 5411 Sayılı Kanun dönemi.....	415
1.11.3.3. Hukuka Aykırılık.....	415
1.11.3.4. Manevi Unsur	416
1.11.4. Ceza	417
1.11.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri.....	417
1.11.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler.....	419
1.11.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu.....	420
1.11.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu	420
1.11.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu	420
1.11.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	420
1.11.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.....	420
1.11.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu	420
1.11.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu	420
2. USUL HÜKÜMLERİ VE CEZALARIN İNFAZI	421
2.1. SORUŞTURMA	423
2.1.1. Soruşturmaya Başlama	423
2.1.1.1. Genel Hükümlere Göre Soruşturma.....	425
2.1.1.2. Yazılı Başvuru ve İzin Gerektiren Soruşturmalar	426
2.1.1.2.1. Yazılı Başvuru Gerektiren Soruşturmalar	426
2.1.1.2.2. İzne Tabi Soruşturmalar	427
2.1.1.2.2.1. Ön Koşul	428
2.1.1.2.2.2. İzne Tabi Suçların Kapsamı	429
2.1.1.2.3. İzin Vermeye Yetkili Merciler.....	430
2.1.1.2.3.1. İlişkili Bakan.....	430
2.1.1.2.3.2. Kurum Başkanı.....	430
2.1.1.2.3.3. Fon Başkanı	430
2.1.1.2.4. İzin Kararı Karşı Yargı Yolu.....	431
2.1.2. Soruşturma Usulü	431
2.1.2.1. Genel Hükümlere Göre Soruşturma.....	431
2.1.2.2. Özel Hükümlere Göre Soruşturma	431
2.1.3. Soruşturmada Görev.....	433
2.1.3.1. Genel Görev	433
2.1.3.2. Özel Görev	434
2.1.4. Soruşturmanın Sonuçlanması	434
2.1.4.1. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar	434
2.1.4.2. Kamu Davası Açılması	435
2.2. KOVUŞTURMA.....	435
2.2.1. Kovuşturma Koşulu	435
2.2.1.1. Yazılı Başvuru Gerektiren Kovuşturmalar	437
2.2.1.2. İzne Tabi Kovuşturmalar	438
2.2.2. Görev	438
2.2.2.1. Genel Görevli Mahkemeler	438
2.2.2.1.1. Sulh Ceza Mahkemesi	438
2.2.2.1.2. Asliye Ceza Mahkemesi	438
2.2.2.2. Özel Görevli Mahkemeler (Ağır Ceza Mahkemeleri)	439
2.2.3. Kovuşturma Usulü	439
2.2.4. Davaya Katılma (Müdahale)	439
2.3. DİĞER USULÜ DURUMLAR.....	440
2.3.1. Adli Yardım	440
2.3.2. Husumet ve Rücu.....	442
2.3.3. Bilirkişi İncelemesi	443
2.4. İNFAZ.....	444
SONUÇ	445
KAYNAKÇA.....	461

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirket
AB	: Avrupa Birliği
Any.	: Anayasa
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Bank.K.	: Bankacılık Kanunu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
Bu Kanun	: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
E.	: Esas
EFT	: Elektronik Fon Transferi
EMKT	: Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi
Fon Kurulu	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kurulu
Fon	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
HGK	: Hukuk Genel Kurulu

HPD	: Hukuki Perspektifler Dergisi,
İTİA	: İktisadi Ticari İlimler Akademisi
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİS	: Katılma İntifa Senetleri
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülleri
Koop. K	: Kooperatifler Kanunu
Kurul	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
Kurum	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
KZO	: Kâr – Zarar Ortaklığı
KZOB	: Kâr Zarar Ortaklığı Belgeleri
Mah.	: Mahkeme
MK	: Medeni Kanun
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
ÖFKB	: Özel Finans Kurumları Birliği
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
sy.	: Sayılı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Tat.K	: Türk Ticaret Kanununun Mer’iyet ve Tatbik Şekli Hakkında Kanun
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği

TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliğini,
TPKKHK	: Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun
TSMF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği tarafından,
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YTL	: Yeni Türk Lirası

ÖZET

Tezimizin konusu, bankacılık kanununda suçlar ve cezalardır. Amacı ise, konumuzun oluşturan bankacılık suç ve cezalarının hukuk sistemimiz içerisindeki yerini belirlemek ve bu yere göre bankacılık sektörünün güven içerisinde çalışıp, gelişmesine hizmet edip etmediğini saptamaktır.

İncelememiz, ceza hukuk genel hükümler, bankacılık kurumları ve fonksiyonları ve bankacılık suçları, soruşturma ve kovuşturma hükümleri başlıklı üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; bankacılık suçları ile ceza hukuku arasındaki ilişki ile ceza hukukunda suç ve cezalara ilişkin genel hükümlere yer verilmektedir.

İkinci bölümde bankacılık kurumları; düzenleyici ve denetleyici kurumlar, banka ve finans kuruluşları ile yardımcı kuruluşlar olarak üç ana başlık altında incelenmektedir.

Üçüncü bölüm ise bankacılık suçları ile usul hükümleri ve cezaların infazı başlıklı iki ana başlıktan oluşmaktadır.

Temizin amacı doğrultusunda yapılan incelemeye dayalı olarak ulaşılan bulgular sonuç kısmında açıklanmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER:

Bankacılık Hukuku

Bankacılık Suçu

Bankacılık suç ve cezaları

ABSTRACT

This thesis deals with the crimes and punishments in the field of banking law. It aims to determine their place in our law system and to determine whether they serve the purposes of banking sector accordingly.

This thesis is composed of three main parts: general provisions of punishment; institutions, functions of banking; crimes of banking and regulations of investigation and prosecution.

In the first part, the relationships between the banking crimes and the criminal law as well as the general provisions regarding crimes and punishments in the context of criminal law are dealt with.

The second part is composed of three main sections: institutions of banking, institutions of regulation and supervision, institutions of banking and finance together with institutions of assistance.

The third part is composed of two main sections: crimes of banking; procedural verdicts; and application of punishments.

The findings of this study conducted in line with the purposes of this thesis are presented in the conclusion.

KEY WORDS :

Banking law

Banking Crime

Banking punishments

GİRİŞ

Finans sektörünün genel ekonomik sistem içerisinde taşıdığı önem ve işlev reddedilemez bir gerçektir. Günümüzde finans sektörü sadece ekonomik yönüyle değil toplumsal yönü ile ön plana çıkmakta ve bu yön giderek derinleşen ve gelişen bir hal almaktadır. Bunun nedeni ise sektörün, sunduğu hizmetlere klasik olanların yanında toplumun tümünü kapsayacak hizmetleri eklemesidir. Örneğin, önceleri sadece belirli bir kesime hitap eden bankalar, şimdilerde maaş alma, kredi kartı ya da elektrik, su faturaları ödeme gibi onlarca sebeple kendisine başvuran toplumun tüm kesimleri ile ilişki içerisine giren kurumlar haline gelmiştir.

Bu nedenle yaşanan her türlü olumsuzluk sadece bankaları değil aynı zamanda ekonomiyi ve halkı doğrudan etkilemektedir. Ortaya çıkan bu sonuç ve etkiler, toplumsal düzeni ve hukukî güvenliğı sağlama amacını taşıyan “*hukuk*”un düzenleme yapmak ve önlem almak üzere devreye girmesine yol açar. Nitekim Anayasamız, “*Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi*” başlıklı 167’nci maddesinde Devlete, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri almak yükümlülüğü getirmiştir.

Düzen kurmak sadece düzene ve işleyişine ilişkin kurallar koymakla sağlanamaz. Bunların yanında kuralların ve düzeninin bozulmamasını sağlayıcı önlemlere, özellikle ceza kurallarına yer vermekle mümkündür. Bu düzenlemeler yapılırken çağdaş hukuk düzeninde suç ve cezanın bir “*amaç*” değil hukukun, düzen kurma ve güvenlik sağlama gibi genel amacına hizmet eden “*araç*” olduğu unutulmamalıdır. Araçların varoluş nedeni, amaca hizmet etme ve uygunluktur. Araç, genel amaçla uyumlu olmadığı durumlarda araç olma vasfını kaybedecek bizatihi bir amaç haline gelecektir. Bu durum aynı konuda birbiriyle çelişebilecek iki amacın ortaya çıkmasına dolayısıyla çatışmaya neden olacaktır. Düzen kurma ve devamlılığını sağlama yolunda düzenleme yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli diğer bir husus ise yetki ve sorumluluk arasındaki dengedir. Yetkinin artmasına paralel olarak sorumluluğun da artması gerekir. Yetkilerin artırılmasına karşın sorumluluğun daraltıldığı durumlarda, yetkinin kötüye kullanılmasının yolu açılacağından düzen yerine kaos ortaya çıkacaktır.

Finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin

usûl ve esasları düzenleme amacı doğrultusunda çıkarılan, toplam 171 madde ve 25 geçici maddeden oluşan 5411 sayılı Bank.K., ondördüncü kısım başlığı altında “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*”ne yer vermiştir. Kısım sırasıyla; “*İdari Para Cezaları*”, “*Suçlar*” ve “*Kovuşturma Usûlü*” başlıklı üç bölüme ayrılmıştır. İkinci bölümde düzenlenen ve hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren “*Suçlar*” buna bağlı olarak usul hükümleri ile yetki ve cezaî sorumluluğa ilişkin hükümler çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Bankacılık suçlarından sadece biri yerine suç ve cezaları ile ilgili hükümleri bir bütün olarak kapsayan incelememiz, bu yönüyle hukuk alanında yürütülen alışlagelmiş bilimsel çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu farklılık, hukuk alanında yürütülen geleneksel çalışmaların sistemi bir bütün halinde inceleme ya da araçların varoluş amacıyla uygunluğunu irdeleme yerine sistemi oluşturan parçaların tek tek ele alınıp, araştırmanın dar bir alanda yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bilginin geometrik olarak büyüdüğü “*bilgi çağında*”, bilimsel araştırmaların çok dar bir alana hapsedilmesi veya bilimsel çalışmada, tek yöntemin geçerli olduğu iddiaları, araştırma ve gelişme ufkunun daralmasına neden olmaktadır. İzlediğimiz yöntem yani bilgi okyanusunda boğulmamak için tek ağaç yerine tüm ormanı görebilecek kuşatıcı ve bütünselci yaklaşım hem bir zorunluluk hem de uluslararası alanda genel kabul görmüş bir uygulamadır. Çağımızda bilimsel araştırmalarda değişik yaklaşımlar ve yöntemler geliştirmenin ötesinde disiplinlerarası (interdisipliner) ve multi-disipliner çalışma, kaçınılmaz bir zorunluluk halini almıştır.

Çalışmamızın amacı ise bankacılık suç ve cezaları, usûl hükümleri ile bankacılık alanında rol alan kişi ve kurumların görev ve yetkileriyle cezaî sorumluluklarının, genel hukuk ve ceza hukuku sistemi içerisindeki yerini saptamak, bu yere göre Kanunun genel amacı ile uyumlu olup olmadığını belirlemektir.

Çalışma konumuz, geçmişten günümüze bankacılık kanunları yönüyle, (dikey) benzer hükümler içeren yürürlükteki kanunlar ve düzenleyici işlemler yönüyle (yatay) ve öğretinin görüşleri çerçevesinde incelenerek hukuk ve ceza sistemimiz içerisinde konumunu (koordinatlarını) belirlenecek ve bu yere göre, kanunun amacına hizmet edip etmediğini saptanmaya çalışılacaktır.

İncelememizin sınırlarını ise Cumhuriyet döneminde bankacılık alanında çıkarılan yasal mevzuat oluşturmaktadır. Bu kapsamda 1933 yılında kabul edilen 2243 sayılı

Mevduatı Koruma Kanunundan başlayarak 5411 sayılı Bank.K.'na kadar gelen süreç içerisinde çıkarılan kanunlar ile bankacılık suçları ile ilgili kanun, yönetmelik vs. tüm mevzuat ele alınacaktır.

Bu strateji doğrultusunda incelememizi, konunun tam olarak ve mantıksal bütünlük içinde anlaşılabilmesini temin amacıyla üç bölüm altında yapacağız.

Birinci bölüm, suç ve ceza denilince bilinmesi ve vurgulanması zorunlu ön koşul olan ve bankacılık suç ve cezaları için de geçerli olan ceza hukuku genel hükümlerine ilişkindir. Bank.K.'nda suçlara ilişkin birkaç maddeye serpiştirilen fikri içtima, etkin pişmanlık vs. dışında genel hükümlere yer verilmemiştir. Dolayısıyla hem kanunda belirtilen genel hükümlerin hemde TCK kapsamındaki genel hükümlerin ayrı bir bölüm halinde incelenmesi zorunludur.

İkinci bölüm ise 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun Anayasanın 167'nci maddesinde getirilen yükümlülüğe dayalı olarak ne tür bir düzen kurduğu, bu düzen içinde yer alan aktörlerin kimler olduğu, bunların görev ve yetkileri ile birbirleriyle olan ilişkileri vs. hususlarının yer aldığı bölüm olacaktır. Ceza hukukunun temel ilkelerinden birisi suç ve cezada yasallık olması nedeniyle ve bir eylemin suç oluşturup oluşturmadığını tespit edilmek için görev ve yetki ile diğer uyulması gerekli kuralların bilinmesi gerektiğinden, bu bölüm mümkün olduğu kadar Kanun metnine bağlı bir şekilde açıklanacaktır. Suç ve ceza sorumluluğu açısından ise yeri geldiğine karşılaştırma imkânı sağlamak açısından diğer yasal düzenlemelere ve öğretiyeye yer verilecektir.

İncelememizin ana omurgasını oluşturan suçlar ise üçüncü bölümde ele alınacaktır. Bankacılık suçlarını; konu, fail ve mağdur gibi yönlerden sınıflandırma mümkünse de biz Kanundaki düzenlemeye uygun bir sırayla incelemeyi yeğleyeceğiz. Bu bölüm kendi içerisinde özel hükümler ile usul hükümleri ve infaz başlığı altında iki kısım altında irdelenecektir.

Çalışmamızın sonuç kısmında ise Bank.K.'yla düzenlenen bankacılık suçları ve bunlara ilişkin usul hükümlerinin genel hukuk ve ceza hukuku sistemine uygun olup olmadığına, Kanun'un amacına hizmet edip etmediğine ilişkin bulgular açıklanacaktır. Ayrıca bu Kanunla kurulan bankacılık düzenine bankacılık suçları penceresinde bakıldığında, kurulan düzenin ya da sisteminin niteliği konusunda bir yorum yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SUÇLARI İLE CEZA HUKUKU GENEL HÜKÜMLERİ İLİŞKİSİ

Ceza hukuku, toplumsal düzeni sağlama ve bireysel çıkarları koruma gereğiyle, devletin bazı davranışları yapma veya bunlardan kaçınma konusunda bireylere yönelttiği emirler ve bunlara uymayanlara getirilen yaptırımlardan oluşan kuralları inceleyen bilim dalıdır¹. Ceza hukuku, genel hükümler² ve özel hükümler olarak iki kısma ayrılır.

Genel kısım, tüm suçlar ve cezalar için geçerli ilke ve kuralları kapsar. Bu kısımda, temel ilkeler, tanımlar ve uygulama alanı, ceza sorumluluğunun esasları, ceza sorumluluğunun şahsiliği, kast ve taksir, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler, suça teşebbüs gibi genel nitelikteki hususlar düzenlenir.

Özel ceza hukuku ise ilke ve kurallar yerine tek tek yasak eylemleri tanımlar ve unsurları belirler.

¹ Nur CENTEL, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 2.Bası. İstanbul, Kasım 2002, s.3

² Ceza hukuku genel hükümleri özel kanunlarda düzenlenen bütün suçlar için de geçerli olduğundan, bu bölüme ilişkin incelememiz daha önce kaleme aldığımız Vergi Kaçakçılığı Suçları ve Diğer Hürriyeti Bağlayıcı Vergi Suç ve Cezaları adlı eserimizin (Uğur YİĞİT, **Vergi Kaçakçılığı Suçları ve Diğer Hürriyeti Bağlayıcı Vergi Suç ve Cezaları**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Mart 2004.) ilgili bölümünün değişen TCK, CMK, CGTİHK ve ilgili diğer yasalar ile öğretinin görüşleri doğrultusunda yeniden ele alınarak incelenmesi suretiyle gerekli değişikliklerin yapılması yoluyla gerçekleştirilecektir. Bu yöntemin bilimsel doğruluğu konusunda; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (**Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu**, Kanun No: 5846, Kabul Tarihi: 5.12.1951, RG: 13.12.1951-7981) ve Fikri Mülkiyet Hukuku (Ünal TEKİNALP, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3.bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Eylül 2004, s.147) Üniversitelerde Fikir ve Sanat Eserleri ve Yolsuz İktibas, (Üniversitelerde Fikir ve Sanat Eserleri ve Yolsuz İktibas, A.Ü. Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi –FİSAUM-, Ankara, 2003) ve Yayın Etiği: Yayında İzinler ve Haklar, (Yılmaz NIŞANCI, **Yayın Etiği: Yayında İzinler ve Haklar**, Cilt: 30, Sayı: 12, İstanbul, Aralık 2002) başlıklı eserler dayanak olmuştur.

1. BANKACILIK SUÇLARI İLE CEZA HUKUKU İLİŞKİSİ

Hukuk kuralları kendi içerisinde; en genel anlamda kamu hukuku – özel hukuk olarak, bunların altında ceza hukuku, ceza yargılama hukuku, medeni hukuk, borçlar hukuku, devletler hukuku gibi birçok ayrıma tabi tutulmuştur. Yapılan bu ayrımlar hukuk dalları arasındaki bağı koparan nitelikte bir ayırım değildir. Her bir alan kendi ana uğraş konusunu düzenlemekle, ikincil konumda olan hususları ise ilgili hukuk dalına bırakmaktadır.

Örneğin, Türk Ceza Kanunu’nda¹, “*Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi*” (madde 164) suçu düzenlenmiş ancak şirket veya kooperatifin tanımı yapılmamıştır. Bunların tanımı için ticaret hukukuna bakmak gerekecektir. Aynı şekilde “*Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi*” (madde 118) suçunda, sendika ve sendikal hakların neler olduğu iş hukuku; “*Hileli iflâs*” (madde 161) suçunda iflâsın ne demek olduğunu, icra ve iflas hukukuna giderek bulunabilecektir.

Bank.K. onbir madde halinde düzenlediği hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçlara ilişkin hükümler ceza özel hükümleridir. Bank.K. bu özel suç hükmü içeren düzenlemesi yanında birkaç madde içerisinde fikri içtima, etkin pişmanlık gibi hükümler dışında ayrı bir genel hükümler kısmı düzenlememiştir. Ayrıca, özel ceza hükümleri açısından 5237 sayılı TCK’nın 244’üncü maddesine atıfta bulunmuştur.

Bankacılık suçlarına ilişkin hükümlerin anlaşılması, yorumlanması ve uygulanması, Bank.K.’daki genel hükümler dışında TCK’da düzenlenen genel hükümlere göre yapılacaktır. Bankacılık suçunun oluşması, sübutu, cezanın tayini ile yargılama usulü ilke olarak genel ceza hukuku ve ceza yargılaması hukuku hükümlerine tâbidir².

¹ **Türk Ceza Kanunu**, Kanun No:5237, Kabul Tarihi; 26.9.2004, RG: 12.10.2004 /25611

² Diğer hukuk dallarının ceza hukukuyla ilişkisine örnek için bkz.. Muaalla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **Vergi Hukuku**, Turhan Kitapevi, Ankara 1999, s.4.

2. CEZA HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA

2.1. SUÇ

2.1.1. Kavram

Ceza hukuku, suç ve cezaları inceleyen hukuk dalıdır³. Suç, ceza ve güvenlik tedbirleri ile birlikte modern ceza hukukunun temel kavramlarından birini oluşturmaktadır⁴.

Suç kavramı, sahip olduğu hukuki, kriminolojik ve sosyolojik nitelikleri yönünden tanımlanabilir. Toplum düzenini bozan her eylem ceza hukukundaki suç kapsamına girmez. Suç; haksız fiillerden, idarî yaptırım konusu eylemlerden, disiplin suçlarından ve diğer idarî suç niteliğindeki fiillerden ayrılır. Ceza hukuku açısından suçun hukuki tanımı önemlidir⁵.

Anayasanın⁶ 38'inci maddesinin 6'ncı fıkrası ve TCK'nın 2 ve 7'nci maddelerini dikkate alarak, biçimsel kanunilik ilkesine uygun olarak suç kavramı, "*Kanunun suç olarak nitelendirdiği ve öngördüğü fiiller*" olarak tanımlanabilir⁷.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi

Madde 2- (1) *Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükümlenemez.*

(2) *İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.*

(3) *Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz. "*

³ Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, Caner YENİDÜNYA, 5237 sayılı Yeni TCK.'ya göre Hazırlanmış **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 2.Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2006, s.4.

⁴ Bkz. Kayıhan İÇEL, Süheyl DONAY, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku I**. 2. Bası. İstanbul 1993. s. 26.

⁵ Suçun değişik tanımları için bkz: Sulhi DÖNMEZER. **Kriminoloji**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994, s. 41 ve son.; Nurullah KUNTER. **Suçun Kanuni Unsurlar Nazariyesi**, İstanbul 1949, s. 33 ve son.

⁶ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, Kanun No.2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982 RG:9.11.1982/17863

⁷ Aynı tanım için bkz.: Uğur, ALACAKAPTAN, "**Suçun Unsurları**", AÜHF Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, 5.2; Mazhar ARIKAN, "**Suç Mefhumu. Suç ve Cezaların Kanuniliği Prensibi ve Müteselsil Suçlar**", Adalet Dergisi, Yıl: 54, Mart-Nisan 1963, Sayı:3; Sulhi DÖNMEZER, "**Hukuk ve Hayat**", İ.Ü.H.F.MADDE, Cilt:XXI, 1957, s.26. Biçimsel kanunilik ilkesinin ayrıntıları için bkz.: Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku**, Savaş Yayınları, 2.B., 1991, s.15-36

Zaman bakımından uygulama

Madde 7- (1) *İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükümlenmişse infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.*

(2) *Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.*

(3) *(Değişik üçüncü fıkra: 29/6/2005 – 5377/2 md.) Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır. ”*

Suç, *biçimsel bakımdan* hukuk düzeni tarafından ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanmış kanuni tip olarak tanımlanabilir. Ancak suçun bu biçimsel görünümünün yanı sıra anatomik bir yapısı da vardır; yani suç hukuka aykırı ve kusurlu bir hareketle gerçekleşebilen bir olgudur. İşte, bu anatomik yapısını dikkate almak suretiyle *suçu, tipe uygunluk, hukuka aykırılık ve kusurluluk* niteliklerine sahip bir eylemle ceza normunun ihlali şeklinde tanımlayabiliriz⁸.

Suçlar, farklı ölçüt veya amaçlarla değişik sınıflandırmalar yapılabilir. Sınıflandırma yapılmadan önce, suçun unsurların neler olduğunun diğer bir deyişle hangi unsurların varlığı halinde gerçekleştiğini ortaya koymak gerekir. Bir eylemin ceza hukuku anlamında suç sayılabilmesi için gerekli genel unsurların neler olduğu, suçun oluşmasını etkileyen nedenler ile suç ve suçu benzer diğer hukuka aykırı eylemler arasındaki fark “*Suç Genel Teorisi*”nin konusunu oluşturur⁹.

2.1.2. Konusu

Suçun konusunu, suçun maddi ve hukuki konusu (hukuki değeri) olarak iki yönden incelemek gerekir.

Suçun maddi konusu, suçun üzerinde işlendiği insan veya objedir¹⁰. Örneğin adam öldürme suçunda suçun maddi konusu kişinin hayatıdır. Hırsızlık suçunda ise ça-

⁸ Kayıhan İÇEL, Füsün SOKULLU-AKINCI, İzzet ÖZGENÇ, Adem SÖZÜER, Fatih S.MAHMUTOĞLU, Yener ÜNVER, **Suç Teorisi, Suç Kavramına İlişkin Genel Bilgiler, Suçun Yapısal Unsurları, Suçun Özel Oluşum Biçimleri**, Yeniden Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, Ekim 2004, İstanbul, s.4.

⁹ CENTEL, s.161

¹⁰ CENTEL, s.183

linan eşya suçun maddi konusudur.

Suçun hukuki konusu ise, yasa ile korunan hak ve çıkardır. Suçun hukuki konusu üzerine çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlara göre, suç, bir hakkı, hukuku, hukuki yükümlülüğü ya da hukuki varlık veya çıkarı ihlal eder. Örneğin, adam öldürme suçunda hukuki konu, kişinin yaşama hakkıdır. Hırsızlık suçunda ise mülkiyet hakkıdır.

Suçun hukuki konusu, suçların tasnifinde kullanılan ayrımlardan birisidir. Örneğin, kişinin hayatına ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlar, kişinin haysiyetine karşı işlenen suçlar, kişinin malvarlığına karşı işlenen suçlar olarak yapılan sınıflandırma¹¹.

2.1.3. Unsurları

Suç; haksız, kusurlu ve cezalandırılabilir olan bir davranıştır. Başka bir deyişle suç, hukuka aykırı, kusurlu ve karşılığında yasada ceza öngörülmüş olan eylemdir. Suçun oluştuğundan sözedilebilmesi için, bir takım unsurların biraraya gelmesi gerekir. Bu unsurların bir bölümü, tüm suçlar için ortaktır. Bir bölümü ise, benzer suçları birbirinden ayırabilmeye yarayan veya suçun basit biçimini nitelikli hale getiren, ancak her suçta bulunmayan unsurlardır. Suçun tam olarak var olması için gerekli koşulları, kurucu veya asli unsurlar olarak da adlandırabiliriz. Kurucu unsurlar, suçun basit şeklini meydana getiren unsurlardır. Suçun nitelikli şeklini meydana getiren veya benzer suçlardan ayırt edilmesini sağlayan diğer unsurlara ise, ikincil unsurlar denir¹².

Suçun unsurları konusunda bir birlik yoktur. Bir kısım yazarlar da suçun unsurlarını maddi unsur, hukuka aykırılık, manevi unsur olarak üçe¹³, diğer kısım ise maddi ve manevi unsur olmak üzere ikiye ya da yasallık unsuru, maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık olarak dörde¹⁴ ayıranlar olmasına karşın suçun unsurları temelinde bir farklılık yoktur¹⁵.

---

¹¹ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.88.

¹² CENTEL, s.161

¹³ DÖNMEZER/ERMAN, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım**, C.2, 8.Bası, İstanbul, 1983, s.392.

¹⁴ CENTEL, s.187 vd.

¹⁵ YİĞİT, s.7.

2.1.3.1. Yasallık Unsuru

Yasallık unsuru, hangi eylemlerin suç olup olmadığını kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde ortaya koyarak bireylerin neleri yapıp yapmayacakları bilmelerini sağlar. Bu özelliği dolayısıyla kişi hak ve hürriyetlerinin en önemli güvencesini oluşturmaktadır.

Yasallık unsuru ile ilgili hükümler, Anayasanın 38’inci maddesinde Suç ve cezalara ilişkin esaslar başlığı altında ve TCK’nın 2’nci maddesinde Suçta ve cezada yasallık ilkesi başlığı altında düzenlenmiştir.

“C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar

***Madde 38** – Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.*

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Yasallık unsurunun önemli ilkelerinden ikisi suç ve cezada kanunilik ilkesi ve belirlilik ilkesidir.

Suç ve cezada kanunilik ilkesi; suç ve ceza ile güvenlik tedbiri içeren kuralların ve eylemin mutlaka kanunla düzenlenmesini¹⁶ KHK’ler ya da diğer düzenleyici işlemlerle yapılmamasını, ceza kurallarının uygulanmasında kanunda yer alan suç tanımlamalarının kapsamı açısından¹⁷ kıyasa başvurulamayacağını içerir. Ülkemizde sık sık uygulandığı şekilde suçun konusunun ve maddi unsurlarının belirlenmesinin yürütme organına bırakan düzenlemeler bu ilkeye aykırılık teşkil eder. Öğretide bu tür düzenlemelere “çerçeve kanun¹⁸” veya “beyaz hüküm¹⁹” denilmektedir.

Bu ilke kıyası yasakladığı gibi²⁰, birkaç anlama gelmeyecek şekilde esnek ve belirsiz kavramlardan uzak tanımlamasının yapılmasını da kapsar.

Belirlilik ilkesi ise; yasadaki suç tanımını açık seçik ve anlaşılır olmalı, kural ola-

¹⁶ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.83

¹⁷ İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu, Gazi Şerhi, (Genel Hükümler)**, T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara, Ocak 2006, s.78.

¹⁸ ÖNDER, Ayhan, **Ceza Hukuk Genel Hükümler**, 1. İstanbul 1991. s.121

¹⁹ ÖZGENÇ, Türk Ceza Kanunu, s.68.

²⁰ ÖNDER, Ayhan, **Ceza Hukuk Genel Hükümler**, 1. İstanbul 1991. s.18

rak suçun failini, hareketi, suçun konusunu ve sübjektif unsurunu içermelidir²¹.

2.1.3.2. Maddi unsur (tipe uygun eylem)

Bir suçun oluşumu için, failin olumlu ya da olumsuz bir davranışının bulunması (hareket), bu davranışının dış dünyada bir değişiklik oluşturması (sonuç) ve yapılan bu davranış ile dış dünyada meydana gelen değişiklik arasında nedensellik (illiyet) bağının bulunması gerekir. Bütün bunlar suçun maddi unsurunu oluşturur²².

2.1.3.2.1. Hareket

2.1.3.2.1.1. Kavram

Ceza hukuku anlamında hareket, suç tanımına uyan veya suç tanımındaki sonucu gerçekleştirmeye yönelik bulunan ve iradi olan davranıştır²³. Hareket suçun dinamik yönünü gösterir, hareket yoksa suçta yoktur. Davranışın iradi olmasından maksat kişinin bilinçli bir şekilde ruhsal fiziki daha başka bir şekilde hareket edebilmesidir²⁴. Hareketin insan hareketi olacağı doğaldır ve bu hareket iradi bir hareket olmalıdır. Yoksa refleks hareketler, burada izah ettiğimiz hareket kavramına girmez²⁵. Kişinin düşünce âlemindekiler suça yönelik bir harekete dönüşmedikçe ceza hukukunu ilgilendirmez. Hareket bir şeyi yapma (icraî) veya yapmama (ihmalî) şeklinde de olabilir. Hareket, iradi olarak gerçekleştirilen veya kişinin yapması gereken hareketi yapmaması halinde mevcuttur denilebilir²⁶.

Tüzel kişilerin hareket yeteneği ve buna bağlı olarak suç faillikleri ve ceza sorumlulukları konusunda “*Ceza sorumluluğunun şahsiliği*” başlıklı 20’nci maddenin ikinci fıkrasında düzenleme yapılmıştır.

“Ceza sorumluluğunun şahsiliği

Madde 20- (1) Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.

²¹ CENTEL, s.188

²² CENTEL, s.190, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.43-44, ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.415, .ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 194 vd.

²³ CENTEL, s.191., ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.416,

²⁴ Ayhan ÖNDER, **Ceza Hukuku Genel Hükümler II-III**, İstanbul 1992, 2.Cilt, 5.10.

²⁵ Faruk EREM, Ahmet DANIŞMAN, Emin ARTUK, **Ceza Hukuku (Genel Hükümler)**, 14.Bası, Ankara 1997, s.225.

²⁶ YİĞİT, s.8

(2) *Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.*”

Buna göre tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamaz, sadece güvenlik tedbiri²⁷ uygulanabilir. TCK dışındaki yasalarda yer alan bazı hükümlerde; tüzel kişiler için kapatma, fesih, faaliyetten men gibi yaptırımlar öngörülmüştür. Bu cezalar disiplin ya da idarî ceza niteliğindedir²⁸. Yine aynı hükümler içerisinde tüzel kişiler için getirilen para cezası ise gerçek anlamda suç teşkil eden fiil karşılığı değildir²⁹.

Anayasa Mahkemesi bugüne kadarki uygulamalarında hatta yeni tarihli bir kararında³⁰ da tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu engelleyen bir hükmün anayasada bulunmadığı gerekçesi ve diğer bir takım gerekçelerle tüzel kişilerin cezaî sorumluluğunu kabul etmiştir³¹.

Doktrinde Anayasa Mahkemesinin görüşü eleştirilmekte ve tüzel kişilerin fiil ve kusur ehliyetinin bulunmadığı, cezaî sorumluluğunun olmadığı gibi, tüzel kişilerin organ ve temsilcilerinin gerçekleştirdikleri suç nedeniyle tüzel kişiliğin cezalandırılmasının Anayasada yer alan ceza sorumluluğunun kişiselliği ilkesine (Any. Madde 38/6) aykırı olduğu³² belirtilmektedir.

2.1.3.2.1.2. Hareket Unsuru Açısından Suçlar

2.1.3.2.1.2.1. İcra – İhmal Suçu

İcraî suç; yapılması yasaklanan bir hareketin yapılması suretiyle işlenen suçtur. İhmal suçu; sadece normatif olarak, yani belli bir davranışın gerçekleştirilmemesi, belli bir davranışta bulunmamak suretiyle gerçekleştirilen suçlardır³³.

2.1.3.2.1.2.2. Bağlı Hareketli -Serbest Hareketli Suçlar

Bağlı hareketli suç; suçun ancak belli hareketlerin yapılmasıyla işlenebileceği-

²⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. “2.2.5. Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri” başlıklı konu

²⁸ CENTEL, s.204

²⁹ EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s.442

³⁰ Anayasa Mahkemesi Kararı, 14.02.1989-1988-15/9 RG: 04.02.1991 No. 20776

³¹ YİĞİT, s.7.

³² İzzet ÖZGENÇ, “Tüzelkişinin Sorumluluk Ehliyeti, Anayasa Mahkemesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler”, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s.324 vd.

³³ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.61, CENTEL, s.209-210. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.425.

nin yasada öngörölmüş olması halidir³⁴. Serbest hareketli suç; bir suçun kanuni tanımında o suçu oluşturan eylemin ne tür bir eylem olduğu konusunda bir özelleştirmenin yapılmadığı suçlara denir³⁵.

2.1.3.2.1.2.3. Seçimlik Hareketli Suç

Suçun işlenebilmesi için yasada birkaç hareketin gösterildiği ancak bunlardan sadece birinin yapılması durumunda sonucun gerçekleşeceğinin kabul edildiği suç türüdür³⁶

2.1.3.2.1.2.4. Tek Hareketli – Birden Çok Hareketli Suçlar

Suçun gerçekleşmesi için tek bir hareketin yapılmasının yeterli olduğu suçlara, tek hareketli suçlar, Suçun oluşumu için birden fazla hareketin yapılması koşulunun arandığı durumlarda çok hareketli suçlardan sözedilir³⁷.

2.1.3.2.1.2.5. İtiyadî Suç

Suçun oluşumu için aynı hareketin belli sayıda tekrarlanmasının gerektiği suç türüdür³⁸.

2.1.3.2.2. Sonuç

2.1.3.2.2.1. Tanım

Ceza hukukunda sonuç, icraî veya ihmalî bir hareketin dış dünyada meydana getirdiği yasal suç tanımına uygun hukuksal bir değer ifade eden değişikliktir³⁹.

2.1.3.2.2.2. Sonuç Açısından Suçlar

2.1.3.2.2.2.1. Şekli Suç – Maddi Suç

Sonucun hareketten ayrılmadığı sadece belirli bir hareketin veya ihmalin ger-

³⁴ CENTEL, s.216, İÇEL, **Suç Teorisi**, s. 64, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 200.

³⁵ CENTEL, s.216, İÇEL, **Suç Teorisi**, s. 64, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 200.

³⁶ CENTEL, s.216, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.64-65, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 201-202.

³⁷ CENTEL, s.217, ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.422, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 199-200.

³⁸ CENTEL, s.217, ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.424

³⁹ YİĞİT, s.10, CENTEL, s. 217-218, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.65-67, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 203-204., ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.433,

çekleşmesiyle tamamlanan suçlara şekli suç, sonucun hareketten ayrılabilen yani suçların tamamlanması için kanun hareketin veya ihmalin belirli bir dış etki doğurmasını şart koşulan suçlara maddi suç denir⁴⁰.

2.1.3.2.2.2.2. Ani Suç – Kesintisiz (Mütemadi) Suç

Sonucun gerçekleşmesiyle birlikte tamamlanan suçlar ani suç, sonucun meydana gelmesinden sonra hemen tamamlanmayıp bir süre sonucun devam ettiği suçlar ise kesintisiz (mütemadi) suçlardır⁴¹

2.1.3.2.2.2.3. Tehlike Suçu – Zarar Suçu

Zarar suçlarında, hareketin yönelmiş olduğu suç konusu üzerinde bir zararın meydana gelmiş olması arandığı halde, tehlike suçlarında suçun konusu üzerinde zarar tehlikesinin meydana gelmesi yeterlidir⁴².

2.1.3.2.2.3. Nedensellik Bağı

Bireylerin ceza sorumluluğundan bahsedilebilmesi için, hareket ile sonuç arasında bir sebep-sonuç ilişkisinin bulunması gerekir. Buna nedensellik ilişkisi denir.⁴³ Dış dünyada meydana gelen değişikliğin bir insana bağlanabilmesi için, bu değişiklik o insanın davranışından kaynaklanmalıdır; bir başka deyişle bu ikisi arasında nedensellik bağı bulunmalıdır⁴⁴.

Sonuç, suç tiplerinde belirtilmiş olan sonuçtur; bir hareketten doğal olarak birçok sonuç meydana gelebilir; bizim için önemli olan suç tipindeki sonucun meydana gelip gelmediğidir⁴⁵.

---

⁴⁰ DÖNMEZER, ERMAN, s.132, CENTEL, s. 225, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.67-68, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 204 vd.

⁴¹ Nurullah KUNTER, **Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi (Harekete-Netice-Sebebiyet alakası)**, İstanbul 1955 s.94, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.68.,67-68. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.434-435.

⁴² YİĞİT, s.11, CENTEL, s. 219, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.68., ÖZGENÇ,

⁴³ CENTEL, s. 225, İÇEL, **Suç Teorisi**, s.71 vd., ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.439, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 204 vd.

⁴⁴ YİĞİT, s.11.

⁴⁵ TOROSLU, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara 1988 s.67.

2.1.3.3. Hukuka Aykırılık

Hukuka aykırılık, fiilin haksızlığı hakkında bir değer hükmüdür⁴⁶. Eylemin varlığı ve bunun yasal suç tanımına uygun olması eylemin suç olarak kabulüne yeterli değildir. Hareketin aynı zamanda hukuka aykırı olması gerekir. Eylemi hukuka uygun hale getiren bir neden varsa, suç oluşmaz⁴⁷.

Hukuka uygunluk nedenleri: TCK'nın 24, 25 ve 26'ncı maddelerinde hukuka uygunluk nedeni olarak sayılan halleri ana başlıklar halinde sıralarsak⁴⁸;

2.1.3.3.1. Yasa Hükmünün Yerine Getirilmesi

Yasa hükmünün yerine getirilmesi ((TCK madde 24/1) durumunda diğer bir ifade ile yasa hükmü kişiye herhangi bir konuda bir hak ve yetki vermişse, buna uygun davranışlara ceza verilemez.⁴⁹

“Kanunun hükmü ve amirin emri

Madde 24- (1) Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.”

2.1.3.3.2. Yetkili Mercinin Emrini Yerine Getirme

Yetkili mercinin emrini yerine getirme; (TCK madde 24/2 vd.) hukuka uygun bir emrin yerine getirilmesi, görev gereği olarak zorunlu olduğundan emri uygulayan kişi bu fiilin suç oluşturması durumunda sorumlu olmaz.⁵⁰ Bu durum, Anayasanın 137'nci maddesinde “*Kanunsuz emir*” başlığı altında düzenlenmiştir. TCK'nın 24'üncü madde ikinci fıkrasında ise “*Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.*” olarak belirtilmiştir.

“Madde 24- (2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.

(3) Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi

⁴⁶ ÖNDER, 2.Cilt, s.13. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.479,

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. İÇEL, **Suç Teorisi**, s.92 vd. ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. CENTEL, s. 236 vd. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.480,

⁴⁸ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.118-189, CENTEL, s 254-297

⁴⁹ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.118. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.487,

⁵⁰ ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s.130.

takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.

(4) Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.”

J. Kanunsuz emir

Madde 137 – *Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.*

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

Hukuka uygunluk nedeni olacak emrin kamu hukuku alanında astlık-üstlük ilişkisi içerisinde verilmesi gerekir. Kamu hukuku dışında babanın çocuğuna verdiği ya da işverenin işçisine verdiği emirler gibi özel hukuk alanındaki emirler olması hukuka uygunluk nedeni sayılmaz⁵¹.

2.1.3.3.3. Meşru Savunma

Meşru savunma; (TCK madde 25/1) bir kimsenin kendisine veya başkasına yöneltilen ağır ve haksız bir saldırıyı, bertaraf etmek için gösterilen zorunlu tepkidir.⁵² Eski yasada saldırının “nefse ve ırza yönelik” olması halini düzenlemişken yeni yasa daha genişletici bir düzenleme yaparak niteliğine bakılmaksızın her türlü “hakka” yönelik haksız saldırı durumunda meşru savunma kabul edilmiştir.

“Meşru savunma ve zorunluluk hali

Madde 25- (1) *Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”*

2.1.3.3.4. Zorunluluk Hali

Zorunluluk hali; (TCK madde 25/2) bir kimsenin bilerek oluşumuna neden olmadığı tehlikeden kendisini veya başkasını kurtarma zorunluluğu altında tehlikeyi orta-

⁵¹ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.125.

⁵² İÇEL, **Suç Teorisi**, s.129.

dan kaldırmak amacıyla suç konusu eylemi işlemesidir.⁵³ Yeni TCK düzenlemesi meşru savunma hükümlerinde olduğu gibi sadece nefse ve ırza yönelik olmayıp herhangi bir hakka yönelik tehlike durumunda ceza verilmemesini öngörmüştür.

Madde 25-(2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”

2.1.3.3.5. Hakkın Kullanılması

Hakkın kullanılması; (TCK madde 26/1) kanun, tüzük, yönetmelik, genelge gibi nizamlara dayanabilir ve hukuken tanınmış ve düzenlenmiş olmak kaydıyla ya da bir mesleğin icrasından doğan, bir mercii’nin iznine gerek duymadan doğrudan doğruya kullanılabilir bir hak olması, hakkın kullanımı ile işlenen suç arasında bir illiyet bağının bulunması ve bu hakkın kötüye kullanılmamış olması⁵⁴ durumunda hukuka uygunluk vardır. Bu duruma örnek olarak; zilyetliğin korunması, savunma dokunulmazlığı, basının haber verme, tıbbi müdahaleler, spor hareketleri hakkı verilebilir.

“Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası

Madde 26- (1) Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.”

2.1.3.3.6. İlgilinin Rızası

İlgilinin rızası; (TCK madde 26/2) kişinin, mutlak surette üzerinde tasarruf edebileceği bir hakka yönelik suç konusu eyleme rıza göstermesi durumunda eylemin hukuka uygun kabul edilmesidir. Eski TCK’da özel hükümlerde belirli bazı suçlarda “rıza” düzenlenmesine yer vermesine karşın yeni TCK genel hükümler kısmında düzenlemiştir⁵⁵.

“Madde 26- (2) Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.”

2.1.3.4. Manevi Unsur (Kusurluluk)

⁵³ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.129. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.664,

⁵⁴ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.505, ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s.134.

⁵⁵ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.539,

Manevî unsur, işlenen fiil ile kişi arasındaki manevi bağı ifade etmektedir⁵⁶. Ceza sorumluluğunun temel koşulu, insan davranışının iradî olarak gerçekleştirilmesidir⁵⁷.

Kusur veya kusurluluk genel olarak failin psikik faaliyeti ile sonuç arasındaki ilişkiden ibarettir. Diğer bir ifade ile kusur veya kusurluluk bilinç ve iradenin sonuç ile ilgili özel durumudur⁵⁸. Suçun manevi unsuru, yani sübjektif unsuru, failin kusurluluk halidir. Yukarıda bahsettiğimiz maddi unsur ve hukuka aykırılık daha çok suçun objektif yanıdır⁵⁹.

Cezaî sorumluluğun doğması için iradenin oluşum safhasında failin kusurunun olması gerekir. Dış âlemde oluşan maddi olay tek başına kişinin sorumlu tutulabilmesi için yeterli değildir. Kişinin fiili işlerken aynı zamanda kusurlu olması gerekmektedir⁶⁰.

2.1.3.4.1. Kusur Yeteneği (İsnat Yeteneği)

Yaptığı bir davranıştan dolayı kişinin suçlanabilmesi için, toplumsal yaşamın gereklerini doğru kavrama ve buna göre davranma yeteneği bulunmalıdır. Buna kusur yeteneği denir⁶¹. Kişinin yapmış olduğu eyleminin bir haksızlık teşkil ettiğini, davranışının hukuk toplumunda hâkim olan bir davranış normunu ihlal ettiğini bilmesi gerekir⁶². Kural olarak her şahısta kusur yeteneğinin bulunduğuur. İstisnaları ise TCK'da belirtilmiştir. Kusurun aranacağı zaman hareketin yapıldığı andır. Sonucun gerçekleşmesi sırasında kusur yeteneğinin olup olmadığı önemli değildir. Hareketin tamamlanmasından sonra kusur yeteneğini kaldıran bir durumun ortaya çıkması durumu ceza muhakemesini ilgilendirir.⁶³

⁵⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.549, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 302

⁵⁷ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.198, CENTEL, s.304.

⁵⁸ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.198. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.617,

⁵⁹ TOROSLU, **Ceza Hukuku**, s.96.

⁶⁰ YİĞİT, 12.

⁶¹ CENTEL, s. 309, ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.618/619, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/bolum3.doc> (10.09.2005)

⁶² İÇEL, **Suç Teorisi**, s.205, ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 302 vd.

⁶³ ÖNDER, 2.Cilt, s.251.

2.1.3.4.2. Kusur Yeteneğini Etkileyen Faktörler

2.1.3.4.2.1. Yaş Küçüklüğü

Ceza sorumluluğu açısından (TCK madde 31) çocuklar, 0-12, 12-15 ve 15-18 yaş arası guruplara ayrılmıştır. İçinde bulunduğu gruba göre kusur yeteneğinin tamamen ortadan kaldıran ya da cezayı azaltan durumlar sözkonusudur. Yeni TCK düzenlemesiyle ceza sorumluluk yaşı 11’den 12’ye yükseltilmiştir.

“Yaş küçüklüğü

Madde 31- (1) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(2) (Değişik fıkra: 29/6/2005 – 5377/5 md.) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(3) (Değişik fıkra: 29/6/2005 – 5377/5 md.) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.”

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu⁶⁴ ise 15 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi, (ÇKK madde 19/5) tutuklama yasağı (ÇKK madde 21/1) ve uzlaşma (ÇKK madde 24/2) yönünden özel düzenlemeler getirmiştir.

“Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Madde 19-(5) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmamış çocuk bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının üst sınırı üç yıl (üç yıl dâhil) olarak uygulanır.” “

⁶⁴ Çocuk Koruma Kanunu, Kanun No: 5395, Kabul Tarihi: 3.7.2005, RG:15.7.2005/25876

Tutuklama yasağı

Madde 21-(1) *Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.”*

“Uzlaşma

Madde 24-(2) *Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmayan çocuklar bakımından, birinci fıkrafta öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.”*

2.1.3.4.2.2. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığında (TCK madde 32) kusur yeteneğini tamamen ortadan kalktığı kabul edildiğinden ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükümlenir Akıl zayıflığında kusur yeteneğinin zayıfladığı kabul edildiğinden ceza indirimine gidilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir

“Akıl hastalığı

Madde 32- (1) *Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükümlenir.*

(2) Birinci fıkrafta yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir. ”

2.1.3.4.2.3. Sağır-Dilsizlik

Sağır ve dilsizler (TCK madde 33) ise 0-15, 15-18 ve 18-21 yaş arasına göre gruplara ayrılmıştır. 15 yaşını doldurmamış sağır dilsizlere, 0-12 yaş gurubu çocuklara ilişkin hükümler uygulanır. Bunların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. 15-18 yaş arasındakiler 12-15, 18-21 arasındakiler ise 15-18 yaş arası çocuklara ilişkin hükümlere tabidirler.

“Sağır ve dilsizlik

Madde 33- (1) *Bu Kanunun, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurma-*

muş olan çocuklara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onsekiz yaşını doldurmuş olup da yirmibir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır. ”

2.1.3.4.2.4. Geçici Nedenler, Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma

Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma hali; (TCK madde 34) kişinin, gerçekleştirdiği davranışın hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneğini etkileyen bir nedenin tesirine, bilinçsiz veya irade dışı girerek suç işlemesi durumudur.⁶⁵

Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma

Madde 34- (1) *Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez.*

(2) *İradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişi hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.”*

2.1.3.4.3. Kusur Türleri

Genel olarak kusur, ağırlığına göre kast ve taksir olarak ayrılmakla birlikte TCK’da kast, olası kast, taksir ve bilinçli taksir olarak düzenlenmiştir.

2.1.3.4.3.1. Kast

Kusurluluğun temel biçimi kasttır(TCK madde 21/1). Kast; öngörülen ya da suç teşkil eden bir fiili gerçekleştirmeye yönelen irade’dir⁶⁶ şeklinde tanımlanmıştır. Özü itibarıyla kast, yasadaki tanıma uyan hareketi bilerek ve isteyerek yapmaktır⁶⁷. Yani fail sonucu bilmekte ve bu sonucu istemektedir⁶⁸.

“Kast

Madde 21- (1) *Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.”*

⁶⁵ ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s.157.

⁶⁶ DÖNMEZER / ERMAN, 2.Cilt., s.235.

⁶⁷ CENTEL, s.341.

⁶⁸ YİĞİT, s.16.

2.1.3.4.3.2. Olası Kast

Olası kast (TCK madde 21/2), suçun kanuni tanımında yer alan unsurlardan birinin somut olayda gerçekleşebileceği öngörülmesine rağmen, kişinin fiili işlemesi durumudur. Olası kast doktrinde “Dolaylı kast”⁶⁹, “Belirli olmayan kast”⁷⁰, “Gayrimuayyen kast”⁷¹, “Olursa olsun kastı”⁷², “Dolus eventualis”⁷³ olarak adlandırılmaktadır.

Madde 21- (2) *Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır. Bu halde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir. ”*

Olası kastta fail, asıl gerçekleştirmek istediği sonuç yanında başka sonuç veya sonuçlarında meydana gelebileceğini öngörmesine karşın bu sonuçları göze alarak hareket etmektedir. Ancak fail, sonucu muhakkak değil muhtemel olarak görmektedir. Fiili işlerken bu neticelerin muhtemelen gerçekleşebileceğini öngörmüş ve bunları kabul etmektedir.⁷⁴

Örneğin; düğün evinde törene katılanların tabancaları ile tavana doğru ateş ettikleri sırada, bir kişinin aldığı alkolün de etkisi ile elinin seyrini kaybetmesi sonucu, yere paralel olarak yaptığı atışlardan bir tanesinden çıkan kurşun, törene katılanlardan birinin alnına isabet ederek ölümüne neden olur. Bu örnek olayda kişi yaptığı atışlardan çıkan kurşunların orada bulunan herhangi birine isabet edebileceğini öngörmüş; fakat buna rağmen silâhıyla atışa devam etmiştir. Burada da fail silâhıyla ateş ederken ortaya çıkacak yaralama veya ölüm neticelerini kabullenmiştir, olası kastla hareket etmiştir.

Kasten işlenebilen suçlar, ilke olarak hem doğrudan hem de olası kastla işlenebilir. Ancak, kanundaki tanımında “*Bilerek*” ifadesine yer verilmiş olan suçlar sadece doğrudan kastla işlenebilir. Örneğin iftira suçunda, failin suçsuz olduğunu “*Bilerek*”

⁶⁹ CENTEL, s.349, TOROSLU, **Ceza Hukuku**, s.94.

⁷⁰ DÖNMEZER / ERMAN, 2. Cilt, s.240

⁷¹ Ayhan ÖNDER **Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Cilt II-III, Beta Basımevi, İstanbul, 1992, s.290-292, Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, Caner YENİDÜNYA, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Seçkin Kitapevi, Ankara 2002, s.631

⁷² Turhan Tufan, YÜCE, **Ceza Hukuku Dersleri**, C.1., Manisa, 1982, s.333-334

⁷³ DÖNMEZER / ERMAN, 2.Cilt,

⁷⁴ ÖZGENÇ, **Türk Ceza Kanunu**, s. 302

kişiyi suç isnat etmesi gerektiğinden, bu suç ancak doğrudan kastla işlenebilir⁷⁵.

Suçun olası kastla işlenmesi durumunda temel cezada indirim yapılması öngörülmüştür. Bu halde,

- ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına,
- müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur;
- diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir.

2.1.3.4.3.3. Taksir

Taksir (TCK madde 22), dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesidir. Taksir, kısaca gereğini yapmama, eksik yapma, beklenen özeni göstermeme demektir.

“Taksir

Madde 22- (1) Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.

(2) Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesidir.

(3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

(4) Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir.

(5) Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.

(6) Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarıdan altıda bir kadar indirilebilir.”

Bu dikkat ve özen yükümlülüğünün belirlenmesinde, failin kişisel yetenekleri değil objektif esaslara gözetilir. Nitekim toplum hâlinde yaşamının güvenli bir biçimde sürdürülebilmesi için, çeşitli alanlarda kişilerin dikkat ve özenli davranışlarıyla ilgili

⁷⁵ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (11.09.2005)

kurallar konmaktadır. İnşaat faaliyeti, sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ve trafik düzeniyle ilgili kurallar, dikkat ve özen yükümlülüğüne örnek olarak gösterilebilir.

Taksirli suçlarda fail, kendi yetenekleri, algılama gücü, tecrübeleri, bilgi düzeyi ve içinde bulunduğu koşullar altında, objektif olarak varolan dikkat, özen yükümlülüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek durumda olmalıdır. Bütün bu yeteneklere sahip olmasına rağmen bu yükümlülüğe aykırı davranan kişi, suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması durumunda, taksirli suçtan dolayı kusurlu sayılarak sorumlu tutulacaktır⁷⁶.

Taksirin kasıttan farkı, taksirde iradenin sonuca yönelik olmamasıdır. Kastta fail sonucu öngördüğü ve isteği halde, taksirde fail sonucu öngörmez veya öngörür, ancak gerçekleşmesini istemez⁷⁷. Fail kendisinden beklenen dikkat ve ihtimamı gösterseydi bu netice meydana gelmeyecekti diyebildiğimiz takdirde suç taksirle işlenmiştir⁷⁸.

Taksirli harekette failin cezaî sorumluluğuna gidebilmesi için bunun açık olarak yasada düzenlenmesi gerekir.

Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir. Taksirle işlenen suçlardan dolayı kusurluluk, matematiksel değil normatif değerlendirilmeyle hâkim tarafından belirlenir. Belirlenen kusurluluk göz önünde bulundurulmak suretiyle, suçun cezasında belli bir oranda indirim yapılabilir.

Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Örneğin bir trafik kazasında sürücü ile yaya veya her iki sürücü de taksirle hareket etmiş olabilir. Bu gibi durumlarda neticenin oluşumu açısından her kişinin taksirli fiili dolayısıyla kusurluluğu bir diğerinden bağımsız olarak belirlenmelidir.

Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez.

---

⁷⁶ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (11.09.2005)

⁷⁷ CENTEL, s.355,356

⁷⁸ ÖNDER, 2.Cilt., s.329

2.1.3.4.3.4. Bilinçli Taksir

Bilinçli taksir; (TCK madde 22/3) failin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket etmesi soncunda neticenin meydana gelmesidir. Burada da sonucun gerçekleşmesi muhtemeldir ancak olay seyrine bırakılmıştır. Bilinçli taksirde öngörme vardır ancak sonuç hiçbir şekilde istenmemektedir⁷⁹.

“Madde 22- (3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suçla ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır. ”

Bilinçli taksirle olası kastın ortak özelliği tamamen öngörülmesidir. Ancak olası kastta netice kabullenilmekte, olursu olsun, gerçekleşirse gerçekleşsin diye davranılmaktadır. Bilinçli taksirde kabullenme söz konusu değildir. O sonuç hiçbir şekilde istenmemektedir. Aslında fail taksirle hareket etmektedir.

Olası kastta, “*olursa olsun*”, bilinçli taksirde ise, “*bir şey olmaz*” düşüncesiyle hareket edilmektedir. Alkollü birisi buzlu yolda hız yaparak kaza yapacağını ön görmektedir. Ancak bir şey olmaz diye düşünmektedir. Bu durumda kaza yaparsa bilinçli taksir vardır.

Bilinçli taksir hâlinde hükmedilecek ceza üçte birden yarısına kadar artırılacaktır. Böylece bilinçli taksir, iş kazalarını, trafikte meydana gelen taksirli suçları önlemek bakımından caydırıcı etki yapacak ve suçların önlenmesinde yarar sağlayacaktır⁸⁰.

2.1.3.4.4. Kusurluluğu Etkileyen Nedenler

2.1.3.4.4.1. Hata

Hata; (TCK madde 30) ya bilmemek veya yanlış tasavvur etmektir⁸¹. Bilmeme ve yanlış, psikolojik açıdan birbirinden farklıdır. Bilmemede bilginin tam olarak bulunmaması, yanlış ise bir konudaki gerçek ile kişinin o konudaki tasavvuru bilgisi arasında fark bulunmasıdır⁸².

“Hata

⁷⁹ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.605,

⁸⁰ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (17.09.2005)

⁸¹ CENTEL, s.379, ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.669.

⁸² CENTEL, s.379.

Madde 30- (1) Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.

(2) Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(3) Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(4) (Ek fıkra: 29/6/2005 – 5377/4 md.) İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz. ”

Mülga 765 sayılı TCK’nın 52’nci maddesi yalnızca şahısta hatayı düzenlemesine karşın yeni düzenlemede hata hükümlerinin kapsamlı son derece genişletilmiştir. 5237 sayılı TCK’nın ilk halinde; suçun maddi unsurlarında, hata’ya ilişkin bu düzenlemelerin dört tür hata’ya ilişkin hükme yer vermiştir. Bunlar; suçun maddi unsurlarında, suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hata ve ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda hata’dır.

Daha sonra 5377 sayılı Kanun’un⁸³ 4’üncü maddesiyle TCK’nın 30’uncu maddesine “İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz.” hükmü yeni bir fıkra olarak eklenmiştir.

Değişiklik gerekçesinde⁸⁴, “Kişinin işlediği fiilden dolayı kusurlu ve sorumlu tutulabilmesi için, bu fiilin bir haksızlık oluşturduğunu bilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Buna göre, kişi, işlediği fiilin hukuken kabul görmez bir davranış olduğunun bilincinde olmalıdır. Ancak, işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususundaki hatasının kaçınılmaz olması hâlinde, kişi kusurlu sayılamaz. Hatanın kaçınılmaz olduğunun belirlenmesinde ise, kişinin bilgi düzeyi, gördüğü eğitim, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları göz önünde bulundurulur.” denilmiştir.

Bizce asıl gerekçe aynı yasanın 2’nci maddesinde belirtilmiştir⁸⁵. Yasanın genel gerekçesinde⁸⁶ vurgulandığı üzere ileri sürülen görüş ve eleştiriler doğrultusunda, uygulamada ortaya çıkabilecek olası sorunları giderebilmek amacıyla değişiklik yapıl-

⁸³ **Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Kanun No:5377, Kabul Tarihi: 29.6.2005, RG: 08/07/2005-25869.

⁸⁴ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss901m.htm> (17.09.2005)

⁸⁵ Bu hata halinin, 30’uncu madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşüncesiyle; kanunun bağlayıcılığı hükmünü düzenleyen 4’üncü maddenin ikinci fıkrasının madde metninden çıkarılması gerekmiştir.

⁸⁶ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss901m.htm> (17.09.2005)

dığı belirtilmesine ve TCK'nın 4'üncü maddesinin ikinci fıkrası madde metninden çıkarılmasına karşın çıkarılan bu fıkra aynı yasanın 4'üncü maddesiyle TCK'nın Hata'ya ilişkin hükümlerinin yer aldığı bulunduğu 30'uncu maddeye son fıkra olarak eklenmiştir.

“Kanunun bağlayıcılığı

MADDE 4. - (2) Ancak sakınamayacağı bir hata nedeniyle kanunu bilmediği için meşru sanarak bir suç işleyen kimse cezaen sorumlu olmaz.”

Unsurda esaslı yanlış, hata, kusurluluğu kaldırır. Fail eylemi gerçekleştirirken hataya düşmemiş olsaydı eylem suç teşkil etmeyecek olması durumunda, hata, esaslıdır⁸⁷ ve failin kusurundan söz edilemez⁸⁸.

Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurlarında, daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinde, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda ve fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hata hallerinde hataya düşen kişi, cezalandırılmaz.

2.1.3.4.4.1.1. Fiili Hata

Fiili hata, fiili bir durum ya da koşul hakkında yanlış bir değerlendirmede bulunmaktadır. Fiili hatanın ceza hukukunda kusurluluğu etkileyebilmesi için esaslı hata olması gerekir⁸⁹. Unsurda esaslı hata kusurluluğu kaldırır. Fail eylemi gerçekleştirirken hataya düşmemiş olsaydı eylem suç teşkil etmeyecek olması durumunda hata esaslıdır⁹⁰ ve failin kusurundan söz edilemez⁹¹.

2.1.3.4.4.1.1.1. Suçun Maddi Unsurlarında Hata

Suçun kanuni tanımındaki maddî unsurlara ilişkin bilgisizlik, eksik veya yanlış bilgi sahibi olunması durumu ise, maddî unsurlarda hata olarak adlandırılır. Suçun unsurlarına ilişkin hata; kusuru ortadan kaldırarak suçun oluşmasını engeller ya da kusur türünü değiştirir. Kusuru ortadan kaldırarak nitelikteki bir hata kastın varlığına engel olur. Örneğin, kişinin; vestiyerden kendisinininki zannederek başkasının paltosunu alması veya gece karanlığında vahşi bir hayvan zannıyla hareketli bir cisme ateş ederek bir

⁸⁷ İÇEL, **Suç Teorisi**, s. 276, 277

⁸⁸ ÖNDER, 2.Cilt., s. 368

⁸⁹ CENTEL, a.ge.e., s.380.

⁹⁰ İÇEL, **Suç Teorisi**, s. 276, 277

⁹¹ ÖNDER, 2.Cilt., s. 368

insanın ölümüne ya da yaralanmasına neden olması durumunda maddi unsurda hata vardır. Örnek olarak verilen bu olaylarda failin bilgisi gerçeğe uysaydı; işlediği fiil haksızlık teşkil etmeyecekti. Bu nedenle hata hâlinde kasten işlenmiş bir suçtan söz etmek mümkün değildir.

Maddi unsurlarda yapılan hata taksire dayanıyorsa, yani meydana gelen neticeye ilişkin olarak gerekli dikkat ve özen gösterilmiş olsaydı böyle bir netice ile karşılaşılmazdı şeklinde bir yargıya ulaşılabiliyorsa; taksirle işlenmiş bir suç söz konusu olur. Bu nedenle, av hayvanı zannederek gerçekte bir insana ateş edip onun ölümüne neden olan kişinin bu hatasında taksiri varsa, fail taksirle adam öldürme suçundan dolayı sorumlu olacaktır.

2.1.3.4.4.1.1.2. Suçun nitelikli hallerinde hata

Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

• *Ağırlatıcı Nedenlerde Hata*

Fail bir suçta ağırlatıcı nedenler olmadığı halde var sanıyor veya fail ağırlatıcı nedenin olduğunu bilmeden bir suç işliyorsa bu durumda faile ağırlatıcı neden uygulanmayacaktır. Örneğin, genel bir felaketi önlemek için bulundurulmuş eşyayı çalan kişi, bu özelliği bilmeden çalmışsa ağırlatıcı neden uygulanmaz.

• *Hafifletici Nedenlerde Hata*

Bir olayda hafifletici neden varsa ya da hafifletici neden yoksa veya fail o olayda hafifletici neden yok sanıyor ancak hafifletici neden varsa bu hafifletici neden, fail hakkında uygulanacaktır.

2.1.3.4.4.1.1.3. Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenlerde Hata

Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır. Kaçınılmaz hata yerine kusursuz hata ibaresinin kullanılmasının daha uygun olacağı, zira kaçınıl-

maz hata kavramının tartışmalara ve keyfiliklere yol açabileceği dile getirilmiştir⁹². Hatta kaçınılmaz değilse, bu durum temel cezanın belirlenmesinde nazara alınacaktır. Örneğin A, anahtarını unutması nedeniyle eve pencereden girmeye çalışan kardeşini hırsız sanarak onu yaralarsa, meşru müdafaa ile ilgili bu hatasından yararlanacaktır.

Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler TCK’da sırasıyla 24 ila 34’üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bunlar;

- *kanunun hükmü ve amirin emri,*
- *meşru savunma ve zorunluluk hâli,*
- *hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası,*
- *cebir ve şiddet,*
- *korkutma ve tehdit,*
- *haksız tahrik,*
- *hata,*
- *yaş küçüklüğü,*
- *akıl hastalığı,*
- *sağır ve dilsizlik,*
- *geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma*

halidir.

2.1.3.4.4.1.2. Hukuki Hata

Hukuki hata, yapılan davranışın hukuk kurallarınca yasaklandığının, yasa tarafından suç olarak düzenlendiğinin bilinmemesidir. Esaslı hukuki hatanın kusuru kaldırıp kaldırmayacağı konusunda ülkeler arasında değişik sistemler olduğu gibi doktrinde bir birlik yoktur⁹³. TCK’nın kabul ettiği sistem, ceza kanunlarını bilmemenin mazeret sayılmayacağını öngörmektedir (TCK madde 4).

Kanunun bağlayıcılığı

Madde 4- (1) Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz.

(2) (Mülga: 29/6/2005 – 5377/1 md.)

⁹² Nevzat TOROSLU, Yüksel ERSOY, “**Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı**” in; Türk Ceza Kanunu Reformu, (Makaleler, Görüşler, Raporlar) İkinci Kitap, (Editör: Teoman ERGÜL), TBB Yayınları No:71, Ankara 2004, s.12.

⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz., CENTEL, 385 vd.

TCK'nın 30'uncu maddesine dördüncü fıkra olarak eklenen bu hükümde; kişinin fiilinden dolayı kusurlu ve sorumlu tutulabilmesi için, bu fiilin bir haksızlık oluşturduğunu bilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kişinin, işlediği fiilin haksızlık oluşturduğunu bilmesine rağmen, bunun kanunda suç olarak tanımlandığını bilmemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Ceza hukuku bakımından sorumluluk için önemli olan, işlenen fiilin haksızlık oluşturduğunun bilinmesidir.

Ancak, işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususundaki kaçınılmaz hataya düşen kişi kusurlu sayılamaz. Hatanın kaçınılmaz olduğunun belirlenmesinde ise, kişinin bilgi düzeyi ve eğitimi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları göz önünde bulundurulur.

Hatanın kaçınılabılır olması durumunda kişi kusurlu sayılacak ve bu husus, temel cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulacaktır⁹⁴.

2.1.3.4.4.2. Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit

Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit (TCK madde 28) halleri irade serbestisini dolayısıyla kusuru ortadan kaldıran hallerdir. Bu sebeplerin varlığı halinde fail iradesine aykırı olarak hareket etmekte, belli bir şeyi yapmak veya yapmamak zorunda kalmaktadır.

“Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit

Madde 28- (1) Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır. ”

Cebir, kişinin maruz kaldığı bir saldırı altında istemediği bir davranışı gerçekleştirmeye yönlendirilmesidir⁹⁵. Tehdit, bir kimsenin, haksız ve ağır bir zarara uğratılacağını beyanıyla korkutulmasıdır⁹⁶. Mücbir sebep, önceden kestirilmesi zor ya da imkânsız dış bir etkiden (doğal olay ya da üçüncü kişinin eylemi) doğan olaydır.

TCK'da mücbir sebepten özel olarak söz edilmemiş ise de, mücbir sebep sonucu oluşan irade, kusurlu sayılmadığından, mücbir sebebin etkisiyle işlenen fiil suç oluş-

⁹⁴ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss901m.htm> (18.09.2005)

⁹⁵ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.654,

⁹⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.655,

turmamakta ve fail cezalandırılmamaktadır. Mücbir sebebin etkisi ise tüm suçlarda aynı şekildedir. Dolayısıyla mücbir sebep cürümler yanında kabahatlerde, subjektif ve objektif sorumluluk hallerinde de failin cezalandırılmasına engel olmaktadır⁹⁷.

2.1.3.4.4.3. Haksız Tahrik

Haksız tahrik (TCK madde 29) kişide yarattığı öfke ve şiddetli üzüntünün etkisi altında, irade özgürlüğünü azalttığı ve suçtan zarar görenin haksız davranışıyla suç neden olduğundan, fail daha az kusurlu kabul edilerek cezasında indirimine gidilir⁹⁸.

“Haksız tahrik

Madde 29- (1) Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elem etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir. ”

Yeni sistemde adi ve ağır tahrik ayrımı kaldırılmıştır. Tahrik durumunda hâkim, olayın özelliğine, tahrikin ağırlık derecesine göre yasada belirlenen alt ve üst sınırlar arasında, kendisine tanınan takdir hakkını kullanarak cezada indirimine gidecektir.

Haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi için;

- Tahrik edici eylem olması
- Eylemin haksız olması,
- Eylemin fail üzerinde hiddet veya şiddetli elem etkisi göstermesi,
- Tahrik edene karşı tepki gösterilmesi,
- Haksız tahrike sebep olan eylemle tepki arasında nedensellik bağının bulunması

Gerekir.

Haksız tahrikte faile verilecek ceza;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmi dört yıla,
- Müebbet hapis cezası yerine on iki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası ve-

⁹⁷ DÖNMEZER / ERMAN, 2. Cilt, s. 332-336.

⁹⁸ Ayrıntı için bkz. Timur DEMİRBAŞ, **Türk Ceza Kanununda Özel Haksız Tahrik Halleri**, İstanbul 1985. s. 30 vd.

rilir.

- Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.

2.1.4. Suçun Özel Oluşum Biçimleri

2.1.4.1. Teşebbüs

Ceza hukukunda suçun gerçekleşme aşamaları; hazırlık hareketleri, teşebbüs, suçun tamamlanması ve suçun sona ermesi kavramlarıyla ifade edilmektedir⁹⁹.

Failin gerçekleştirmek istediği suçun, icra hareketlerinin tamamlanamaması veya hareketlerin tamamlanmasına rağmen sonucun meydana gelmemesi dolayısıyla yarıda kalmasına, suça teşebbüs denir. Suç gerçekleşmediği halde yasada açık hüküm bulunması nedeniyle (TCK madde 35) teşebbüs cezalandırılmaktadır. Ancak, tamamlanmış suça oranla daha az ceza verilir¹⁰⁰.

“Suça teşebbüs

Madde 35- (1) Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlamamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.

(2) Suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onüç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”

Suça teşebbüs, sadece cürümlerde söz konusu olabilir. Taksirle işlenen suçlar, sırf hareket suçlar, ihmali suçlar, sonuç nedeniyle ağırlaştırılmış suçlar ve objektif cezalandırılabilirlik koşulu içeren suçlar teşebbüse uygun değildir¹⁰¹.

2.1.4.2. İştirak (Katılma)

Yasada belirlenen suç tarifinde böyle bir zorunluluk bulunmamasına rağmen, suçun birden çok kişi tarafından işlenmesi ya da suç oluşturan eylemin icrasına birden fazla kişinin iştirak etmesidir¹⁰². Bu tür iştirake muhtemel veya geçici iştirak de denil-

⁹⁹ Faruk EREM, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Kanunu, Genel Hükümler*, Cilt 1. 12.Bası, Ankara 1984. s.29285

¹⁰⁰ CENTEL, s.405 ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Genel Hükümler I*, s.740,

¹⁰¹ Sulhi DÖNMEZER, Sahir ERMAN, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Hükümler*, C.: I, 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1997, No.586

¹⁰² ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Genel Hükümler I*, s.779,

mehtedir¹⁰³.

Buna karşılık yasadaki suç tanımından suçun oluşabilmesi için fail sayısının birden fazla olması gereken durumlarda ise çok failli suç söz konusudur böyle suçlarda Zorunlu iştirak adı verilmektedir¹⁰⁴.

2.1.4.2.1. Suça İştirak Edenlerin Sorumluluğu

TCK'da kabul edilen sistem uyarınca faille suçun meydana gelmesindeki oynadıkları role göre tam veya indirimli ceza verilmesi (TCK madde 37, 38, 39 ve 40) hükme bağlanmıştır¹⁰⁵.

2.1.4.2.2. Koşulları

Bunlar; birden çok kişinin bulunması, iştirakçilerde suça ve iştirake katılma iradesi¹⁰⁶ olması ve bunlar tarafından birden çok hareket yapılması suretiyle suç işlenmesi gerekmektedir. Hareketin suç oluşturmaları için her bir failin harekette bulunması¹⁰⁷, uğrunda iştirak yapılan suçun işlenmesi –teşebbüs dahil- gerekir¹⁰⁸.

2.1.4.2.3. Türleri

Mülga 765 sayılı TCK'da “Asli” ve “Fer'i iştirak” ayırımı kabul edilmiştir¹⁰⁹. “Asli iştirak”, “Asli maddi iştirak” ve “Asli manevî iştirak” olarak ikiye ayrılmıştır. Bu ayırmada “Asli maddi iştirak” şekilleri olarak “Fiili irtikap etme” ve “doğrudan doğruya beraber işleme” düzenlenmiştir. Buna karşılık azmettirme, “Asli manevî fail” olmayı gerektirmektedir. Tek tek sayılmak suretiyle belirlenen “Fer'i iştirak” hâllerinde ise, cezanın indirilmesi gerekirken, “Zorunlu fer'i iştirak”ın “Asli iştirak” olarak cezalandırılması öngörülmüştür.

5237 sayılı TCK gerekçesinde belirtildiği üzere 765 sayılı TCK'daki sistemin en önemli sakıncası, kişinin suçun işlenişine katkısının, gerçekleştirilen suçun bütünlüğü içerisinde değil, ondan bağımsız olarak ele alınmasıdır. Örneğin bir işyerinde işlenen

¹⁰³ CENTEL, s.464

¹⁰⁴ Türkan Yalçın SANCAR, **Çok Failli Suçlar**, Ankara 1998. s.26 vd.

¹⁰⁵ YİĞİT, s.19

¹⁰⁶ Ayhan ÖNDER **Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Cilt II, Beta Basımevi, İstanbul, 1989, s.483

¹⁰⁷ DÖNMEZER, ERMAN, Cilt II, s.501

¹⁰⁸ YİĞİT, s.20.

¹⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İÇEL, **Suç Teorisi**, s.367-407, CENTEL, s 477-490

silâhlı yağma suçunda, dışarıda gözcülük yapan kişinin fiili yağma suçunun bütününden bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, gözcülük yapan uygulamada bazen “*Asli fail*” bazen “*Fer’i fail*” olarak sorumlu tutulmaktadır. Bu sistemde, suçun işlenişine iştirak eden kişilerin çoğu zaman “*Asli fail*” olarak mı yoksa “*Fer’i fail*” olarak mı sorumluluğu gerektirdiği duraksamaya yer vermeyecek bir biçimde saptanamamaktadır. Hâlbuki örnek olayda gözcülük yapma fiilinin diğer kişilerle birlikte işlenen yağma suçunun gerçekleşmesine olan etkisi bir bütün olarak değerlendirildiğinde; gözcülük yapan kişinin de diğer suç ortaklarıyla birlikte suçun işlenişinde ortak hâkimiyet kurduğu sonucuna ulaşılır. Bu durumda ise gözcülük yapan kişinin de fail olarak sorumlu tutulması gerekir.

Yeni yapılan düzenlemeyle, iştirak şekilleri, fiilin işlenişinde kurulan hâkimiyet ölçü alınarak belirlenecektir. Bu sistemde birer sorumluk statüsü olarak öngörülen iştirak şekilleri ise, müşterek faillik, dolaylı faillik, azmettirme ve yardım etmedir

2.1.4.2.3.1. Müşterek Faillik / Suç Ortaklığı

Asıl fiili işlemiş olan, suçun kanuni tanımında öngörülen fiili gerçekleştiren kişi suçun gerçek failidir. Birden fazla kişinin, birlikte suç işleme kararıyla ve fiil üzerinde hâkimiyet kurmaları yoluyla suç işlemeleri durumunda müşterek faillik vardır¹¹⁰. Bu durumda her bir fail, müşterek fail olarak fiilden ayrı ayrı ve tamamen sorumludur.¹¹¹ (TCK madde 37/1)

“Faillik

Madde 37- (1) *Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur.* ”

Müşterek faillik 765 sayılı TCK'daki asli maddi iştirak şekillerinden irtikâp etme ve doğrudan beraber işleme durumlarını içermektedir.

2.1.4.2.3.2. Dolaylı Faillik

Kişi suçu bir başkasını araç olarak kullanmak suretiyle gerçekleştirebilir. Bu

¹¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz., İzzet ÖZGENÇ, **Suçta İştirakin Hukukî Esası ve Faillik**. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hukuk Müşavirliği Yayın No. 2, İstanbul 1996, ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.792,

¹¹¹ ARSLAN / AZİZAGAOĞLU, s.167.

durumda bir başka kişiyi suç işlemeye araç olarak kullanan kişiye dolaylı fail denir¹¹². Dolaylı faillikte, arka plandaki kişi, kendisi suçun icraî hareketleri gerçekleştirmemekte, suçun icraî hareketlerini gerçekleştiren şahsın ve hareketinin üzerinde hâkimiyet kurmaktadır ve bu hâkimiyet nedeniyle, araç olarak kullandığı kişinin fiilinden fail olarak sorumlu tutulmaktadır. (TCK madde 37/2)

Madde 37- (2) Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar artırılır.

Suçun işlenmesinde kusur yeteneği olmayan kişilerin araç olarak kullanılması durumunda, kendisini yönlendirme yeteneği olmayanın istismar edilmesi nedeniyle dolaylı faile verilecek olan cezanın artırılması kabul edilmiştir.

2.1.4.2.3.3. Azmettirme

Azmettirme, (TCK madde 38) belli bir suçu işleme hususunda henüz bir fikri olmayan ve dolayısıyla karar vermemiş olan bir kişinin bir başkası tarafından bir suçu işlemeye karar verdirilmesidir¹¹³.

“Azmettirme

Madde 38- (1) Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.

(2) Üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme halinde, azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar artırılır. Çocukların suça azmettirilmesi halinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz.

(3) Azmettirenin belli olmaması halinde, kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunabilir. Diğer hallerde verilecek cezada, üçte bir oranında indirim yapılabilir. ”

Azmettirenin asli failer arasında yer almasının sebebi; azmettiren suçun işlenmesindeki sebepler serisinde etkili bir şekilde yer alarak, kendi iradesini çeşitli surette açığa vurarak, suçu meydana getirecek maddi hareketlerde bulunmaya failleri yöneltme-

¹¹² ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Genel Hükümler I, s.798-799.

¹¹³ Kayıhan İÇEL, Suç Teorisi, s.401., ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Genel Hükümler I, s.804-805.

sidir¹¹⁴.

Üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme hâlinde, azmettirenin cezasının belli bir oranda artırılması uygun görülmüştür. Ancak, çocukların suça azmettirilmesi hâlinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmayacaktır. Bu durumlarda azmettirenin cezasında artırım öngörülmesinin hukukî dayanağı, ayrıca, azmettirme olgusunun tek başına bir haksızlık ifade etmesidir.

Üçüncü fıkra, ceza soruşturması ve kovuşturmasının amacına hizmet eden bir hükme yer verilmiştir. Buna göre, azmettirenin belli olmaması hâlinde, kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında verilecek cezada indirim yapılabilecektir. Bu durumda indirim yapılması hususunda hâkim takdir yetkisine sahiptir. Bu hükmün uygulanabilmesi için, kişiliğe ilişkin olarak verilen bilginin maddî gerçeğin ortaya çıkmasını sağlaması gerekir.

2.1.4.2.3.4. Yardım Etme

2.1.4.2.3.4.1. Kavram

Yardım etme; (TCK madde 39) bir başkasının kasten işlemekte olduğu suçun icrasının, kasten desteklenmesidir. Failin, suç konusu eylemi gerçekleştirirken bir başkası tarafından desteklendiğinin veya yardımcı olunduğunun bilincinde olmasına gerek yoktur¹¹⁵.

“Yardım etme

Madde 39- (1) Suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, onbeş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde cezanın yarısı indirilir. Ancak, bu durumda verilecek ceza sekiz yılı geçemez.

(2) Aşağıdaki hallerde kişi işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olur:

a) Suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek.

b) Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak.

¹¹⁴ DÖNMEZER-ERMAN, a. g. e. Cilt II s.564

¹¹⁵ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.809, İzzet ÖZGENÇ, **Uygulamalı Ceza Hukuku, Çözümlü Örnek Olaylar ve Karar Tahlilleri**, 2. Bası, İstanbul, Ekim 1998, s.242.

c) Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak. ”

Yeni sistemde zorunlu fer'i iştirak hükümlerine yer verilmemiştir. Çünkü eski düzenlemedeki zorunlu fer'i iştirak halinin olduğu durumlarda yeni düzenlemeye göre bu durumdaki kişi müşterek fail olarak sorumlu olacaktır.

Yine şahsi ya da fiili ağırlatıcı sebeplerin sırayeti hükümlerine yer verilmemiştir. Diğer bir değişiklik ise belirli suçlarda sadece icra hareketlerinin birden fazla kişi tarafından birlikte işlenilmesi suçun temel şekline göre daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Örneğin, cinsel saldırı suçu, (TCK madde 102/3-d) tehdit suçu, (TCK madde 106/2-c) kişi hürriyetinden yoksun kılma suçu, (TCK madde 109/3-b), yağma suçu, (TCK madde 149/1-c) görevi yaptırmamak için direnme suçu. (TCK madde 265/3)

2.1.4.2.3.4.2. Türleri

Yardım etme, kendi içerisinde maddi ve manevi yardım etme olarak ikiye ayrılır.

2.1.4.2.3.4.2.1. Manevi Yardım

- Suç işlemeye teşvik etme,
- Suç işleme kararını kuvvetlendirme,
- Suç işlendikten sonra yardımda bulunmayı vaat etme,
- Suçun nasıl işleneceği konusunda yol gösterme

şekillerinde olabilmektedir.

2.1.4.2.3.4.2.2. Maddi Yardım

- Suçun işlenmesinde kullanılan araçları temin etme,
- Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında maddi yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırma.

2.1.4.2.3.4.3. Yardım Etmede Ceza

Suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçun;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on beş yıldan yirmi yıla;
- Müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir.
- Diğer hallerde cezanın yarısı indirilir. Ancak, bu durumda verilecek ceza sekiz yılı geçemez.

2.1.4.3. İctima (Birleşme)

2.1.4.3.1. Kavram

Yasalardaki suç olarak düzenlenen hükümler bir hukuki yararı korumayı onun çiğnenmesini önlemeyi amaçlamıştır. Tek eylemle birden fazla hukuki yararın ihlali ya da bir takım koşullar altında farklı eylemlerle aynı hukuki yararın ihlal edilmesi suçlarda içtima olarak adlandırılır¹¹⁶.

2.1.4.3.2. Türleri

2.1.4.3.2.1. Birleşik Suç

2.1.4.3.2.1.1. Kavram

Birleşik suç, (TCK madde 42) yasada düzenlenmiş iki ayrı suçtan biri diğerinin unsuru veya ağırlatıcı nedenini teşkil ederek bir tek suç olarak kaynaşması durumudur¹¹⁷. Birleşik suça doktrinde mürekkep suçta denilmektedir¹¹⁸. Yani birden fazla suç tek suçta birleşmiştir. Bu tür suçlarda faile yasada bağımsız maddede gösterilen ceza verilir, içtima kuralları uygulanmaz¹¹⁹.

“Bileşik suç

Madde 42- (1) Biri diğerinin unsurunu veya ağırlatıcı nedenini oluşturma dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz. ”

Madde metninde bu tür suçlarda, suçu oluşturan araç suçtan dolayı ayrıca ceza

¹¹⁶ YİĞİT, s.21-22.

¹¹⁷ DÖNMEZER / ERMAN, Cilt I, s. 406,407.

¹¹⁸ Uğur ALACAKAPTAN, **Suçun Unsurları**, Ankara, 1970, s.58 vd; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.831; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s.331 vd; İÇEL, Kayıhan, **Suçların İctimai**, İÜHF Yayınları No:1762, Sermet Matbaası, İstanbul, 1972, s.204 vd.

¹¹⁹ YİĞİT, s.22.

verilmeyeceği, dolayısıyla cezaların ictimai hükümlerinin uygulanmayacağı açıkça belirtilerek bu konuda meydana gelen bir kısım yanlış uygulamaların bundan böyle giderilmesi amacı güdülmektedir. Esasen bu husus Yargıtay'ın son kararıyla da belirlenmiştir. Ancak, içtihadın her zaman değişmesi olanaklı bulunduğundan durumun bu maddeyle açıklığa kavuşturulması gerekli görülmüştür¹²⁰.

2.1.4.3.2.1.2. Koşulları

-Yasada düzenlenmiş olan suçlardan birinin diğer bir suçun unsuru ya da

- Ağırlaştırıcı nedeni

Olmalıdır.

Birleşik suçun düzenlendiği TCK 42'nci maddede bir suçu işlemek için başka bir suç işlenmesini, işlenmiş bir suçu gizlemek için başka bir suç işlenmesini, bir suç vesilesi ile başka suç işlenmesi durumunu bu kapsam dışında tutmuştur.

Örneğin, yasada farklı suçlar olarak düzenlenmiş bulunan zor kullanma ve tehdit ile hırsızlık suçları birleştirilerek yağma suçunun unsuru (TCK madde 148) haline getirilmiş yeni bir suç tipi ortaya çıkarılmıştır.

2.1.4.3.2.1.3. Sonuçları

Bu gibi durumlarda fail sadece yağma suçundan (bileşik suçtan) dolayı cezalandırılmakta, bileşik suçun unsurunu oluşturan (zor kullanma ve tehdit ile hırsızlık suçu) suçtan dolayı ayrıca cezalandırılmamaktadır.

2.1.4.3.2.2. Zincirleme Suç

2.1.4.3.2.2.1. Kavram

Yasada sayılanlar dışında bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda suç için öngörülen cezanın, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır (TCK madde 43). Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda veya aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi

¹²⁰ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/gerekce.doc> (18.09.2005)

durumunda da zincirleme suç hükümleri uygulanır.

“Zincirleme suç

Madde 43- (1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. (Ek cümle: 29/6/2005 – 5377/6 md.) Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.

(2) Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır.

(3) Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz. (1) ”

Bu hallerde kişiye bu suçların her birinden dolayı ceza verilmemekte ancak ceza miktarının arttırılması yoluna gidilmektedir. Unutulmaması gerekli olan diğer bir nokta ise bir suçun temel şekli ile daha ağır ya da daha hafif cezalandırılmayı gerektiren nitelikli halleri de aynı suç sayılır.

Aynı suç işleme kararında olursa bile, değişik kişilere karşı işlenilmesi durumunda ve failin suçu işledikten sonra mahkûm olmaması gerekir. Aksi takdirde yine zincirleme suç unsurları uygulanmayacaktır.

2.1.4.3.2.2. Koşulları

Zincirleme suç;

- **Aynı suçu işleme kararı:** sanığın iç dünyasına ilişkin sübjektif bir unsurdur. Karar; kasttan farklıdır ve önce gelir. Aynı suç işleme kararı, failin hareketleri arasında bulunması gereken sübjektif bağlantıdır.

Failin aynı suçu birkaç kez işlemeyi önceden düşünmesi, bu eylemler açısından suç işleme kararının aynı olduğunu gösterir. Suç işleme kararındaki aynılık birbirinden ayrı olan ve ayrı kastlara bağlı eylemleri birbirine bağlayan ve olaya zincirleme suç niteliğini veren unsurdur¹²¹. Bu durum denetime olanak sağlayacak şekilde mahkemece tespit edilerek karara yansıtılmalıdır.

- **Aynı suç olmalı:** Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçları

---

¹²¹ CENTEL, s.456

dışındaki bir suçun; temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri de aynı suç kapsamındadır.

- **Değişik zamanlarda işlenmeli:** suçun değişik zamanlarda işlenmesi için bir zaman aralığı öngörülmemiştir. Burada önemli olan suç tarihleri arasındaki sürenin uzun veya kısalığı değil, sanığın bu süre içinde aynı kişiye karşı aynı suçu işlemekteki kastının yenilenmiş olup olmadığıdır¹²². Bu suçlar arasında kesinti bulunmaktadır. Kesinti olmaması halinde ise, mütemadi suçtan söz edilir.

Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda eylem değişik zamanlarda gerçekleşmemiş olmasına rağmen yasa gereği bu koşul aranmaz.

- **Mağduru aynı olmalı:** işlenen suçların mağdurunun aynı kişi olması gerekir. Suçun mağdurunun farklı kişiler olması halinde, zincirleme suç hükümleri uygulanamaz. Mağduru belli bir kişi olmayan Örneğin, çevrenin kasten kirletilmesi, rüşvet, kıymetli damga ve mühürde sahtecilik vb suçlarda da zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır.

Mağdurun aynı kişi olması koşulunun istisnası aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumudur.

- **Birden fazla işlenmeli:** birden fazla ihlal olmalı, her fiil tek başına ayrı bir suç teşkil etmeli, her biri suçun bütün kurucu unsurlarına sahip olmalıdır¹²³. Ancak birden fazla hareket ile birden fazla suç birbirinden farklıdır. Örneğin, bir kişinin yaralanmasında kişiye sopa ile on kez vurmada on ayrı hareket bir tek eylem, tek bir suç vardır. Ayrıca her bir suç cezalandırılabilir olmalıdır. Suç, kızlık bozma suçunda olduğu gibi niteliği itibari ile bir kez işlenilebilen suç olmamalıdır.

2.1.4.3.2.2.3. Sonuçları

Birden çok suç bulunmasına rağmen bunların her biri için ayrı ceza verilmeyip, bunlar tek bir suç kabul edilerek¹²⁴ faile tek ceza verilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı ge-

¹²² ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s.179.

¹²³ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.436-437.

¹²⁴ Ayhan ÖNDER, **Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Suç Genel Teorisi, Suçun Özel Belirliş Şekilleri**, Cilt II. İstanbul. 1989 s.497

rektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. İşlenen suçların sayısı, artırma oranının tayininde etkili olacaktır¹²⁵.

Suçun; işlenme zamanı, yeri ve zamanaşımı son işlenen suça göre belirlenecektir.

Zincirleme suç dâhil eylemlerin birinin affa uğraması veya suç olmaktan çıkarılması durumunda fail diğer suçtan cezalandırılır¹²⁶.

2.1.4.3.2.3. Fikri İçtima

2.1.4.3.2.3.1. Kavram

Failin bir fiili ile kanunda tanımlanan birden fazla farklı suçu işleyebilir. (TCK madde 44) Birden fazla suç işlemesine rağmen *“Non bis in idem”*¹²⁷ kuralı gereğince bu fiilden dolayı ancak bir defa cezalandırılabilir. Gerçekleştirdiği fiilin birden fazla farklı suçun oluşumuna neden olması durumunda, failin bu suçlardan en ağır cezayı gerektiren suç nedeniyle cezalandırılması yoluna gidilmelidir. Böylece, bir fiilden dolayı kişinin birden fazla cezalandırılmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır¹²⁸.

“Fikri içtima

Madde 44- (1) İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır. ”

Örneğin; Bina yakılarak adam öldürme eyleminde, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu (TCK madde 170/1-a) ve kasten öldürmenin nitelikli halinin düzenlendiği (TCK madde 82/1-c) suçu oluşmuştur. Burada fikri içtimaya göre en ağır olan kasten adam öldürme suçunun cezası olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilecektir.

Amaç suçun işlenilmesi için araç suçta işlenmesi durumunda gerçek içtima kuralları uygulanacaktır. Fail ikisinden de cezalandırılacaktır. Örneğin, kamu görevlisi rüşvet almış ve bunun sonucu ihaleye fesat karıştırmışsa, iki suçtan da ayrı ayrı ceza verilecektir.

¹²⁵ Faruk EREM, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt II*. 12.Bası, Ankara 1985 s.363

¹²⁶ ARSLAN/ AZİZAĞAOĞLU, s.180-181.

¹²⁷ Bir suç nedeniyle birden fazla yargılama yapılamaz kuralı.

¹²⁸ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, *Genel Hükümler I*, s.818-819.

Bazı suçlar bakımından yasa koyucu farklı neviden fikri içtimada, en ağır cezayı gerektiren suçun cezasının da arttırılmasını da öngörmüştür. Örneğin, infaz kurumu ve tutukevine yasak eşya sokulması gibi. (TCK madde 297/1)

“İnfaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak

Madde 297- (1) *İnfaz kurumuna veya tutukevine silah, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun konusunu oluşturan eşyanın, temin edilmesi veya bulundurulması ayrı bir suç oluşturduğu takdirde; fikri içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılır. ”*

2.1.4.3.2.3.2. Koşulları

-Failin tek ve eylemin aynı olması

Fikri içtima için gerekli tek bir eylemin bulunması zorunludur. Yapılan hareket dış dünyada aynı anda birden çok maddi sonucun doğmasına neden olmuşsa fikri içtima kuralları uygulanmaz. Ancak sonuç tek ve aynı anda birden farklı suça ilişkin hükümü ihlal ediyorsa fikri içtima hükümleri uygulanır.

Eylemin tekliğinin saptanmasında; hareket ve sonuç ile suç işleme kararına göre değerlendirme yapan görüşler bulunmaktadır¹²⁹. Uygulamada bu görüşlerin tümünden fiilin tekliğini belirleme konusunda yararlanılmaktadır¹³⁰.

Bir eylemde sonucu meydana getiren icra hareketlerinin de gerçekleşen suçlar bakımından ortak olması gerekir. Olayda icra hareketlerinde ayniyet yoksa çeşitli hüküm ihlallerini aynı anda sonuçlayan maddi sonuç tek olsa da, fikri birleşme yoktur¹³¹.

-Eylemin birden fazla suç tiplerine ilişkin kanun hükümlerini ihlal etmesi

Eylemle ihlal edilen hükümler arasında, eski-yeni norm veya görünüşte içtima ilişkisi bulunmamalıdır¹³². Eylemle işlenen suçlardan biri TCK dışındaki bir kanunda yer alıyorsa, suçların konuları ayrı olmak şartıyla fikri içtima, konuları aynı ise özel

¹²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz., CENTEL, s.161

¹³⁰ CENTEL, s.445.

¹³¹ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.423.

¹³² İÇEL, Kayıhan, **Suçların İçtimai**, İÜHF Yayınları, No:1762, Sermet Matbaası, İstanbul, 1972, s.76.

normun önceliği kuralı uyarınca özel norm hükmü uygulanır¹³³.

Bir suçun temel ve nitelikli şekillerinin dışındaki suçlar, fikri içtima uygulamasında farklı suç olarak kabul edilmelidir¹³⁴.

2.1.4.3.2.3.3. Sonuçları

Failin tek bir hareketi ile işlenen suçlardan biri resen diğeri şikâyet tabi ve şikâyet yoksa resen takip edilen suça göre ceza belirlenir. Yine suçlardan birinin genel affa uğraması veya suç olmaktan çıkması durumunda fail diğer suçtan cezalandırılır¹³⁵.

Suçun işlenme zamanı, işlenme yeri, ceza zamanaşımı ağır cezayı gerektiren suça göre belirlenecektir¹³⁶.

Failin her bir eylemi için ayrı ayrı ceza verilip, cezaların toplanması yerine ihlal edilen maddelerden en ağır olan ceza ile cezalandırılır. En ağır cezanın belirlenmesinde soyut cezanın esas alınması yanında ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler, teşebbüs hali de dikkate alınır¹³⁷.

En ağır ceza sırasıyla; türü ağır olan ceza, türler aynı ise cezası fazla olan, alt ve üst sınırları farklı ise üst sınırı ağır olana göre belirlenir¹³⁸.

2.2. CEZA

2.2.1. Kavram

Ceza, suç işleyen kişiye eyleminin hukuka aykırılığı ve kusurunun ağırlığına göre devlet tarafından uygulanan ve yoksunluklara uğratan yaptırımdır¹³⁹. Güvenlik önlemi ise suçludaki tehlike durumu ile orantılı olarak ortaya konan ve toplumun savunulması amacına yönelik bir yaptırımdır¹⁴⁰. Ceza hukukundaki yaptırımların amacı,

¹³³ İÇEL, **Suçların İçtimalı**, s.77.

¹³⁴ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (18.09.2005)

¹³⁵ SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1999, s.239.

¹³⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Genel Hükümler I**, s.830, ÖNDER, **Ceza Hukuk Genel Hükümler**, Cilt II-III, s.494-495.

¹³⁷ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.432.

¹³⁸ ARSLAN/ AZİZAĞAOĞLU, s.184.

¹³⁹ Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN, Caner YENİDÜNYA, **Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Yaptırım Hukuku**, Seçkin Kitapevi, Ankara 2003, s.22-23.

¹⁴⁰ <http://forensic.freesevers.com/CEZA.HTM> (18.09.2005)

kişileri suç işlemekten caydırma, verdiği zararı ödetme, suçluları yola getirme ya da toplumu koruma düşüncesi olabilir¹⁴¹. Suçu işleyen kişi bir yandan işlediği suçun cezasına çarptırılmak, verilen cezanın hukuki yükümü altında bulunur, diğer yandan kanunda gösterilenden başka veya daha ağır bir müeyyideye tabi tutulmamak konusunda sübjektif bir hak elde eder¹⁴².

Ceza hukuku kuralı; devlete, suç ve cezaları belirleme, suç işlendiği takdirde harekete geçme, suç failini cezalandırma yetkilerini tanınması yanında, faile de kurallara aykırı hareket etmeme, aykırı hareket ettiği takdirde, devletin cezalandırma yetkisine engel olmama ödevini yükler. Böylelikle Ceza hükmüyle devletle suç faili arasında bir hukuki ilişki ortaya çıkar¹⁴³.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği olarak, yasada belirtilen cezalar dışında herhangi bir cezaya hükmedilemez¹⁴⁴.

2.2.2. Türleri

Günümüze kadar değişik ceza türleri ve uygulamaları yaşanmıştır¹⁴⁵. Yürürlükteki cezaları, yöneldikleri değerler açısından özgürlüğe yönelik ve malvarlığına yönelik cezalar olarak sınıflandırabiliriz.

2.2.2.1. Özgürlüğe Yönelik Cezalar

Failin hürriyeti devamlı ya da geçici olarak kısıtlayan cezalarıdır. TCK'nın 45'inci maddesinde düzenlendiği şekliyle hürriyeti bağlayıcı cezalar; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası, süreli hapis cezası.

“Cezalar

Madde 45- (1) Suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adlî para cezalarıdır.

2.2.2.2. Malvarlığına Yönelik Cezalar

Malvarlığına yönelik ceza adlî para cezasıdır. Adlî para cezası, beş günden az

¹⁴¹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceza> (19.09.2005)

¹⁴² DÖNMEZER/ERMAN, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II**, 12.Bası, İstanbul 1997, s.428,

¹⁴³ DÖNMEZER/ERMAN, Cilt II, s.425

¹⁴⁴ CENTEL, s.527

¹⁴⁵ YİĞİT, s.23

ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yedi yüz otuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir.

2.2.3. Türk Ceza Kanununda cezalar

Yeni TCK ile suçların cürüm ve kabahat olarak ayrımına son verilmiş, kabahatler ayrı bir kanunda¹⁴⁶ düzenlenmiş, ağır hapis-hapis-hafif hapis; ağır para-hafif para cezaları ayrımı kaldırılmıştır. Suç karşılığı olarak uygulanabilecek yaptırımlar, ceza ve güvenlik tedbirleri olarak belirlenmiştir. Ceza olarak ise sadece hapis ve adli para cezası uygulanacaktır. Böylece cezalar bakımından sade, basit ve uygulanması kolay bir sistem oluşturulmuştur.

Bir suç karşılığında kanunda ceza olarak sadece hapis cezası öngörülebileceği gibi, hapis cezası adli para cezası ile seçenek olarak veya bu cezaların her ikisi birlikte de öngörülebilir.

Bu düzenlemeyle, “*Asli ceza*” ve “*Fer’i ceza*” ayrımı kaldırılmıştır¹⁴⁷.

2.2.3.1. Hapis Cezası

2.2.3.1.1. Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezası

İdam, ceza sisteminden çıkartıldığından, idama karşılık gelen eylemler için getirilmiş ceza türüdür. (TCK madde 47) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hayat boyunca devam eder. Müebbet hapis cezasından ayrı olarak infazı sıkı güvenlik rejimine tabi tutulmuştur.

“Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası

Madde 47- (1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam eder, kanun ve tüzükte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir.”

2.2.3.1.2. Müebbet Hapis Cezası

Hükümlünün hayatı boyunca devam eden hapis cezalarıdır (TCK madde 48).

¹⁴⁶ **Kabahatler Kanunu**, Kanun No: 5326, Kabul Tarihi: 30.3.2005, RG: 31.3.2005/25772 (M.)

¹⁴⁷ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (21.09.2005)

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasından farkı “Sıkı bir güvenlik rejimine” tabi olmasıdır.

“Müebbet hapis cezası

Madde 48- (1) Müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder. ”

2.2.3.3. Süreli Hapis Cezası

Süreli Hapis Cezası (TCK madde 49) kanunda aksi belirtilmeyen hallerde süreli hapis cezaları 1 aydan 20 yıla kadardır. Üst sınır, kural olarak 20 yıl olmakta birlikte suç tanımına ilişkin olarak bu miktarın üzerine çıkılabilmektedir. Ancak sonuç olarak hükmedilen ceza 20 yıl ile sınırlı tutulacaktır. Yani hâkim bu sürenin üzerinde hapis cezasına hükmedemeyecektir.

“Süreli hapis cezası

Madde 49- (1) Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.

(2) Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır. ”

2.2.3.3.1. Uzun Süreli

Uzun süreli hapis cezaları 1 yıldan fazla olan süreli hapis cezasıdır.

2.2.3.3.2. Kısa Süreli

Kısa süreli hapis cezaları 1 yıla kadar olan süreli hapis cezalarıdır.

2.2.3.4. Adli Para Cezası

Adli para cezası (TCK madde 52) düzenlemesiyle, hakimin kanunun belirlediği sınırlar içerisinde bir tutarı para cezası olarak hükmetmesi şeklindeki “Klasik sistem” terk edilerek, cezanın suçlunun ekonomik durumuna göre belirlenmesine olanak veren “Gün para cezası”¹⁴⁸ sistemine geçilmiştir.

“Adli para cezası

Madde 52- (1) Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar

¹⁴⁸ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, **Ceza Hukuku Genel Hükümler II**, s.125, 126.

ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

(2) En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilir.

(3) Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir.

(4) Hakim, ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir.”

Ceza yaptırımının adli para cezası olarak ifade edilmesindeki amaç, idarî nitelikteki “Para cezası”ndan farklılığının vurgulanmasıdır.

Adli para cezası ilke olarak hapis cezası ile birlikte değil bu cezaya alternatif olarak uygulanacaktır. Buna karşılık ekonomik kazanç elde etme amacının güdüldüğü belli suçlarda, kanunda ayrıca gösterilmesi koşuluyla hapis ve adli para cezasına birlikte hükmedilebilecektir.

2.2.3.4.1. Tanım

Adli para cezası, suç karşılığı olarak beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yedi yüz otuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesini öngören ceza yaptırımıdır.

5252 sayılı Kanununla¹⁴⁹, özel ceza kanunları ile ceza içeren kanunlarda öngörülen ağır para cezaları, adli para cezasına dönüştürülmüştür.

Ağır para cezasının dönüştürülmesi

MADDE 5. - (1) Özel ceza kanunları ile ceza içeren kanunlarda öngörülen "ağır para" cezaları, "adli para" cezasına dönüştürülmüştür.

(2) Bu kanunlarda Türk Ceza Kanununda belirlenen cezalar sistemine uygun değişiklik yapıncaya kadar, birinci fıkrada belirtilen kanunlarda alt ve üst sınırlarından birisi veya bunlardan her ikisi gösterilmemiş olmakla birlikte, alt veya üst sınırlar arasında uygulama yapılmasını ge-

¹⁴⁹ **Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun**, Kanun No:5252, Kabul Tarihi:4.11.2004, RG:13.11.2004/25642

rektirir nitelikteki adli para cezalarında cezanın alt sınırı dört yüzellimilyon, üst sınırı yüz milyar Türk Lirası olarak uygulanır. Bu fıkra hükümleri, nispî nitelikteki adli para cezaları hakkında uygulanmaz.”

2.2.3.4.2. Düzenleme Nedenleri

2.2.3.4.2.1. Cezanın Amacına Uygunluk

Eski TCK’da yer alan para cezası sistemi, cezadan beklenen amaçları gerçekleştirmekten uzaktır. Özellikle enflasyon nedeniyle para cezalarını artırmak için sık sık yapılan kanun değişiklikleri de, uygulamada çeşitli sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların giderilmesi için para cezasının miktarının belirlenmesinde getirilen “*Memur maaş katsayısı*” veya “*Yeniden değerlendirme oranı*” gibi ölçütler ise, ceza hukuku ilkeleriyle aykırılığı dikkate alınarak, cezanın amacına uygun olduğu düşünüldüğünden bu sisteme geçilmiştir¹⁵⁰.

2.2.3.4.2.2. Eşitlik İlkesinin Gerçekleştirilmesi

Önceki TCK’da öngörülen para cezası sistemi; suçlunun ekonomik durumu dikkate almaması nedeniyle ödeme gücü olan kişi üzerinde etkisiz, ödeme gücü olmayanı ise sonuçta yine infaz kurumuna gönderilmesiyle sonuçlandığından eşitlik ilkesine aykırı sonuçlar doğurmuştur. Bu nedenle günümüzde Almanya, Avusturya, Polonya, İsveç, Finlandiya, Danimarka ve hatta Fransa gibi birçok ülkede gün para cezası olarak adlandırılan ve uygulanan sisteme geçilmiştir. Gün para cezası sisteminin temel amacı, para cezasının kişinin ödeme gücüne göre belirlenmesi yoluyla, suç işleyen zengin ile fakir arasındaki eşitsizliği gidermektir¹⁵¹.

2.2.3.4.2.3. Uygulamada; Basitlik, Etkililik, Saydamlık

Eski sisteme göre bu sistem, uygulaması basit, etkili, saydam ve para cezasından güdülen amaçları yerine getirebilecek özelliktedir¹⁵².

2.2.3.4.3. Adli Para Cezasının Belirlenme Şekli

- Birinci aşama; hâkim önce, cezanın bireyselleştirilmesindeki ölçüleri esas ala-

¹⁵⁰ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (21.09.2005)

¹⁵¹ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (21.09.2005)

¹⁵² <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (21.09.2005)

rak suç karşılığı olarak kanundaki alt ve üst sınırlar arasında gün birimi sayısını saptayacaktır. Örneğin 300 gün.

- İkinci aşama; kişinin, ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde tutularak bir gün biriminin parasal miktarı tayin edilecektir. Bu miktarı hâkim, kişinin malvarlığını, bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelirini dikkate alarak takdir edecektir. Örneğin 100 YTL.

- Üçüncü aşama; toplam gün birimi sayısı ile bir gün biriminin parasal miktarı çarpılarak, adli para cezasının miktarı tespit edilecektir. Örnekte üç yüz (gün) ile yüz YTL çarpıldığında adli para cezasının miktarı otuz bin YTL'dir.

Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir. Yasa koyucu, emredici nitelikteki bu hükümle mahkemenin adli para cezasını belirleme konusundaki kabulünün kanun yolu denetimine olarak sağlanmasını amaçlamıştır¹⁵³.

2.2.3.4.3.1. Adli Para Cezası Gün Sayısının Belirlenmesi Ölçütleri

2.2.3.4.3.1.1. Alt ve Üst Sınırlar

Alt sınır; kanunda birim gün sayısının alt sınırı belirlenmemişse en az 5 gün olabilir. Üst sınır; birim gün sayısının üst sınırı belirlenmemişse bu süre en fazla 730 gündür.

Bazen kanun, adli para cezasının üst sınırını 730 günden fazla olarak belirlemiş olabilir. Örneğin TCK'nın 197'nci maddesinde Parada sahtecilik öngörülen ceza iki yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Burada adli para cezasına esas alınacak gün biriminin alt sınırı 5 gün ancak, yasa farklı belirlediği için üst sınır 10.000 gündür.

2.2.3.4.3.1.2. Bireyselleştirme Ölçütleri

765 sayılı TCK'dan farklı olarak yeni TCK'nın 61'inci maddesi birinci fıkrasında, temel cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulacak ölçütlere 7 bent halin-

¹⁵³ Ali PARLAR, Muzaffer HATİPOĞLU, *Teşebbüs- İştirak, İctima ve Yaptırımlar*, Kazancı Yayinevi (2004) s.h. 376

de sınırlayıcı (tahdidi) nitelikte yer verilmiştir. Temel ceza belirlenirken bu nedenler dışında başka neden dayanılmaz.¹⁵⁴

TCK'nın 61/1'inci maddesine göre temel cezanın belirlenmesinde göz önünde tutulacak ölçütler şunlardır.

- suçun işleniş biçimlerini,
- suçun işlenmesindeki kullanılan araçları,
- suçun işlendiği zaman ve yeri,
- suçun konusunun önem ve değerini,
- meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
- failin kusurunun ağırlığını,
- failin güttüğü amaç ve saiki,

Belirtilen hususların suçun unsurunu, nitelikli halini, ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hallerde, bunlar temel cezasının belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz. Örneğin mala zarar verme suçunda, suçun yakarak işlenmesi suçun işleniş biçimi olmasına karşın, bu durum TCK 152/2-a maddesinde artırım nedeni olarak düzenlendiğinden temel cezanın belirlenmesinde nazara alınmayacaktır. Burada kişinin işlediği suç göz önünde bulundurulacak, ekonomik durumu ise göz önünde bulundurulmayacaktır.

Adli para cezası için bir Türk Lirasının artakalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez.

Belirlenen bu temel ceza üzerinden; suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenmesi nedeniyle indirim veya artırım yapılır. Bir suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirme yapılır. Adli para cezası hesaplanırken, bu madde hükmüne göre cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, gün üzerinden yapılır.

Temel ceza belirlendikten sonra sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi

¹⁵⁴ Veli Özer, ÖZBEK, **Açıklamalı- Gerekçeli-İçtihatlı, Yeni Türk Ceza Kanunu (Madde 1-75)**, İzmir Şerhi, Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 433

sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir. Süreli hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı bu madde hükümlerine göre belirlenen sonuç ceza, otuz yıldan fazla olamaz.

2.2.3.4.3.2. Bir günün parasal karşılığının belirlenmesi

Temel ceza gün olarak belirlendikten sonra ikinci aşama olarak bir günün parasal karşılığını kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak “*En az yirmi ve en fazla yüz (20-100) (yeni) Türk lirası*” arasında bir rakam olarak belirleyecektir.

Belirleme yapılırken sanığın ekonomik ve şahsi halleri, mal varlığı, bir günde kazandığı veya kazanması gereken geliri dikkate alınacaktır. Bu nedenle de artık tensip-le birlikte sanıkların şahsi ve sosyal durumları, mal varlıkları çocuk durumları, geçimlerini ne şekilde sağladıkları hususu araştırılacaktır.

2.2.3.4.3.3. Mehil ve taksitlendirme

Hâkim, ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir.

Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir.

2.2.4. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar

Kişi; gördüğü eğitim, yaşadığı sosyal çevre, psikik ve ahlakî eğilimleri itibarıyla suçluluğu bir tesadüf sonucu olabilir. Bu kişilerin mahkûm oldukları cezanın infaz kurumunda çektirilmesi toplum barışı açısından bir zorunluluk taşımayabileceği gibi mahkûm oldukları kısa süreli hapis cezalarının infaz kurumunda çektirilmesinin doğurduğu sakıncalar nedeniyle, kişinin infaz kurumuna girmesini önleyecek seçenek yaptırımlara hükmedilmesi gereği doğmuştur. Bu gerekçeler gözetilerek hapis cezasına seçenek yaptırımlar TCK’nın 50’nci maddesinde düzenlenmiştir.

“Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar

Madde 50- (1) Kısa süreli hapis cezası, göre;

- a) Adli para cezasına,
- b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,
- c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,
- d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,
- e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,
- f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, Çevrilebilir.

(2) Suç tanımında hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hallerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adli para cezasına çevrilmez.

(3) Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkra yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

(4) Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı halinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adli para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir halinde uygulanmaz.

(5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.

(6) Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek yaptırımın gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(7) Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir. ”

2.2.4.1. Koşulları

-Hâkim, suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özellikleri göz önüne aldığı anda, hapis cezası yerine alternatif yaptırımların birinin uygulanmasını ceza kanununun temel ilkelerini de dikkate alarak sanığın yararına görmelidir.

-Hükmedilen hapis cezası kısa süreli olmalıdır. Ancak, madde metninde sayılan diğer koşulların varlığı halinde, bilinçli taksir hali dışındaki taksirli suçlardan dolayı mahkûm olunan hapis cezası uzun sürelide olsa adlî para cezasına çevrilebilir.

- Suç tanımında öngörülen ceza ya hapis cezası olmalı ya da hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörülmüş ise hapis cezasına hükmedilmemiş olmalıdır. Hükmedilmişse bu ceza artık adlî para cezasına çevrilmez fakat diğer seçenek yaptırımlara çevrilebilir.

2.2.4.2. Türleri

2.2.4.2.1. Adlî Para Cezası

2.2.4.2.2. Aynen İade, Önceki Hale Getirme, Tazmin Etme

Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesi.

2.2.4.2.3. Eğitim Kurumuna Devam Etme

En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme.

2.2.4.2.4. Belirli Yerlere Gitme veya Etkinlikten Yasaklama

Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma.

2.2.4.2.5. Ehliyet ve Ruhsatın Geri Alınması, Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklama

Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma.

2.2.4.2.6. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma

Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılma.

2.2.4.3. Zorunlu Olduğu Haller

Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, yukarıda yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

2.2.4.4. Sonuçları

Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir. Hakkında seçenek yaptırımlardan birine hükmedilen kişinin bu yaptırımın gereklerine uygun hareket etmesi durumunda, bu ceza infaz edilmeyecek ve kişi açısından bu cezaya mahkûmiyete bağlı hukukî sonuçlar doğmayacaktır.

Ancak hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek yaptırımın gereklerinin yerine getirilmesine başlanması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir. Bu durumda asıl mahkûmiyet hükmedilen kısa süreli hapis cezası olur.

Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir.

2.2.5. Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri

Anayasamızda 38'inci maddesinde olduğu gibi TCK'nın 20'nci maddesinde yer alan ceza sorumluluğunun şahsîliği kuralının gereği olarak sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Özel hukuk tüzel kişileri için güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara TCK 60'ıncı maddede yer verilmiştir.

“C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar

Madde 38/8– Ceza sorumluluğu şahsidir.

“Ceza sorumluluğunun şahsiliği

Madde 20- (1) Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.

(2) Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır. ”

“Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri

Madde 60- (1) Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yarara işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet halinde, iznin iptaline karar verilir.

(2) Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.

(3) Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hakim bu tedbirlere hükmetmeyebilir.

(4) Bu madde hükümleri kanunun ayrıca belirttiği hallerde uygulanır. ”

2.2.5.1. Ön Koşullar

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerinin uygulanması için iki hususun birleşmesi gerekir.

2.2.5.1.1. Kanunda Özel Olarak Belirtilmesi

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri ancak kanunda açıkça belirtilen durumlarda uygulanır. Özel hukuk tüzel kişileri hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerine, her suç bakımından değil, kanunda özel olarak belirtilen hâllerde hükmedilebilecektir.

2.2.5.1.2. Bu Tedbirler İşlenen Suçla Orantılı Olmalı

Özel hukuk tüzel kişileri ile ilgili güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında, işlenen suç dikkate alındığında, çok ağır sonuçlar doğabilir. Örneğin çok sayıda kişi işsiz kalabilir veya iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından telafisi güç kayıplar meydana gelebilir. İşte bu gibi hâllerde mahkeme maddedeki orantılılık ilkesine dayanarak bu güvenlik tedbirlerine hükmetmeyebilecektir.

2.2.5.2. Türleri

2.2.5.2.1. Faaliyet İzninin İptali

Bunun için ilk koşul özel hukuk tüzel kişisine, belirli bir faaliyette bulunabilmesine ilişkin bir kamu kurumunca verilen bir iznin varlığıdır. İkinci koşul ise, bu iznin sağladığı yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına kasıtlı bir suç işlenilmesidir. Dikkat edilmelidir ki, burada söz konusu olan suç, tüzel kişi yararına işlenmiş herhangi bir suç değildir. İşlenen suçla, verilen iznin kullanılması arasında nedensellik bağı olmalıdır. Ayrıca, özel hukuk tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin bu suçun işlenmesine iştirak etmeleri gerekir¹⁵⁵.

Örneğin, ilaç üretmek için izin alınmış olan bir laboratuarda uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimi yapılması durumunda da, bu ilaç üretimi yapmak için izin almış özel hukuk tüzel kişinin aldığı izin iptal edilecektir. Fabrikadan atık su ile çevrenin kasten kirletilmesinde de aynı durum geçerlidir.

2.2.5.2.2. Müsadere

Tüzel kişi yararına işlendiği belirlenen suç bakımından, müsadere hükümlerindeki koşullar da gerçekleşmiş ise, o suçla bağlantılı olan eşya ve maddî çıkarların müsadereyesine hükmedilecektir. Bu hâlde iyi niyetli üçüncü kişilerin hakları korunacaktır¹⁵⁶.

2.2.6. Tekerrür

2.2.6.1. Kavram

Genel olarak tekerrür; bir kez suç işleyip kesin olarak mahkûm olduktan sonra tekrar suç işleme durumudur¹⁵⁷, kişinin daha önce işlediği suç nedeniyle belli bir cezaya mahkûm edilmiş olmasına rağmen suç işlemede gösterdiği kararlılıkla toplum açısından tehlikeliliğini ifade eder. Bu nedenle, tekerrür dolayısıyla kişinin cezasında artırma yapan sistemden vazgeçilmiştir¹⁵⁸. Suçların işlenmesini önlemek ve suçlunun uslanmasını sağlamak¹⁵⁹ için failin tekrar suç işlemesi durumunda cezanın infazında tekerrür hüküm-

¹⁵⁵ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (22.09.2005)

¹⁵⁶ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (22.09.2005)

¹⁵⁷ CENTEL, s.564

¹⁵⁸ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (22.09.2005)

¹⁵⁹ Hüseyin BAYRAKLI, **Vergi Ceza Hukuku**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No:5 Afyon, 1996.

leri uygulanır. Tekerrür, TCK'nın 58 maddesinde düzenlenmiştir.

“Suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular

Madde 58- (1) Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Bunun için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez.

(2) Tekerrür hükümleri, önceden işlenen suçtan dolayı;

a) Beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl,

b) Beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adlî para cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl,

Geçtikten sonra işlenen suçlar dolayısıyla uygulanmaz.

(3) Tekerrür halinde, sonraki suçla ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adlî para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunur.

(4) Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askerî suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz. Kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçları hariç olmak üzere; yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler tekerrüre esas olmaz.

(5) Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işlediği suçlar dolayısıyla tekerrür hükümleri uygulanmaz.

(6) Tekerrür halinde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektilir. Ayrıca, mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır.

(7) Mahkûmiyet kararında, hükümlü hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı belirtilir.

(8) Mükerrirlerin mahkûm olduğu cezanın infazı ile denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması, kanunda gösterilen şekilde yapılır.

(9) Mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadi suçlu, suçu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir. ”

5237 sayılı kanunun tekerrürle ilgili getirdiği yenilikler şunlardır.

- Tekerrür kurumu güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. Artık bu kurum infazda nazara alınacak bir kurumdur. Mükerririn sonraki işlemiş olduğu suçtan dolayı verilen cezadan belli oranda artırım yapılması” uygulamasına son verilmiş, bunun yerine mükerrirler için hem ayrı bir infaz rejimi düzenlenmiş, hem de denetimli serbestlik kurumunun uygulanması zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum tekerrürün görülmekte olan davaya konu suçla ilgisinin olmaması ya da suçun unsurları ile ilgili olmayıp failin

kişiliğinin tehlikeliliği ile ilgilisi olması nedeniyle yerinde bir düzenleme olmuştur.¹⁶⁰

- Tekerrür hükümlerinin uygulanması için “*Cezanın infaz edilmesi*” şartı kaldırılmış bunun yerine cezanın infaz edilmesi tekerrür süresinin başlaması şartıdır.

- Genel tekerrür-özel tekerrür ayrımı kaldırılmıştır.

- 765 sayılı TCK’nın 85’inci maddesine benzer şekilde sürekli tekerrür müessesesi düzenlenmiştir.

- Tekerrür süreleri, 10 ve 5 yıldan, 5 ve 3 yıla çekilerek kısaltılmıştır.

- Tekerrüre esas alınacak yabancı ülke mahkeme kararları 765 sayılı kanundan çok farklı olarak düzenlenmiştir.

- 765 sayılı TCK’nın 81/3. maddesinde yer alan “*Tekerrürden dolayı artırılacak miktarın önceki mahkumiyeti geçemeyeceği*” kuralı, 5275 sayılı kanunun¹⁶¹ 108/2.maddesiyle de muhafaza edilmiş ve “*Tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınacak cezanın en ağırından fazla olamaz*” hükmü getirilmiştir.

“Mükerrirlere özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbiri

Madde 108- (1) Tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan;

a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuzdokuz yılının,

b) Müebbet hapis cezasının otuzüç yılının,

c) Süreli hapis cezasının dörtte üçünün,

İnfaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabilir.

(2) Tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamaz.

(3) İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda, hükümlü koşullu salıverilmez.

(4) Hâkim, mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirler.

(5) Tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde, koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Hâkim, mükerrir hakkında denetim süresinin uzatılmasına karar verebilir. Denetim süresi en fazla beş yıla kadar uzatılabilir. ”

¹⁶⁰ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/169.doc> (23.09.2005)

¹⁶¹ **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**, Kanun No: 5275, Kabul Tarihi: 13.12.2004, RG: 29.12.2004/25685

2.2.6.2. Tekerrüre İlişkin Sınıflandırmalar

2.2.6.2.1. Genel – Özel Tekerrür

Önce işlenen suç ile sonraki suçun aynı türden olmasının aranmaması (genel tekerrür) veya aranmasına (özel tekerrür) göre yapılan ayırımdır¹⁶².

2.2.6.2.2. Ulusal – Uluslararası Tekerrür

Yabancı mahkeme kararlarının tekerrüre esas oluşturmaması (ulusal tekerrür) veya oluşturmamasına (uluslararası tekerrür) göre yapılan ayırımdır¹⁶³.

2.2.6.2.3. Gerçek- Varsayılan (Mefruz) Tekerrür

Önceki mahkûm olunan cezanın çekilmiş olması şart koşulması (gerçek tekerrür) veya şart koşulmamasına (varsayılan tekerrür) göre yapılan ayırım¹⁶⁴.

2.2.6.2.4. Süreli (Geçici) – Süresiz Tekerrür

İlk suçtan alınan mahkûmiyet ile ikinci suç arasında süreye göre; belli bir süre içinde işlenmiş olması (süreli tekerrür) veya bir süre öngörülmemesi (süresiz tekerrür)¹⁶⁵.

2.2.6.3. Koşulları

2.2.6.3.1. Daha Önce Mahkûmiyete Uğramış Olma

Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için daha önceden alınmış kesinleşmiş bir mahkûmiyet koşulu aranmaktadır. Mahkûmiyet, TCK 45'inci maddede düzenlenen hapis cezası ve adlî para cezası ya da her ikisine ilişkin olabilir.

Önceki mahkûmiyetin (infaz edilse bile) sonradan çıkan bir yasayla suç olmaktan çıkarılması, ya da genel af kapsamına girmesi durumunda, tekerrüre esas oluşturmaz.

---

¹⁶² YİĞİT, s.28

¹⁶³ YİĞİT, s.28

¹⁶⁴ YİĞİT, s.28

¹⁶⁵ Kamil MUTLUER, **Vergi Ceza Hukuku**, Eskişehir İTİA, Yayın No. 214, Eskişehir 1979, s.87

2.2.6.3.2. Yeni Bir Suçun İşlenmesi

Önceki kesinleşmiş mahkûmiyet cezasının infazının ardından yasada belirlenen süre içerisinde bir başka suçun işlenmiş olması gerekir.

2.2.6.3.3. Süre

-Beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl,

-Beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adlî para cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl,

İçerisinde bir başka suçun işlenmiş olması gerekir.

2.2.6.4. Sonuçları

- Sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adlî para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunur.

- Tekerrür halinde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektilir.

- Mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır.

- Mahkûmiyet kararında, hükümlü hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı belirtilir.

- Mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadi suçlu, suçu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir.

2.2.6.5. Tekerrür Hükümlerinin Uygulanamayacağı Haller

Yasaya göre bazı hallerde tekrar suç işlendiği halde tekerrür hükümleri uygulanmaz. Bu haller şunlardır: (TCK madde 58/4–5)

“Madde 58- (4) Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askerî suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz. Kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçları hariç olmak üzere; yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler teker-rüre esas olmaz.

(5) Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işledi-ği suçlar dolayısıyla tekerrür hükümleri uygulanmaz. ”

- Kasıtlı suçlar ile taksirli suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz. Ya-sada tedbirsizlik, dikkatsizlik, meslek ve sanatın icrasında tecrübesizlik ve emirlerle kurallara uymama sonucu olarak işlenen cürümlerle diğer cürümler arasında tekerrür hükümlerinin işlemeyeceği belirtilmektedir.

- Sırf askerî suçlar ile diğer suçlar arasında tekerrür olmaz.

- Genel kural; yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler tekerrüre esas oluşturmamıştır. Kuralın istisnaları ise; Kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, do-landırıcılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçlarıdır. Bu istisna hükümleri uluslararası sözleşmelerle genişleti-lebilir.

- 18 yaşından küçüklerin işledikleri suçlardan aldıkları mahkûmiyetler tekerrü-re esas oluşturmaz.

2.2.7. Cezayı Sona Erdiren Nedenler

Ceza normal olarak cezanın infaz edilmesiyle sona erer. Ancak ceza ilişkisi in-faz dışındaki nedenlerle sona erebilir. Bu kısımda cezanın infaz dışında sona erme ne-denleri ele alınacaktır.

2.2.7.1. Sanık ya da Mahkûmun Ölmesi

Sanığın ölümü hâlinde kamu davasını düşürür. (TCK madde 64) Ancak niteliği itibarıyla müsadereye tabi eşya ve kazanç müsaderesine ilişkin yargılamaya -sanığın ölümüne rağmen devam edilmesinin mümkün olduğu hâllerde- devam edilip hâsıl olan neticeye göre bir karar verilecektir.

“Sanığın veya hükümlünün ölümü

Madde 64- (1) Sanığın ölümü halinde kamu davasının düşürülmesine

karar verilir. Ancak, niteliği itibarıyla müsadereye tabi eşya ve maddi menfaatler hakkında davaya devam olunarak bunların müsaderesine hükmolunabilir.

(2) Hükümlünün ölümü, hapis ve henüz infaz edilmemiş adli para cezalarını ortadan kaldırır. Ancak, müsadereye ve yargılama giderlerine ilişkin olup ölümden önce kesinleşmiş bulunan hüküm, infaz olunur. ”

Hükümlünün ölümü henüz infaz edilmemiş hapis ve adli para cezasını ortadan kaldırır. Ancak adli para cezası kısmen veya tamamen infaz edilmiş ise artık Devletten geri istenemez. Buna karşılık hükümlünün sağlığında verilmiş olup kesinleşen müsadere ve yargılama giderleri hükümlünün mirasçılarından istenebilir.¹⁶⁶

2.2.7.2. Şikâyetin Geri Alınması

Kovuşturulması yapılabilmesi şikâyete bağlı suçlarda suçtan zarar görenin şikâyetten vazgeçmesi aksine hüküm yoksa kesinleşme anına kadar kamu davasını düşürür. (TCK madde 73) Ancak yine aksine hüküm (örneğin; 3167 sayılı yasanın 16’ncı maddesi)¹⁶⁷ yoksa şikâyetten vazgeçme cezanın infazını durdurmaz.

“Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar, uzlaşma

Madde 73- (1) Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz.

(2) Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikayet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar.

(3) Şikayet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakları düşmez.

(4) Kovuşturma yapılabilmesi şikayete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz.

(5) İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikayetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar.

(6) Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez.

(7) Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikayetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz.

(8) Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kıs-

¹⁶⁶ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (24.09.2005)

¹⁶⁷ **Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun**, Kanun No: 3167, Kabul Tarihi: 19.3.1985, RG:3.4.1985/18714

mını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir. ”

2.2.7.3. Af

TBMM tarafından yasayla kamu davasının düşürülmesi ile cezanın ortadan kaldırılması ve cezalarda indirim yapılmasıdır. (Any. madde 87) Genel ya da Özel olabilir. Meclisin yanında Cumhurbaşkanına da af yetkisi verilmiştir.

“Genel olarak

***Madde 87** – Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde ön görülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir. ”*

2.2.7.3.1. Genel Af

Genel af, (TCK madde 65/1) kamu davasını düşürür, cezayı tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırır. Genel af, suçun unsurlarını eksiltme ya da suçun düşmesi sonucunu da doğurmaz.

“Af

***Madde 65- (1)** Genel af halinde, kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkar. ”*

2.2.7.3.2. Özel Af

Özel af (TCK madde 65/2–3) ile sadece hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebileceği, infaz kurumunda çektirilecek sürenin kısaltılabileceği veya para cezasına çevrilebileceği kabul edilmiştir. Bu sistemde özel af sadece hapis cezaları açısından kabul edilebilecektir.

***“Madde 65- (2)** Özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir ya da adli para cezasına çevrilebilir.*

(3) Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir. ”

Maddenin üçüncü fıkrasında, özel affın cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları hakkında herhangi bir etkisinin olmadığı, açık bir şekilde vurgulanmıştır.

2.2.7.3.3. Cumhurbaşkanının Af Yetkisi

Cumhurbaşkanının kişi ve konu yönünden sınırlı olarak af yetkisi vardır (Any. madde 104/2). Bu af yetkisi; bireysel özel af yetkisi niteliğindedir¹⁶⁸.

“Madde 104/2 Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,”

2.2.7.4. Zamanaşımı

Zamanaşımı, devletin, belli bir süre geçmesi durumunda davaya devam etmeyi ya da cezalandırmaktan vazgeçmeyi önceden kabul etmesi demektir¹⁶⁹. Zamanaşımı ile işlenen suçun türüne, cezanın nev'i ve miktarına göre, kanun koyucu, kamu davasına ve cezanın infazına bir süre sınırı getirmek suretiyle, yargılama ve cezalandırma hakkından vazgeçmektedir¹⁷⁰.

Zamanaşımı dava ve ceza zamanaşımı olarak ikiye ayrılır. Davayı düşüren türüne dava zamanaşımı (TCK madde 66–67), cezanın infazını engelleyen türüne ise ceza zamanaşımı (TCK madde 68) denir. Zamanaşımı kamu düzenine ilişkindir ve hâkim veya savcı tarafından kendiliğinden gözetilir ve zamanaşımına uğramış suç hakkında takipsizlik veya düşme kararı verilir¹⁷¹.

2.2.7.4.1. Dava Zamanaşımı

Dava zamanaşımı; (TCK madde 66) suç işlendikten sonra, kanunda yazılı belirli bir süre içinde dava açılıp sonuçlandırılmaması halinde devletin cezalandırma hakkının ortadan kalmasıdır. 5237 sayılı TCK zamanaşımı yönünden 765 sayılı TCK sisteminde ayrıldığı yönler zamanaşımı sürelerini daha uzun olması ve yaşa göre bir ayırım uygulamasıdır. Yeni sistemde, bir dosyada suçun işleniş tarihine göre belirlenecek tek bir zamanaşımı süresi değil her bir sanık için ayrı ayrı zamanaşımı süresi hesaplanacak-

¹⁶⁸ CENTEL, s.739

¹⁶⁹ CENTEL, s.739

¹⁷⁰ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/106.doc> (25.09.2005)

¹⁷¹ <http://www.avadilkazanir.com/sss.asp#5> (25.09.2005)

tır. Aynı dosyada suç ortağı olarak yargılanan 18 yaşından küçükler ve büyükler için zamanaşımına uğrama tarihleri farklı olacaktır.

“Dava zamanaşımı

Madde 66- (1) Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası;

- a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,
- b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl,
- c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl,
- d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl,
- e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl,

Geçmesiyle düşer.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.

(3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur.

(4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur; seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır.

(5) (Değişik:29/6/2005–5377/8 md.) Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar.

(6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.

(7) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmaz. ”

Ayrıca 765 sayılı TCK'daki 1 aydan aşağı ve yukarı hapis ve belli miktarın üzerindeki ve altındaki para cezalarının göz önüne alınması uygulaması kaldırılmış ve 5 yılın altındaki tüm hapisler için ve adli para cezalarının tümü için tek bir düzenleme getirilmiştir.

Bank.K.'nun düzenlenen suçların dava zamanaşımı 8 ve 15 yıl olmak üzere iki

ayrı grupta düzenlenmiştir.

8 (sekiz) yıllık süreye tabi suçlar; izinsiz faaliyette bulunmak (madde 150), mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek (madde 151), Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak (madde 152/1), Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek (madde 153), Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak (madde 154), Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak (madde 155), İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme (madde 156), Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (madde 157 [TCK 244/1-2]), İtibarın zedelenmesi (madde 158) ve Sırların açıklanması suçu (madde 159).

15 (on beş) yıllık süreye tabi suçlar; Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak (madde 152/2), Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (madde 157 [TCK 244/4]) ve Zimmet suçu (madde 160).

2.2.7.4.2. Ceza Zamanaşımı

Ceza zamaşıımı¹⁷², (TCK madde 68) bir suçtan doğup mahkemece verilen ceza hükmünün kesinleşmesinin üzerinden belirli süre geçtikten sonra infaz edilmesi hakkından devletin şartsız olarak vazgeçmesini ifade eden bir maddi ceza hukuku kurumudur.

“Ceza zamaşıımı

Madde 68- (1) Bu maddede yazılı cezalar aşağıdaki sürelerin geçmesiyle infaz edilmez:

- a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl.
- b) Müebbet hapis cezalarında otuz yıl.
- c) Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl.
- d) Beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl.
- e) Beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıl.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle ceza infaz edilmez.

(3) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı yurt dışında işlenmiş suçlar dolayısıyla verilmiş ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezalarında zamaşıımı uygu-

¹⁷² Öğretide, Ceza Zamaşıımı kavramı yerine *Cezayı Yerine Getirme Zamaşıımı* terimini veya *İnfaz Zamaşıımı* deyiimi de kullanılmaktadır. (bkz. Özgenç, İzzet, **Banka Yolsuzlukları ve Zamaşıımı Sorunu**, Türk Hukuk Dergisi, S: 71, Ocak 2003, s. 3 vd.)

lanmaz.

(4) Türleri başka başka cezaları içeren hükümler, en ağır ceza için konulan sürenin geçmesiyle infaz edilmez.

(5) Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır. ”

5237 sayılı TCK’da ceza zamanaşımı ile ilgili getirilen değişiklikler¹⁷³;

-zamanaşımı süreleri daha uzun olarak belirlenmiştir, suçların cürüm ve kaba-hat şeklindeki ayırımına son verilmesine ve çeşitli ceza yaptırımlarına ilişkin getirilen yeni hükümlere paralel düzenlemeler yapılmıştır,

-ceza zamanaşımı sürelerinin geçmesinin, cezayı ortadan kaldırmadığı sadece bir infaz engeli oluşturduğu kabul edilmiştir,

-çocuklar açısından fiili işlediği sıradaki yaşı göz önünde bulundurulmak suretiyle ayrı ceza zamanaşımı süreleri tespit edilmiştir.

-ayrı bir müsadere zamanaşımı müessesesi getirilmiştir. (TCK madde 70)

“Müsaderece zamanaşımı

Madde 70- (1) Müsadereye ilişkin hüküm, kesinleşmeden itibaren yirmi yıl geçtikten sonra infaz edilmez. ”

-765 sayılı TCK’nın 112'nci maddesinden (bunlar feri cezalardır) farklı olarak TCK 69’uncu maddesinde, cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresinin, ancak ceza zamanaşımı süresi doluncaya kadar devam edeceği belirtilmiştir.

“Ceza zamanaşımı ve hak yoksunlukları

Madde 69- (1) Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresi ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam eder. ”

-647 sayılı kanunun 4/5’inci maddesinde olduğu gibi yasanın 50’nci madde 5’inci fıkrasında da “Uygulamada asıl mahkûmiyetin, bu madde hükümlerine göre çevrilen ağır para cezası veya tedbirdir” hükmü yer aldığından, artık hapis cezası paraya veya diğer tedbire çevrildiğinde ceza zamanaşımı süresi para cezasına veya tedbire göre belirlenecektir.

¹⁷³ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/169.doc> (26.09.2005)

“Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar

Madde 50- (5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir. ”

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK KURUMLARI VE FONKSİYONLARI

Anayasamızın, “*Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi*” başlıklı 167’nci maddesinde Devlete, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alma yükümlüğü getirilmiştir.

Bu yükümlük doğrultusunda 1933 yılında 2243 sayılı Kanunla başlayıp 5411 sayılı Bank.K.’ ile devam eden süreçte çeşitli Bankalar Kanunu ve KHK’ler çıkartılmıştır.

Bunlar ve bunları değiştiren kanun ve KHK’ler sırasıyla aşağıya alınmıştır.

1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu¹

2. 2999 sayılı Bankalar Kanunu²

3. 7129 sayılı Bankalar Kanunu³, (28⁴ ve 70⁵ sayılı KHK’lerle değişiklik yapılmıştır.)

4. 3182 sayılı Bankalar Kanunu⁶ (Değişiklik yapan kanunlar; 3222⁷, 3291⁸,

---

¹ **Mevduatı Koruma Kanunu**, Kanun No:2243, Kabul Tarihi:30.5.1933, RG: 05.06.1933-2419.

² **Bankalar Kanunu**, Kanun No:2999, Kabul Tarihi:1.6.1936, RG: 9.6.1936-3325

³ **Bankalar Kanunu**, Kanun No: 7129, Kabul Tarihi: 23.6.1958, RG: 2.7.1958 - 9944

⁴ **7129 sayılı Bankalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname**, Karar Sayısı: KHK 28, RG: 31.8.1979-16740

⁵ **Bankalar Kanununa İlişkin Kanun Hükmünde Kararname**, Karar Sayısı: KHK/70, RG: 22.7.1983-18112 (2.mükerrer) .

⁶ **7129 sayılı Bankalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine İlişkin 31.8.1979 tarihli ve 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bankalar Hakkında 22.07.1983 tarihli ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun**, Kanun No: 3182, Kabul Tarihi:25.4.1985, RG: 02.05.1985-18742

⁷ **İcra ve İflas Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 92, 93 ve 94'üncü Maddeleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 500'üncü Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun**, Kanun No: 3222, Kabul Tarihi: 06.06.1985, RG:15.06.1985 -18785

⁸ **1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 sayılı Bankalar Kanunu, 2983**

3332⁹, 3494¹⁰, 3794¹¹ ve 4358¹² KHK'ler; 512¹³ ve 538¹⁴)

5. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu¹⁵ (Değişiklik yapan kanunlar; 4491¹⁶, 4672¹⁷, 4684¹⁸, 4743¹⁹, 4842²⁰, 5020²¹, 5189²², 5228²³ ve 5354²⁴)

Halen yürürlükte bulunan 5411 sayılı Bank.K.²⁵ tasarı taslağı BDDK tarafından “*Finansal Hizmetler Kanunu*” olarak hazırlandıktan sonra Başbakanlıkta adı “*Bankacılık Kanunu*” olarak değiştirilmiştir. Tasarı, 02.07.2005 tarihinde 5387 sıra sayısıyla TBMM Genel Kurul’unda kabul edilmiş ancak Cumhurbaşkanı tarafından veto edilerek

-
- sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 sayılı Kanun, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun No: 3291, Kabul Tarihi: 28.5.1986, RG:3.6.1986 - 19126
- ⁹ Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiye Düzenlemeye Alınacak Tedbirler ile 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 3332, Kabul Tarihi : 25.3.1987, RG:31.03.1987 - 19417
- ¹⁰ 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, 3182 sayılı Bankalar Kanununun İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun, Kanun No: 3494, Kabul Tarihi: 9.11.1988, RG:25.11.1988 - 20000
- ¹¹ Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına, Bankalar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine ve 35 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun, Kanun No: 3794, Kabul Tarihi: 29.4.1992, RG: 13.5.1992 - 21227
- ¹² Vergi Kimlik Numarası Kullanımının Yaygınlaştırılması ve Noterlik Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Tapu Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, Bankalar Kanunu, Posta Kanunu ile Pasaport Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 4358, Kabul Tarihi: 02.04.1998, RG:04.04.1998 - 23307
- ¹³ Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname, KHK No:512, RG: 16.09.1993 - 21700
- ¹⁴ Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 538 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, RG:22.06.1994 - 21968
- ¹⁵ Bankalar Kanunu, Kanun No: 4389, Kabul Tarihi:18.06.1999, RG:23.06.1999 - 23734
- ¹⁶ Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Kanun No: 4491, Kabul Tarihi :17.12.1999, RG:19/12/1999 - 23911
- ¹⁷ Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Kanun No: 4672, Kabul Tarihi : 12.5.2001, RG:29/05/2001 - 24416
- ¹⁸ Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 4684, Kabul Tarihi: 20.6.2001, RG:03/07/2001 - 24451
- ¹⁹ Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 4743, Kabul Tarihi: 30.1.2002, RG:31/01/2002 - 24657 (Mükerrer)
- ²⁰ Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 4842, Kabul Tarihi: 9.4.2003, RG:24/04/2003 - 25088
- ²¹ Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Kanun No: 5020, Kabul Tarihi: 12.12.2003, RG:26/12/2003- 25328
- ²² Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 5189, Kabul Tarihi: 16.6.2004, RG: 02.07.2004 - 25510
- ²³ Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Kanun No: 5228, Kabul Tarihi:16.07.2004, RG:31.07.2004 - 25539
- ²⁴ Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 5354, Kabul Tarihi: 25.05.2005 RG:28.05.2005 - 25828
- ²⁵ Bankacılık Kanunu, Kanun No:5411, Kabul Tarihi: 19.10.2005, RG:01.11.2005 - 25983 (mükerrer)

TBMM'ne iade edilmiştir. 171 madde ve 23 geçici maddeden oluşan Bank.K. tasarısı 19.10.2005 tarihinde kabul edildikten sonra 01.11.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bankacılık alanındaki bu temel kanunların ortak özelliği, hazırlandığı dönemde yaşanan olayların psikolojisi altında, olaylara “*tepki*”²⁶ olarak ya da dönemin siyasi ve ekonomik düşüncesini²⁷ yansıtma larıdır. 5411 sayılı Kanunda tepki kanun olma niteliği özellikle cezalara ilişkin düzenlemelerde daha belirgindir. Örneğin Bankalar Kanununu değiştiren 5020 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinin gerekçesinde “*son zamanlarda kamuoyu tarafından da takip edilen ve kınanan ve hatta infiale yol açan bankanın içinin boşaltılması (hortumlanması) olarak nitelendirilen fiillerin*”²⁸ denilerek tepki açıkça belirtilmiştir.

5411 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten yaklaşık 5 ay sonra 5472 sayılı Bank.K.'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la²⁹ bazı maddeleri değiştirilmiş ve bazı fıkralar ile 2 geçici madde eklenmiştir. Ayrıca 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun³⁰ yürürlüğe girmesiyle birlikte bankacılık suçlarına konu olan bir takım eylemlere özel kanun olması nedeniyle 5464 sayılı kanuna göre işlem görecektir.

BDDK'nın hazırladığı taslakta “*Finansal Hizmetler Kanunu*” olarak yer alan kanunun adının sonradan “*Bankacılık Kanunu*” olarak değiştirilmesi, Kanun kapsamının dar yorumlanmasına, sadece Bankaları kapsadığı yönünde düşünülmesine neden olabilecektir. Oysa Kanun kapsamı sadece bankalarla sınırlı değildir. Bankalar dışında, ana ortaklık, bağlı ortaklık, finansal holding, finansal kiralama (Leasing), faktöring ve finansman şirketleri, bağımsız denetim kuruluşları, değerlendirme ve derecelendirme kuruluşları ve destek hizmeti kuruluşları da bu kanun kapsamındadır.

Bank.K. yanında Finansal Kiralama Kanunu³¹, 90 sayılı Ödünç Para Verme İş-

²⁶ Tevfik BİLGİN, **Finansal Hizmetler Kanunu Tasarısı Taslağı**, Bankacılık Sorunları Sempozyumu Açılış Konuşması,

http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/sunumlar/ankara_univ_semp.pdf (28.09.2005)

²⁷ Mehmet GÜNAL, **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, s.11, http://195.155.145.1/turkce/yayinlar/kitaplarkRK_BANKACILIK.zip d(29.09.2005)

²⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss301m.htm> (29.09.2005)

²⁹ **Bankacılık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Kanun No:5472, Kabul Tarihi: 8.3.2006, RG:14.03.2006 – 26108

³⁰ **Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu**, Kanun No:5464, Kabul Tarihi : 23.2.2006, RG: 1.03.2006 - 26095

³¹ **Finansal Kiralama Kanunu**, Kanun No:3226, Kabul Tarihi:10/6/1985, RG:28/6/1985 -18795

leri Hakkında KHK³² bankacılık suçları bakımından önem taşımaktadır³³.

Bu bölümde Anayasanın, Devlete getirdiği para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alma yükümlüğü doğrultusunda çıkarılan ve finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usûl ve esasları düzenleme amacını taşıyan Bank.K.'nun kapsamı alanında kurduğu düzen, bu düzen içinde yer alan aktörlerin kimler olduğu, bunların görev ve yetkileri ve birbirleriyle olan ilişkilerini inceleyeceğiz.

Bank.K.'nun kurmuş olduğu düzenin temeli yönetenler (BDDK, TMSF, Kuruluş Birlikler ve Diğer kurumlar) ve yönetilenler (Banka, ana ortaklık, bağlı ortaklık, finansal holding, finansal kiralama, faktöring ve finansman şirketleri) ayrımına dayanır. Bunların yanında yürütülen hizmetlere yardımcı olan ve kolaylaştıran kuruluşlar (Bağımsız denetim, değerlendirme ve derecelendirme ve destek hizmeti sağlayan kuruluşlar) vardır.

---

³² **Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, Tarih:30/9/1983 No:90, RG:6/10/1983 - 18183

³³ Abdullah TAŞCIOĞLU, “Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları ve İlgili Yasal Düzenlemeler”, TBB Yayın No:208, İstanbul, 1988, s.3.

1. DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

1.1. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU (BDDK)

BDDK ilk defa 4389 sayılı yasada düzenlenmiştir¹. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu'nun² yürürlüğe girdiği 1933 yılından 4389 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 1999 yılına kadar geçen 66 yıllık süre içerisinde ise BDDK'nın sahip olduğu “düzenleme ve denetim işlevi” yürütme organı içerisindeki Bakanlar Kurulu, Bakanlık ve Hazine Müsteşarlığı tarafından yerine getirilmiştir.

4389 sayılı yasa BDDK'yı, yürütme organına karşı malî ve idarî özerkliğe sahip olarak kurmuştur³. Yürütme organının 66 yıl sürdürdüğü bu işlevin yürütme organından bağımsız bir kurula devredilmesinin nedenleri yasanın genel gerekçesinde,

“Avrupa Birliği, OECD gibi uluslararası kuruluşlar nezdinde, bankaların faaliyet ve denetimlerine ilişkin uygulamaların bağımsız kurumlar tarafından yürütülmesi, banka sahipliğinin ve yönetiminin kontrol altında tutulması ve bankaların denetim ve gözetimlerinin daha etkin, geniş boyutlu ve işlevsel bir şekilde yapılması esasları benimsenmiş ve bu suretle bankaların denetim ve gözetimlerinin daha etkin, geniş boyutlu ve işlevsel bir şekilde yapılması esasları benimsenmiş ve bu suretle bankaların disiplin altına alınması amaç edinilmiştir.”

Madde gerekçesinde ise “Banka denetim ve gözetiminin her türlü etkiden uzak ve daha etkin biçimde yürütülmesini teminen, bankacılık sektörüne ilişkin politikaları belirlemek ve Kanunun uygulaması ile ilgili görevleri yerine getirmek üzere, uluslararası standartların gerektirdiği idarî ve mali özerkliği haiz “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu” kurulmuş ve Kurul’un görevleri ve çalışma esasları belirlenmiştir.” olarak açıklanmıştır.

¹ S. Anlam ALTAY, **Banka Hukuku’ndaki Gelişmeler**, Güncel Hukuk, Şubat 2006 Sayı: 26, s.36

² **Mevduatı Koruma Kanunu**, Kanun No:2243, Kabul Tarihi:30.5.1933, RG: 05.06.1933-2419.

³ BDDK’nın Özerkliği ve Bağımsızlığı kavramları için bkz. Oğuz SANCAKDAR **İdare Hukuku Yönüyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun Kısa Bir Değerlendirmesi**, Bankacılar Dergisi, Sayı 37, 2001, s.44 vd., Mehmet Fahrettin ÖNDER, **Türk Hukukunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Bankaları Denetimi ve Hukuki Sonuçları**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2002, s.48

1999 yılında faaliyete geçen BDDK, 5411 sayılı Bank.K.'nun⁴ yürürlüğe girdiği 1.11.2005 tarihine kadar geçen sürede bankalara müdahale ve aldığı önlemler sonucunda; 1999 yılına kadar 81 olan banka sayısı 47'ye⁵ 173.988. olan personel sayısı ise 131.012'ye düşmüştür⁶. Diğer bir ifadeyle BDDK müdahalesiyle banka sayısında % 42'lik küçülme meydana gelmiş ve 42.976 kişi işsiz kalmıştır. Yürütme organının gözetim ve denetiminde geçen 66 yıllık sürede; II.Dünya savaşı ortamı, Kore Savaşı, Kıbrıs Barış Harekâtı, 1961 ihtilali, 12 Mart muhtırası, 12 Eylül, ülke genelinde yaşanan terör olayları, %150'lere varan enflasyon oranları ve yaşanan ekonomik krizlere karşın sektörün ayakta kalarak büyümesini sürdürmüştür. Buna rağmen BDDK döneminde geçen 6 yıllık sürede bankacılık sektörünün yaşadığı daralma, artan yabancı ağırlığı ve Fon'a devredilen bankaların hazineye getirdiği 46 milyar dolarlık maliyet⁷ oldukça dikkat çekicidir.

Yürütme organı ile BDDK döneminin karşılaştırması ayrı bir çalışma konusu olmakla birlikte, Kanunda yer alan suç ve ceza sorumluluğu ile ilgili düzenlemeyle olan ilişkisi nedeniyle vurgulanması zorunludur. Bir sonraki bölümde suç ve cezalara ilişkin hükümleri incelerken görüleceği üzere BDDK'nın kanunla elde ettiği güç ve yetkiler ile uygulamalarının ülke ekonomisine ve bankacılık sektörüne çıkardığı faturanın büyüklüğü ile ceza sorumluluğu ters orantılıdır. BDDK yetkilerini arttırırken tersine ceza alanında sorumluluk almama ya da sorumluluğu bankacılık sektörü ile hiç ilgisi olmayan kişilere yükleme (örneğin, sır saklama yükümlülüğünde olduğu üzere) eğilimini hazırladığı Bank.K. taslağına aynen yansıttığı söylenebilir.

BDDK'nın faaliyetleri sonucu ortaya çıkan tabloya rağmen yeni Bank.K.'nu yine bu kurum hazırlamıştır. BDDK'nın varlık nedeni, Devlet yapısı içerisindeki yeri, yaptıkları işlemler ve aldıkları kararlar ile bunların ekonomiye çıkan faturası henüz pek tartışılmasa da, ileride gündeme gelmesi kaçınılmazdır. İşte bu olasılığı en iyi bilecek durumda olan Kurum, tartışmaların önünü kesmek ve Meclis'in ve Hükümetin müdahalesini önlemek adına ***“Kurumun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurumun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve***

⁴ **Bankacılık Kanunu**, Kanun No:5411, Kabul Tarihi: 19.10.2005, RG:01.11.2005 - 25983 (mükerrer)

⁵ <http://www.tbb.org.tr/v12/asp/bankalarimiz1.asp> (30.09.2005)

⁶ <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/default.aspx?dil=TR> (30.09.2005)

⁷ 23.07.2004 tarihli TMSF Basın açıklaması

<http://www.tmsf.org.tr/docs/duyuru/basin/tr/TMSF'YE%20DEVREDİLEN%20BANKALARIN%20MALİYETİ.doc> (30.09.2005)

talimat veremez.” hükmü Kanuna eklenmiştir. Diğer önemli bir değişiklik ise 4389’da yer alan **“özerklik”** kavramının yerine 5411 sayılı Kanun **“bağımsızlık”** kavramını getirmiş genel gerekçe ve madde gerekçesinde ise buna ağırlıklı vurgu yapılmıştır. Hukuk sistemimizde yürütme organı içerisinde yer alan kurum ve kuruluşlar için (örneğin YÖK) bağımsızlık değil özerklik söz konusudur. Bağımsızlık ancak yürütme organı dışında yer alan yargı için geçerli bir kavramdır. Bu nedenle yürütme içerisinde yer alan BDDK’nın bağımsızlığı hukuk sistemimize ve idare hukuku prensiplerine aykırıdır. Kamu yönetimi sistemimizde yönetimin tekliği ilkesi uyarınca yürütme organı içinde yer alan ancak genel yönetim dışında örgütlenen kurum ve kuruluşlar bir şekilde genel yönetime bağlanır. Bu bağ **“bağlı veya ilgili kuruluşlar”** olarak adlandırılır. Ancak mevcut düzenlemede yürütme organına bağlı olmadığını yani bağımsız olduğunu vurgulamak amacıyla **“ilişkili”** sözcüğü seçilmiştir.

Yine genel gerekçe incelendiğinde 4389 sayılı kanunda olmayan yeni gerekçeler üretildiği görülmektedir. Burada ilginç olan 1994 Meksika ve 1997 Asya krizi gerekçelerin 4389 sayılı kanunda değil de bu kanunda yer verilmiş olmasıdır. 1994 ve 1997 krizlerinin gerekçe oluşturduğu doğru ise bunun 2005 yılında çıkarılan kanunda değil 1999 yılında çıkarılan Bankalar Kanununun gerekçesi olması gerekirdi. Genel olarak bakıldığında BDDK’nın varlık nedeninin ülke içinde doğan ihtiyaçlardan değil uluslararası krizler⁸ ya da kurallardan kaynaklandığı görülmektedir⁹.

Kanunun bütününe hâkim olan bu anlayış suç ve ceza düzenlemesi içeren normlara da yansımıştır. Kurum, kendisini yürütme organından bağımsız olarak gördüğü gibi bir sonraki bölümde incelediğimiz üzere ülkemizde geçerli ceza hukuku sisteminden de bağımsız olarak düzenleme yapmıştır.

Yukarıda BDDK’nın kuruluş gerekçelerine ilişkin açıklamalarımız ve kanunun geneline hâkim olan anlayışın suç ve ceza içeren düzenlemelere yansımalarına ilişkin kısa değinmeden sonra aşağıda Bankacılık suç ve cezalarına ilişkin incelememiz kapsamında olmak üzere BDDK hakkında bilgilere yer vereceğiz.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Muhammet AKDİŞ, **Global Finansal Sistem, Finansal Krizler ve Türkiye**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2000.

⁹ Melike ALPARSLAN, **Bankacılık Sistemlerinde Düzenleyici Regim ve Temel İlkeleri**, Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000, s.49.

1.1.1. Kurum'un yapısı, işleyişi ile görev ve yetkileri

1.1.1.1. Başkan

Kurul ve Kurumun başkanıdır. Kurumun en üst yöneticisi olan Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur.

Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek, toplantıları idare etmek, gündeme alınmayan başvurular hakkında gerekli işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin olarak Kurula bilgi vermek,
- Kurul kararlarının yayımlanmasını veya tebliğini sağlamak, bu kararların gereğinin yerine getirilmesini temin etmek ve uygulanmasını izlemek,
- Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak,
- Kurul'un belirlediği stratejilere, amaç ve hedeflere uygun olarak, Kurumun yıllık bütçesi ile malî tablolarını hazırlamak,
- Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirilmesini yaptırmak ve bunları Kurula sunmak,
- Hizmet birimlerinin, verimli ve uyumlu bir biçimde çalışmasının en üst düzeyde organizasyonu ve koordinasyonunu sağlamak, Kurum hizmet birimleri arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek,
- Kurumun faaliyet gösterdiği alanda strateji, politikalar ve ilgili mevzuat ile Başkanlığın ve çalışanların performans ölçütleri hakkında değerlendirme yapmak,
- Kurumun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek,
- Kurul tarafından atanması öngörülenler dışındaki Kurum personelini atamak,
- Kurum başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek,

- Yerinde denetim ve gözetimle ilgili;

- çalışma programlarını onaylamak,
- bankalar yeminli murakıp ve yardımcıları, bankacılık uzmanı ve yardımcıları, bilişim uzmanı ve yardımcıları, hukuk uzmanı ve yardımcılarını arasından uygun göreceği bir denetim ekibini görevlendirmek,
- gerekli gördüğünde ve özellik arz eden konularda bağımsız denetim kuruluşlarını ilgili konu hakkında inceleme yapılması için görevlendirmek,
- diğer kanunlar uyarınca Kurumun meslek personelinin bu Kanun kapsamındaki görevleri dışında görevlendirilmeleri, bu maddede sayılan görevleri öncelikli olmak kaydıyla yapmak,

- Kurum personelinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalara izin vermek,

- Kurumun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

1.1.1.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

1.1.1.2.1. Yapısı

BDDK'nın karar organıdır. Kurul; biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşur. Kurul Başkanı Kurumun da başkanıdır.

1.1.1.2.1.1. Nitelikleri

Kurul üyelerinin nitelikleri 84'üncü maddede düzenlenmiştir. Maddeye göre kamu görevlisi olmak için aranan genel niteliklerin yanı sıra öğrenim ve mesleki deneyim koşulu getirilmiştir. Buna göre, üyelerin hukuk, iktisat, malîye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde; mühendislik alanında lisans düzeyinde öğrenim görmüş olanlar için belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş olmaları gerekir. Ayrıca üyelerin; yüksek öğrenim sonrası en az on yıl deneyim sahibi veya yukarıda sayılan öğrenim dallarında en az on yıl öğretim üyeliği yapmış olması

gerekir. Üyelerden en az birinin hukuk fakültesi mezunu, birinin ise Kurumda başkan yardımcısı, anahizmet birimi yöneticisi veya meslek personeli olarak çalışmış olması şarttır.

1.1.1.2.1.2. Atanmaları

Üyelerin ataması ile Başkan ve ikinci başkan olarak atama görevlendirme Bakanlar Kurulu tarafından yapılır. Kurul Başkan ve üyeleri, görevlerinin devamı süresince görevlerini tam bir dikkat, dürüstlük ve tarafsızlık ile yürüteceklerine, kanun hükümlerine aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu huzurunda yemin etmedikçe göreve başlayamazlar.

Kurul Başkan ve üyelerinin görev süresi altı yıldır süre sonunda 4389 sayılı kanundan farklı olarak yeniden atanamazlar. Ancak başkanlığın ve üyeliğin herhangi bir sebeple boşalması hâlinde boşalan yere atananlar, bir defalığına tekrar atanabilir.

1.1.1.2.1.3. Görevin Sona Ermesi

Kurul Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri, atanmaları için gerekli şartları kaybettikleri veya durumlarının 86'ncı maddeye aykırı düştüğü tespit edilen veya görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen Kurul Başkan ve üyeleri süreleri dolmadan Başbakanın onayı ile görevden alınırlar. Bunların yerlerine en geç bir ay içinde atama yapılır. Ayrıca geçici iş göremezlik halinin üç aydan fazla sürmesi hâlinde, bu durumda olan üyelerin üyelikleri düşer ve bunların yerlerine bir ay içinde atama yapılır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinin (A) fıkrasının (5) numaralı bendinde öngörülen suçlarla ilgili olarak haklarında ceza davası açılan Kurul Başkan ve üyelerinden görevi başında kalması sakıncalı görülenler, Bakanlar Kurulu tarafından tedbiren görevden uzaklaştırılabilir.

Geçerli mazereti olmaksızın bir takvim yılında toplam üç toplantıya katılmayan veya bir toplantıya katıldığı halde Kurul kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Kurul üyeleri üyelikten çekilmiş sayılır. Bu durum, Kurul kararı ile tespit edilir ve ilişkili Bakana bildirilir.

1.1.1.2.1.4. Yükümlülükleri

Kurul Başkan ve üyeleri, asli görevlerini aksatmayan bilimsel amaçlı yayın, ders ve konferans ile telif hakları hariç Kurumdaki resmî görevlerinin yürütülmesi dışında kalan resmî veya özel hiçbir görev alamaz, dernek, vakıf, kooperatif ve benzeri yerlerde yöneticilik yapamaz, ticaretle uğraşamaz, serbest meslek faaliyetinde bulunamaz, Kurumun düzenlemek ve denetlemekle yetkili olduğu sektör veya alanla ilgili ortaklıklarda pay sahibi olamaz, hakemlik ve bilirkişilik yapamazlar.

Kurul Başkan ve üyeleri göreve başlamadan önce kendilerinin veya eş ve velâyeti altındaki çocuklarının sahibi bulunduğu menkul kıymetlerden Hazine tarafından çıkarılan borçlanmaya ilişkin olanlar hariç Kurumun düzenlemek ve denetlemekle sorumlu olduğu kuruluşların her türlü sermaye piyasası araçlarını eş, evlatlık, üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci dereceye kadar kayın hısımları dışındakilere otuz gün içinde satmak suretiyle elden çıkarmak zorundadır. Kurul üyeliklerine atanmalarından itibaren otuz gün içinde bu fıkraya uygun hareket etmeyen üyeler, üyelikten çekilmiş sayılır. Bu durum, Kurul kararı ile tespit edilir ve ilişkili Bakana bildirilir.

Kurul başkan ve üyeleri, görevlerinden ayrılımlarını izleyen iki yıl içinde Kurumun denetlemekle ve düzenlemekle görevli olduğu sektör ve alandaki özel kuruluşlarda görev alamazlar. Bu fıkra hükmüne uymayanlara 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanunun¹⁰ 4'üncü maddesinde belirtilen cezalar verilir.

Kurul Başkan ve üyeleri Kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve ticari sırları, görevlerinden ayrılmış olsalar bile kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar.

Kurul başkan ve üyeleri görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık¹¹, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.

¹⁰ **Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun**, Kanun Numarası: 2531, Kabul Tarihi: 2.11.1981, R. G.: 6.11.1981 - 17480

¹¹ **Bağlı ortaklık:** Ana ortaklığın kontrolü altında faaliyet gösteren ortaklıkları,

Kurul Başkan ve üyeleri 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa¹² tâbidir.

1.1.1.2.2. Kurul'un Çalışma Esasları

1.1.1.2.2.1. Toplantı

Kurul en az haftada bir defa olmak üzere, gerekli hallerde toplanır. Toplantıyı Kurul Başkanı, yokluğunda ikinci başkan yönetir. Toplantının gündemi Başkan, yokluğunda ikinci başkan tarafından hazırlanarak toplantıdan en az bir gün önce Kurul üyelerine bildirilir. Kurul toplantıları gizlidir. İhtiyaç duyulması hâlinde görüşlerinden yararlanmak üzere uzman kişiler Kurul toplantısına davet edilebilir. Ancak Kurul kararları toplantıya dışardan katılanların yanında alınamaz.

Kurul Başkan ve üyeleri kendisi, eşi, evlatlıkları ve üçüncü derece dahil kan ve ikinci derece dahil kayın hısımlarıyla ilgili konularda müzakere ve oylamaya katılamazlar. Bu durum karar metninde ayrıca belirtilir.

1.1.1.2.2.2. Kararlar

Kurul en az beş üyenin hazır bulunması ile toplanır ve bu Kanunda belirtilen özel nisap gerektiren haller dışında en az dört üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. 4389 sayılı kanunda Kurul kararlarının kesin olduğu (madde 3/7) belirtilmesine karşın bu kanunda bu yönde düzenleme yapılmamıştır. Bu durumda önceki yasaya göre Kurul kararlarına karşı sadece yargı yoluna gitmek mümkünken şimdi ise yine kurula itiraz edebilme yolu açılmıştır.

Üyeler çekimser oy kullanamaz. Toplantıda karar yeter sayısı sağlanamadığı durumlarda, izleyen toplantılarda oylarda eşitlik olması hâlinde Başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün sayılarak karar alınır. Kurul kararı tutanakla tespit edilir toplantıya katılan tüm üyeler tarafından imzalanır. Bu Kanunda belirtilen süreler saklı kalmak üzere, Kurul kararı, alındığı toplantı tarihinden itibaren en geç on beş gün içinde gerekçeleri, varsa karşı oy gerekçeleri ve imzaları ile birlikte tekemmül ettirilir.

---

¹² **Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu**, Kanun No: 3628, Kabul Tarihi: 19.4.1990, RG: 4.5.1990 - 20508

1.1.1.2.2.3. Kararların Yayınlanması

Kurul'un düzenleyici kararları tekemmül etmesinden itibaren en geç yedi işgünü içinde ilişkili Bakanlığa ve yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilir ve gönderildiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde Resmî Gazetede yayımlanır. Bu Kanunda öngörülen hükümler saklı kalmak üzere, denetleyici nitelikteki kararlar internet ortamı başta olmak üzere uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurulur. Kurul, yayımlanması ülke ekonomisi ve kamu düzeni açısından sakıncalı olan denetleyici nitelikteki kararların yayımlanmamasına karar verebilir.

1.1.1.2.3. Kurul'un Görev ve Yetkileri

1.1.1.2.3.1. Düzenleme Yetkisi

Kurul'un;

- 4'üncü madde kapsamında sayılanlar dışındaki faaliyet konularını,
- Dolaylı pay sahipliğine ilişkin 5'inci maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları,
- Faaliyet iznine ilişkin 10'uncu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları,
- Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları,
- Yurt dışında kurulu bankaların mevduat veya katılım fonu kabul etmemek kaydıyla, Türkiye'de açacakları temsilciliklerin faaliyet esasları,
- Bankaların kuruluş şartlarına ilişkin 7'nci maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esasları,
- Merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye'de şube açma şartlarına ilişkin usul ve esasları,
- Yurt içinde şube açmaya ilişkin esasları,
- Türkiye'de kurulan bankaların, kıyı bankacılığı bölgeleri de dahil olmak üzere yurt dışında şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmalarına ilişkin esasları,

- Meslek birliklerinin görüşü alınarak bankaların bağımsız denetim, değerlendirme, derecelendirme ve destek hizmeti faaliyetlerini gerçekleştirecek olan kuruluşların yetkilendirilmesine, yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılmasına ilişkin usul ve esasları,

- 17'nci madde uyarınca sermaye artırımına ilişkin usul ve esasları,

- Hisseleri borsada işlem gören bankaların hisselerinin borsadan alınması ve bir bankanın hisselerinin 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre icra daire-sinden satın alınması durumunda gerçekleştirilecek işlemlere ve 18'inci maddenin uy-gulanmasına dair usul ve esasları,

- Sermaye Piyasası Kurulu ile kuruluş birliklerinin de görüşü alınarak kurum-sal yönetime ilişkin yapı ve süreçler ve bunlara ilişkin ilkeleri,

- Denetim komitesi üyelerinin sahip olmaları gereken niteliklere ilişkin esasla-
rı,

- 27'nci madde kapsamında yemin ve mal beyanına ilişkin usul ve esasları,

- Karar defterleri yerine yaprakları noterce tasdikli ve müteselsil sıra numaralı
ayrı kalamoza kullanılmasına ilişkin usul ve esasları,

- İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin kuruluşuna, işleyişine, yeterliliğine, oluşturulacak birimlere, icra edilecek faaliyetlere, üst yönetimin görev ve sorumlulukları ile Kuruma yapılacak raporlamalara ilişkin usul ve esasları,

- Bankaların risk yönetimi sistemi kapsamında, risk politikalarına ilişkin esas-
ları,

- Türkiye Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliği, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Merkez Bankası ve kuruluş bir-liklerinin görüşü alınarak 15'inci maddeye göre yetkilendirilecek bağımsız denetim ku-ruluşlarının çalışmalarına ilişkin esasları,

- Kanun ve Kanuna istinaden çıkarılan düzenlemelerde öngörülen değerleme-
ler ve derecelendirmelere ilişkin usul ve esasları,

- Destek hizmeti kuruluşlarına ve hizmet alınabilecek konulara ilişkin usul ve
esasları,

- Sorumluluk sigortasına ilişkin 36'ncı maddenin uygulanmasına ilişkin usul
ve esasları,

- Kuruluş birliklerinin ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun görüşü
alınmak suretiyle uluslararası standartlar esas alınarak muhasebe sistemlerine ilişkin
usul ve esasları,

- Konsolide finansal raporlara ilişkin usul ve esasları,
- Banka yönetim kurulu başkanı, denetim komitesi üyeleri, genel müdür ile finansal raporlamadan sorumlu genel müdür yardımcısı ve ilgili birim müdürü veya bu unvanlara eşdeğer kişiler tarafından ad, soyad ve unvan belirtilmek suretiyle finansal raporlamaya ilişkin düzenlemelere ve muhasebe kayıtlarına uygun olduğu belirtilerek imzalanması zorunlu finansal raporların belirlenmesine ilişkin esasları
- Bankaların faaliyet raporunun hazırlanmasına, ilgili mercilere bildirilmesine ve kamuya açıklanmasına ilişkin usûl ve esasları,
- Belgelerin saklanmasına ilişkin 42'nci maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları,
- Bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borç, yükümlülük ve taahhütleri, gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin ve malî bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların ve maruz kalınan risklerin tespiti, tahlili, izlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla sınırlamalar ve standart oranlar da belirlemek suretiyle gerekli düzenlemeler ile 38'inci madde gereğince konsolide malî tablo hazırlama yükümlülüğü bulunan ana ortaklık¹³ için belirlenecek usûl ve esasları,
- 43'üncü madde kapsamında özkaynaklar ve standart oranlarla ilgili olarak, her bir banka ya da banka grubu için belirlenen asgarî veya azamî standart oranlar ve sınırlardan farklı daha ihtiyatlı bir oran veya sınır tesis etmeye veya hesaplama ve bildirim dönemlerini farklılaştırmaya veya genel olarak belirlenmemiş oran ve sınırlar, 44'üncü madde kapsamında Ödenmiş sermaye, yedek akçeler ve özkaynağa ilişkin usûl ve esasları,
- 45'inci madde kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlenecek yönetmelikle usûl ve esaslar ile bankaların iç sistemleri, aktif ve malî yapıları dikkate alınarak asgarî sermaye yeterliliği oranını artırma, bankalar bazında farklılaştırma, kaynağı katılma hesabı olan aktiflerin risk ağırlıklarının belirlenmesinde bu hesapların özelliklerini dikkate almak suretiyle düzenleme hususları,
- Merkez Bankasının uygun görüşü alınmak suretiyle likidite düzeyine ilişkin usûl ve esasları,
- 47'nci madde kapsamında aşımaların giderilmesine ilişkin usûl ve esasları,
- 48'inci madde kapsamında kredi kabul edilen işlemleri,

¹³ **Ana ortaklık:** kontrolündeki ortaklıklar ile Kurul tarafından belirlenen usûl ve esaslarla tanımlanan ortaklıkların finansal tablolarını kendi nezdinde konsolide eden banka veya finansal holding şirketini ifade eder.

- Risk grubuna ilişkin 49'uncu maddenin uygulanmasına, banka ve ortaklıklarda yönetim kurulu üyesi ve genel müdür olarak görev yapanlar ve velâyet altında olmayan çocuklar bakımından aynı risk grubuna dahil edilecek gerçek ve tüzel kişilerin tespitine ilişkin usûl ve esasları,

- Yönetim kurulunun kredi açma yetkisinin kredi komitesine veya genel müdürlüğe devrine ilişkin usûl ve esasları,

- Kredilerin izlenmesine ilişkin 52'nci maddenin uygulanmasıyla ilgili usûl ve esasları,

- Karşılıklar ve teminatlara ilişkin 53'üncü maddenin birinci fıkra hükmünün uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları,

- Kredi sınırlarına ilişkin 54'üncü maddede belirtilen esasları,

- Kredi sınırlamalarına tâbi olmayan işlemlere ilişkin 55'inci madde uygulamasına ilişkin esasları,

- Gayrimenkul ve emtia üzerine işlemlere ilişkin 57'nci madde uygulamasında alım ve satımı uygun görülecek kıymetli madenlerin belirlenmesi ile alacaklardan dolayı edinilmek zorunda kalınan emtia ve gayrimenkullerin elden çıkarılmasına ilişkin usûl ve esasları,

- Bağış sınırlarına ilişkin 59'uncu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları,

- Mevduatın ve katılım fonunun çekilmesine ilişkin 61'inci maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları,

- Banka nezdlerindeki zamanaşımına uğrayan her türlü mevduat, katılım fonu, emanet ve alacaklara ilişkin 62'nci madde uygulanması ile ilgili usûl ve esasları,

- Sigorta kapsamı dışında kalan mevduat ve katılım fonuna ilişkin 64'üncü maddede sayılanlar dışındaki diğer mevduat, katılım fonu ve hesaplara ilişkin hususları,

- Konsolide denetim sonuçları ile denetime esas bilgi ve belgeler anılan yetkili mercilerin görüşü alınarak paylaşılma ve kullanılmasına ilişkin usûl ve esasları,

- 78'inci madde kapsamında düzenlenen finansal holding şirketine ilişkin usûl ve esasları,

- 95'inci madde kapsamında yerinde denetim ve gözetime ilişkin yönetmelikle düzenlenecek usûl ve esasları,

- Kurumca hazırlanacak süreli raporların biçim ve içerikleri ile usûl ve esasları,

- Yurt içi ve yurt dışı yetkili mercilerle denetime, bilgi paylaşımına ve diğer

hususlara dair yapılacak işbirliğine ilişkin usûl ve esaslar

- Üye kurumların görüşleri alınmak suretiyle Finansal Sektör Komisyonun çalışma usûl ve esasları,
- Varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esasları,
- Varlık yönetim şirketleri bu kapsamdaki işlemleri nedeniyle doğmuş veya doğması beklenen, ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarını karşılamak amacıyla karşılık ayrılacak alacakların nitelikleri ile karşılıklara ilişkin esas ve usûlleri,

yönetmelik ve diğer işlemlerle düzenleme yetkisi vardır.

1.1.1.2.3.2. İzin Verme Yetkisi

- Türkiye'de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'deki ilk şubesinin açılması,
- Bir kişinin, bir bankada doğrudan veya dolaylı pay sahipliği yoluyla sermayenin yüzde onunu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait doğrudan veya dolaylı payların sermayenin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuzüç veya yüzde ellisini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların, bu oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri,
- Yönetim kuruluna veya denetim komitesine üye belirleme imtiyazı veren payların tesisi, devri veya yeni imtiyazlı pay ihracı,
- Bir bankanın sermayesinin yüzde on veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin paylarının devralacak ortağın kurucularda aranan nitelikleri taşıması şartıyla doğrudan veya dolaylı olarak belirtilen oranlar veya esaslar dahilinde el değiştirmesi,
- Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması,
- Yurt dışında kurulu bankaların, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek kaydıyla, Türkiye'de temsilcilik açması,
- Türkiye'de kurulan bankaların, kıyı bankacılığı bölgeleri de dahil olmak üzere yurt dışında şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmaları,
- Bağımsız denetim, değerlendirme, derecelendirme ve destek hizmeti kuruluşlarının yetkilendirilmesi,
- Türkiye'de faaliyette bulunan bankalardan birinin; diğer bir veya birkaç banka veya finansal kuruluş ile birleşmesi veya bütün aktif ve pasifi ile diğer hak ve yü-

kümlülüklerini Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir bankaya devretmesi, bütün aktif ve pasifleri ile diğer hak ve yükümlülüklerini devir alması veya bölünmesi ya da hisse değişimi,

- Bankaların faaliyetlerine son vermeleri ve tasfiyeleri,
- İmza yetkisi geçici olarak kaldırılan banka mensuplarının, yeniden imza yetkisini haiz personel olarak herhangi bir bankada çalıştırılması,
- Yabancı ülke kanunlarına göre denetime yetkili ve Kurum muadili mercilerin, kendi ülkelerindeki finansal piyasalarda faaliyet gösteren kuruluşların Türkiye'deki şube veya ortaklıklarında denetim yapma ve bilgi talepleri ile bankaların yurt dışındaki şube veya ortaklıklarının konsolidasyon kapsamında yer alan bilgilerine ilişkin taleplerinin, karşılıklılık ilkesi de dikkate alınarak yerine getirilmesi,

Kurul'un iznine tâbidir.

1.1.1.2.3.3. Önlem Alma Yetkisi

- Koruyucu önlemler;

Kurul;

- 37'inci madde kapsamında, yayımlanan finansal tabloların gerçeğe aykırı olduğunun tespiti hâlinde gerekli tedbirleri almaya yetkilidir.
- Bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borç, yükümlülük ve taahhütleri, gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin ve malî bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların ve maruz kalınan risklerin tespiti, tahlili, izlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla sınırlamalar ve standart oranlar da belirlemek suretiyle gerekli düzenlemeleri yapmaya ve bunlar hakkında her türlü tedbiri almaya yetkilidir.
- Kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümlerin uygulanmasını da dikkate alarak, her bir banka ya da banka grubu için belirlenen asgarî veya azamî standart oranlar ve sınırlardan farklı daha ihtiyatlı bir oran veya sınır tesis etmeye veya hesaplama ve bildirim dönemlerini farklılaştırmaya veya genel olarak belirlenmemiş oran ve sınırlar tespit etmeye yetkilidir.
- Bank. K. 50 ve 51'nci madde hükümlerine aykırı olarak kullanıldığı tespit edilen kredilerin, ilgili bankanın özkaynak hesabında indirim kalemi olarak

dikkate alınmasına karar vermeye veya bu krediler tutarında ilave özkaynak temin edilmesini zorunlu tutmaya yetkilidir.

- Kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümlerin uygulanmasını da dikkate alarak, her bir banka ya da banka grubu için belirlenen asgarî veya azamî standart oranlar ve sınırlardan farklı daha ihtiyatlı bir oran veya sınır tesis etmeye veya hesaplama ve bildirim dönemlerini farklılaştırmaya veya genel olarak belirlenmemiş oran ve sınırlar tespit etmeye yetkilidir.

- Konsolide veya konsolide olmayan bazda yapılan denetimler sonucunda bir bankanın;

- Aktiflerinin vade itibarıyla yükümlülüklerini karşılayamama tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi ya da likiditeye ilişkin düzenlemelere uymaması,
- Gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin bozulması nedeniyle kârlılığın faaliyetleri emin bir şekilde yürütecek yeterlilikte olmaması,
- Özkaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz olması veya bu durumun gerçekleşmek üzere bulunması,
- Aktif kalitesinin malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde bozulması,
- Bu Kanuna ve ilgili düzenlemelere veya Kurulca alınan kararlara aykırı nitelikte karar, işlem ve uygulamalarının bulunması,
- İç denetim, iç kontrol ve risk yönetim sistemlerini kurmaması veya bu sistemleri etkin ve yeterli bir şekilde işletmemesi veya denetimi engelleyici herhangi bir hususun bulunması,
- Yönetiminin basiretsizliği nedeniyle bu Kanun ve ilgili mevzuat ile tanımlanmış risklerin önemli ölçüde artması veya malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde yoğunlaşması,
- Hâllerinden herhangi birinin tespit edilmesi durumunda, Bank.K. 68i, 69 ve 70' inci maddelerinde öngörülen tedbirleri alır.

- Düzeltici önlemler; Kurum, 67 nci maddede düzenlenen;

- (a), (b), (c) ve (d) bentlerindeki hâllerden birinin veya birkaçının tespiti hâlinde, bankanın özkaynağının artırılması veya kâr dağıtımının geçici bir süreyle durdurularak ihtiyatlara aktarılması veya ayrılan karşılıkların artırılması, hissedarlara kredi verilmesinin durdurulması veya aktiflerin elden çıkarma-

rılması suretiyle likidite temin edilmesi veya yeni yatırımların sınırlandırılması veya durdurulması, ücret ve diğer ödemelerin sınırlandırılması, uzun vadeli yatırımların durdurulması,

- (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerden birinin veya birkaçının varlığı hâlinde bu aykırılıkların giderilmesi, kredi politikasının gözden geçirilerek riskli işlemlerin durdurulması, maruz kalınan vade, kur veya faiz riskinin azaltılması için gerekli önlemlerin alınması,

tedbirlerinden bir veya birkaçının ya da tamamının ve Kurumca uygun görülecek diğer tedbirlerin, Kurumun uygun göreceği bir süre ve onaylayacağı bir plân dahilinde alınmasını ve uygulanmasını bankanın yönetim kurulundan ister.

- İyileştirici önlemler; banka tarafından 68'inci maddede yer alan önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının Kurumca belirlenmesi hâlinde Kurul;

- 67'nci maddenin (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde sayılan hallerden herhangi birinin veya birkaçının gerçekleşmesi durumunda, malî bünyenin düzeltilmesi, sermaye yeterliliği veya likidite düzeylerinden birinin ya da her ikisinin yükseltilmesi, uygun bir süre vererek uzun vadeli veya duran varlıkların elden çıkarılması, işletme ve yönetim giderlerinde kısıntıya gidilmesi veya mensuplarına her ne ad altında olursa olsun düzenli olarak ödenenler dışındaki ödemelerin durdurulması, belirli kişi, kurum, risk grubu veya sektörler nakdî ve gayrinakdî kredi kullandırımının sınırlandırılması veya yasaklanması,
- 67'nci maddenin (e), (f) ve (g) bentleri ile ilgili olarak aykırılıkların giderilmesi, karar, işlem ve uygulamalarda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bulunması hâlinde genel Kurul'un en kısa sürede olağanüstü toplantıya çağrılarak yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaçının veya tamamının değiştirilmesi veya üye sayısını artırarak üye atanması veya karar ve işlemlerde sorumluluğu bulunan mensuplarının görevden alınması, (g) bendi ile ilgili olarak maruz kalınan risklerin azaltılması için kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere Kurulca uygun görülecek bir plân oluşturulması ve yönetim kurulu üyeleri ile nitelikli paya sahip ortaklarından, bu plânın yazılı olarak taahhüt edilmesi ve belirlediği dönemler itibarıyla uygulama sonuçlarının gönde-

rilmesi,

de dâhil olmak üzere, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını ve ivedilikle uygulanmasını banka yönetim kurulundan ister.

- Kısıtlayıcı önlemler; banka tarafından 68'inci ve/veya 69'uncu maddelerde yer alan önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının belirlenmesi hâlinde Kurul bankadan;

- Faaliyetlerini, faaliyet türleri itibarıyla tüm teşkilatını veya gerekli görülecek yurt içi veya yurt dışı şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlaması veya geçici olarak durdurulması,
- Kaynakların toplanması ve kullandırılmasına ilişkin olarak faiz oranı ve vade kısıtlamaları da dâhil olmak üzere, her türlü sınırlama ve kısıtlama getirmesi,
- Yönetim Kurulu da dâhil olmak üzere genel müdür, genel müdür yardımcısı, ilgili birim ve şube yöneticilerinin bir kısmını veya tamamını görevden alması, görevden alınan kişilerin yerine atanacak veya seçilecek kişiler için Kurumdan onay alınması,
- Sigortaya tâbi mevduat veya katılım fonu tutarını aşmamak ve yeterli teminatı hâkim ortakların hisse senetlerinden veya diğer malvarlıklarından karşılanmak üzere uzun vadeli kredi sağlaması,
- Zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması, verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması,
- İstekli olan bir veya birkaç banka ile birleşmesi,
- Özkaynakların artırılmasını sağlamak amacıyla uygun görülecek yeni hissedarlar bulunması,
- Doğan zararın özkaynaktan indirilmesi,
- Tedbirlerinden bir ya da birkaçının veya uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını ister.

- Faaliyet izninin kaldırılması veya Fon'a devir

- Denetlemeler sonucunda bir bankayla ilgili olarak;
- Bu Kanunun 70'inci maddesi kapsamında alınması istenen tedbirlerin Kurul

tarafından verilen süre içerisinde ya da her halükârda en geç oniki ay içinde kısmen ya da tamamen alınmaması ya da bu tedbirleri kısmen veya tamamen almış olmasına rağmen, malî bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmadığı veya bu tedbirler alınmış olsa dahi malî bünyesinin güçlendirilemeyeceğinin tespit edilmesi,

- Faaliyetine devamının mevduat ve katılım fonu sahiplerinin hakları ve malî sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğinin ortaya çıkması,
- Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğinin tespit edilmesi,
- Yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aşması,
- Hâkim ortaklarının veya yöneticilerinin, banka kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı veya dolanlı olarak kendi lehlerine kullanması veya dolanlı olarak kaynak kullandırması ve bankayı bu suretle zarara uğratması,

Hâllerinden bir veya birkaçının varlığı durumunda Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla bankanın faaliyet iznini kaldırmaya ya da kredi kuruluşunun temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimini, zararın mevcut ortakların sermayesinden indirilmesi kaydıyla kısmen veya tamamen devri, satışı veya birleştirilmesi amacıyla Fon'a devretmeye yetkilidir.

Faaliyet izni kaldırılan kredi kuruluşları bu Kanunda yer alan hükümlere göre, kalkınma ve yatırım bankaları ise genel hükümlere göre tasfiye edilir.

1.1.1.2.3.4. Yasaklama ve İptal Yetkisi

- Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyeti yapan bankaların veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla açılmış şubelerinin faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması

- 11'inci madde uyarınca kuruluş izninin iptali,

- 12'nci madde uyarınca faaliyet izninin iptali veya sınırlandırılması,

- Bankaların bağımsız denetim, değerlendirme, derecelendirme ve destek hizmeti faaliyetlerini gerçekleştirecek olan kuruluşların yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılması,

- Kurum denetimleri sonucunda, bu Kanun veya ilgili diğer mevzuat hükümlerini ihlâl ettikleri ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürdükleri tespit

edilen ve haklarında kanunî kovuşturma talep edilen banka mensuplarının, imza yetkilerinin geçici olarak kaldırılması,

1.1.1.2.3.5. Diğer Yetkiler

- Üç başkan yardımcısını atamak,
- Kanunun ekinde yer alan (I) sayılı cetveldeki toplam kadro sayısı geçilmek üzere, kadro unvan ve derecelerinin değiştirilmesi ile bu kadroların kullanılmasına ilişkin esas ve usûlleri belirlemek¹⁴,
- Başkanın teklifi üzerine anahizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinde istihdam edilecek personelin nitelikleri belirlemek,
- Uzman yardımcılığı ve bankalar yeminli murakıp yardımcılığına atananların ikinci yılın sonunda tabi tutulacakları yetki sınavına ile bu sınavda başarılı olanların yetkilerine ilişkin usûl ve esasların belirlenmesi,
- Kuruma bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya konusunda yetki vermek üzere karar alma yetkisi,
- Kurumun yıllık hesaplarını bir bağımsız denetim şirketine denetletebilme yetkisi,
- Kurumun kadro karşılığı sözleşmeli personelinin ücretleri ile diğer malî ve sosyal hakları belirlenen ücret tavanını geçmemek üzere tespit yetkisi,
- Kurum personeline fazla mesai ücreti ve performansa dayalı ödül verilebilme esasları belirleme,
- Para cezalarına ilişkin hükümler hariç olmak üzere, Bank.K.'daki parasal tutar ve sınırlardan her biri, her yıl kısmen ya da tamamen, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan yıllık üretici fiyat endeksindeki artış oranının gerektirdiği miktarı geçmemek üzere artırmak.
- Gerekçesi belirtilmek suretiyle Kanun kapsamındaki kuruluşlara, ilgili gerçek ve tüzel kişilere kanunda belirtilen idarî para cezalarını uygulamak,
- Düzenlemek ve denetlemekle görevli olduğu sektör veya alanla ilgili uluslararası ilke ve standartlarla uyumlu ikincil düzenlemeleri yapmak ve kararlar almak.
- Kurumun stratejik plânını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak, Kurumun hizmet birimleri ve bunların görevleri hakkında öneride bulunmak.

¹⁴ Kararın RG'de yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girecek şekilde Anayasa Mahkemesinin 22.3.2007 tarih 2005/139 E. 2007/33 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

- Kurumun stratejik plânı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.
- Kurumun performansını ve malî durumunu gösteren raporları onaylamak.
- Başkanın önerisi üzerine, başkan yardımcıları ve daire başkanlarını atamak.
- Taşınmaz alımı, satımı, kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

1.1.1.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

1.1.1.3.1. Yapısı

Kurum, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip olup merkezi Ankara'dadır. Kurum, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ile Başkanlıktan oluşur. Başkan, en üst yöneticisi olarak kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur.

1.1.1.3.1.1. Başkan Yardımcıları

Başkana başkanlığa ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere Kurul kararıyla üç başkan yardımcısı atanır. Başkan yardımcılarında biri, yerinde denetim ve gözetimle görevli birimlerden sorumlu olur. Başkan yardımcılarının 84'üncü maddede belirtilen şartları taşıması gerekir.

1.1.1.3.1.2. Başkanlık Müşavirleri

Gerekli görülen hallerde danışmanlık hizmeti alınmak ve Başkan tarafından verilecek diğer görevleri yapmak üzere; hukuk, basın ve halkla ilişkiler, yönetim ve finans gibi alanlarda sayısı beşi geçmemek üzere Başkanca müşavir görevlendirilebilir. Müşavir olarak atananların, bankacılık, finans, bilişim, hukuk, basın ve halkla ilişkiler ile yönetim alanlarında en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olması ya da bankalar yeminli murakıbbı veya bankacılık uzmanı, bilişim uzmanı, hukuk uzmanı unvanı veya yetkisine sahip olup on yıllık tecrübeyi haiz olması ya da en az doktora derecesinde akademik unvana sahip olması gerekir.

1.1.1.3.1.3. Hizmet Birimleri

Hizmet birimleri, Bank.K.'da belirtilen faaliyet alanı, görev ve fonksiyonlara uygun olarak Kurumun teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle¹⁵ belirlenir.

Kurum, düzenlemekle görevli olduğu alanın yoğun olduğu illerde olmak ve sayısı üçü geçmemek kaydıyla Bakanlar Kurulu kararıyla yurt içi temsilcilik açabilir¹⁶.

1.1.1.3.1.3.1. Anahizmet Birimleri

- Denetim Daire Başkanlığı I, II, III,
- Düzenleme Daire Başkanlığı,
- Uygulama Daire Başkanlığı I, II,
- Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı,
- Bilgi Yönetimi Daire Başkanlığı.

1.1.1.3.1.3.2. Danışma Birimi

Hukuk İşleri Daire Başkanlığı.

1.1.1.3.1.3.3. Yardımcı Hizmet Birimi

Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı.

1.1.1.3.1.4. Komisyon ve Komiteler

1.1.1.3.1.4.1. Finansal Sektör Komisyonu

Kurum nezdinde, Kurum, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, SPK, Fon, Rekabet Kurulu, Devlet Plânlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İstanbul Altın Borsası, Menkul Kıymetler Borsaları, Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsaları ve

¹⁵ **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilât Yönetmeliği**, Bakanlar Kurulu Karar Sayısı: 2005/9859, RG:31.12.2005 - 26040

¹⁶ 4389 sayılı Kanunda var olan yurt içi ve dışında teşkilat kurabilme yetkisi, bu kanunla yurt içi temsilcilik açma ile sınırlanmıştır.

kuruluş birlikleri temsilcilerinden oluşan Finansal Sektör Komisyonu kurulur. Komisyon, finansal piyasalardaki güven ve istikrar ile gelişmeyi temin etmek üzere, bilgi teatisini, kurumlararası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, ortak politika önerilerinde bulunmak ve finans sektörünün geleceğini ilgilendiren konulara ilişkin görüş bildirmekle görevlidir.

1.1.1.3.1.4.2. Eşgüdüm Komitesi

Bankacılık sisteminin genel durumu, kredi kuruluşlarının denetimleri sonucu alınacak önlemler, risk esaslı sigorta primlerinin hesaplanmasında kullanılmak üzere kredi kuruluşlarının malî bünyelerini gösteren analiz sonuçları ve ayrıca bu bankaların mevduat ve katılım fonları hesap adetleri, sigortalı mevduat ve katılım fonları ve toplam mevduat ve katılım fonu tutarları hakkında gerekli bilgilerin paylaşılması, Fonun görev alanına giren konularda ve işlem tesis edilmesinin gerekli olduğu hâllerde Kurum ile Fonun azamî düzeyde işbirliği yapmasını sağlamak üzere Başkan ve Kurum başkan yardımcıları ile Fon Başkanı ve Fon başkan yardımcılarında oluşan bir eşgüdüm komitesi kurulur.

1.1.1.3.1.5. Kurum Personeli

Bank.K.' ile Kuruma verilen görevlerin gerektirdiği sürekli görev ve hizmetler, bankalar yeminli murakıpları ve yardımcıları, bankacılık uzman ve yardımcıları, hukuk uzman ve yardımcıları ile bilişim uzman ve yardımcılarında oluşan meslek personeli ve idarî personel eliyle yürütülür.

1.1.1.3.1.5.1. Nitelikleri

Bankacılık, hukuk ve bilişim uzman yardımcılığı ile bankalar yeminli murakıp yardımcılığına atanacaklar merkezî yarışma sınavıyla belirlenenler arasından seçilir. Uzman yardımcılığı ve bankalar yeminli murakıp yardımcılığına atanalar ikinci yılın sonunda yetki sınavına tâbi tutulurlar. Yetki sınavı ile bu sınavda başarılı olanların yetkilerine ilişkin usûl ve esaslar Kurul tarafından belirlenir. Uzman yardımcılığı ve bankalar yeminli murakıp yardımcılığına atanalar, üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan yabancı dil puanı alması, yeterlik sınavında başarılı olması ve konuları ile ilgili hazırlayacakları uzmanlık

tezinin oluşturulacak jüri tarafından kabul edilmesi hâlinde ilgisine göre bankacılık, hukuk ve bilişim uzmanı ile bankalar yeminli murakıby olarak atanır ve bunlara bir defaya mahsus olmak üzere bir derece yükseltilmesi uygulanır.

1.1.1.3.1.5.2. Özlük Hakları

Başkan yardımcıları, daire başkanları, müdürler, başkanlık müşavirleri ve meslek personeli kadro karşılığı sözleşmeli statüde istihdam edilir. Kadro karşılığı sözleşmeli çalışan Kurum personeli ücret, malî ve sosyal haklar dışında, diğer personel ise her türlü hak ve yükümlölükleri yönünden 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tâbidir.

Kurumun anahizmet birimlerinde uzmanlık gerektiren işlerde meslek personeli çalıştırılması esastır.¹⁷

1.1.1.3.2. Kurumun Çalışma Esasları

Kurum, Bank.K.'la ve mevzuatla kendisine verilen düzenleme ve denetlemeyle ilgili görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurumun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurumun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez.

Kurum, Bank.K.'da ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda belirtilen usûl ve esaslar çerçevesinde kendisine tahsis edilen malî kaynaklarını görev ve yetkilerinin gerektirdiği ölçüde, kendi bütçesinde belirlenen usûl ve esaslar dahilinde serbestçe kullanır.

Kurum, görev ve yetkilerini etkin şekilde yerine getirmek amacıyla yeterli sayı ve nitelikte personeli istihdam eder.

Kurumun malları Devlet malı hükmündedir, haczedilemez ve rehnedilemez.

Kurum personeli, görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları Bank.K. ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya

---

¹⁷ Konuya ilişkin Kanunun 92'nci madde dördüncü fıkranın "Anahizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinde istihdam edilecek personelin nitelikleri Başkanın teklifi üzerine Kurul tarafından belirlenir" cümlesi Kararın RG'de yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girecek şekilde Anayasa Mahkemesinin 22.3.2007 tarih 2005/139 E. 2007/33 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

başkalarının yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.

Başkan yardımcıları gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla görev ve yetkilerinden bir kısmını alt kademelere devredebilir.

1.1.1.3.3. Kurumun Görev ve Yetkileri

Kurum, Bank.K. ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetkiler çerçevesinde;

-Tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamak,

-Bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek,

-Kurum, Bank.K. ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisine verilen yetkilerini, Kurulca tesis edilecek düzenleyici işlemler veya alınacak özel nitelikli kararlar ile kullanır.

-Bağımsız denetim, değerlendirme, derecelendirme ve destek hizmeti vermek üzere yetkilendirilecek kuruluşların Kurulca belirlenecek usûl ve esaslara uygun olarak faaliyetlerini yürütmelerini sağlamak,

-Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası malî, iktisadî ve meslekî teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamak,

-Finansal hizmetler sektörünün geliştirilmesine yönelik stratejiler belirlemek,

-Kanunun 99'uncu maddesi uyarınca oluşturulacak Finansal Sektör Komisyonunun sekretarya hizmetlerini yürütmek,

-Kanunun 100'üncü maddesi uyarınca oluşturulacak Eşgüdüm Komitesinin sekreteryâ hizmetlerini yürütmek,

-Görevleri ile ilgili konularda kanunun 93'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen kuruluşlar ile ortakları, bunların bağılı ortaklıkları, nitelikli paya sahip olduğı ortaklıkları, birlikte kontrol ettiğı ortaklıkları, şubeleri ile temsilcilikleri, bağımsız denetim, değerleme ve destek hizmeti kuruluşları, bakanlıklar dahil ilgili resmî ve özel kuruluşlar ile kişilerden gizli dahi olsa her türlü bilgi ve belgeyi görevlendirceğı personel vasıtasıyla veya yazışma yapmak suretiyle istemek ya da yerinde görmek,

-Görev alanına giren konularda araştırma yapmak ve kamunun bilgi sahibi olmasını sağlamak amacıyla Kurumca ya da Kurum dışında yapılan araştırmalardan uygun görüleceklerin yayınına yönelik faaliyetlerde bulunmak,

-Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak,

ile görevli ve yetkilidir.

1.1.2. Kurumun Bütçesi

Kurumun gelirlerinin, giderlerini karşılaması esastır. Kurum bütçesi 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümlerinde belirlenen usûl ve esaslara göre hazırlanır ve kabul edilir.

Kurumun malî yıl sonunda oluşan gelir fazlaları, izleyen yılın mart ayı içinde genel bütçeye gelir olarak aktarılır. Ancak, Kurum bütçe durumunu göz önünde bulundurarak daha önce de aktarma yapabilir.

Kurumun bütçe yılı takvim yılıdır. Kurumun giderleri, bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri ve finansman şirketlerince bütçenin yürürlüğe girmesinden önce katılma payı adı altında Kuruma yapılacak ödemelerle karşılanır. Giderlere katılma payı olarak tahsil olunacak tutar, söz konusu kuruluşların bir önceki yıl sonu bilanço toplamalarının onbinde üçünü geçemez. Belirlenen süre içerisinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

1.1.3. Kurumun Denetimi

Bu başlık altında inceleyeceğimiz denetim, kurum içi yapılan denetim değil kurum dışı yapılan dış denetimdir. Kurumun yürütme organından bağımsız olması nedeniyle klasik anlamda bir idarî denetim sözkonusu değildir. Kurum açısından sadece yargısal denetim ve bütçeyle sınırlı olmak üzere malî denetimden bahsedilebilir.

4389 sayılı Kanunda (madde 3/2) var olan ilgili Bakan'ın Kurumun yıllık hesapları ile harcamalarına ilişkin işlemlerini Sayıştay denetçisi, Başbakanlık müfettişi ve maliye müfettişinden oluşan bir komisyona denetletme, denetleme sonuçlarıyla ilgili gerekli tedbirleri almasına ilişkin hükümler Bank.K. alınmamıştır.

1.1.3.1. İdari Denetim

Kurum üzerinde düzenli olarak yapılan doğrudan ya da vesayet denetimi yoktur. Aşağıda belirtilen şekilde Devlet Denetleme Kurulunun denetimi ile Meclis ve Bakanlara kuruluna bilgi verme şeklinde ödevi vardır.

Kurumun faaliyetleri hakkındaki yıllık rapor, raporun ait olduğu dönemi izleyen yılın mayıs ayı sonuna kadar Bakanlar Kuruluna sunulur ve kesin hesaplar ile birlikte kamuya açıklanır. Kurum, faaliyetleri ile ilgili olarak yılda bir defa TBMM Plân ve Bütçe Komisyonuna bilgi verir.

Kurum, stratejilerine ve bu stratejilerin yerine getirilmesine ilişkin olarak Bakanlar Kuruluna altı ayda bir bilgi verir.

Anayasanın 108'inci maddesi uyarınca DDK, Cumhurbaşkanının isteği üzerine bütün kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluştaki ve anayasada sayılan diğer kurum ve kuruluşlarda her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar. DDK'nın yapacağı denetim yerindelik değil hukuki'lik denetimidir¹⁸.

1.1.3.2. Mali Denetim

Kurumun iç ve dış denetimi hakkında, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve

---

¹⁸ Oğuz SANCAKDAR, *İdare Hukuku Yönüyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Kısa Bir Değerlendirmesi*, Bankacılar Dergisi, Sayı 37, 2001, s.64.

Kontrol Kanunu¹⁹ hükümleri uygulanır.

Kurul, Kurumun yıllık hesaplarını bir bağımsız denetim şirketine denetletebilir ve bu durumda bağımsız denetim raporu faaliyet raporu içinde derc edilerek yayımlanır.

Kurum faaliyetlerine ilişkin olarak her yılın mart ayı sonuna kadar bir önceki yıla ait kararları, yaptığı ikincil düzenlemeler ile bunların ekonomik ve sosyal etkilerini analiz eden bir faaliyet raporu hazırlar. Faaliyet raporu, ayrıca Kurumun performans hedefleri ile uygulama sonuçlarının karşılaştırılmasını ve değerlendirilmesini de içerir.

Kurumun yıllık faaliyet raporu, malî tabloları ve bütçe kesin hesabı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Kesin hesabın bir örneği de Maliye Bakanlığına gönderilir.

Kurum, faaliyetleri hakkında internet ortamı ve resmî bültenler aracılığıyla kamuoyunu azamî ölçüde bilgilendirir.

1.1.3.3. Yargısal Denetim

Kurul kararlarına karşı açılacak idarî davalar ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür. Danıştay, Kurul kararlarına karşı yapılan başvuruları acele işlerden sayar. İlişkili Bakanlık, Kurul'un düzenleyici nitelikteki kararlarına karşı iptal davası açabilir.

Kurul kararlarına karşı açılacak idarî davalarda 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununa²⁰ istisnalar getiren Bank.K.' 105'inci madde üçüncü fıkra hükmü Anayasa Mahkemesinin 22.2.2006 günlü, E. 2006/20, K. 2006/25 sayılı kararıyla iptal edilmiş olup gerekçeli karar RG'de yayınlanana kadar yürütmesi durdurulmuştur²¹.

¹⁹ **Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu**, Kanun No: 5018, Kabul Tarihi: 10.12.2003, RG: 24.12.2003 - 25326

²⁰ **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Kanun No: 2577, Kabul Tarihi: 6.1.1982, RG: 20.1.1982 - 17580

²¹ **Anayasa Mahkemesi Kararı, 22.2.2006 tarih, E: 2006/20, K: 2006/6 (Yürürlüğü Durdurma)**
"19.10.2005 günlü, 5411 sayılı "Bankacılık Kanunu"nun 105. maddesinin üçüncü fıkrası, 22.2.2006 günlü, E. 2006/20, K. 2006/25 sayılı kararla iptal edildiğinden, bu fıkranın, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, ... karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 22.2.2006 gününde karar verildi."

1.1.3.4. Kamuoyu Denetimi

Kurum, ilgili sektörde yaşanan önemli gelişmelere ve Bank.K.'nın 93'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen kuruluşların performanslarına ilişkin olarak toplulaştırılmış bazda üç aylık süreli raporlar yayımlar. Kurum risk yönetim politikalarını kamuya açıklar.

Kurul tarafından yapılan düzenlemeler, değişiklikleri de içerecek şekilde sürekli olarak güncellenmek suretiyle Kurumun internet sayfasında yayınlanır.

1.1.4. Cezaî ve Hukukî Sorumluluk

Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personelinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalar, Kurul Başkan ve üyeleri için ilişkili Bakanın, Kurum personeli için ise Başkanın izin vermesi kaydıyla genel hükümlere göre yapılır. Kurul üyeleri ile Kurum personelinin iştirak hâlinde işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalarda Kurum personeli hakkında soruşturma izni verme yetkisi ilişkili Bakana aittir.

Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personeli hakkında görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı soruşturma izni verilmesi için, bu kişilerin kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamak veya Kuruma ya da üçüncü kişilere zarar vermek kastıyla hareket ederek bu işlemler sonucunda kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamış olmaları hususunda açık ve yeterli emarelerin olması gerekir. Soruşturma izni verilmesi hâlinde bu durum ilgililere tebliğ olunur. Soruşturmaya izin verilmesine ya da verilmemesine dair kararlar aleyhine, tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içerisinde Danıştay nezdinde itiraz yoluna başvurulabilir. İzin verilmiş olsa dahi, itiraz süresi geçene kadar veya Danıştay'a yapılan itiraz sonucunda hüküm tesis olunana kadar soruşturma başlatılamaz.

Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personelinin, görevden ayrılmış olsalar dahi, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı başlatılan soruşturma ve kovuşturmalar, ilgili üye veya personelin talebi hâlinde, bunlarla vekâlet akdi yapmak suretiyle görevlendirilecek bir avukat tarafından takip edilir. Söz konusu davalara ilişkin dava giderleri ve Türkiye Barolar Birliğince açıklanan asgarî ücret tarifesinde belirlenen avukatlık ücretinin onbeş katını aşmamak üzere avukatlık ücreti, Ku-

rum bütçesinden karşılanır.

Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personeli aleyhine, Kurul'un veya Kurumun Bank.K.'da yazılı görevlere ilişkin karar, eylem ve işlemleri sebebiyle, gerek görevlerinin ifası sırasında gerek görevden ayrılmalarından sonra, açılmış veya açılacak her türlü tazminat ve alacak davası, Kurum aleyhine açılmış sayılır. Bu davalarda husumet Kuruma yöneltilir. Avukatlık ücreti ve dava giderine ilişkin bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü bu hukuk davaları için de aynen geçerlidir. Yargılama sonucunda Kurum aleyhine karar verilmesi ve kararın kesinleşmesi nedeniyle Kurumun ödeme yapması hâlinde, Kurum bu meblağı, ilgililerinden talep eder. Kurumun, yaptığı ödemeleri ilgililerinden talep edebilmesi için, bu kişiler hakkında kusurlu olduklarına ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesi gerekir.

1.2. TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU (TMSF)

Mevduat sigortası sistemi mevduatın korunmasına ilişkin günümüze kadar oluşturulan kurumların en gelişmişidir. Sistem mevduat sahibi, mevduatı kabul eden banka ve mevduatı sigorta altına alan kurum arasında işlemektedir. Sigortayı yapan kurum bu işlem karşılığında belirli bir tutarda prim tahsil eder. Kurum, mevduatın yatırıldığı bankanın ilgili mevzuatta yazılı olan hükümler çerçevesinde mevduat sahibinin mevduatını geri ödeyememesi durumunda devreye girer. Mevduat sahibi ya da sahiplerine sigorta kapsamına aldığı tutar kadar mevduatı öder. Ödediği tutarları geri almak üzere de ödeme gücüne düşen banka hakkında yasal süreci başlatır²².

Tasarruf mevduatının korunmasına ilişkin ilk yasal düzenleme 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunudur. Bu Kanun göre bankaların mevduat munzam karşılığı olarak TCMB nezdinde bulundurdıkları mevduat, tasarruf mevduatı hesaplarının bir karşılığı olarak kabul edilmiş ve üçüncü kişiler tarafından haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. 2999 sayılı Bankalar Kanunu²³ ile tasarruf mevduatı sahiplerinin bankalarda bulundurdıkları mevduatın %40'ına tekabül eden miktarı, bu mevduatı kabul etmiş olan bankanın aktifinde mevcut bütün kıymetler üzerinde imtiyazlı alacaklı kabul edilmiş ve iflas durumunda bu kısmın, tasfiyenin sonucu beklenmeksizin mevduat sa-

²² <http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tabid=14&lang=tr> (30.09.2005)

²³ **Bankalar Kanunu**, Kanun No:2999, Kabul Tarihi:1.6.1936, RG: 9.6.1936-3325

hiplerine ödeneceği hükmü getirilmiştir. 7129 sayılı Bankalar Kanunu²⁴ ile bu oran %50'ye çıkartılmıştır. 153 sayılı Kanun²⁵ ile 7129 sayılı Bankalar Kanununda önemli bir değişiklik yapılmış ve bankalarda tedrici tasfiye esası kabul edilerek Bankalar Tasfiye Fonu adı ile bir fon kurulmuştur. 7129 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak Bankalar Hakkında 70 sayılı KHK²⁶ ile *“Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu”* kurulmuştur. Fonu idare ve temsil etme görevi ilgili Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle TCMB'ye verilmiştir. Söz konusu kararnamenin Fon ile ilgili düzenlemeleri 3182 sayılı Bankalar Kanunu²⁷ ile yasalaşmıştır. Fon'a tasarruf mevduatını sigorta etmenin yanı sıra, bankaların malî bünyelerini güçlendirme ve gereğinde yeniden yapılandırma görevi ise 538 sayılı KHK²⁸ ile verilmiştir. 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile Fonun BDDK tarafından idare ve temsil olunmasına hükmedilmiştir. BDDK, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 3'üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca, 23.06.1999 tarihinde, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kurulmuş olup, 31.08.2000 tarihinde faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

1983 yılından itibaren tüzel kişiliği haiz olan Fonun idare ve temsili önce TCMB, sonra BDDK tarafından yerine getirilmiştir. 5020 sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun²⁹ ile Fonun karar organının Fon Kurulu olduğu ve Fonun genel yönetim ve temsili ile Fon Kurulunca alınan kararların yürütülmesinin Fon Kurulu Başkanına ait olduğu hükme bağlanmıştır.

5411 sayılı kanunun 111'inci maddesinde ise Fonun; bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile verilen yetkiler çerçevesinde tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla, mevduatın ve katılım Fonlarının sigorta edilmesi, Fon bankalarının yönetilmesi, malî bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı, tasfiyesi, Fon alacaklarının takip ve tahsili işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması, Fon varlık ve kaynaklarının idare edilmesi ve Kanunla verilen diğer

²⁴ **Bankalar Kanunu**, Kanun No: 7129, Kabul Tarihi: 23.6.1958, RG: 2.7.1958 - 9944

²⁵ **7129 sayılı Bankalar Kanununa Ek Kanun**, Kanun No: 153, Kabul tarihi: 6.12.1960, RG:13.12.1960 - 10679

²⁶ **Bankalar Kanununa İlişkin Kanun Hükmünde Kararname**, Karar Sayısı: KHK/70, RG: 22.7.1983-18112 (2.mükerrer) .

²⁷ **7129 sayılı Bankalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine İlişkin 31.8.1979 tarihli ve 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bankalar Hakkında 22.07.1983 tarihli ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun**, Kanun No: 3182, Kabul Tarihi:25.4.1985, RG: 02.05.1985-18742

²⁸ **Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname**, Karar Sayısı: KHK/538, RG: 22 .06.1994 - 21968

²⁹ **Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun**, Kanun No: 5020 Kabul Tarihi: Kabul Tarihi : 12.12.2003 RG: 26.12.2003 - 25328

görevlerin ifası için kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kurulduğu hükme bağlanmıştır.

1.2.1. Fon'un Yapısı, İşleyişi ile Görev ve Yetkileri

1.2.1.1. Başkan

Fonun en üst yöneticisi olan Fon Başkanı, Fonun genel yönetiminden, temsilinden ve Fon Kurulunca alınan kararların yürütülmesinden sorumludur.

Fon Başkanının görev ve yetkileri şunlardır:

- Fon Kurulu toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek, toplantıları idare etmek, gündeme alınmayan başvurular hakkında gerekli işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin olarak Fon Kuruluna bilgi vermek.

- Fon Kurulu kararlarının yayımlanmasını veya tebliğini sağlamak, bu kararların gereğinin yerine getirilmesini temin etmek ve uygulanmasını izlemek.

- Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Fon Kuruluna sunmak.

- Fon Kurulu'nun belirlediği stratejilere, amaç ve hedeflere uygun olarak, Fonun yıllık bütçesi ile malî tablolarını hazırlamak.

- Hizmet birimlerinin verimli ve uyumlu bir biçimde çalışmasının en üst düzeyde organizasyonu ve koordinasyonunu sağlamak, Fon hizmet birimleri arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.

- Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirilmesini yaptırmak ve bunları Fon Kuruluna sunmak.

- Fonun faaliyet gösterdiği alanda strateji, politikalar ve ilgili mevzuat ile Başkanlığın ve çalışanların performans ölçütleri hakkında değerlendirme yapmak.

- Fonun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Fonu temsil etmek.

- Fon Kurulu tarafından atanması öngörülenler dışındaki Fon personelini ata-

mak.

- Fon Başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek.

- Fonun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

Başkan, Fon Kuruluna ilişkin olmayan görev ve yetkilerinden bir bölümünü, sınırlarını açıkça belirlemek ve yazılı olmak kaydıyla, alt kademelere devredebilir.

Fon Kurulu Başkanına Başbakanlık Müsteşarı için belirlenen her türlü ödemeler dahil malî ve sosyal haklar tutarında aylık ücret ödenir. Başbakanlık Müsteşarına ödenenlerden, vergi ve diğer yasal kesintilere tâbi olmayanlar bu Kanuna göre de vergi ve diğer kesintilere tâbi olmaz. Kurul üyelerine ise Fon Kurulu Başkanına yapılan ödemelerin yüzde doksanbeşi oranında aynı esas ve usûllere göre ödeme yapılır.

1.2.1.2. Fon Kurulu

1.2.1.2.1. Yapısı

TMSF Kurulu, Fonun karar organıdır. Fon Kurulu, biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşur. Fon Kurulu Başkanı Fonun da başkanıdır.

Başkanın izin, hastalık, yurt içi ve yurt dışı görevlendirme ve görevde bulunmadığı diğer hâller ile görevden alınması durumunda ikinci başkan, onun da bulunmadığı hâllerde Fon Kurulu tarafından belirlenecek bir üye Başkana vekâlet eder.

1.2.1.2.1.1. Nitelikleri

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48'inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen şartları taşımak. Bank.K.'nun 8'inci madde birinci fıkrasının (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde belirtilen şartları taşımak ve 26'ncı maddede yer alan çalışması yasaklananlardan olmamak.

Hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda lisans veya lisansüstü düzeyinde öğrenim görmüş olmak ve yüksek öğrenim sonrası en az on yıl deneyim sahibi veya yukarıda sayılan öğrenim dallarında en az on yıl öğretim

üyeliği yapmış olmak.

1.2.1.2.1.2. Atanmaları

Üyeler, Bakanlar Kurulunca atanır. Üyelerden en az birinin hukuk fakültesi mezunu, birinin ise Fonda başkan yardımcısı, ana hizmet birimi yöneticisi veya meslek personeli olarak çalışmış olması şarttır. Bakanlar Kurulu, üyelerden birini başkan birini de ikinci başkan olarak görevlendirir. Bakanlar Kurulunun atama kararı Resmî Gazetede yayımlanır.

Fon Kurulu Başkan ve üyeleri, görevlerinin devamı süresince görevlerini tam bir dikkat, dürüstlük ve tarafsızlık ile yürüteceklerine, kanun hükümlerine aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu huzurunda yemin etmedikçe göreve başlayamazlar.

1.2.1.2.1.3. Görevin Sona Ermesi

Fon Kurulu Başkan ve üyelerinin görev süresi altı yıldır. Süreleri biten başkan ve üyeler yeniden atanamazlar. Fon Kurulu Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri, atanmaları için gerekli şartları kaybettikleri, durumlarının kanunun 115'inci maddesine aykırı olduğu anlaşılan veya görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen Fon Kurulu Başkan ve üyelerinin görevleri Başbakan onayı ile sona erdirilir. Bunların yerine en geç bir ay içinde atama yapılır. Ayrıca, geçici iş göremezlik halinin üç aydan fazla sürmesi hâlinde, bu durumda olan üyelerin üyelikleri düşer ve bunların yerlerine bir ay içinde atama yapılır.

Geçerli mazereti olmaksızın bir takvim yılında toplam üç toplantıya katılmayan veya bir toplantıya katıldığı halde Fon Kurulu kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Fon Kurulu üyeleri üyelikten çekilmiş sayılır. Bu durum, Fon Kurulu kararı ile tespit edilir ve ilişkili Bakanla bildirilir.

Bakanlar Kurulu kanunda yazılı koşullarda BDDK Kurul ve üyelerini geçici görevden uzaklaştırabilirken Fon Kurulu için böyle bir düzenleme getirilmemiştir.

1.2.1.2.1.4. Yükümlülükleri

Fon Kurulu Başkan ve yeleri, asli görevlerini aksatmayan bilimsel amaçlı yayın, ders ve konferans ile telif hakları hariç Fondaki resmî görevlerinin yürütülmesi dışında kalan resmî veya özel hiçbir görev alamaz, dernek, vakıf, kooperatif ve benzeri yerlerde yöneticilik yapamaz, ticaretle uğraşamaz, serbest meslek faaliyetinde bulunamaz, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar ve bunların doğrudan ya da dolaylı ortaklıklarında pay sahibi olamaz, hakemlik ve bilirkişilik yapamazlar.

Fon Kurulu Başkan ve yeleri göreve başlamadan önce, kendilerinin veya eş ve velâyeti altındaki çocuklarının sahibi bulunduğu menkul kıymetlerden Hazine tarafından çıkarılan borçlanmaya ilişkin olanlar hariç bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar ve bunların doğrudan ya da dolaylı ortaklıklarına ait her türlü sermaye piyasası araçlarını eş, evlatlık, üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci dereceye kadar kayın hısımları dışındakilere otuz gün içinde satmak suretiyle elden çıkarmak zorundadır. Fon Kurulu yeleri atanmalarından itibaren otuz gün içinde bu fıkraya uygun hareket etmezlerse üyelikten çekilmiş sayılır. Bu durum, Fon Kurulu kararı ile tespit edilir ve ilişkili Bakana bildirilir.

Fon Kurulu Başkan ve yeleri, yönetim ve denetimleri Fon'a devredilen kuruluşlarda ve bunların doğrudan ya da dolaylı ortaklıklarında, görevlerinden ayrılma­larını izleyen iki yıl içinde görev alamazlar. Bu fıkra hükmüne uymayanlara 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanunun 4'üncü maddesinde belirtilen cezalar verilir.

Fon Kurulu Başkan ve yeleri ile diğer personel, Fonla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve ticari sırları, görevlerinden ayrılmış olsalar bile kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar.

Fon Kurulu Başkan ve yeleri 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa tâbidir.

1.2.1.2.2. Fon Kurulu'nun Çalışma Esasları

1.2.1.2.2.1. Toplantı

Fon Kurulu en az haftada bir defa olmak üzere, gerekli hallerde toplanır. Toplantıyı Fon Kurulu Başkanı, yokluğunda ikinci başkan yönetir. Toplantının gündemi Başkan, yokluğunda ikinci başkan tarafından hazırlanarak toplantıdan en az bir gün önce Fon Kurulu üyelerine bildirilir. Gündem maddelerine geçmeden önce Başkan tarafından Fonun faaliyetleri hakkında Fon Kuruluna bilgi verilir. Gündeme yeni madde eklenebilmesi için toplantı başlamadan önce bir üyenin öneride bulunması ve önerilen maddenin gündeme eklenmesinin Fon Kurulunca kabul edilmesi gerekir.

Herhangi bir nedenle üye sayısının Fon Kurulu'nun karar almasını imkânsız kılacak bir sayıya düşmesi hâlinde, toplantı nisabı sağlanacak şekilde bir ayı geçmemek üzere, kıdem sırasına göre Fon başkan yardımcıları vekâlet eder. Bu madde hükmüne istinaden Fon Kurulu üyeliği görevini yürüten Fon başkan yardımcılarının malî ve özlük haklarında bir değişiklik olmaz.

Fon Kurulu Başkan ve üyeleri kendisi, eşi, evlatlığı ve üçüncü derece dâhil kan ve ikinci derece dâhil kayın hısımlarıyla ilgili konularda müzakere ve oylamaya katılmazlar. Bu durum karar metninde ayrıca belirtilir.

Fon Kurulu toplantıları gizlidir. İhtiyaç duyulması hâlinde görüşlerinden yararlanmak üzere uzman kişiler Fon Kurulu toplantısına davet edilebilir. Ancak Fon Kurulu kararları toplantıya dışardan katılanların yanında alınamaz.

1.2.1.2.2.2. Kararlar

Fon Kurulu en az beş üyenin hazır bulunması ile toplanır ve bu Kanunda belirtilen özel nisap gerektiren haller dışında en az dört üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. Üyeler çekimser oy kullanamaz. Toplantıda karar yeter sayısı sağlanamadığı durumlarda izleyen toplantılarda, oylarda eşitlik olması hâlinde Fon Başkanının bulunduğu tarafın oyu üstün sayılarak karar alınır. Fon Kurulu kararı tutanakla tespit edilir ve karar tutanağı toplantı esnasında veya en geç toplantıyı izleyen işgünü, toplantıya katılan tüm üyeler tarafından imzalanır.

Bu Kanunda belirtilen süreler saklı kalmak üzere, Fon Kurulu kararı, alındığı toplantı tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde gerekçeleri, varsa karşı oy gerekçeleri ve imzaları ile birlikte tekemmül ettirilir.

1.2.1.2.2.3. Kararların Yayınlanması

Fon Kurulu'nun düzenleyici nitelikteki kararları, tekemmül etmesinden itibaren en geç yedi iş günü içinde ilişkili Bakanlığa ve yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilir ve gönderildiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde Resmî Gazetede yayımlanır. Bu Kanunda öngörülen hükümler saklı kalmak üzere, Fon Kurulu kararları başta internet ortamı olmak üzere uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurulur. Fon Kurulu, yayımlanması ülke ekonomisi ve kamu düzeni açısından sakıncalı nitelikteki kararların yayımlanmamasına karar verebilir.

1.2.1.2.3. Fon Kurulu'nun Görev ve Yetkileri

Fon Kurulu, bu Kanun ve diğer mevzuatla verilen görevler yanında ayrıca aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

- Merkez Bankası, Kurul ve Hazine Müsteşarlığının olumlu görüşü alınmak suretiyle sigortaya tâbi olacak tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonlarının kapsamı ve tutarı belirlemek.

- Yıllık bazda sigortaya tâbi tasarruf mevduat ve katılım fonunun binde yirmisini aşmamak üzere Kurul'un görüşü alınmak suretiyle risk esaslı sigorta priminin tarifi, tahsil zamanı, şekli ve diğer hususları belirlemek.

- Kanunun 106'ncı maddesi uyarınca alacaklılar sıra cetvelinin düzenlenmesinde İcra ve İflas Kanununun 232'nci maddesinde öngörülen üç aylık sürenin yetersiz kalması hâlinde iflas idaresinin talebi üzerine, üçer aylık ek süreler verilebilme yetkisi.

- Kanunun 107'nci maddesi uyarınca fon tarafından yapılacak işlemlere ilişkin süre, haller ile usûl ve esasları belirleme yetkisi.

- Banka kaynaklarının istismarı başlıklı 108'inci madde uyarınca kullanılan kaynaklar ve maruz kalınan zarar kapsamında iade ve tazmin talebine mesnet teşkil edecek işlemler ile iade ve tazmine konu edilecek tutarlar, ilgili bankada Kurumca yapıla-

cak incelemeler sonucu ulaşılacak tespitler de dikkate alınarak belirlemek.

- 108'inci madde uyarınca hâkim ortaklar dışındaki ortaklara ait hisselerin alınmasına ve bedelin ödenmesine ilişkin süreyi belirlemek

- 110'uncu madde uyarınca bir bankanın yöneticilerinin ve denetçilerinin kanuna aykırı karar ve işlemleriyle banka hakkında 71'inci madde hükümlerinin uygulanmasına neden olduklarının tespiti hâlinde, bankaya verdikleri zararlarla sınırlı olarak bunların şahsi sorumlulukları yoluna gidilerek doğrudan şahsen iflaslarına dair karar almak.

- Fon, takip ettiği alacaklar ile ilgili olarak muhafaza tedbirine ilişkin usûl ve esasları belirlemek.

- 133'üncü madde uyarınca sorumluluk davası açılmasına ilişkin karar vermek.

- Fonun alacaklarının tahsiline ilişkin diğer yetkiler başlıklı 134'üncü maddede öngörülen yetkiler.

- 139'uncu madde uyarınca fon'un devraldığı iştiraklere ilişkin yetkilerinin kullanma usûl ve esaslarını belirlemek.

- Fonun ana stratejisini, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak, Fonun hizmet birimleri ve bunların görevleri hakkında öneride bulunmak.

- Fonun ana stratejisi ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.

- Fonun performansını ve malî durumunu gösteren raporları onaylamak.

- Fon başkanının önerisi üzerine, başkan yardımcıları ve daire başkanlarını atamak.

1.2.1.3. Fon

Bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile verilen yetkiler çerçevesinde tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla, mevduatın ve katılım fonlarının

sigorta edilmesi, Fon bankalarının yönetilmesi, malî bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı, tasfiyesi, Fon alacaklarının takip ve tahsili işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması, Fon varlık ve kaynaklarının idare edilmesi ve Kanunla verilen diğer görevlerin ifası için kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kurulmuştur.

Fon, TMSF Kurulu ile Başkanlıktan oluşur, merkezi İstanbul'dadır. Fon, görevli ve yetkili olduğu alanın yoğun olduğu illerde olmak ve sayısı üçü geçmemek kaydıyla Bakanlar Kurulu kararıyla yurt içi temsilcilik ve tahsilat birimleri açabilir.

1.2.1.3.1. Yapısı

1.2.1.3.1.1. Başkan Yardımcıları

Fon Başkanına başkanlığa ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere Fon Kurulu kararıyla iki başkan yardımcısı atanır. Başkan yardımcılarının kanunun 113'üncü maddesinde belirtilen şartları taşıması gerekir.

Fon başkan yardımcıları gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla yetkilerinden bir kısmını alt kademelere devredebilir.

Başkan yardımcıları, Başkanın emrinde ve onun yardımcısı olup, Fon hizmetlerini, Başkan adına ve Başkanın direktif ve emirleri yönünde, Fonun amaç ve politikaları ile mevzuata uygun bir şekilde düzenler ve yürütür. Görev kapsamındaki hizmet birimlerine gereken talimatları verir ve bunların uygulanmasını takip ve temin eder.

1.2.1.3.1.2. Hizmet Birimleri

Fonun merkezi İstanbul'dadır. Fon, daire başkanlıkları şeklinde teşkilatlanmış ana hizmet birimleri ile iç denetim ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşur. Fon, ihtiyaç duyulması halinde, Kurul kararıyla, mevcut daire başkanlıklarını birleştirmeye, genişletmeye, kaldırmaya görev yerlerini değiştirmeye veya yeni daire başkanlıkları ve koordinatörlükler kurmaya yetkilidir.

Hizmet birimleri, bu Kanunda belirtilen faaliyet alanı, görev ve fonksiyonlara uygun olarak Fonun teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.

1.2.1.3.1.2.1. Anahizmet Birimleri

- Finansman Dairesi Başkanlığı,
- Hukuk Dairesi Başkanlığı,
- Tasfiye Dairesi Başkanlığı,
- Varlık Yönetim Dairesi Başkanlığı,
- Birinci Tahsilat Dairesi Başkanlığı,
- İkinci Tahsilat Dairesi Başkanlığı,
- İştirakler Dairesi Başkanlığı,
- Gayrimenkuller Dairesi Başkanlığı.
- Dava ve Takip Dairesi Başkanlığı
- Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı

1.2.1.3.1.2.2. İç Denetim Birimi

Denetleme Dairesi Başkanlığı.

1.2.1.3.1.2.3. Danışma Birimi

Fon Danışmanlığı,

1.2.1.3.1.2.4. Yardımcı Hizmet Birimi

- İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,
- Kurul Büro Müdürlüğü,
- Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü,
- Başkanlık Özel Büro Müdürlüğü,

- Savunma Uzmanlığı.

1.2.1.3.1.3. Fon Personeli

1.2.1.3.1.3.1. Nitelikleri

Bu Kanun ile Fon'a verilen görevlerin gerektirdiği görev ve hizmetler, Fon avukatları, Fon denetçisi ve denetçi yardımcıları, Fon uzmanı ve uzman yardımcılarının oluşan meslek personeli ile idarî personel eliyle yürütülür. Fonun her türlü personelinin bu Kanunun 113'üncü maddesinin birinci fıkrasında³⁰ yer alan nitelikleri taşımaları zorunludur.

Fon denetçi yardımcılığı ile Fon uzman yardımcılığına atanacaklar, merkezî yarışma sınavıyla belirlenenler arasından seçilir. Fon uzman yardımcılığı ve Fon denetçi yardımcılığına atananlar, üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan yabancı dil puanı alması, yeterlik sınavında başarılı olması ve konuları ile ilgili hazırlayacakları tezin oluşturulacak jüri tarafından kabul edilmesi hâlinde uzman veya denetçi olarak atanır ve bunlara bir defaya mahsus olmak üzere bir derece yükseltilmesi uygulanır.

1.2.1.3.1.3.2. Özlük Hakları

Başkan yardımcıları, daire başkanları, müdürler, başkanlık müşavirleri ve meslek personeli kadro karşılığı sözleşmeli statüde istihdam edilir. Kadro karşılığı sözleşmeli çalışan Fon personeli ücret, malî ve sosyal haklar dışında her türlü hak ve yükümlülükleri yönünden 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tâbidir.

Fon Kurulu Başkanına Başbakanlık Müsteşarı için belirlenen her türlü ödemeler dahil malî ve sosyal haklar tutarında aylık ücret ödenir. Başbakanlık Müsteşarına ödenenlerden, vergi ve diğer yasal kesintilere tâbi olmayanlar bu Kanuna göre de vergi ve diğer kesintilere tâbi olmaz. Kurul üyelerine ise Fon Kurulu Başkanına yapılan ödemelerin yüzde doksanbeşi oranında aynı esas ve usûllere göre ödeme yapılır. Fon Başkan ve üyelerine, ücretlerinin tutarında, damga vergisi hariç herhangi bir kesintiye tâbi

³⁰ Kanunun niteliklere ilişkin 121'nci maddenin birinci fıkrasında yer alan “ (d) bendi hariç,” diğer Kararın RG’de yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girecek şekilde Anayasa Mahkemesinin 22.3.2007 tarih 2005/139 E. 2007/33 K. sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

tutulmaksızın, her ay tazminat verilir.

Fon personeline Fon Kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde fazla mesai ücreti ve performansa dayalı ödül verilebilir. Her halde Fon personeline yapılacak ödemeler tutarı belirlenen ücret tavanını geçemez. Fonun taraf olduğu davalarda Fonu temsil eden avukatlar lehine hükmolunan vekâlet ücretlerinin hak sahiplerine dağıtımı Fon Kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde yapılır.

Fonun kadro karşılığı sözleşmeli personeli ile diğer personelinin ücretleri ve diğer malî ve sosyal hakları belirlenen ücret tavanını geçmemek üzere Fon Kurulu tarafından tespit edilir.

Fon Kurulu Başkan ve üyeliklerine atananlar ile başkan yardımcıları, daire başkanları, müdürler, başkanlık müşavirleri ve meslek personeli hakkında 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile ek ve değişikliklerine ilişkin hükümler uygulanır.

Emeklilik ve diğer bakımlardan Fon Kurulu Başkanına bakanlık müsteşarı, Fon Kurulu üyelerine bakanlık müsteşar yardımcısı, Fon başkan yardımcılara bakanlık genel müdürü, 1'inci dereceli daire başkanlarına bakanlık genel müdür yardımcısı, başkanlık müşavirlerine bakanlık müşaviri, Fon denetçilerine ve denetçi yardımcılara kazanılmış hak aylık dereceleri itibarıyla karşılık gelen bakanlık müfettişi ve müfettiş yardımcısı, Fon avukatlarına ve Fon uzmanlarına kazanılmış hak aylık dereceleri itibarıyla karşılık gelen Başbakanlık uzmanı, Fon uzman yardımcılara Başbakanlık uzman yardımcıları için tespit edilen ek gösterge ve makam tazminatı uygulanır. Bu görevlerde geçirilen süreler makam ve temsil tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır.

İdarî hizmet sözleşmesiyle çalıştırılanlar emeklilik ve sosyal güvenlik yönünden 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tâbidir.

1.2.1.3.2. Fon'un Çalışma Esasları

Fon, her türlü faaliyetinde, kuruluş kanununda verilen yetkiler saklı kalmak kaydıyla, kalkınma plânı, programlar ve hükümet programında yer alan ilke, strateji ve politikalara uyar.

Fon görevini yaparken bağımsızdır. Fonun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Fon Kurulu'nun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez.

Fon, 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tâbi değildir.

Fon, görev ve yetkilerini etkin şekilde yerine getirmek amacıyla, yeterli sayı ve nitelikte personeli istihdam eder.

Fonun malları Devlet malı hükmündedir. Fonun mal, hak ve alacakları haczedilemez ve rehnedilemez.

1.2.1.3.3. Fon'un Görev ve Yetkileri

Fon, bu Kanun (madde 13, 63, 106, 107, 108, 109, 110, 123, 131, 132, 133, 134, 135, 138, 139, 140 ve 143) ve ilgili diğer mevzuatla verilenler dışında aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

- Fon Kurulu kararlarının uygulanmasını sağlamak.
- Fonun insan kaynakları politikalarını belirlemek.
- Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası malî, iktisadî ve meslekî teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamak.
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Fon, Fon Kurulu kararıyla bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkilidir.

Fon, sigorta kapsamındaki mevduat ve katılım fonu üzerinden prim hesaplanmasına esas teşkil edecek gerekli bilgilerin gönderilmesini ve bu primlerin belirlediği esaslara göre yatırılıp yatırılmadığının denetlenmesini Kurumdan istemeye yetkilidir. Kurum, makul bir süre içerisinde, Fon tarafından istenen bilgileri temin etmek ve/veya

denetimi yapmakla yükümlüdür.

Fon'un yetkileri Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği'nin³¹ 8'inci maddesinde düzenlenmiştir.

1.2.2. Fon'un Gelirleri ve Bütçesi

1.2.2.1. Fonun Gelirleri

- Mevduat ve katılım fonu sigortası primlerinden,
- Kanunun 62'nci maddesine göre zamanaşımına uğrayan mevduat, katılım fonu, emanet ve alacaklardan,
- Kuruluş izni verilen bankaların kurucularının, faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, bu Kanunun 7'nci maddesinde belirtilen asgarî sermayenin yüzde onu tutarında Fon'a yatıracakları sisteme giriş payından,
- Kanunun 18'inci madde hükümleri çerçevesinde, Fon'a yatırılacak tutarlardan,
- Bu Kanun hükümlerine aykırılık dolayısıyla hükmolunacak adlî para cezalarının yüzde ellisi ile verilecek idarî para cezalarının yüzde doksanından,
- Fon mevcudunun gelirleri ile sair gelirlerden,
- Kanunun 20'nci maddesi uyarınca Fon'a gelir kaydedilecek değerlerden,

Oluşur.

1.2.2.2. Fonun Bütçesi

Fon gelirlerinin, giderlerini karşılaması esastır. Fonun bütçesi 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda belirlenen usûl ve esaslara göre hazırlanır ve kabul edilir. Fonun giderleri Fon Kurulu kararıyla yürürlüğe giren, stratejik plânları ve performans hedefleri ile kurumsal, işlevsel ve ekonomik sınıflandırma sistemine göre hazırlanan yıllık bütçeye göre yapılır.

---

³¹ Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği, BDDK, RG:18.03.2004 - 25406

Fon, bu Kanun ile 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda belirtilen usûl ve esaslar çerçevesinde kendisine tahsis edilen kaynaklarını görev ve yetkilerinin gerektirdiği ölçüde, serbestçe kullanır. Fon mevcudunun kullanılış usûl ve esasları ile bu Kanunla Fon'a verilen yetkilerin kullanılmasına ilişkin diğer usûl ve esaslar Fon tarafından hazırlanacak yönetmelikte gösterilir.

1.2.3. Fon'un Denetimi

Fon, TBMM Plân ve Bütçe Komisyonunu, faaliyetleri hakkında yılda bir defa yapılacak toplantı ile bilgilendirir ayrıca yıllık faaliyet raporunu TBMM'ne gönderir.

Genel olarak bakıldığında fon üzerinde yürütme organının (Devlet Denetleme Kurumu dışında) idarî denetim yetkisinin bulunduğu söylenemez. Son derece geniş ve olağanüstü yetkilere sahip olmasına, ülke ekonomisinde önemli yer tutan bankacılık alanında faaliyet göstermesine ve bünyesindeki banka ve iştiraklerin varlıklarının milyar dolarlarla ifade ediliyor olmasına karşın yürütme organının denetimi dışında tutulması, yasama organının ise sadece bilgilendirilme seviyesinde kalması ciddi bir eksikliktir.

1.2.3.1. İdari Denetim

Devlet Denetleme Kurumunun Kurum'un denetimine ilişkin yukarıdaki açıklamalarımız fon içinde geçerlidir.

1.2.3.2. Mali Denetim

Fonun iç ve dış denetimi hakkında, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri uygulanır.

Fonun yıllık hesapları bir bağımsız denetim şirketince de denetlenir ve bağımsız denetim raporu faaliyet raporu içinde derc edilerek yayımlanır.

Fon, faaliyetlerine ilişkin olarak her yılın mart ayı sonuna kadar bir önceki yıla ait kararları, yaptığı düzenlemeler ile bunların ekonomik ve sosyal etkilerini analiz eden bir faaliyet raporu hazırlar. Faaliyet raporu, ayrıca Fonun performans hedefleri ile uygulama sonuçlarının karşılaştırılmasını ve değerlendirilmesini de içerir.

Fonun yıllık faaliyet raporu, malî tabloları ve bütçe kesin hesabı Türkiye Bü-

yük Millet Meclisine sunulur. Kesin hesabın bir örneği de Maliye Bakanlığına gönderilir.

Bütçe, eylül ayı sonuna kadar doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisine, birer örneği de ilişkili Bakana, Hazine Müsteşarlığına ve Maliye Bakanlığına gönderilir.

1.2.3.3. Yargısal Denetim

Beşyüzbin Yeni Türk Lirasını aşan miktarlara ilişkin Fon Kurulu kararlarına karşı açılacak davalar ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür. Fon Kurulu kararlarına karşı yapılan başvurular acele işlerden sayılır.

Fon Kurulu kararlarına karşı açılacak idarî davalarda 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununa istisnalar getiren Bank.K. 128'inci madde ikinci fıkra hükmü Anayasa Mahkemesinin 9.3.2006 günlü, E. 2006/33, K. 2006/36 sayılı kararıyla iptal edilmiş olup gerekçeli kararın RG'de yayınlanmasına kadar yürütmesi durdurulmuştur³².

1.2.3.4. Kamuoyu Denetimi

Fonun hazırlayacağı düzenleme taslakları en az yedi gün süreyle Fonun internet sayfası başta olmak üzere uygun vasıtalarla kamuoyunun bilgisine sunulur.

Fon; dava, alacak, takip, tahsil, yeniden yapılandırma ve diğer faaliyetleri ile ilgili olarak üçer aylık dönemler itibarıyla yayımlayacağı raporlarla kamuoyunu bilgilendirir. Faaliyetleri hakkında internet ortamı ve resmî bültenler aracılığıyla kamuoyunu azamî ölçüde bilgi verir.

1.2.4. Cezaî ve Hukukî Sorumluluk

Fon Kurulu Başkanı ve üyeleri ile Fon personelinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalar, Fon Kurulu üyeleri için ilişkili Bakanın, Fon personeli için ise Fon Kurulu Başkanının izin vermesi kaydıyla genel hü-

³² **Anayasa Mahkemesi Kararı, 9.3.2006 tarih, E: 2006/33, K: 2006/10 (Yürürlüğü Durdurma)**
“19.10.2005 günlü, 5411 sayılı “Bankacılık Kanunu”nun 128. maddesinin ikinci fıkrası, 9.3.2006 günlü, E. 2006/33, K. 2006/36 sayılı kararla iptal edildiğinden, bu fıkranın, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete’de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, ... karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 9.3.2006 gününde karar verildi.”

kümlere göre yapılır. Fon Kurulu üyeleri ile Fon personelinin iştirak hâlinde işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalarda Fon personeli hakkında soruşturma izni verme yetkisi ilişkili Bakana aittir.

Fon Kurulu üyeleri ve Fon personeli hakkında görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı soruşturma izni verilmesi için, bu kişilerin kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamak veya Fon'a ya da üçüncü kişilere zarar vermek kastıyla hareket ederek bu işlemler sonucunda kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamış olmaları hususunda açık ve yeterli emarelerin olması gerekir. Soruşturma izni verilmesi hâlinde bu durum ilgililere tebliğ olunur. Soruşturmaya izin verilmesine ya da verilmemesine dair kararlar aleyhine, tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde Danıştay nezdinde itiraz yoluna başvurulabilir. İzin verilmiş olsa dahi, itiraz süresi geçene kadar veya Danıştay'a yapılan itiraz sonucunda hüküm tesis olunana kadar soruşturma başlatılamaz.

Fon Kurulu üyeleri ile Fon personelinin, görevden ayrılmış olsalar dahi, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı başlatılan soruşturma ve kovuşturmalar, ilgili üye veya personelin talebi hâlinde, bunlarla vekâlet akdi yapmak suretiyle görevlendirilecek bir avukat tarafından takip edilir. Söz konusu davalara ilişkin dava giderleri ve Türkiye Barolar Birliğince açıklanan asgarî ücret tarifesinde belirlenen avukatlık ücretinin on beş katını aşmamak üzere avukatlık ücreti, Fon bütçesinden karşılanır.

Fon Kurulu üyeleri ile Fon personeli aleyhine, Fon Kurulu'nun veya Fonun bu Kanunda yazılı görevlere ilişkin karar, eylem ve işlemleri sebebiyle, gerek görevlerinin ifası sırasında gerek görevden ayrılmalarından sonra, açılmış veya açılacak her türlü tazminat ve alacak davası, Fon aleyhine açılmış sayılır ve bu davalarda husumet Fon'a yöneltilir. Avukatlık ücreti ve dava masraflarına ilişkin yukarıdaki fıkra hükmü işbu hukuk davaları için de aynen geçerlidir. Yargılama sonucunda Fon aleyhine karar verilmesi ve kararın kesinleşmesi nedeniyle Fonun ödeme yapması hâlinde, Fon bu meblağı, ilgililerinden talep eder. Fonun, yaptığı ödemeleri ilgililerinden talep edebilmesi için, bu kişiler hakkında kusurlu olduklarına ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesi gerekir.

1.3. KURULUŞ BİRLİKLERİ

Kuruluş birlikleri Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinden oluşur. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları, tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Türkiye Bankalar Birliğine; katılım bankaları ise aynı nitelikteki Türkiye Katılım Bankaları Birliğine, faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde üye olmak zorundadır.

1.3.1. Organlar ve Statü

Kuruluş birliklerinin organları, çalışma esasları ve faaliyetlerinin kapsamı, birliklerin görüşünü alarak Kurumun yapacağı öneri üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulacak statülerinde³³ gösterilir.

Kuruluş birliklerinin organ seçimleri bu Kanunda öngörülen esaslar çerçevesinde gizli oyla ve yargı gözetimi altında gerçekleştirilir.

Üyeler, birliklerin statüsüne ve birlikler tarafından alınacak karar ve tedbirlere uymak zorundadır. Kuruluş birliklerinin giderleri, statüleri gereğince tespit olunan oy sayısına göre üyelere dağıtılır. Üyeler, kendilerine düşen masraf paylarını statülerde belirtilen süre içinde yatırmak zorundadır.

Kuruluş birliklerinin aldığı genel ya da özel nitelikteki karar ve tedbirlere zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında birliklerin yönetim kurulunca ikibin Yeni Türk Lirasından yirmibin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezasına karar verilir.

1.3.2. Görev ve Yetkileri

- Mesleğin gelişmesini temin etmek,
- Meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,

³³ 4389 sayılı Kanuna göre yürürlüğe konulan statüler; **Türkiye Bankalar Birliği Statüsü**, Bakanlar Kurulu Karar Sayısı:2002/4597, RG:29.08.2002 -24861, **Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü**, Bakanlar Kurulu Karar Sayısı:2001/3138, RG:26.10.2001 - 24565

- Üye banka mensuplarının uyacakları meslek ilkeleri³⁴ ve standartlarını Kurumun uygun görüşünü alarak belirlemek,

- İlgili mevzuat uyarınca alınan kararlar ile Kurumca alınması istenilen tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,

- Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak,

- Üyelerin ilân ve reklamlarında uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibarıyla Kurumun uygun görüşünü alarak tespit etmek³⁵,

- Kurum ile işbirliği yapmak suretiyle bankalar arasında ortak projelere ilişkin işbirliğini temin etmek,

- Üyelerinin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda yönetim kurulu kararına istinaden dava açmak,

- Müşteri haklarına dair hükümlerde öngörülen sözleşmelerin şekil ve içeriklerine ilişkin usûl ve esasları belirlemek,

- 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun³⁶ hükümleri ve diğer kanunlarla tanınmış müracaat hakları saklı kalmak kaydıyla üyeler ve bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere hazırlayacakları ve Kurulca onaylanan usûl ve esaslar dâhilinde hakem heyeti oluşturmak,

ile görevli ve yetkilidir.

³⁴ **Bankacılık Etik İlkeleri**, Türkiye Bankalar Birliği Tebliğ No:1012, Tarihi: 1.11.2001, <http://www.tbb.org.tr/turkce/teblig/1012.doc> (02.10.2005)

³⁵ **Bankaların İlan ve Reklam Yaparken Uymakla Yükümlü Oldukları İlkeler ve Koşullar**, Türkiye Bankalar Birliği Tebliği, No:1002, Tarih:14.04,1997, **Özel Finans Kurumlarının İlan ve Reklam Yaparken Uymakla Yükümlü Oldukları İlkeler ve Koşullar**, ÖFKB Tebliği, No:1.

³⁶ **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, Kanun No: 4077, Kabul Tarihi: 23.2.1995, RG:8.3.1995 -22221

1.4. DİĞER KURUMLAR

Bankacılık alanında asıl düzenleyici ve denetleyici kurum BDDK'dır. Fon yetkisi ise genel olarak bakıldığında yönetim ve denetimi kendisine devrolunan bankalar ve iştirakleriyle sınırlı olduğu görülmektedir. Kurum ve fon dışında bankacılık alanında görev ve yetkili kurumlarda vardır. Bu başlık altında bu kurumlar ile görev ve yetkilerine yer vereceğiz.

1.4.1. Bakanlar Kurulu

- Finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmenin ortaya çıkması ve bu durumun Kurumun koordinasyonunda, Fon, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankasıyla müştereken tespiti hâlinde, alınacak olağanüstü tedbirleri belirlemek,
- Kuruluş birliklerinin görüşü ve Kurumun önerisiyle kuruluş birliklerinin organları, çalışma esasları ve faaliyetlerinin kapsamına ilişkin statüyü belirlemek,
- Kanunda belirtilen şartları taşıyan Kurul üyelerin atamasını ve üyelerden birini başkan birini de ikinci başkan olarak görevlendirmesini yapmak,
- Kanunda belirtilen hallerde görevi başında kalması sakıncalı görülen Kurul Başkan ve üyelerini tedbiren görevden uzaklaştırmak,
- Kurumun, kanunda belirtilen faaliyet alanı, görev ve fonksiyonlara uygun olarak Kurumun önerisiyle hizmet birimlerini yönetmelikle belirlemek,
- Kurumun açacağı yurt içi temsilciliklere ilişkin karar almak,
- Kurumun faaliyetleri hakkındaki yıllık raporu incelemek ve kurum, stratejilerine ve bu stratejilerin yerine getirilmesine ilişkin olarak bilgi almak,
- Finansal Sektör Komisyonu toplantı sonuçlarına ilişkin bilgi almak,
- Fonun açacağı yurt içi temsilcilik ve tahsilat birimleri ilişkin karar almak,
- Kanunda belirtilen şartları taşıyan fon kurulu üyelerin atamasını ve üyelerden birini başkan birini de ikinci başkan olarak görevlendirmesini yapmak,
- Fonun, kanunda belirtilen faaliyet alanı, görev ve fonksiyonlara uygun olarak fonun önerisiyle hizmet birimlerini yönetmelikle belirlemek,
- Bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde uygulanacak azamî faiz oranlarını, katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranlarını, özel cari hesaplar dâhil bu maddede belirtilen işlemlerde sağlanacak diğer menfaatlerin nitelikleri ile azamî miktar ya da oranlarını tespit etme, bunları kısmen veya tamamen serbest bi-

rakma yetkisidir.

1.4.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Bank.K.'nun kapsamında Merkez bankasının görev yetkileri;

- Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde, kanun kapsamındaki kuruluşlara ana hizmetlerinin uzantısı veya tamamlayıcısı niteliğinde hizmet veren destek hizmeti kuruluşlarını kurmak,
- Bankaların alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığına ilişkin sözleşme yapmak,
- Kanunun 15'inci maddesine göre yetkilendirilecek bağımsız denetim kuruluşlarının çalışmalarına ilişkin esasların belirlenmesinde görüş bildirmek,
- Likidite yeterliliğine ilişkin usûl ve esaslara belirlenmesinde görüş bildirmek,
- Kurul'un görüşü alınmak suretiyle mevduat hesapları ile katılım fonu hesaplarını vade ve türlerini belirlemek³⁷.
- Sigortaya tâbi olacak tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonlarının kapsamı ve tutarına ilişkin görüş bildirmek,
- Finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmelere ilişkin Kurumun koordinasyonunda, Fon ve Hazine Müsteşarlığıyla müştereken tespitte bulunmak,
- Para, kredi ve bankacılık politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda Kurumla karşılıklı görüş ve bilgi alışverişinde bulunmak,
- Kanunun 99'uncu maddesi uyarınca kurulacak Finansal Sektör Komisyonu üyeliğinde bulunmak,
- Olağanüstü hallerde, Fon kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda Fonun talebi üzerine verilecek avansın vadesi, tutarı, geri ödeme şekil ve şartları ile uygulanacak faiz oranı ve diğer hususları yine Fonun görüşünü alarak belirlemek,
- Bakanlar Kurulunun devretmesi halinde bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde uygulanacak azamî faiz oranlarını, katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranlarını, özel cari hesaplar dâhil bu maddede belirtilen işlemlerde sağlanacak diğer menfaatlerin nitelikleri ile azamî miktar ya da oranlarını tespit etme,

³⁷ **Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ**, TCMB, Sıra No: 2002/1, RG: 29 Mart 2002 - 24710

bunları kısmen veya tamamen serbest bırakma yetkisi,

1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda³⁸ düzenlenen görev ve yetkiler;

- Bankaların ve özel finans kurumlarının ve Merkez Bankasıyla uygun görülecek diğer malî kurumların yükümlülüklerine karşı bulunduracakları zorunlu karşılıklara ve umumi dispoñibiliteye ilişkin esas ve şartları belirlemek,

- Bankalar, özel finans kurumları ve yetkili müesseselerin döviz pozisyon yönetimleri ile ilgili olarak görev alanına giren hususlarda düzenleme yapmak,

- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu mevzuatı ile verilen işlemleri yürütmek,

- Risk merkezi kanalıyla bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, finansman şirketleri ve uygun görülecek benzeri malî kurumların müşterilerinin kredi ve risk bilgileri ile protestolu senet bilgilerini toplamak ve bu kurumlara bildirmek,

- Çek'e ilişkin mevzuat ile verilen görevleri yerine getirmek ve bankalararası takas odaları faaliyetlerini yürütmek,

- Elektronik para, kredi kartı ve benzeri ödeme araçlarıyla ilgili olarak inceleme, araştırma yapmak ve verilen görev ve yetkiler çerçevesinde ilgili diğer birimleri ile gerekli koordinasyonu sağlamak suretiyle, uluslararası düzenlemeleri de dikkate alarak gerektiğinde düzenleme yapmak,

ile görevlidir.

1.4.3. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı

- Sigortaya tâbi olacak tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonlarının kapsamı ve tutarına ilişkin görüş bildirmek,

- Finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmelere ilişkin Kurumun koordinasyonunda, Fon ve Merkez Bankasıyla müştereken tespitte bulunmak,

- Para, kredi ve bankacılık politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda Kurumla karşılıklı görüş ve bilgi alışverişinde bulunmak,

---

³⁸ **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu**, Kanun No: 1211, Kabul Tarihi: 14/1/1970, RG: 26/1/1970 - 13409

- Kanunun 99'uncu maddesi uyarınca kurulacak Finansal Sektör Komisyonu üyeliğinde bulunmak,
- Fon bütçesini incelemek
- Fon'un borçlanmasına izin vermek ve Fon'a ikrazen verilmek üzere ihraç edilecek özel tertip Devlet iç borçlanma senetlerinin³⁹ faiz oranları ve geri ödeme şartları da dahil olmak üzere tâbi olacağı usûl ve esasları Fon ile ortaklaşa belirlemek.

2. BANKA VE FİNANS KURULUŞLARI

2.1. BANKA

2.1.1. Kavram

Banka, İtalyanca *“banco”* deyiminden gelmektedir⁴⁰. Öğretide bankaların çeşitli yönleri göz önüne alınarak farklı tanımları yapılmıştır. Ekonomik anlamda banka tanımı, ekonomiye ödeme araçları sağlayan, nakdi sermaye ve sermayeyi temsil eden haklarla ilgili ticareti alışmış meslek olarak sürdüren ve başkaca finansal hizmet ve ödeme hizmetlerini yapan özel ya da kamu işletmeleridir⁴¹ şeklinde yapılırken hukuki anlamda, türü, kuruluşu, faaliyete geçmesi, teşkilatı ve denetimi bankalar kanunu veya diğer özel kanunlar düzenlenmiş bulunan işletmenin kanuni adıdır⁴² şeklinde yapılmıştır. İnceleme konumuz bankacılık suçları olduğundan tanım konusunda ayrıntıya girmeden kanundaki tanımı esas alacağız.

Kanunun üçüncü maddesinde banka, mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları olarak tanımlanmıştır.

2.1.2. Bankaların Sınıflandırılması

Öğretide bankalar çeşitli açıdan sınıflandırıldığını belirttikten sonra konumuz açısından önemli olan Bank.K.'nda yapılan sınıflandırmayı inceleyeceğiz. Kanunda yapılan sınıflandırmalar başlıklar halinde şunlardır.

³⁹ Hazine Müsteşarlığı'nın iç borçlanma programı çerçevesinde iç piyasada yabancı para cinsinden ihraç etmiş olduğu tahvillere Döviz Cinsinden Devlet İç Borçlanma Senetleri denilmektedir. (<http://www.isbank.com.tr/yatirim/y-yatirim-eurobond-icborclanma.html>) (04.10.2005)

⁴⁰ Mahmut T. BİRSEL, **Banka Kavramı ve Bankaların Sınıflandırılması**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 11, Sayı:4, Temmuz 1964, s.9.

⁴¹ A.Sait YÜKSEL, Aslı YÜKSEL, Ülkü YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, Genişletilmiş 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004, s.3.

⁴² Ünal TEKİNALP, **Banka Hukukunun Esasları**, İstanbul, 1988, s.8

2.1.2.1. Bankalar Kanununa Göre – Özel Kanuna Göre Kurulmuş Bankalar

Bank.K. ve özel kanunlarına göre kurulmuş banka ayırımına kanunun 2'nci maddesinin ikinci fıkrasında yer verilmiştir. Halen Ziraat Bankası ve Halk Bankasının ortak olmak üzere⁴³, Vakıflar Bankası⁴⁴, Kalkınma Bankası⁴⁵, İller Bankası⁴⁶ ve İhracat Kredi Bankası'nın⁴⁷ özel kanunu bulunmaktadır.

2.1.2.2. Banka – Merkez Bankası,

Bank.K.'na göre Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, (Merkez Bankası) adı banka olmasına karşın bu kanuna tabi değildir. Bilakis BDDK gibi sektörü düzenleyici ve denetleyici fonksiyonlara sahiptir.

2.1.2.3. Yerli – Yabancı / Merkezi Yurt İçinde –Yurt Dışında Banka,

Yerli – yabancı / merkezi yurt içi – yurt dışı ayırımının temeli bankanın kuruluşunun bu kanuna göre yapılıp yapılmamasına dayanır. Bu kanuna göre kuruluş izni alarak kurulan bankalar yerli/merkezi yurt içinde olan banka, kuruluş izni yabancı ülke kanunlarına göre alan ve merkezi yurt dışında bulunan bankalar yabancı/merkezi yurt dışında olan banka olarak kabul edilmiştir. Yabancı bankalar Türkiye'de şube açmaları durumunda bu kanuna tabi tutulmuşlardır. Kanunun 2/1, 3/1, 6/1-3-4, 9, 12/3, 23/2, 25/5 ve 106/8'inci maddelerinde buna ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

⁴³ Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun, Kanun No: 4603, Kabul Tarihi: 15.11.2000, RG: 25.11.2000 – 24241.

⁴⁴ Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu, Kanun Numarası: 6219, Kabul Tarihi: 11.1.1954, RG: 15.1.1954 - 8608

⁴⁵ Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanun (27.11.1975 Tarihli ve 13 Sayılı "Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası Kuruluşuna Dair Kanun Hükmünde Kararname", 14.11.1983 Tarihli ve 165 Sayılı "Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.'nin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 15.7.1988 Tarihli ve 329 Sayılı "Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.'nin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname" ile 12.2.1990 Tarihli ve 401 Sayılı "Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"lerin Yürürlükten Kaldırılması ve Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanun), Kanun No: 4456, Kabul Tarihi: 14.10.1999, RG: 17.10.1999-3849,

⁴⁶ İller Bankası Kanunu, Kanun Numarası: 4759, Kabul Tarihi: 13.6.1945, R.G. 23.6.1945 Sayı: 6039

⁴⁷ Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 3332, Kabul Tarihi: 25.3.1987, R.G. 31.3.1987 - 19417 (Mükerrer)

2.1.2.4. Mevduat /Katılım Fonu Kabul Eden – Kabul Etmeyen Bankalar

Bank.K. mevduat kabul eden banka, mevduat bankaları ve katılım fonu kabul eden bankalar, katılım bankalarıdır. Kabul etmeyen bankalar ise kalkınma ve yatırım bankalarıdır.

2.1.2.4.1. Mevduat Bankası

Bank.K.'na göre mevduat bankası; kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder.

2.1.2.4.1.1. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

Halen faaliyet olan özel sermayeli bankalar; Adabank A.Ş., Akbank T.A.Ş., Alternatifbank A.Ş., Anadolubank A.Ş., Denizbank A.Ş., Finansbank A.Ş., Koçbank A.Ş., MNG Bank A.Ş., Oyakbank A.Ş., Şekerbank A.Ş., T. Ekonomi Bankası A.Ş., T. Garanti Bankası A.Ş., T. İş Bankası A.Ş., Tekfenbank A.Ş., Tekstil Bankası A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.,

2.1.2.4.1.2. Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları

Faaliyette olanlar; Abn Amro Bank N.V. İstanbul Şubesi, Arap Türk Bankası A.Ş., Banca Di Roma İstanbul Şubesi, Bank Europa A.Ş., Bank Mellat İstanbul Şubesi, Citibank A.Ş., Deutsche Bank A.Ş., Fortis Bank A.Ş., Habib Bank Limited İstanbul Şubesi, HSBC Bank A.Ş., Jp Morgan Chase Bank National Association İstanbul Şubesi, Societe Generale S.A. İstanbul Şubesi, Westlb A.G. İstanbul Şubesi,

2.1.2.4.2. Katılım Bankası

Özel finans kurumu⁴⁸⁻⁴⁹ adı altında temel olarak kar-zarar ortaklığına dayalı

⁴⁸ Özel Finans Kurumları (ÖFK) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet BATTAL, **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları**, BTHAE, Yayın No:343. Ankara 1999. **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları:17 İstanbul, 2000, İsmail ÖZSOY, **Özel Finans Kurumları**, Asya Finans Yayınları, İstanbul 1997,

⁴⁹ **Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, RG:20.09.2001 – 24529, **Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Karar**, Bakanlar Kurulu Kararı Sayısı: 83/7506, RG: 19.12.1983 / 18256

olarak faaliyet gösteren finans kurumları bu kanunla birlikte Katılım bankası⁵⁰ olarak kabul edilmiştir.

Bank.K.'na göre katılım bankası; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder.

Faaliyet halindeki katılım bankaları; Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya), Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

2.1.2.4.3. Kalkınma ve Yatırım Bankası

Bank.K.'na göre kalkınma ve yatırım bankası; mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder.

Faaliyete olan kalkınma ve yatırım bankaları; Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş., Calyon Bank T.A.Ş., Çalık Yatırım Bankası A.Ş., Diler Yatırım Bankası A.Ş., GSD Yatırım Bankası A.Ş., İller Bankası, Nurol Yatırım Bankası A.Ş., T. Kalkınma Bankası A.Ş., T. Sınai Kalkınma Bankası, Taib Yatırım Bankası A.Ş. İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Tat Yatırım Bank A.Ş., T. İhracat Kredi Bankası A.Ş.

2.1.2.5. Banka – Fon Bankası

Fon bankası: Mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunu ve bu Kanun uyarınca temettü hariç ortaklık hakları ile yönetimi ve denetimi Fon'a intikal eden bankalar ile Fonun çoğunluk hissesine sahip olduğu bankaları,

Birleşik Fon Bankası A.Ş.

⁵⁰ Katılım Bankaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Emin ÖZCAN, Temel HAZIROĞLU, **Bankacılıkta Yeni Boyut: Katılım Bankacılığı**, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17 İstanbul, 2000, s. 191-195, **Türk Finans Sisteminde Katılım Bankaları**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, [http://www.ofkbir.org.tr/resimler/Katılım%20Bankalarının%20Türkiye%20Ekonomisi%20ve%20Finans%20Sektöründeki%20Yeri%20ve%20Önemi%20\(Sunum\).ppt](http://www.ofkbir.org.tr/resimler/Katılım%20Bankalarının%20Türkiye%20Ekonomisi%20ve%20Finans%20Sektöründeki%20Yeri%20ve%20Önemi%20(Sunum).ppt) (06.10.2005)

2.1.3. Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçmeleri

2.1.3.1. Kuruluş veya Türkiye'de Şube ve Temsilcilik Açma İzni

Türkiye'de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'deki ilk şubesinin açılmasına, Bank.K. 'nda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurul'un en az beş üyesinin olumlu oyuyla alınacak kararla izin verilir.

Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurul kararıyla belirlenir.

Yurt dışında kurulu bankalar, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurul'un izni ile Türkiye'de temsilcilik açabilirler.

Kurulca belirlenecek esaslara uyulması ve Kuruma bildirilmesi kaydıyla yurt içinde şube açılması serbesttir

İzin için yapılacak başvurulara ve iznin verilmesine ilişkin usûl ve esaslar Kurulca çıkarılacak yönetmelikle⁵¹ belirlenir. İzne ilişkin karar ilgiliye, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması hâlinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde bildirilir. Altı ay içinde eksiklikler giderilmezse başvuru geçersiz hale gelir.

2.1.3.1.1. Kuruluş Şartları

Türkiye'de kurulacak bir bankanın;

- a) Anonim şirket şeklinde kurulması,
- b) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması,
- c) Kurucularının Kanunda belirtilen şartları haiz olması,

⁵¹ **Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, BDDK, RG:27.06. 2001 – 24445 (4389 sayılı Kanunu göre çıkartılmıştır.)

d) Yönetim Kurulu üyelerinin Kanunun kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeye sahip olması,

e) Öngörülen faaliyet konularının plânlanan malî, yönetim ve organizasyon yapısı ile uyumlu olması,

f) Nakden ve her türlü muvazaadan âri olarak ödenmiş sermayesinin en az otuzmilyon Yeni Türk Lirası olması,

g) Ana sözleşmesinin Kanun hükümlerine uygun olması,

h) Kurumun etkin denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması,

i) Konsolide denetimini engelleyici nitelikte herhangi bir hususun bulunmaması,

j) Öngörülen faaliyet konularına ait iş plânlarını, kuruluşun malî yapısı ile ilgili projeksiyonlarını sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi de dahil olmak üzere ibraz etmesi,

Zorunludur.

Kalkınma ve yatırım bankaları için ödenmiş sermaye, (f) bendinde belirtilen tutarın üçte ikisinden az olamaz.

2.1.3.1.2. Kurucularda Aranılan Şartlar

Bankaların kurucu ortaklarının;

a) 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu⁵² hükümlerine göre müflis olmaması, konkordato ilân etmiş olmaması, uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma başvurusunun tasdik edilmiş olmaması ya da hakkında iflasın ertelenmesi kararı verilmiş olmaması,

---

⁵² **İcra ve İflas Kanunu**, Kanun No: 2004, Kabul Tarihi: 9/6/1932, RG:19/6/1932 Sayı: 2128

b) Bank.K.'nın 71'inci maddesi uygulanan bankalarda veya Fon'a devredilmiş olan bankalarda nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,

c) Tasfiyeye tâbi tutulan bankerler ile iradî tasfiye haricinde tasfiyeye tâbi tutulan finansal kuruluşlarda, faaliyet izni kaldırılan kalkınma ve yatırım bankalarında, ortaklarının temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fon'a intikal eden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılan kredi kuruluşlarında, Fon'a intikalinden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılmadan önce nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,

d) Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar bile mülga 765 sayılı TCK ve diğer kanunlar uyarınca ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis, 5237 sayılı TCK ve diğer kanunlar uyarınca üç yıldan fazla hapis cezasıyla cezalandırılmamış olması veya mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu⁵³ ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu⁵⁴ ile 5411 sayılı Bank.K. ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun⁵⁵ ve ödünç para verme işleri hakkında mevzuatın hapis cezası gerektiren hükümlerine muhalefet yahut mülga 765 sayılı TCK, 5237 sayılı TCK veya diğer kanunlar uyarınca basit veya nitelikli zimmet, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, karapara aklama veya Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ile Devlet sırlarını açığa vurma, Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar, vergi kaçakçılığı suçlarından veya bu suçlara iştirakten hükümlü bulunmaması,

e) Gerekli malî güç ve itibara sahip bulunması,

f) İşin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması,

⁵³ 7129 sayılı Bankalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine İlişkin 31.8.1979 tarihli ve 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bankalar Hakkında 22.07.1983 tarihli ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, Kanun No: 3182, Kabul Tarihi:25.4.1985, RG: 02.05.1985-18742

⁵⁴ Bankalar Kanunu, Kanun No: 4389, Kabul Tarihi:18.06.1999, RG:23.06.1999 - 23734

⁵⁵ Sermaye Piyasası Kanunu, Kanun No: 2499, Kabul Tarihi: 28/7/1981, RG: 30/7/1981-17416

g) Tüzel kişi olması hâlinde, risk grubu ile birlikte ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması,

Zorunludur.

Bankaların tüzel kişi kurucu ortaklarının doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip gerçek kişi ortaklarının yukarıda (a), (b), (c), (d), (e) ve (f) maddelerinde yer alan şartları taşıması gerekir.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla kurulmuş çok taraflı kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar hakkında (b) ve (c) maddeleri uygulanmaz.

2.1.3.1.3. Merkezi Yurt Dışında Bulunan Bankaların Türkiye'de Şube Açma Şartları

Kurulca belirlenen usûl ve esaslar çerçevesinde gerekli izni alarak Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurt dışında kurulu bir bankanın;

a) Merkezinin bulunduğu ülkede esas faaliyetlerinde yasaklamanın bulunmamış olması,

b) Merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili denetim merciinin Türkiye'de faaliyet göstermesine ilişkin olumsuz görüşünün bulunmaması,

c) Ödenmiş sermayesinin Türkiye'ye tahsis edilen kısmının kanunda belirtilen miktardan az olmaması,

d) Müdürler kurulu üyelerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen şartları ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeye sahip olmaları,

e) İzin kapsamındaki faaliyet konularına ait iş plânlarını, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmesi,

f) Dahil olduğu grubun ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması,

Zorunludur.

Merkezinin bulunduğu ülkedeki yerel düzenlemelere aykırılıkları nedeniyle fa-

aliyeti yasaklanan konularda faaliyet izni verilmez.

2.1.3.1.4. Kuruluş İzninin İptali

Bir bankanın kuruluş izni;

- a) İznin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması,
- b) Kuruluş izninin verildiği tarihten itibaren dokuz ay içerisinde faaliyet izni için başvurulmaması,
- c) Kuruluş izninden vazgeçildiğinin beyan edilmesi,
- d) İznin verilmesinde aranan şartların, faaliyete geçilinceye kadar kaybedilmesi,
- e) Faaliyet izni alınmamış olması,
- f) İradi olarak kanunda belirtilen bankacılık faaliyetlerin tümünden vazgeçilmesi ve iradi tasfiyenin tamamlanması,
- g) Devrolunan bankanın birleşme veya bölünme işlemlerinin tamamlanması,
- h) Bu Kanunun 106'ncı maddesi kapsamında tasfiye veya iflas takibatının tamamlanması,

Hâllerinden herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, Kurul'un en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlar iptal edilir.

2.1.3.2. Faaliyet İzni

Bank.K. hükümleri çerçevesinde kuruluş veya Türkiye'de şube açma izni alan bankaların, Kurul'dan ayrıca faaliyet izni alması gereklidir. Kurul tarafından verilecek izin -aksi kararlaştırılmış olmadıkça- Bank.K. 4'üncü maddede belirtilen bütün faaliyetleri aynı maddenin son fıkrasındaki sınırlamalar çerçevesinde kapsar. Verilen faaliyet izinleri Resmî Gazetede yayımlanır.

Kurum, kanun ve Kurul'un çıkardığı düzenlemelerdeki şartları taşımayanlara

gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için altı ayı geçmemek üzere süre verir. Bu süre içinde yeniden başvuranlar hakkında yapılan inceleme sonucunda durumları uygun bulunmayanlara verilmiş olan kuruluş izni geçersiz olur ve sonuç yazılı olarak bildirilir.

2.1.3.2.1. Faaliyet İzni Koşulları

Kuruluş izni almış olan bankaların faaliyete geçebilmesi için;

a) Sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması,

b) Kurucuların asgarî sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin Fon hesabına yatırıldığına dair belgeyi ibraz etmesi,

c) Faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması,

d) Yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri sahip olması,

e) Kurulca faaliyet konularını yürütebilecek yeterliliğe sahip bulunduğu kanaatine varılması,

Gerekir.

2.1.3.2.2. Faaliyet İzninin İptali veya Sınırlandırılması

Bir bankanın, faaliyet izninin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması veya faaliyet izninin alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi ya da bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması hâlinde faaliyet izni iptal edilir.

Faaliyet izninin alındığı tarihten itibaren bir ay içerisinde ilgili kuruluş birliğine üye olunmaması veya sisteme giriş payının kalan taksitlerinin Fon hesabına yatırılmamış olması ve bu yükümlülüklerin Kurum tarafından yapılan uyarıya rağmen yerine getirilmemesi durumunda, Bank.K. 4'üncü madde birinci fıkra (a) ve (b) bentleri dışın-

da kalan faaliyet konuları Kurulca tek tek sınırlandırılabilir.

Türkiye'de şubesi bulunan yurt dışında kurulu bankaların, kurulu bulundukları ülkede herhangi bir nedenle faaliyet izninin kaldırılması, faaliyetlerinin durdurulması, iflas veya tasfiyelerine karar verilmesi veya konkordato ilân etmeleri hâlinde, bunların Türkiye'deki şubelerinin faaliyet izinleri Kurul tarafından kaldırılır.

Bank.K. 4'üncü madde birinci fıkra (a) veya (b) bentleri kapsamında bir kredi kuruluşuna verilen yetkinin Kurul tarafından kaldırılması, faaliyet izninin kaldırılması hükmündedir.

2.1.3.3. Sınır Ötesi Faaliyetler

Türkiye'de kurulan bankaların, kıyı bankacılığı bölgeleri de dahil olmak üzere yurt dışında şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmaları, Bank.K.'nda yer alan kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümlere ve Kurulca belirlenecek esaslara uyulması kaydıyla Kurul'un iznine tâbidir.

2.1.4. Bankaların Yapısı (Kurumsal Yönetim)

Kanunun genel gerekçesi ve madde gerekçelerinde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere bankacılık alanındaki uluslararası belgeler ile yaşanan ekonomik krizler dikkate alınarak bankaların örgüt içi yapılanmasında kurumsal yönetim ilkeleri temel alınmıştır.

Bankacılıkta kurumsal yönetim, kuruluşların iş ve faaliyetlerinin yönetim kurulu ve üst düzey yönetimlerince idare edildikleri bir yapıyı ifade eder⁵⁶.

OECD'nin (Organization for Economic Cooperation and Development), çalışmasında kurumsal yönetim *"bir şirket yönetiminde yer alan yönetim kurulu, hissedarlar ve diğer pay sahipleri arasındaki ilişkiler dizini"* olarak tanımlanmıştır.

Kurumsal yönetim alanında OECD ilkeleri kabul görmekle birlikte, bankacılıkta etkin uygulamalara ilişkin Basel Komite tarafından yayımlanan temel ilkeler⁵⁷ banka-

⁵⁶ **Bankalarda Kurumsal Yönetim** Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 32, 2000, s.95, 96

⁵⁷ Basel Komitesinin Kurumsal Yönetimle ilişkin temel ilkeleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Bankalarda Kurumsal Yönetim**, Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, Eylül 1999, **Bankalarda Kurumsal Yönetim** Türkiye Bankalar Birliği,

lar açısından daha özel nitelik taşımaktadır. Basel Komitesinin bankalarda etkin kurumsal yönetimdeki temel yaklaşımı kurumsal yönetim düzenlemeleri ile bankaların risklerinin etkin olarak izlenmesi ve denetlenmesinin sağlanmasıdır⁵⁸.

Kurumsal yönetim yapı ve süreçleri ile ilkeler SPK ile kuruluş birliklerinin de görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Kanunun belirtilen şartları taşımayan kişiler, bankalarda genel müdür, genel müdür yardımcısı veya imza yetkisini haiz görevli olarak çalıştırılmazlar, çalışıyorlarsa bu kimselerin imza yetkilerini derhal kaldırmak zorundadırlar.

Kurumca yapılan denetimlerde, mevzuat hükümlerini ihlâl ettikleri ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürdükleri tespit edilen ve haklarında kovuşturma istenilen banka mensuplarının, imza yetkileri Kurul kararı ile geçici olarak kaldırılır.

Bankaların yönetim kurulu üyeleri ile müdürler kurulu başkan ve üyeleri, seçilmeleri veya atanmalarından sonra yerel ticaret mahkemesi huzurunda yemin ederek göreve başlayabilirler. Bu kişiler ile genel müdür ve yardımcıları ve imza yetkisine sahip mensuplarından bölge müdürleri, şube müdürleri ve genel müdürlük merkez teşkilatında yer alan bölüm, kısım, grup ve bunlara eşdeğer isimler altında faaliyet gösteren birimlerin yöneticileri 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa⁵⁹ tâbidirler.

Yönetim kurulu, denetim ve kredi komitesi ile müdürler kurulu kararları, aralarında açıklık bırakılmamak ve satır aralarında çıkıntı olmamaksızın, tarih ve numara sırasıyla 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun defterlerle ilgili hükümleri gereğince onaylanmış birbirini izleyen sayfa numaralı ayrı birer deftere metnin doğruluğundan hiçbir şekilde şüphe doğurmayacak şekilde günü gününe kaydedilir ve her kararın altı, üyeler tarafından karar tarihinden itibaren en geç bir ay içinde imza olunur. Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, yıl sonlarında ciltlettirilmeleri kaydıyla karar defterleri yerine yaprakları noterce tasdikli ve müteselsil sıra numaralı ayrı kalamoza

---

Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 32, 2000, Melike ALPARSLAN, **Bankacılık Sistemlerinde Düzenleyici Rejim ve Temel İlkeleri**, Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000,

⁵⁸ Melike ALPARSLAN, s. 62

⁵⁹ **Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu**, Kanun No: 3628, Kabul Tarihi: 19.4.1990, RG: 4.5.1990 - 20508

kullanılabilir.

2.1.4.1. Yönetim Kurulu

2.1.4.1.1. Oluşumu

Bankaların yönetim kurulları genel müdür dahil en az beş kişiden oluşur. Genel müdür, bulunmadığı hallerde vekili, yönetim kurulunun doğal üyesidir. Kanunda genel müdür için öngörülen şartlar, yönetim kurulu üyelerinin yarıdan bir fazlası için de aranır. Murahhas üyelerin genel müdür için aranan şartları taşımaları zorunludur. Yönetim kurulu üyeliğine seçilenler ve herhangi bir nedenle boşalma hâlinde görevlendirilenler, aranan şartları taşıdıklarını gösteren belgelerle birlikte yedi iş günü içerisinde Kuruma bildirilir. Genel müdürlük ve yönetim kurulu başkanlığı görevleri aynı kişi tarafından icra edilemez. Yönetim kurulu üyelerinin Bank.K.'nda kurucu ortaklara ilişkin 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde belirtilen şartları taşıması gerekir.

Yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunması durumunda Türkiye'deki yönetim merkezlerinde, yönetim kurulu yetki ve sorumluluklarını taşıyan, merkez şube müdürünün de dahil olduğu en az üç kişilik bir müdürler kurulu oluşturmaları zorunludur. Bank.K. uygulanmasında müdürler kurulu yönetim kurulu hükmünde olup, yönetim kurulu için belirtilen şartlar müdürler kurulu üeleri için de aranır.

2.1.4.1.2. Yetki ve Sorumlulukları

İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin ilgili mevzuata uygun olarak tesis edilmesi, işlerliğinin, uygunluğunun ve yeterliliğinin sağlanması, finansal raporlama sistemlerinin güvence altına alınması, banka içindeki yetki ve sorumlulukların belirlenmesi yönetim kurulunun sorumluluğundadır.

Yönetim kurulu, Bank.K.'nın 37'nci maddesi uyarınca faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi, finansal tabloların hazırlanması, onaylanması, denetlenmesi, yetkili mercilere sunulması ve yayımlanması dâhil finansal raporlama sistemini, görev, yetki ve sorumlulukları belirlemek, bilgi sistemlerini yeterli hale getirmek ve uygulamayı gözetmekle yükümlüdür.

Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idarî esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yönetim kurulu kredi açma yetkisini Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir.

Bank.K. uyarınca Kurul tarafından alınması istenen önlemleri yerine getirmekle yönetim kurulu görevlidir.

Yönetim kurulu üyeleri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları, bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.

2.1.4.2. Denetim Komitesi

2.1.4.2.1. Oluşumu

Denetim komitesi, yönetim kurulunun denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere yönetim kurullarınca icraî görevi bulunmayan en az iki yönetim kurulu üyesinden oluşturulur. Türkiye'de şube olarak faaliyet gösteren bankalarda ise kendisine bağlı icraî mahiyette faaliyet gösteren bir birim bulunmayan müdürler kurulu üyelerinden biri görevlendirilir.

Denetim komitesi üyelerinin atamalarının ardından en geç yedi iş günü içinde Kurulca belirlenen niteliklere sahip olduklarına ilişkin bilgi ve belgelerle Kuruma bildirilir.

2.1.4.2.2. Yetki ve Sorumlulukları

Yönetim kurulu adına bankanın iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini, bu sistemler ile muhasebe ve raporlama sistemlerinin ilgili düzenlemeler çerçevesinde işleyişini ve üretilen bilgilerin bütünlüğünü gözetmek, bağımsız denetim kuruluşlarının yönetim kurulu tarafından seçilmesinde gerekli ön değerlendirmeleri yapmak, yönetim kurulu tarafından seçilen bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetlerini düzenli olarak izlemek, Bank.K. kapsamında ana ortaklık niteliğinin

deki kuruluşlarda, konsolide denetime tâbi kuruluşların iç denetim işlevlerinin konsolide olarak sürdürülmesini ve eşgüdümünü sağlamakla görevli ve sorumludur.

İç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemleri kapsamında oluşturulan birimlerden ve bağımsız denetim kuruluşlarından; görevlerinin ifasıyla ilgili olarak düzenli raporlar almak ve bankanın faaliyetlerinin sürekliliği ve güven içinde yürütülmesini olumsuz etkileyebilecek hususlar veya mevzuata ve iç düzenlemelere aykırılıklar bulunması hâlinde bu hususları yönetim kuruluna bildirmekle görevlidir.

Altı aylık dönemleri aşmamak kaydıyla icra ettiği faaliyetlerin sonuçları ile bankada alınması gereken önlemlere, yapılmasına ihtiyaç duyulan uygulamalara ve bankanın faaliyetlerinin güven içinde sürdürülmesi bakımından önemli gördüğü diğer hususlara ilişkin görüşlerini yönetim kuruluna bildirmekle sorumludur.

Bankanın tüm birimlerinden, anlaşmalı destek hizmeti kuruluşları ve bağımsız denetim kuruluşlarından bilgi ve belge almaya, bedeli banka tarafından karşılanmak suretiyle konularında ihtisas sahibi kişilerden yönetim kurulunun onayına bağlı olarak danışmanlık hizmeti sağlamaya yetkilidir.

Denetim komitesinin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usûl ve esasları yönetim kurulu tarafından düzenlenir.

2.1.4.3. Genel Müdür ve Yardımcıları

2.1.4.3.1. Genel Müdür

Banka genel müdürlerinin hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde, mühendislik alanında lisans düzeyinde öğrenim görmüş olanların ise belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş olmaları ve bankacılık veya işletmecilik alanında en az on yıllık meslekî deneyime sahip olmaları gerekir.

Yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki merkez şubesi müdürünün sahip olması gereken nitelikler ve atanmalarına veya görevden ayrılmasında genel müdüre ilişkin hükümler uygulanır.

2.1.4.3.2. Genel Müdür Yardımcıları

Genel müdür yardımcılarının en az yedi yıllık meslekî deneyime sahip ve asgarî üçte ikisinin yukarıda belirtilen alanlarda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması şarttır. Başka unvanlarla istihdam edilseler bile yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda icraî nitelikte görev yapan diğer yöneticiler de bu Kanunun genel müdür yardımcılara ilişkin hükümlerine tâbidir.

Genel müdürlüğe ve yardımcılıklarına atanacakların, Kanunda aranan şartları taşıdıklarını gösteren belgelerle birlikte Kuruma bildirilmesi zorunludur. Bildirimden itibaren yedi iş günü içinde Kurumca olumsuz görüş açıklanmaması durumunda ilgili kişilerin atamaları yapılabilir. Herhangi bir nedenle görevden ayrılan genel müdür ve yardımcılarının görevden ayrılma nedenleri, ilgili banka ve görevden ayrılan tarafından yedi iş günü içinde Kuruma bildirilir.

Genel müdür ve genel müdür yardımcıları, konsolide denetime tâbi ortaklıklar hariç başka bir ticari kuruluşta tam veya yarı zamanlı olarak görev alamaz.

2.1.4.4. İç Sistemler

Bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler.

İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin kuruluşuna, işleyişine, yeterliliğine, oluşturulacak birimlere, icra edilecek faaliyetlere, üst yönetimin görev ve sorumlulukları ile Kuruma yapılacak raporlamalara ilişkin usûl ve esaslar Kurulca çıkarılan Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelikte⁶⁰ belirlenmiştir.

2.1.4.4.1. İç Kontrol Sistemi

Bankalar, iç kontrol sistemi⁶¹ kapsamında, faaliyetlerinin mevzuata, iç düzen-

⁶⁰ Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik, BDDK, RG:08.02.2001 - 24312

⁶¹ Sinan ASLAN, Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim, Avcıol Basım-Yayım, İstanbul, 2003,

lemelerine ve bankacılık teamüllerine uygun olarak yürütülmesini, muhasebe ve raporlama sisteminin bütünlüğünü, güvenilirliğini ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini her seviyedeki personeli tarafından uyulacak ve uygulanacak sürekli kontrol faaliyetleri ile sağlamak, görevlerin fonksiyonel ayrımlarını, yetki ve sorumlulukların paylaşımını, fon ödemelerini, banka işlemlerinin mutabakatını, varlıkların korunmasını ve yükümlülüklerin kontrol altında tutulmasını temin etmek, maruz kalınan her türlü riskin tanınması, değerlendirilmesi ve yönetimi için gerekli alt yapıyı hazırlamak ve yeterli iletişim ağını oluşturmak zorundadır.

İç kontrol faaliyetleri yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak iç kontrol birimi ve personeli tarafından yürütülür.

2.1.4.4.2. Risk Yönetimi Sistemi

Bankalar risk yönetimi sistemi⁶² kapsamında, risk politikalarını Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde oluşturmak, uygulamak ve raporlamak zorundadır. Risk yönetimi faaliyetleri yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak risk yönetimi birimi ve personeli tarafından yürütülür.

2.1.4.4.3. İç Denetim Sistemi

Bankalar bütün birim, şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan bir iç denetim sistemi⁶³ kurmakla yükümlüdür. Bu kapsamda, faaliyetlerin mevzuata, ana

---

s.122 vd., ÖNDER, s.21 vd, Erdal NOYAN, **Bankalar Hukuku**, Adil Yayınevi, Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Ankara 2002, s.234 vd.,

⁶² Risk yönetimine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **İşletme Risklerinin Yönetim ve Denetimi İçin Sağlam Uygulamalar**, Bankacılar Dergisi, Sayı 46, 2003, s.81 vd., **Operasyonel Risk Veri Tabanı**, TBB, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2004, s.124 vd., Salih Tanju YAVUZ, **Risk Yönetimi ‘İçeri’ Aktif Pasif Yönetimi ‘Dışarı’ (mı?) “Aktif Pasif Komitesi (APKO) Faiz Riski Yönetiminin Neresinde?”**, Bankacılar Dergisi, Sayı 41, 2002, s.21 vd., NOYAN, s.234 vd., Reha UZ, **Risk Yönetimi ve Basel II’nin Finans Sektörü ve Firmalara Etkileri**, <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/20nisan/risk.ppt#268,1>, (07.10.2005) YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.119 vd., **Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi**, <http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/sunumlar/riskmanagementNY.pdf>, (07.10.2005) **Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme**, Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2004, s.18 vd., YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.119 vd.,

⁶³ Bankalarda İç Denetime ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Sinan ASLAN, **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim**, Avcıol Basım-Yayım, İstanbul, 2003., **Bankalarda İç Denetim Sistemleri**, <http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/denetim.doc>, (09.10.2005) NOYAN, s.223 vd., Ahmet EROL, **Finansal Kurumların Denetim ve Vergilemesi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, Temmuz 2000, ÖNDER, s.18 vd., Mikail ALTAN, **Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2001, s.298 vd., YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.166-167.,

sözleşmeye, iç düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğu, banka müfettişleri tarafından denetlenir.

İç denetim faaliyetleri, tarafsız ve bağımsız bir şekilde, gerekli meslekî özen gösterilerek, yeterli sayıda müfettiş tarafından yerine getirilir. Ana ortaklık niteliğindeki bankanın iç denetiminde görev alanlar konsolidasyona tâbi ortaklıklarda iç denetim görevini ifa edebilir. İç denetimle görevli birimce veya yetkili müfettişlerce Bankalar Kanununun 29’uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamında düzenlenecek iç denetim raporunun, en az üçer aylık dönemler itibarıyla ve denetim komitesi aracılığıyla yönetim kuruluna tevdi zorunludur.

2.1.5. Bankacılık Faaliyetleri

2.1.5.1. Kavram

4389 sayılı Kanunda yer alan *“bankacılık işlemi/işlemleri”* kavramı yerine mevcut kanunda *“bankacılık faaliyeti”* kavramı tercih edilmiştir. Ancak kanunun gerekçesinde ve bazı maddelerde (Bank.K. madde 30/1 ve 135/4) her iki kavram birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılmıştır.

Faaliyet kavramı, işlemine göre daha geniş kapsamlıdır.

Bankacılık faaliyetinin tanımı kanunda yapılmamıştır. Aynı şekilde öğretide tanım yapmaktan kaçınılmış olmasına karşın bankacılık işletmesinin üretim faktörleri olan emek, sermaye ve mekanik gücün bağdaştırılma ve kombine edilmesi⁶⁴ olarak tanımlandığı görülmektedir. Tanım yapmaktan kaçınma nedeni ise bankaların klasik bankacılık faaliyetleri dışındaki diğer alanlarda faaliyet gösterebilmesi ve yeni faaliyet alanlarının ortaya çıkması olası karşısında yapılacak tanımın yetersiz kalacağı endişesidir.

Kanun faaliyetin tanımlanması yerine faaliyetlere türleri saymıştır.

2.1.5.2. Sınıflandırma

Bankacılık faaliyetleri; konularına, niteliklerine vs. yönlerine göre ayrımlara tabii tutularak çeşitli şekillerde sınıflandırılması yapılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan

---

⁶⁴ YÜKSEL, *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, s.5.

bazıları şunlardır.

2.1.5.2.1. Fon Oluşturma – Fon Kullandırma Faaliyetleri

Fon oluşturma; özkaynaklar (sermaye, yedek akçeler ve devreden kârlar) ve yabancı kaynaklar (mevduatlar, kısa vadeli ve uzun vadeli borçlanmalar)⁶⁵

Fon kullandırma; kredi verme, leasing, iştirakte bulunma ve proje finansmanı, kıymetli maden ticareti ve ticari emtia piyasası işlemleri⁶⁶

2.1.5.2.2. Kredi İşlemleri- Özel İşlemler – Bankacılık Hizmetleri

Kredi işlemleri; aktif kredi işlemleri (ödünç/kredi) pasif kredi işlemleri (mevduat)

Özel işlemler; para ve sermaye piyasasında yapılan işlemler

Bankacılık hizmetleri (dar anlamda); ödeme işleri (nakit, çek ve ciro, döviz) ile değerli kağıt ve yatırım işlemleri (emisyon, değerli kağıt ticareti, koruma ve yatırım danışmanlığı)⁶⁷

2.1.5.2.3. Bilançoya göre bankacılık faaliyetleri

Bankacılık faaliyetine en eski ayrımdır. Bankacılık faaliyeti, banka bilançosunun aktif veya pasif tablosunda bulunuşuna ya da bilançoda hiç yer almamasına göre sınıflandırma yapılır.

Aktif faaliyetleri; kredi verme, alacaklı cari hesapları, iştirakler, faiz alacaklarıdır. Pasif faaliyetleri; mevduat kabulü, tahvil çıkarılması, reeskont işlemleri gibi bankayı borçlu kılan işlemlerdir⁶⁸.

2.1.5.2.4. Niteliğine Göre Bankacılık Faaliyeti

Bu ayrım yalnızca bankalar tarafından yapılabilecek faaliyetler ile (dar anlam-

---

⁶⁵ ALTAN, s.105 vd.,

⁶⁶ ALTAN, s.127 vd.,

⁶⁷ YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.7.

⁶⁸ İbrahim KAPLAN, **Banka Sözleşmeleri Hukuku Cilt I**, Dayınları Hukuk Yayınları, Ankara 1996, s.3.

da) banka dışı kurumlar yanında bankalar tarafından da yapılabilecek faaliyetlerdir. Dar anlamda bankacılık faaliyetleri; bu kapsamdaki faaliyet istisnaları olmasına karşın mevduat ve katılım fonu kabulü ile kredi verme sayılabilir⁶⁹.

2.1.5.3. Faaliyet Konuları

4389 sayılı kanundan farklı olarak Bank.K.'nun 4'üncü maddesinde, faaliyet konularını tek tek sayılmış ayrıca maddede sayılanlar dışındaki faaliyetlerin bankacılık faaliyeti olarak belirlenmesinde Kurul'a yetki vermiştir. Anılan madde hükmüne göre faaliyet konuları;

- a) Mevduat kabulü.
- b) Katılım fonu kabulü.
- c) Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri.
- d) Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri.
- e) Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- f) Saklama hizmetleri.
- g) Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- h) Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri.
- i) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.
- j) Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım

---

⁶⁹ Selman DURSUN, **Ekonomik Suçlar ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.137-138.

taahhüdü işlemleri.

k) Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.

l) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.

m) Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.

n) Yatırım danışmanlığı işlemleri.

o) Portföy işletmeciliği ve yönetimi.

p) Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.

r) Faktöring ve forfaiting işlemleri.

s) Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.

t) Finansal kiralama işlemleri.

u) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.

v) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

Üçüncü bölümde izinsiz faaliyette bulunma suçu başlığı altında bankacılık faaliyetine ilişkin ayrıntılı inceleme yapılacaktır.

2.1.6. Bankaların Denetimi

Bank.K.'nın amaçları olan finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasının gerçekleştirilebilmesi ile ekonomik istikrarın korunması ve banka-

ların bir güven ve itibar kurumu olmaları nedeniyle sıkı bir denetim öngörülmüştür⁷⁰. Bank.K. iç ve dış olarak sınıflandırabileceğimiz denetime yer vermiştir.

2.1.6.1. İç Denetim

Bank.K., iç denetimle ilgili olarak denetim komitesi ve iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemlerinin kurulmasını öngörmüştür. Komite ve yönetim sistemlerinin oluşumu ile görev ve yetkilerine ilişkin bilgiler yukarıda bankaların yapısı başlığı altında incelendiğinden burada ayrıca bir açıklama yapılmayacaktır.

2.1.6.2. Dış Denetim

Bank.K., dış denetim kapsamında iki tür denetim öngörmüştür. Bunlar, Kurum ve bağımsız dış denetim kuruluşlarınca gerçekleştirilen denetimlerdir.

2.1.6.2.1. BDDK Denetimi

BDDK'nın bankalar üzerindeki denetime ilişkin görev ve yetkileri yukarıda Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu başlığı altında ayrıntılı olarak açıklandığından tekrardan kaçınmak amacıyla burada yer verilmeyecektir.

2.1.6.2.2. Bağımsız Denetim

Bağımsız denetim; denetlenenler ile bunlarla konsolidasyon kapsamında bulunan ortaklıkların hesap ve kayıtlarının kuruluşlarca, Kurulca belirlenen⁷¹ denetim ilkelere göre incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarına dayanılarak hesap ve kayıtların Bank.K.'nin finansal raporlama⁷² ve özkaynaklar ve standart oranlar'a⁷³ ilişkin hüküm-

⁷⁰ ALTAN, s.11, Türkan ÖNDER, **Batan Bankalar, Bağımsız Denetim ve Meslek Ahlakı**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2001, s. 18, BATTAL, Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden ÖFK, ., s.88, ALTAN, s.297, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.166, Mehmet TAKAN, **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim**, Nobel Yayınları, Ankara. 2002, s.533, Öztin AKGÜÇ, **100 Soruda Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1992, s.199, Servet TAŞDELEN, **“4491, 4672 ve 4743 sayılı Yasalarla Değişik Bankalar Kanunu Şerhi”**, Özbay Ofset Matbaası, Ankara, 2002, s.81-82,

⁷¹ **Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik**, BDDK, RG: 31.01.2002 - 24657 (Mükerrer)

⁷² **Muhasebe Uygulama Yönetmeliği**, BDDK, RG: 22.06.2002 – 24793 (Mükerrer), **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik**, BDDK, RG: 31.01.2002 – 24657, **Kamuya Açıklanacak Mali Tablo ve Raporlara İlişkin Sayılı Genelge**, BDDK, Genelge No: 2005/1,

⁷³ **Yabancı Para Net Genel Pozisyon / Özkaynak Standart Oranının Bankalarca Konsolide ve Konsolide Olmayan Bazda Hesaplanması ve Uygulanması Hakkında Yönetmelik**, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, RG: 19.02.2006 - 26085

lere uygunluğu hususunda oluşturulan görüş çerçevesinde konsolide ve konsolide olmayan mali tabloların onaylanması ve rapora bağlanmasıdır⁷⁴.

Bank.K. hükümlerinde, bağımsız denetim zorunlu ve seçimli olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir.

2.1.6.2.2.1. Bağımsız Denetimin Zorunlu Olduğu Haller

- Bank.K. 39'uncu madde ikinci fıkra uyarınca bankaların genel kurullarına sunacağı yıllık finansal raporların bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanması şarttır.
- Bank.K. 40'ıncı madde uyarınca bankalar, bağımsız denetim raporunu da içeren yıllık faaliyet raporu hazırlamak zorundadırlar.
- Bank.K. 124'üncü madde ikinci fıkra uyarınca Fonun yıllık hesapları bir bağımsız denetim şirketince de denetlenir.

2.1.6.2.2.2. Bağımsız Denetimin İhtiyari Olduğu Haller

- Bank.K. 95'inci madde yedinci fıkra uyarınca Başkan, gerekli gördüğünde ve özellik arz eden konularda bağımsız denetim kuruluşlarını ilgili konu hakkında inceleme yapılması için görevlendirme yetkisi vardır.
- Bank.K. 101'inci madde beşinci fıkra uyarınca Kurul, Kurumun yıllık hesaplarını bir bağımsız denetim şirketine denetletebilir
- Bank.K. 24'üncü madde üçüncü ve dördüncü fıkra hükümleri uyarınca bağımsız denetim yoluna gidebilir.

2.2. FİNANS KURULUŞLARI

Kurumun düzenleme ve denetleme fonksiyonunun kapsamı, Ulusal Program çerçevesinde finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri ile bunların faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bankaların yanı sıra finansal holding şirketlerinin, finansal kiralama şirketlerinin, faktoring şirketlerinin, finansman şirketlerinin ve

⁷⁴ Bağımsız Denetim konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Celal KEPEKÇİ, **Bağımsız Denetim**, Siyasal Kitapevi, 4.Baskı, Ankara 2000, Mustafa YAVAŞOĞLU, **Sermaye Piyasası Mevzuatında Bağımsız Denetim**, Seçkin, Ankara 2001, Ersin GÜREDİN, **Denetim**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 10.Baskı, İstanbul, Ekim 2000, Atilla UYANIK, **Denetim, Muhasebe ve Vergilendirme (Sigorta Sektörü Uygulamalı)**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Kasım 2001, Yurdakul ÇALDAĞ, **Denetim ve Raporlama Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri**, TÜRMOB Yayınları-200, Ankara, 2003, Nejat BOZKURT, **Muhasebe Denetimi**, Gözden Geçirilmiş 3.Baskı, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Kasım 2000,

finansal piyasalarda faaliyet gösteren Kurulca belirlenecek diğer kuruluşlar ile bunlara destek hizmeti sağlayan kuruluşların faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi fonksiyonları BDDK'ya aittir.

Finansal piyasalarda istikrarın sağlanmasını teminen bu piyasalarda yer alan aktörlerin tek bir denetim ve gözetim otoritesi tarafından düzenlenmesi ve denetlenmesi, uluslararası uygulamalarda da kabul gören bir yaklaşım olup, finansal piyasaların daha etkin bir şekilde işlemlerini sağlamaktadır. Öte yandan finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinde çoğunlukla Kanun kapsamındaki kuruluşlar pay sahibi olup, halihazırda söz konusu ortaklıklar konsolide denetime tâbi tutulmaktadır. Bu itibarla, söz konusu kuruluşların düzenleme ve denetleme yetkisinin bir bütün olarak kullanılmasını teminen bu yetkinin Kuruma verilmesi öngörülmüştür. Kurum faaliyetlerini ilgili mevzuatla kendisine verilen yetkiler çerçevesinde yürütecektir.

Kurum, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundan farklı olarak; bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatlarda yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek, yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası malî, iktisadî ve meslekî teşekküllere üye olmakla görevli ve yetkili kılınmıştır.

2.2.1. Finansal Holding Şirketi

Uluslararası finans piyasalarında yaşanan yapısal değişim sürecinde, finansal hizmetlerin biçimleri arasındaki farklar azalmasına paralel olarak bunların birlikte sunulması yaygınlık kazanmıştır. Finansal grupların bir türü olarak ortaya çıkan finansal holding şirketleri, bankacılık, sigortacılık ve menkul kıymetler gibi birbirlerinden önemli farklılıklar taşıyan finansal hizmet türlerinin aynı örgütlenme çatısı altında sunulduğu kurumsal yapılar olarak ekonomilerdeki ağırlığını artırmaktadır.

Finansal sektördeki bu yapısal değişim süreci bir taraftan finansal sistemin etkin çalışmasına katkıda bulunurken, diğer taraftan finansal şirketlerin ve finansal sistemin maruz kalabileceği risklere yeni boyutlar eklemektedir. Finansal holding şirketleri-

nin ve özellikle bu finansal holding şirketlerinin parçası olan bankalar, sigorta şirketleri ve yatırım şirketlerinin malî güçlüklerle karşılaşmaları durumunda, bu malî güçlükler, malî sistem için ciddi istikrarsızlık kaynağı olabilmekte ve mudiler, sigorta poliçesi sahipleri ve yatırımcıları etkileyebilmektedir. Bu açıdan, finansal holdinglere ilişkin uygun denetim kavramlarının geliştirilmesi gerekliliği uluslararası forumlarda da ifade edilmiştir. Finansal holding şirketlerinin bünyesindeki bankalar, sigorta şirketleri ve yatırım şirketleri için ek denetim sisteminin oluşturulması da “uygun denetim” kademelerinden birisidir.

Bu çerçevede, finansal holding şirketleri Haziran 1992’de AB Konseyi tarafından kabul edilen 92/30/EEC sayılı Direktif kapsamına alınmıştır. Ayrıca, 16 Aralık 2002 tarihinde, bir büyük malî ortaklığa bağlı olan kredi kuruluşları, sigorta şirketleri ve yatırım şirketlerinin ek denetimi hakkında hükümler içeren 2002/87/EC sayılı Direktif AB Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Direktifte, finansal holding şirketlerinin tanımı, bu kuruluşların ek denetimlerinin kapsamı, sermaye yeterliliği, risk yoğunlaşması, grup içi işlemler ve iç kontrol mekanizmaları ile risk yönetim süreçleri ve bağlı ortaklıklarının denetiminden sorumlu yetkili otoriteleri arasındaki işbirliği düzenlenmiştir.

Bank.K. 2’nci maddesinde finansal bütünleşmeyi ve konsolide denetimi sağlamak üzere finansal holding şirketleri kanun kapsamına dâhil edilmiştir.

2.2.1.1. Tanım

Bank.K.’nda finansal holding şirketi, içlerinden en az bir tanesi bir kredi kuruluşu olmak şartıyla bağlı ortaklıklarının tümü veya çoğunluğu kredi kuruluşu veya finansal kuruluş olan şirketi olarak tanımlanmıştır.

2.2.1.2. Uygulanacak Hükümler

Bir finansal holding şirketi bünyesindeki bankalar, sigorta şirketleri ve yatırım şirketlerinin ek denetiminin etkili olabilmesi için, bu ek denetimin; yapıları ne olursa olsun, birden fazla sektördeki finansal faaliyetleri "*önemli*" kabul edilen düzeyde olan ya da bir başka deyişle, önceden tespit edilmiş belirli eşik değerleri aşan bütün finansal holding şirketlerine uygulanması gerekir. Bu bağlamda Kurul, finansal holding şirketlerinin kapsamını belirlemeye, kurulmasını zorunlu tutmaya ve söz konusu eşik değerleri belirlemeye yetkili kılınmıştır.

Finansal holding seviyesinde ödeme gücü, risk yoğunlaşması, grup içi işlemler, iç denetim ve risk yönetiminin uygun ve doğru yapılıp yapılmadığı konularında basiretli denetim için, finansal holding şirketlerinin gerçekleştirecekleri faaliyetlerin ve bu şirketlere ilişkin sermaye yeterliliği, iç sistemler ve konsolide denetim gibi hususların uygulamasına ilişkin esasları belirleme yetkisi Kurula verilmiştir.

Finansal holding şirketi içindeki kuruluşların aynı grup içindeki diğer şirketlere veya bu grup içindeki şirketlerle yakın ilişki içerisinde bulunan gerçek veya tüzel kişilere doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olduğu, sözleşmeden doğan veya doğmayan ve ödeme için olsun veya olmasın bir yükümlülüğün ifasına yönelik bütün işlemler “*grup içi işlemler*” anlamına gelmektedir. Bu madde uyarınca ödeme gücü, sermaye yeterliliği ve risk yoğunlaşmasının değerlendirilmesinde grup içi işlemlerin kontrolü ve denetimi büyük önem arz etmektedir.

Kurum, bir finansal holding şirketi nezdinde konsolide edilen ortaklıklarının malî durumunu; özellikle ödeme gücü, özkaynak araçlarının ana ve bağlı ortaklıklarda birden çok kullanımının sermaye üzerinde yaratacağı olumsuz etkinin ortadan kaldırılması, risk yoğunlaşması ve grup içi işlemleri bakımından grubun genel düzeyiyle karşılaştırarak değerlendirmelidir.

Finansal holding şirketlerinin Kanunun uygulanmasında tâbi olacağı hükümler tadadi belirlenmiş ve bu şirketlerin esas itibarıyla diğer ortaklıklara iştirak edecek olması sebebiyle, Kanunda yer alan oran ve sınırların bu şirketler açısından sadece konsolide esasta uygulanması öngörülmüştür.

Finansal holding şirketleri hakkında, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde Bank.K.’nın 14, 15, 16, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 78, 93, 95 ve 96”ncı madde hükümleri ve bu maddelere ilişkin ceza hükümleri uygulanır.

2.2.2. Finansal Kiralama Şirketi,

2.2.2.1. Tanım

Kiracı tarafından seçilen malı üretici firmadan satın alarak finansal kiralama sözleşmesi çerçevesinde kiracıya kiralayan şirkettir⁷⁵.

2.2.2.2. Uygulanacak Hükümler

Finansal kiralama şirketleri hakkında Bank.K. ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri uygulanır.

Bank.K.'nın 93'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre finansal kiralama şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenleme, uygulama, uygulanmasını sağlama, uygulamayı izleme ve denetleme görev ve yetkisi Kurul'dur. 96'ncı maddenin birinci fıkrası uyarınca Kurum tarafından istenilen bilgi ve belgeleri şirket vermek zorundadır. 101'inci madde uyarınca faktöring şirketleri Kurum'a katılma payı ödemek zorundadır.

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 6, 7, 8, 10 ve 32'nci maddelerinde BDDK'ya yetki verilmiştir.

2.2.3. Faktöring Şirketi

2.2.3.1. Tanım

Faktöring Şirketi 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK'nın 3'üncü maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre faktöring şirketi, mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak alacakları temellük ederek tahsilini üstlenen, bu alacaklara karşılık ödemelerde bulunarak, finansman sağlayan şirketlerdir.

---

⁷⁵ M.Vefa TOROSLU, **Leasing İşlemleri ve Muhasebesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ocak, 2000, s.9., Seza REİSOĞLU, **Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları**, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2004, s.1. Erkut ONURSAL, **Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor**, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan2001/finansal.htm> (10.10.2005)

2.2.3.2. Uygulanacak Hükümler

Faktöring şirketleri hakkında Bank.K. ve 90 sayılı KHK hükümleri uygulanır.

Bank.K.'nın 93'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre faktöring şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenleme, uygulama, uygulanmasını sağlama, uygulamayı izleme ve denetleme görev ve yetkisi Kurul'undur. Kanunun 101'inci maddesi uyarınca faktöring şirketleri Kurum'a katılma payı ödemek zorundadır.

90 sayılı KHK'nin 12, 13 ve 14'üncü maddelerinde BDDK'ya yetki verilmiştir.

2.2.4. Finansman Şirketi

2.2.4.1. Tanım

Finansman şirketi, 90 sayılı KHK'nin 3'üncü maddesi ve Hazine Müsteşarlığına çıkarılan Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğin⁷⁶ 2'nci maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre finansman şirketi, devamlı ve mutad işgal konusu olarak her türlü mal ve hizmet alımını kredilendirmek üzere ödünç para veren tüketici kredi şirketleridir.

2.2.4.2. Uygulanacak Hükümler

Finansman şirketleri hakkında Bank.K. ve 90 sayılı KHK hükümleri uygulanır.

Bank.K.'nın 93'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenleme, uygulama, uygulanmasını sağlama, uygulamayı izleme ve denetleme görev ve yetkisi Kurul'undur. 96'ncı maddenin birinci fıkrası uyarınca Kurum tarafından istenilen bilgi ve belgeleri şirket vermek zorundadır. 101'inci maddesi uyarınca finansman şirketleri Kurum'a katılma payı ödemek zorundadır.

90 sayılı KHK'nin 12, 13 ve 14'üncü maddelerinde BDDK'ya yetki verilmiştir.

---

⁷⁶ **Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, RG: 26.7.1994 - 22002

3. YARDIMCI KURULUŞLAR

3.1. BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARI

Bağımsız denetim kuruluşu; Kurul tarafından çıkarılan yönetmelikte⁷⁷ belirtilen koşulları taşıyan, yapılacak değerlendirmeler sonucunda Kurumca durumu uygun bulunanlara Kurul kararıyla bankalarda ve Bank.K.'da belirtilen diğer kurum ve kuruluşlarda bağımsız denetim yapma yetkisi verilen kuruluştur⁷⁸.

Bankaların bağımsız denetim kuruluşların yetkilendirilmesine, yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılmasına Kurulca karar verilir. Buna ilişkin usûl ve esaslar ilgili meslek birliklerinin görüşü alınarak Kurulca belirlenir.

Bağımsız denetim kuruluşları, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, verdikleri hizmetlerden doğabilecek zararları karşılamak amacıyla sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.

Yetkilendirilecek bağımsız denetim kuruluşlarının çalışmalarına ilişkin esaslar Türkiye Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliği, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Merkez Bankası ve kuruluş birliklerinin görüşü alınarak Kurulca düzenlenir. Bağımsız denetim kuruluşları, Bank.K.'nu uyarınca yaptıkları faaliyetler dolayısıyla üçüncü kişilere verdikleri zararlardan sorumludurlar.

Bağımsız denetim kuruluşları denetim esnasında, bankanın varlığını tehlikeye sokabilecek veya yöneticilerin Kanun veya esas sözleşmeyi ihlâl etmiş olduklarını gösteren hususları tespit ederse, durumu derhal Kuruma bildirir. Bu bildirim, meslekî gizlilik prensiplerinin ve anlaşmalarının veya bankacılık sırlarına ilişkin yükümlülüklerin ihlâl edildiği anlamına gelmez.

⁷⁷ **Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelik**, BDDK, RG: 31.01.2002 - 24657 (Mükerrer)

⁷⁸ BDDK ve SPK düzenlemelerin bir kısmında bağımsız denetim kuruluşunun tanımı ise şöyledir; “Bu Tebliğ’de belirtilen şartları taşıyan ve Kanun’un 22/d maddesi uyarınca sermaye piyasasında bağımsız denetim yetkisi verilen kuruluşları,” (**Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ**, Seri:X, No: 16, RG:4.3.1996 – 22570) “Bağımsız denetim kuruluşu: Bankalarda veya sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma yetkisi almış kuruluşları,” (**Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik**, BDDK, RG:01.10.2002 – 24893)

3.2. DEĞERLEME VE DERECELENDİRME KURULUŞLARI

Değerleme kuruluşu; Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde bankaların varlıklarının rayiç değeri (gerçek malî durumlarının tespiti) ile muhasebeleştirilerek finansal tablolarına (malî bilançolarına) yansıtılması gerçekleştiren Kurul tarafından yetkilendirilmiş kuruluştur.

Derecelendirme kuruluşu; Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, kredi derecelendirmesi⁷⁹ ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetlerinden oluşan derecelendirme⁸⁰ faaliyetini yapmak üzere yetkilendirilen kuruluştur.

Bankaların değerlendirme, derecelendirme faaliyetlerini gerçekleştirecek olan kuruluşların yetkilendirilmesine, yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılmasına Kurulca karar verilir. Buna ilişkin usûl ve esaslar ilgili meslek birliklerinin görüşü alınarak Kurulca belirlenir.

Değerleme ve derecelendirme kuruluşları, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, verdikleri hizmetlerden doğabilecek zararları karşılamak amacıyla sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.

Değerleme kuruluşları, gizli dahi olsa Bank.K.'nın uygulanması ile ilgili olarak her türlü bilgi ve belgeyi Kurumun talebi üzerine Kuruma tevdi etmekle yükümlüdür.

SPK, Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ⁸¹ ve Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği⁸² yayınlamıştır.

⁷⁹ Kredi derecelendirmesi; ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumları ve ödeyebilirliklerinin veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.

⁸⁰ Kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi: ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumlarının Kurulca yayımlanan “Kurumsal Yönetim İlkeleri”ne uyumun derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir. Kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesinde bir bütün olarak tüm ilkelere uyum ile pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri, yönetim kurulu, ana bölümleri itibarıyla ayrı ayrı olmak üzere 1 ile 10 arasında derece notu verilir.

⁸¹ **Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ**, SPK Tebliği, (Seri: VIII, No:1) RG:6.3.2006 - 26100

⁸² **Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esas-**

3.3. DESTEK HİZMETİ SAĞLAYAN KURULUŞLAR

Destek hizmet kuruluşları; Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde Merkez Bankası tarafından kurulmuş ya da Merkez Bankası bünyesinde faaliyet gösterenler ile SPK'nın denetiminde bulunan takas, saklama ve merkezi kayıt hizmeti kuruluşları hariç, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara ana hizmetlerinin uzantısı veya tamamlayıcısı niteliğinde hizmet veren kuruluşlardır.

Destek hizmeti ise; bir kredi kuruluşuna başka bir kuruluş tarafından bankacılık faaliyetleri (hazine operasyonları, risk veya aktif yönetimi, ödeme hizmetleri vb.) ve diğer finansal hizmetlerin (ipotek, finansal kiralama, telefon hizmetleri, bilgi işlem vb.) bir kısmı için hizmet ve olanaklar sağlanması olarak tanımlanmıştır. Destek hizmeti bankaların temel faaliyetleri ve bunları destekleyen faaliyetleri kapsamaktadır. Finansal hizmetler dışındaki örneğin temizlik, yiyecek-içecek sağlama gibi hizmetler destek hizmeti kapsamına girmez⁸³.

Bankaların destek hizmeti faaliyetlerini gerçekleştirecek olan kuruluşlara, kuruluşların yetkilendirilmesine, yetkilerinin geçici veya sürekli olarak kaldırılmasına ve bu kuruluşlardan alınabilecek konular Kurulca belirlenir. Buna ilişkin usûl ve esaslar ilgili meslek birliklerinin görüşü alınarak Kurulca belirlenir.

Destek hizmeti kuruluşları, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, verdikleri hizmetlerden doğabilecek zararları karşılamak amacıyla sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır. Sırların saklanması ile ilişkin yükümlülük destek hizmeti veren kuruluşlar ile bunların çalışanları için de geçerlidir.

Bank.K.'nın 95'inci madde sekizinci fıkra ve 96'ncı madde birinci fıkrasında düzenlenen yükümlülükler destek hizmeti kuruluşları için de geçerlidir.

---

⁸³ **lar Tebliği**, SPK Tebliği, Seri:VIII, No:40, RG:4.12.2003 – 25306
Avrupa Birliği Bankacılık Sektöründe Destek Hizmeti, Avrupa Merkez Bankası, Çeviren: Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 51, 2004, s.1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SUÇLARI, USUL HÜKÜMLERİ VE CEZALARIN İNFAZI

Hukuk, toplumsal düzeni oluşturma ve devam ettirmek için hak veya ödev niteliğindeki kurallar koyar. Ayrıca hakkın ihlal edilmesi, ödevin yerine getirilmemesi dolayısıyla toplumsal düzenin bozulması olasılığını da düşünerek konulan bu kurallara uyulmasını yaptırım içeren kurallarla sağlar.

Hukukun düzen oluşturma ve kural koyma ile yaptırıma bağlama işlevi ile Anayasanın Devlete getirdiği para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri almak yükümlüğü çerçevesinde Bank.K. yürürlüğe konulmuştur. Toplam 171 madde ve 25 geçici maddeden oluşan Kanunun ondördüncü kısmı idarî ve adlî suçlar ile kovuşturma hükümlerine ilişkindir. Bu bölüm, Bank.K.'daki düzenleme doğrultusunda bankacılık suçları (adlî) ile soruşturma ve kovuşturma hükümleri başlıklı iki kısımdan oluşacaktır.

1. BANKACILIK SUÇLARI

Giriş bölümünde vurguladığımız üzere çalışmamızın konusu; 5411 sayılı Bank.K.'nın ondördüncü kısım, ikinci bölümünde “Suçlar” başlığı altında düzenlenen bankacılık suçlarıdır. Çalışmamızın amacı ise bankacılık suç ve cezaları, usûl hükümleri ile bankacılık alanında rol alan kişi ve kurumların görev ve yetkileriyle cezaî sorumluluklarının, genel hukuk ve ceza hukuku sistemi içerisindeki yerini uyumunu saptamak, bu yere göre Kanunun amacına hizmet edip etmediğini ortaya koymaktır. İnceleme planımız, konu ve amaç çerçevesinde olacağından; diğer kanunlarda düzenlenen bu türden bankacılık suçları çalışma konumuzun dışında kalacaktır. Ayrıntıya girmeden belirtelim ki, Bank.K. idarî ve

adlî suç olarak iki tür suç düzenlenmiştir. İdarî suçun yaptırımını Kurul kararıyla ve Kuruluş Birlikleri tarafından verilen idarî para cezası, adlî suçun yaptırımını mahkemelerce verilen hapis ve/veya adlî para cezasıdır.

Bankacılık suçları; fail, mağdur, suçun konusu, ceza miktarı, soruşturma usulü gibi yönlerden sınıflandırılabilir¹. Ancak, tezimizin amacı ve inceleme yöntemimiz gereği bu tür ayrımlara girmenin faydası olmadığından incelememizi Bank.K.'ndaki suçlara ilişkin düzenlemeye bağlı kalarak yürüteceğiz. Bank.K. suçlar on bir ayrı maddede düzenlenmiştir. Suçlar sırasıyla; izinsiz faaliyette bulunmak (Madde 150), düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak (Madde 152), yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek (Madde 153), belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak (Madde 154), gerçeğe aykırı beyanda bulunmak (Madde 155), işlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme (Madde 156), sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (Madde 157), itibarın zedelenmesi (Madde 158), sırların açıklanması (Madde 159) ve zimmet (Madde 160) olarak sıralanmıştır.

Burada dikkati çeken bir husus Bank.K.'nun kapsamında sadece banka olmamasına banka yanında diğer finans kuruluşlar, iştirakler ve mesleki kuruluş bulunmasına karşın suç düzenlemesinde bu hususun göz ardı edilmiş olmasıdır. Suç ve ceza düzenlemesi sadece banka merkezli yapılmıştır. Bankaları esas alan bu düzenleme tarzının “*finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması*” olarak belirtilen Kanunun amacına uygun düşmediği de açıktır. Düzenlemenin, Kanunun amacı ve kapsamı karşısında bilinçli bir tercih olmak yerine önceki kanunların suç ve ceza düzenlemesini aynen alma şeklindeki kolaycılıktan kaynaklandığı düşünmenin doğruluğu daha ağır basmaktadır. Bu suçlardan, gerçeğe aykırı belgeleri onaylamaya (Madde 156-son cümle) ve sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu 4389 sayılı Kanunda olmayan yeni suç tipleridir. İkinci suçun unsurları Bank.K.'da düzenlenmemiş bunun yerine TCK'ya yollama yapmakla yetinmiştir.

Bank.K.'nda ceza hukuku genel hükümler kısmına ait hükümlere de yer verilmiştir. Bank.K.' TCK'dan sonra yürürlüğe girdiğinden dolayı TCK'nın “Özel kanunlar ilişkisi” başlıklı 5'nci maddesi hükmünü Bank.K.'nda özel düzenleme yapılmamış olması durumunda

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Selami MAHMUTOĞLU, **Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, Seçkin, Ankara 2003, s.78-79, DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.44-49.

TCK genel hükümlerinin uygulama alanı bulacağı şeklinde anlamak doğru olacaktır. Aksine yorum yani TCK 5'nci maddesinin TCK'nın yürürlüğünden sonra çıkarılacak olan kanunlar içinde geçerli olduğunu ileri sürmek, Yasama organının iradesini sınırlamak aynı zamanda TCK'nın bu hükmünü Anayasa hükmü seviyesinde bağlayıcı hale getirmek anlamı taşır². TCK 5'nci maddesinin Bank.K.'nda düzenlenen genel hükümlere ilişkin hükümleri ortadan kalmamakla birlikte, Bank.K.'da yer alan bu hükümleri -yeri geldiğinde- TCK düzenlemesi ile uyumlu olup olmadığı, varsa ayrılan yönleri açısından karşılaştırmalı olarak inceleyeceğiz.

Bank.K. 161'inci madde “*Suçlar*” başlığı altında düzenlenmişse de, bir suç öngörmemiştir. Madde, genel hükümler kısmında yer alan “*fikrî içtima*” kuralını düzenlemektedir. Burada dikkat çeken nokta, maddeyle getirilen fikrî içtima kuralının genel kanun - özel kanun ayrımı kuralını ortadan kaldırmasıdır. Bilindiği üzere bir konuda genel kanuna göre daha özel bir kanun varsa öncelikle özel kanun yani özel kanundaki ceza genel kanundan daha az olsa da özel kanundaki az ceza uygulanır. Ancak bu madde uyarınca Bank.K.'daki suçlar için öngörülen cezadan daha ağır ceza içeren genel nitelikte kanun varsa özel kanun olan Bank.K. değil genel kanun uygulanacaktır³.

Genel hükümler kapsamında Bank.K.'da düzenlenen diğer bir hüküm “*Sigortaya tâbi mevduat ve katılım fonu tutarının eksik beyanı hâlinde uygulanacak takip ve tahsil usûlleri*” başlıklı 135'nci maddenin altıncı fıkrasıdır. Fıkra, TCK'nın belgede sahtecilik suçlarına ilişkin içtima kurallarını düzenlenen 212'nci maddesi temelinde düzenlenmiştir. Fıkra hükmü uyarınca sahte olarak düzenlediği belgeler veya sahte olduğunu bildiği belgeleri ibraz ederek veya ettirerek, zimmet veya dolandırıcılık ile belgede sahtecilik, işlemlerin kayıtdışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme veya bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçlarını da işlemeleri durumunda gerçek içtima hükümlerine göre yani hem evrakta sahtecilik suçundan hemde ikinci suçtan dolayı cezalandırılacaklardır.

Anılan fıkranın ardından gelen yedinci fıkrada yer alan düzenlemede ise “*Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce gerçekleştirilen fiiller nedeniyle, bu madde hükümlerine göre Fon tarafından ödeme yapılmasına veya yapılacak olmasına sebebiyet veren kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ait her türlü mal, hak ve alacaklar hakkında da bu madde hükümleri*

² TCK'nun 5'nci maddesinin kapsam ve uygulama alanı ile ilgili tartışmaların çalışma konumuzun amacıyla doğrudan ilgili olmaması nedeniyle ayrıntıya girilmemiştir.

³ Adem SÖZÜER, **Yeni Bankacılık Kanununda Suçlar ve Yaptırımlar**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı:05, Aralık 2005, s.166-167.

uygulanır.” denilmektedir. Bu durumda örneğin 2003 yılında evrakta sahtecilik eylemi gerçekleştirildikten sonra Bank.K’nun yürürlüğe girdiği bir tarihte altıncı fıkra da sayılan suçlardan birisinin işlenmesi durumunda altıncı fıkra hükmü uygulanarak hem sahtecilik hemde ikinci suçtan ayrı ayrı ceza verilecektir. Fıkra metninde “*bu madde hükümleri uygulanır*” denildiği için maddenin altıncı fıkrası geçmişe yürütülerek uygulanması yolu açılmıştır. Bilindiği üzere ceza kanunları geçmişe yürütülmemesi yönündeki hukukun genel ve evrensel ilkesi bu fıkra ile gözardı edilmiştir. Düzenleme, Bank.K.’nın bir tepki kanunu olduğu açıkça ortaya koyan bir delildir.

Bankacılık suçları başlıklı bu bölümde Bank.K’nda düzenlenen bütün adli suçları ceza genel hukukunun sistematigi çerçevesinde inceleyeceğiz. İnceleme; suçun konusu, faili, unsurları (yasallık unsuru, maddi unsur, hukuka aykırılık unsuru ve manevi unsur) ve ceza başlıkları altında yapılacaktır. Yasallık unsuru başlığı altında bankacılık suçlarının önceki yasalardaki düzenleme şekline ilişkin olarak madde metnine yer vereceğiz. Ancak tekrara düşmemek için suçun unsurlarına ilişkin bölümden sonra gelen ceza hükümlerine ilişkin bölümde ise hükmün cezanın tür ve miktarlarını içeren ibarelere yer vereceğiz. Madde metninin tamamı ise belirttiğimiz üzere yasallık unsuru bölümünde yer alacaktır.

Suçun yasallık unsuruna ilişkin incelemede öncelikle 5411 sayılı Bank.K.’nın suça ilişkin madde metninin gerekçesi ile taslak halinden yasalaşma sürecine kadar geçirdiği değişikliklere yer verilecektir. Bunun ardından suçun, Cumhuriyet dönemi boyunca çıkarılan kanunlarda geçirdiği değişimlerin tam olarak görülmesi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılan ve yürürlükten kalkan yasa metnine ulaşmadaki güçlük dikkate alınarak okuyucuya kolaylık sağlaması amacıyla madde metinlerine aynen verilecektir. Yasallık ilkesine aykırı hükümler başlığı altında ise düzenleme hem yasallık hem de suç ve ceza siyaseti, kanun önünde eşitlik gibi yönlerden incelenecektir.

Ceza başlığı altında hem mevcut hemde önceki düzenlemeler incelenerek, cezaların tür ve miktarlarında meydana gelen değişiklikler incelenecektir. Ayrıca benzer eylemlere diğer kanunlarda verilen cezalar karşılaştırma yapılabilmesi açısından ortaya konulacaktır.

1.1. İZİNSİZ FAALİYETTE BULUNMA SUÇU

Tüzel kişilerin hukuk alanında doğmaları ve faaliyete geçmeleri hukuk düzeni tarafından farklı sistemlere bağlanmıştır. Geleneksel olarak bu hususta serbest kuruluş sistemi, izin sistemi ve tescil sistemi olmak üzere üç sistem vardır. Hangi sistemin hangi tüzel kişiler için kabul edileceği bir devletin tüzel kişiliğe karşı tutumu belirleyici rol oynayacaktır¹.

Serbest kuruluş sistemi; devletin, tüzel kişinin kuruluşuna etkisinin olmadığı sistemdir. Bu sistemde, gerekli yasal şartlar genel ve objektif olarak belirlenir², mevzuatın öngördüğü şartların yerine getirilmesiyle kişi veya mal topluluğu tüzel kişiliği kazanır³. İzin (ruhsat, imtiyaz⁴) sistemi, kişi ve kuruluşların bazı faaliyetlerinin idare tarafından önceden denetlenebilmesi ve gerektiğinde engellenebilmesi için öngörülmüştür. Bu usulde devlet, yapacağı denetimin sonucuna göre kişi veya mal topluluğunun hak süjesi olması veya belli bir faaliyete izin verme ya da vermeme hususunda takdir yetkisine sahiptir⁵.

Tescil (normatif) sisteminde, mevzuat tüzel kişiliğin kurulmasına genel bir imkân tanımış ve tüzel kişiliğin kurulması için asgari şartları belirlemiştir. Ancak serbest kuruluş sisteminden farklı olarak, tüzel kişinin kuruluşunda bu şartlara uyulup uyulmadığı ve kanunun emredici hükümlere aykırı olup olmadığı resmi makamlarca belirli bir sicile kayıt vs. yollarla incelenmektedir⁶. İnceleme sonunda şartları taşıdığı anlaşılırsa sicile kayıt yapılarak tüzel kişilik kazanılmaktadır⁷.

Medeni Kanun⁸ Vakıfların, Ticaret Kanunu ise ticaret ortaklıklarından komandit ve kollektif ortaklıkların tüzel kişilik kazanmasında *tescil sistemi* benimsenmiştir. Anonim⁹,

¹ M. Kemal OĞUZMAN, Özer SELİÇİ, Saibe OKTAY, **Kişiler Hukuku, (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, Yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999, s.172.

² Jale AKİPEK, Turgut AKINTÜRK, **Türk Medenî Hukuku, Yeni Medenî Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, Birinci Cilt., Yenilenmiş dördüncü bası. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2002, s.549.

³ Örneğin; Anayasa'nın 33 üncü maddesinde yer alan "Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir" hükmü uyarınca dernekler açısından serbest kuruluş sistemini benimsemiştir.

⁴ AKİPEK/ AKINTÜRK, s.546.

⁵ Yasin BAKIRCI, **Elektronik İmza Kanunu Çerçevesinde Yetki ve Bildirim**, http://www.e-im-za.gen.tr/templates/resimler/File/makaleler/Elektronik_imza_kanununda_Yetki_Yasin_BAKIRCI.doc, (12.10.2005) OĞUZMAN ve diğerleri, **Kişiler Hukuku**, s.172.

⁶ AKİPEK/ AKINTÜRK, s.548.

⁷ OĞUZMAN ve diğerleri, **Kişiler Hukuku**, s.173.

⁸ **Türk Medenî Kanunu**, Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 22/11/2001, RG: 8/12/2001 Sayı: 24607.

⁹ 27.5.1995 tarihinde yürürlüğe giren 559 sayılı "Türk Ticaret Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair" Kanun Hükmünde Kararname AO'ların kuruluşunda STB'nin izni ile ticaret siciline tescili yeterli saymaktadır. SPK tebliğleri ile uygulaması Türkiye'yi katı bir sistemine

limited ve kooperatif ortaklıkların kuruluşlarında izin sisteminin mi yoksa tescil sisteminin mi kabul edilmiş olduğu tartışmalıdır¹⁰.

Bankalara ilişkin düzenlemelere gelince; yukarda açıklandığı üzere sadece devletin hukuk politikası değil aynı zamanda ekonomi, maliye ve diğer politikalar nedeniyle bankaların kuruluşu ve diğer faaliyetleri için izin sistemi öngörülmüştür. Bankaların, Devletin para, kredi ve sermaye politikalarının oluşmasında ve saptanmış politikaların uygulanmasında önemli görevleri bulunduğundan, bunların Devletçe yakından izlenmesi ve denetlenmesi gerekir. Bankacılık alanında izin sisteminin benimsenmesi nedenlerinin konumuzla doğrudan bağlantısı olmaması nedeniyle kısaca bu açıklamayla yetiniyoruz.

İzin sistemi bağlı olma kuruluşla sınırlı değildir. Bank.K. kuruluş iznine (Madde 6) ilişkin hükümler yanında değişik konularda izne bağlı sistem kurmuştur. İzinsiz faaliyette bulunma suçu ile ilgili izin hükümlerine, Faaliyet izni, (Madde 10), Sınır ötesi faaliyetler (Madde 14), Ana sözleşme değişiklikleri (Madde 16), Sermaye artırımları (Madde 17), Pay edinim ve devirleri (Madde 18), Birleşme, bölünme ve hisse değişimi (Madde 19), İradi tasfiye (Madde 20), Çalışma ve imza yetkisi yasağı (Madde 26) başlıklı maddelerde yer vermiştir.

İzin alınmasına ilişkin 18 ve 26'ncı maddelerde getirilen kurallara uyulmaması adli suç olarak değil Kanunun ondördüncü kısım birinci bölümde yer alan idarî suç kapsamında değerlendirilmiştir. Adli anlamdaki suçun oluşabilmesi için izin kurallarına aykırılık yanında banka gibi faaliyet göstermek, mevduat kabul etmek, katılım fonu toplamak veya ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklamlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını ya da banka gibi faaliyet gösterdikleri ya da banka gibi mevduat veya katılım fonu topladıkları izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanmak eylemlerinin varlığı gerekli görülmüştür. İzinsiz faaliyette bulunma suçu başlığı altında üç ayrı suç tipi düzenlenmiştir. Bunlar izinsiz faaliyette bulunmak, banka adını kullanmak ve izlenim uyandırmaktır.

---

bağlı tutmaktadır. (Reha POROY, Ünal TEKİNALP, Ersin ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Adi Ortaklık, Ticaret Ortaklıklarına İlişkin Genel Hükümler, Kolektif, Komandit, Paylı Komandit, Limited, Anonim, Halka Açık Anonim ve Holding Ortaklıklar ile Kooperatifler**, Gözden Geçirilmiş, Geliştirilmiş ve Güncelleştirilmiş Sekizinci Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart 2000, No:481a. s.268

¹⁰ OĞUZMAN ve diğerleri, **Kişiler Hukuku**, s.172.

1.1.1. Suçun Konusu

İzinsiz faaliyette bulunmak suçunun hukuki konusu; Bank.K.'nun faaliyete, mevduat kabulü veya katılım fonu toplamaya yönelik olarak öngördüğü izin yükümlülükleri ile ilişkili kurallardır. Bu kuralların ihlal edilerek maddede belirtilen eylemlerin gerçekleştirilmesi suç sayılmıştır. Alınması gereken izinlerin neler olduğuna gelince; madde metninde “Faaliyet izni” ibaresi yerine “Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın” ibaresine yer verildiğinden suçun maddi unsurlarını oluşturan eylemlerle ilgili izinlerin tamamıdır. Örneğin faaliyet izni aldıktan sonra Kurul’dan izin almaksızın hisse devredilerek faaliyet gösterilmesi durumunda suç oluşacaktır. Bankacılık faaliyeti yapabilme ya da mevduat kabulü yahut katılım fonu toplayabilmek için uyulması gerekli izin kuralları aşağıda açıklanmıştır.

1.1.1.1. Kuruluş veya Türkiye’de Şube ve Temsilcilik Açma İzni

1.1.1.1.1. Şube

Bank.K.’nda tanımlanmıştır. Buna göre şube; elektronik işlem cihazlarından ibaret birimler hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü işyerini¹¹ ifade eder. Türkiye’de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’deki ilk şubesinin açılmasına, bu Kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurul’un en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararlar ile izin verilir.

Türkiye’de münhasıran kıyı bankacılığı¹² faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurul kararıyla belirlenir.

¹¹ Zafer SAKA, **Ticaret Hukuku, Ticari İşletme**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Haziran 1998, s.74-75, Reha POROY, Hamdi YASAMAN, **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 9.Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2001, s.43-44, Mehmet BAHTİYAR, **Ticari İşletme Hukuku**, Beta Basım Yayın Dağıtım, 2. Bası, İstanbul, Ekim 2003, s.24-27, Ahmet BATTAL, **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları**, BTHAE, Yayın No:343,1999, s.80-83, Ömer TEOMAN, **Özel Bankacılık Birimi – Şube**, Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar, Kitap 5: 1992 -1993, 2. Tıpkı Baskı, İstanbul, Temmuz 2000, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., s.37-39,

¹² Mehmet HELVACI, **Kıyı Bankacılığı Kavramı ve Kıyı Bankacılığının Yararları**, Prof. Dr. Ömer TEOMAN’a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt I., İstanbul, Mayıs 2002, Beta Basım Yayın Dağıtım, s.399-411

1.1.1.1.2. Temsilcilik

Temsilcilik, bir bankanın yabancı ülkede kendini temsil etme amacına yönelik bir ya da daha fazla kişiden oluşan, muhabirlerle bağlantı sağlama, ülkenin ekonomik-politik yapısıyla ilgili bilgi verme, ana bankanın müşterilerine hem yardım hem de bilgi sağlama, döviz ve yerel şartlarla ilgili bilgileri ana bankaya aktarma gibi hizmetleri yerine getiren bankacılık kurumudur¹³. Yurt dışında kurulu bankalar, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurul'un izni ile Türkiye'de temsilcilik açabilirler.

1.1.1.2. Faaliyet İzni

Kurul'dan izin alarak kuruluşunu tamamlayan veya Türkiye'de şube izni alan bankaların bankacılık faaliyeti yapabilmeleri için ayrıca Kurul'dan faaliyet izni alması şarttır. İzin alındıktan sonra faaliyet gerçekleştirilebilir. Kurul faaliyet izninin ardından koşullar oluştuğunda mevduat kabulü ve katılım fonu toplama dışında kalan faaliyet konuları tek tek sınırlandırabilir. Mevduat ve katılım fonu toplama yetkinin Kurul tarafından kaldırılması, faaliyet izninin kaldırılması hükmündedir. Faaliyet izni, bütün faaliyet konularını kapsamaz. Mevduat bankaları katılım fonu kabulü ve finansal kiralama işlemlerini; katılım bankaları, mevduat kabulü; kalkınma ve yatırım bankaları, mevduat kabulü ve katılım fonu kabulü faaliyetlerini gerçekleştiremezler.

Faaliyet izni mevduat ve katılım fonu toplama bakımından sadece Türkiye'de kurulu banka ve şubeleri kapsamaktadır. Geçmiş dönem uygulamalarında görüldüğü gibi, yurt dışındaki kendilerine ait şubeleri, ortaklıkları veya başka banka ya da finansal kuruluşlar¹⁴ [özellikle kıyı (off-shore) bankaları] adına mevduat veya katılım fonu toplamaya yönelik faaliyette bulunmaları yasak olup, aksi davranışlar izinsiz bankacılık faaliyeti suçu kapsamındadır. (Bank.K. madde 60/5-6)¹⁵

1.1.1.3. Sınır Ötesi Faaliyetler

Türkiye'de kurulan bankaların, kıyı bankacılığı bölgeleri de dahil olmak üzere yurt

¹³ Ulaş YAVUZ, Osman GÜRCAN, **Uluslararası Finans, Uluslararası Bankacılık**, <http://politics.ankara.edu.tr/karatepe> (12.10.2005)

¹⁴ **Finansal kuruluş:** Kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu Kanunda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketlerini,

¹⁵ SÖZÜER, s.168.

dışında şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmaları, bu Kanunda yer alan kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümlere ve Kurulca belirlenecek esaslara uyulması kaydıyla Kurul'un iznine tâbidir.

1.1.1.4. Ana Sözleşme Değişiklikleri

Ana sözleşme ortaklığın anayasasıdır¹⁶. Anonim ortaklığın temel düzenini oluşturan, pay sahiplerinin birbirlerine ve ortaklığa karşı hak ve yükümlülükleri ile ortaklığın iç ve dış ilişkilerini düzenleyen şekle tabi katılıma açık çok taraflı bir sözleşmedir¹⁷. Bankaların ana sözleşme değişikliklerinde yetkili organ genel kurul'dur (TTK madde 385/1) ve bu yetki yönetim kuruluna devredilemez¹⁸. Genel Kurul anasözleşmede değişiklik yapmak istediği hususlarda Kurumun uygun görüşü almak zorundadır¹⁹. Bankalar ana sözleşmelerini güncel olarak internet sayfalarında yayınlar²⁰.

1.1.1.5. Sermaye Artırımları

Anonim ortaklıkta esas sermaye, pay sahiplerinin ortaklığa getirmeyi taahhüt ettikleri malvarlığının toplamı ve bunun nakit olarak ifadesidir²¹. Esas sermayenin artırılması, yasa usullere uygun şekilde bilançodaki "*esas sermaye*" veya "*çıkarılmış sermaye*" kaleminin yükseltilmesidir²². Ancak kayıtlı sermayenin tavanının yükseltilmesi sermaye artırımını değildir. Anonim ortaklıklarda sermaye artırımına ilişkin hükümlere TTK'da Sermaye Piyasası Kanunu²³nda²⁴, SPK tebliğlerinde ve Özelleştirme Kanunu'nda²⁵ yer verilmiştir. Ser-

¹⁶ Mehmet BAHTİYAR, **Anonim Ortaklık Anasözleşmesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Bası, İstanbul, Temmuz 2001, s.8.

¹⁷ Erdoğan MOROĞLU, **Anonim Ortaklık Anasözleşmesi ve Hukuki Niteliği**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, İstanbul 2000, s.515 vd.

¹⁸ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, No:664a. s.365.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sıtkı Anlam ALTAY, **Bankaların Ana Sözleşme Değişikliklerinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Yetkilerine İlişkin Düşünceler**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ., Ocak 2002, Yıl 1, Sayı 1, s.699-710.

²⁰ Reha TANÖR, **Sermaye Piyasası Kanunu'nun Kamunun Aydınlatılmasına İlişkin Düzenlemeleri ve Bunların Bankalar Kanunu'na Tabi Kuruluşlara Uygulanabilirliği**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ., Ocak 2002, Yıl 1, Sayı 1, s.661-698., Nazmi OCAK, **Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı**, Prof. Dr. Nuri ÇELİK'e Armağan, Cilt I., İstanbul 2000, s.710-743.

²¹ Erdoğan MOROĞLU, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 2.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Şubat 2003, s.1.

²² POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, No:1378. s.693.

²³ **Sermaye Piyasası Kanunu**, Kanun No: 2499, Kabul Tarihi: 28/7/1981, RG: 30/7/1981-17416

²⁴ SPK kapsamında esas sözleşme değişikliği ayrıntılı bilgi; Sevinç AKBULAK, Yavuz AKBULAK, **Türkiye'de Sermaye Piyasası Araçları ve Halka Açık Anonim Şirketler**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2004, s.65-69.

maye artırımının Ticaret Siciline tescil edilmesinde Kurumun uygun görüşü aranır.

1.1.1.6. Pay Edinim ve Devirleri

Payın tanımı değişik açılardan yapılmıştır. Esas sermayenin bir parçası olarak pay, esas sermayenin belirli sayıda birim değere bölünmüş olan bir parçasını ifade eder. Pay sahipliği mevki olarak pay, pay sahipliği hakları ve borç, pay sahibine değil pay'a bağlıdır. Hakların ve borçların kaynağı olarak pay, kendisine bağlanan hakların ve borçların kaynağını ifade eder. Hisse senedi ile eş anlamlı pay, anonim ortaklığın veya sermaye artırımının tescili ile kendiliğinden oluşur, doğumu veya ileri sürülebilmesi için kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanması zorunlu değildir²⁶. Anonim ortaklıklarda senede bağlanmış olsun veya olmasın pay devredilebilir. (İstisna bağlı nama yazılı hisse senedi)²⁷ Ortak sayısının beşten aşağı düşmesine yol açan işlemler²⁸ ile izin alınmadan yapılan pay devirleri pay defterine kaydolunmaz. Bu hükme aykırı olarak pay defterine yapılan kayıtlar hükümsüzdür. Oy hakkı edinilmesi ve hisseler üzerinde intifa hakkı tesisinde de bu hüküm uygulanır.

Hisseleri borsada işlem gören bankaların hisselerinin borsadan alınması ve bir bankanın hisselerinin 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu²⁹ hükümlerine göre icra dairesinden satın alınması durumunda gerçekleştirilecek işlemlere ve bu maddenin uygulanmasına dair usûl ve esaslar Kurulca belirlenir. Bank.K. aşağıda nitelikleri sıralanan pay devirlerini Kurul iznine bağlamıştır.

- Bir kişinin, bir bankada doğrudan veya dolaylı pay sahipliği yoluyla sermayenin yüzde onunu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait doğrudan veya dolaylı payların sermayenin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuz üç veya yüzde ellisini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların, bu oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri,

- Yönetim kuruluna veya denetim komitesine üye belirleme imtiyazı veren payların tesisi, devri veya yeni imtiyazlı pay³⁰ ihracı, (yukarıdaki oransal sınırlara bakılmaksızın)

²⁵ **Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun**, Kanun No: 4046, Kabul Tarihi: 24/11/1994, RG: 27/11/1994 Sayı: 22124

²⁶ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, No:758-762, s.416,417, AKBULAK/AKBULAK, . s.36-37.

²⁷ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, No:772a, s.425.

²⁸ TTK 435 inci madde uyarınca gerçek pay sahipleri sayısını beşten aşağı düşmesi durumu ortaklığın mahkemece feshi nedenidir.

²⁹ **İcra ve İflas Kanunu**, Kanun No: 2004, Kabul Tarihi: 9/6/1932, RG:19/6/1932 Sayı: 2128

³⁰ Bir kısım paylara, TTK'da öngörülen koşulları gerçekleştirerek diğer paylara oranla daha üstün haklar tanınmışsa, üstün haklara sahip üstün haklara sahip paylara imtiyazlı diğerlerine adi paylar denil-

- Bir bankanın sermayesinin yüzde on veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin paylarının doğrudan veya dolaylı olarak birinci fıkrada belirtilen oranlar veya esaslar dâhilinde el değiştirmesi, (devralacak ortağın kurucularda aranan nitelikleri taşıması şartıyla)

1.1.1.7. Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi

Birleşme³¹, iki ya da daha çok şirketin malvarlıklarını tasfiye etmeksizin yeni kurulacak şirketin ya da birleşen şirketlerden birinin bünyesine tüm aktif ve pasifleri ile katılmaları ve bu katılma karşılığında yeni şirketin ya da katılınan şirketin hisse senetlerini kazanmaları olarak tanımlanabilir³². Hukuki anlamda birleşme ile rekabet hukuku anlamındaki birleşme kapsam ve anlam olarak birbirinden farklıdır³³. Bölünme, bir şirketin bilançosunda yer alan malvarlığı unsurlarının, kısmen ya da tamamen mevcut veya yeni kurulacak olan şirketlere devredilmesi işlemidir³⁴.

Türkiye'de faaliyette bulunan bankalardan birinin;

- diğer bir veya birkaç banka veya finansal kuruluş ile birleşmesi,
- bütün aktif ve pasifi ile diğer hak ve yükümlülüklerini Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir bankaya devretmesi,
- bütün aktif ve pasifleri ile diğer hak ve yükümlülüklerini devir alması,
- bölünmesi,
- hisse değişimi

Kurul'un iznine bağlıdır. Kurul bankaların birleşme ve devirleri³⁵ ile hisse değişimini³⁶ yönetmelikle düzenlemiştir. Bankaların bu Kanun hükümlerine göre birleşme, bölünme ve devirlerinde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile devir veya birleşmeye konu bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki paylarının yüzde yirmiyi geçmemesi kaydıyla 4054

---

mektedir.

(Abuzer KENDİGELEN, **İmtiyazlı Paylar (40. Yılında Türk Ticaret Kanunu)**, Ticaret Hukuk Kürsüsünde Onbeş Yıl, Makalelerim, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Şubat 2001, Makale 12, s.330-335, POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, No:781, s.433, AKBULAK/AKBULAK, s.41.

³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Burak Cem ŞAHÖZKAN, **Banka Birleşmeleri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:233, Temmuz 2003.

³²ERCÜMENT ERDEM, **Türk ve AT Rekabet Hukukunda Birleşme ve Devralmalar**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Şubat 2003, s.29., Cevat SARIKAMIŞ, **Şirket Birleşmeleri**, 1.Baskı, Avcıol Basım Yayım, İstanbul, 2003, s.40., AKBULAK/AKBULAK, s.344.

³³ ERDEM, s.29.

³⁴ AKBULAK/AKBULAK, s.377.

³⁵ **Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelik**, RG:27.06.2001 - 24445

³⁶ **Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, BDDK, RG:27.06. 2001 - 24445

sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 7, 10 ve 11’inci maddeleri hükümleri uygulanmaz³⁷.

1.1.1.8. İradi Tasfiye

Tasfiye; anonim ortaklığı, malvarlığının paraya çevrilmesi, alacakların tahsili ve borçların ödenmesi sonucunda varsa olumlu bakiyenin tasfiye payına ilişkin hükümlere göre pay sahiplerine dağıtılması ile ortaklığın kaydının sicilden silinmesi işlemlerinin tümünü ifade eden kavramdır³⁸.

Bankaların faaliyetlerine son vermeleri ve tasfiyeleri Kurul’un iznine tâbidir.

1.1.1.9. Çalışma ve İmza Yetkisi Yasağı

İmza yetkisi, yetki verilen kişiyi yetki veren kurum ya da kuruluş adına gerçek ve tüzel kişiler nezdinde temsil etmeye, tasarruf ve taahhütte ve diğer işlemleri yapma yetkisi verir. İmza yetkileri³⁹ Kurul kararı ile geçici olarak kaldırılan banka mensupları, Kurul’un izni olmadıkça imza yetkisini haiz personel olarak hiçbir bankada çalıştırılmazlar.

1.1.2. Suçun Faili

İzinsiz faaliyette bulunma suçu özgü bir suç değildir. Herkes tarafından işlenebilir⁴⁰. Bank.K.’na göre alınması gereken izinleri almaksızın, banka gibi faaliyet gösterme, ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklâmlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını kullanma ve banka gibi faaliyet gösterdiği izlenimini uyandıracak söz

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ercüment ERDEM, **Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda (Yoğunlaşmalarda) Yan Sınırlamalar**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN’a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ocak 2002, Yıl 1, Sayı 1, s.310-346.

³⁸ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, No:1568, s.783.

³⁹ 4389 sayılı Kanunda, söz konusu çalışma yasağına tabi kişilerin sayımında “Birinci derecede imza yetkilisi” ibaresine yer verilmiş iken yeni Kanun “Birinci derecede” ibaresine yer vermemekte, imza yetkisine haiz görevli olarak çalıştırılma yasağı getirerek kapsamı genişletilmektedir. Buket HİMMETOĞLU, **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli**, Bankacılar Dergisi, Sayı 55, 2005, s.63-64.

⁴⁰ SÖZÜER, s.168, DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.200, Ali PARLAR, Muzaffer HATİPOĞLU, **Açıklamalı İctihatlı Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması** 2.cilt Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., Kazancı Hukuk Yayınları: 189, İstanbul, 2005, s.1223, Muzaffer HATİPOĞLU, Ali PARLAR, **Açıklamalı İctihatlı Özel Ceza Yasaları Uygulamalarında Ekonomik ve Ticari Suçlar**, Turhan Kitapevi, Ocak 2005, s.597, Ali PARLAR, Aynur PARLAR, **Son Değişikliklerle, Açıklamalı-İctihatlı Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara-2004, s.458, Sahir ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku Cilt V**, İ.Ü. Fen Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi, Prof.Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1984, s. 253.TAŞDELEN, s.631. SÖZÜER, s.169.

ve deyimleri kullanma eylemini gerçekleştiren her gerçek kişi ile tüzel kişi görevlileri suçun failidir⁴¹. 4389 sayılı Kanunda yer alan “*Gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri fiile katılma derecelerine göre*” cezalandırılır hükmünün bu kanunda yer almaması bir eksiklik değildir. Birden fazla kişi tarafından suçun işlenmesi durumunda TCK’nın iştirake ilişkin kuralları uygulanacaktır.

Suç, gerçek kişinin işlerinin idaresini usulüne uygun olarak devrettiği kişiler tarafından işlenebilir. Ceza sorumluluğu bakımından vekâletname ile yönetimi yüklenen iradi temsilcilerin, suçun ayrıntılarını bilmesi (izinsiz olarak bankacılık faaliyeti veya diğer eylemlerin yürütüldüğünü) ve suçun oluşumunda rolü olması koşuluyla cezalandırılacakları yerleşik Yargıtay kararlarında belirtilmektedir⁴².

1.1.3. Suçun Unsurları

1.1.3.1. Yasallık Unsuru

Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi 5411 sayılı Bank.K.’nin “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondüördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümünde yer alan adli nitelikteki suç ve cezaî hükümler içinde geçerlidir. Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan ilkelere uygun şekilde, 5411 sayılı Bank.K.’nin “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondüördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölüm 150’nci maddesinde “*İzinsiz faaliyette bulunmak*” suçu düzenlenmiştir.

1.1.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının izinsiz faaliyette bulunma suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan suçlar, Kanunda, aşağıdaki gerekçeye dayanılarak iki ayrı suça vücut verecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundaki hâli incelendiğinde esasen iki ayrı grup suçun tanımlandığı gö-

⁴¹ Suçun, tüzel kişiler tarafından işlenmesi durumunda hürriyeti bağlayıcı ceza açısından suçun failinin belirlenmesine için ayrıntılı açıklamalar için bkz. YİĞİT, s.84 vd.

⁴² (Y.CGK. 25.11.1991, 9-228/326)

rülmektedir. Maddedeki iki su un da  n şartı gerekli izinlerin alınmaması olarak tespit edilmiştir. Suçlardan birinci grup bankacılık işlemleri yaptığı yahut mevduat topladığı izlenimini uyandırmak, ikinci grup ise bankacılık işlemleri yapmak yahut mevduat toplamaktır.

Bu suçlardan birinci grup suç, ikinci gruptaki suçun teşebbüs aşamasında kalmış hâlidir.⁴³ Bazı hâllerde fiilin önemi nedeniyle, bir suçun teşebbüs aşamasında kalan hâli de ayrıca suç olarak öngörülebilmektedir. Madde- nin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Kanundaki hâlinde de böyle bir düzenleme yapılmıştır. Ancak, ceza hukukunun genel ilkeleri ge- re ince, böyle bir düzenlemede teşebbüs hâli için öngörülen müeyyidelerin daha hafif olması hususu g zetilmemi tir. Örneğin, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (1) numaralı fıkrasında, henüz mevduat kabul edilmemiş olsa bile mevduat toplandığını ilân etmek suçu ile fiilen mevduat toplamak suçunun müeyyideleri aynı olarak öngörülmüştür.

Diğer taraftan, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20 nci maddesinin (6) numaralı fıkrası paralelinde ve Kanu- nun diğer hükümleri gereğince katılım bankalarındaki katılım fonu hesap- larında bulunan fonların da madde kapsamına alınması gerekli görülmüş- tür.

Bu nedenlerle, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen suçlar, bu Kanunda iki ayrı fıkra düzenlenmiştir. Birinci fıkra suçun tamam- lanmı  hâli düzenlenmiş, ikinci fıkra suçun hazırlık hareketleri aşama- sında kalmış h linin de cezai müeyyideye tâbi tutulması öngörülmüştür. Nitelikleri açısından farklı oldukları için ceza miktarları da değişik olarak belirlenmiştir.

Suça ilişkin olarak bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Banka- lar Kanununda ve bu Kanunda, işyerinin kapatılması, ilân ve reklamların durdurulması ya da toplatılması, hem kolluk tedbiri olarak hem de m ey- yide olarak öngörülmüştür. 4389 sayılı Bankalar Kanununun 21 inci mad- desinin son fıkrasında düzenlenen kolluk önlemi, Kurul kararına istinaden Kurum tarafından yapılacak talep üzerine valiliklerce yerine getirilmekte- dir. 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (1) numaralı fık- rasının son cümlesinde yer aldığı üzere, müeyyide olarak uygulanması ise Kurul'un talebi üzerine mahkemelerce hükmedilmesi şeklindedir. Kanun ile müeyyide olarak uygulanacak olan işyeri kapatılmasının bir aydan bir yıla kadar olması, sürekli kapatmanın ise ancak tekerrür hâlinde söz ko- nusu olmasını sağlayacak değişiklik getirilmiştir. Emniyet tedbiri alınması ise 4389 sayılı Bankalar Kanununda valiliklerce yerine getirilecek şekilde d zenlenmi ken, bu Kanunda itiraz yolu açık olmak üzere sulh ceza hâkimi yahut dava a ılmı sa davaya bakan mahkeme tarafından verilebilecek bir karar olarak düzenlenmiştir. Böylece temel hak ve özgürlüklerin korunma- sı açısından daha teminatlı bir yol benimsenmiştir.

Maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanu- nu metninde geçen “görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre” ifadesi, 5237 sayılı TCK'nda zaten düzenlenmiş ve dolayısıyla mahkemece

⁴³ Aksi yöndeki g r   m z için bkz. s.220, 230

resen uygulanacak olan iştirake ilişkin hükümlerin tekrarı mahiyetinde olduğundan metinden çıkarılmıştır.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.⁴⁴ olarak belirtilmiştir.

İzinsiz faaliyette bulunma suçuna ilişkin madde; metninde bir değişiklik olmadan sadece madde numaraları değiştirilerek (Kurum tarafından hazırlanan “*Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı*”nın 146’ncı, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “*Bank.K. Tasarısı*”nın 153’üncü maddesi) 5411 sayılı Bank.K.’nun “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümün 150’nci maddesinde “*İzinsiz faaliyette bulunmak*” başlığı altında düzenlenmiştir. Bank.K.’nun 4’üncü maddesinde mevduat ve katılım fonu kabulü bankacılık faaliyetleri arasında sayılmasına karşın ve 150’nci maddede “*Banka gibi faaliyet gösteren*” denildikten sonra “*ya da mevduat kabul eden yahut katılım fonu toplayan*” denilmesi kanun yapma tekniğine aykırıdır⁴⁵.

4389 sayılı yasadan farklı olarak yeni getirilen düzenlemeler şunlardır. 4491 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un⁴⁶ 17’nci maddesiyle 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı⁴⁷ ile bu Karara istinaden çıkarılmış tüm mevzuat⁴⁸ yürürlükten kaldırılmıştır. ÖFK’lar katılım bankasına dönüştürülerek bu kanun kapsamına alındığından izinsiz mevduat kabulünden sonra izinsiz katılım fonu kabulü suç olarak maddeye eklenmiştir. Eski kanunda bütün fiiller tek bir suç olarak düzenlenip bütün eylemler için tek ceza öngörülmüşken mevcut düzenlemede birinci fıkrada “*İzinsiz banka gibi faaliyet gösterme*”, ikinci fıkrada, “*İzinsiz banka adını kullanma ve İzinsiz banka gibi faaliyet gösterdiği izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanma*” olarak düzenlenerek bu suçlara iki ayrı ceza getirilmiştir. Cezalarda eylemlerin niteliğine göre farklı ceza öngören yeni düzenlemenin suç ve ceza adaletine daha uygun olduğu söylenebilir.

4389’da “*bu suçları işleyen kişilerin işyerlerinin ... kapatılır*” ibaresinde suçun işyerinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın kapatılması karar verilmesi gibi bir anlam çıkarken yeni düzenlemede “*Suçun bir işyeri bünyesinde işlenmesi hâlinde ... kapatılmasına*”

⁴⁴ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (17.10.2005)

⁴⁵ SÖZÜER, s.168.

⁴⁶ **Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun**, Kanun No: 4491, Kabul Tarihi:17.12.1999, RG:19.12.1999 - 23911

⁴⁷ **Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Karar**, Bakanlar Kurulu Kararı Sayısı: 83/7506, RG: 19.12.1983 / 18256

⁴⁸ **Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, RG:20.09.2001 - 24529

denilmesiyle bu tereddütler giderilmeye çalışılmıştır. Eski halinde “*mahkemece karar verilir*” ifadesi “*karar verilebilir*” şekline dönüştürülmüş böylelikle mahkemeye kapatma kararı verip vermeme konusunda takdir yetkisi verilmiştir. Ancak takdir yetkisinin hangi ölçülere göre kullanılacağı belirtilmemiştir⁴⁹. Kapatma kararı verebilmek için önceki düzenlemede Kurul’un talepte bulunması şartı aranırken yeni halinde böyle bir talep şartı getirilmemiş, mahkeme res’en karar verebilme yolu açılmıştır. Yeni durumda geçici kapatma süresi olarak 1 aylık alt sınır getirilmiştir. Ayrıca tekerrür halinde sürekli kapatma kararı verilebilmesi yeni bir düzenlemedir.

Diğer bir yenilik ise soruşturma ve kovuşturma aşamasında faaliyetleri durdurma kararı verilebilmesidir. Ancak burada mahkemenin takdir yetkisi yoktur. Ayrıca eskiden Kurul doğrudan mahkemeden talep edebilirken Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla talep etme usulü getirilmiştir. Bu yenilik ceza yargılama sistematığına uygundur. Ancak maddenin yazım şeklinden dava aşamasında da sanki Cumhuriyet başsavcılığı aracı kılınacakmış gibi yorum yapılmasına zemin hazırlanmıştır. Bu konuda doğacak bir tereddüt kanunun 162’nci maddesinde başvuruya Kurum müdahil sıfatı kazanacağına ilişkin hükümle ortadan kalkacaktır.

Mahkemenin karar aşamasında kapatma kararı konusunda karar vermede takdir hakkı bulunmasına karşın soruşturma ve kovuşturma aşamasında durdurma kararında takdir yetkisinin olmamasını ceza yargılaması sistematığı açısından izah etmek güçtür. Örneğin ceza yargılamasında kişinin hürriyetinin soruşturma ve kovuşturma aşamasında kısıtlanmasının adı tutuklamadır ve bu bir tedbirdir. Karar aşamasında ise bunun adı ceza mahkûmiyetidir. Hâkim tutuklamanın tedbir niteliği nedeniyle takdir hakkına sahipken, kovuşturma sonunda suç işlediği kesinleşen birine ceza verip vermemekte takdir yetkisi yoktur. Sadece cezanın miktarını tayin konusunda takdir yetkisi vardır. Örnekten anlaşılacağı üzere burada kapatma ve durdurma ile ilgili karar yöntemi tam tersi şekilde düzenlenmiştir. Soruşturma ve kovuşturma aşamasında durdurma kararı verilmesi zorunlu karar aşamasında ise kapatma kararı verilmesi takdiridir. Durdurma ve toplatma yönündeki kararların ceza yargılaması kapsamında bir koruma özelliği taşıdığından CMK’da düzenlenen elkoyma ve diğer önlemlerin uygulanması mümkünken ayrıca bir düzenleme yapılması yersizdir⁵⁰. Önceki düzenlemede kapatma kararı asıl hükümle birlikte temyiz yoluna tabi iken yeni düzenlemede durdurma kararına itiraz yolu getirilmiştir. İtiraz yolu getirilmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak

---

⁴⁹ SÖZÜER, s.169.

⁵⁰ SÖZÜER, s.168.

ilk aşamada bir hâkime takdir yetkisi vermeden kapatma ve toplatma kararı verme zorunluluğu getirip, onun vereceği karara karşı bir başka hâkime itiraz yolunu açmanın gerekçesini ceza yargılaması açısından izah etmek güç olacaktır. Kaldı ki önceki hâkimin olayı maddi ve hukuki yönleri ile incelemeyen zorunlu olarak durdurma ve toplatma yönünde verdiği karar itiraz üzerine kaldırılması durumunda ilk kararı veren hâkim 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun⁵¹ 28'inci maddesi uyarınca olumsuz bir not alıp başarısız kabul edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalacak olması düzenlemenin konu dışında doğuracağı bir başka sakıncadır.

Yeni düzenleme ile getirilen “*Bu tedbirler, hâkim kararıyla kaldırılincaya kadar devam eder.*” hükmü eksik kaleme alınmıştır. Soruşturma sırasında verilen durdurma veya toplatma kararının ardından Cumhuriyet savcısı dava açmaması ya da dava açılıp mahkemenin beraat kararı ya da mahkumiyet kararı vermesi ancak durdurma ve toplatma konusunda bir karar vermemesi durumunda ne olacağı belirsizdir. Ülkemizdeki yargılama süresinin uzunluğu dikkate alındığında tedbir olarak verilen kapatma kararının, kapatma cezasının üst sınırı olan 1 yılın aşılmasına neden olacağı açıktır. Madde metninin Ceza Muhakemesi Kanununda⁵² olduğu gibi yoruma yer bırakmayacak şekilde düzenlemelidir. 5411 sayılı Bank.K.’nin izinsiz faaliyette bulunma suçuna ilişkin madde ve bu maddeyle doğrudan ilgili diğer maddeleri aşağıya alınmıştır.

“İzinsiz faaliyette bulunmak

MADDE 150.- *Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın banka gibi faaliyet gösteren ya da mevduat kabul eden yahut katılım fonu toplayan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, bu suçun bir işyeri bünyesinde işlenmesi hâlinde bu işyerlerinin bir aydan bir yıla kadar, tekerrür hâlinde ise sürekli olarak kapatılmasına karar verilebilir.*

Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklamlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını ya da banka gibi faaliyet gösterdikleri ya da banka gibi mevduat veya katılım fonu topladıkları izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, bu işyerlerinin bir aydan bir yıla kadar, tekerrür hâlinde ise sürekli olarak kapatılmasına karar verilebilir.

Yukarıdaki fıkralara aykırılık hâlinde Kurumun ilgili Cumhuriyet başsavcılığını muhatap talebi üzerine sulh ceza hâkimince, dava açılması hâlinde

⁵¹ **Hakimler ve Savcılar Kanunu**, Kanun No.2802, Kabul Tarihi:24.2.1983, RG:26.2.1983

⁵² **Ceza Muhakemesi Kanunu**, Kanun No: 5271, Kabul Tarihi:4/12/2004, RG:17/12/2004 - 25673

davaya bakan mahkemece işyerlerinin faaliyetleri ve reklamlar geçici olarak durdurulur, ilânları toplatılır. Bu tedbirler, hâkim kararıyla kaldırılıncaya kadar devam eder. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Faaliyet konuları

MADDE 4.- Bankalar, diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- a) Mevduat kabulü.
- b) Katılım fonu kabulü.
- c) Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri.
- d) Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri.
- e) Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- f) Saklama hizmetleri.
- g) Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- h) Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri.
- i) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.
- j) Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri.
- k) Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.
- l) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.
- m) Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.
- n) Yatırım danışmanlığı işlemleri.
- o) Portföy işletmeciliği ve yönetimi.
- p) Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.
- r) Faktöring ve forfaiting işlemleri.
- s) Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.
- t) Finansal kiralama işlemleri.
- u) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.
- v) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

Mevduat bankaları birinci fıkranın (b) ve (t), katılım bankaları (a), kalkınma ve yatırım bankaları (a) ve (b) bentlerinde belirtilen faaliyetleri gerçekleştiremezler.

Kuruluş veya Türkiye'de şube ve temsilcilik açma izni

MADDE 6.- Türkiye'de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'deki ilk şubesinin açılmasına, bu Kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurul'un en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararla izin verilir.

İzin için yapılacak başvurulara ve iznin verilmesine ilişkin usûl ve esaslar Kurulca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. İzne ilişkin karar, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması hâlinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirilir. Eksikliklerin altı ay içinde giderilmemesi hâlinde başvuru geçersiz hale gelir.

Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurul kararıyla belirlenir.

Yurt dışında kurulu bankalar, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurul'un izni ile Türkiye'de temsilcilik açabilirler.

Faaliyet izni

MADDE 10.- Bu Kanunun 6'nci maddesi çerçevesinde kuruluş veya Türkiye'de şube açma izni alan bankaların, Kuruldan ayrıca faaliyet izni alması şarttır. Bir beyanname ile yapılacak başvuru üzerine verilecek izin, Kurul tarafından aksi kararlaştırılmış olmadıkça, 4'üncü maddede belirtilen bütün faaliyetleri aynı maddenin son fıkrasındaki sınırlamalar çerçevesinde kapsar. Verilen faaliyet izinleri Resmî Gazetede yayımlanır. Kararın, ilk izin başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde verilmesi gerekir.

Kurum, bu Kanun ve bu Kanuna dayanılarak yapılan düzenlemelerdeki şartları taşımayanlara gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için altı ayı geçmemek üzere süre verir. Bu süre içinde yeniden başvuranlar hakkında yapılan inceleme sonucunda durumları uygun bulunmayanlara verilmiş olan kuruluş izni geçersiz olur ve sonuç yazılı olarak bildirilir. Kuruluş izni almış olan bankaların faaliyete geçebilmesi için;

a)Sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması,

b)Kurucuları tarafından 7'nci maddede belirtilen asgarî sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin Fon hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi,

c)Faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması,

d)Yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri haiz olması,

e)Kurulca faaliyet konularını yürütebilecek yeterliliğe sahip olunduğu kanaatine varılması,

Gerekir.

Sisteme giriş payının ödenmeyen kısmının, faaliyete geçiş tarihinden itibaren Kurulca belirlenecek ödeme plânı çerçevesinde Fon hesabına yatırılacağına ilişkin taahhütnamenin Kuruma ibrazı zorunludur. Sisteme giriş payı bir defaya mahsus olmak üzere alınır. Banka hissedarları sisteme giriş payının ödenmesinden müteselsilen sorumludurlar.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları belirlemeye Kurul yetkilidir.

Mevduat ve katılım fonu kabulü

MADDE 60.- Kredi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi, aslen veya fer'an meslek edinerek mevduat veya katılım fonu kabul edemez, ticaret unvanları ve kamuya yapacakları açıklamalar ile ilân ve reklamlarında bu izlenimi yaratacak ifade ve deyimleri kullanamaz.

Karşılığında hesap cüzdanı yerine makbuz, katılma belgesi, senet ve benzeri belgelerin verilmesi, alınan paraların mevduat veya katılım fonu kabulü sayılmasına engel değildir.

Resmî ve özel kuruluşlar ile ortaklıklarda, yalnız çalışanlarına ait olmak üzere sağlık ve sosyal yardım, emeklilik, ihtiyat ve tasarruf sağlama amaçlarıyla kurulan sandık ve vakıfların münhasıran kendi üyelerinden bu amaçlar için topladıkları paralar ile sigorta şirketlerinin işlemleri bu Kanun uygulamasında mevduat ve katılım fonu kabulü sayılmaz.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kendi müstakrizlerinden, ortak ve ortaklıklarından genel esaslar dâhilinde sağladıkları fonlar ile bankalardan, para piyasaları, sermaye piyasaları ve organize piyasalardan sağlayacakları fonlar bu Kanun uygulamasında mevduat sayılmaz.

Türkiye'de kurulan kredi kuruluşlarının yurt dışındaki şubeleri ve ortaklıkları, mevduat cüzdanı ve fon toplamaya ilişkin evrakın düzenlenmesi işlemlerini faaliyette bulundukları ülkede yapmak zorundadır. Bu şube veya ortaklıklar adına hiçbir şekil ve surette yurt içinde mevduat cüzdanı ve fon toplamaya ilişkin evrak düzenlenemez veya verilemez.

Türkiye'de kurulu kredi kuruluşları, yurt dışında kurulu ortaklıkları veya başka banka veya finansal kuruluşlar adına yurt içinde yerleşik kişilerden mevduat veya katılım fonu kabul etmek amacıyla; evrak ya da cüzdan bulundurmaları, personel istihdam etmeleri, bu ortaklıklar veya başka kredi kuruluşu veya finansal kuruluşlar adına toplanacak mevduat ve katılım fonu üzerinden personele ücret, komisyon, prim ve benzeri adlar altında para ödemek veya personele bu kuruluşların reklamını yaptırmak suretiyle müşterilerini anılan kuruluşlara yönlendirmeleri, bu ve benzeri yöntemler kullanarak yurt dışında kurulu kuruluşlar adına mevduat ve katılım fonu kabul etmeleri, bu madde kapsamında izinsiz mevduat ve katılım fonu kabulü sayılır.

Kredi kuruluşları, mevduat hesapları ile katılım fonu hesaplarını Kurul'un

görüŖü alınmak suretiyle Merkez Bankasınca tespit edilecek vade ve türlerine göre tasnif etmek, tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonunu diğ er hesaplardan ayırmak zorundadırlar.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre ihraç edilen sermaye piyasası araçları hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz..”

1.1.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değ iş iklikler

Aşağıda ayrıntılı olarak incelendiğ i üzere izinsiz faaliyette bulunma suçuna ilişkin suç konusu eylem ve yaptırıma ilişkin düzenlemelere; 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu, 2999 sayılı Bankalar Kanunu, 7129 sayılı Bankalar Kanunu, 28 sayılı KHK, 70 sayılı KHK, 3182 sayılı 7129 sayılı Bankalar Kanununun bazı maddelerinin değ iş tirilmesine İliş kin 31.8.1979 tarihli ve 28 sayılı KHK ile Bankalar Hakkında 22.07.1983 tarihli ve 70 sayılı KHK’nın değ iş tirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 4389 Sayılı Bankalar Kanununda yer verilmiştir.

1.1.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

İzinsiz faaliyet suçuna ilişkin doğ rudan bir suç düzenlemesi bulunmamasına karş ın yasanın 20’nci maddesinde yer alan “*bu kanun hükümlerine muhalif muamelelerde bulunan ... eden bankaların salâhiyetli memurları ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkum edilirler.*” ibaresiyle genel bir yaptırım hükmü düzenlenmiştir. İzinsiz faaliyete ilişkin hükümler ise aynı yasanın 1, 2, 3, 4 ve 16’ncı maddelerinde yer almıştır.

“Madde 20-Bu kanun hükümlerine muhalif muamelelerde bulunan veya Maliye vekâleti yahut bankalar murakipleri tarafından bu kanuna müsteniden istenen malûmatı vermekten istinkâf veya bankalar murakiplerinin serbestçe vazife görmelerine mümanaat eden bankaların salâhiyetli memurları ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkum edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ve mevduat kabulüne mezun olanların izinleri de Maliye vekâletince kaldırılabilir.”

1.1.3.1.2.2. 2999 sayılı Bankalar Kanunu

İzinsiz faaliyet suçuna ilişkin doğ rudan bir suç düzenlemesi yerine yasanın 59’uncu maddesinde 43’üncü maddede, 46’ncı maddesinde 3’üncü ve 6’nci maddelerde faaliyet iznine ilişkin hükümlere gönderme yapılarak yaptırım hükmü getirilmiştir.

“Madde 59- Kırk üçüncü madde hükmüne muhalefet edenler 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler. Tekerrür halinde bir aydan bir seneye kadar hapis cezası hükmolunmakla beraber para cezası üç misline çıkarılır.

Madde 46- 3’üncü maddenin 2 ve 3’üncü fıkralarında ve 17, 26, 27, 28, 34. maddelerdeki hükümlere aykırı hareket edenlerle 4’üncü maddede ve 5’inci maddenin 1 inci fıkrasında yazılı mecburiyete riayet etmeyenler yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

1.1.3.1.2.3. 7129 sayılı Bankalar Kanunu

7129 sayılı Bankalar Kanununun, “Cezai Hükümler” başlıklı “X” numaralı fasıl 66’ncı maddesinde aynı yasanın; “Mezuniyet istihsalı” başlıklı 7’nci, “Türkiye’de şube açmak isteyen yabancı bankalar” başlıklı 8’inci ve “Bankacılık muamelelerine ve mevduat kabulüne müsaade ve mevduat kabul salâhiyetinin iptali” başlıklı 13’üncü maddesinde yer alan faaliyet iznine ilişkin maddelerine ve 68’inci maddesinde; “Şubeler için mezuniyet istihsalı ve faaliyetleri tatil edilen şubeler hakkında malûmat verme mükellefiyeti” başlıklı 10’uncu “Mevduat kabulüne mezun olmıyanlar” başlıklı 24’üncü maddesine atıf yapmak suretiyle suç ve yaptırıma ilişkin düzenleme yapılmıştır.

“Madde 66- Bu kanunun 7’nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile 8’inci maddesinin birinci fıkrası mucibince mezuniyet istihsal etmeden veya 13’üncü maddede yazılı müsaadeyi almadan bankacılık muameleleri ile iştigale veya mevduat kabulüne başlıyan veya 24’üncü madde hükmüne aykırı olarak mevduat kabul eden hükmi şahısların işlerini fiilen idare eden vazifeli ve alâkalı idare meclisi reis ve âzaları veya umum müdür, umum müdür muavinleri veya müdürleri 5000 liradan 25000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmekle beraber 6 aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

24 ncü madde hükmüne aykırı hareket eden hakikî şahıslar da bu madde hükmüne tâbidirler.

Ayrıca, Maliye Vekâletinin talebi üzerine bu müessese ve teşekküllerin muvakkat veya daimî olarak faaliyetten men’ine mahkemece karar verilebilir.

Madde 68- Kanunun 10, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65’inci maddeleri ile 15’inci maddesinin son fıkrasında yazılı mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmiyen veya bu mükellefiyet ve mecburiyetlere riayet etmeyen veya bankalar yeminli murakıpları ile 62’nci maddede yazılı hususi murakıpların vazifelerini ifalarına mümanaat eden bankaların, vazife ve alâkalarına göre, idare meclisi reisi veya âzaları veya murakıplar veya umum müdür veya umum müdür muavinleri veya idareci veya memurları veya tasfiye memurları 1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.1.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Anılan kararnamenin 1'inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın “Ceza Hükümleri” başlıklı 66'nci maddesi değiştirilerek aynı yasanın “Verilen mezuniyetin iptali veya mezuniyet almamış olanların banka ve benzeri kelimeleri kullanmaları memnuiyeti” başlıklı 9'uncu maddesine aykırı eylemlerde suç sayılarak yaptırıma bağlanmıştır.

“Madde 1- 23/6/1958 günlü ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 4, 6, 14, 26, 28, 31, 38, 39, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 60, 61, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı maddeleri aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir.

Madde 66- Bu Kanunun 7'nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile 8'inci maddesinin birinci fıkrası ve 13'üncü maddesinde yazılı izinleri almadan bankacılık işlemleri ile uğraşmaya ve mevduat kabulüne başlayan ya da 9'uncu ve 24'üncü madde hükümlerine aykırı olarak mevduat kabul eden tüzel kişilerin işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili yönetim kurulu başkan ve üyeleri ya da genel müdür, genel müdür yardımcıları ya da müdürleri 100 bin liradan 500 bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

24'üncü madde hükmüne aykırı hareket eden gerçek kişiler için de bu madde hükmü uygulanır.

Ayrıca, Maliye Bakanlığının isteği üzerine bu kuruluş ve teşekküllerin çalışmalarının geçici ya da sürekli olarak yasaklanmasına mahkemece karar verilebilir.”

1.1.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Kararnamenin; 79'uncu maddesiyle “Kuruluş İzni” başlıklı 4'üncü, “Bankacılık İşlemlerine ve Mevduat Kabulüne İzin” başlıklı 11'nci ve “Mevduat Kabulüne Yetkili Olmayanlar” başlıklı 13'üncü maddelerinde, 80'inci maddesiyle “İzin” başlıklı 14'üncü maddesinde faaliyet iznine ilişkin hükümlere atıf yapılarak suç ve ceza yaptırımına ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası ve Faaliyetten Alıkoyma

Madde 79- 1) 4 ve 11 inci maddelerde yazılı izinleri olmaksızın bankacılık işlemleri ile uğraşan veya mevduat kabul eden ya da 13'üncü maddeye aykırı hareket eden gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevli veya ilgili mensupları fiile katılma derecelerine göre 1 milyon liradan 5 milyon liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilmekle birlikte 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2) Ayrıca, Maliye Bakanlığının talebi üzerine, birinci fıkradaki suçları işleyenlerin iş yerlerinin geçici veya sürekli olarak kapatılmasına, ilan ve

reklamalarının durdurulması veya toplatılmasına mahkemece karar verilir.

Ağır Para Cezası ile Birlikte Meslekten Alıkoyma ve İzinsiz Açılan Şubelerin Kapatılması

Madde 80- 1) 14, 18, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 42, 44, 45, 46, 57, 66, 71, 72, 73, 74 ve 75'inci maddelerinde yazılı yükümlülük ve zorunluluklara uymayan bankaların işlerini fiilen yöneten ilgili ve görevli mensupları ile tasfiye memurları hakkında fiile katılma derecelerine göre 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunacağı gibi bu fiilleri bankanın emin bir şekilde çalışmasını engelleyici nitelikte görülen banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışması yasaklanır.

2) Ayrıca 14'üncü maddedeki izin alınmaksızın veya izin verildiği yerden başka bir yerde açılan ya da başka bir yere nakledilen şubeler Maliye Bakanlığının talebi üzerine Valiliklerce kapatılır."

1.1.3.1.2.6. 3182 sayılı Bankalar Kanunu

Kanunun; 80'inci maddesiyle "Kuruluş İzni" başlıklı 4'üncü, "Bankacılık İşlemlerine ve Mevduat Kabulüne İzin" başlıklı 11'nci ve "Mevduat Kabulüne Yetkili Olmayanlar" başlıklı 13'üncü maddelerinde, 81'inci maddesiyle "İzin" başlıklı 14'üncü maddesinde faaliyet iznine ilişkin hükümlere atıf yapılarak suç ve ceza yaptırımına ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

"Ağır para cezası ile birlikte hapis cezası ve faaliyetten alıkoyma

Madde 80- 1. 4 ve 11'inci maddelerde yazılı izinleri olmaksızın bankacılık işlemleri ile uğraşan veya mevduat kabul eden ya da 13'üncü maddeye aykırı hareket eden gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevli veya ilgili mensupları fiile katılma derecelerine göre 1 milyon liradan 5 milyon liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilmekle birlikte 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Ağır para cezası ile birlikte meslekten alıkoyma ve izinsiz açılan şubelerin kapatılması

Madde 81- 1. 14, 18, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 36, 42, 44, 45, 46, 57, 67, 72, 73, 75, 76 ve 77'nci maddelerde yazılı yükümlülük ve zorunluluklara uymayan bankaların işlerini fiilen yöneten ilgili ve görevli mensupları ile tasfiye memurları hakkında fiile katılma derecelerine göre 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunacağı gibi bu fiilleri bankanın emin bir şekilde çalışmasını engelleyici nitelikte görülen banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışması yasaklanır.

2. Ayrıca 14'üncü maddedeki izin alınmaksızın veya izin verildiği yerden başka bir yerde açılan ya da başka bir yere nakledilen şubeler Bakanlığın talebi üzerine valiliklerce kapatılır."

1.1.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Kanunun; Adli suç ve cezalar başlıklı 22’nci maddesinin “1”*nolu fıkrasıyla, aynı kanunun* “Bankaların kuruluşları ve faaliyete geçme esasları” başlıklı 7’nci madde birinci, dördüncü ve beşinci fıkraları, “Bankaların teşkilat ve organları” başlıklı 9’uncu madde 6 fıkra a, b ve c bentleri, “Mevduata ilişkin hükümler” başlıklı 10’uncu madde 1’inci fıkrası, “Diğer hükümler” başlıklı 20’nci maddesi 2’nci ve 6’nci fıkraları ile “İdari suç ve cezalar” başlıklı 21’inci madde 3’üncü fıkra⁵³ hükümlerine atıf yapılarak suç ve ceza yaptırımına ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

“Madde 22 – 1. Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın bankacılık işlemleri ile uğraşan veya mevduat kabul eden veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilan ve reklamları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını kullanan, mevduat kabul ettikleri, bankacılık yaptıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzelkişilerin görevlileri, fiile katılma derecelerine göre, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve üç milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Ayrıca Kurul’un talebi üzerine, bu suçları işleyen kişilerin işyerlerinin sürekli veya bir yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılmasına, ilan ve reklamlarının durdurulması veya toplatılmasına mahkeme karar verilir.”⁵⁴

İzinsiz bankacılık faaliyeti suçuna ilişkin 2243 sy. Mevduatı Koruma Kanunu’yla başlayan 5411 sy. Bank.K.’na değin geline süreç incelendiğinde; Genel olarak suç konusu eylemlerin ilk düzenlemelerde izinsiz bankacılık faaliyeti yapmak ve mevduat toplamak şeklinde olduğu daha sonra buna banka adını kullanma ve bankacılık faaliyeti yapma izlenimi oluşturma eylemlerinin eklendiği görülmektedir. Cezalar yönünden bakıldığında ise; suçun temel şeklinde sadece para cezası olarak başlayan süreç para cezasının yanı sıra hapis cezası eklenmesiyle devam etmiştir. İlerleyen dönemlerde bunların yanına kapatma, durdurma ve toplatma şeklindeki cezalar ve önlemler eklenmiştir. Yıllardır söylenegelen ekonomik suça ekonomik ceza uygulamasının tam tersini bankacılık düzenlemelerinde görmekteyiz. Cezalar başlangıçtan günümüze kadar hem çeşitlenmiş hemde ceza miktarları aşırı derecede artmıştır.

Hapis cezası yönünden; 2243 ve 2999 sy. Kanunlarda suçun temel şekli için hapis cezasına yer verilmediği, daha sonra gelen 7129 sy. Kanun, 28 ve 70 sayılı KHK ve 3128

⁵³ Selman Dursun, Ekonomik Suçlar ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar, (Ekonomik Suçlar) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s. 201.

⁵⁴ <http://proje.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4389&sourceXmlSearch=> (19.10.2005)

sy.Kanunlarda 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası öngörüldüğü, 4389 sy. Kanunla bu miktarın alt sınırı olan 6 ay % 500 arttırılarak 3 yıla çıkarılmıştır. 1 yıl olan üst sınır ise % 400 arttırılarak 5 yıla çıkarılmıştır. 5411 sy. Kanunda bu hapis süreleri aynen korunmuştur.

1.1.3.1.3. *Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler*

Ceza hukukunun “*kanunsuz suç ve ceza olmaz*” ilkesi, Anayasa'da 38'inci maddede “*kimse, kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz*” ve “Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” hükmüyle yer almıştır. Buna göre suç ve ceza içeren kural sadece yasama organı tarafından “*kanunla*” düzenlenebilir. Yürütme organına KHK çıkarma yetkisi verilmiş olsa da, suç ve ceza alanında bu yetki kullanılmaz. Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin suç ve cezanın kanunla konulması yanında suçun, hangi eylemlerin yasaklandığının hiçbir şüpheye verilmeyecek biçimde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması ve buna göre cezanın yasayla belirlenmesinden ibarettir. Kişinin, yasak eylemleri ve bunların cezalarını önceden bilmesi gerekir⁵⁵. Bu durum, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin güvencesidir. Bu nedenle de Anayasa'nın kişinin temel hak ve ödevlerine ilişkin bulunan ikinci bölümünde bu güvenceye yer verilmiştir⁵⁶.

Bu açıklamalar ışığında izinsiz faaliyette bulunma suçunun maddi unsuru oluşturan eylem ve işlemler kanunun faaliyet konuları başlıklı 4'üncü maddesinde bentler halinde sıralan eylem ve işlemler incelendiğinde;

- “*c*” bendi yollamasıyla Krediler başlıklı 48'inci maddede “*kurulca kabul edilen*”,
- “*j*”, “*k*”, “*l*” bendinde yer alan “Sermaye piyasası araçları” (düzenleme yapılanlar dışındakilerini belirleme yetkisini 2499 sy. SPK'ya vermiştir.),
- “*v*” bendinde yer alan “*Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler*”,

İbareleri suçun maddi unsurunu oluşturan ve kanunda açıkça düzenlenmeyen niteliği ve sayısı bilinmeyen bir takım eylemleri düzenleme yetkisini BDDK ve SPK'nın yetkisine bıraktığı görülür. Bentlerde yer alan ibareler suçun maddi unsurunun kanunla belirlenmesi yönündeki anayasa hükmüne aykırıdır.

Yine aynı maddenin çeşitli bentlerinde yer alan,

⁵⁵ Anayasa Mahkemesi Kararı, 5.4.1977 tarih 1977/1 Esas, 1977/20 Karar,

⁵⁶ Anayasa Mahkemesi Kararı, 27.9.1994 tarih 1993/42 Esas, 1994/72 Karar

- “c” bendinde “...*her cins ve surette*”,
- “c” bendi yollamasıyla Krediler başlıklı 48’inci maddede “... *gibi ... ve benzeri* .... *... ile benzeri... veya benzer*”,
- “g” bendinde “...*gibi*”,
- “m” bendinde “...*sair yükümlülükler*”,

ibareleri,

Suç konusu olan hangi eylemlerin yasaklandığının hiçbir şüpheye verilmeyecek biçimde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması ilkesine aykırıdır. İzinsiz faaliyette bulunmak maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*İzlenim uyandırma*” ibaresi suçun belirliliği ilkesine aykırıdır. Bu ilkeye göre suçların sınırları kesin çizgilerle çizilmelidir. Suçun tanımında ve kapsamının belirlenmesinde kullanılan sözcük ve kavramlar kişilerin farklı algılamasına, sübjektif yorumuna yol açacak şekilde olmamalıdır. Oysa maddede yer alan “*İzlenim uyandırma*” sözcük ve kavramı nesnel (objektif) ölçüleri öznel (sübjektif) değerlendirmelere açık üstü örtülü⁵⁷ kavramlardır⁵⁸. Aynı metin içerisinde “*gibi*” ve “*İzlenim uyandırma*” sözcük ve kavramının bir arada kullanılması suçun unsurları hakkında farklı sonuçlar doğurmaya elverişlidir.

1.1.3.2. Maddi Unsur

İzinsiz faaliyette bulunma suçu iki ayrı fıkra da üç ayrı eylem olarak düzenlenmiştir. Suçlar; kısaca ifade edilecek olursa birinci fıkra da “*İzinsiz banka gibi faaliyet gösterme*”, ikinci fıkra da, “*İzinsiz banka adını kullanma ve İzinsiz banka gibi faaliyet gösterdiği izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanma*” suçlarıdır.

Yasa koyucu Bank.K. ile finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacı gözeterek bir bankacılık düzeni kurmak istemiştir. Kanunda yer alan hükümlere göre bu düzenin işleyişi genel hatlarıyla; bir kısım işlerin münhasıran bankacılık faaliyeti olarak kabul edilerek sadece bankalar tarafından yapılmasını temin etmek diğer gerçek ve tüzel kişilere yasaklamak, diğer bir takım faaliyetlerin bankalar tarafından yürütülmesini belirli izin ve kurallara bağlamak şeklindedir.

⁵⁷ Anayasa Mahkemesi Kararı, 28.9.1984 tarih ve 1984/1 Esas, 1984/1 Karar

⁵⁸ Anayasa Mahkemesi Kararı, 24.9.1991 tarih ve 1990/2 Esas, 1991/2 Karar

Ancak bu faaliyet düzeninin bozulmasını engellemek üzere yapılan suç düzenlemesinde münhasır bankacılık faaliyeti⁵⁹ ve diğer faaliyetler⁶⁰ ayrımı gözetilmediğinden yasa koyucunun murat etmediği sonuçların ortaya çıkmasına yol açılmıştır. Mevcut düzenleme lâfzî yorumla değerlendirildiğinde, münhasıran bankacılık faaliyeti olmayan (örneğin SPK kapsamındaki bir faaliyetin) bir işlemin banka dışındaki herhangi bir gerçek ya da tüzel kişi tarafından gerçekleştirilmiş olması durumunda bu maddede yazılı suç oluşacaktır. Bu durum hem münhasıran bankacılık faaliyeti dışındaki faaliyetlerin yürütülmesindeki görevli kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına müdahale sayılacak hem de uygulanacak kanun hükmünün belirlenmesinde karışıklığa neden olacaktır.

Madde metninin yeniden düzenlenmesi bir zorunluluktur. Düzenlemenin münhasıran bankacılık faaliyeti ve bankalar tarafından yürütebilecek faaliyetler ayrımı temelinde yapılması gereklidir. Münhasıran bankacılık faaliyeti, ister bankalar isterse banka dışı gerçek ya da tüzel kişiler tarafından izinsiz gerçekleştirilmesi suç olarak düzenlenmelidir. Bankalar tarafından yürütülebilecek diğer faaliyetlerin ise sadece bankalar tarafından izinsiz gerçekleştirilmesi ise kanunun genel sistematığına uygunluk açısından ya idarî suç olarak düzenlenmeli ya da suç düzenlemesi yapılmayarak idarî suçlar için torba madde niteliğindeki 148'inci madde uyarınca işlem görmesi sağlanmalıdır.

Başta da belirtildiği üzere, Bank.K.'nin hedefi bankacılık düzeni kurmaktır. Ancak bu düzenin kurulma amacı finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasıdır. Kanunun genel amacı bu olmasına karşın maddenin amacının, sadece bankacılık düzenini veya banka adını korumak olduğu, bankacılık düzeni dışında zarar görecektir kişi, kurum ve kuruluşları göz ardı edildiği şeklinde bir yorum yapmak yanlış olmaz. Suç düzenlemesi sadece **“Korunan hukuki yarar”** ölçütüne göre yapılmıştır. Diğer ölçütlerden suçtan zarar gören, fail vs. ölçütler dikkate alınmamıştır. Örneğin izinsiz bankacılık faaliyeti gerçekleştirilmesi sonucu tasarruf sahiplerinin zarar görmesi ya da fayda sağlamanın suçun oluşumu ya da cezanın miktarı üzerinde hiçbir etkisi yoktur. İzinsiz bankacılık faaliyetinin dolandırıcılık amacıyla işlenmesinin madde açısından bir önemi yoktur. Özetle maddenin amacı yasanın amacına uygun değildir. Bu nedenle maddenin izinsiz faaliyet suçunu eylem sonunda

⁵⁹ Faaliyet izninin iptali veya sınırlandırılması başlıklı 12 nci maddenin faaliyet izninin sınırlandırılmasının sınırını, mevduat kabulü ve katılım fonu kabulü olarak düzenlemesinden bunların münhasıran bankacılık faaliyeti olduğu sonucuna varılabilir.

⁶⁰ Ahmet BATTAL, **Bankalar Kanunu Şerhi**, TBB Yayın No: 234, Eylül 2003, s.66-67, TAŞDELEN, s.180-181.

zarar meydana gelip gelmediğine göre ikiye ayrılarak ya da zarar gelmesi ağırlaştırıcı neden olacak şekilde yeniden düzenlenmesi uygun olacaktır.

1.1.3.2.1. İzinsiz Banka Gibi Faaliyet Gösterme

Önceki yasadaki “*bankacılık işlemleri ile uğraşan,*” ibaresi bu kanunla “*banka gibi faaliyet gösteren,*” ibaresiyle değiştirilmiştir. Getirilen “*Banka gibi*” kavramına suçun failleri yönünden bakıldığında çelişki doğuracak nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin herhangi bir kalkınma ve yatırım bankasının mevduat toplaması eyleminde, zaten bir banka olan kuruluşun banka gibi faaliyet gösterme suçundan cezalandırma yoluna gidilmesi gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Banka gibi faaliyet gösterme banka dışındaki gerçek ve tüzel kişileri ifade etmek için kullanılabilir.

Birinci fıkrada gereken izinleri almaksızın banka gibi faaliyet gösterme ya da mevduat kabul etme yahut katılım fonu toplama başlığı altında düzenlenen suçun hareket unsuru oluşturan işlem ve eylemler Bank.K.’nın “*Faaliyet konuları*” başlıklı 4’üncü maddesinde 21 bent halinde sayılmıştır. Bu nedenle “*banka gibi faaliyet gösteren*” dendikten sonra “*ya da mevduat kabul eden yahut katılım fonu toplayan*” denmesi gereksiz olmuştur⁶¹.

Anayasa’nın 38’inci maddesinde yer bulan ceza hukukunun önemli ilkelerinden “*Kanunsuz suç ve ceza olmaz*” ilkesi uyarınca suçun sınırlarının belirli olması gereklidir. Suçun, diğer deyimle ne gibi eylemlerin yasaklandığının şüpheyi yer verilmeyecek biçimde belirlenmelidir. Kişinin yasak eylemleri ve cezalarını önceden bilmesi kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin güvencesidir. Bu ilke açısından izinsiz bankacılık faaliyetinde bulunma suçunun hareket unsuru oluşturan Bank.K.’nın 4’üncü maddesinin incelemesinde;

- “c” bendinde “*...her cins ve surette*”,
- “c” bendi yollamasıyla Krediler başlıklı 48’inci maddede “*... gibi... ve benzeri... ile benzeri... ve kurulca kabul edilen... veya benzer*”,
- “g” bendinde “*...gibi*”,
- “j”, “k”, “l” bendinde yer alan “*Sermaye piyasası araçları*” (düzenleme yapılanlar dışındakileri belirleme yetkisini 2499 sy. SPK’ya vermiştir.),
- “m” bendinde “*...sair yükümlülükler*”,
- “v” bendinde yer alan “*Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler*”,

⁶¹ SÖZÜER, s.168.

ibareleri suçun maddi unsurunu oluşturan eylemlerin sınırlarını belirsiz hale getirmektedir. Ayrıca bazı yerlerde suçun maddi unsurlarını belirleme işini BDDK, SPK vb. idarî kurula bıraktığı görülmektedir. Kanunsuz suç olmaz ilkesi, yasak eylemin yasada açıkça belirtilmesini gerektirdiği gibi genişletici bir yorum ya da kıyasla belirtilen sınırların aşılmasına imkan vermez⁶². Bentlerde yer alan hükümler suç ve cezanın yasallığı ilkesinin ihlali anlamına gelir.

- “a” bendi yollamasıyla 60’ıncı maddenin altıncı fıkrasında mevduat kabulü sayılan haller olarak suçun maddi unsuru arasında sayılan eylem incelendiğinde, henüz bir mevduat ve katılım fonu kabul etme eyleminin gerçekleşmediği hazırlık hareketi sayılacak durumları suç olarak düzenlediği görülmektedir. “*Evrak ya da cüzdan bulundurmaları, personel istihdam etmeleri*” ibareleri hazırlık hareketleri kapsamındadır ve ispat bakımından güçlükler taşımaktadır.

- “h” bendinde “*kıymetli madenler*”, ibaresi kapsam ve anlam itibarıyla amaca uygun düşmediğinden atıfta bulunduğumuz Kuzey Kıbrıs Bankalar Birliği’nin kullandığı üzere “Kıymetli metal” ibaresinin kullanılması daha doğru olacaktır.

Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın banka gibi faaliyet gösterme ya da mevduat kabul etmen yahut katılım fonu toplama suçu hareket unsuru yönünden hareketi sonucuna bitişik suçtur.

İzinsiz banka gibi faaliyet gösterme suçun teorik açıdan incelenmesine gelince: Banka gibi faaliyet gösterme suçu açısından Bank.K.’nin 4’üncü maddesinde sayılan faaliyet konularının gerçekleştirilmesi suçun maddi unsurunu teşkil eder⁶³. Hareket unsuru yönünden; suçun gerçekleşmesi için faaliyet konuları başlığı altında 21 bent halinde belirlenen işlem ya da eylemlerin gerçekleştirilmesi zorunlu olduğundan icraî nitelikte suçtur, ihmal yoluyla işlenemez. Suç, çok sayıdaki hareket unsurunu oluşturan işlem ya da eylemlerinin biri ya da birkaçının veya tamamının gerçekleştirilmesiyle oluşacağından seçimlik hareketli suçtur. Maddede sayılan hareketler dışındaki işlem ya da eylemler bankacılık faaliyeti sayılsa dahi izinsiz bankacılık faaliyeti suçunu oluşturmayaacağından bağlı hareketli suçtur.

Sonuç unsuru yönünden; 21 bent halinde sıralanan hareket unsurundan en az birinin dahi gerçekleşmesi durumunda suç olduğundan ayrıca bir zararın meydana gelmesi aran-

⁶² Anayasa Mahkemesi Kararı, 28.9.1984 tarih ve 1984/1 Esas, 1984/1 Karar.

⁶³ SÖZÜER, s.168.

madığından tehlike suçudur. Suçun hareket ve sonucu birbirinden ayıramadığından, hareket unsurunun yani bankacılık faaliyeti olarak sıralanan hareketlerin gerçekleştirilmesiyle suç oluştuğundan şekli suçtur. Belirtilen hareketlerden birinin bir kez gerçekleşmesi sayıldığından ayrıca hareketin belirli bir süre devamlılık arzemesi aranmadığından ani nitelikte suçtur.

Hareket unsuru açısından önemli bir nokta 4'üncü maddenin son fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre faaliyet izni almış olsalar da, mevduat bankaları katılım fonu kabulü ve finansal kiralama işlemlerini; katılım bankaları (a), mevduat kabulü; kalkınma ve yatırım bankaları, mevduat kabulü ve katılım fonu kabulü faaliyetlerini gerçekleştiremezler.

Suçun geneli ve yapısal özellikleri hakkındaki açıklamalardan sonra bankacılık suçların içinde maddi unsur açısından en kapsamlı ve çeşitlilikteki hareket unsuru oluşturan eylem ve işlemler hakkında bilgi vermek zorunluluktur. Her biri ayrı inceleme ve araştırma konusu olabilecek bu ögeler hakkında –mevcut çalışmamızın kapsamı ve inceleme yöntemi dikkate alınarak- unsurları ve tanımını kapsayacak şekilde bilgi verilecektir. Herkes tarafından bilinen konular ile yukarıda belirtildiği üzere suçların belirliliği ilkesine aykırı düşen “*gibi, ve benzeri*” ibarelerini içeren kısımlara ilişkin açıklamadan olabildiğince uzak duracağız. Öte yandan bu açıklamalara ilişkin çalışmamızı yaparken yararlanacaklara faydalı olması ve yol göstermesi açısından ulaşabildiğimiz ilgili tüm kaynaklara atıf yapılacaktır.

1.1.3.2.1.1. Mevduat Kabulü

1.1.3.2.1.1.1. Tanım

Mevduat kabulü; yazılı veya sözlü olarak veya herhangi bir şekilde, halka duyurulmak suretiyle, ivazsız veya faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığında, istendiğinde veya belli bir vadede aynı veya misli olarak iade edilmek üzere para alınmasıdır⁶⁴.

1.1.3.2.1.1.2. Unsurları

1.1.3.2.1.1.2.1. Halka Duyuru Yapılması

Halka duyuru yapılmasından kastedilen halkın para toplanacağı hususunda bilgilendirilmesidir. Duyuru, yazılı veya sözlü olabileceği gibi bu amacı sağlayan her türlü yolla

⁶⁴ Mevduatın kabulü şeklindeki tanım, ilk defa, 70 sayılı KHK'nin 13 üncü maddenin ikinci fıkrasında yapılmıştır.

(örneğin gazete ilânı, sinema reklâmı, internet kullanmak, broşür dağıtmak, kulaktan iletme vs) olabilir. Önemli olan, duyurunun yapılması ve bu duyurunun halka yapılmış olmasıdır⁶⁵. Halk deyiminden kastedilen ise, belirli kişilerin olmaması, belirli bir bölge, alan veya çevrede yaşayan insanların tamamının (ülke halkı, kent halkı, kasaba halkı) hedef ve muhatap alınmasıdır⁶⁶.

1.1.3.2.1.1.2.2. Halktan Para Alınması

Mevduat kabulünün konusu paradır. Para, bir değer ölçüsü, tedavül eden bir değişim ve yasal, zorunlu bir ödeme aracıdır⁶⁷. Mevduat kabulü işlemi bir miktar paranın alınmasıyla gerçekleşir. Birkaç kişiyle sınırlı olan ödünç alma işlemi halktan mevduat kabulü anlamına gelmez⁶⁸. İvaz, sözleşmedeki karşı edimdir, karşılıktır. Muvazaa yoluyla ivazın gizlenmiş olması, durumunda örneğin faiz verilmediği için kabul edilen paranın mevduat adde-dilemeyeceği iddiası geçerli olmayacaktır⁶⁹.

1.1.3.2.1.1.2.3. Paranın Geri Verilmek Üzere Alınması

Mevduat kabulünün temeli ve en önemli unsurunu paranın iade edilmek üzere alınması oluşturur. Eğer alınan para geri verilmiyorsa, mevduat kabulünden söz edilemez⁷⁰.

1.1.3.2.1.1.3. Mevduat Kabulü Sayılan Haller

- Kabul edilen paranın karşılığında mevduat cüzdanı yerine katılma belgesi, makbuz, senet ve benzeri belgelerin verilmesi, (Sayılan türdeki belgeler banker krizi sırasında kullanılmıştır⁷¹)

- Türkiye'de kurulu kredi kuruluşları, yurt dışında kurulu ortaklıkları veya başka banka veya finansal kuruluşlar adına yurt içinde yerleşik kişilerden mevduat veya katılım fonu kabul etmek amacıyla;

⁶⁵ Murat ALIŞKAN, **Türk Banka Hukukunda Mevduat Sigortası**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Eylül 2004, s.38, TAŞDELEN, s.278,

⁶⁶ ALIŞKAN, s.38, TAŞDELEN, s.278,

⁶⁷ Avni ZARAKOLU, **Ekonomi İlminin Temel İlkeleri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 467, s.276, Avni ZARAKOLU, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, BTHAE, Yayın No: 161, Ankara, 2000, s.1-2, Fikret EREN, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 8.Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003, s.931.

⁶⁸ ALIŞKAN, s.38

⁶⁹ TAŞDELEN, s.278,

⁷⁰ ALIŞKAN, s.39.

⁷¹ Seza REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Hukukî Kavramlar**, Ankara, Mayıs 2002, s.326, TAŞDELEN, s.278,

√ evrak ya da cüzdan bulundurmaları,

√ personel istihdam etmeleri,

√ bu ortaklıklar veya başka kredi kuruluşu veya finansal kuruluşlar adına toplanacak mevduat ve katılım fonu üzerinden personele ücret, komisyon, prim ve benzeri adlar altında para ödemek veya personele bu kuruluşların reklamını yaptırmak suretiyle müşterilerini anılan kuruluşlara yönlendirmeleri,

√ bu ve benzeri yöntemler kullanarak yurt dışında kurulu kuruluşlar adına mevduat ve katılım fonu kabul etmeleri,

izinsiz mevduat kabulü sayılır.

1.1.3.2.1.1.4. Mevduat Kabulü Sayılmayan Haller

Bank.K.'nin uygulamasında;

- Resmî ve özel kuruluşlar ile ortaklıklarda, yalnız çalışanlarına ait olmak üzere sağlık ve sosyal yardım, emeklilik, ihtiyat ve tasarruf sağlama amaçlarıyla kurulan sandık (Tasarruf Sandıkları⁷², Posta Biriktirme Sandığı⁷³, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge Birlikleri⁷⁴) ve vakıfların münhasıran kendi üyelerinden bu amaçlar için topladıkları paralar ile sigorta şirketlerinin işlemleri,

- Kalkınma ve yatırım bankalarının kendi müstakrizlerinden, ortak ve ortaklıklarından genel esaslar dâhilinde sağladıkları fonlar ile bankalardan, para piyasaları, sermaye piyasaları ve organize piyasalardan sağlayacakları fonlar,

- 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre sermaye piyasası araçlarının ihraç işlemleri

mevduat kabulü sayılmaz.

⁷² **Tasarruf Sandıkları Hakkında Kanun**, Kanun No:1711, Kabul Tarihi:10/6/1930 RG:17/6/1930 – 1522.

⁷³ **Posta Kanunu**, Kanun No:5584, Kabul Tarihi:2/3/1950, RG:8/3/1950 - 7451

⁷⁴ **Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu**, Kanun Numarası: 1581, Kabul Tarihi: 18/4/1972, RG:28/4/1972 - 14172

1.1.3.2.1.2. Katılım Fonu Kabulü

Yazılı veya sözlü olarak veya herhangi bir şekilde, halka duyurulmak suretiyle; istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilen ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen (özel cari hesap) veya kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen (katılım hesabı) paranın alınmasıdır. Yukarıda mevduat kabulünün unsurları arasında sayılan halka duyuru yapılması ve halktan para toplanması unsuru katılım fonu kabulü açısından aranmamıştır. Paranın geri verilmesi unsuru katılım fonu olan özel cari hesaplar için geçerlidir⁷⁵. Katılım hesabında kar ve zarara katılma şeklinde olduğundan aynen geri verme koşulu aranmayacaktır. Mevduat kabulü sayılan ve sayılmayan haller (kalkınma ve yatırım bankalarının fon toplama işlemi dışında) katılım fonu kabulü içinde geçerlidir.

1.1.3.2.1.3. Nakdî, Gayrinakdî Her Cins ve Surette Kredi Verme İşlemleri

1.1.3.2.1.3.1. Kredi Kavramı

Genel anlamda bir kimseye ödünç para vermek veya kefalet etmek, garanti vermek, bedelini daha sonra almak kaydıyla bir mal ve/veya hizmet vermek olarak tanımlanmaktadır⁷⁶. Bankalar Kanunu açısından ise kredi verme işlemi, bankaların, özvarlıklarının yanı sıra, topladıkları mevduat veya katılım fonları ile banka dışında temin ettikleri fonları, yasal sınırlar içinde ve banka içi mevzuatı da gözönünde tutmak suretiyle, ihtiyaç sahiplerine belirli bir süre sonra geri alınması kaydıyla borç olarak vermesi ya da borç anlamında olmakla birlikte, birbirleriyle taraflardan birinin taahhüdünün ve/veya bu taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesidir⁷⁷.

⁷⁵ Aydın KARAPINAR, **Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitapevi, Ankara 2003, s.32.

⁷⁶ Kredi kavramı için bkz. TAŞDELEN, s.319-320, ALTAN, s.137, MAHMUTOĞLU, **Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, s.94-95, Niyazi BERK, **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004, s.7, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.519 vd.

⁷⁷ **Ticari Krediler**, s.1, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (22.10.2005)

1.1.3.2.1.3.2. Kredinin Kapsamı

1.1.3.2.1.3.2.1. Nakdî Krediler

Faiz veya faiz ve komisyon karşılığında belli bir vadeye bağlı olarak ödünç para verilmesi şeklinde nakit olarak kullanılan kredilerdir⁷⁸. Nakdi krediler müşteriye borçlu cari hesap, spot kredi veya iskonto-iştira şeklinde kullanılabilir.

1.1.3.2.1.3.2.2. Gayrinakdî Krediler ve Bu Niteliği Haiz Taahhütler

Bir işin yapılmasını, bir malın teslimini veya bir borcun ödenmesini taahhüt eden kimselerin bu taahhütlerini kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde ödeyeceklerini temin etmek üzere, bankaca karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması, garanti verilmesi tarzında kullanılan krediler gayrinakdi kredi olarak tanımlanmaktadır⁷⁹. Bu tür kredilerde ödünç para verilmesi, yani bankadan nakit çıkışı söz konusu olmayıp, bir garanti verilmesi (borcun ödenmemesi halinde ödeme taahhüdü) durumu vardır. Gayrinakdi kredilere faiz yürütülemez, bankalarca sadece komisyon alınır. Gayrinakdi kredilerin tazmin olması (nakde dönüşmesi) halinde firmalardan, ödeninceye kadar temerrüt faizi alınır. Gayrinakdi krediler; teminat mektubu kredisi, harici garanti kredisi, ithalat akreditif kredisi ve kabul kredisi olarak sınıflandırılabilir.

1.1.3.2.1.3.2.2.1. Teminat Mektubu Kredisi⁸⁰

1.1.3.2.1.3.2.2.2. Harici Garanti Kredisi

Bir tür teminat mektubu kredisidir. Harici Garanti Mektubu, yurt dışı ticari işlemlerde, yurt dışındaki muhataba olan taahhütlerin yerine getirileceği hususunda yabancı bir dilde yazılarak düzenlenen teminat mektuplarıdır. Taahhüdün çeşitli şekilde ihlali durumunda talep edilen bedel muhataba ödenmektedir.⁸¹

⁷⁸ BATTAL, **Bankalar Kanunu Şerhi**, s.111, MAHMUTOĞLU, **Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, s.96-97, Osman OY, **Kredi Teminatları ve Kredi Suçları**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart, 2003, s.12, **Ticari Krediler**, s.3-4, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (22.10.2005)

⁷⁹ BATTAL, **Bankalar Kanunu Şerhi**,s.112-113, MAHMUTOĞLU, **Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, s.98-99, **Ticari Krediler**, s.4, OY, **Kredi Teminatları ve Kredi Suçları**, s.12, **Ticari Krediler**, s.4, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (23.10.2005)

⁸⁰ Bkz. Teminat mektubu s. 215.

⁸¹ **Ticari Krediler**, s.5, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc>,

1.1.3.2.1.3.2.2.3. İthalat Akreditifi Kredisi

Akreditifli ithalat işlemlerinde; ithalatla ilgili şartları içeren akreditif mektubunun (küşat) bankaca yurtdışındaki ihracatçının bankasına gönderilmesi sonucunda, Banka, ithalatçı müşterisinin mal bedelini ödememesi durumunda, bu bedeli malın Türkiye'ye gönderilmesinin ardından ihracatçıya ödeme taahhüdü altına girmesine ithalat akreditif kredisi denilir. Banka ithalatçı müşterisi lehine bir gayri nakdi kredi açmış olmaktadır⁸².

1.1.3.2.1.3.2.3. Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar

Düz repoda menkul kıymetin geri alınmak üzere satılması söz konusu iken, ters repo; aracı kurum'un geri satma, müşterinin geri alma taahhüdü ile aracı kurum'un müşteri'den menkul kıymet satın almasını ifade etmektedir⁸³. Menkul kıymeti alan kişi veya kurum borç vermiş olmakta, aldığı kıymetleri anlaşmayla belirlenen tarihte faiziyle birlikte geri teslim etmektedir. Bu işlemde menkul kıymet, bir yandan asıl sahibinin portföyünden çıkmakta ve mülkiyeti ve/veya zilyetliği karşı tarafa geçmekte; diğer yandan ise sözleşme vadesi boyunca kıymet teminat vasfını korumaktadır⁸⁴.

1.1.3.2.1.3.2.4. Vadeli İşlem⁸⁵ ve Opsiyon Sözleşmeleri⁸⁶ ile Benzeri Diğer Sözleşmeler Nedeniyle Üstlenilen Riskler

1.1.3.2.1.3.2.5. Ortaklık Payları

Bankaların, yurt içi ve yurt dışında ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmaları gayrinakdi kredi olarak kabul edilerek kredi sınırlamalarına (Bank.K. madde 48) ve ortaklık payına ilişkin sınırlamalara (Bank.K. madde 56) tâbi tutulmuştur. Ancak, her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları ve halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları bu kapsam dışında tutulmuştur (Bank.K. madde 55/e-g).

(24.10.2005) Ticaret Finansmanı, Gayrinakdi Krediler,

http://www.teb.com.tr/2004/kurumsal_ticari_hizmetler.asp?id=4 (04.12.2005)

⁸² Ticari Krediler, s.5, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (26.10.2005)

⁸³ Sermaye Piyasası Araçları Alım-Satım ve Repo-Ters Repo İşlemleri Sözleşmesi, http://www.kocanalist.com/about_us/pdf/sozlesmeler_I_2003.pdf, (26.10.2005) Sedat YETİM, **Repo, Ters Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri**, Cilt 1, SPK Yayın No:73, Mayıs 1997, (26.10.2005)

⁸⁴ <http://analiz.ibsyazilim.com/egitim/repo02.html> (26.10.2005)

⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. "1.1.3.2.1.9.2. Vadeli işlem sözleşmeleri" başlığı

⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. "1.1.3.2.1.9.5. Opsiyon sözleşmeleri" başlığı

1.1.3.2.1.3.2.6. Katılım Bankalarının Taşınır ve Taşınmaz Mal ve Hizmet Bedellerinin Ödenmesi Suretiyle veya Kâr ve Zarar Ortaklığı Yatırımları

Kar - zarar ortaklığı yatırımının tanımı Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğinin 21'inci maddesinde tanımlanmıştır⁸⁷. Buna göre KZO Yatırımı, kredi kullanacak gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın alım satımından doğacak kâr ve zarara katılmak üzere bu kişilere kredi kullandırılması işlemidir⁸⁸. Müşteri ile Katılım Bankası arasında tarafların kar ve zarara katılım payları ile katılım bankasının alacağı teminatlar açıkça gösterildiği kar ve zarar ortaklığı yatırım sözleşmesi imzalanır.

1.1.3.2.1.3.2.7. Taşınmaz, Ekipman veya Emtia Temini veya Finansal Kiralama

Katılım bankaları tarafından gayrimenkul, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, kâr ve zarar ortaklığı, ortak yatırımlar yoluyla finansman sağlanması.

1.1.3.2.1.3.2.8. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı

Mal karşılığı vesaikin finansmanı; dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde malı temsil eden vesaik karşılığında kredi kullandırılması işlemidir vesaik karşılığı ödeme⁸⁹.

1.1.3.2.1.3.2.9. Ortak Yatırımlar veya Benzer Yöntemlerle Sağladıkları Finansmanlar

1.1.3.2.1.3.3. Kredi Sınırları

Bankalarca;

- Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak kredilerin toplamı özkaynakların %25'ini aşamaz. Bu oran, Kanunun 49'uncu maddesinin ikinci fıkrası

⁸⁷ **Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, RG: 20.09.2001 - 24529

⁸⁸ <http://www.ofkbir.org.tr/resimler/OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt#319,9,Slayt> 9 (26.10.2005)

⁸⁹ M.Vefa TOROSLU, **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mayıs 1999, s.61.,
<http://www.ofkbir.org.tr/resimler/OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt#319,9,Slayt> 9, (28.10.2005)
http://www.ziraat.com.tr/kurumsal/dis_ticaret.html#vesaik (30.10.2005)

sında tanımlanan risk grubu bakımından %20 olarak uygulanır. Kurul, bu oranı %25'e kadar yükseltmeye veya kanunî haddine kadar indirmeye yetkilidir. Bir adi ortaklığa verilen krediler, sorumlulukları oranında ortaklara kullandırılmış sayılır.

- Hâkim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin %1 ve daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullanılacak kredilerin toplamı özkaynaklarının %50'sini aşamaz.

Birlikte kontrol edilen ortaklıklara kullandırılan krediler, bu ortaklıkları birlikte kontrol eden hissedarların her birinin ortaklık sermayesinde sahip olduğu payların, birlikte kontrol ettikleri toplam paya oranı ölçüsünde ortaklığı birlikte kontrol eden her bir hissedarın dâhil olduğu risk grubuna kullandırılmış sayılır.

- Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların %10'u veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı özkaynakların sekiz katını aşamaz.

Bir risk grubuna kullandırılan kredilerin teminatını oluşturmak üzere aynı risk grubuna dâhil gerçek veya tüzel kişilerden kabul edilen aval, garanti ve kefaletler risk grubuna ait kredi sınırlarının hesabında dikkate alınmaz.

1.1.3.2.1.3.4. Kredi Sınırlamalarına Tâbi Olmayan İşlemler

- Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler,
- Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemler,
- Merkez Bankası nezdindeki piyasalarda veya kanunla teşkilatlanmış diğer para piyasalarında yapılan işlemler,
- Aynı kişiye ya da aynı risk grubuna yeni kredi tahsisi hâlinde daha önce yabancı para cinsinden veya yabancı para ölçüsü ile verilen kredilerin, müteakiben tahsis edilen kredinin kullandırılmaya başlandığı tarihteki cari kurdan dikkate alınması kaydıyla çek ve kredi kartı kullandırmaları hariç, kredilerde kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi

geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faiz, kâr payı ve diğer unsurlar,

- Her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları,

- Kurulca belirlenecek esaslar dâhilinde bankaların kendi aralarındaki işlemler,

- Kurulca belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları,

- Özkaynak hesabında indirilecek değer olarak dikkate alınan işlemler,

- Kurulca belirlenecek diğer işlemler.

1.1.3.2.1.4. Nakdî ve Kaydî Ödeme ve Fon Transferi İşlemleri, Muhabir Bankacılık veya Çek Hesaplarının Kullanılması Dahil Her Türlü Ödeme ve Tahsilat İşlemleri

Nakdi ödeme fiziki olarak el değiştirme suretiyle yapılan ödemeyi, kaydî ödeme bir el değiştirme olmaksızın sadece muhasebe kayıtlarında meblağ nakli suretiyle yapılan ödeme ifade eder⁹⁰. Ödeme sistemleri, ekonomik birimler arasında mal ve hizmetlerin değişimini kolaylaştıran araçları, kurumsal ve örgütsel çatıyı, işletim süreçlerini ve haberleşme ağını kapsamaktadır⁹¹. Ödeme sistemleri örnek olarak EFT ve EMKT unsurlarını kapsayan tanımları aşağıdadır.

1.1.3.2.1.4.1. Elektronik Fon Transfer Sistemi (EFT)

Katılımcıları arasında, Türk Lirası aktarım ve mutabakatının elektronik ortamda, kaydî ve gerçek zamanlı olarak yapılmasını ve bu işlemlere ilişkin gerekli belge ve raporların üretilmesini sağlar⁹².

⁹⁰ <http://www.geocities.com/bilmuhweb/hizlibakis/muhasebecininsozlugu.htm> (01.11.2005)

⁹¹ <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/II1Tr.htm>, (01.11.2005) ALTAN, s.137,

⁹² Erdoğan KÜÇÜK, **Günümüz Ödeme Sistemleri - Araçları, Türkiye Uygulaması**, <http://www.kktcmb.trnc.net/baskan-konusma/lira-s11-07-99-a.pdf>, (03.11.2005) **Elektronik Fon Transfer Sistemi ve Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Nisan 2002, s.1, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/documents/EFT_kitapcik.pdf, (03.11.2005) <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/II1Tr.htm>, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (03.11.2005)

1.1.3.2.1.4.2. Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi (EMKT)

Katılımcıları arasında, menkul kıymet aktarım ve mutabakatının elektronik ortamda, kaydı ve gerçek zamanlı olarak yapılmasını ve işlemlere ilişkin gerekli belge ve raporların üretilmesini sağlar⁹³.

1.1.3.2.1.4.3. Muhabir Bankacılık

Muhabir bankacılık bir banka tarafından gerçekleştirilen bankacılık hizmetinin diğer bir bankadaki karşılığıdır⁹⁴. Özellikle belirli ülkelerde şubesi olmayan ana ülke bankaları, söz konusu olan ülkelerdeki ilişkilerini sürdürebilmek ve bankaların doğrudan veremedikleri hizmetleri sunabilmek için o ülkedeki bankalarla karşılıklı anlaşma ile birbirleri üzerinden muhabir hesapları tutarak muhabir ilişkisine girerler⁹⁵.

1.1.3.2.1.5. Çek ve Diğer Kambiyo Senetlerinin İştirası İşlemleri

1.1.3.2.1.5.1. İştirası

İştirası (alım) hakkı, hak sahibine tek taraflı bir beyanla alıcı olabilme yetkisi veren kurucu yenilik doğurucu bir haktır⁹⁶. İştirası, iştiraya yetkili kılınan banka tarafından poliçelerin ve/veya belgelerin değerinin verilmesi anlamına gelir. Değeri verilmeden belgelerin sadece incelenmesi bir iştirayı oluşturmaz⁹⁷.

1.1.3.2.1.5.2. Kambiyo Senedi

Kambiyo senedi denilince kredi ve ödeme aracı olarak kullanılan bir para alacağını temsil eden kıymetli evrak anlaşılır⁹⁸. İsviçre Borçlar Kanununda kambiyo senedi kavramı

⁹³ **Elektronik Fon Transfer Sistemi ve Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Nisan 2002, s.1, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/documents/EFT_kitapcik.pdf, (04.11.2005)
<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/II2Tr.htm> (05.11.2005)

⁹⁴ **Bankaların Müşterilerini İncelemesi (Customer Due Diligence for Banks)**, Bankacılar Dergisi, Sayı 39, 2001, s.66.

⁹⁵ <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma16.doc>, (08.11.2005) YAVUZ/GÜRCAN, **Uluslararası Bankacılık**, <http://politics.ankara.edu.tr/~karatepe/ifinance/UluslB.pdf> (08.11.2005)

⁹⁶ M. Kemal OĞUZMAN, Naim BARLAS, **Medenî Hukuk, (Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar)** 11.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2004, s.111. Erhan ADAL, **Hukukun Temel İlkeleri**, Genişletilmiş 7.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim 2002, s.265.

⁹⁷ Seza REİSOĞLU, **Hukuki Açidan Akreditif ve Uygulama Sorunları**, <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/sr%2Dkonferans%2Dseza.doc> (11.11.2005)

⁹⁸ Naci KINACIOĞLU, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Üçüncü Baskı, Gazi Üniversitesi Yayın No:106, Ankara 1987, s.93., Mehmet BAHTİYAR, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım,

poliçe ve bonoyu kapsar buna karşılık TTK'nın üçüncü kitabının dördüncü faslında poliçe ve bono'nun yanı sıra çek'de kambiyo senedi olarak düzenlenmiştir⁹⁹.

1.1.3.2.1.5.3. Çek

Çekin değişik şekilde tanımı yapılmıştır. Bunlara göre çek; kanunda öngörülmuş sıkı şekil şartlarına bağlı olarak keşide edilmiş, para ödeme amacına özgülenmiş, yazılı ve soyut bir havaledir¹⁰⁰ veya BK. 17'nci maddesi anlamında mücerret, sıkı sıkıya şekle bağlı, kanunen emre yazılı ve nihayet kamu güvenine mazhar bir kıymetli evraktır¹⁰¹ ya da TTK'nda yazılı koşullara uygun olarak, bankadaki alacak üzerine çekilen ödeme havalesi biçiminde değerli kağıttır¹⁰². Yabancı bir banka veya çek kuruluşuna ait döviz üzerinden düzenlenmiş çeklerin ibrazı anında müşteriye nakden veya hesaben ödenmesine “Çek iştirası” denir¹⁰³.

1.1.3.2.1.5.4. Bono

Bono, TTK'da (madde 688-691) öngörülen şekil şartlarını taşıyan senet metninde (Bono) veya (Emre muharrer senet) kelimesini ve senet Türkçe'den başka bir dilde yazılmışsa o dilde bono karşılığı olarak kullanılan kelimeyi içeren kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedeli ödemek vaadini içeren ekonomik olarak kredi aracıdır¹⁰⁴.

İstanbul, Nisan 2003, s.34.

⁹⁹ Reha POROY, Ünal TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, Genişletilmiş 15.bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Nisan 2003, s.103. KINACIOĞLU, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.93., BAHTİYAR, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.34.

¹⁰⁰ POROY/TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s.240. Beta Basım Yayım Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.18, Abuzer KENDİGELEN, **Çek Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2004, Ali BOZER, Celal GÖLE, **Kıymetli Evrak Hukuku**, BTHAE, Yayın No: 413, Ankara, 2004 /X. s.111, Fırat ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, BTHAE, Yayın No: 123, Ankara, 1976, s.621, Gönen ERİŞ, **Açıklamalı – İctihatlı – Uygulamalı Çek Hukuku**, Seçkin, Ankara 2000, s.15, Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, **Finansal Pazarlar, Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri**, Genişletilmiş 3.Baskı, s.18.

¹⁰¹ Abdullah Çetin OĞUZOĞLU, Özkan OĞUZOĞLU, **Açıklamalı-İctihatlı Bono ve Çek Sorunları**, Genişletilmiş 8.Baskı, Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Mayıs 2003, s.1., POROY/TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s.240., KINACIOĞLU, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.307.,

¹⁰² YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.449.

¹⁰³ http://www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/D%C3%B6vizli%20%C3%A7ekler.doc, (11.11.2005)
<http://www.iaosb.org.tr/vlibrary.nsf/0/839c811940a674d7c2256e12002f53a6?OpenDocument>
(11.11.2005)

¹⁰⁴ POROY/TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s.232, KINACIOĞLU, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.307, BOZER/GÖLE, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.105, ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.579-580, DOĞUKANLI, Beta Basım Yayım Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.18,

1.1.3.2.1.5.5. Poliçe

Poliçe belirli bir kişi emrine (istisnaen namına) yazılan bu şahıs ile bu şahsın yetkilendirdiği veya devrettiği kişinin senedi ibraz ederek ödemeyi talep, borçluya da kayıtsız şartsız ödeme yetkisi içeren kanunda yazılı unsurları içerir şekilde düzenlenmiş, kıymetli evrak vasfında soyut nitelikte bir alacak senedir¹⁰⁵. Ekonomik işlevi bakımından poliçe, ödeme ve kredi aracıdır¹⁰⁶.

1.1.3.2.1.6. Saklama Hizmetleri

Saklama hizmeti; tahvil, bono, altın ve benzeri sermaye piyasası araçlarının sahip olan kişi veya kurum adına bir sözleşme çerçevesinde sahtecilik, tahrifat, hırsızlık ve suiistimale karşı korunarak saklanması hizmetidir¹⁰⁷. Güven kurumu olarak bankalar¹⁰⁸ sadece paranın saklanması değil, bazı menkul malların ve özellikle menkul kıymetlerle kıymetli madenler ve taşların muhafaza altına alınmasında da tercih edilmektedir¹⁰⁹. Türkiye’de menkul kıymetlere yönelik olarak müşteri bazında bu tür bir hizmet “Takasbank” tarafından verilmektedir¹¹⁰.

1.1.3.2.1.7. Kredi Kartları, Banka Kartları ve Seyahat Çekleri Gibi Ödeme Vasıtalarının İhracı ve Bunlarla İlgili Faaliyetlerin Yürütülmesi İşlemleri

5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun¹¹¹ 38’inci maddesi kapsamında kartlı sistem kurma, kredi kartı çıkarma veya üye işyeri anlaşması yapma işlemleri Bank.K.’daki izinsiz faaliyette bulunma suçunu değil anılan kanunda öngörülen izinsiz kart çıkarma suçunu oluşturur.

1.1.3.2.1.7.1. Kredi Kartı

Kredi kartı, kart sahibine harcamalarında nakit para ödemeksizin mal veya hizmet

¹⁰⁵ POROY/TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s.113, ÖZTAN, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s.191, BOZER/GÖLE, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s.45, CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.17, YÜKSEL, *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, s.464.

¹⁰⁶ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp, (12.11.2005)
¹⁰⁷ <http://www.takasbank.com.tr/tr/Hizm/fs01.htm> (12.11.2005)

¹⁰⁸ Ahmet BATTAL, *Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu*, BTHAE Yayınları, Ankara 2001, s.270

¹⁰⁹ Ali Sait YÜKSEL, *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, İstanbul 1986, s.178, (Ayrıntılı bilgi için bkz. KAPLAN, *Banka Sözleşmeleri Hukuku*, s. 209 vd.)

¹¹⁰ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp, (12.11.2005)

¹¹¹ **Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu**, Kanun No:5464, Kabul Tarihi : 23.2.2006, RG:1 Mart 2006 - 26095

satın almalarını veya nakit para çekebilmelerini sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını içeren¹¹² bir ödeme aracıdır¹¹³.

1.1.3.2.1.7.2. Banka Kartı

Banka ile müşteri arasında kredi kartı niteliğinde bir kredi ilişkisine neden olmayan, müşterilere sadece¹¹⁴ mevduat hesabı veya özel cari hesapların kullanımı dâhil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kart'tır¹¹⁵.

1.1.3.2.1.7.3. Seyahat Çeki

Seyahat çeki, işadamları ve turistlerin yollarında para taşımalarındaki güçlük ve tehlikeyi önlemek amacıyla¹¹⁶ bir banka veya finansal kuruluş tarafından, müşterisi adına ve onunu emrine düzenlenen ve muhatabı yurt içinde veya yurtdışındaki bir diğer banka veya finansal kurum olan, belli bir tutarı içeren, düzenleyici kurumun basılı imzası ve lehtarın çek üzerinde ıslak imzasının bulunduğu çek olarak adlandırılan senettir¹¹⁷. Seyahat çeklerinin ise hukuki nitelikleri itibarıyla çek olmayıp bir havale emri niteliğindedir¹¹⁸.

1.1.3.2.1.8. Efektif Dahil Kambiyo İşlemleri; Para Piyasası Araçlarının Alım ve Satımı; Kıymetli Maden ve Taşların Alımı, Satımı veya Bunların Emanete Alınması İşlemleri

1.1.3.2.1.8.1. Efektif

Kaydî forma dönüşmemiş, ekonomik birimlerin fiilen banknot ve bozuk para olarak ellerinde tuttukları parayı ifade etmek için kullanılan bir terimdir¹¹⁹.

¹¹² http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslklari/banka_kredi_kartlari_kanun_taslak.zip (12.11.2005)

¹¹³ Seza REİSOĞLU, **Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları**, Bankacılar Dergisi, Sayı 49, 2004, s.100.
<http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/kredi%20kartlar%FD.doc>, (13.11.2005)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/tbb/tbb%20%2D%20kredi%20kartlari%20hakkinda%20duyuru.doc>, (13.11.2005)

¹¹⁴ Seza REİSOĞLU, **Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları**, s.101.

¹¹⁵ http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslklari/banka_kredi_kartlari_kanun_taslak.zip

¹¹⁶ http://www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/D%C3%B6vizli%20%C3%A7ekler.doc (13.11.2005)

¹¹⁷ POROY/TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s.276, ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.760, CANBAŞ/DOĞUKANLI, Beta Basım Yayın Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.23.

¹¹⁸ <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/3-H3.doc> (14.11.2005)

¹¹⁹ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (15.11.2005)

1.1.3.2.1.8.2. Kambiyo

Borçlunun bulunduğu yerden başka bir yerdeki alacaklısına para nakli gerekmeksizin borcunu ödeme imkanlarının sağlanmasıdır. Uygulamada ise kambiyo ülkeler arası para nakli yerine geçmekte, bir ülke parasının diğer ülke parası ile değiştirilmesi anlamında kullanılmaktadır¹²⁰.

1.1.3.2.1.8.3. Kambiyo İşlemleri

Ödeme vasıtalarının ülkeye girmesi çıkması ve yabancı ödeme araçlarının (döviz) ülke içinde kullanılmasını düzenleyen kurallar; para ya da para yerine geçen altın veya senet gibi menkul değerlerin birbirleriyle değiştirilmesine ilişkin işlemlerdir¹²¹.

1.1.3.2.1.8.4. Para Piyasası Araçları

Finansal olarak piyasalar vadelerine göre işlem gören araçlar açısından para piyasası ve sermaye piyasası olarak ikiye ayrılmaktadır. Para piyasasında kısa vadeli veya bir yıldan az süreli fon (kredi) talebi ile arzı işlemleri (hazine bonoları, banka kabulleri ve mevduat sertifikaları gibi) yapılmaktadır¹²². Gelişmiş ülkelerin para piyasalarında işlem gören başlıca finansal araçları şunlardır: hazine bonoları, mevduat sertifikaları, mevduat defterleri, finansman bonoları, repo, varlığa dayalı menkul kıymetler, banka kabulleri, çek ve senetler, kredi kartları, döviz efektif ve altın piyasaları. Ülkemiz finansal araçların bir kısmının ülkemizde de kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde sermaye piyasaları ile arasındaki çizgi giderek kalkmış ve para piyasaları ile sermaye piyasaları iç içe geçmiştir.

- **Hazine bonoları;** Devletin bütçe kanunlarına dayanarak, nakit açığını finanse etmek amacıyla ihraç ettiği 1 yıldan kısa vadeli, iskontolu olarak işlem gören borçlanma senedidir¹²³.

- **Mevduat sertifikaları;** bankalar yatırılan vadeli mevduat karşılığında para yatı-

¹²⁰ Nahit TÖRE, **Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi**, BTHAE, Yayın No: 231, Ankara 1989, s.1, BATTAL, Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları, s.118-119.

¹²¹ <http://www.ekonomist.com.tr/apps/dictionary.app/dictionary.php/es.dict/kambiyo> (15.11.2005)

¹²² Mehmet BOLAK, **Sermaye Piyasası, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz, 1994, s.17, İlhan ULUDAĞ, Erişah ARICAN, **Finansal Hizmetler Ekonomisi, (Piyasalar – Kurumlar – Araçlar)** Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 1999, s. 128.

¹²³ ULUDAĞ/ARICAN, s.129, Yavuz AKBULAK, Emre KAVAKLI, Ayça TOKMAK, **Kayıp Yıllar, Türkiye’de 1980’li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikalakalı ve Bankacılık Sektörüne Etkileri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2004, s.16, AKBULAK/AKBULAK, s.483,

ran kimseye verilen ve yatırdığı para miktarını, vadesini ve faizini gösteren belgedir¹²⁴.

- **Mevduat defterleri;** bankalar veya mevdua toplamaya yetkili kuruluşlara istenildiği zaman veya önceden haber vererek yatırılan paralardır¹²⁵.

- **Banka kabulleri;** Bunlar şirketler tarafından çıkarılan ancak bankaların kabul ederek garanti verdikleri ve kısa vadede belirli bir tarihte ödenmesi gereken kambiyo senetleridir¹²⁶.

- **Repo;** Repo bir menkul kıymetin önceden belirlenmiş gelecek bir tarihte belli bir fiyattan geri alımı için iki taraf arasında karşılıklı yapılan bir sözleşmedir¹²⁷.

1.1.3.2.1.8.5. Kıymetli Maden ve Taşlar

- **Kıymetli Maden (Metal);** altın, gümüş, platin, palladyum, radyum, iridyum osmiyum ve rutenyum,

- **Kıymetli Taşlar;** elmas, pırlanta, safir, yakut, zümrüt ve benzeri taşları anlatır¹²⁸.

1.1.3.2.1.9. Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri

1.1.3.2.1.9.1. Türev Ürünler

Getirisi başka bir kıymetin getirisine bağlanmış, diğer bir deyişle başka bir kıymetin getirisinden türetilmiş malî araçlardır. Forward, futures, swap, opsiyon sözleşmeleri gibi işlemleri içerir¹²⁹. Döviz, faiz, altın gibi her türlü ürün üzerine yazılabilir¹³⁰. Türev piyasalar ilerdeki bir tarihte teslimatı veya nakit uzlaşması yapılmak üzere herhangi bir malın veya

¹²⁴ ULUDAĞ/ARICAN, s.130, CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.16.
http://ozgur.beykent.edu.tr/~lokman/iyl_week8.pdf (15.11.2005)

¹²⁵ ULUDAĞ/ARICAN, s.130, DOĞUKANLI, Beta Basım Yayım Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.15.

¹²⁶ ULUDAĞ/ARICAN, s.135, Osman OY, **Kredi Teminatları ve Kredi Suçları**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart, 2003, s.70., **Ticari Krediler**, s.5,
<http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc>, (16.11.2005)
http://ozgur.beykent.edu.tr/~lokman/iyl_week8.pdf, (17.11.2005)

¹²⁷ YETİM, **Repo, Ters Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri**, s.2, **Euro Alanında Repo Piyasasının Özellikleri**, Avrupa Merkez Bankası, Bankacılar Dergisi, Sayı 44, 2003, s. 69, ULUDAĞ/ARICAN, s.132, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.784, Niyazi BERK, **Finansal Yönetim**, 5.Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2000, s.339, TAŞDELEN, s.332, ALTAN, s.120,
<http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru5> (17.11.2005)

¹²⁸ <http://www.kkbb.org/38-97.htm> (18.11.2005)

¹²⁹ Aydan AYDIN, **Bilanço Dışı İşlemler**, Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000, s.66.

¹³⁰ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#vadeliislem (18.11.2005)

finansal aracın bugünden alım satımının yapıldığı piyasalardır¹³¹.

1.1.3.2.1.9.2. Vadeli İşlem Sözleşmeleri

Sözleşmenin taraflarına, bugünden belirlenen ileri bir tarihte, [Spot (iki iş günü) işlem tarihini aşan] üzerinde anlaşılan (standartlaştırılmış) bir finansal varlığı, belirlenmiş bir fiyat ve miktar üzerinden alma hakkı ve satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir¹³². Forward, future ve opsiyonlar bu tür işlemlere örnektir¹³³.

1.1.3.2.1.9.3. Forward

Belli bir kıymetin (döviz, menkul kıymet, mal gibi alım-satım konu araç) önceden belirlenmiş bir fiyattan yine önceden belirlenmiş bir tarihte teslim edilmesini öngören sözleşmedir¹³⁴.

1.1.3.2.1.9.4. Future

Belli bir kıymetin önceden belirlenmiş bir fiyattan yine önceden belirlenmiş bir tarihte teslim edilmesini öngörür. Forward piyasalardan farkı, organize piyasalarda standartlaştırılmış (bir sözleşmenin miktarı, sözleşmelerin piyasaya çıkış tarihleri, marjin adı altında bir teminat sistemine sahip olunması gibi) sözleşmeler üzerinden işlem görmesidir¹³⁵.

1.1.3.2.1.9.5. Opsiyon Sözleşmeleri

Opsiyon sözleşmesi, bir ürünün belli bir miktarını gelecekte belirli bir tarihte veya bu tarihe kadar belli bir fiyattan alma veya satma hakkı içeren bir anlaşmadır¹³⁶. Opsiyonla-

¹³¹ AKBULAK/AKBULAK, s.488.

¹³² AKBULAK/AKBULAK, s.488. YAVUZ, **Risk Yönetimi**, s.28, Saime ÖNCE, **Türev Ürünlerin Muhasebe Sorunları ve Bankalar İçin Muhasebeleştirme Şekilleri**, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 192, Eskişehir 1995, s.12.

¹³³ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (18.11.2005)

¹³⁴ ULUDAĞ/ARICAN, s.380, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.796, BERK, **Finansal Yönetim**, s.422, TAŞDELEN, s.354, YAVUZ, **Risk Yönetimi**, s.28, ALTAN, s.225, CANBAŞ/DOĞUKANLI, **Finansal Pazarlar**, s.93, <http://www.acar.com.tr/root/bilgi.asp>, (15.11.2005) http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (16.11.2005)

¹³⁵ ULUDAĞ/ARICAN, s.381, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.789, BERK, **Finansal Yönetim**, s.424, TAŞDELEN, s.355, YAVUZ, **Risk Yönetimi**, s.28, ALTAN, s.225-226, CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.86-87, ÖNCE, **Türev Ürünlerin Muhasebe Sorunları ve Bankalar İçin Muhasebeleştirme Şekilleri**, s.14,

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#vadeliislem (18.11.2005)

¹³⁶ ULUDAĞ/ARICAN, s. 386, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.798, BERK, **Finansal Yönetim**, s.426, TAŞDELEN, s.354, Tülin Akkum, **Döviz Opsiyonları ve Opsiyon Fiyatlama Modelleri**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, C:29, S: 1.4.2000, s: 47, ÖNCE, **Türev Ürünlerin Muha-**

rın, alım opsiyonu ve satım opsiyonu olmak üzere iki türü bulunmaktadır¹³⁷. Yapısı itibariyle sigorta'ya benzer¹³⁸.

1.1.3.2.1.9.6. Swap

Para piyasası işlemleri arasında yer alan ve faiz oranları ile döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmaların neden olduğu riski minimize etmek amacıyla geliştirilen finansman tekniğidir¹³⁹. En çok kullanılan swap (takas) sözleşmeleri, faiz oranları, döviz kurları ile, hisse senedi ve mal fiyatları üzerinden yapılanlardır¹⁴⁰.

1.1.3.2.1.10. Sermaye Piyasası Araçlarının; Alım ve Satımı ile Geri Alım veya Tekrar Satım Taahhüdü İşlemleri, İhraç veya Halka Arz Yoluyla Satışına Aracılık İşlemleri ile Daha Önce İhraç Edilmiş Olan Sermaye Piyasası Araçlarının Aracılık Maksadıyla Alım Satımının Yürütülmesi İşlemleri

Sermaye piyasası araçlarının bir kısmı 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda sayılmış bunlar dışında kalanları belirleme yetkisi SPK'ya verilmiştir. Sermaye Piyasası Kanunu ve Kurul tarafından belirlenen sermaye piyasası araçları; *“Hisse senedi, tahvil, katılma intifa senetleri, kâr ve zarar ortaklığı belgeleri, banka bonoları ve banka garantili bonolar, finansman bonoları, altın, gümüş, platin bonoları, varlığa dayalı menkul kıymetler, gayrimenkul sertifikaları ve yabancı sermaye piyasası araçları”* olarak düzenlenmiştir¹⁴¹. Sermaye piyasası araçlarının aracılığı; SPK tarafından yetkilendirilmiş kuruluşun kendi nam ve hesabına, başkasının nam ve hesabına, kendi namına ve başkası hesabına alım satım yapma faaliyetidir¹⁴².

---

sebe Sorunları ve Bankalar İçin Muhasebeleştirme Şekilleri, s.37., CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.96, İsmail KIRCA, **Hukukî Yönüyle Borsa Opsiyon İşlemleri**, BTHAE, Yayın No: 372, Ankara, 2000, s.186, Abdurrahim FETTAHOĞLU, **Finansal Piyasalarda Yenilikler ve 1980 Sonrası Türkiye**, BTHAE, Yayın No: 255, Ankara, 1991, s.27,

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#vadeliiislem, (18.11.2005)

<http://www.acar.com.tr/root/bilgi.asp>, (19.11.2005)

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (19.11.2005)

¹³⁷ ALTAN, s.223.

¹³⁸ YAVUZ, **Risk Yönetimi**, s.28.

¹³⁹ ALTAN, s.217, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.779, BERK, **Finansal Yönetim**, s.430, TAŞDELEN, s.356, ÖNCE, **Türev Ürünlerin Muhasebe Sorunları ve Bankalar İçin Muhasebeleştirme Şekilleri**, s.23. CANBAŞ/DOĞUKANLI, Beta Basım Yayım Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.107, FETTAHOĞLU, s.13.

¹⁴⁰ YAVUZ, **Risk Yönetimi**, s.28,

¹⁴¹ <http://www.spk.gov.tr/#> (20.11.2005)

¹⁴² Reha TANÖR, **Türk Sermaye Piyasası, 1. Cilt Taraflar**, Özel Basım, Garanti Yatırım, İstanbul, Ekim 1999, s.248.

1.1.3.2.1.10.1. Hisse Senedi

Literatürde esham, aksiyon veya pay senedi olarak da adlandırılan¹⁴³ hisse senedi anonim şirketler¹⁴⁴ tarafından çıkarılan ve anonim şirketin sermayesine belirli bir katılma payını temsil eden kıymetli evraktır¹⁴⁵. Hisse senetleri TTK'nun 409. maddesine göre hamiline veya nama yazılı olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bu ayırımın dışında da hisse senetleri; adi ve imtiyazlı hisse senetleri, bedelli ve bedelsiz hisse senetleri, primli ve primsiz hisse senetleri ile kurucu ve intifa hisse senetleri olarak sınıflandırılabilir¹⁴⁶.

1.1.3.2.1.10.2. Tahvil

Tahvil, devletin veya anonim şirketlerin en az 1 yıl vadeyle ödünç para bulmak amacıyla itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkardıkları borç senetleridir¹⁴⁷. Klasik tahvilleri kendi içinde; devlet tahvilleri - özel sektör, primli tahviller - başabaş tahviller-iskontolu tahviller, ikramiyeli tahviller, nama ve hamiline tahviller, paraya çevrilme kolaylığı olan tahviller, garantili ve garantisiz tahviller, sabit ve değişken faizli tahviller ve indeksli tahviller olarak sınıflandırılmaktadır¹⁴⁸.

1.1.3.2.1.10.3. Katılma İntifa Senetleri (KİS)

Katılma İntifa Senedi (KİS) nakit karşılığı satılmak üzere anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan ve sahibine ortaklık hakkı vermeksizin kar payı, tasfiye payı ve yeni payları edinmede rüçhan hakkı ve Tebliğ'de belirtilen imkanların bir bölümünden veya tamamından yararlanma hakkı sağlayan nama yazılı veya hamiline yazılı olarak düzenlenebilen menkul

¹⁴³ **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, TSPAKB, Mayıs 2005.

http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (21.11.2005)

¹⁴⁴ Sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıkların ihraç ettikleri hisse senetleri Sermaye Piyasası Kanunu'nun 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereğince halka arz yoluyla satılamayacağından tanım içerisinde anılmamıştır.

¹⁴⁵ <http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru5> (21.11.2005) AKBULAK/AKBULAK, s.51, ULUDAĞ/ARICAN, s. 138., CANBAŞ/DOĞUKANLI, Beta Basım Yayın Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.24, BOLAK, s.97, <http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru5> (21.11.2005)

¹⁴⁶ POROY/TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s.660, AKBULAK/AKBULAK, s.51, **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, TSPAKB, Mayıs 2005.

http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (22.11.2005)

¹⁴⁷ CANBAŞ/DOĞUKANLI, Beta Basım Yayın Dağıtım, Adana, Eylül 2001, s.36, BOZER/GÖLE, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.191-192, BOLAK, s.106,

<http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru5> (23.11.2005)

¹⁴⁸ **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, TSPAKB, Mayıs 2005.

http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (24.11.2005)

kıymettir¹⁴⁹.

TTK'nun 402 ve 403'üncü maddelerinde intifa senetleri ile ilgili hükümler bulunmaktadır. SPK, Sermaye Piyasası Kanunu'na ve TTK'nda yer alan intifa senetleri hakkındaki hükümler ve sözleşme serbestisi ilkesine dayanarak katılma intifa senetlerine ilişkin düzenlemeleri, Seri:III; No:10 sayılı Tebliği'nde¹⁵⁰ yapmıştır.

1.1.3.2.1.10.4. Kâr-Zarar Ortaklığı Belgeleri (KZOB)

İhraççılar, kâr ve zarara ortak olmak üzere, tüm faaliyetlerin gerektirdiği finansman ihtiyaçlarını karşılamak için; yurt içinde satılmak üzere Türk lirası üzerinden veya yabancı paraya endeksli, yurt dışında satılmak üzere ise, Türk lirası veya yabancı para üzerinden ya da yabancı paraya endeksli “*Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi*” adı altında menkul kıymet ihraç edebilir¹⁵¹. Menkul kıymet alım satımı ile iştigal eden ortaklıklar KZOB İhraç edemezler¹⁵². Kar ve zarar ortaklığı belgesi (KZOB) ihracına ilişkin esaslar SPK’nın Seri:III, No:27 sayılı Tebliği¹⁵³ ile düzenlenmiştir.

1.1.3.2.1.10.5. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar

1.1.3.2.1.10.5.1. Banka Bonoları

Bankanın SPK’nın Seri:III, No:12 Tebliği¹⁵⁴ hükümlerine göre borçlu sıfatıyla düzenleyip, Sermaye Piyasası Kurul'unca kayda alınmasını müteakip ihraç ettiği en 60, en çok 720 gün vadeli emre veya hamiline yazılı kıymetli evraktır¹⁵⁵.

¹⁴⁹ POROY/TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s.656, AKBULAK/AKBULAK, s.188., CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.56, http://www.spk.gov.tr/kobi/kobi_brosuru.html (25.11.2005)

¹⁵⁰ **Katılma İntifa Senetleri İhracına İlişkin Esaslar Tebliği**, Seri:III; No:10 Mükerrer R.G. 14.7.1992 /21284

¹⁵¹ BOZER/GÖLE, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s.209, CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.52, http://www.spk.gov.tr/kobi/kobi_brosuru.html (26.11.2005)

¹⁵² AKBULAK/AKBULAK, s.191.

¹⁵³ **Kar ve Zarar Ortaklığı Belgelerinin Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliği**, Seri:III, No:27 RG:20.03.2003 / 25054

¹⁵⁴ **Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği**, Seri:III, No:12, Mükerrer RG:14.7.1992 / 21284.

¹⁵⁵ AKBULAK/AKBULAK, s.198., ALTAN, s.199., CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.65, **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, TSPAKB, Mayıs 2005, BOZER/GÖLE, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s.221, http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (27.11.2005)

1.1.3.2.1.10.5.2. Banka Garantili Bonolar

Bankalardan kredi kullanan ortaklıkların, bu kredilerin teminatı olarak borçlu sıfatı ile düzenleyip, alacaklı bankaya verdikleri emre muharrer senetlerden, bu krediyi kullandırmış olan bankaca kendi garantisi altında ve Sermaye Piyasası Kurul'unca kayda alınmasını müteakip, ihraç edilen en az 60 en çok 720 vadeli kıymetli evraktır¹⁵⁶.

1.1.3.2.1.10.6. Finansman Bonoları

Finansman bonoları, borçlu sıfatıyla düzenleyip Sermaye Piyasası Kurul'u kaydına alınmak suretiyle ihraç ederek sattıkları ve kupür büyüklüğü en az 5 milyon lira olan emre veya hamiline yazılı menkul kıymet niteliğindeki kıymetli evraktır. Finansman Bonoları bir çeşit borçlanma senedir¹⁵⁷. Finansman bonoları, SPK'nın Seri:III No:13 sayılı Tebliği¹⁵⁸ ile düzenlenmiştir.

1.1.3.2.1.10.7. Altın, Gümüş, Platin Bonoları

Bonolar, ihraççıların SPK Tebliği¹⁵⁹ hükümlerine göre, belli miktarda kıymetli madden cinsinden borçlu sıfatıyla düzenleyip Kurul kaydına alınmak suretiyle ihraç ederek sattıkları emre veya hamiline yazılı menkul kıymet niteliğindeki kıymetli evraktır¹⁶⁰.

1.1.3.2.1.10.8. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK)

Varlığa dayalı menkul kıymetler, SPK Tebliğinde¹⁶¹ belirlenen ihraççıların kendi ticari işlemlerinden doğmuş alacakları veya Tebliğ hükümleri çerçevesinde devralacakları alacaklar karşılığında, SPK tarafından kayda alınarak ihraç edilen kıymetli evraktır¹⁶². Varlı-

¹⁵⁶ AKBULAK/AKBULAK, s.198., ALTAN, s.199., CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.65, **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, (TSPAKB) Mayıs 2005, BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak Hukuku, s.221, http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (28.11.2005)

¹⁵⁷ AKBULAK/AKBULAK, s.201., CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.61, http://www.spk.gov.tr/kobi/kobi_brosuru.html, (30.11.2005) **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, (TSPAKB) Mayıs 2005, BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak Hukuku, s.215. http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (30.11.2005)

¹⁵⁸ **Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği**, Seri:III No:13 sayılı Mükerrer RG: 31.07.1992 / 21301

¹⁵⁹ **Altın, Gümüş ve Platin Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği**, Seri:III, No:26, RG:26.12.2001 / 24622.

¹⁶⁰ AKBULAK/AKBULAK, s.201, BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak Hukuku, s.233.

¹⁶¹ **Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği**, Seri:III, No:14, Mükerrer RG:31.7.1992 / 21301.

¹⁶² AKBULAK/AKBULAK, s.206., ALTAN, s.125., CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.70, **Menkul Kıy-**

ğa dayalı menkul kıymetlerin ihracında işleme konu olabilecek alacak türleri SPK Tebliği'nin (Seri:III, No:14) 4'üncü maddesinde tanımlanmıştır. Bunlar;

1.1.3.2.1.10.8.1. Tüketici Kredileri

Bankaların gerçek kişilere, ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla, mal ve hizmet alımları dolayısıyla, açmış oldukları bireysel krediler ile finansman şirketlerinin kendi mevzuatları çerçevesinde gerçek ve tüzel kişilere açmış oldukları krediler,

1.1.3.2.1.10.8.2. Konut Kredileri

Bankaların, 2985 sayılı Kanun ve bu Kanuna dayalı mevzuat çerçevesinde, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile yapılan anlaşma hükümlerine göre kendi kaynaklarından hazır konut alan kişilere açtıkları bireysel krediler, bankaların verdikleri ipoteye dayalı bireysel konut kredileri ile konut sektörünü kredilendirmeye yetkili Kamu İktisadi Teşebbüsü statüsündeki bankaların kendi mevzuatları çerçevesinde açtıkları krediler,

1.1.3.2.1.10.8.3. Finansal Kiralama Sözleşmelerinden Doğan Alacaklar

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu¹⁶³ ve ilgili mevzuat çerçevesinde finansal kiralamaya yetkili kuruluşların yaptıkları finansal kiralama sözleşmelerinden doğan alacakları,

1.1.3.2.1.10.8.4. İhracat İşlemlerinden Doğan Alacaklar

Bankalar ve özel finans kurumlarının açmış oldukları ve fiilen ihracatta kullandıkları krediler ile faktöring işlemleri yapan anonim ortaklıklarca temellük edilen ihracat karşılığındaki belgeye dayalı alacaklar.

1.1.3.2.1.10.8.5. Diğer Alacaklar

Bankalar dışındaki, mal ve hizmet üretimi faaliyetlerinde bulunan anonim ortaklıklar ile mevzuata göre özelleştirme kapsamına alınanlar dahil Kamu İktisadi Teşebbüslerinin müşterilerine yaptıkları taksitli satışlardan doğan, senede bağlanmış alacaklar.

---

metler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, (TSPAKB) Mayıs 2005, BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak Hukuku, s.225, http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (01.12.2005)

¹⁶³ **Finansal Kiralama Kanunu**, Kanun No:3226, Kabul Tarihi:10/6/1985, RG:28/6/1985 -18795

1.1.3.2.1.10.9. Gayrimenkul Sertifikaları ve Yabancı Sermaye Piyasası Araçları

1.1.3.2.1.10.9.1. Gayrimenkul Sertifikası

Gayrimenkul sertifikası, ihraççıların bedellerini inşa edilecek veya edilmekte olan gayrimenkul projelerinin finansmanında kullanılmak üzere ihraç ettikleri, nominal değeri eşit, SPK'nın belirlediği nitelikleri haiz¹⁶⁴, hamiline yazılı menkul kıymettir¹⁶⁵.

1.1.3.2.1.10.9.2. Yabancı Sermaye Piyasası Araçları

Yabancı sermaye piyasası araçlarının SPK kaydına alınmasına ve satışına ilişkin esasları Seri:III, No: 20 Tebliği ile düzenlenmiştir¹⁶⁶. Çıkarıldıkları ülke borsalarında alım satım konusu olan ve Kurulca niteliği belirlenen menkul kıymetler ile hak ve alacakları temsil eden diğer kağıtlardır.

1.1.3.2.1.10.9.3. Yabancı Ortaklık

Türk Parası Kıymetini Koruma mevzuatında tanımlanan dışarıda yerleşik kişilerden ilgili ülke mevzuatına göre yabancı sermaye piyasası araçlarını çıkaran ortaklıklar ile yatırım ortaklıkları,

1.1.3.2.1.10.9.4. Yabancı Hisse Senedi

Yabancı ortaklıklarca bulundukları ülke mevzuatına uygun olarak çıkarılan ve ortaklık hakkını temsil eden menkul kıymetler,

1.1.3.2.1.10.9.5. Depo Sertifikası

Takasbank veya Kurul'ca uygun görülen saklama kuruluşlarında depo edilen yabancı menkul kıymetleri temsilen çıkarılan ve bu menkul kıymetlerin verdiği hakları aynen sağlayan, bunlara özdeş, hamiline yazılı, nominal değeri temsil ettiği yabancı menkul kıymet-

¹⁶⁴ **Gayrimenkul Sertifikalarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği**, Seri: III, No:19, RG: 20.7.1995 / 22349. CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.67.

¹⁶⁵ AKBULAK/AKBULAK, s.217, BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak Hukuku, s.229.

¹⁶⁶ **Yabancı Sermaye Piyasası Araçlarının Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliği**, Seri:III, No: 20, RG:20.3.1996 / 22586.

tin para birimi cinsinden ifade edilen sermaye piyasası aracı¹⁶⁷,

1.1.3.2.1.11. Başkaları Lehine Teminat, Garanti ve Sair Yükümlülüklerin Üstlenilmesi İşlemleri Gibi Garanti İşleri

Banka teminatları, müşterilerin üçüncü şahıslara karşı verdikleri taahhütlerde firmanın itibarı yerine bankanın itibarının geçmesi esası üzerine kurulmuş olup garanti edilen müşterinin belirli bir taahhüdünü yerine getirmemesi üzerine lehtarın garanti konusu meblağı ilk yazılı talepte banka tarafından ödenmesini gerektiren taahhütlerdir¹⁶⁸.

1.1.3.2.1.11.1. Teminat Mektubu

Teminat Mektubu; bir bankanın yurt içi ve dışında yerleşik tüzel kişiler lehine bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi, bir malın teslimi gibi konularda muhatap idareye hitaben, düzenlendiği mektup konusu işin yerine getirilmemesi durumunda mektup tutarı kadar kayıtsız şartsız ödeme taahhüdü içeren garanti belgesidir¹⁶⁹. Herhangi bir konuda iş yaptırmak isteyen kişi/kuruluş ile bu işi üstlenmek isteyen kuruluş arasındaki ilişkiyi banka güvencesi altına alan teminat mektubu, bankaların müşterilerine verdikleri bir tür gayrinakdi kredidir¹⁷⁰. Bankalar düzenledikleri teminat mektubu karşılığında, müşteriden (lehdar) komisyon alırlar¹⁷¹.

1.1.3.2.1.11.2. Garanti

Garanti verenin bir ivaz elde etmek kastı olmaksızın garanti alanı, bir teşebbüse sevk etmek amacı ile teşebbüsün tehlikesini ya da bir riskten doğacak zararın tamamını veya bir kısmını gidermeyi bağımsız olarak üzerine aldığı sözleşmeye garanti sözleşmesi denir¹⁷². Banka garantileri; teklif senedi, performans senedi ve avans ödeme teminatı olmak üzere üç

¹⁶⁷ CANBAŞ/DOĞUKANLI, s.77-78.

¹⁶⁸ ALTAN, s.204., YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.573-596.

¹⁶⁹ Seza REİSOĞLU, **Banka Teminat Mektupları ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Bankacılar Dergisi, Sayı 43, 2002 s.47. Cengiz KOSTAKOĞLU, **Banka Kredi Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar ve Akreditif**, 3. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2002, s.216. <http://www.hsbc.com.tr/KurumsalBankacilik/TicariFinansman/GayriNakitKrediler.asp> (01.12.2005)

¹⁷⁰ Cevdet YAVUZ, **Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler**, Yenilenmiş 6.Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2002, 24 no'lu dipnot, s.805., TAŞDELEN, s.328.

¹⁷¹ **Ticari Krediler**, s.1, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (03.12.2005)

¹⁷² Cevdet YAVUZ, **Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler**, s.802-803., EREN, **Borçlar Hukuku**, s.1108., M.Kemal OĞUZMAN, M.Turgut ÖZ, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3.Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000, s.772.

şekilde olabilmektedir¹⁷³.

1.1.3.2.1.12. Yatırım Danışmanlığı İşlemleri

Yatırım danışmanlığı, bir bedel karşılığında, başkalarına doğrudan veya yayımlar ve yazılar aracılığıyla, menkul kıymetlerin değeri veya menkul kıymetlere yatırım yapma, satın alma veya satma konusunda tavsiye yoluyla danışmanlık hizmeti verme ve asıl faaliyet alanının bir parçası olarak sermaye piyasası araçları hakkında analiz yapan ya da rapor yayımlama işlemleridir¹⁷⁴.

1.1.3.2.1.13. Portföy İşletmeciliği ve Yönetimi

1.1.3.2.1.13.1. Portföy

Portföy, sahip olunan varlıkların farklı özelliğe sahip birden fazla kıymete yatırılması sonucu oluşan toplam değeridir¹⁷⁵. Bu şekil; nakit, kıymetli madenler, döviz, mevduat, sermaye piyasası araçları veya gayrimenkul olarak oluşturulabilir¹⁷⁶. Portföy'ün sermaye piyasasında ve yatırım ortaklıkları konusunda kullanımında türlü değerlerden oluşan bütünü ifade etmekte kullanılmaktadır¹⁷⁷.

1.1.3.2.1.13.2. Portföy Yönetim Şirketi

Portföy yönetim şirketi, özel olarak portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunmak üzere Sermaye Piyasası Mevzuatı'nda belirlenen şartları yerine getirerek SPK'dan yetki belgesi almış bir anonim şirkettir¹⁷⁸.

1.1.3.2.1.13.3. Portföy İşletmeciliği

Portföyün, uzman bir yönetici kadro ile oluşturulmasından, çeşitlendirilmesine, projelerin yaşama geçirilmesi için hizmetlerini yürütecek şirketlerin seçilmesinden, portföyde

¹⁷³ ALTAN, s.205.

¹⁷⁴ http://www.spk.gov.tr/kyd/pys/arastirma_raporlari/yatirim_danismanligi_arastirma.pdf, (03.12.2005)
<http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru11> (04.12.2005)
<http://www.acar.com.tr/root/bilgi.asp> (05.12.2005)

¹⁷⁵ Tülay KARAKAŞ, **Portföy Yönetim Sözleşmesi**, BTHAE, Ankara, 2000 s.5, AKBULAK/AKBULAK, s.486.

¹⁷⁶ http://www.spk.gov.tr/kyd/pys/pys_index.html?tur=pys, (05.12.2005)
<http://www.finansportfoy.com/docs/pdf/link3.pdf> (05.12.2005)

¹⁷⁷ Herdem BELEN, **Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Faaliyetlerinin Medenî Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül, 2002, s.133.

¹⁷⁸ <http://www.finansportfoy.com/docs/pdf/link3.pdf> (05.12.2005)

yer alan değerlerin işletilmesi için işletmeci şirketleri belirlemeye; varlığını sürdürme ve güçlendirme için mevzuatta belirtilen teminat verebilme, borçlanma ve diğer faaliyetlerde bulunabilme yönündeki çalışmaları ifade eder¹⁷⁹.

1.1.3.2.1.13.4. Portföy Yönetimi

Bir portföyün yönetilmesi¹⁸⁰, mevzuatın çerçevesinde, portföye varlık (hisse senedi, tahvil, bono vb.) alınıp satılması ve bu varlıkların getirilerinin (faiz, kar payı gibi) tahsili faaliyetleridir. Varlıkların alınıp satılması kararlarına dayanak teşkil eden her türlü araştırma ve analiz gibi faaliyetler de portföy yönetiminin kapsamına girer¹⁸¹.

1.1.3.2.1.14. Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve Kuruluş Birlikleri Nezdinde Oluşturulan Bir Sözleşme Kapsamında Üstlenilen Yükümlülükler Çerçevesinde Alım Satım İşlemlerine İlişkin Piyasa Yapıcılığı

Piyasa yapıcılığı; piyasanın dürüst, düzenli ve etkin çalışmasını sağlamak ve görevli olduğu sermaye piyasası araçlarında likit ve sürekli bir piyasanın oluşmasını sağlamak için kendi nam ve hesabına çift taraflı kotasyon¹⁸² vermekle yükümlü aracı kuruluşur¹⁸³.

1.1.3.2.1.15. Faktöring ve Forfaiting İşlemleri

1.1.3.2.1.15.1. Faktöring (Factoring)

Faktöring¹⁸⁴, vadeli satış yapan firmaların her türlü mal ve hizmet satışından doğan alacak haklarını faktör adı verilen finansal kuruluşlara satmak suretiyle kısa vadeli kaynak sağladıkları bir finansman tekniğidir¹⁸⁵.

¹⁷⁹ Tülay KARAKAŞ, **Portföy Yönetim Sözleşmesi**, BTHAE, Ankara, 2000 s.9, Herdem BELEN, **Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Faaliyetlerinin Medenî Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Eylül, 2002, s.147.

¹⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. KAPLAN, s. 243 vd., BERK, **Finansal Yönetim**, s.362 vd.

¹⁸¹ Tülay KARAKAŞ, **Portföy Yönetim Sözleşmesi**, BTHAE, Ankara, 2000 s.6, http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/mkyf/mkyf_tanitimrehberi.htm (05.12.2005)

¹⁸² Bir şirkete ait menkul kıymetlerin borsa listesine alınmasıdır.

¹⁸³ AKBULAK/AKBULAK, s.486.

¹⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. EROL, s.391., Halil AKKANAT, **Gerçek Factoring Sözleşmesi**, Prof. Dr. Ömer TEOMAN'a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt II., İstanbul, Mayıs 2002, Beta Basım Yayın Dağıtım, s.889 vd.

¹⁸⁵ Arif KOCAMAN, **Factoring İşleminin Hukuki Niteliği**, BTHAE, Yayın No: 269, Ankara, 1992,

1.1.3.2.1.15.2. Forfaiting

Forfaiting alternatif bir finansman yöntemi olup, ihracat işlemlerinden doğan vadeli alacak hakkının rücu edilmeksizin kayıtsız şartsız ve dönülmez bir biçimde iskonto edilerek satın alınmasıdır¹⁸⁶.

1.1.3.2.1.16. Bankalararası Piyasada Para Alım Satımı İşlemlerine Aracılık

Bankalararası para piyasası, bankalar arasında kısa vadeli fonların alınıp satıldığı piyasalardır. Kuruluş amacı, kısa bir süre için nakit fazlası olup, bunu plase edemeyen bir banka ile kısa süreli nakit gereksinimi bulunup, buna uygun süreli varlıklarını elden çıkartmadan gidermek isteyen bankaların karşılaştırılmasıdır¹⁸⁷. TCMB bünyesinde aynı adla işlem gören piyasada Merkez Bankası aracılığıyla alım-satımı gerçekleştiren bankalar birbirlerini bilmeden Merkez Bankası üzerinden kendilerine tanınan limitler çerçevesinde, önceden belirlenen vadelerde TL alım-satım işlemi gerçekleştirmektedirler. TCMB dışında, bankaların kendi aralarında bu tür işlemleri gerçekleştirdikleri ikincil piyasalar da mevcuttur¹⁸⁸.

1.1.3.2.1.17. Finansal Kiralama İşlemleri

Finansal kiralama (Leasing); kiracının seçimi ve talebi üzerine finansal kiralama şirketinin üçüncü kişilerden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın, mülkiyetini finansal kiralama şirketinde, zilyetliğini her türlü faydayı sağlamak üzere süresi sonunda geri verilmesini ya da belli bir bedel karşılığında kiracıya devredilmesini öngören bir anlaşmadır¹⁸⁹.

1.1.3.2.1.18. Sigorta Acenteliği ve Bireysel Emeklilik Aracılık Hizmetleri

1.1.3.2.1.18.1. Sigorta Aracılık Hizmeti

M.Vefa TOROSLU, **Factoring İşlemleri ve Muhasebesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ocak, 1999, s. 1., ULUDAĞ/ARICAN, s. 338., BERK, Finansal Yönetim, s.182., Reha TANÖR, **Türk Sermaye Piyasası**, s.106-107.

¹⁸⁶ ULUDAĞ/ARICAN, s. 355., BERK, Finansal Yönetim, s.191.

¹⁸⁷ EROL, s.91, Serkan YİĞİT, **T.C. Merkez Bankası Bankalararası Para Piyasası**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Araştırma Genel Müdürlüğü Çalışma Tebliği No:6, Haziran 2002, s.4.

¹⁸⁸ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (06.12.2005)

¹⁸⁹ Mehmet KOÇ, **Finansal Kiralama (Leasing)**, 2. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mayıs 2004, s.1, Atilla ALTOP, **Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi**, BTHAE, Yayın No: 238, Ankara 1990, TOROSLU, **Leasing İşlemleri ve Muhasebesi**, s. 1., REİSOĞLU, **Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları**, s.47, ULUDAĞ/ARICAN, s. 365., BERK, Finansal Yönetim, s.265., Reha TANÖR, **Türk Sermaye Piyasası**, s.103.

Sigorta aracılarının, sigorta şirketleri ile anlaşma yaparak bu şirketlere iş temin etme, sigortacı ile sigorta ettireni bir araya getirme ve bu ikisi arasında sağlama veya yetkisi içerisinde sigorta sözleşmesi yapma, prim tahsil etme ve bu işlemleri yaparken her iki tarafa bağımsız ve tarafsız hareket etmesidir¹⁹⁰.

1.1.3.2.1.18.2. Sigorta Acenteliği

Sigorta acenteliğinin¹⁹¹ tanımı Sigorta Murakabe Kanunu'nun¹⁹² 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında yapılmıştır. Buna göre; *“Her ne ad altında olursa olsun sigorta şirketine tabi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak, belli bir yer veya bölge içinde, daimi bir surette Türkiye'deki sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmelerine aracılık eden veya bunları sigorta şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişilere sigorta acentesi, sigorta acentelerinin acentelik faaliyetleriyle ilgili olarak tayin ettikleri gerçek veya tüzel kişi acentelere ise tali acente denir.”*

1.1.3.2.1.18.3. Bireysel Emeklilik Aracılık Hizmetleri

1.1.3.2.1.18.3.1. Bireysel Emeklilik Aracılığı

Bireysel emeklilik sistemde katılımcılara sunulan emeklilik planlarının tanıtımı, pazarlanması, satışı ve sisteme ilişkin diğer aracılık hizmetleridir¹⁹³.

1.1.3.2.1.18.3.2. Bireysel Emeklilik Aracıları

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun¹⁹⁴ 2'nci madde “1” bendinde tanımlanmıştır. Buna göre;

“Her ne ad altında olursa olsun herhangi bir emeklilik şirketine bağlı olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, daimi bir surette emeklilik şirketlerinin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları emeklilik şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişileri ifade eder.”

1.1.3.2.2. İzinsiz; Banka Adını Kullanma ve Banka Gibi Faaliyet Gösterdiği İz-

¹⁹⁰ UYANIK, s.41.

¹⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Rayegân KENDER, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku I, Sigorta Müessesesi – Sigorta Sözleşmesi**, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Bası, İstanbul, Ocak, 2001.

¹⁹² **Sigorta Murakabe Kanunu**, Kanun No: 7397, Kabul Tarihi: 21/12/1959, RG: 30/12/1959-10394

¹⁹³ <http://www.egm.org.tr/terimler.asp> (06.12.2005)

¹⁹⁴ **Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu**, Kanun No: 4632, Kabul Tarihi: 28/3/2001, RG: Tarih: 7/4/2001 - 24366

lenimini Uyandıracak Söz ve Deyimleri Kullanma

Bu fıkra da iki ayrı eylem düzenlenmiştir. Bunları kısaca ifade edecek olursak, “banka adını kullanmak” ve “banka gibi faaliyet gösterdiği izlemine uyandıracak söz ve deyim kullanma” eylemleridir. Banka adını kullanmak ayrı bir eylem olarak düzenlenmemiş olması durumunda bile bu eylem fıkranın ikinci cümlesindeki suç kapsamında kalacağından cezalandırılabilir. Madde gerekçesi¹⁹⁵ ve öğretide¹⁹⁶ bu fıkra da düzenlenen suçların birinci fıkra da düzenlenen izinsiz banka gibi faaliyet gösterme suçunun teşebbüs aşamasında kalmış hali olarak nitelendirmiştir. Oysa birinci fıkra da düzenlenen izinsiz banka gibi faaliyette bulunma suçu hareketi sonuca bağlı suçtur. (sırf hareket suçu) Bu suçlara teşebbüs mümkün değildir.

Birinci fıkradaki izinsiz banka gibi faaliyet gösterme suçu ile bu fıkradaki suçlardan bir ya da her ikisi birlikte işlenmesi durumunda fıkri içtima kuralları (TCK madde 44) uygulanacaktır. Fıkri içtima gereği birinci fıkra da düzenlenen suç için öngörülen ceza en ağır ceza olduğundan izinsiz banka gibi faaliyette bulunma suçundan ceza verilecektir.

1.1.3.2.2.1. İzinsiz Banka Adını Kullanma

Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklâmalarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını kullanma suçu hareketi sonucuna bitişik suçtur.

İzinsiz banka adını kullanma suçunun teorik açıdan incelenmesi: Hareket unsuru yönünden; suçun gerçekleşmesi için banka adının belirli yöntemlerle kullanma zorunluluğu bulunduğu için icraî nitelikte suçtur ihmal yoluyla işlenemez. Suçun oluşumu için banka adının; ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklamlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda kullanılması gerekir. Bu suç seçimlik ve bağlı hareketli suçtur. Banka adını ister ticaret unvanında kullanarak isterse diğer sayılan yerlerde ya da bunların bir kaçı veya tamamında kullanılarak suçu işlenebilir. Sayılanlar dışında bir yerde kullanma durumunda suç oluşmayacaktır. Sonuç unsuru yönünden; banka adının belirtilen şekilde kullanılmasıyla suç oluştuğundan ayrıca bir zararın meydana gelmesi aranmadığından tehlike suçudur. Suçun hareket ve sonucu birbirinden ayıramadığından, hareket unsurunun yani banka adının kullanılmasıyla suç oluştuğundan şekli suçtur. Banka adının örneğin bir kez ticaret unvanın-

¹⁹⁵ Bkz. II.Bölüm “1.1.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri” başlığı.

¹⁹⁶ SÖZÜER, s.169.

da kullanılmasıyla suç oluşacağından, hareketin belirli bir süre devamlılık arzemesi aranmadığından ani nitelikte suçtur.

1.1.3.2.2.2. İzinsiz Banka Gibi Faaliyet Gösterdiği İzlenimini Uyandıracak Söz ve Deyimleri Kullanma

Hemen belirtelim ki, 5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun 38’inci maddesi¹⁹⁷ kapsamında kartlı sistem kurma, kredi kartı çıkarma veya üye işyeri anlaşması yapma veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilân ve reklamları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanma eylemleri Bank.K.’daki izinsiz faaliyette bulunma suçunu değil anılan kanunda öngörülen izinsiz kart çıkarma suçunu oluşturur.

Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklâmlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka gibi faaliyet gösterdikleri ya da banka gibi mevduat veya katılım fonu topladıkları izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanma suçunda hareket unsuru “*Söz ve deyimleri kullanmak*”, sonuç unsuru ise “*İzlenim uyandırmak*”tır.

Ceza hukukunun temel ilkelerinden biriside suçların belirliliği ilkesidir. Bu ilkeye göre suçların sınırları kesin çizgilerle çizilmelidir. Suçun tanımında ve kapsamının belirlenmesinde kullanılan sözcük ve kavramlar kişilerin farklı algılamasına, sübjektif yorumuna yol açacak şekilde olmamalıdır. Oysa maddede yer alan “*İzlenim uyandırma*” sözcük ve kavramı nesnel (objektif) ölçüleri öznel (sübjektif) değerlendirmelere açık üstü örtülü¹⁹⁸ kavramlardır¹⁹⁹. Aynı metin içerisinde “*gibi*” ve “*İzlenim uyandırma*” sözcük ve kavramının bir arada kullanılması suçun unsurları hakkında farklı sonuçlar doğurmaya elverişlidir.

Sonuç unsuru olarak öngörülen izlenimin uyandırma kimin açısından gerçekleşeceği belli değildir. Maddede sayılan hareketleri gerçekleştirilmesi sonucunda bir tek kişi üzerinde bu izlenimin uyanması ve bu kişinin bu kuruluşa mevduat yatırması suçun oluşumu için yeterli sayılacak mıdır yoksa genel olarak toplum üzerinde böyle bir izlenimin uyanması mı aranacaktır.

¹⁹⁷ Madde metni için bkz. 145 No’lu dipnot.

¹⁹⁸ Anayasa Mahkemesi Kararı, 28.9.1984 tarih ve 1984/1 Esas, 1984/1 Karar

¹⁹⁹ Anayasa Mahkemesi Kararı 24.9.1991 tarih ve 1990/2 Esas, 1991/2 Karar

Öte yandan hareket unsurunu oluşturan eylemlerin aynısı farklı zaman ya da kişiler tarafından gerçekleştirilmesi durumunda aynı sonuç doğmayabilecektir. Örneğin, daha önce bankacılıkla ilgisi olmayan ya da uzun süre bankacılık yapmış banka ortaklığı veya kuruculuğu yapmış kişilerin aynı nitelikteki hareketlerinde izlenim uyandırma yönündeki sonuç her zaman aynı şekilde ortaya çıkmayabilecektir.

Ceza hukuku yönünden taşıdığı sakıncalar nedeniyle suçun münhasıran bankacılık faaliyetin kapsayacak ve sübjektif yorumlara fırsat vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır. Bu amaçla “*banka gibi faaliyet gösterdikleri ya da banka gibi mevduat veya katılım fonu topladıkları izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanan*” ibaresinin “*Mevduat veya katılım fonu topladıklarına ilişkin söz ve deyimleri kullanan*” olarak değiştirilmesi belirtilen sakıncaları ortadan kaldıracaktır.

Banka gibi faaliyet gösterdikleri izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanma suçunun teorik açıdan incelenmesi: Hareket unsuru yönünden; suçun gerçekleşmesi için söz deyimleri kullanma zorunluluğu bulunduğundan icraî nitelikte suçtur ihmal yoluyla işlenemez. Hareket unsuru olarak söz ve deyim olarak sayıldığından ve sayma yoluyla bunların kullanım yöntemini 5 ayrı şekilde (ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklâmlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda) öngördüğünden seçimlik ve bağlı hareketli suçtur. Söz ve deyim dışında bir araç kullanarak banka gibi mevduat ve katılım fonu topladıkları sonucu doğsa bile bu suç oluşmayacaktır. Yine söz deyimleri maddede sayılan ticaret unvanı, her türlü belge, ilân ve reklâm veya kamuoyuna yapılan açıklama dışında bir yerde ve yöntemle açıklanması durumunda sonuç doğsa bile suç oluşmayacaktır. Sonuç unsuru yönünden; Bu hareket ve sonuç unsurları farklı olduğu için bu suç maddi suçtur. Maddede hareket unsuru birden fazla olarak düzenlenmesine karşın sonuç unsuru bir tek izlenim uyandırmak olarak belirtildiği için tek sonuçlu suçtur. Hareket unsuru gerçekleştirilmesine yani söz ve deyimler kullanılmasına rağmen ilgililer üzerinde bu izlenim uyanmadığı sonuç gerçekleşmediği takdirde suç oluşmayacağından bu suç zarar suçudur.

Suçun genel ve yapısal özellikleri hakkındaki açıklamalardan sonra suçun maddi unsurların tespit ve tayini için önemli kavramlara ilişkin bilgiler aşağıya alınmıştır.

1.1.3.2.2.2.1. Ticaret Unvanı

Ticaret unvanı, tacirin ticari iş ve eylemlerinde kullandığı adıdır. Ticaret unvanı taciri tanıtmaya ve diğer tacirlerden ayırt etmeye yarar²⁰⁰. TTK hükümleri uyarınca her tacir ticaret unvanı kullanmak zorundadır.

1.1.3.2.2.2.2. Belge

Belge, “Evrak” kelimesi karşılığında kullanılmakta olup, yazılı kâğıt anlamına gelmektedir. Kâğıt üzerindeki yazının, anlaşılabilir bir içeriğe sahip olması, bir irade beyanını ihtiva etmesi, içeriğinin hukukî bir sonuç doğurmaya elverişli olması ve belli bir kişiye veya kişilere izafe edilebilir olması gerekir. Bu bakımdan, yazılı kâğıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır²⁰¹.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun²⁰² 3’üncü madde birinci fıkra (d) bendinde belgenin geniş kapsamlı tanımı yapılmıştır.

1.1.3.2.2.2.3. İlân

İlân, belli bir durumun veya işlemin üçüncü kişilerin bilgilerine sunulması amacıyla, herkesin duyabileceği bir şekilde açıklanmasıdır²⁰³.

1.1.3.2.2.2.4. Reklâm

Reklâm veren tarafından bir ürün, hizmet, kişi, kurum ya da fikrin önceden belirlenmiş bedeli karşılığında kitle iletişim araçları kullanılarak kamuoyuna kişisel olmayan biçimde sunulmasıdır²⁰⁴.

²⁰⁰ BAHTİYAR, Kıymetli Evrak Hukuku, s.79, SAKA, s.173, POROY/HAMDİ/YASAMAN, s.180, Mehmet Emin BİLGE, **Ticaret Sicili**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Haziran 1999, s.85-86. Sabih ARKAN, **Ticarî İşletme Hukuku**, BTHAE, Yayın No: 378, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Ankara, 2004, s.241.

²⁰¹ <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf> (08.12.2005)

²⁰² **Bilgi Edinme Hakkı Kanunu**, Kanun No: 4982, Kabul Tarihi:9/10/2003, RG:24/10/2003 - 25269

²⁰³ EREN, Borçlar Hukuku, s.256.

²⁰⁴ Özkan TİKVEŞ, **Halkla İlişkiler & Reklamcılık, Temel Bilgiler – Uygulamalar**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2003, s.193. A.Hamdi İSLAMOĞLU, **Pazarlama İlkeleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2002, s.318, Ülkü YÜKSEL, Aslı YÜKSEL, **Hizmet Pazarlaması (Turizm Pazarlaması – Bankacılık Pazarlaması)** Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2004, s.221.

Belli başlı reklâm araçları ise aşağıda gruplar halinde sıralanmıştır²⁰⁵.

- İlan ve dergi, gazete ilavesi; gazeteler, gazete ilaveleri, dergiler, adres kitapları (ilanlar), roman fasikülleri, komik-karikatür yayınlar, grup dergi abonman yayınları, başkaca yayınlar,
- Dış reklâm; duvar reklâmı, taşıt aracı reklâmı, ışık ve plaka reklâmı, başkaca sürekli dış reklâm, hava reklâmı, taşıt araçları üzerine yazılı reklâm, spor/sporcü reklâmı,
- Televizyon, radyo, film, telefon ve internet reklâmı,
- Grafik reklâm araçlarıyla dolaysız reklâm,
- Mal/değer reklâmları; reklâm malzemesi dağıtımı yoluyla, ödüllü yarışma düzenleme yoluyla, müşteri dergileri (satıştan pay), ürün deneme reklâmları, reklâm hediyeleri, ağırlama / konuk etme reklâmları,
- Gösteri/show reklâmı; vitrin reklâmı, satış salonu (show) reklâmı,
- Reklâm amaçlı örgütsel düzenlemeleri; fuar ve sergiler, başkaca reklâm organizasyonları,
- Posta ile yapılan reklâmlar.

1.1.3.3. Hukuka Aykırılık

Bir eylemin tipikliği, onun aynı zamanda hukuka aykırılığı açısından da bir karinedir. Karineyi çürütecek olan ise, hukuka uygunluk nedenleridir²⁰⁶. Bu kapsamda, izinsiz bankacılık faaliyeti suçunu maddi unsurı oluşturan eylemler gerçekleştiğinde, karine olarak, hukuka aykırılık unsuru da gerçekleşmiş olacaktır. Bu noktada BDDK tarafından verilen iznin suçun bütün şekilleri açısından geçerli özel hukuka uygunluk nedeni olduğu ileri sürülmüştür²⁰⁷. Suç maddi unsurların izinsiz yapılması olarak tanımlandığından BDDK'nın izni suçun hukuka uygunluğu değil tipikliği içerisinde yer alır. Çünkü bir olayda hukuka uygunluk nedeni bulunduğunda, eylem yine de tipe uygundur ve fakat hukuka aykırı değil-

²⁰⁵ YÜKSEL/YÜKSEL, **Hizmet Pazarlaması**, s.246, Özkan TİKVEŞ, **Halkla İlişkiler & Reklamcılık, Temel Bilgiler – Uygulamalar**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2003, s.289 vd.

²⁰⁶ DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.208,

²⁰⁷ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.247.

dir. Örneğin, meşru savunma halinde adam öldürme eylemi, tipe uygun olsa da hukuka aykırı değildir²⁰⁸. BDDK'nın izni ile yapılan bankacılık faaliyetinde suçun yasal tanımındaki tipe uymadığından suç oluşturmayacaktır. Hukuka uygunluk sebebi eylemin suç olarak kabul edilmesinden sonra incelenecek bir konudur.

Hukuka uygunluk nedenlerinden kanun hükmünü yerine getirme nedeni izinsiz bankacılık faaliyeti yapma suçunda uygulama alanı bulabilmektedir.

Suçun maddi unsurunu teşkil eden faaliyet konusu eylemlerin münhasıran bankacılık faaliyeti ve bankalar tarafından yürütülen diğer faaliyetler olarak ikiye ayrıldığını belirtmiştik. Bu ayrıma göre münhasıran bankacılık faaliyetlerinin yapılmasını bir takım kanunlarda izin verilmesi hukuka uygunluk nedenidir. Özel kanunlarında hükümlere dayalı olarak Kurul'dan izin alarak faaliyet gösteren bankaların eylemi suç teşkil etmeyecektir. Yine bankacılık faaliyetleri arasında sayılan ödünç para verme işleri banka dışında gerçek kişiler tarafından Kurul'dan izin almadan gerçekleştirildiğinde izinsiz bankacılık faaliyeti suçu oluşacaktır. Ancak bu faaliyeti yürüten kişinin Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK²⁰⁹ hükümleri uyarınca eylemi gerçekleştirmesi durumunda bu KHK hükmü hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilecektir. Münhasır bankacılık faaliyetleri konusunda bu kanun hükümleri dışında bu faaliyetlerin yürütülmesi konusunda izin veren kanun hükümleri hukuka uygunluk nedenidir.

Münhasıran bankacılık faaliyeti dışındaki diğer faaliyetlerin bankalar dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından gerçekleştirilmesi durumu izinsiz faaliyette bulunma suçunun tipiklik kapsamını girmesine karşın SPK ve diğer yasalara uygun gerçekleştirilmesi durumunda hukuka uygunluk sebebi gerçekleşmiş kabul edilecektir. Diğer bir hukuka uygunluk nedeni olan yetkili merciin emrini yerine getirme bakımından izinsiz faaliyet suçlarını kamu görevlisi olan ya da olmayan faillere göre ayırarak incelemek gerekecektir. Çünkü bu hukuka uygunluk nedeni kamu hukuku ilişkisi içerisinde yer bulur.

Kamu görevlilerinin üstlerin aldıkları bankacılık faaliyeti sayılan eylemlerin yapılması yönündeki emirleri, eylemin izinsiz yapıldığını bilmemeleri durumunda hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanacaklardır.

²⁰⁸ DURSUN, *Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*, s.208,

²⁰⁹ **Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, Tarih:30/9/1983 No:90, RG:6/10/1983 - 18183

Özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösteren bankalar ve diğer tüzel kişi çalışanlarına yönelik olarak üstleri tarafından, bankacılık faaliyeti yapılması konusundaki emirleri yerine getirmeleri ve bu faaliyetin izinsiz olarak yapıldığını bilmemeleri durumunda yetkili merciin emrini yerine getirme nedeniyle hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanamazlar. Bu kişiler, izin bilmemeleri nedeniyle suçun manevi unsuru yani kasıt yokluğu nedeniyle suç oluşmayacaktır. Diğer hukuka uygunluk sebeplerinden meşru savunma, zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası bu suç bakımından uygulama alanı yoktur.

1.1.3.4. Manevi Unsur

İzinsiz faaliyette bulunma suçunun manevi unsuru kasttır²¹⁰ taksirle işlenmesi mümkün değildir. Genel kast yeterlidir. Failin hareketi taksirli ise suç oluşmaz. Amaç ve saikin önemi yoktur²¹¹. Suçun failinin; kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın banka gibi faaliyet göstermesi ya da ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklamlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını ya da banka gibi faaliyet gösterdikleri izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanması durumunda kastın varlığı kabul edilir.

Münhasır bankacılık dışındaki diğer faaliyetlerin banka dışındaki gerçek ve tüzel kişilerce banka adı dışında gerçekleştirilmesinde izinsiz bankacılık faaliyeti suçunu işleme kastı yoktur. Diğer faaliyetlerin banka dışı kişiler tarafından banka adı kullanılmaksızın kanunlarında belirtilen izin kurallarına uyularak gerçekleştirilmesi izinsiz bankacılık faaliyeti suçu açısından kast yokluğu değil hukuka uygunluk nedenidir. Kan bankası, göz bankası, otobank, databank vb. örneklerde izinsiz olarak banka adı kullanılmasına karşın izinsiz bankacılık işlemleri yapma ve mevduat toplama eylemi ve kastı yoktur²¹².

Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler, bu suç açısından da geçerlidir. Bu nedenle izinsiz faaliyette bulunma suçunun hata, cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit ve haksız tahrik hükümleri karşısında durumu incelenmesi gereklidir.

Hata, suça ilişkin değil faile özgü bir durumdur. Fail olarak kastedilen genelde ger-

²¹⁰ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s. 253. SÖZÜER, s.169.

²¹¹ PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s.1223, Muzaffer HATİPOĞLU, Ali PARLAR, **Açıklamalı İctihatlı Özel Ceza Yasaları Uygulamalarında Ekonomik ve Ticari Suçlar**, Turhan Kitapevi, Ocak 2005, s.598, PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.458.

²¹² TAŞDELEN, s.631

çek kişidir. Hata'nın bu yönü göz önünde bulundurularak izinsiz faaliyette bulunma suçu faillere göre incelenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Hemen belirtmek gerekir ki bu suça ilişkin ağırlaştırıcı ya da hafifletici hal düzenlenmediğinden bu yöndeki hata hükümleri uygulanmayacaktır.

Failin banka olması durumunda, bankanın binlerce çalışanı, her konuda ayrı uzmanlık bölümleri, yönetici olabilmek için aranan yeterlilik ve deneyim, karar alma süreçleri vb. özellikleri dikkate alındığında hata hükümlerinde yararlanması söz konusu olamaz. Kaldı ki TTK hükümleri uyarınca tacirler basiretli davranmak zorundadırlar. Banka, kanunu, suçun maddi unsurlarını, eylemin haksız olduğunu bilmediği yönünde savunma yapamaz. Failin banka dışında bir tüzel kişi olması durumunda tüzel kişinin niteliği ve yapılanması dikkate alınarak banka hakkında yaptığımız açıklamalar geçerli olacaktır.

Failin gerçek kişi olması durumunda, ceza kanunu dışındaki kanunlarda düzenlenen bankacılık faaliyetlerine ilişkin kanunları bilmediğini ileri sürebilecektir hukuki hatasından yararlanabilecektir. Ayrıca suçun maddi unsurlarında hata hallerinden yararlanacaktır. Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit ve haksız tahrik hükümlerinin izinsiz faaliyet suçunun özelliği nedeniyle –kişi tehdit altında izinsiz banka kurduğunu ileri süremeyeceğinden- uygulanması oldukça imkânsızdır.

Failin bankanın ve diğer tüzel kişilerin yönetici konumunda olmayan personeli açısından bakıldığında mevcut uygulamada genelde bankacılık alanında eğitim almış üniversite mezunlarından oluştuğu göz önüne alındığında ceza kanunu dışındaki kanunlarda düzenlenen bankacılık faaliyetlerine ilişkin kanunları bilmediğini savunması yapılamayacaktır. Diğer tüzel kişiler açısından ise personelin eğitim, çalışma alanlarına göre karar verilecektir. Banka personeli için suçun maddi unsurlarında yani faaliyet izni alınıp alınmadığı konusundaki hatasından yararlanabilecektir. Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit konusunda ise personelin işten çıkarılacağı tehdidi altında izinsiz bankacılık faaliyeti yapması durumunda kusurlu olup olmadığı ise uygulamada şekillenecek bir konudur.

1.1.4. Ceza

1.1.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

“İzinsiz faaliyette bulunmak

MADDE 150.- Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın ban-

ka gibi faaliyet gösteren ya da mevduat kabul eden yahut katılım fonu toplayan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, bu suçun bir işyeri bünyesinde işlenmesi hâlinde bu işyerlerinin bir aydan bir yıla kadar, tekerrür hâlinde ise sürekli olarak kapatılmasına karar verilebilir.

Bu Kanuna göre alınması gereken izinleri almaksızın ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklamlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını ya da banka gibi faaliyet gösterdikleri ya da banka gibi mevduat veya katılım fonu topladıkları izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, bu işyerlerinin bir aydan bir yıla kadar, tekerrür hâlinde ise sürekli olarak kapatılmasına karar verilebilir.

Yukarıdaki fıkralara aykırılık hâlinde Kurumun ilgili Cumhuriyet başsavcılığını muhatap talebi üzerine sulh ceza hâkimince, dava açılması hâlinde davaya bakan mahkemece işyerlerinin faaliyetleri ve reklamlar geçici olarak durdurulur, ilânları toplatılır. Bu tedbirler, hâkim kararıyla kaldırılincaya kadar devam eder. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Maddede iki ayrı suç tipine iki ayrı ceza öngörülmüştür. Birinci fıkradaki Gereken izinleri almaksızın, banka gibi faaliyet gösterme, ikinci fıkradaki suç ise ticaret unvanlarında, her türlü belge, ilân ve reklamlarında veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda banka adını kullanma ve banka gibi faaliyet gösterdiği izlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanmaktır. Madde gerekçesinde, iki ayrı ceza öngörülme nedeni olarak “İkinci fıkroda yer alan suç birinci fıkroda yer alan suçun teşebbüs aşamasında kalmış hâlidir. ... ceza hukukunun genel ilkeleri gereğince, ikinci fıkroda yer alan suçun teşebbüs aşamasında kalmış haline daha az ceza öngörülmüştür.” denilmektedir. Eylemler için niteliklerine göre farklı ceza getirilmesi doğru olsa da gerekçe yanlıştır. Birinci fıkroda düzenlenen izinsiz banka gibi faaliyette bulunma suçu hareketi sonuca bağlı suçtur. (sırf hareket suçu) Bu suçlara teşebbüs mümkün değildir. Bu nedenle ikinci fıkradaki suç birinci fıkradaki suçun teşebbüs aşamasında kalmış hali olamaz.

Maddede öngörülen ceza türleri; hapis, adli para cezası ve kapatılma olarak düzenlenmiştir. Koruma tedbirleri olarak durdurma ve toplatma getirilmiştir. İzinsiz faaliyette bulunma suçu için öngörülen hürriyeti bağlayıcı ceza 3 yıldan 5 yıla kadar hapistir. 3 ila 5 yıl hapis cezasını gerektiren eylemin niteliğine bakıldığında özel hukuk kurallarına göre yürütülecek bir faaliyet için devletten izin almamadan ibaret olduğu görülür. Ayrıca bu eylem nedeniyle bir zarar doğması koşulu yoktur. Aynı nitelikte veya daha önemli nitelikteki izne bağlı faaliyetlerin izinsiz olarak yürütülmesi durumunda ne gibi bir yatırım getirildiğine ba-

karsak,

-Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun'un²¹³ 40'inci maddesinde para cezası ile 3 aydan 1 seneye kadar hapis,

-Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'un²¹⁴ 19'uncu maddesinde sadece para cezası,

-Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun²¹⁵ 49'uncu maddesinde para cezası ve 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası,

-Sigorta Murakabe Kanunu'nun²¹⁶ 42'nci maddesinde para cezası tekerrür halinde ise para cezası yanında 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası,

-Telgraf ve Telefon Kanunu'nun²¹⁷ 18'inci maddesinde sadece para cezası,

-Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun²¹⁸ 143 ve 144'üncü maddelerinde sadece para cezası, öngörülmüştür.

Yukarıdaki örneklerde görüleceği üzere kamu hizmeti niteliği de bulunan bir takım faaliyetlerin izinsiz olarak yürütülmesi durumunda öngörülen hapis cezasının miktarı en fazla 6 aydan 1 yıla kadardır. 4389 sayılı Kanunun kabul edildiği 1999 yılına kadar izinsiz bankacılık faaliyetinin cezası diğer faaliyetlere paralel olarak 6 aydan 1 yıla kadar hapis olarak düzenlenmiştir.

Kamu hizmeti niteliği bulunup bulunmadığı konusunda bir tartışmaya girilmeden öngörülen cezalar arasında bir karşılaştırma yapıldığında: diğer faaliyetler için öngörülen cezanın 6 aylık alt sınırının 6 katı (3 yıl) diğer faaliyetlerde 1 yıl olan üst sınır bu suçta 5 kat daha fazla (5 yıl) olarak düzenlenmiştir. Ceza miktarını genel suç ve ceza siyaseti ve adaleti

---

²¹³ **Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun**, Kanun No: 6197, Kabul Tarihi: 18/12/1953, RG:24/12/1953-8591

²¹⁴ **Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun**, Kanun No: 5188, Kabul Tarihi: 10/6/2004, RG: 26/6/2004-25504

²¹⁵ **Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu**, Kanun No: 3568, Kabul Tarihi: 1.6.1989, RG: 13.6.1989-20194

²¹⁶ **Sigorta Murakabe Kanunu**, Kanun No: 7397, Kabul Tarihi: 21/12/1959, RG: 30/12/1959-10394

²¹⁷ **Telgraf ve Telefon Kanunu**, Kanun No: 406, Kabul Tarihi: 4/2/1924, RG: 21/2/1924-59

²¹⁸ **Türk Sivil Havacılık Kanunu**, Kanun No: 2920, Kabul Tarihi: 14/10/1983, RG: 19/10/1983-18196

ile bağdaştırmak zordur. Ayrıca ceza miktarındaki bu artışın gerekçesi²¹⁹ de yoktur.

Bir kişinin izinsiz bankacılık faaliyetinde bulunarak, mevduat olarak halkın parasını alması eylemine **3 yıldan** başlayan hapis cezası (Bank.K. madde 150), aynı kişinin izinsiz eczacılık faaliyetinde bulunarak halkın canını ve sağlıklı yaşama hakkını elinden alması eylemi **3 aydan** başlayan hapis cezası (6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun madde 40) öngörülmüştür. Buradan çıkan anlam şudur; para (mülkiyet hakkı), yaşama hakkı ve sağlıktan 12 kat daha fazla koruma altına alınmıştır. Çağdaş hukuk normları ve TCK düzenlemesinde bu uygulamanın tam tersine cana ve vücut bütünlüğüne yönelik eylemler malvarlığına yönelik eylemlere göre daha ağır cezalar öngörülmüştür.

Karşılaştırmaya konu olan eczacılık ve bankacılık faaliyetinde cezalandırma nedeni kamunun izne tabi kıldığı bir faaliyeti izin kurallarını ihlal edilerek yapılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında her iki eylemde izin kurallarını ihlal ettiği halde farklı cezalar öngörülmüş olmasını eşitlik ilkesi ile bağdaştırmak zordur. Faaliyeti izne bağlamanın gerisinde yatan neden açısından (izin sisteminin koruduğu asıl hukuki menfaat ve değer) bakıldığında ise bankacılık faaliyetinin izne bağlanmasında tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin (malvarlığı hakları) korunması amaçlanırken, eczacılıktaki amaç ise kişilerin maddi-manevi sağlığını ve yaşam hakkının korunması amaçlanmıştır. Yukarıda belirttiğimiz üzere yaşam hakkı mülkiyet hakkından önce gelir nitekim Anayasamız yaşam hakkını mülkiyet hakkından önce düzenlemiş, TCK sisteminde de yaşam hakkına yönelik eylemler mülkiyet hakkına yönelik eylemlere göre daha ağır cezaî yaptırıma bağlanmıştır.

Yine ikinci fıkrada yer alan “*İzlenimini uyandıracak söz ve deyimleri kullanmak*” eylemine karşılık öngörülen ceza miktarı 1 yıldan 3 yıla kadar hapistir. İzlenim uyandırma gibi sınırları ve kapsamı belirsiz ve kişilerin farklı algılamasına açık bir eyleme 3 yıla kadar hapis cezası öngörülmesi ceza hukuku sistematığına aykırıdır. İzlenim uyanma koşulu gerçekleşmesine karşın bir zarar doğmamış olsa da ceza verilecektir. Bu suçun zarar koşuluna

²¹⁹ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss1m.htm> (09.12.2005)4389 sy. Bankalar Kanunu madde gerekçeleri

Madde 15. — *İzinsiz faaliyetler başta olmak üzere, denetimin etkinliğini azaltacak ve bankacılık sisteminin güven ve itibarı ile tasarruf sahiplerinin haklarını önemli ölçüde haleldar edecek mahiyet- teki fiillere uygulanacak adli cezalar bu maddede düzenlenmiş ve verilecek cezaların nispeti bu ama- ca uygun olarak ağırlaştırılmıştır.*

Kamudan fon toplamak ve bu fonları kendileri veya kamu adına kullanmak suretiyle faaliyette bulu- nan bankaların mensuplarının, görevleri dolayısıyla kendilerine tevdi olunan veya muhafazaları, de- netimleri ve sorumlulukları altında bulunan kuruluşa ait varlıkları istismar etmelerinin önlenmesini teminen, Türk Ceza Kanununun 202 nci maddesinde yer alan zimmet suçu, bu kuruluşların faaliyetle- rinin mahiyeti dikkate alınarak ceza hadleri ağırlaştırılmak suretiyle Tasarıya dahil edilmiştir.

bağlı olarak yeniden düzenlenmesi suçun ispatı ve ceza adaleti açısından daha doğru olacaktır. Hapis ve adli para cezası yanında diğer bir yaptırım ise “İşyeri kapatılmasıdır.” TCK tüzel kişiler için ceza değil güvenlik tedbiri öngördüğüne göre bu maddede getirilen kapatma yaptırımı ceza genel sistemine aykırıdır²²⁰.

Ancak TCK’nın 60’ıncı maddesindeki güvenlik tedbiri öngören sistemin uygulanması durumunda boşluklar doğabilecektir. İzin iptali ve müsadere olarak düzenlenen güvenlik tedbirleri sadece bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisine yönelik olarak uygulanabilir. Derneklerin kuruluşunda izin değil bildirim sisteminin geçerli olduğu göz önüne alındığında, bir dernek ile izinle kurulan özel hukuk tüzel kişinin birlikte izinsiz bankacılık faaliyet suçu işlemesi durumunda özel hukuk tüzel kişisi hakkında yaptırım uygulanabilecek ancak dernek hakkında bu yönde bir işlem yapılamayacaktır. Bu hususlar ışığında kapatmanın ancak bir idarî tedbir olarak düzenlenmesinin daha doğru olduğu ifade edilebilir.

Maddede kapatma kararı verilebilir denilmesine karşın bu kararın nasıl ve hangi hallerde verilebileceği düzenlenmemiştir. Örneğin işyerinin çalışmasının, bir zarar veya tehlike doğurmasına ilişkin bir koşula maddede yer verilmemiştir²²¹. Diğer yandan kapatmaya konusu olarak işyeri kavramı seçilmiştir. İşyeri, iş hukuku kavramıdır²²² ve İş Kanununun²²³ 2’nci maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre;

Tanımlar

Madde 2 - ... İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime *işyeri* denir.

*İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler) ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçlar da *işyerinden* sayılır.*

İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür.

Bu tanıma göre “araç” işyeri sayıldığından, bir araçla (otomobil vs.) izinsiz olarak

²²⁰ SÖZÜER, s.169.

²²¹ SÖZÜER, s.169.

²²² İşyeri kavramı için ayrıntılı bilgi bkz. Nuri ÇELİK, **İş Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 16.Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2003, s.51-61, Kenan TUNÇOMAĞ, Tankut CENTEL, **İş Hukukun Esasları**, 2. Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Kasım 1999, s.61-67.

²²³ **İş Kanunu**, Kanun No:4857, Kabul Tarihi:22/5/2003, RG:10/6/2003 - 25134

sigorta aracılık faaliyeti yürütüldüğünde bu aracın ait olduğu bütün bir işyerinin kapatılması gündeme gelecektir. Ayrıca bir tüzel kişiliğin birden fazla işyeri olabilir. Bu durumda tüzel kişinin işyerlerinde bir kapatılacak ancak suçu işleyen tüzel kişi geri kalan işyerinde faaliyetlerine devam edecektir. Bu durumda kapatmadaki suçun failine yönelik yaptırım amacı gerçekleşmemiş olacaktır. İşyeri kavramı yerine iktisadi bir kavram olan işletme²²⁴ kavramı seçilmiş olması kapatma kararının amaç ve uygulaması yönünden daha doğru olacaktır. İzinsiz faaliyette bulunmak eylemi adli suç olmasının yanı sıra “Sınırlamalara, kararlara ve düzenlemelere aykırı hareketler dolayısıyla idarî para cezaları” başlıklı 148’inci madde uyarınca idarî suç kabul edilerek idarî para cezası öngörülmüştür.

1.1.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.1.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Yasada sadece para cezası öngörülmüştür. Hürriyeti bağlayıcı ceza düzenlemesi yapılmamıştır.

“Madde 20-...ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkûm edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ...”

1.1.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Eylemin ilk halinde para cezası tekerrür halinde ise para cezası yanında 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

“Madde 59- ... 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler. Tekerrür halinde bir aydan bir seneye kadar hapis cezası hükmolunmakla beraber para cezası üç misline çıkarılır.

Madde 46- .... yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

1.1.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Yaptırım olarak para ve hapis cezası birlikte düzenlenmiştir. Önceki yasadan farklı olarak hapis cezasının alt sınırı 1 aydan 6 aya yükseltilmiştir. Bunun yanında Maliye Bakanlığının istemi üzerine geçici veya sürekli olarak faaliyetten yasaklamaya mahkemece karar

²²⁴ Nuri ÇELİK, *İş Hukuku Dersleri*, Yenilenmiş 16.Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2003, s.60.

verilmesi düzenlenmiştir.

“Madde 66- .... 5000 liradan 25000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmekle beraber 6 aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

... müessese ve teşekküllerin muvakkat veya daimî olarak faaliyetten men'ine mahkemece karar verilebilir.

Madde 68- ...1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına ...”

1.1.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Yapılan değişiklikle para cezasının miktarı arttırılmıştır.

“Madde 66- 100 bin liradan 500 bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

...kuruluş ve teşekküllerin çalışmalarının geçici ya da sürekli olarak yasaklanmasına mahkemece karar verilebilir.”

1.1.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Önceki yasalarda öngörülen cezalar korunmakla birlikte ilan ve reklamların durdurulması ve toplatılması ile banka mensuplarının bankalarda çalışmasına süreli yasaklama getirilmiştir.

“Madde 79- 1) ... 1 milyon liradan 5 milyon liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2) ... iş yerlerinin geçici veya sürekli olarak kapatılmasına, ilan ve reklamlarının durdurulması veya toplatılmasına mahkemece karar verilir.

Madde 80- 1) 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunacağı ... banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışması yasaklanır.”

1.1.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

70 sayılı KHK’de öngörülen ceza sistemi aynen korunmuştur.

“Madde 80- 1. ... 1 milyon liradan 5 milyon liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2. ...iş yerlerinin geçici veya sürekli olarak kapatılmasına, ilan ve reklamlarının durdurulması veya toplatılmasına mahkemece karar verilir.

Madde 81- 1. ... 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunacağı ... banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışması yasaklanır.”

1.1.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

3182 sayılı yasada öngörülen ceza ve tedbir türleri aynen korunmakla birlikte hapis cezası 3 yıldan 5 yıla kadar denilmek suretiyle cezanın alt sınırında 6 kat, üst sınırda 5 kat artış yapılmıştır.

“Madde 22 – 1...üç yıldan beş yıla kadar hapis ve üç milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. .. işyerlerinin sürekli veya bir yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılmasına, ilan ve reklamlarının durdurulması veya toplatılmasına mahkemece karar verilir.”

Yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere izinsiz faaliyette bulunma suçunun yaptırımı yasa ve KHK’lerde yapılan değişikliklerle yaptırımların türü, süresi ve miktarı açısından değişikliğe uğramıştır. Yapılan değişikliğin genel özelliği cezaların artışı yönünde olmuştur. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu’nda sadece para cezası öngörülmüştür. Bu yasadan sonra yapılan bütün düzenlemelerde para ceza yanında hapis ve kapatma, durdurma ve toplatma gibi yaptırım ya da tedbirlere yer verilmiş, para cezası ise sürekli arttırılmıştır. Hapis cezası; 2999 sayılı Bankalar Kanununda tekerrür halinde 1 aydan 1 yıla kadar olarak, 7129 sayılı Bankalar Kanunu cezanın alt sınırı 6 ay çıkartılarak düzenlenmiştir. 28 sayılı KHK, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasalarda ceza miktarı aynen korunmuştur. 4389 sayılı Bankalar Kanunu cezanın alt sınırını 6 kat, üst sınırını 5 kat artırarak 3 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası getirmiştir.

Sonuç olarak bankacılık hukuku alanında ceza yaptırımları yıllardır söylenegelen ekonomik suça ekonomik ceza uygulamasının aksine hürriyeti bağlayıcı cezalar getirilmekte ve bu cezalar gerekçesiz ve orantısız olarak arttırılmaktadır. Cezalardaki bu artışın nedeni bu tür yasaların bankacılık düzeninin olağan işleyiş dönemleri yerine büyük ekonomik ve siyasi krizlerin yaşandığı dönemlerde hazırlanmış olmasıdır. Kamuoyunda banka hortumlaması olarak adlandırılan olaylar nedeniyle sorunun yeni suçlar koyarak ve cezaları arttırarak çözülebileceği düşüncesi böyle bir düzenlemeye yol açmıştır. 1982 Anayasasının yoğun bir terör ortamından hemen sonra hazırlanmış olması nedeniyle yasaklayıcı temele dayalı yapı daha sonraları sıkıntı doğurması gibi bu tür orantısız düzenlemelerde ileride aynı sonuca yol açacaktır.

1.2. MEVDUAT VE KATILIM FONU SAHİPLERİNİN HAKLARINI ENGELLEME SUÇU

Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçu daha önceki düzenlemelerde sadece mevduat yönünde yer almakta iken ÖFK’ların katılım bankasına dönüşüp Bank.K. kapsamına alınmasıyla katılım fonu madde metnine girmiştir. Kanunun genel amacı arasında sayılan “*tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına*” amacına yönelik olarak böyle bir düzenlemenin yapılmış olduğu düşünülürse maddenin amacı ile kanunun amacı arasında uyum sağlanmış olur. Ancak gerek 5411 gerekse 4389 sayılı kanunlarda bu amaca ilişkin özel bir açıklama yapılmamıştır.

1.2.1. Suçun Konusu

Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçunun konusu mevduat ve katılım fonu’dur.

1.2.1.1. Mevduat

1.2.1.1.1. Tanım

Bank.K. mevduatı tanımlamıştır²²⁵. Buna göre mevduat; yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen parayı ifade eder²²⁶.

1.2.1.1.2. Mevduatın Türleri

Mevduatın türleri ve vadeleri hakkında TCMB tarafından Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ²²⁷ yayınlanmış olup buna göre mevduat türleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

²²⁵ Mevduat tanımları için bkz. İbrahim KAPLAN, **Banka Sözleşmeleri Hukuku Cilt I**, Dayınları Hukuk Yayınları a. Sti, Ankara 1996, s.130, TAŞDELEN, s.277, ALTAN, s.106, BATTAL, Bankaların Hukuki Sorumluluğu, s.33, Erden KUNTALP, **Mevduat Kavramı**, Bankacılar Dergisi, Sayı 8, 1992, Haluk KONURALP, **Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği**, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 1980, S.1.

²²⁶ Mevduat kabulü sayılan ve sayılmayan durumlar için bkz: yukarıda İzinsiz faaliyette bulunma suçu, maddi unsur başlığı.

²²⁷ **Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ**, TCMB, (Sıra No: 2002/1), (RG: 29.03.2002 - 24710)

1.2.1.1.2.1. Tasarruf Mevduatı

Mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduat hesaplarını ifade eder.

1.2.1.1.2.2. Resmi Kuruluşlar Mevduatı

Genel ve katma bütçeli daire ve kurumların, yerel yönetimlerin, mahkemelerin, savcılıkların, icra ve iflas dairelerinin, tereke hâkimlerinin mevduatı “*resmi kuruluşlar mevduatı*”dır.

1.2.1.1.2.2.1. Genel Bütçeli Daire ve Kuruluşlar

Devlet bütçesi ile idare edilen ve bütçe kanunlarında gösterilen devlet daireleri ile bunlara bağlı kuruluşlardır.

1.2.1.1.2.2.2. Katma Bütçeli İdareler

Bütçe kanunu dışında idare edilen Genel Muhasebe Kanunu'na göre giderleri özel gelirler ile karşılanan kamu kuruluşlarıdır.

1.2.1.1.2.2.3. Yerel Yönetimler

Halkın yerel nitelikteki hizmet ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş ve esasları Kanunla belirtilen ve karar organları seçimle oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Bunlar;

- İl Özel İdareleri,
- Büyük Şehir Belediyeleri,
- Belediyeler,
- Köyler'dir.

Yukarıda belirtilen yerel yönetim kuruluşlarına benzeyen, ancak tüzel kişiliği bulunmayan “*mahalle yönetimi*” ile “*Bozcaada ve Gökçeada*” idareleri ve “*yerel yönetim kuruluşlarının yasaların öngördüğü işleri yapabilmek üzere aralarında kurdukları birlikler*” de bu bölümde yer alacaktır.

1.2.1.1.2.2.4. Mahkemeler, Savcılıklar, İcra ve İflas Daireleri ve Tereke Hâkimlikleri

Mahkemelerin genel yönetim giderleri ile yargılamanın, icra, iflas ve veraset ve intikal işlemlerinin, resmi bilirkişilik hizmetlerinin yürütülmesi, hükümlülerin cezalarının infazı, eğitimleri ve tutukluların muhafazası amacıyla Adalet Bakanlığı bütçesinden yapılan tahsisatlarla ilgili paralardır.

1.2.1.1.2.3. Ticari Kuruluşlar Mevduatı

Gerçek kişilerin ticari işletmelerine, her çeşit ortaklıklara, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara bağlı müessese ve bağlı ortaklıklara, genel ve katma bütçeli kuruluşlarla yerel yönetimlerin ticari işletmelerine, döner sermayeli kuruluşlara, vakıfların, derneklerin, sendikaların, birliklerin ve mesleki kuruluşların kurdukları veya katıldıkları ticari işletmelere, sigorta şirketlerine ait mevduat “*ticari kuruluşlar mevduatı*”dır.

1.2.1.1.2.3.1. Gerçek Kişilerin Ticari İşletmeleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 11, 12 ve 13'üncü maddeleri kapsamına giren işletmelerin mevduatı bu başlık altında yer alacaktır.

1.2.1.1.2.3.2. Her Çeşit Ortaklıklar (Sigorta Şirketleri Hariç)

Türk Ticaret Kanunu'nun 136'ncı maddesinde belirtilen kollektif, komandit, anonim, limited ortaklıklar ile BK'nın 520'nci ve bu maddeyi izleyen maddelerinde yer alan adi ortaklıklara ait mevduat bu başlık altında yer alacaktır.

1.2.1.1.2.3.3. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Bunlara Bağlı Müessese ve Bağlı Ortaklıklar

Kamu iktisadi teşebbüsleri, iktisadi devlet teşekkülleri ile kamu iktisadi kuruluşlarından oluşmaktadır. (bankalar ve sosyal güvenlik kuruluşları hariç)

1.2.1.1.2.3.3.1. İktisadi Devlet Teşekkülü

Sermayesinin tamamı Devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan kamu iktisadi teşebbüsüdür.

1.2.1.1.2.3.3.2. Kamu İktisadi Kuruluşu

Sermayesinin tamamı Devlete ait olan ve tekel niteliğindeki mallar ile temel mal ve hizmet üretmek ve pazarlamak üzere kurulan, kamu hizmeti niteliği ağır basan kamu iktisadi teşebbüsüdür.

1.2.1.1.2.3.3.3. Müessese

Sermayesinin tamamı bir iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olup ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur.

1.2.1.1.2.3.3.4. Bağlı Ortaklık

Sermayesinin %50'sinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir.

1.2.1.1.2.3.4. Döner Sermayeli Kuruluşlar

Genel ya da katma bütçeden bir miktar paranın ya da her an paraya çevrilebilen varlıkların tahsis edildiği, belirli ve sürekli bir amacın elde edilmesi için faaliyette bulunan kuruluş ve işletmelerdir.

1.2.1.1.2.3.5. Yerel Yönetimlerin Ticari İşletmeleri

Yerel yönetimlerin kendilerine verilmiş görev ve yetkilere dayanarak kurdukları ticari işletmeler bu bölümde yer alacaktır.

1.2.1.1.2.3.6. Vakıfların, Derneklerin, Sendikaların, Birliklerin ve Mesleki Kuruluşların Kurdukları veya Katıldıkları Ticari İşletmeler

Bu kuruluşlara ait mevduat “*diğer mevduat*” içinde yer almaktadır. Ancak, bu kuruluşların ticari işletmelerine ait paralar ise bu bölüm içerisinde yer alacaktır.

1.2.1.1.2.3.7. Kooperatifler

Ortaklarının belirli ekonomik çıkarlarını ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulan ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre faaliyet gösteren değişir sermayeli, değişir

ortaklı kuruluşlardır.

1.2.1.1.2.3.8. Sigorta Şirketleri

Fertleri uğradıkları tehlikelerin zararlarından kurtarmayı amaçlayan ve sigortacılık prensipleriyle işleyen güvenlik kuruluşlarıdır.

1.2.1.1.2.4. Bankalararası Mevduat

Bankalar (Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak kurulan bankalar ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası dahil), özel finans kurumları ve özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara ait mevduat “*bankalararası mevduat*” dır.

1.2.1.1.2.5. Diğer Kuruluşlar Mevduatı

Kanunla kurulmuş sosyal güvenlik kurumlarına, vakıflara, derneklere, meslek teşekküllerine, sendikalara, kanunla veya bir kanuna dayanılarak kurulmuş tasarruf sandıklarına, resmi ve özel idare, müessese ve ortaklıklarla mesleki teşekküllerde yalnız kendi mensuplarına ait olmak üzere sağlık, sosyal yardım ve tasarruf sağlamak amacıyla kurulan sandıklara ait paralar, noter teminat ve emanet paraları, mahkemeler, savcılıklar, icra ve iflas daireleri ve tereke hâkimlikleri nezdindeki paralar, mahkemelerce tevdi mahalli gösterilmek suretiyle yatırılan paralar, yöneticiler tarafından apartman yönetimi ile ilgili olarak yatırılan paralar, elçilik ve konsolosluklara ait paralar, uluslararası kuruluşların Türkiye'deki büro ve temsilciliklerine ait paralar, fonlara ait paralar, genel ve katma bütçeli kuruluşlar içerisinde yer almayan üst kurul, Kurul ve kurumların paraları ile bunların dışındaki paralardır.

1.2.1.1.2.5.1. Kanunla Kurulmuş Sosyal Güvenlik Kurumları

Üyelerinin sosyal güvenlik ve ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla kanunla kurulmuş olan kuruluşlardır.

1.2.1.1.2.5.2. Vakıflar

Medeni Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan vakıflarla, Medeni Kanun hükümlerine göre kurulan vakıflar (tesisler) bu bölümde yer alacaktır.

1.2.1.1.2.5.3. Dernekler

5253 sayılı Dernekler Kanunu'na²²⁸ göre faaliyet gösteren dernekler bu bölümde yer alacaktır.

1.2.1.1.2.5.4. Birlikler

Gerekli kanuni şekillere uygun olarak yasayla veya kararnameyle kurulmuş gerçek ve tüzel kişiler topluluklarıdır.

Meslek mensuplarının oluşturduğu, tüzel kişiliği olan, bir kısım kamu görevlerini yerine getiren ve üyeleri üzerinde kamu hukukundan doğan yetkileri bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da bu gruba dahildir.

1.2.1.1.2.5.5. Sendikalar

İşçiler ve işverenler tarafından çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi özellikle mesleki gelişmenin ve üyeler arasındaki yardımlaşmanın sağlanması için işçiler ve işverenler tarafından 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'na²²⁹ göre kurulmuş sendikalar ile konfederasyonların paraları bu bölümde yer almaktadır.

1.2.1.1.2.5.6. Tasarruf ve Yardımlaşma Sandıkları

Kanunla veya bir kanuna dayanılarak kurulmuş tasarruf ve yardımlaşma sandıkları ile kurum ve kuruluşların yalnız kendi mensuplarına yönelik olarak kurdukları tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına ait paralar ile Sosyal Sigortalar Kanunu'nun²³⁰ geçici 20'nci maddesinin verdiği imkandan faydalanmak maksadıyla Medeni Kanun hükümleri uyarınca birer vakıf şeklinde kurulan banka emekli ve yardım sandıklarına ait paralar bu bölümde yer almaktadır.

1.2.1.1.2.5.7. Noter Teminat ve Emanet Paraları

Bu paralar, noterlerden, mesleki nedenlerle sebep olabilecekleri zararlar ve bu ne-

²²⁸ **Dernekler Kanunu**, Kanun No: 5253, Kabul Tarihi: 04.11.2004, RG:23.11.2004 - 25649

²²⁹ **Sendikalar Kanunu**, Kanun No: 2821 Kabul Tarihi:5.5.1983 RG:7.5.1983/18040

²³⁰ **Sosyal Sigortalar Kanunu**, Kanun No: 506, Kabul Tarihi: 17.7.1964, R.G.:29-30-31.7.1964-1/8/1964 Sayı : 11766-11779

denle kendilerine uygulanacak cezalar için tahsil olunan paralar ile saklanmak veya bir şahsa verilmek üzere notere emanet edilen ve noter tarafından noterlik cari hesabına yatırılan paralardır.

1.2.1.1.2.5.8. Mahkemeler, Savcılıklar, İcra ve İflas Daireleri ve Tereke Hâkimlikleri Nezdidindeki Paralar

Gerçek ve tüzel kişilerin özel hukuk ilişkilerinden doğan alacak ve borçlarına ilişkin olarak yatırılan paralardır. Bunlar; yetimlere, küçüklere, gaiplere ait paralar ile tereke ve şüyuun giderilmesinden elde edilecek paralar, bunların dışında, adli ve idarî yargı yerlerinde elde edilen mahkeme emanet paraları ile icra ve iflas dairelerince tahsil olunan paralar ve suç unsuru olarak müsadere edilen paralardır.

1.2.1.1.2.5.9. Mahkemelerce Tevdi Yeri Gösterilmek Üzere Yatırılan Paralar

Tevdi yeri (banka) mahkemelerce gösterilen, özel ve tüzel kişilerce yatırılan paralardır.

1.2.1.1.2.5.10. Yöneticiler Tarafından Apartman Yönetimi ile İlgili Olarak Açtırılan Hesaplar

Kat Mülkiyeti Kanunu gereğince yönetim giderleri ile ilgili olarak yatırılan paralardır.

1.2.1.1.2.5.11. Elçilik ve Konsolosluklar

Türkiye'deki elçilik ve konsolosluklara ait paralardır.

1.2.1.1.2.5.12. Uluslararası Kuruluşların Türkiye'deki Büro ve Temsilcilikleri

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar sonucu, uluslararası ekonomik, toplumsal ve kültürel işbirliği programları ve savunma anlaşmaları uyarınca yasayla veya kararnameyle kurulmuş büro ve temsilciliklerin paraları bu bölümde yer alacaktır.

1.2.1.1.2.5.13. Fonlar

Kanun veya Kararname ile kurulmuş olan fonların bankalardaki paralarıdır.

1.2.1.1.2.5.14. Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar İçerisinde Yer Almayan Özel Kanunlarla Kurulan Üst Kurul, Kurul ve Kurumlar

1.2.1.1.2.5.15. Diğer

Yukarıda sayılanlar dışında kalan paralardır.

1.2.1.1.3. Mevduatın Vadeleri

TCMB tarafından Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğde vadeler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

1.2.1.1.2.5.1. Vadesiz Mevduat

Bankanın izni aranmaksızın hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen geri çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan ve faiz tahakkukları yılsonunda veya hesabın kapatılmasında yapılan mevduattır.

1.2.1.1.2.5.2. İhbarlı Mevduat

Çekileceği tarihten 7 gün önce yazılı bir ihbar verilmek suretiyle çekilebilen mevduattır.

1.2.1.1.2.5.3. Vadeli Mevduat

1 aya kadar vadeli (1 ay dahil)

3 aya kadar vadeli (3 ay dahil)

6 aya kadar vadeli (6 ay dahil)

1 yıla kadar vadeli

1 yıl ve daha uzun vadeli

(1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz ödemeli)

1.2.1.1.2.5.4. Birikimli Mevduat

Asgari 5 yıl vade ile açılan, sözleşme ile belirlenen aylık veya üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkan veren mevduattır.

1.2.1.2. Katılım Fonu

1.2.1.2.1. Tanım

Katılım fonu, katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı ifade eder.

1.2.1.2.2. Türleri

1.2.1.2.2.1. Özel Cari Hesap

Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır²³¹.

1.2.1.2.2.2. Katılma Hesabı

Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır²³².

1.2.1.2.3. Katılma Hesaplarının Vadeleri

TCMB tarafından Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ'de özel fon havuzları şeklindeki katılma hesapları hariç olmak üzere, katılma hesaplarının vadeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

1 aya kadar vadeli (1 ay dahil)

3 aya kadar vadeli (3 ay dahil)

²³¹ BATTAL, Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları, s.120-131

²³² Katılım hesapları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. BATTAL, Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları, s.133-176

6 aya kadar vadeli (6 ay dahil)

1 yıla kadar vadeli

1 yıl ve daha uzun vadeli

1.2.2. Suçun Faili

Fail, MK'nın rehinlere ve hapis hakkına, Borçlar Kanununun²³³ alacağın devir ve temlikine, takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülükler ile mevduat veya katılma hesabı sahipleri ile kredi kuruluşları arasında vade ve ihbar süresi hakkında kararlaştırılan şartlar dışında mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödenmesi gereken tutarları geri alma haklarını sınırlandıran veya engelleyen banka görevlileri veya ilgili mensuplarıdır²³⁴. Bu suç özgü (mahsus) suçtur, sadece banka görevlileri veya ilgili mensupları tarafından işlenebilir. Bunun yanı sıra geri ödeme konusunda görev ve yetkili olan Kurul ve Fon görevlileri de suçun faili olabilirler.

Bir bankanın faaliyet izninin Kurul tarafından kaldırılması hâlinde yönetim ve denetimi Fon'a intikal eder. Fon, yönetim ve denetimi kendisine intikal eden bankadaki “*Sigortalı mevduatı ve sigortalı katılım fonunu*” doğrudan veya ilân edeceği başka bir banka aracılığı ile öder. Fon'a devredilen bankalardaki sigortalı mevduatın ödenmemesinde, Fon görevlileri de fail olabilecektir. Bankaların kendiliklerinden faaliyetlerine son vermeleri ve tasfiyeleri halinde ilân ve tebliğ usullerini yerine getirmesine karşın bu süre içerisinde sahibi başvurmayan mevduat ve katılım fonu Kuruma tevdi eder. Kurum, bunları takip eden yılbaşından başlamak üzere on yıl süre ile her yılbaşında usûlüne göre ilan etmek suretiyle saklar. Bu saklama süresinde başvuruya rağmen geri ödeme yapılmaması durumunda Kurum görevlileri de fail olabilecektir.

1.2.3. Suçun Unsurları

1.2.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38'inci maddesi ve 5237 sayılı TCK'nın 2'nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.'nun “*Yaptırımlar, So-*

²³³ **Borçlar Kanunu**, Kanun No:818, Kabul Tarihi:22/4/1926, RG:8/5/1926 - 366

²³⁴ PARLAR/HATİPOĞLU, Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması, s.1224, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.598, PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.459, ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.275-276.

ruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölüm 151’inci maddesinde “*Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek*” suçu düzenlenmiştir.

1.2.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen suç bu maddede muhafaza edilmiştir. 4389 sayılı Bankalar Kanununda, bu suç, özel finans kurumları açısından, anılan Kanunun 20’nci maddesinin (6) numaralı fıkrasının ikinci bendinde yer alan atıf nedeniyle uygulanırken, bu Kanunda katılım bankaları da banka kavramı içinde yer aldığından, atfa gerek kalmadan kapsam içinde bulunmaktadır.

Diğer taraftan, Türk Ceza Kanunu uyarınca suçta kastın esas olması nedeniyle, maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda yer alan “kasten” ifadesi gereksiz tekrardan kaçınmak amacıyla metinden çıkarılmıştır. Zira maddede yazılı suçun oluşup oluşmadığının tespitinde, kasıt unsurunun değerlendirilmesi mahkemece zaten yapılacaktır.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.²³⁵” olarak belirtilmiştir.

Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçuna ilişkin madde; madde numaraları değiştirilerek (Kurum tarafından hazırlanan “*Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı*”nın 147’nci, Başbakanlıkça TBMM’ye sunulan “*Bank.K. Tasarısı*”nın 154’üncü maddesi) ve “*beşbin güne kadar*” ibaresi “*beşyüz güne kadar*” olarak 5411 sayılı Bank.K.’nin “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümün 151’nci maddesinde “*Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek*” başlığı altında düzenlenmiştir. Önceki yasa metninde yer alan “*Mevduat sahiplerinin mevduatlarını kasıtlı olarak geri almalarını engelleyen*” ibaresi yanlış yazıldığı²³⁶, “*kasıtlı olarak*” ibaresi yanlış yere konulduğu, kastedilenden oldukça farklı bir anlam ortaya çıktığı, buna göre mevduat sahibi kasıtlı olarak kendi mevduatını çekmeye çalışmasının engellenmesi suç konusu olacağı, ancak ihmalî olarak çekmesinin engellenmesi suç olmayacağı ve suçun kasti suç olduğu ayrıca kasıtlı olarak ibaresinin eklenmesinin yanlış olduğu yolundaki eleştirileri dikkate alan yasa koyucu bu ibareye yeni

²³⁵ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (10.12.2005)

²³⁶ TAŞDELEN, s.633.

düzenlemede yer vermemiştir.

Hukuka uygunluk sebepleri arasında olan bir takım hususların 61'inci maddede (rehinlere ve hapis hakkına, alacağın devir ve temlikine, takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülükler, vade ve ihbar süresi) sayılmış olması ceza hukuku bakımından gereksizdir. TCK hükümleri uyarınca bunlar zaten hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilecektir. 5411 sayılı Bank.K.'nın mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçuna ilişkin madde ve bu maddeyle doğrudan ilgili diğer maddeleri aşağıya alınmıştır.

“Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek

MADDE 151.- Bu Kanunun 61 inci maddesi hükmüne aykırı davrananlar altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Mevduatın ve katılım fonunun çekilmesi

MADDE 61.- 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun rehinlere ve hapis hakkına, 818 sayılı Borçlar Kanununun alacağın devir ve temlikine, takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülükler saklı kalmak şartıyla mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödemesi gereken tutarları geri alma hakları hiçbir suretle sınırlandırılmaz. Mevduat veya katılma hesabı sahipleri ile kredi kuruluşları arasında vade ve ihbar süresi hakkında kararlaştırılan şartlar saklıdır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.”

1.2.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.2.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Yasanın adı Mevduatı Koruma Kanunu olmasına karşın, mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri almalarının engellenmesini yasaklayan hükme ve engellenme durumunda ise cezaî yaptırım içeren hükme yer verilmemiştir.

1.2.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Yasanın “Mevduatın çekilmesi” başlıklı 30'uncu maddesinde mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri almalarının engellenemeyeceği hükmü bulunmasına rağmen cezaî bir yaptırım düzenlenmemiştir.

1.2.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Mevduatın çekilmesine ilişkin hüküm 30'uncu maddede, hükme aykırı davranışlar ise 68'inci maddede cezaî yaptırıma bağlanmıştır.

“Madde 68- Kanunun 10, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65'inci maddeleri ile 15'inci maddesinin son fıkrasında yazılı mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmiyen veya bu mükellefiyet ve mecburiyetlere riayet etmiyen veya bankalar yeminli murakıpları ile 62'nci maddede yazılı hususi murakıpların vazifelerini ifalarına mümanaat eden bankaların, vazife ve alâkalarına göre, idare meclisi reisi veya âzaları veya murakıplar veya umum müdür veya umum müdür muavinleri veya idareci veya memurları veya tasfiye memurları 1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.2.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Kararnamenin 1'inci maddesiyle 7129 sayılı yasada değişikliği gidilmesine karşın mevduata ilişkin 30'uncu ve cezaî yaptırımlara ilişkin 68'inci maddesinde değişiklik yapılmamıştır.

1.2.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Mevduatın çekilmesine ilişkin hüküm 35'inci maddede, bu hükme aykırı davranışlar ise KHK'nin 80'inci maddesinde cezaî yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Meslekten Alıkoyma ve İzinsiz Açılan Şubelerin Kapatılması

Madde 80- 1) 14, 18, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 42, 44, 45, 46, 57, 66, 71, 72, 73, 74 ve 75'inci maddelerinde yazılı yükümlülük ve zorunluluklara uymayan bankaların işlerini fiilen yöneten ilgili ve görevli mensupları ile tasfiye memurları hakkında fiile katılma derecelerine göre 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunacağı gibi bu fiilleri bankanın emin bir şekilde çalışmasını engelleyici nitelikte görülen banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışması yasaklanır..”

1.2.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Yasanın “Mevduatın çekilmesi” başlıklı 35'inci maddesinde mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri almalarının engellenemeyeceği hükmü bulunmasına rağmen cezaî bir yaptırım düzenlenmemiştir. Bu suça ilişkin 70 sayılı KHK'nin 35'inci maddesi bu yasada

aynı madde numarasıyla aynen kabul edilmesine karşın KHK'nin yaptırıma ilişkin 80'inci maddesi kanunda 81'inci madde olarak düzenlenirken 35'inci maddeyi suç kapsamına almamıştır.²³⁷ Yaptırım olmasına karşın mevduat sahiplerinin banka hakkında zarar ziyan istemiyle hukuk mahkemelerinde dava açmalarına engel yoktur.²³⁸

1.2.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri almalarına ilişkin hüküm 10'uncu maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Mevduatın geri çekilmesini engellenmesi ise 22'nci maddenin ikinci fıkrasında cezaî yaptırıma bağlanmıştır.

“Adli suç ve cezalar

***Madde 22/ 2.** Bu Kanunun 10'uncu maddesinin (3) numaralı fıkrası hükmü saklı kalmak kaydıyla, mevduat sahiplerinin mevduatlarını kasıtlı olarak geri almalarını engelleyen bankaların görevli veya ilgili mensupları altı aydan iki yıla kadar hapis ve bir milyar lira ağır para cezası ile cezalandırılır.”*

1.2.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Bu suçun, 4389 sayılı yasada düzenlenen halinin yani “*mevduat sahiplerinin mevduatlarını kasıtlı olarak geri almalarını engellemek*” suçunun Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüştür²³⁹. Aykırılık gerekçesi olarak 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunun²⁴⁰ 15'inci maddesiyle ile Anayasanın 38'inci maddesine eklenen yedinci fıkrasında yer alan “*Hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonamaz*” hükmü gösterilmiştir. Fıkra metninde yer alan “*Getirememe*” sözcüğü, kişinin iyiniyetli olarak istese bile ödeyemeyecek olması halidir. Borçlu hileyle ya da kötü niyetle hareket ederek borcu yerine “*getirmemesi*” durumunda suç düzenlemesi yapılacaktır²⁴¹.

Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçunun, adında yer alan “*engelleme*” ve madde metninde yer alan “*kısıtlama*” eylemleri niteliği itibarıyla kişi-

²³⁷ Sahir ERMAN, “3098 ve 3182 sayılı Kanunlar Açısından Bankacılık Suçları EK 1”, İ.Ü., Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, Prof. Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul, 1985, s. 25.

²³⁸ TAŞDELEN, s.633.

²³⁹ TAŞDELEN, s.633.

²⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun No:4709, Kabul Tarihi: 03/10/2001, RG: 17/10/2001 - 24556- mükerrer

²⁴¹ Tekin AKILLIOĞLU, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 4 Nolu Protokol 1. Maddeye Göre “Borç İçin Hapis Yasağı” Kuralı, Türk İdare Hukuku Sitesi, <http://www.idare.gen.tr/akillioglu-borc.htm> (11.12.2005)

nin bilinçli olarak yapacağı bir eylemdir. Dolayısıyla burada bir “*getirememe*” değil “*getirmeme*” sözkonusudur. Ayrıca “*getirememe*” eyleminde suçun manevi unsuru oluşmamıştır. Oysa bu suç için kast arandığından cezalandırılan eylem “*getirmeme*” eylemidir. Bu nedenlerle maddeyle düzenlenen suçun Anayasaya aykırı olduğu yönündeki iddialara katılmıyoruz.

1.2.3.2. Maddi Unsur

Suçun maddi unsuru mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödenmesi gereken tutarların ödememektir. Hareketi sonucuna bitişik suçtur. Gelişen teknoloji ile birlikte bankalar banka kartı, ATM, internet bankacılığı vs. araçlar hizmete sokmuşlardır. Böylelikle kişiler bankaya giderek işlem yapmak zorunda kalmadan ATM’lerden, internetten vs. yollardan mevduatı üzerinde işlem yapabilmektedir. Bu nedenle bu suç açısından maddi unsuru sadece kişinin bankadan doğrudan mevduatının çekilmesinin engellenmesi şeklinde anlamamak gerekir. Banka bu tür araçları hizmete sokmakla bir müşteriye mevduatı üzerinde işlem yaptırmaya taahhüdü altına girmiştir. Örneğin, uzun süren bir bayram süresinde elindeki banka kartına güvenerek bankadan nakit para çekmeyen müşterinin ATM’lere bilerek para konulmaması durumunda bu suç oluşacaktır.

Suçun başlığına yer alan “*Haklarını engellemek*” ibaresi icraî bir eylemle haklarını kullanan kişileri dışardan müdahale ile suç oluşturan eylemin yapılacağı gibi bir anlam çıkıyorsa da madde metinde yollama yapılan 61’inci madde metninin incelemesinde banka görevlilerinin yapması gereken bir hareketi yani geri ödeme işlemini yapmamaları durumunda suçun olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu suç hareket unsuru yönünden icraî değil ihmalî bir suçtur. Sonuç unsuru yönünden; mevduat veya katılım fonunu geri ödememe durumunda suç gerçekleştiğinden şekli suçtur. Ayrıca bir zarar doğmasına gerek olmadığından tehlike suçudur. Hareketi sonucu bitişik, ihmalî bir suç olduğundan bu suça teşebbüs mümkün değildir.

1.2.3.3. Hukuka Aykırılık

Bu kanunun “*Sigortaya tâbi mevduat ve katılım fonu tutarının eksik beyanı hâlinde uygulanacak takip ve tahsil usûlleri*” başlıklı 135’inci maddesinde mevduat haklarının sınırlandırılmasına ilişkin özel hükümlere yer verilmiştir. Bu maddeye göre fon’un talebi üzerine ilgili bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimi, yargılama sırasında ise

mahkeme tarafından, gecikmesinde sakınca görülen hallerde Cumhuriyet başsavcılıkları da hak ve alacakların dondurulmasına karar verebilir. Cumhuriyet başsavcılıkları bu kararı en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkimine bildirir. Hâkim en geç yirmi dört saat içinde bu kararı onaylayıp onaylamamaya karar verir. Hâkim tarafından onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır. Kanunun 61'inci maddesinde sayılan: rehin ve hapis hakkı, alacağın devir ve temlik durumu ve diğer kanunların verdiği bir yetki ve yükümlülüğün bulunması ya da vade ve ihbar süresi hukuka uygunluk nedenlerinin birer görünümüdür. Bu maddede sayılmamış olması durumunda aynı işlemler genel hükümler kısmında belirttiğimiz üzere hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilecekti.

Maddede sayılan hukuka uygunluk halleri aşağıda incelenecektir. Diğer kanunların verdiği bir yetki ve yükümlülükle ilgili olarak birkaç örnek alınmıştır. Başta da söylediğimiz üzere hukuka uygunluk nedenleri TCK'da düzenlenmiş olduğundan hukuka uygunluk nedenleri bu maddede sayılanlarla sınırlı değildir. Koşulları oluştuğunda TCK'da sayılan hukuka uygunluk sebepleri uygulama alanı bulacaktır.

1.2.3.3.1. Rehin hakkı

MK hükümleri uyarınca başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehin konusu olabilmektedir. Mevduat ve katılım fonu da bir alacak olduğundan üzerinde rehin konabilir²⁴². Genellikle kredi verilirken alınacak çeşitli teminatlar yanında mevduat ve katılım fonu hesabına rehin konulmaktadır²⁴³. Uygulamada genel kredi sözleşmeleri veya taahhütnamelerinde, kredi açılan müşteriye ait o bankada bulunan tüm hesaplarının bankaya rehinli olduğu, bunlar üzerinde bankanın takas, mahsup ve hapis hakkının bulunduğu yazılıdır. Genel kredi sözleşme veya taahhütnamelerindeki bankanın "*Mevduat rehnine*" "*Hapis*" "*Takas*" ve "*Mahsup*" hakkına ilişkin bu hükümler geçerlidir²⁴⁴. Kişi, banka adına yapabileceği gibi bir başkası lehine de rehin koydurabilir. Rehin hakları, hak sahibinin bir alacağını teminat altına alan ve alacak tahsil edilemediği zaman rehin edilen malın satılması yoluyla elde edilecek para ile alacağın karşılanması yetkisini sağlayan haklardır²⁴⁵. Rehin hakkı, banka kendi kredi alacağı için koydurmuşsa bu durum hukuka uygunluk nedenlerinden bir

²⁴² YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.264.

²⁴³ **Ticari Krediler**, s.7, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (13.12.2005)

²⁴⁴ KAPLAN, s. 243 vd., BERK, Finansal Yönetim, s.145.

²⁴⁵ Kemal OĞUZMAN, Özer SELİÇİ, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş, Yenilenmiş 8. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2001, s.18-19, Mustafa Reşit KARAHASAN, **Türk Medenî Kanunu Eşya Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Bası, İstanbul, Mayıs 2002, s.56.

hakkın kullanılmasıdır. Bir başkası adına rehin sözkonusu ise yasa hükmünü yerine getirmektedir.

Rehinler, taşınmaz rehni, taşınır rehni olmak üzere ikiye ayrılır. Taşınır rehni, bir alacağı teminat altına almak için bir menkul eşya, hak veya alacak üzerinde tesis edilen bir yük olup, alacaklıya borcun yerine getirilmemesi halinde teminat konusunu paraya çevirterek alacağını tahsil etmek yetkisi verir²⁴⁶. Taşınır rehni MK'nın 939 ila 972'nci maddeleri²⁴⁷ arasında ve diğer kanunlarda düzenlenmiştir. Diğer kanunlarda düzenlenen taşınır rehni türleri; Gemi ipoteği (TK. madde 875/877, 893/944); Ticarî işletmenin rehni (1447 sayılı Ticarî İşletme Rehni Kanunu²⁴⁸, madde 1, 2, 3 ve 5); 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu²⁴⁹, madde 69-84; Maden cevherlerinin rehni (3213 sayılı Maden Kanunu²⁵⁰, madde 39); Kamuya açık yerlerin işletilmesinden doğan kamu borçları için bu yerlerdeki eşya üzerindeki rehin (6138 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunu, madde12).

Mevduat ve katılım fonu rehnine, MK'nın alacak ve diğer haklar üzerinde rehin hakkına ilişkin hükümler uygulanacaktır. Rehnin kurulması, alacaklı ve borçlunun hakları buna göre belirlenecektir. MK'nın taşınır rehnine ilişkin prensipler mevduat ve katılım fonu rehni içinde geçerlidir. Taraflara arasında yapılan rehin anlaşmasının banka açısından hüküm ifade edebilmesi için bankaya yazılı olarak bildirilmesi gerekir. Bankadaki hesap üzerine rehine ilişkin kayıt konulur. Bu kayıt düştükten sonra, banka ancak hem rehnedenin hem de rehin alacaklısının yazılı muvafakati ile ödeme yapabilir. Rehin, alacağın ödeme nedeniyle sona ermesi ya da alacaklının rehin hakkından vazgeçmesi, alacaklı ve borçlu sıfatlarını birleşmesi durumunda sona erer. Mevduat ve katılım fonu rehni, süre ya da miktar olarak sınırlı olması konusunda yasaklayıcı bir hüküm yoktur. Bu tür bir sınırlama varsa örneğin miktarla sınırlama varsa banka miktarı aşan kısımlar üzerinde rehni gerekçe göstererek geri çekilmesini engelleyemez.

1.2.3.3.2. Hapis Hakkı

Hapis hakkı, kanuni şartların gerçekleşmesi halinde, alacaklıya zilyesinde bulunan

²⁴⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ, s.755, KARAHASAN, s.269.

²⁴⁷ MK'da taşınır rehni, ["Teslime bağlı rehin ve hapis hakkı" (MK. madde 939/953; 853/867), "Hayvan rehni" (MK. madde 940/854), "Alacaklar ve diğer haklar üzerindeki rehin" (MK. madde 954/961;868/875), "Rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin" (MK. madde 962/969; 876/883) ve "Rehinli tahvil" (MK. madde 970/972;884/886)] düzenlenmiştir.

²⁴⁸ **Ticarî İşletme Rehni Kanunu**, Kanun No:1447, Kabul Tarihi:21/7/1971, RG:28/7/1971 - 13909

²⁴⁹ **Türk Sivil Havacılık Kanunu**, Kanun No:2920, Kabul Tarihi: 14.10.1983, RG:19.10.1983-18196

²⁵⁰ **Maden Kanunu**, Kanun No:3213, Kabul Tarihi: 4.6.1985, RG:15.6.1985-18785

ve iadesi gerekli, borçluya ait menkul mallar ve kıymetli evrakı iade etmeyerek alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren bir haktır²⁵¹. MK madde 950-953 arasında düzenlenmiştir. Banka için mevduat üzerinde hapis hakkı, özellikle bankanın mevduat üzerinde rehin hakkının bulunmaması veya alacak muaccel olmadığı örneğin teminat mektubu tazmin edilmediği için takas beyanında bulunma imkânı olmaması hallerinde önem kazanmaktadır²⁵². Ancak mevduat olarak yatırılan paranın mülkiyetinin bankaya geçmesi ve bankanın bu parayı istediği gibi kullanma hakkı bulunması nedeniyle mevduat üzerinde hapis hakkının uygulanamaz olduğu yolunda görüşlerde ileri sürülmüştür²⁵³. Hapis hakkı, hukuka uygunluk nedenlerinden bir hakkın kullanılması kapsamına girer.

1.2.3.3.3. Mevduatın Temliki

Alacaklının bir borç ilişkisinden doğan alacağını borçlunun muvafakatına gerek olmadan bir sözleşmeye dayanarak üçüncü bir kişiye devretmesidir²⁵⁴. Alacağın temliki, hukuka uygunluk nedenlerinden yasa hükmünü yerine getirmedir. Alacağın temliki BK 162 ila 172'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre temlik sözleşmesi şekil koşullarına bağlıdır; yazılı olmalıdır²⁵⁵ (BK m. 161,163). Sözleşmede temlik edilenin alacaklı olduğu miktar, temlik edenin adı açıkça gösterilmeli ve mevduat veya katılım fonu sahibi temlik sözleşmesinin usulüne uygun olarak imza etmelidir. Bankadaki mevduatın ya da katılım fonu sahibi alacaklıdır, borçlu ise bankadır. Sözleşme ile aksi kararlaştırılmamışsa, bankanın rızasını aramaksızın mevduatını başkasına devredebilir²⁵⁶. Mevduatın veya katılım fonunun ne kadarının temlik edildiği, sözleşmenin yapıldığı yer ve zaman gösterilmemiş olsa dahi sözleşme geçerlidir. Temlik edilen mevduat veya katılım fonu hesabının mevduat ve veya katılım fonu niteliği devam eder²⁵⁷.

Yargı kararı veya kanuni temlik durumunda banka, kesinleşmiş mahkeme kararı veya yürürlükteki kanun hükmü uyarınca, alacaklı sıfatını kazanan kişiye hesaptan ödemede bulunarak borcundan kurtulabilir. Temlik ya da temliklerde ihtilaf mevcutsa, bankanın mahkemeden tevdi mahalli tayini talep etmesi ve tayin edilen hesaba parayı yatırması uygun

²⁵¹ OĞUZMAN/SELİÇİ, s.780, KARAHASAN, s.283.

²⁵² KAPLAN, s.146.

²⁵³ Mustafa ÇEKER, **Hukuki Yönüyle Banka Mevduatı**, Karahan Kitapevi, Karahan Yayınları No:24, Adana 2004, s.181-182.

²⁵⁴ Fikret EREN, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Tıpkı 7. Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2001, s.1212., OĞUZMAN/SELİÇİ, s.780, KARAHASAN, s.891, ÇEKER, s.152

²⁵⁵ ÇEKER, s.152.

²⁵⁶ YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.264.

²⁵⁷ TAŞDELEN, s.298,

olur²⁵⁸.

1.2.3.3.4. Takas

Takas birbirine karşı aynı cins alacağa sahip şahıslardan birinin tek taraflı beyanı ile bu alacakları az olanı tutarında sukut ettirmesidir²⁵⁹. Borçlar Kanununa göre iki kişi karşılıklı bir miktar parayı veya konuları itibarıyla aynı türden malı birbirine borçlu olduğu takdirde, her iki borç muaccel ise iki taraftan her biri alacağını takas edebilir. Bunun sonunda her iki borç da az olanı oranında sona erer²⁶⁰. Takasın gerçekleşmesi için borçlunun olumlu görüşü gerekmemektedir. Ancak BK. 123'üncü maddenin birinci bendi uyarınca tevdi edilmiş şeylere ilişkin alacaklarda alacaklının takas arzusunun bulunması ve bunu karşı tarafa bildirmiş olması gerekir. Bildirimin geçerli olması şekle bağlı değildir. Takas hukuka uygunluk nedenlerinden olan hakkın kullanılmasının bir şeklidir. Karz sayılan vadeli mevduatta veya katılım hesabında takas için alacaklının rızası aranmayacaktır ancak usulsüz tevdi niteliğindeki vadesiz mevduat veya özel cari hesapta takas için alacaklının rızası gerekir²⁶¹. Burada da mevduatın ve bankanın alacağının muaccel olması koşulu gereklidir fakat mevduat sahibi iflas etmiş ise banka, mevduatı, vadesi gelmemiş olsa bile alacakları ile takas etme hakkına sahiptir (BK madde 131).

Bankada mevduat sahibinin aynı zamanda kredisi varsa kredi sözleşmesinde mevduatın borca mahsup edileceğine dair bir hüküm bulunmasa bile banka veya mudi mevduatı krediye takas edeceklerini karşı tarafa bildirmek suretiyle borçlarından kurtulabilir ya da alacaklarını tahsil etmiş olur²⁶².

1.2.3.3.5. Mahsup

Mahsup, borçlunun alacaklıya ödemesi gereken tutardan, bazı nedenlerden dolayı, indirim yapmasıdır. Örneğin bankanın, mevduatı geri ödemesinde, daha önceden mahsup etmediği hesap işletim ücretini düşmesi, hesabın kapatılması aşamasında, bankanın, mevduatta tahakkuk ettirdiği faizden gelir vergisi ve fon kesintisi yapması²⁶³.

---

²⁵⁸ KAPLAN, s.151.

²⁵⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ, s.436.

²⁶⁰ EREN, Borçlar Hukuku, 8.Bası, s.1225.

²⁶¹ Yargıtay HGK, Karar Tarihi:5/6/1994, 1994/11-178 Esas, 1994/398 Karar, KAPLAN, s. 147

²⁶² TAŞDELEN, s.299, ÇEKER, s.176.

²⁶³ ÇEKER, s.176.

1.2.3.3.6. El Koyma

Ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ileride müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin rıza aranmaksızın kaldırılması demektir²⁶⁴. CMK'nın 128'inci madde birinci fıkra "c" bendi uyarınca "*Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba*" el konulabilecektir.

1.2.3.3.7. İhtiyati Tedbir

Davacının davayı kazanması halinde dava konusu şeye kavuşmasını daha dava sırasında veya davadan önce emniyet altına almaya yarayan tedbirlerdir²⁶⁵. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun²⁶⁶ 101 ila 113/a maddelerinde düzenlenmiştir.

1.2.3.3.8. İhtiyati Haciz

İhtiyati haciz alacaklının bir para alacağının zamanında ödenmesini garanti altına almak için, mahkeme kararıyla borçlunun mallarına geçici olarak el konulmasıdır²⁶⁷. İcra ve İflas Kanunu'nun²⁶⁸ 257 ila 268'inci maddelerinde düzenlenmiştir. İhtiyati hacze mahkeme karar verir. Ayrıca Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 13 vd. maddeleri uyarınca alacaklı amme idaresinin mahalli en büyük memurunun kararıyla ihtiyati haciz kararı verilebilir.

1.2.3.3.9. Haciz

Haciz kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının ödenmesini sağlamak için, bu yolda talepte bulunan alacaklı lehine, söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara, icra memuru tarafından hukuken el konul-

²⁶⁴ Nur CENTEL, Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Erdener YURTCAN, **CMUK Şerhi**, 3.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart, 2000, s.260, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003, s.246, Nurullah KUNTER, Feridun YENİSEY, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İkinci Kitap, Onikinci Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003, s.793.

²⁶⁵ Baki KURU, Ramazan ASLAN, Ejder YILMAZ, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, S Yayınları, Ekim 1986, s.443.

²⁶⁶ **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Kanun No:1086, Kabul Tarihi:18/6/1927, RG:2, 3, 4/7/1927 Sayı :622, 623, 624.

²⁶⁷ Baki KURU, Ramazan ASLAN, Ejder YILMAZ, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, S Yayınları, Ekim 1988, s. 401.

²⁶⁸ **İcra ve İflas Kanunu**, Kanun No:2004, Kabul Tarihi:9.6.1932, RG:19.6.1932 - 2128

masıdır²⁶⁹. İİK'nın 78 ila 105'inci maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Haciz koşulları oluştuğunda, İcra Müdürü, mevduatın bulunduğu bankaya birinci haciz ihbarnamesi tebliğ eder. Tebligatı alan banka, borçlunun banka nezdinde açılmış bir hesabı ve hesapta parası bulunup bulunmadığını, hesapta para bulunuyor ise bloke edildiğini tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde İcra Müdürlüğüne bildirmek zorundadır²⁷⁰. Mevduat birden fazla kişiye ait müşterek hesap niteliğinde ise, hesaptaki para eşit hisselere ayrılarak haciz bir hisse üzerinde icra edilerek, diğer mevduat sahiplerine ödeme yapabilirler²⁷¹.

1.2.3.3.10 Vade ve İhbar Süresi

Banka ile müşteri arasında mevduatın veya katılım fonunun bankaya yatırılması sırasında, çekilebilme süresini belirleyen vadeler kararlaştırılabilir. Belirli süreyle (1-3-6 ay, 1 yıl ve daha uzun) yatırılan mevduat veya katılım fonuna ait hesaplar vadeliidir. İhbarlı hesaplar, 7 gün öncesinden yazılı bildirim yapılarak, para çekilebilen hesaplardır²⁷². İhbarlı mevduat hesaplarında, müşteri her zaman mevduatını çekme hakkına sahiptir, ancak ödemenin ihbardan itibaren 10 veya 15 gün gibi belli sürede yapılması gerekmektedir.

Genel hükümlere göre -ahde vefa- sözleşmeye bağlılık ilkesi uyarınca, vadeli ve ihbarlı mevduat veya katılım fonu sözleşmelerinde, tarafların sözleşmede öngörülen vade veya ihbar süresinden önce para çekme hakları yoktur. Ancak tarafların aksine kararlaştırmamışlarsa banka vadeli veya ihbarlı mevduatın daha önce çekilmesine muvafakat etmeyebilir²⁷³.

1.2.3.3.11. Zamanaşımı

Bankalar nezdlerindeki mevduat ve katılım fonu hak sahibinin en son talebi, işlemi, herhangi bir yazılı talimatı tarihinden başlayarak on yıl içinde aranmayanlar zamanaşımına tâbidir²⁷⁴. Zamanaşımına uğrayan her türlü mevduat, katılım fonu, emanet ve alacaklar banka tarafından hak sahibine ulaşılamaması hâlinde, yapılacak ilânı müteakiben Fon'a gelir kaydedilir. Bloke veya rehinli mevduat hesaplarında zamanaşımı mevduat üzerindeki "bloke"

²⁶⁹ KURU/ASLAN/YILMAZ, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s.213.

²⁷⁰ YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.264-265.

²⁷¹ KAPLAN, s. 149

²⁷² **Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ**, TCMB, Sıra No: 2002/1 RG:29.03.2002 - 24710

²⁷³ KAPLAN, s.143.

²⁷⁴ ÇEKER, s.328.

veya “*Rehin*” kaydı devam ettiği sürece işlemeyecektir. Vadeli hesaplarda ilk vade sonuna kadar zamanaşımı süresi işlemeyecektir. Vadenin temdidi hakkındaki yazılı talimat üzerine, ilk vade uzatımı yapılacak, daha sonra zamanaşımı süresi işleyecektir²⁷⁵.

BDDK tarafından çıkarılan Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin “*Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Emanet ve Alacaklar*” başlıklı 35’inci maddesinde mevduatın zamanaşımı ilişkin usûl ve esaslar düzenlenmiştir. Buna göre; Bankalar zamanaşımı süresinin dolmasına üç ay kala, mevduatlardan, tutarı kırk milyon liranın üzerinde bulunan hak sahiplerini, hesaplarının zamanaşımına uğrayacağı hususunda iadeli taahhütlü mektupla uyarmak zorundadırlar. İhbar süresinde sahiplerince aranmayan ve zamanaşımına uğrayan mevduat, ve katılım fonu hesabının sonradan yapılacak başvurulara istinaden iadesi mümkün bulunmamaktadır²⁷⁶. Yazılı uyarıya rağmen üç aylık süre zarfında sahipleri tarafından aranmayan ve zamanaşımına uğrayan mevduat sahiplerinin kimlik bilgileri, adresleri ve haklarının faizleriyle birlikte ulaştıkları tutarlar gösterilmek suretiyle düzenlenecek bir liste ile zamanaşımı tarihini izleyen takvim yılının ilk üç ayı içinde, Fonun, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki hesabına alacak kaydedilmek üzere gönderilir. Bankalar durumu liste ile birlikte Fon’a bildirir. Bankalar, zamanaşımı ile ilgili olarak yapılması gereken ihbar vs. işlemleri yapmadan 10 yıllık sürenin dolmasını gerekçe göstererek ödememezlik yapamazlar²⁷⁷. Reşit olmayanlar adına ve yalnızca bunlara ödeme yapılmak kaydıyla açtırılan hesaplarda, zamanaşımı süresi kişinin reşit olduğu tarihte işlemeye başlar.

1.2.3.4. Manevi Unsur

Suçun manevi unsuru kasttır, genel kast yeterlidir. Failde mevduatın geri alınmasını engelleme kastı bulunması şarttır²⁷⁸. Suçun şekli suç olduğu gerekçesiyle, bu fiillerde kast

²⁷⁵ KAPLAN, s.153, TAŞDELEN, s.304

²⁷⁶ **Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Emanet ve Alacakların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na Gelir Kaydedilmesine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar**, BDDK’nun 05.10.2001 tarih ve BDDK.2. TMSF.01.FİN. 02.2/8174 sayılı yazısı.

²⁷⁷ **11. HD., 23.6.1997, 1997/3652 E., 1997/4975 K.**

“Bankalar Kanununun 36 ncı maddesine göre, 10 yıl aranmayan mevduat hakkında, bankaların bazı işlemler yapması gerektiği öngörülmüştür. Davacının iddia ettiği mevduat hakkında, davalı bankanın, anılan madde çerçevesinde herhangi bir işlem yapmadığı gözlenmiş bulunmaktadır. Bu durumda, mevduat hesabı yönünden, davalı bankanın sorumlu olması gerekir. Çünkü, az önce değinilen maddeye göre, davalı bankanın bir takım yasal işlemler yapması, yasal bir zorunluluktur. Şu halde, yerel mahkemece, davalı bankanın sorumlu olacağın gözönüne alınarak, işin esasına girilmesi ve tarafların delillerinin değerlendirilmesi ve sonucu çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken, yazılı biçimde hüküm kurulması doğru görülmemiş ve hükmün bozulması gerekmiştir.”

²⁷⁸ PARLAR/PARLAR., **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.459, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s. 1224, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.599

aranmayacağına ve yanılmanın ceza sorumluluğunu etkilemeyeceğine ilişkin Yargıtay’ca benimsenen görüşte²⁷⁹ isabet bulunmamaktadır²⁸⁰. Bankanın iflası nedeniyle ödememe yapamaması durumunda kast unsuru gerçekleşmediğinden suç oluşmayacaktır.

Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler yönünden inceleme; Bu suça ilişkin ağırlaştırıcı ya da hafifletici hal düzenlenmediğinden bu yöndeki hata hükümleri uygulanmayacaktır. Mevduat veya katılım fonu geri verilmemesi eylemine bankacılık sektörünün yapısı ve işleyişi açısından bakıldığında olayın iki gerçek kişi arasında geçmediği görülür. Bir tarafta mevduat sahibi diğer tarafta banka ya da banka şubesi vardır. Burada bir kişinin yanılması durumunda bile anında diğer karar alma süreçleri devreye girecektir. Ayrıca banka çalışanı olabilmek için mevcut uygulamada bankacılık alanında eğitim veren fakültelerden mezun olma koşulu göz önüne alındığında mevduat ve katılım fonunun geri çekilmesi konusunda; kanunu, suçun maddi unsurlarını, eylemin haksız olduğunu bilinmediği yönünde hukuki ve maddi hata²⁸¹ savunması yapılması güçtür. Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit konusunda ise personelin işten çıkarılacağı tehdidi altında geri alma hakkını engellemeleri durumunda kusurlu olup olmadığı ise uygulamada şekillenecek bir konudur.

1.2.4. Ceza

1.2.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçu yasanın 151’inci maddesinde 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve beşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılmıştır. Tasarıda “beşbin gün” olan adli para cezası TBMM’de görüşülürken % 90 oranında azaltılarak “beşyüz güne” indirilmiştir.

“Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek

MADDE 151.- *Bu Kanunun 61 inci maddesi hükmüne aykırı davrananlar altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”*

Bu suç için ayrıca kanun’un 146’nci madde “o” bendinde idarî para cezası getirilmiştir. İdari para cezası kişilere değil bankaya yöneliktir, adli ceza ise banka görevlilerine

²⁷⁹ (7. CD., 11.3.1980-1009/1226; 7. C.D., 10.7.1979, 4284/5029; 7. CD., 13.1.1981, 6180/6995-)

²⁸⁰ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.281

²⁸¹ Aksi yönde görüş için bkz. ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.282

uygulanacaktır²⁸².

1.2.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.2.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.2.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Yasanın “*Mevduatın çekilmesi*” başlıklı 30’uncu maddesinde mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri almalarının engellenemeyeceği hükmü bulunmasına rağmen cezaî bir yaptırım düzenlenmemiştir.

1.2.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Mevduatın çekilmesine ilişkin hüküm 30’uncu maddede, hükme aykırı davranışlar ise 68’inci maddede cezaî yaptırıma bağlanmıştır.

“Madde 68- ...1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.2.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Cezaî yaptırımlara ilişkin 68’inci maddesinde değişiklik yapılmamıştır.

1.2.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Madde 80- 1) ...200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezasına...”

1.2.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Yasanın “*Mevduatın çekilmesi*” başlıklı 35’inci maddesinde mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri almalarının engellenemeyeceği hükmü bulunmasına rağmen Cezaî bir yaptırım düzenlenmemiştir. Bu suçla ilişkin 70 sayılı KHK’nin 35’inci maddesi bu yasada aynı madde numarasıyla aynen kabul edilmesine karşın KHK’nin yaptırıma ilişkin 80’inci

---

²⁸² SÖZÜER, s.168.

maddesi kanunda 81'inci madde olarak düzenlenirken 35'inci maddeyi suç kapsamına almamıştır. Yaptırım olmasına karşın mevduat sahiplerinin banka hakkında zarar ziyan istemiyle hukuk mahkemelerinde dava açmalarına engel yoktur.

1.2.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 22/ 2. ... altı aydan iki yıla kadar hapis ve bir milyar lira ağır para cezası ile cezalandırılır.”

Mevduatın ve katılım fonunun çekilmesinin engellenmesine ilişkin suç ve ceza hükümlerin geçirdiği süreç incelendiğinde; 2243 ve 2999 sayılı yasada ceza yaptırımını öngörülmemiş, 7129 sayılı yasada para cezası getirilmiş 70 sayılı KHK’de ise para cezası arttırılmıştır. 3182 sayılı başa dönülerek cezaya ver verilmemiştir. 4389 sayılı yasayla birlikte aydan iki yıla kadar hapis ve para cezası getirilmiştir. İlk yasanın yürürlüğe girdiği 1933 yılından 4389 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 1999 yılına kadar süren 66 yıllık uygulamada ne gibi sorunlarla karşılaşıldığı da 6 aydan 2 yıl kadar hapis cezası düzenlemesine gerek görüldüğü gerekçede belirtilmemiştir. Mevduatın engellenmesi yönünde karşılaşılan olaylarla ilgili bir çalışma yapıp, bu eylemin artık kişilerin mevduatlarını geri alamama endişesiyle bankalara güven duyamaz hale geldikleri bilimsel bir çalışmayla ortaya konulmuş olsaydı belki bu düzenleme için uygun bir gerekçe olarak kabul edilebilirdi. Aynı şekilde hiçbir doyurucu gerekçe getirmeden bu madde 5411 sayılı yasada yerini almıştır.

1.3. DÜZELTİCİ, İYİLEŞTİRİCİ VE KISITLAYICI ÖNLEMLERİ ALMAMA SUÇU

Temel işlevi fon fazlası olan kesimlerin bu fonlarını Fon’a ihtiyacı olan kesimlere aktarmak olan bankalar, birer itibar müessesesi olması nedeniyle güven ortamında çalışmak zorundadır. Bankacılığın temel fonksiyonu söz konusu fon tahsisini yaparken maruz kaldıkları riski yönetmektir. Bankacılık, ekonomik faktörlerden hızlı ve yoğun bir şekilde etkilenen ve etkilerini ekonominin diğer alanlarına hızla aktaran kırılgan bir sektördür. Bu gelişmiş ülkeler için olduğu kadar, ülkemiz için de geçerli bir olgudur. Ekonominin genelinde yaşanan sorunlar banka bilançolarına doğrudan yansıdığı gibi, banka yönetiminin yanlış veya kötü tercih ve uygulamaları da, bankaların malî bünyelerini tahrip edebilmektedir. Kurul’un düzeltici iyileştirici ve kısıtlayıcı olarak düzenlenen önlemleri ve bunlar dışında kendisinin uygun göreceği önlemleri alma yetkisinin diğer bir ifade ile Devletin bankalara müdahalesi belli başlı iki temel nedene dayanmaktadır.

Bunlardan ilki bir bankada yaşanan sorunun bankacılık sisteminin genelinin istikrarını tehdit edebilmesi diğeri genel ekonominin sağlamlığının korunması ve halktan toplanan tasarruf mevduatının Devlet tarafından güvence altına alınmış olması olgusudur. 1994 yılından bugüne kadar ortaya çıkan bankacılık krizlerinin kamuya yüklediği zararın büyüklüğü, Devleti zarar doğmadan önlemeye itmiştir. Bunun için gözetim ve denetimi bunun sonucunda da alınacak önlemlerin arttırma yoluna gidilmiştir. İşte bu önlemlere uymamanın doğuracağı sonuçlar göz önüne alındığında önlemlere almayanlar hakkında cezaî yaptırım getirilmiştir.

Kurul'un önlemler yoluyla özel hukuk kuruluşu olan bankalar müdahale etmesi, onlar adına kararlar almasının yerindeliği, çeşitliliği ve takdir yetkisinin sınırı konumuz dışında bir tartışma alanıdır. Ancak bizi ilgilendiren ceza hukuku bakımından bu önlemlerin ne anlama geldiğidir. Önlemler, incelememizde de görüleceği üzere suçun konusunu oluşturmaktadır. Önlemlere ilişkin maddelerde önlemler sayıldıktan sonra bunlar dışında Kurul'un uygun göreceği her türlü önlem ifadesi vardır. Böyle bir düzenleme suçun konusunu belirsiz hale getirmekte yasama organı dışında bir organın takdirine bırakmaktadır. Yapılan düzenleme bu nedenle ceza hukuku kural ve ilkeleri ile çelişmektedir.

1.3.1. Suçun Konusu

Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçuna ilişkin düzenlemeye göre suçun konusu; kanunun 68 (düzeltici önlemler) 69 (iyileştirici önlemler) ve 70'inci maddelerine (kısıtlayıcı önlemler) ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14'üncü maddesine göre, Kurul veya Kurumca alınması istenen önlemlerdir. 4389 sayılı kanun bu kanunun 168'inci maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. Kanunun geçici 11'inci maddesine birinci fıkrası göre ise fon tarafından tasfiye işlemleri başlatılan bankalar hakkında başlatılan işlemler sonuçlanıncaya ve her türlü Fon alacakları tahsil edilinceye kadar bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Kanunun 14'üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir. Madde metinlerinden anlaşılacağı üzere bu hükümler daha önce başlatılmış işlemlerin cezaî yaptırımsız kalmaması için konulmuştur ve bu işlemler bitinceye kadar geçerlidir.

Mülga 4389 sy. Kanunun sadece daha önce başlatılan tasfiye işlemlerin bitirilmesi-ne kadar geçerli olacak Geçici 14'üncü maddesinin yeni kanunda suç konusu olarak düzenlenmesi kanun tekniği açısından doğru olmamıştır. Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlem-

leri almamak suçuna ilişkin maddenin yazım şeklinden mülga 4389 sy. Kanunun 14'üncü maddesinin yürürlükte olduğu uygulamasının devam ettiği gibi bir sonuç doğmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz üzere mülga 4389 sy. Kanunun 14'üncü maddesi bu suçun geçici bir süre konusunu oluşturacaktır, işlemler bittiğinde ise konu olmaktan çıkacaktır.

Bu nedenle düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçunun konusunu; kanunun 68 (düzeltici önlemler) 69 (iyileştirici önlemler) ve 70'inci maddelerine (kısıtlayıcı önlemler) sayılan önlemlerdir. Suçun konusuna yönelik incelememizde bu çerçevede olacaktır. Suçun konusu önlemlerin alınabilmesi için bazı ön koşulların gerçekleşmesi gerekir. Bu ön koşullar kanunun “*Önlem alınması gerektiren haller*” başlığı altında düzenlenmiştir. Maddede sayılan durumların ortaya çıkmasından sonra belirtilen önlemlerin alınması istenebilecek yani önlemler bu suçun konusu olabilecektir. Aksi durumda madde sayılan haller doğmamış ya da başka durumlar ortaya çıkması nedeniyle önlem alınması istenmesi durumunda suçun konusu oluşmadığından bu önlemlere uymamak suç oluşturmayacaktır²⁸³.

Suçun konusu başlığı altında yapacağımız incelemede ilk olarak önlemlerin alınması için gerekli önkoşulları, ardından suçun konusu olan önlemleri maddede yazılı sistematige bağlı kalarak inceleyeceğiz.

1.3.1.1. Ön Koşullar

Önkoşullar, “*önlem alınmasını gerektiren hâller*” başlığı altında 67'nci maddede düzenlenmiştir. Önlemlere ilişkin maddelerde 67'nci madde ve fıkralarına yollama yapılması nedeniyle madde metni aşağı alınmıştır.

“*Önlem alınmasını gerektiren hâller*”

MADDE 67.- *Konsolide veya konsolide olmayan bazda yapılan denetimler sonucunda bir bankanın;*

a) Aktiflerinin²⁸⁴ vade itibarıyla yükümlülüklerini karşılayamama tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi ya da likiditeye²⁸⁵ ilişkin düzenlemelere uymaması,

b) Gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin bozulması nedeniyle kârlılığın faaliyetleri emin bir şekilde yürütecek yeterlilikte olmaması,

²⁸³ ERMAN bu durumda hukuka uygunluk nedenleri yönünden DURSUN ise ön koşullar yönünden suç oluşturmayacağını ileri sürmüştür. (bkz. ERMAN, **Ticarî Ceza Hukuku Cilt: V, Bankacılık Suçları**, s.227, DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.229)

²⁸⁴ **Aktif**; bilançoda varlığın gösterildiği kısım / işletmenin sahip olduğu varlıklar / kurumun işletilmesi yani mal yada hizmet üretimi için kullanılan ve tüketilen üretim araçları

²⁸⁵ **Likidite**, vadesi gelen mevduatın ödenmesi ve diğer finansal yükümlülüklerin yerine getirilmesi için yeterli derecede fon bulundurma

- c) Özkaynaklarının²⁸⁶ sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere²⁸⁷ göre yetersiz olması veya bu durumun gerçekleşmek üzere bulunması,
- d) Aktif kalitesinin²⁸⁸ malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde bozulması,
- e) Bu Kanuna ve ilgili düzenlemelere veya Kurulca alınan kararlara aykırı nitelikte karar, işlem ve uygulamalarının bulunması,
- f) İç denetim, iç kontrol ve risk yönetim sistemlerini²⁸⁹ kurmaması veya bu sistemleri etkin ve yeterli bir şekilde işletmemesi veya denetimi engelleyici herhangi bir hususun bulunması,
- g) Yönetiminin basiretsizliği nedeniyle bu Kanun ve ilgili mevzuat ile tanımlanmış risklerin önemli ölçüde artması veya malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde yoğunlaşması,
- Hâllerinden herhangi birinin tespit edilmesi durumunda, bu Kanunun 68'inci, 69'uncu ve 70'inci maddelerinde öngörülen tedbirler derhal alınır.”

1.3.1.2. Düzeltici Önlemler

1.3.1.2.1. 67'nci Maddenin (a), (b), (c) ve (d) Bentlerinde Sayılan Durumlarda

1.3.1.2.1.1. Likidite Temin Edilmesi Yönelik Önlemler

- bankanın özkaynağının artırılması,
- kâr dağıtımının geçici bir süreyle durdurularak ihtiyatlara aktarılması
- ayrılan karşılıkların²⁹⁰ artırılması,
- hissedarlara kredi verilmesinin durdurulması,
- aktiflerin elden çıkarılması

1.3.1.2.1.2. Yatırımlara Yönelik Önlemler

- yeni yatırımların²⁹¹ sınırlandırılması veya durdurulması,

²⁸⁶ **Özkaynak**, ana sermaye ve katkı sermaye toplamı ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade eder.

²⁸⁷ **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik** BDDK, RG: 31.01.2002 - 24657

²⁸⁸ **Aktif kalitesi**; yasal takipteki brüt kredilerin nakdi ve gayrinakdi olmak üzere toplam canlı kredilere oranı

²⁸⁹ **Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, BDDK, RG:08.02.2001 - 24312

²⁹⁰ **Karşılık**; krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için ayrılan meblağ (Bank.K. madde 53/1) / Hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katıyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadiyle hesaben ayrılan meblağlara karşılık denir. (VUK madde 288)

²⁹¹ **Yatırım**: Bir işletmenin ticari faaliyetinin yanı sıra servetini arttırmak veya sermayesini değerlen-

- uzun vadeli yatırımların²⁹² durdurulması,

1.3.1.2.1.3. Ödemelere Yönelik Önlemler

- Ücret sınırlandırılması,
- diğer ödemelerin sınırlandırılması,

1.3.1.2.2. 67'nci Maddenin (e), (f) ve (g) Bentlerindeki Sayılan Durumlarda

67'nci maddede (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerden birinin veya birkaçının varlığı hâlinde

- Bu aykırılıkların giderilmesi,
- Kredi politikasının gözden geçirilerek riskli işlemlerin durdurulması²⁹³,
- Maruz kalınan vade²⁹⁴, kur²⁹⁵ veya faiz²⁹⁶ riskinin azaltılması için gerekli önlemlerin alınması,
- Kurumca uygun görülecek diğer tedbirler,

1.3.1.3. İyileştirici Önlemler

Banka tarafından 68'inci maddede yer alan önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının Kurumca belirlenmesi hâlinde Kurul;

dirmek ve benzeri yarar ve kazançlar (faiz, hak bedeli, kar payı ve kira gibi) sağlamak üzere elde ettiği varlıklardır. http://www.alomaliye.com/tmsk/tms_7_yatirimlarin_muh.doc (15.12.2005)

²⁹² **Uzun Vadeli Yatırım:** Nitelikleri itibarıyla bir yıldan daha uzun süre elde tutulma amacıyla edinilen varlıklardır. http://www.alomaliye.com/tmsk/tms_7_yatirimlarin_muh.doc (17.12.2005)

²⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. BERK, Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi,

²⁹⁴ **Vade riski:** Bankanın varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade yapısını dengeleyememesi durumunda ortaya çıkabilecek risk türüdür. Yani kısa vadeli ağırlıklı vadeli mevduat portföyüne sahip bankanın uzun vadeli kredi vermesi, tahvil alması, nakit akışında vade riskini beraberinde getirebilir. (Gökhan Taşpınar, **Türk bankacılık sistemi ve risk yönetimi**, (http://www.dunyagazetesi.com.tr/news_display.asp?upsale_id=119972&from=tellafriend&section=dunya) (18.12.2005)

²⁹⁵ **Kur riski;** Bankaların, döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle maruz kalabilecekleri zarar olasılığını (Oğuz YILDIRIM, **Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler**, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/turk.htm> / (20.12.2005) bilançodaki yabancı para aktif ve pasifler arasındaki farkın kur oranlarındaki beklenmedik gelişmeler sonucu bankanın Sermaye tabanı ve Ekonomik Değeri olumsuz etkilemesidir. (<http://www.riskyonetimi.com/faizriski.asp> (21.12.2005)

²⁹⁶ **Faiz riski:** bankanın aktif ve pasifleri arasındaki Bağlanma (Duration) farkının faiz oranlarındaki beklenmedik değişimler nedeniyle bankanın Net Faiz Geliri ve Ekonomik Değerini olumsuz etkilemesidir. (<http://www.riskyonetimi.com/faizriski.asp>) (22.12.2005)

1.3.1.3.1. 67'nci Maddenin (a), (b), (c) ve (d) Bentlerinde Sayılan Durumlarda

67'nci maddenin (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde sayılan hallerden herhangi birinin veya birkaçının gerçekleşmesi durumunda,

- Malî bünyenin düzeltilmesi,
- Sermaye yeterliliği veya likidite düzeylerinden birinin ya da her ikisinin yükseltilmesi,
- Uygun bir süre vererek uzun vadeli veya duran varlıkların²⁹⁷ elden çıkarılması,
- İşletme ve yönetim giderlerinde kısıntıya gidilmesi veya mensuplarına her ne ad altında olursa olsun düzenli olarak ödenenler dışındaki ödemelerin durdurulması,
- Belirli kişi, kurum, risk grubu veya sektörler nakdî ve gayrinakdî kredi kullandırımının sınırlandırılması veya yasaklanması,

1.3.1.3.2. 67'nci Maddenin (e), (f) ve (g) Bentlerindeki Sayılan Durumlarda

67'nci maddenin (e), (f) ve (g) bentleri ile ilgili olarak aykırılıkların giderilmesi, karar, işlem ve uygulamalarda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bulunması hâlinde Genel Kurul'un en kısa sürede olağanüstü toplantıya çağrılarak

- Yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaçının veya tamamının değiştirilmesi veya üye sayısını artırarak üye atanması
- Karar ve işlemlerde sorumluluğu bulunan mensuplarının görevden alınması,

1.3.1.3.3. (g) Bendi ile İlgili Risklerin Azaltılması İçin Plân Oluşturulması

(g) bendi ile ilgili olarak maruz kalınan risklerin azaltılması için kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere Kurulca uygun görülecek bir plân oluşturulması ve yönetim kurulu üyeleri ile nitelikli paya sahip ortaklarından, bu plânın yazılı olarak taahhüt edilmesi ve belirlediği dönemler itibarıyla uygulama sonuçlarının gönderilmesi,

1.3.1.3.4. Uygun Görülecek Her Türlü Tedbir

Tedbirlerin neler olduğunu Kurul belirleyecektir. Suçun konusunu oluşturacak ön-

²⁹⁷ **Maddi duran varlıklar;** mal veya hizmet üretiminde kullanılmak veya üçüncü şahıslara kiralanmak amacıyla edinilen ve bir değerlendirme döneminden daha uzun süreyle elde tutulması beklenen varlıkları, **Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 2 Sayılı Tebliğ, Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı, BDDK, RG: 22.06.2002 -24793(Mükerrer)**

lemin Kurul tarafından belirlenmesi idare hukuku açısından uygun olabilecekse de ceza hukuku açısından suç ve cezada kanunilik ilkesine aykırıdır.

1.3.1.4. Kısıtlayıcı Önlemler

Banka tarafından 68'inci ve/veya 69'uncu maddelerde yer alan önlemlerin alınması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının belirlenmesi hâlinde Kurul bankadan aşağıda sıralanan önlemlerin bir ya da birkaçının alınmasını ve uygulanmasını ister.

- Faaliyetlerini, faaliyet türleri itibarıyla tüm teşkilatını veya gerekli görülecek yurt içi veya yurt dışı şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlaması veya geçici olarak durdurulması,
- Kaynakların toplanması ve kullanılmasına ilişkin olarak faiz oranı ve vade kısıtlamaları da dâhil olmak üzere, her türlü sınırlama ve kısıtlama getirmesi,
- Yönetim Kurulu da dâhil olmak üzere genel müdür, genel müdür yardımcıları, ilgili birim ve şube yöneticilerinin bir kısmını veya tamamını görevden alması, görevden alınan kişilerin yerine atanacak veya seçilecek kişiler için Kurumdan onay alınması,
- Sigortaya tâbi mevduat veya katılım fonu tutarını aşmamak ve yeterli teminatı hâkim ortakların hisse senetlerinden veya diğer malvarlıklarından karşılanmak üzere uzun vadeli kredi sağlaması,
- Zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması, verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması,
- İstekli olan bir veya birkaç banka ile birleşmesi,
- Özkaynakların artırılmasını sağlamak amacıyla uygun görülecek yeni hissedarlar bulunması,
- Doğan zararın özkaynaktan indirilmesi,
- Kurul'un uygun göreceği diğer tedbirler²⁹⁸.

1.3.2. Suçun Faili

Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçu, özgü suçtur. Maddede belirtilen bir takım eylemler sadece yönetim kurulu başkan ve üyelerince diğerleri ise önlemleri almakla yükümlü banka mensuplarınca işlenebilir. Genel Kurul üyeleri maddede belirtti-

²⁹⁸ İyileştirici önlemler kısmında benzer önlemin suç ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olduğu yönündeki görüşümüzü burada da yineleriz.

len “mensuplar” kapsamına girmediğinden fail olamazlar. Bankanın ortağı hemde yönetim kurulu üyesi olan bir kişi genel Kurul üyesi olarak önlemlere uymama yönünde oy kullanması durumunda da fail olamaz. Çünkü genel kurulda kullandığı oy’u yönetim kurulu üyesi sıfatıyla değil genel Kurul üyesi sıfatıyla kullanmaktadır. Buna göre kanununun 68 ve 69’uncu maddesinde belirtilen ve Kurul veya kurumca alınması istenen önlemleri alınmaması eyleminin faili banka yönetim kurulu başkan ve üyeleridir²⁹⁹. Alınması istenen önlemler genel kurulun yetkisinde olması durumunda yönetim kurulunun yapacağı iş önlemin alınabilmesi için gerekli ön hazırlıkları yaparak ve genel kurulu toplantıya çağdırmaktan ibarettir. Buna karşın genel kurulun belirtilen önlemleri almaması durumunda yönetim kurulu açısından sorumluluk doğmaz.

Öte yandan yönetim kurulunun fail olabilmesi için alınması istenilen önlemden haberdar olması gerekir. Kurumun yazısı genel müdüre veya yönetim kurulu başkanına gitmiş, onlar da yönetim kurulu üyelerine hiç bir bilgi vermemişlerse yönetim kurulu üyeleri suçlanamaz³⁰⁰. Diğer bir hususta yönetim kurulundan alınması istenen bir önlem oy çokluğu ile alınmamış olması durumunda fail sadece önlemler aleyhinde oy kullananlardır. Bunun tersi olarak oy çokluğu ile önlemlerin alınması yönünde karar çıkması ve uyulmasında ise önlemlere uymama yönünde oy verenler fail olamayacaktır çünkü ortada işlenmiş bir suç yoktur.

69’uncu maddenin “b” bendinde yer alan “Yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaçının veya tamamının değiştirilmesi veya üye sayısını artırarak üye atanması veya karar ve işlemlerde sorumluluğu bulunan mensuplarının görevden alınması” görevi genel kurulda olduğundan yönetim kurulu üyeleri fail olamazlar. Kanunun 70’inci maddesine göre, Kurul veya Kurumca alınması istenen önlemlerin alınmamasında ise fail, istenen önlemin niteliğine göre yönetim kurulu veya bankaların bu önlemleri almakla yükümlü olan her kademedeki mensuplarıdır³⁰¹.

1.3.3. Suçun Unsurları

1.3.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan

²⁹⁹ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.224.

³⁰⁰ TAŞDELEN, s.636.

³⁰¹ PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s.1224, HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.598, PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.459, ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku* Cilt:V, s.237.

kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.'nın “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölüm 152’nci maddesinde “Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak” suçu düzenlenmiştir.

1.3.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun mali bünyeye ilişkin önlemleri almamak hususunu müeyyideye bağlayan 22’nci maddesinin (2) numaralı fıkrasında, önce ağır para cezası sonra hürriyeti bağlayıcı cezalar belirtilmiştir. Kanunda ise, Türk Ceza Kanunundaki uygulama paralelinde önce hürriyeti bağlayıcı ceza sonra para cezası gelecek şekilde ifade sırası değiştirilmiştir.

Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda, bu suçun yarar sağlama kastıyla işlenmesi ağırlaştırıcı sebep olarak belirlenmiş ancak bu sebebin varlığı hâlinde müeyyidelerden sadece para cezasında artırım öngörülmüştür. Kanunda ise, Türk Ceza Kanunu mantığı paralelinde, ağırlaştırıcı nedenin varlığı hâlinde para cezasında artırımın yanı sıra hürriyeti bağlayıcı cezada da artırım öngörülmüştür.

Maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda geçen “görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre” ifadesi, Türk Ceza Kanununda zaten düzenlenmiş ve dolayısıyla mahkemece resen uygulanacak olan iştirake ilişkin hükümlerin tekrarı mahiyetinde olduğundan metinden çıkarılmıştır.

Maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundaki metninde, fail “... bankaların işlerini fiilen yöneten mensupları” olarak ifade edilmekte iken, Kanunda failin belirlenmesinin daha da netleştirilmesi amacıyla “...bu önlemleri almakla yükümlü olan mensupları” olarak değiştirilmiştir.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.³⁰²” olarak belirtilmiştir.

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süreci aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

“Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak

Madde 148- Bu Kanunun 69, 70 ve 71 inci maddelerine göre, Kurul ve Kurumca alınması istenen Önlemleri almayan bankaların bu önlemleri almakla yükümlü olan mensupları, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne

³⁰² <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (23.12.2005)

kadar adli para cezasıyla cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada belirtilen önlemleri almamak, bankanın nitelikli paya sahip ortaklarına veya bunların iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde dört yıldan altı yıla kadar hapis cezasına ve onbin güne kadar adli para cezasına hükmedilir.”

-Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı”nın 148’inci, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 155’inci maddesi)

-Birinci fıkra metnine “ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14’üncü maddesine” ibaresi ile “beşbin güne” ibaresinden önce adli para cezası için alt sınır olarak “bin günden” ibaresi eklenmiştir.

5411 sayılı Bank.K.’nin “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölümün 152’nci maddesinde “Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak” başlığı altında düzenlenmiştir.

5411 sayılı Bank.K.’nin düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçuna ilişkin madde ve bu maddeyle doğrudan ilgili diğer maddeleri aşağıya alınmıştır.

“Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak

MADDE 152.- Bu Kanunun 68, 69 ve 70’inci maddelerine ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14’üncü maddesine göre, Kurul veya Kurumca alınması istenen önlemleri almayan bankaların bu önlemleri almakla yükümlü olan mensupları, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada belirtilen önlemleri almamak, bankanın nitelikli paya sahip ortaklarına veya bunların iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde dört yıldan altı yıla kadar hapis cezasına ve onbin güne kadar adli para cezasına hükmedilir.

Düzeltilici önlemler

MADDE 68.- Kurum, 67’nci maddede düzenlenen;

a) (a), (b), (c) ve (d) bentlerindeki hâllerden birinin veya birkaçının tespiti hâlinde, bankanın özkaynağının artırılması veya kâr dağıtımının geçici bir süreyle durdurularak ihtiyatlara aktarılması veya ayrılan karşılıkların artırılması, hissedarlara kredi verilmesinin durdurulması veya aktiflerin elden çıkarılması suretiyle likidite temin edilmesi veya yeni yatırımların sınırlandırılması veya durdurulması, ücret ve diğer ödemelerin sınırlandırılması, uzun vadeli yatırımların durdurulması,

b) (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerden birinin veya birkaçının varlığı hâlinde bu aykırılıkların giderilmesi, kredi politikasının gözden geçirilerek

riskli işlemlerin durdurulması, maruz kalınan vade, kur veya faiz riskinin azaltılması için gerekli önlemlerin alınması,

Tedbirlerinden bir veya birkaçının ya da tamamının ve Kurumca uygun görülecek diğer tedbirlerin, Kurumun uygun göreceği bir süre ve onaylayacağı bir plân dahilinde alınmasını ve uygulanmasını bankanın yönetim kurulundan ister.

İyileştirici önlemler

MADDE 69.- Banka tarafından 68'inci maddede yer alan önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının Kurumca belirlenmesi hâlinde Kurul;

a) 67'nci maddenin (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde sayılan hallerden herhangi birinin veya birkaçının gerçekleşmesi durumunda, malî bünyenin düzeltilmesi, sermaye yeterliliği veya likidite düzeylerinden birinin ya da her ikisinin yükseltilmesi, uygun bir süre vererek uzun vadeli veya duran varlıkların elden çıkarılması, işletme ve yönetim giderlerinde kısıntıya gidilmesini veya mensuplarına her ne ad altında olursa olsun düzenli olarak ödenenler dışındaki ödemelerin durdurulması, belirli kişi, kurum, risk grubu veya sektörlere nakdî ve gayrinakdî kredi kullandırımının sınırlandırılması veya yasaklanması,

b) 67'nci maddenin (e), (f) ve (g) bentleri ile ilgili olarak aykırılıkların giderilmesi, karar, işlem ve uygulamalarda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bulunması hâlinde genel kurulun en kısa sürede olağanüstü toplantıya çağrılarak yönetim kurulu üyelerinden bir veya birkaçının veya tamamının değiştirilmesi veya üye sayısını artırarak üye atanması veya karar ve işlemlerde sorumluluğu bulunan mensuplarının görevden alınması, (g) bendi ile ilgili olarak maruz kalınan risklerin azaltılması için kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere Kurulca uygun görülecek bir plân oluşturulması ve yönetim kurulu üyeleri ile nitelikli paya sahip ortaklarından, bu plânın yazılı olarak taahhüt edilmesi ve belirlediği dönemler itibarıyla uygulama sonuçlarının gönderilmesi,

de dâhil olmak üzere, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını ve ivedilikle uygulanmasını banka yönetim kurulundan ister.

Kısıtlayıcı önlemler

MADDE 70.- Banka tarafından 68'inci ve/veya 69'uncu maddelerde yer alan önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının belirlenmesi hâlinde Kurul bankadan;

a) Faaliyetlerini, faaliyet türleri itibarıyla tüm teşkilatını veya gerekli görülecek yurt içi veya yurt dışı şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlaması veya geçici olarak durdurulması,

b) Kaynakların toplanması ve kullanılmasına ilişkin olarak faiz oranı ve vade kısıtlamaları da dâhil olmak üzere, her türlü sınırlama ve kısıtlama getirmesi,

c) Yönetim kurulu da dâhil olmak üzere genel müdür, genel müdür yardımcısı

ları, ilgili birim ve şube yöneticilerinin bir kısmını veya tamamını görevden alması, görevden alınan kişilerin yerine atanacak veya seçilecek kişiler için Kurumdan onay alınması,

d) Sigortaya tâbi mevduat veya katılım fonu tutarını aşmamak ve yeterli teminatı hâkim ortakların hisse senetlerinden veya diğer malvarlıklarından karşılanmak üzere uzun vadeli kredi sağlaması,

e) Zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması, verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması,

f) İstekli olan bir veya birkaç banka ile birleşmesi,

g) Özkaynakların artırılmasını sağlamak amacıyla uygun görülecek yeni hissedarlar bulunması,

h) Doğan zararın özkaynaktan indirilmesi,

Tedbirlerinden bir ya da birkaçının veya uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını ister.”

Denetlemeler sonucunda alınacak tedbirler

Madde 14- 1. Denetlemeler sonucunda bu Kanuna ve bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara ve yapılan düzenlemelere, bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte işlemlerin tespit olunması halinde Kurum, sorumluları hakkında yapılacak cezai işlem saklı olmak üzere, vereceği süreler içinde söz konusu işlemlerin düzeltilmesi ve tekrarına meydan verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması hususunda ilgili bankayı uyarır. Banka, verilen süreler içinde Kurumca istenen tedbirleri almak ve aldığı tedbirleri Kuruma bildirmek zorundadır. İstenen tedbirlerin alınmaması veya bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikteki işlemlerin tekrarı halinde Kurul, işlemlerin mahiyet ve önemine göre;

a) Yönetim kurulu üyelerinin tamamını veya bir kısmını görevden alarak veya üye sayısını artırarak bu kurula üye atamak,

b) Bankanın faaliyetlerini, faaliyet türleri itibarıyla tüm teşkilatını veya gerekli görülecek şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlamak,

c) Bankanın mevduat sigortası primlerini yükseltmek veya kabul ettiği mevduatı yüzde yüz oranına kadar karşılığa tabi tutmak,

4 da dahil olmak üzere bankanın emin bir şekilde çalışmasına ve mevduat sahiplerinin korunmasına yönelik her türlü tedbiri almaya ve uygulamaya yetkilidir. Bu maddeye göre Bankalara atanacak yönetim kurulu üyelerinin ücretleri Kurulca tespit olunur ve Kurumdan karşılanır.

2.a) Kurum, bir bankanın varlıklarının vade itibarıyla taahhütlerini karşılamadığını veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu veya likiditeye ilişkin düzenlemelere uymadığını tespit ettiği takdirde; bankadan, onaylayacağı bir plan dahilinde bu durumun düzeltilmesini isteyebileceği gibi uygun bir süre vererek;

aa) Uzun vadeli veya duran değerlere yatırım yapılmaması,

ab) İştirakler ve gayrimenkuller gibi duran değerlerin elden çıkarılması

da dahil olmak üzere, likiditenin güçlendirilmesi amacıyla, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir.

b) Kurum, bir bankanın özkaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kaldığını ya da bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu tespit ettiği takdirde; bankadan onaylayacağı bir plan dahilinde, sermaye artırımını veya sermaye benzeri kaynak temin edilmesi suretiyle bu durumun düzeltilmesini isteyebileceği gibi,

ba) Kar dağıtılmaması, yönetim kurulu üyeleri ile genel müdür ve yardımcılarının huzur hakkı, ikramiye, prim, ayni ve nakdi sosyal yardım ya da her ne ad altında olursa olsun verilen ek ödemelerin durdurulması,

bb) Zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması,

bc) Verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması

da dahil olmak üzere, özkaynakların güçlendirilmesi amacıyla, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir.

3. Kurum, bir bankanın;

a) Bu maddenin (2) numaralı fıkrası kapsamında alınması istenen tedbirleri kısmen ya da tamamen almadığını, bu tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığını ya da mali bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğunu,

b) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğini,

c) Bu madde hükümlerinin uygulanmasında Kurulca belirlenecek değerlendirme esasları çerçevesinde yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aştığını,

d) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arzettiğini,

tespit ettiği takdirde, Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oylarıyla alınan kararla temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye veya bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme iznini kaldırmaya yetkilidir.

4. Kurum, bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakların, banka kaynaklarını bankanın emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullandıklarını veya bankayı bu suretle zarara uğrattıklarını tespit ettiği takdirde Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla bunların temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye yetkilidir.

5. a) Fon, (3) numaralı fıkra hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın devir tarihi itibarıyla düzenlenecek bilançosunu esas almak suretiyle;

aa) Uygun göreceği aktiflerini, teşkilatını ve aksine talebi olmayan personeli ile devir tarihi itibarıyla mevduat toplamaları en yüksek beş bankaca uygulanan faiz oranları ortalamasını geçmemek üzere işlemiş faizleri ile birlikte

sigortaya tabi tasarruf mevduatını ve pasifte yer alan karşılık kalemlerini, kurulacak bir bankaya ya da mevcut bankalardan istekli olanlara devretmeye ve/veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasını Kuruldan istemeye,

ab) Sigorta kapsamında bulunan mevduat tutarını aşmamak ve hisselerinin tamamına sahip olmak kaydıyla, sermayesine tekabül eden zararlarını devralmaya

ac) Devralınan zararlar sonucunda hisselerinin tamamına sahip olunamaması halinde, zararın ödenmiş sermaye tutarından düşülmesi suretiyle hesaplanacak sermaye esas alınmak üzere bulunacak hisse bedelinin Fon Kurulunca belirlenecek süre içinde banka hissedarlarına ödenmesi karşılığında hisselerini devralmaya,

yetkilidir. Devralınan zararlara istinaden yapılacak ödemelerin karşılığını temsil eden hisseler başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fona intikal eder.

Hakkında bu fıkranın (aa) altbendi hükümleri uygulanan bankanın devredilen aktiflerinin toplamının devredilen pasiflerinin toplamını karşılamaması halinde aradaki fark Fon tarafından ödenir. Bu halde ve hakkında bu fıkranın (aa) altbendi hükümleri uygulanan bankanın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılması durumunda bu Kanunun 16'nci maddesinin 2 ve 3 numaralı fıkraları uygulanmaz. Bu Kanunun 16 ve/veya 17'nci maddelerine göre iflas masaları kurulması halinde, Fon ödediği tutar kadar bunlara imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak eder.

b) Fon, (4) numaralı fıkra hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın;

ba) Anılan fıkroda belirtilen şekilde kullanılan kaynaklarının veya uğradığı zararın vereceği süre içinde iade veya tazmin edilmesini ve hisselerin Kurulca uygun görülecek gerçek ve tüzel kişilere devredilmesini istemeye,

bb) Yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakları ile tüzelkişi ortaklarının sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişi hissedarlarından kendilerine, eşlerine ve velayet altındaki çocuklarına ait taşınmaz mal ve iştiraklerini, haczi caiz olan taşınır mal, hak ve alacaklarını ve menkul kıymetlerini ve her türlü kazanç ve gelirleri ve ayrıca bildirimden önceki iki yıl içinde ivazlı veya ivazsız olarak iktisap ettikleri veya devrettikleri taşınmaz mal, haczi caiz taşınır mal, hak, alacak ve menkul kıymetlerini gösterir birer mal beyannamesi vermelerini istemeye,

bc) Yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklarının malvarlıkları üzerine teminat aranmaksızın ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz kararları ile ilgililerin yurtdışına çıkmasına yasaklama dahil, alacaklıların menfaati için zorunlu olan her türlü muhafaza tedbirinin alınmasını ilgili mahkemeden istemeye

yetkilidir.

Bu bend hükümlerine göre istenen mal beyannamesinin en geç yedi gün içinde Fona verilmesi zorunludur. Bu mal beyanının hüküm ve sonuçları hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun ilgili hükümleri geçerlidir. Bu bend hükümleri çerçevesinde alınan tedbir ve haciz kararları, karar tarihin-

den itibaren altı ay içinde dava veya icra veya iflas takibine konu olmazsa kendiliğinden ortadan kalkar. Fonun ilgililer hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Onbirinci Bap hükümlerine göre açacağı iptal davasında aciz vesikası şartı aranmaz.

Bu maddenin (4) numaralı fıkrasında belirtilen şekilde kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar verilen süre içinde iade veya tazmin edilmediği takdirde bu zarar veya kullanılan kaynakların miktarına bakılmaksızın bu ortaklara ait hisseler Fona intikal eder. Bu kaynaklar veya uğranılan zarar, verilen süre içinde iade veya tazmin edilse dahi uğranılan zararın özkaynakları aşmışlığının tespiti halinde ise bankanın hisselerinin tamamı başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fona intikal eder.

c) Bu Kanun hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri Fona intikal eden bankaların, tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve hisseleri kısmen veya tamamen Fona intikal eden bankaların Fon tarafından borçlarının ve/veya taahhütlerinin üstlenilmesi ve/veya alacaklarının devralınması halinde Fonun, üstlendiği borçlar ve/veya taahhütler ile devraldığı alacaklarla ilgili devir ve temlik sözleşmeleri, her türlü teminatın tesisi ve kaldırılması, sözleşmelerin bozulması, dava ve icra takipleri ile bu borçlar ve/veya alacaklar ve/veya taahhütlerle ilgili diğer her türlü işlemler ve bu işlemlerle ilgili düzenlenen kağıtlar, eğitime katkı payı hariç olmak üzere her türlü vergi, resim, harç, fonlar ve 2548 sayılı Cezaevleri ile Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesi hükmünden istisnadır. Borçlu tarafından ödenmesi gereken tahsil harcı dahil her türlü vergi, resim, harç ve masraflar Fon alacağından mahsup edilemez. Bu işlemlerden kaynaklanan döner sermaye ücreti ödenmez ve diğer kesintiler yapılmaz. Ayrıca, alacağa karşılık menkul veya gayrimenkul bir malın rızaen veya icraen Fon tarafından veya yönetim ve denetimleri veya hisseleri Fona intikal eden bankalar tarafından satın alınması halinde bu işlemlerle ilgili olarak tarafların ödemekle yükümlü olduğu vergi, resim, harç (eğitime katkı payı hariç) ve döner sermaye ücreti gibi malî yükümlülükler aranmaz. Bu bankalar ile tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve Fonun, mahkeme ilâmını alması ve tebliğe çıkartması işlemlerinde karşı tarafa yükletilmiş olan harcın ödenmiş olması ve her türlü ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve tehir-i icra taleplerinde teminat şartı aranmaz. Bu alacaklara ilişkin davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleleri Kanununun seri muhakeme usulü hükümleri uygulanır.

Bu Kanun hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri veya hisseleri kısmen veya tamamen Fona intikal eden bankaların, tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen müflis bankaların iflas idarelerinin ve Fonun, yukarıda belirtilen işlemler nedeniyle kendi aralarındaki ve/veya diğer gerçek ve tüzel kişilerle aralarındaki işlemler nedeniyle düzenlenen sözleşmeler, belgeler ve sair kağıtlar ile bunların değiştirilmesi, yenilenmesi, uzatılması, devredilmesi ya da yeni bir itfa planına bağlanması, alacakların teminatlandırılması, teminatların devir alınması, tarafların sulh ve/veya ibra olması ve/veya her ne nam altında olursa olsun herhangi bir işleme tabi tutulması nedeniyle düzenlenen kağıtlar ve/veya belgeler her türlü vergi, resim ve harçlar ile özel kanunları ile hükmolunan mali yükümlülüklerden müstesnadır. Bu hüküm üçüncü kişiler yönünden, Fonun ve/veya Fona intikal eden

bir bankanın ve/veya tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen müflis bankaların iflas idarelerinin alacaklarının tahsili ile ilgili işlemlere taraf olmaları halinde uygulanır.

d) Bankalar ile Fon ve bankaların iflas idareleri tarafından açılacak hukuk davalarına asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılır. O yerde, birden fazla asliye ticaret mahkemesi bulunması halinde, bu davalar (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesinde görülür.

4 Bankalar ile Fon ve bankaların iflas idareleri tarafından muamele merkezi veya ikâmetgahı İstanbul İli sınırları içinde olan kişiler aleyhine açılacak hukuk davaları ile borçlular hakkında açılacak iflas davalarına İstanbul (1) ve (2) numaralı Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından bakılır. İflas davası açılması halinde, bu mahkeme, hakkında iflası istenen borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine borçlu aleyhine iflas davası açıldığını bildirir.

6. Fon, (5) numaralı fıkra hükümlerine göre hisseleri kendisine intikal eden bankanın;

a) Gerekliğinde mali ve teknik yardım da sağlamak suretiyle, varlık ve yükümlülüklerini kısmen veya tamamen, mevcut bankalardan istekli olanlara ya da kurulacak bir bankaya devretmeye veya bankayı isteklisi bulunan başka bir bankayla birleştirmeye,

b) Mali sistemde güven ve istikrarın sürdürülmesini teminen, Fon Kurulunca gerekli görülen hallerle sınırlı olmak üzere; mali bünyesinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması için gerektiğinde sermayesini artırmaya, Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle kanuni karşılık yükümlülüklerini cezai faizlerini de kaldırmak suretiyle ertelemeye veya düşürmeye, iştirak, gayrimenkul ve diğer aktiflerini satın almaya veya bunları teminat olarak alıp karşılığında avans vermeye ya da mevduat yapmaya, alacaklarını, zararlarını devralmaya, bu şekilde sahip olduğu aktifleri ve hisse senetlerini iskonto veya sair suretlerle üçüncü kişilere satmaya, banka kayıtlarına göre gerçek bir muameleyle dayandığı tespit edilen doğmuş veya doğacak borçlarını garanti etmeye her türlü alacak ve varlıkların nakde tahvilini kendisi sağlayabileceği gibi, yapacağı anlaşmalar çerçevesinde kamusal sermayeli olanlar da dahil olmak üzere diğer bankalar veya üçüncü kişiler aracılığıyla Fon nam ve hesabına bunları nakde tahvil ettirmeye

c) Hisselerinin üçüncü kişilere devredilmesine imkan bulunmaması halinde, (a) ve (b) bentlerindeki yetkileri yanında, bu fıkradaki sınırlamalarla bağlı olmaksızın, varlık ve yükümlülüklerini devralmaya ve/veya varlık ve yükümlülükleri ile ilgili her türlü işlemi yapmaya,

ve gerekli göreceği her türlü tedbiri almaya ya da banka hakkında (5) numaralı fıkranın (aa) alt bendi hükümlerini uygulamaya yetkilidir. Bu fıkra ve (5) numaralı fıkra hükümlerine göre yapılan devir işlemlerinde alacaklı ve borçluların rızası aranmaz.

Fon bu fıkra ile kendisine verilmiş olan görevleri doğrudan veya Fonun sahip olduğu tüm hak, menfaat ve muafiyetlerden aynı şekilde yararlanan, kuruluşu ve sermaye artırımı 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile 23.2.1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29'uncu maddesi hükmünden muaf ve sermayesinin tamamına sahip olduğu

kamu tüzel kişiliğini haiz bir şirket aracılığı ile de gerçekleştirebilir.

Fon, bu fıkra hükümlerine göre hisseleri kendisine intikal eden bankaların, ekonomik değeri olan iştirakleriyle ilgili olarak 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmaksızın yapılacak sermaye artırımları da dahil olmak üzere, yeniden yapılandırma amacıyla Fon Kurulunca belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde kaynak sağlamak da dahil gerekli her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

7. Fon, bu madde hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri veya hisseleri kendisine intikal eden bankada, bankanın tüm varlıkları ile kayıt ve belgelerinin güvenliğini sağlamak üzere gerekli her türlü tedbiri almaya ve bu amaçla sınırlı olmak üzere kamu kurumlarının yardım ve desteğinden yararlanmaya yetkilidir. Fon, yapacağı anlaşmalar çerçevesinde bu desteği özel kuruluşlardan da sağlayabilir.

Fon tarafından bu maddede yazılı tedbirlerin alınması amacıyla kurulacak bankanın kuruluşunda ve Fonca yapılan devir ve birleşme işlemlerinde bu Kanunun 7'nci maddesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile devir ve birleşmeye tabi tutulacak bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki paylarının % 20'yi geçmemesi kaydıyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 7, 10 ve 11'nci maddeleri uygulanmaz, kuruluşu ilişkin Karar Resmi Gazete'de yayımlanır ve banka Kurumun talebi üzerine Ticaret Siciline tescil edilir. Bu işlemler her türlü vergi, resim ve harçtan istisna tutulur. Bu madde hükümleri uyarınca kurulan bankaya geçici bir süreyle bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni verilir ve bankaya verilen izin süresi içinde bu Kanunun 7 ve 8'inci madde hükümleri uygulanmak suretiyle Fon tarafından Kurulca belirlenecek esas ve usuller dahilinde üçüncü kişilere devredilir. Verilen izin süresi içerisinde devir işleminin gerçekleştirilememesi halinde izin süresi Kurul tarafından uzatılabilir. Bankaya geçici bir süreyle verilen bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni devir halinde sürekli hale getirilir. (5) numaralı fıkra hükümlerine göre Fona intikal eden hisseler bu Kanunun 7 ve 8'inci maddesindeki hükümleri uygulanmak suretiyle Fon tarafından Kurulca belirlenecek esas ve usuller dahilinde üçüncü kişilere devredilir.

Hisseleri kısmen veya tamamen Fona ait olan bir bankanın hisselerinin üçüncü kişilere devir veya intikali halinde banka tarafından, bankanın eski ortakları, yöneticileri ve denetçileri hakkında açılmış olan dava ve takiplere Fon tarafından kanunî halef sıfatıyla kaldığı yerden devam olunur. Bu dava ve takipler sonucunda hükmolunacak tutarlar Fona ait olur. Bu bankaların başka bir bankaya devredilmesi ya da başka bir bankayla birleşmesi, hisselerinin üçüncü kişilere devredilmesi ya da tasfiyelerine karar verilmesi hallerinde, bu işlemlerin tamamlanmasını takip eden iki yıl içinde, bankanın sorumlulukları tespit edilen yönetim kurulu eski üyeleri ile eski denetçileri aleyhine, varsa ibralarının iptali ve işlemleri nedeniyle verdikleri zararın Fon adına tazmini istemiyle, Fon tarafından 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine istinaden dava açılabilir.

Bu madde hükümleri uyarınca, bankaların hisselerinin veya temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimlerinin Fona devrine veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinlerinin kaldırılmasına ilişkin Kurul kararları Resmi Gazetede yayımlanır.

1.3.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.3.3.1.2.1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler içeren hüküm ve bunlara ilişkin yaptırıma yer verilmemiştir.

1.3.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemlere kapsamında değerlendirilecek tek hüküm mevduat kabul izninin kaldırılmasına ilişkin olup 60'ıncı maddede düzenlenmiş ancak cezaî yaptırım içeren bir hüküm düzenlenmemiştir.

1.3.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler içeren hükümlere 7129 sayılı yasanın “*Bankaların murakabesinde Hükümetin salâhiyeti*” başlıklı 60'ıncı maddesinde yer verilmiş olmasına karşın bu hükme aykırılık halinde herhangi bir cezaî yaptırım öngörülmemiştir.

1.3.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı KHK'nın 1'inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın “*Bankaların murakabesinde Hükümetin salâhiyeti*” başlıklı 60'ıncı maddesi “*Murakabede Hükümetin Yetkileri*” başlığı altında ayrıntılı olarak düzenlenmiş ancak hükme aykırılık halinde herhangi bir cezaî yaptırıma bağlanmamıştır.

1.3.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri karşılık gelen hükümler 70 sayılı KHK'nın “*Bankacılık işlemleri yapma veya mevduat kabulü izinlerinin kaldırılması*” başlıklı 12'nci “*İdari Tedbirler*” başlıklı 62'nci ve “*Mali Bünyenin Güçlendirilmesi*” başlığı altında 63'üncü maddesinde, bu hükümlere aykırılık durumunda ise aynı yasanın “*Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası*” başlıklı 78'inci madde 1 ve 2'nci fıkralarda yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası

Madde 78- 1) 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 69 ve 70'inci maddelerinde yazılı hükümlere uymayan bankaların ve

50'nci maddenin 3'üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

2) Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.3.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri karşılık gelen hükümler 3182 sayılı yasanın “Bankacılık işlemleri yapma veya mevduat kabulü izinlerinin kaldırılması” başlıklı 12'nci, “İdari tedbirler” başlıklı 62'nci ve “Mali bünyenin güçlendirilmesi” başlığı altında 64'üncü maddesinde, bu hükümlere aykırılık durumunda ise aynı yasanın “Ağır para cezası ve hapis cezası” başlıklı 79'uncu madde 5 ve 6'nci fıkralarda yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79- 5. 51 inci ve 64 üncü maddelerin hükümlerine uymayan bankaların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

6. Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir yarar sağlandığında ağır para cezası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.3.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler içeren hükümlere “Denetlemeler sonucunda alınacak tedbirler” başlığı altında 4289 sayılı yasanın 14'üncü madde 1 ve 2'nci fıkralarında³⁰³ yer verilmiştir. Bu hükümlere aykırılık halleri ise aynı yasanın 22'nci maddesinin 2'nci fıkra 2'nci cümlesinde yaptırım altına alınmıştır.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22-2. .... Bu Kanunun 14'üncü maddesi hükümlerine uymayan bankaların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre iki milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır pa-

³⁰³ Madde metni için bakınız yukarıda Kanuni Unsur kısmı.

ra cezasıyla birlikte iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar. Şu kadar ki; bu fiiller bankanın yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklara veya bunların iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde ağır para cezası beş milyar liradan az olmamak üzere bu yararların beş katı olarak hükmedilir.”

1.3.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

68’inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan “Kurumca uygun görülecek diğer tedbirlerin, Kurumun uygun göreceği bir süre ve onaylayacağı bir plân dahilinde”, 69’uncu madde ikinci fıkrada yer alan “Uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını ve ivedilikle uygulanmasını” ve 70’inci madde ikinci fıkrada yer alan “Veya uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını” ifadeleriyle suçun konusunu oluşturan unsurların bir kısmını belirlemek yasama organı dışında yürütme organı içerisinde yer alan Kurul’a bırakılmıştır. Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan ve Anayasa’nın 38. maddesinde de düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesine göre suç ve ceza yasayla belirlenir. Bu temel ilke açısından yapılan düzenleme açıkça aykırı olması³⁰⁴ yanında Kurul’un alacağı önlemlerin nitelikleri ve koşulları belirtilmemiş olması ayrıca suçta belirlilik ilkesinin ihlalidir.

1.3.3.2. Maddi Unsur

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçu; birinci fıkrada suçun temel şekli, ikinci fıkrada nitelikli şekli olarak düzenlenmiştir.

Suçun temel şeklinde maddi unsur; Kanunun 68, 69 ve 70’inci maddelerine ve yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14’üncü maddesine göre, Kurul veya Kurumca alınması istenen önlemleri almamak, kısaca söyleyecek olursa “Önlem almamaktır.” Suç icraî hareketle değil ihmalî hareket işlenir, ihmalî suçtur. Hareketi sonuca bitişik, ihmalî bir suç olduğundan bu suça teşebbüs mümkün değildir. Sonuç unsuru yönünden; düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler alınmadığı durumunda suç gerçekleştiğinden, şekli suçtur. Ayrıca bir zarar doğmasına gerek olmadığından tehlike suçudur.

Suçun nitelikli şeklinde maddi unsur temel şeklinde olduğu gibi “Önlem almamaktır.” Fıkarda “Önlemleri almamak, bankanın nitelikli paya³⁰⁵ sahip ortaklarına veya bunların

³⁰⁴ SÖZÜER, s.170

³⁰⁵ **Nitelikli pay:** Bir ortaklığın sermayesinin veya oy haklarının doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya daha fazlasını teşkil eden paylar ile bu oranın altında olsa dahi yönetim kurullarına üye belirle-

iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde” denildiğinden, bu yarar sağlama sadece suçun manevi unsuru yönünden düzenlenmiştir. Suçun maddi unsurunun sonuç ögesi yönünden bir hüküm ifade etmemekte yani *“Yararın elde edilmiş olması”* yönünden bir hüküm içermemektedir. Dolayısıyla bu fıkra da belirtilen suç da hareket açısından ihmali, sonuç açısından tehlike suçudur şekli suçtur. Teşebbüs mümkün değildir.

1.3.3.3. Hukuka Aykırılık

Bir eylemin tipikliği, onun aynı zamanda hukuka aykırılığı açısından da bir karinedir. Karineyi çürütecek olan ise, hukuka uygunluk nedenleridir³⁰⁶. Bu kapsamda, Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almama suçunun maddi unsuru gerçekleştiğinde, karine olarak, hukuka aykırılık unsuru da gerçekleşmiş olacaktır. Kanunda özel hukuka uygunluk nedeni öngörülmemiştir. Diğer kanunlarda özel hukuka uygunluk nedeni getirilebilir. Kamu bankalarındaki görevliler yönünden koşulları oluştuğunda yetkili merciin emrini yerine getirme hukuka uygunluk sebebinden yararlanırlar.

Ücret sınırlandırılması yönündeki önlem, daha önceden toplu sözleşme imzalanmış ve belirli bir oranda artırım öngören durumlarda uygulanmayacaktır. Bu durum hukuka uygunluk nedenidir. Ücret sınırlandırılmasını henüz sözleşme yapılmamış durumlar için geçerli kabul etmek gerekir. Karar ve işlemlerde sorumluluğu bulunan mensuplarının görevden alınması yönündeki önlem ise yine çalışma hukuku kurallarına göre yerine getirilebilecek bir husustur. Mensup statüsüne bağlı olarak iş hukuku veya idare hukukuna göre işten uzaklaştırılabilir. Kurul’un istediği önlem bu nedenlerle yerine getirilememesi hukuka uygunluk nedenidir.

Kurul tarafından alınacak önlemler sınırlı olmadığından ve maddede sayılanlar yanında kurulca uygun görülecek her türlü tedbir denildiğinden, hukuka uygunluk sebeplerinin her bir tedbir yönünden ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Yine kanunun 105’inci maddesi uyarınca Kurul kararlarına karşı yargı yolu açıktır. Doğru bulunmayan önlemler aleyhine yargı yoluna başvurulabilir.

---

³⁰⁶ me imtiyazı veren payları,(Bank.K. madde 3)
DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.208,

1.3.3.4. Manevi Unsur

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçu kasıtlı suçlardandır³⁰⁷. Suçun manevi unsurunu birinci ve ikinci fıkra yönünden ayrı ayrı değerlendirmek gereklidir. Suçun temel şeklini düzenleyen birinci fıkra için genel kast yeterlidir. Kurul veya Kurumca alınması istenen önlemleri bilerek almama durumunda kast unsuru gerçekleşmiştir. Bu suçun oluşması için ön koşul, alınması istenilen önleme ilişkin yazının ilgili birime tebliğ edilmesidir. Kastın varlığının kabul edilebilmesi için failin ön koşulu bilmesi ya da öngörmesi gerekir³⁰⁸. Kurul ya da kurumun istemi ilgililere ulaşmadığı için önlem alınmamışsa kast unsurunun varlığından söz edilemez. Öte yandan banka mensuplarının görevi sadece belirtilen önlemleri yerine getirmektir, önlem alınmasına rağmen amaçlanan sonuç gerçekleşmemesi durumunda sorumluluk doğmaz. Sermayenin artırılması yolundaki bir istem durumunda yönetim kurulunun görevi, ana sözleşme değişikliklerini hazırlama, gerekli izinleri alma ve genel kurulu toplantıya çağdırmaktan ibarettir. Buna rağmen sermaye artırılmamış veya artırılmamış ise kasıtlı suçlanamayacaktır³⁰⁹.

Suçun nitelikli hali ikinci fıkra düzenlenmiştir. Buna göre önlemleri almama yönündeki eylemin, bankanın nitelikli paya sahip ortaklarına veya bunların iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapılması gerekir. Bu fıkra yazılı suçun oluşabilmesi için aranan failin yarar sağlamak yönünde amacı³¹⁰, özel kast'tır.

Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler yönünden inceleme; Alınması gereken önlemleri Kurul belirlediğinden bu eylemlerin uygulanmasında hukuki ve maddi hataya düşülmesi zordur. İstenen önlemin niteliği ve kapsamı konusunda bir tereddüt doğduğunda Kurul'dan bu konuda görüş alınabilir. Ayrıca önlemler kanunda maddeler halinde sayılmıştır bunlar dışında kalan ve yerine getirilmesi istenen diğer önlemleri ise Kurul tarafından ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Bir başka banka ile birleşme, özkaynak artırımı için yeni hissedar bulunması gibi önlem gerekli girişimlerin yapılmasına karşın yerine getirilmemişse kasıt yoktur. Bu önlemlere ilişkin tarafların, alt düzeyde banka mensubu seviyesinde değil doğrudan banka yönetim kurulu ile Kurul olduğu ayrıca Kurul tarafından alınması istenen önlemleri en üst seviyede değerlendirecek komitelerin olması burada çalışanların nitelikleri ve deneyimleri dikkate alındığında hata hükümlerinin uygulanmasına olanak yoktur.

³⁰⁷ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.228

³⁰⁸ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.22

³⁰⁹ TAŞDELEN, s.636

³¹⁰ İÇEL, **Suç Teorisi**, s.238

1.3.4. Ceza

1.3.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçuna ekonomik suça ekonomik ceza prensiplerine aykırı³¹¹ şekilde 2 yıldan 4 yıla kadar ağır hapis ve adli para cezası öngörülmüştür. Tasarıda “beşbin güne” olan adli para cezası için Meclis görüşmelerinde “bin günden” ibaresi getirilerek alt sınır belirlenmiştir.

“Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak

MADDE 152.- ... iki yıldan dört yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada belirtilen önlemleri almamak, bankanın nitelikli paya sahip ortaklarına veya bunların iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde dört yıldan altı yıla kadar hapis cezasına ve onbin güne kadar adli para cezasına hükmedilir.”

Bank.K., bankacılık alanında bir düzen kurulması amacıyla çıkarılmış ve bu düzeni sağlamak ve bozulan düzeni yeniden tesis etmek üzere Kurum ve Kurul’a bankalardan önlem alınmasını isteme yetkisi vermiştir. Önlem almasını isteme niteliği itibarıyla emir ve talimat’tır. Kurul ya da Kurum’un düzenin kurulmasına yönelik emir ve talimatlarına uymamak suç sayılmış ve cezaî yaptırıma bağlanmıştır. Esasen belirli bir alanı düzenlemek üzere çıkarılan her kanuni düzenlemede bu tür yetkiler ve uyulmaması durumunda suç ve ceza yaptırımı öngörülmektedir. Örneğin İç Hizmet Kanunu³¹² askeri alanda Devlet Memurları Kanunu ise sivil alanda düzeni sağlamak üzere çıkarılmış ve emir ve talimat konularına yer vermiştir. Düzen içerisinde yer alacak kişi ve kurumlar arasındaki ilişkiler düzenlenirken bunlar arasındaki ilişkinin önem ve derecesi doğru değerlendirilmelidir. Eğitim ve öğretim düzeninin sağlanmasında öğretmenle öğrenci arasındaki ilişki ile kamu görevlerin yürütülmesinde amir-memur arasındaki ilişki yöneten ve yönetilen niteliğinde olsa da önem ve dereceleri farklıdır.

Bank.K.’na göre Kurul’un belli konuları yapması konusunda bankalara verdiği emir veya talimatın yerine getirilmemesinin karşılığı 2 yıldan 4 yıla kadar hapis, yerine getirmemede çıkar amacı güdülmesi halinde 4 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasıdır. Bu eylemin

³¹¹ Seza REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Hukuki Kavramlar**, Ankara 2002, s.1133.

³¹² **Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu**, Kanun No: 211, Kabul Tarihi: 4.1.1961, RG:10.1.1961-10703.

TCK'daki karşılığı kamu görevini yapmama ve görevi kötüye kullanmaktır. Örneğin, İçişleri Bakanlığı İstanbul valisi ya da emniyet müdürüne kapkaç olaylarının önlenmesi amacıyla hazırladığı tedbirler listesini gönderse ve bunların uygulamaya geçirilmesini isteseydi ve vali ya da emniyet müdürü bu emirleri yerine getirmeseydi bu eylem kamu görevinin yapılması (görevi ihmal) sayılacak ve yaptırımını TCK 260'ıncı madde uyarınca üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır. Çıkar amacıyla emirle uymamış olmaları durumunda ise eylem görevi kötüye kullanma suçu olacak ve yaptırımını TCK 220'nci madde uyarınca bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası olacaktır.

Aynı eylemin askeri alanda kurulan düzene ilişkin olarak işlenmesi durumunda yani üst'ün ast'ına belli konularda önlem alması konusundaki verdiği emrin yerine getirilmemesi durumunda, ilk seferde bu eylem adli suç değil disiplin suçudur ve karşılık gelen yaptırım Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkındaki Kanun'un³¹³ 48'inci maddesi uyarınca on günden iki aya kadar oda veya göz hapsi'dir. Yerine getirilmeyen emir tekrarlanması ve yine yapılmaması durumunda eylem Askeri Ceza Kanunu'nun³¹⁴ 87'nci maddesinde düzenlenen emre itaatsizlikte ısrar suçunu oluşturacak ve yaptırımını ise üç aydan iki seneye kadar hapis cezası olacaktır.

Yukarıdaki örneklerde görüleceği üzere düzeni sağlamak için yürürlüğe konulan kanunlarda öngörülen emir ve talimatlara uymama açısından bakıldığında düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçuna verilecek ceza miktarı ile benzer nitelik taşıyan eylemlere karşılık gelen cezalar arasındaki hukuk sistemine, ceza siyasetine, adalete ve hakkaniyete uygun olmayan büyük uçurum vardır.

Diğer taraftan önlem almama eyleminin nitelikli şekline getirilen hapis cezasının süresi itibarıyla bakıldığında TCK 220'nci maddede düzenlenen ve 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası gerektiren “*Suç işlemek amacıyla örgüt kurma*” suçundan daha ağır olduğu görülür. Önlemleri almama suçu yukarıda belirttiğimiz üzere görevi ihmal suçuna karşılık gelmektedir. Korunan hukuki menfaat kıstasından bakıldığında TCK düzenlemesinde “*Topluma Karşı Suçlar*”, “*Millete ve Devlete Karşı Suçlar*”dan önce düzenlenmiştir. Bu nedenle TCK'nın “*Millete ve Devlete Karşı Suçlar*” kısmında düzenlenen görevi ihmal suçuna karşılık gelen eyleme “*Topluma Karşı Suçlar*”, kısmında düzenlenen “*Suç işlemek amacıyla*

³¹³ **Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkındaki Kanun**, Kanun No: 477, Kabul Tarihi:16.6.1964, RG:26.6.1964 - 11738

³¹⁴ **Askeri Ceza Kanunu**, Kanun No:1632, Kabul Tarihi:22.5.1930, R.G:15.6.1930 - 1520

örgüt kurma” suçundan daha ağır ceza öngörülmesi genel ceza hukuku sistemine aykırıdır.

Suç konusu eylem ve cezalar yönünden yapmış olduğumuz karşılaştırmalarda görüleceği üzere düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçu için öngörülen cezanın miktarının son derece aşırı olduğu, adalet ve hakkaniyet ölçüleriyle bağdaşmadığı ortadadır. Kurul tarafından belirtilen önlemlerin alınmaması eylemi adlî suç olmasının yanı sıra *“Sınırlamalara, kararlara ve düzenlemelere aykırı hareketler dolayısıyla idarî para cezaları”* başlıklı 148’inci madde³¹⁵ uyarınca idarî suç kabul edilerek idarî para cezası öngörülmüştür.

İkinci fıkrada suçun ağırlaştırıcı hali düzenlenmiştir. Buna göre belirtilen önlemleri almamak, bankanın nitelikli paya sahip ortaklarına veya bunların iştirak ve kuruluşlarına yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde dört yıldan altı yıla kadar hapis cezası ve adlî para cezası getirilmiştir.

1.3.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

2243 sayılı yasada düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçuna ilişkin suç ve ceza hükmü bulunmamaktadır. 2999 sayılı yasada önlemler kapsamında yer alan mevduat kabul iznine, 7129 sayılı yasanın 60’ıncı maddesinde önlemlere ilişkin hükümlere yer verilmiş olmasına karşın yaptırıma bağlanmamıştır. 70 sayılı KHK’nin 12, 62 ve 64’üncü maddelerinde önlemlere ilişkin hükümlere yer verilmiş bu hükümlere aykırılık halleri ise 68’inci maddede para cezası ile birlikte 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmıştır. 3182 sayılı yasada hapis cezasına çıkarılarak sadece para cezasına yer verilmiştir. 4389 sayılı yasa ise iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası ve ağır para cezası içeren son derece sert ve ağır yaptırımlar getirmiştir.

1.3.4.2.1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler içeren hüküm ve bunlara ilişkin yaptırıma yer verilmemiştir.

1.3.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemlere kapsamında değerlendirilecek tek hü-

³¹⁵ Madde metni için bakınız yukarıda *İzinsiz Faaliyette bulunma suçu*, *Ceza* başlıklı bölüm.

küm mevduat kabul izninin kaldırılmasına ilişkin olup 60'ıncı maddede düzenlenmiş ancak cezaî yaptırım içeren bir hüküm düzenlenmemiştir.

1.3.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler içeren hükümlere 7129 sayılı yasanın “*Bankaların murakabesinde Hükümetin salâhiyeti*” başlıklı 60'ıncı maddesinde yer verilmiş olmasına karşın bu hükme aykırılık halinde herhangi bir cezaî yaptırım öngörülmemiştir.

1.3.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı KHK'nın 1'inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın “*Bankaların murakabesinde Hükümetin salâhiyeti*” başlıklı 60'ıncı maddesi “*Murakabede Hükümetin Yetkileri*” başlığı altında ayrıntılı olarak düzenlenmiş ancak hükme aykırılık halinde herhangi bir cezaî yaptırıma bağlanmamıştır.

1.3.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemlere karşılık gelen hükümler 70 sayılı KHK'nın “*Bankacılık işlemleri yapma veya mevduat kabulü izinlerinin kaldırılması*” başlıklı 12'nci, “*İdari Tedbirler*” başlıklı 62'nci ve “*Mali Bünyenin Güçlendirilmesi*” başlığı altında 64'üncü maddesinde, bu hükümlere aykırılık durumunda ise aynı yasanın “*Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası*” başlıklı 78'inci madde 1 ve 2'nci fıkralarda yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası

Madde 78- 1) ...62, ... 70'inci maddelerinde yazılı hükümlere uymayan ..500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

2) ... yarar sağlamayı .. ya da ...yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.3.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemlere karşılık gelen hükümler 3182 sayılı yasanın “*Bankacılık işlemleri yapma veya mevduat kabulü izinlerinin kaldırılması*” başlıklı 12'nci, “*İdari tedbirler*” başlıklı 62'nci ve “*Mali bünyenin güçlendirilmesi*” başlığı altında 63'üncü maddesinde, bu hükümlere aykırılık durumunda ise aynı yasanın “*Ağır para cezası*

ve hapis cezası” başlıklı 79’uncu madde 5 ve 6’nci fıkralarda yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79- .... 62 ve 71’inci maddeler hükümlerine uymayan Bankaların ve 50’nci maddenin 3’üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları

5. ... 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

6. ... yarar sağlamayı ... yarar sağlandığında ağır para cezası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.3.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemler içeren hükümlere “Denetlemeler sonucunda alınacak tedbirler” başlığı altında 4289 sayılı yasanın 14’üncü madde 1 ve 2’nci fıkralarında yer verilmiştir. Bu hükümlere aykırılık halleri ise aynı yasanın 22’nci maddesinin 2’nci fıkra 2’nci cümlesinde yaptırım altına alınmıştır.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22- 2. .... Bu Kanunun 14’üncü maddesi hükümlerine uymayan ... iki milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezasıyla birlikte iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar. ...yarar sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde ağır para cezası beş milyar liradan az olmamak üzere bu yararların beş katı olarak hükmedilir.”

Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak suçunun yaptırımı yasa ve KHK’lerde yapılan değişikliklerle yaptırımların türü, süresi ve miktarı açısından artış yönünde değişikliğe uğramıştır.

2243, 2999 ve 7129 sayılı Kanun ve 28 sayılı KHK’da herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. 70 sy. KHK ve 3182 sy. Kanun’da para ve 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası getirilmiştir. 4389 sy. Kanun hapis cezasının 4 misli artırarak 6 aydan 2 yıla, üst sınır ise bir misli artırarak 2 yıldan 4 yıla çıkarmıştır. 5411 ise suçun temel şekline verilen hapis cezasını aynen korurken daha önce para cezası için artırım nedeni olarak düzenlenen suçun özel çıkar amacıyla işlenmesi haline karşılık dört yıldan altı yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

1.4. YETKİLİ MERCİLER İLE DENETİM GÖREVLİLERİNCE İSTENEN BİLGİ VE BELGELERİ VERMEME VE GÖREVLERİNİ YAPMALARINI ENGELLEME SUÇU

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek başlığı altında düzenlenen maddede iki ayrı suçta yer verilmiştir

Bunlar;

- Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38'inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermemek kısaca adlandırılacak olursak bilgi ve belge vermemek suçu,

- Bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olma kısaca denetim görevlilerini engel olma suçudur.

İki ayrı suç olmasının ortaya doğurduğu zorunluluk nedeniyle bu suçla ilgili incelememizi belirtmiş olduğumuz iki suç temelinde gerçekleştireceğiz.

1.4.1. Suçun Konusu

1.4.1.1. Yetkili Merciler ile Denetim Görevlilerince İstenen Bilgi ve Belgeleri Vermemek

Suçun konusu; yetkili merciler ile denetim görevlilerinin istedikleri ve Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38'inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgelerdir. 5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 41'inci madde kapsamındaki bilgi ve belgeler bu suçun konusu dışındadır. Belge kapsamına mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlardaki kayıtlar da girer.

Bilgi ve belgelerin suçun konusunu oluşturabilmesi için;

- bunları isteyenlerin yetkili merci veya denetim görevlisi olması,

- istemin yasal yetki ve görev sınırları içinde ve usulüne uygun olması,
- bilgiyi verecek olanın bu konuda yetki ve görevi olması,

koşulların birlikte bulunması gerekir.

Maddede “*Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler*” şeklindeki ifadedden sonra gelen “*bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38 inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen*” ifadesi, önceki ifadenin bütün bilgi ve belge isteme yetkisini kapsayan genel bir ifade olması nedeniyle gereksiz olmuştur. Konsolide finansal tablolar, 5 nolu Türkiye Muhasebe Standardında¹ tanımlanmıştır². Buna göre konsolide finansal tablolar; ana ortaklığın unvanı altında düzenlenen ve ana ortaklık ile bağlı ortaklığın ve kontrol gücü ana ortaklıkta olan iştiraklerin konsolidasyon yöntemi uygulanmak suretiyle varlıklar, yabancı kaynaklar, özkaynaklar gelir ve karlar ile gider ve zararlarını bir bütün olarak gösteren, iştiraklerin ise özkaynaklardan pay alma yöntemi uygulanarak eklenmesi suretiyle oluşturulan konsolide bilanço, konsolide gelir tablosu ve bu tabloların eki diğer konsolide finansal tablolar ile dipnotları ifade eder.

Denetim yetkisi aynı zamanda denetimle bilgi ve belge isteme yetkisini de kapsar. Bu nedenle denetim yetkisi verilen konularda istenilen bilgi ve belgenin verilmemesi suç konusu olacaktır.

Bank.K.’nin kurmuş olduğu düzenin işleyebilmesinin en önemli öğelerinden birisi de bilgi ve belge istenmesine ve verilmesine ilişkin kurallardır. Bilgi ve belge isteme sadece kurum ve Fon’a ait bir yetki değildir. Kanun bilgi ve belge isteme ile denetime ilişkin olarak bunlar dışındaki kuruluşlara da açık yetki vermiştir. Ceza hükmü bakımından bir karışıklığı önlemek içinde madde gerekçesinde “*Madde kapsamında olan merciler ile denetim görevlilerinin hangileri olduğu konusunda yaşanabilecek tereddütleri gidermek amacıyla bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda yer alan ‘Bu Kanunda gösterilen yetkili merciler ile denetim görevlileri’ ifadesi, ‘Bu Kanunla yetkilendirilen merciler ile denetim görevlileri’ olarak değiştirilmiştir*” şeklinde ifade edilmiştir.

Bilgi isteme konusunda yetki ve görev verilen merciler ile bunların kimlerden han-

¹ **Konsolide Finansal Tablolar** (TMS 5), <http://turmob.org.tr/tmudesk/f5.doc> (24.12.2005)

² Diğer tanımlar için bkz. Celal ÇAKICI, **Ansiklopedik Muhasebe Terimleri Sözlüğü**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, Kasım 2002, s.246-247,

gi bilgileri isteyebileceği kanun ve madde numaraları gösterilmek suretiyle sıralanacaktır. Denetim yetkililerin kim olduğu ise ikinci suça ilişkin incelemede verileceğinden burada ayrıca açıklama yapılmayacaktır.

1.4.1.1.1. TBMM Plan Bütçe Komisyonu

Kanunun anlayışına göre bir bankanın iç düzeni sadece kendisini ilgilendiren bir husus değildir. Bankanın düzeninde meydana gelebilecek bir olumsuzluk ya da izleyeceği banka politikası bütün bankacılık düzenini. Belirtilen etki ya da politikanın genel düzene zarar vermemesi kurumun bu konuda bilgi sahibi olmasına bağlıdır. Düzenin sağlamasında gereksimin duyulan bilgi, bilgi ve belge isteme yetkisiyle sağlanmıştır. Kurum ve fon bankalardan aldıkları bilgilerle düzenin işleyişi hakkında bilgi sahibi olmakta buna göre önlemler almakta gerektiğinde düzenleme yapmaktadır.

Bankanın iç düzeni ile bankacılık düzeni arasındaki ilişkinin benzeri bankacılık düzeni ile genel toplum ve Devlet düzeni arasında vardır. Bankacılık düzeni genel toplum ve devlet düzeninden bağımsız olmadığından bankacılık düzenindeki olumsuzluk çok kısa sürede toplumun ve devletin genel düzenine yansımaktadır. Bu nedenle Kurum ve fonun yaptıkları işlemlerle ilgili Komisyona bilgi verme ödevi getirilmiştir. Ödev sayesinde TBMM bankacılık düzeni hakkında bilgi sahibi olacak gerektiğinde yasal düzenleme yapabilecektir. Kanun, bankacılık düzeninin genel düzene uyumu açısından Kurum ve Fon’a faaliyetleri ile ilgili olarak yılda bir defa Komisyon’a bilgi verme yükümlüğü getirilmiştir aksi durumlarda Komisyonun bu bilgiyi isteme yetkisi vardır. (Bank.K. 97/1)

1.4.1.1.2. Bakanlar Kurulu

Yukarıda komisyonun kurum ve Fon’dan bilgi isteme nedenleri için söylediklerimiz Bakanlar Kurulu içinde geçerlidir. Kanun amaç kısmında belirtilen finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına aynı zamanda Bakanlar Kurulunun da görevleri arasındadır. Bakanlar Kurulu ile Kurum aynı farklı stratejiler izlemesi durumunda finansal piyasalarda karışıklık doğurabilecek bu durum zincirleme etkiyle bütün ekonomik düzene zarar verebilecektir³. İşte kısaca belirttiğimiz bu neden ve diğer nedenlerle Kurum ve Finan-

³ Madde gerekçesinde; “Maddenin ikinci fıkrası ile ekonomik kamu düzeninin sağlanmasında, bankaların gözetim ve denetiminden sorumlu olan Kurumun, bu görevini yerine getirirken bir nevi ekonomik kolluk yetkilerini kullanıp, geleceğe yönelik olarak oluşturduğu stratejilerine ve bu stratejilerin

sal Sektör Komisyonuna Bakanlar Kuruluna bilgi verme yükümlüğü getirilmiştir. Yükümlüğe uyulmadığı durumlarda Bakanlara Kurulu;

- Kurumun faaliyetleri hakkındaki yıllık raporu ve Kurum stratejilerine ve bu stratejilerin yerine getirilmesine ilişkin olarak altı ayda bir bilgi isteme,
- Finansal Sektör Komisyonundan yaptığı toplantı sonuçlarına ilişkin bilgi isteme yetkisi vardır.

1.4.1.1.3. Kurum

- Bu kanun kapsamındaki kuruluşları üzerinde genel denetim’ konsolide denetim ve yerinde gözetim ve denetim, ile bankaların iradi olarak sona verme ve tasfiyelerini denetleme yetkisi ve bilgi ve belge isteme yetkisi vardır.
- Genel nitelikli yetkilerinin yanı sıra; bankalardan faaliyet raporu, finansal rapor, sermaye ve likidite yeterliği konusunda rapor alma; dâhil olunan risk grubu ve mensuplara kredi kullandırma koşulları, kredi açma ve kredinin izlenmesi konusunda bilgi ve belge isteme yetkileri vardır.
- Bu kanuna tabi kuruluşlarda denetim yapma yetkisi bulunanlar tarafından düzenlenen rapor ve mütalâaların bir suretini anılan kuruluşlardan isteyebilir. (Bank.K. 94/3)
- 1567 sayılı TPKKHK hükümlerine aykırı hareket eden kuruluşlar ve ilgilileri hakkında, adı geçen Kanunun ek 1’inci maddesindeki yetkilere sahip olduğu gibi tüm bankaların kuruluş kanunu hükümleri ile diğer kanunların bankalarla ilgili hükümlerinin uygulanmasını denetlemeye de yetkilidir. (Bank.K. 94/11)
- Bağımsız denetim kuruluşlarından denetim esnasında, bankanın varlığını tehlikeye sokabilecek veya yöneticilerin Kanun veya esas sözleşmeyi ihlâl etmiş olduklarını gösteren hususların bulunup bulunmadığı konusunda bilgi isteme yetkisi vardır.

1.4.1.1.4. Kurul

Kurumun hesaplarını bağımsız denetim kuruluşlarına denetletebilir. Başkan’dan

---

uygulanmasına ilişkin olarak Bakanlar Kuruluna altı ayda bir bilgi vermesi öngörülmüştür.” denilmektedir.

98'inci madde çerçevesinde bilgi isteyebilir.

1.4.1.1.5. Fon

- Faaliyet izni kaldırılan bankaları yönetim ve denetim yetkisi,
- Kurul'dan prim hesabı için bilgi isteme ve primin yatırılıp yatırılmadığını denetmesini isteme yetkisi,
- Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerden bilgi ve belge isteme yetkisi
- Devraldığı şirketleri yönetim ve denetim yetkisi

1.4.1.1.6. Banka

Yönetim Kurulu; iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemleri, işlerliğinin, uygunluğunun ve yeterliliğinin sağlanması, finansal raporlama sistemlerinin güvence altına alınması çerçevesinde gözetim, denetim ve bilgi, belge isteme yetkisi vardır. (Bank.K. 23/3)

Denetim komitesi, ana ortaklık niteliğindeki kuruluşlarda, konsolide denetime tâbi kuruluşların iç denetim işlevlerinin konsolide olarak sürdürülmesini ve eşgüdümünü sağlamakla görevli ve sorumludur. İç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemleri kapsamında oluşturulan birimlerden ve bağımsız denetim kuruluşlarından; görevlerinin ifasıyla ilgili olarak düzenli raporlar alabilir. (Bank.K. 24/3-4)

İç kontrol biriminin (Bank.K. 30), risk yönetimi birimi (Bank.K. 31), iç denetim biriminin (Bank.K. 32) bilgi, belge isteme ve denetime ilişkin yetkileri vardır. Bankanın; ana ortaklık, şubeler, yurt içi ve yurt dışı muhabirler, kredi müşterileri bilgi ve belge isteme yetkisi vardır.

1.4.1.1.7. Yabancı Bankaların Denetim Görevlileri

Kurul'dan izin almak kaydıyla Türkiye'deki şube ve ortaklıklarında denetim yapma yetkisi vardır.

1.4.1.1.8. Bağımsız Denetim Kuruluşu (Bank.K. madde 15)

- BDDK tarafından çıkarılan Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetme-

lik⁴ hükümleri uyarınca Banka yönetim kurulu ile yapacakları sözleşmeler çerçevesinde bankaları ve konsolidasyon kapsamında bulunan ortaklıkları denetleme yetkisi,

- Kurul'un görevlendirmesiyle Kurumun yıllık hesaplarını denetleyebilir.
- Fon'un yıllık hesaplarını denetleyebilir.

1.4.1.2. Denetim Görevlilerinin Görevlerini Yapmalarını Engellemek

Suçun konusu; bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin “*Görevleri*” diğer bir ifade ile görevi kapsamında yaptığı iştir. Suçun konusu oluşturan unsurları sayacak olursak denetimi yapacak olan kişinin;

- denetim görevlisi olması veya denetim yapmakla görevlendirilmiş olması,
- denetim görevi sırasında olması,
- göreviyle ilgili olması gerekir.

Suçun konusu oluşturan unsurlara topluca belirttikten sonra şimdi bu unsurlar ayrı başlıklar halinde incelemeye çalışacağız.

1.4.1.2.1. Denetim görevlisi olması veya denetim yapmakla görevlendirilmiş olması

Denetim görevlisi denilince akla ilk gelen bankalar yeminli murakıp ve yardımcıları ve müfettişler olmasının yanında kanun bazı kişilerinde denetim görevlisi olabileceğini hükme bağlamıştır. Bu kanuna göre denetim görevlisi sayılanlar şunlardır.

1.4.1.2.1.1. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeleri (Bank.K. madde 97/1, 101/7, 124/4-6)

1.4.1.2.1.2. BDDK Görevlileri (Bank.K. madde 95/6)

- yeminli murakıp ve yardımcıları
- bankacılık uzmanı ve yardımcıları,
- bilişim uzmanı ve yardımcıları,
- hukuk uzmanı ve yardımcıları.

⁴ *Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik, BDDK, RG: 31.01.2002 - 24657 (Mükerrer)*

1.4.1.2.1.3. Fon Görevlileri (Bank.K. madde 106/1-8, 106, 139)

1.4.1.2.1.4. Banka Görevlileri

- müfettişler (Bank.K. madde 32/1)
- yurt dışında kurulu bankaların denetim görevlileri (Bank.K. madde 98/3)
- iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinde çalışanlar (Bank.K. madde 32/1-2, 95/10)
- bağımsız denetim kuruluşları denetçisi (Bank.K. madde 15, 95/7, 101/5 124/2),

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu⁵ hükümlerine göre denetim yapan görevliler. BDDK ve TMSF'nin denetimi ile ilgili görev yaparlar. (Bank.K. 101/4, 124/1) uygulanır.

1.4.1.2.2. Denetim Görevi Sırasında Olması

Denetim görevlisi olmak yanında özel olarak denetim konusunda görev verilmiş olması gerekir. Örneğin yeminli murakıbın BDDK tarafından usulüne uygun şekilde görevlendirilmeden yapacağı denetim suçun konusunu oluşturmaz.

1.4.1.2.3. Göreviyle İlgili Olması

Denetim görevlisinin yapacağı iş, kanunun çizdiği yetki ve sorumluluk alanı içinde olması gerekir.

1.4.2. Suçun Faili

1.4.2.1. Yetkili Merciler ile Denetim Görevlilerince İstenen Bilgi ve Belgeleri Vermemek

Suçun faili; bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38'inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen gerçek kişi veya tüzel kişi görevlileridir. Herkes tarafından işlenebilen bir suç değildir. Su-

---

⁵ **Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu**, Kanun No: 5018, Kabul Tarihi: 10.12.2003, RG: 24.12.2003 - 25326

çun faili, bu kanun hükümlerine uygun olarak istenen bilgi ve belgeleri vermek yükümlüğü gerçek kişiler ile tüzel kişi görevlileridir. Bilgi ve belgeyi vermek birkaç kişinin imzasını gerektirdiği hallerde imzalamayan suçun failidir.

1.4.2.2. Denetim Görevlilerinin Görevlerini Yapmalarını Engellemek

Fail; bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan kişi'dir. Bu suç denetim görevlisinin istediği bilgi ve belgeyi vermemek suretiyle işlenebileceğinden bu tür bir engelleme bir önceki suç kapsamında değerlendirilecektir. Buradaki engelleme bilgi ve belge vermemeye dışında herhangi bir yolla gerçekleştirilen engellemedir. Bir önceki suçun failinden farklı olarak burada herkes bu suçun faili olabilir⁶. Özgü suç değildir.

1.4.3. Suçun Unsurları

1.4.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38'inci maddesi ve 5237 sayılı TCK'nın 2'nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelere uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.'nin "Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri" başlıklı ondördüncü kısım, "Suçlar" başlıklı ikinci bölüm 153'üncü maddesinde "Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek" suçu düzenlenmiştir.

1.4.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının suçuna Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek ilişkin madde gerekçesi;

"Madde kapsamında olan merciler ile denetim görevlilerinin hangileri olduğu konusunda yaşanabilecek tereddütleri gidermek amacıyla bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda yer alan "Bu Kanunda gösterilen yetkili merciler ile denetim görevlileri" ifadesi, "Bu Kanunla yetkilendirilen merciler ile denetim görevlileri" olarak değiştirilmiştir.

Ayrıca, faili belirten "Görevli veya ilgili mensupları" ifadesindeki "ilgili" kelimesi, failin tespitinde karışıklığa mahal vermemesi açısından metinden çıkarılmıştır.

---

⁶ SÖZÜER, s.172.

Diğer taraftan, bu Kanun kapsamındaki kuruluşların konsolide finansal raporların hazırlanmasını teminen istedikleri bilgi ve belgelerin verilmesi de müeyyideye tâbi tutulmuştur.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.⁷” olarak belirtilmiştir.

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süreci aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

“Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek

Madde 149- Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38 inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen ya da denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin görevlileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”

- Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı”nın 149’uncu, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 156’nci maddesi)

- “ya da denetim görevlilerinin görevlerine yapmalarına engel olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin görevlileri” ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

- “bin güne kadar” ibaresi alt sınır ve üst sınırların niteliğinde “beşyüz günden binbeşyüz güne kadar” ibaresiyle değiştirilmiştir.

- “Bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” ikinci fıkra olarak eklenmiştir.

5411 sayılı Bank.K.’nın “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölümün 153’üncü maddesinde “Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek” başlığı altında düzenlenmiştir. 5411 sayılı Bank.K.’nın yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçuna ilişkin madde ve bu maddeyle doğrudan ilgili diğer maddeleri aşağıya

⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (28.12.2005)

alınmıştır.

“Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek

MADDE 153.- Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38’inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşyüz günden binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Konsolide finansal raporlar

MADDE 38.- Ana ortaklık, finansal durum ve faaliyet sonuçları hakkında bir bütün olarak bilgi vermek amacıyla 37’nci maddeye istinaden Kurulca düzenlenen usûl ve esaslar çerçevesinde konsolide finansal raporlar düzenlemek zorundadır. Konsolide finansal rapor kapsamında bulunan kuruluşlar, kendilerinden konsolide finansal raporların düzenlenmesine ilişkin olarak istenecek her türlü bilgi ve belgeyi ilgili ana ortaklığa vermekle yükümlüdür.”

1.4.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.4.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçunun yaptırımını 20’nci maddede düzenlenmiştir.

“Madde 20- Bu kanun hükümlerine muhalif muamelelerde bulunan veya Maliye vekâleti yahut bankalar murakipleri tarafından bu kanuna müsteniden istenen malûmatı vermekten istinkâf veya bankalar murakiplerinin serbestçe vazife görmelerine mümanaat eden bankaların salâhiyetli memurları ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkum edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ve mevduat kabulüne mezun olanların izinleri de Maliye vekâletince kaldırılabilir.”

1.4.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçuna ilişkin cezaî yaptırım içeren hüküm yasanın 57’nci maddesinde düzenlenmiştir.

“Madde 57- Maliye ve İktisad Vekilliklerince veya yeminli murakıblarca

bu kanun hükümlerine göre istenecek malûmatı vermiyen veya yeminli murakıbların bu kanun hükümleri dairesinde vazife görmelerine mümanaat eden bankaların salâhiyetli memurları ilk defasında 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır.”

1.4.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçu yasanın 57’nci maddesinde “*mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmiyen veya ... riayet etmiyen ....vazifelerini ifalarına mümanaat eden*” ibareleriyle ve “*Ağır para ceza*” türünden yaptırıma bağlanmıştır.

“Madde 68- Kanunun 10, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65’inci maddeleri ile 15’inci maddesinin son fıkrasında yazılı mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmiyen veya bu mükellefiyet ve mecburiyetlere riayet etmiyen veya bankalar yeminli murakıpları ile 62’nci maddede yazılı hususi murakıpların vazifelerini ifalarına mümanaat eden bankaların, vazife ve alâkalarına göre, idare meclisi reisi veya âzaları veya murakıplar veya umum müdür veya umum müdür muavinleri veya idareci veya memurları veya tasfiye memurları 1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.4.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı KHK’nın 1’inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın 68’inci maddesinin dili güncellenmek ve ağır para cezasında artış yapılmak suretiyle değiştirilmiştir.

“Madde 1- 23/6/1958 günlü ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 4, 6, 14, 26, 28, 31, 38, 39, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 60, 61, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı maddeleri aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir.

Madde 68- Bu Kanunun 10, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65’inci maddeleri ile 15’inci maddesinin son fıkrasında yazılı yükümlülük ve zorunlulukları yerine getirmeyen ya da bu yükümlülük ve zorunluluklara uymayan ya da Bankalar Yeminli Murakıpları ve Muavinleri ile 62’nci maddede yazılı hususî murakıplarının görevlerini yapmalarına engel olan ya da istenilen bilgi ve belgeleri vermeyen bankaların ve diğer tüzel kişilerin Yönetim Kurulu Başkanları ya da üyeleri ile murakıpları, genel müdür, genel müdür yardımcılar, memurları, tasfiye memurları ile gerçek kişiler için görev ve ilgilerine göre 50 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunacağı gibi, bu fiilleri bankanın emin bir biçimde çalışmasını engelleyici nitelikte görülen banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışmaları yasaklanır.

Ayrıca, 10'uncu maddeye aykırı olarak izin alınmaksızın açılan veya nakledilen şubelerin mahkemece kapatılmasına karar verilir.”

1.4.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçuna ilişkin cezaî yaptırım içeren hükümlere yasanın “Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası” başlıklı 78'inci madde 1, 2 ve 4'üncü fıkralarında yer verilmiştir.

Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası

Madde 78- 1) 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 69 ve 70'inci maddelerinde yazılı hükümlere uymayan bankaların ve 50'nci maddenin 3'üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

2) Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.

4) Bankalar Yeminli Murakıpları ve Yardımcılarının görevlerini yapmalarına engel olan ya da istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen gerçek ve tüzel kişiler hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanır.

1.4.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçuna ilişkin cezaî yaptırım içeren hükümlere yasanın “Ağır para cezası ve hapis cezası” başlıklı 79'uncu madde 4, 6 ve 8'inci fıkralarında yer verilmiştir.

“Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79-4. 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49'uncu maddelere ve 50'nci maddenin 1, 2, 4, 5'nci fıkralarına, 52, 53, 54, 55, 56, 62 ve 71'inci maddeler hükümlerine uymayan Bankaların ve 50'nci maddenin 3'üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları

6. Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir yarar sağ-

landığında ağır para cezası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.

8. Bankalar Yeminli Murakıpları ve Yardımcılarının görevlerini yapmalarına engel olan ya da istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen gerçek ve tüzel kişiler hakkında da dördüncü fıkra hükmü uygulanır.”

1.4.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Yetkili merciler ile bunlara ait bilgi ve belge isteme yetkileri; “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu” başlıklı 3’üncü madde 2, 9 ve 10’uncu fıkra, “Bankaların teşkilat ve organları” başlıklı 9’uncu madde 4’üncü fıkra, “Genel kredi sınırları, iştiraklere, ortaklara ve mensuplara kredi” başlıklı 11’nci fıkra, “Hesap ve kayıt düzeni” başlıklı 13’üncü madde 1’nci fıkra a bendi, 2, 4 ve 5’inci fıkra, “Denetlemeler sonucunda alınacak tedbirler” başlıklı 14’üncü madde 3’üncü fıkra, “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu” başlıklı 15’inci madde 8’inci fıkra, “Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasının sonuçları” başlıklı 16’ıncı madde 1’inci fıkra, “Bankaların devir, birleşme ve tasfiyesi” başlıklı 18’inci madde 2’nci fıkra, “Diğer hükümler” başlıklı 20’nci madde 6’nci fıkra c bendi, 6’nci fıkra d bendinde, denetim görevlileri ve bunlara ait yetkiler ise “Bankalar yeminli murakıpları” başlıklı 5’inci madde 1, 2, 3 ve 4’üncü fıkralarında düzenlenmiştir. Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçuna ilişkin cezaî yaptırım içeren hükümlere yasanın “Adli suç ve cezalar” başlıklı 22’nci madde 5’inci fıkrasında düzenlenmiştir.

“Adli suç ve cezalar

22-5. Bu Kanunda gösterilen yetkili mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen ya da denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin görevli ve ilgilileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Bu fıkroda belirtilen cezalar 13’üncü maddenin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüğe uymayan bankaların sorumluluğu bulunan görevli ya da ilgilileri hakkında da uygulanır.”

1.4.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Yasallık ilkesine aykırı hüküm saptanamamıştır.

1.4.3.2. Maddi Unsur

1.4.3.2.1. Yetkili Merciler ile Denetim Görevlilerince İstenen Bilgi ve Belgeleri Vermemek

Bu suçun maddi unsuru; bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri “*bilgi ve belgeleri vermemektir.*” 5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun 41’inci maddesinde düzenlenen eylemler bu suçun unsurlarını oluşturmaz. Bu eylemler anılan kanun özel kanun niteliğinde olması nedeniyle burada düzenlenen suçun unsurlarını oluşturur. Suç, bilgi ve belgenin verilmeyeceğini dair yazının ulaşması, süre öngörülmüşse bu sürenin dolmasıyla, öngörülmemişse bilgi ve belgeyle ilgili ikinci talep yazısının yazılma tarihinde işlenmiş sayılacaktır.

Bilgi ve belgeleri verme yükümlülüğü icraî bir hareketle yerine getirileceğinden bu yükümlülüğü yapmamak ihmalî niteliktedir. Bu nedenle suç ihmalî bir suçtur. Bilgi ve belge istemine karşı hiçbir şey yapmamak ya da istemi yazılı olarak reddederek suç işlenebilir. Yanlış bilgi vermek bu suç kapsamında değildir⁸. Hareketi sonuca bitişik suçtur. Bilgi ve belgenin verilmesi birkaç kişinin ortak imzasını gerektirdiği durumlarda iştirak hükümleri uygulanacaktır.

Sonuç unsuru yönünden; bilgi ve belge verme yükümlülüğü yerine getirilmediğinde suç gerçekleştiğinden şekli suçtur. Ayrıca bir zarar doğmasına gerek olmadığından tehlike suçudur. Hareketi sonuca bitişik, ihmalî bir suç olduğundan bu suça teşebbüs mümkün değildir.

1.4.3.2.2. Denetim Görevlilerinin Görevlerini Yapmalarını Engellemek

Suçun maddi unsuru, bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarını engellemektir. İcraî suçtur ancak banka kapısını açmamak, elektronik ortamdaki bilgileri ulaşmak için gerekli şifreleri vermemek vs. şekilde ihmalî hareketlerle de işlenebilir. Suç denetim elemanlarının engelle karşılaştıkları an’da işlenmiş sayılır.

Engel başka suretle aşılabiliyor ve denetim görevi yerine getirilebiliyorsa suç oluşmayacaktır. Örneğin, bankanın kapısının engelleme amacıyla kilitlenmesine karşın başka bir

⁸ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.302, MAHMUTOĞLU, *Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar*, s.122, DURSUN, *Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*, s.248

kapıdan girilebiliyorsa suç oluşmayacaktır. Hareketin denetim işinin hiç ya da gereği gibi yapılmasını engelleyici nitelikte olması gerekir. Engelleme yönündeki hareketler sayılmadığı için serbest hareketli suçtur. Fail herhangi bir şekilde engelleme sonucunu doğuran hareketle suçu işleyebilir. Sonuç unsuru yönünden; bilgi ve belge verme yükümlülüğü yerine getirilmediğinde suç gerçekleştiğinden maddi suçtur. Teşebbüs mümkündür.

1.4.3.3. Hukuka Aykırılık

Maddede belirtilen niteliklere uygun bir bilgi ve belge talebi ya da denetim işi var ve kasten bilgi ve belge verilmemiş ya da denetim işi engellenmişse hukuka aykırılık gerçekleşmiştir. Hukuka uygunluk nedenleri kapsamında, kişi kendisinden istenen bilgi ya da belgenin kendisi ya da yakınları hakkında ayrı bir suç oluşturması durumunda vermezse suç oluşmayacaktır⁹. Vermeme davranışı Anayasa'nın 38.maddesine dayandığından hukuka uygun olacaktır. Diğer hukuka uygunluk nedeni bu kanunun 96 madde ikinci fıkrasında ve 123'üncü maddelerde düzenlenmiştir. Buna göre *"Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler, Devletin güvenliği ve temel dış yararlarına karşı ağır sonuçlar doğuracak hâller ile meslek sırrı, aile hayatının gizliliği ve savunma hakkına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla"* denilmek suretiyle bilgi ve belge vermemenin suç oluşturmayacağı halleri saymıştır.

Yetkili merciin emrini yerine getirme hukuka uygunluk nedenleri koşulları oluştuğunda kamu kurum ve kuruluşları görevlileri açısından uygulama alanı bulabilecektir. İstenen bilgi ve belge verilmemesinin ardından belgeyi isteyen isteminden vazgeçmesi hukuka uygunluk nedenlerinde rıza kapsamında değerlendirilebilir. Meşru savunma ve zorunluluk halinin bu suç bakımından uygulama alanı yoktur.

1.4.3.4. Manevi Unsur

Maddenin her iki fıkrasındaki suç, kastla işlenebilen suçtur¹⁰. Suçun oluşumu için genel kast yeterlidir. Amaç ve saikin sonuca etkisi yoktur¹¹. Birinci fıkarda yazılı suçun manevi unsurunun oluşumu için kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeleri, kasten vermemek gereklidir. Bilgi ve belgeler, failin kendisine

⁹ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.302

¹⁰ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.303

¹¹ PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.462, PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s.1226, HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.603

tevdii edilen hukuken ve fiilen ulaşılması mümkün nitelikte olmalıdır¹². İstenen belgenin hiç mevcut olmaması ya da istenilen kişide bulunmaması halinde, ceza sorumluluğu söz konusu olmayacaktır¹³. Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevli olduklarını bildiği halde¹⁴ görevlerini yapmalarına kasten engel olma durumu ikinci fıkrada yazılı suçun manevi unsuru oluşturur.

Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler, bu suç açısından da geçerlidir. Hata sonucu istenilen bilgi ve belgeler yerine bunların dışındaki bir bilgi ve belgenin verilmesi durumunda kastın unsuru gerçekleşmemiştir. Aynı şekilde cebir veya tehdit nedeniyle bilgi ve belgenin verilmemesi ve sıfatını bilmediği için denetim görevlilerinin görevlerini yapmasını engelleme halinde¹⁵ kast yoktur.

1.4.4. Ceza

1.4.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek suçu birinci fıkrada düzenlenmiştir. Öngörülen yaptırım ise 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve adli para cezasıdır. Adli para cezası için tasarıda yer alan “*bin güne kadar*” ibaresi Meclis görüşmelerinde alt ve üst sınır niteliğinde “*beşyüz günden binbeşyüz güne kadar*” ibaresiyle değiştirilerek kabul edilmiştir. Yetkili denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olma suçunun cezası ikinci fıkrada iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür.

“Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek

MADDE 153.- Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38’inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşyüz günden binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır..”

¹² TAŞDELEN, . s.641

¹³ Eralp ÖZGEN, **Bankalar Yasası'nda Yer Alan Adli Suç ve Cezalar**, Bankacılar Dergisi, Sayı 39, 2001, s.47.

¹⁴ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.303

¹⁵ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.303

Diğer yasalarda benzer eylemlere ilişkin yaptırımlar,

-Sigorta Murakabe Kanunu'nun 53'üncü maddesinin birinci fıkrasında para cezası ikinci fıkrasında 1 aydan 1 seneye kadar hapis cezası,

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun¹⁶ 68'inci maddesi uyarınca 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası

olarak düzenlenmiştir. Anılan hükümler madde hükmüyle paralellik taşımaktadır.

1.4.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçuna ilişkin yaptırım olarak; 2243, 2999, 7129 sayılı yasalar ile 28 sayılı KHK'de para cezası, 70 sayılı KHK ile para cezasının yanında 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 3182 sayılı yasada ise hapis cezası yaptırım olmaktan çıkarılmış yaptırım olarak para cezası bırakılmıştır. 4389 sayılı yasa hem para hemde bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasını birlikte düzenlemiştir.

1.4.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

“Madde 20- ... yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkûm edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ....”

1.4.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 57- ...ilk defasında 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır.”

1.4.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçu yasanın 57'nci maddesinde “mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmiyen veya ... riayet etmiyen ....vazifelerini ifalarına mümanaat eden” ibareleriyle ve “Ağır para ceza” türünden yaptırıma bağlanmıştır.

---

¹⁶ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, Kanun No: 1211, Kabul Tarihi: 14/1/1970, RG: 26/1/1970-13409

“Madde 68- ... 1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.4.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı KHK’nın 1’inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın 68’inci maddesinin dili güncellenmek ve ağır para cezasında artış yapılmak suretiyle değiştirilmiştir.

“Madde 68- ... 50 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezası ... banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışmaları yasaklanır. ... şubelerin mahkemece kapatılmasına karar verilir.”

1.4.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Madde 78- 1) ... 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.
2) ... yarar sağlamayı ... ya da yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.4.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 79- 6. ... yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da ... bir yarar sağlandığında ağır para cezası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir....”

1.4.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

“Adli suç ve cezalar

22-5. ... bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. ....”

1.5. BELGELERİN SAKLANMASI YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRI DAVRANMA SUÇU

Kanunun amacı yönünden bakıldığında, belge ve yazışmaları saklamama suçu, finansal piyasalarda güven ve tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına hizmet etmektedir. Banka denetimi belgeler üzerinde yapılacağından, belgelerin saklanması ilişkin yükümlülük önemli işleve sahiptir. Bu suç düzenlemesi denetimin yapılması sağlamak ve kolaylaştırmak yönü dışında bankayla ilişki içerisine girenler açısından bir güvence sağla-

maktadır¹⁷. Banka ile kişiler arasında yapılan işlemlerde doğacak bir uyuşmazlık durumunda belgeler ve yazılar ispat aracı olacaktır. Kişilerin belgeleri 10 yıl gibi uzun süre saklamaları kolay kolay mümkün olmadığından bu külfet bankalara getirilmiştir. Bankalar bu iş için personel çalıştırmak, arşivlik bina temin etme, elektronik ortamda saklama için büyük paralar gerektiren yatırımlar yapmak, sistem kurmak gibi işlemler yapmak zorundadır.

1.5.1. Suçun Konusu

Suçun konusu bankaların aldıkları yazılar, bankaların faaliyetleriyle ilgili belgeler ve bankaların yazdıkları yazılar bu kapsamdaki belge ve yazışmalardır¹⁸.

1.5.1.1. Alınan Yazılar

Resmi veya özel, yazılı her türlü belge, ilam, mektup, telgraf, elektronik posta mesajları, tebligatlar ve benzeri diğer yazılar bu kapsama girer.

1.5.1.2. Faaliyetleri ile İlgili Belgeler

Sözleşmeler, protokoller, taahhütnameler, senetler, tutanaklar, beyannameler, ibranameler, teklifnameler, temliknameler, akreditif mektupları, havale mektupları, sigorta poliçeler, kararlar, tahsil, ödeme, teslim emirleri, makbuzlar, bordrolar ve benzerleridir. Senet, sözleşme gibi belirli bir hakkın ispatına yarayan belgelerin asıllarının veya kopyalarının gelen ve giden evrak arasında değil ilgili işlem dosyasında saklanacaktır¹⁹.

1.5.1.3. Bankaların Yazdıkları Yazılar

Bankaların doğrudan ya da karşılık olarak yazdıkları yazılar ile bunun dışındaki bankalar tarafından düzenlenen herhangi bir belge de olabilir.

1.5.2. Suçun Faili

Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suçu özgü suçtur. Saklama yükümlülüğünü yerine getirmekle ilgili çeşitli kademelerde sorumlu olan banka görevlileri dışındaki kişiler bu suçun faili olamazlar. Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suçunun faili; alınan yazılar ve faaliyetler ile ilgili belgelerin asılları veya bunun

¹⁷ BATTAL, **Bankalar Kanunu Şerhi**, s.142.

¹⁸ SÖZÜER, s.173.

¹⁹ TAŞDELEN, s.332, ALTAN, s.120,464

mümkün olmadığı hâllerde sıhhatlerinden şüpheye mahal vermeyecek kopyaları ve yazılan yazıların makine ile alınmış, tarih ve numara sırası verilerek düzenlenecek suretleri, usulleri çerçevesinde banka nezdinde on yıl süreyle saklama yükümlülüğünü yerine getirmekle sorumlu kişi veya kişilerdir²⁰.

Saklamamadan doğan sorumluluk sadece bu iş için görevlendirilenlere değil, aynı zamanda yönetim kurulu üyelerine veya bu konudan sorumlu diğer yönetimde görevli ve yetkili kimseler aittir. Bunlar, kusuru memur ve müstahdemlerine yükleyerek bu mesuliyetten kurtulamazlar (TTK madde 67/2). Yönetim kurulu ve diğer üst düzey görevlilerin sorumluluğu saklama yükümlülüğü gerekli sistemi oluşturup ve işleyişi denetlemektir. Bu görevlerini yerine getirdikten sonra saklama yükümlülüğüyle görevli olanların eylemlerinden sorumlu olmayacaklardır²¹.

1.5.3. Suçun Unsurları

1.5.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38'inci maddesi ve 5237 sayılı TCK'nın 2'nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.'nin *"Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri"* başlıklı ondördüncü kısım, *"Suçlar"* başlıklı ikinci bölüm 154'inci maddesinde *"Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak"* suçu düzenlenmiştir.

1.5.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suçuna ilişkin madde gerekçesi;

"Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22'nci maddesinin (5) numaralı fıkrasında son cümle olarak düzenlenmiş olan suç, bu Kanunda ayrı madde olarak düzenlenmiştir.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.²²" olarak belirtilmiştir.

²⁰ SÖZÜER, s.173., PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s.1226, HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.603, PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.462, TAŞDELEN, s.645.

²¹ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.216.

²² <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (03.01.2006)

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süreci aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

“Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak

Madde 150- Bu Kanunun 42 nci maddesinde belirtilen belgelerin saklanması yükümlülüğüne uymayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.”

- Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı”nın 150’nci, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 157’nci maddesi)

- “bin güne kadar” ibaresi “beşyüz günden binbeşyüz güne kadar” olarak değiştirilerek 5411 sayılı Bank.K.’nin “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölümün 154’üncü maddesinde “Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak” başlığı altında düzenlenmiştir. 5411 sayılı Bank.K.’nin belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suçuna ilişkin madde ve bu maddeyle doğrudan ilgili diğer maddeleri aşağıya alınmıştır.

“Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak

MADDE 154.- Bu Kanunun 42’nci maddesinde belirtilen belgelerin saklanması yükümlülüğüne uymayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşyüz günden binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Belgelerin saklanması

MADDE 42.- Alınan yazılar ve faaliyetler ile ilgili belgelerin asılları veya bunun mümkün olmadığı hâllerde sıhhatlerinden şüpheye mahal vermeyecek kopyaları ve yazılan yazıların makine ile alınmış, tarih ve numara sırası verilerek düzenlenecek suretleri, usûlleri çerçevesinde ilgili banka nezdinde on yıl süreyle saklanır. Bu belgelerin mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda saklanmaları mümkündür. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.”

Maddede öngörülen 1 yıldan 3 yıla kadar para cezasının aksine, suç konusu oluşturulan benzer eylemler; TTK’nın 67’nci maddesinin üçüncü fıkrasında, defterleri tutma yükümlüğünü hiç veya kanuna uygun şekilde yerine getirmeme, defterlerin kısmen veya tamamen mevcut olmaması yahut kanuna uygun surette tutulmaması veyahut saklanması mecburi olan defter ve kağıtların gereği gibi saklanmaması durumunda para cezası yaptırımı öngörmüştür.

Vergi Usul Kanunu²³ ise defter ve belgelerin usulüne uygun tutulması ve saklanmaması durumunda özel usulsüzlük cezası kabul ederek para cezası yaptırımına bağlamıştır.

1.5.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.5.3.1.2.1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suç ve yaptırıma yer verilmemiştir.

1.5.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suç ve yaptırıma yer verilmemiştir.

1.5.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Belge ve yazışmaları saklanmasına ilişkin yükümlülük yasanın “*Mektup ve vesikaların muhafazası*” başlıklı 55’inci madde belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçu ise bu madde hükmüne yollama yapılarak 68’inci maddesinde düzenlenmiştir.

“Mektup ve vesikaların muhafazası

Madde 55- Bankalar, aldıkları mektuplarla faaliyetleri ile ilgili vesikaların asıllarını veya mümkün olmadığı ahvalde sıhhatlerinden şüpheyi davet etmiyecek birer suretlerini usulleri dairesinde muntazam bir şekilde muhafaza etmeye ve yazdıkları mektupları makine ile alınmış birer suretlerini tarih ve numara sırası ile tertipederek, yıl sonunda ciltlettirip saklamaya mecburdurlar.”

1.5.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı Kararnamenin 1’inci maddesiyle getirilen değişiklikler arasında Belge ve yazışmaları saklanmasına ilişkin yükümlülük ile yükümlülüğüne aykırı davranma suçuna ilişkin maddeler yer almamaktadır.

1.5.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Belge ve yazışmaları saklanmasına ilişkin yükümlülük yasanın “*Belgelerin sak-*

---

²³ **Vergi Usul Kanunu**, Kanun No:213, Kabul Tarihi:4.1.1961. RG:10.1.1961/10703, RG: 11.1.1961/10704 RG:12.1.1961/10705.

lanması” başlıklı 53’üncü madde, belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçu ise bu madde hükmüne yollama yapılarak “Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası” başlıklı 78’uncu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenmiştir.

“Belgelerin Saklanması

Madde 53- Bankalar aldıkları yazılarla faaliyetleri ile ilgili belgelerin asıllarını veya mümkün olmadığı hallerde sıhhatlerinden şüpheyi davet etmeyecek kopyalarını ve yazdıkları yazıların makine ile alınmış suretlerini tarih ve numara sırası ile düzenliyerek usulleri dairesinde saklamak zorundadırlar. Bunların Maliye Bakanlığınca tesbit olunacak esas ve şartlar dairesinde mikrofilm şeklinde de saklanmaları mümkündür.

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası

Madde 78- 1) 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 69 ve 70’inci maddelerinde yazılı hükümlere uymayan bankaların ve 50’nci maddenin 3’üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

2) Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.5.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Belge ve yazışmaları saklanmasına ilişkin yükümlülük yasanın “Belgelerin saklanması” başlıklı 53’üncü madde, belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçu ise bu madde hükmüne yollama yapılarak “Ağır para cezası ve hapis cezası” başlıklı 79’uncu maddesinde düzenlenmiştir.

“Belgelerin saklanması

Madde 53- Bankalar aldıkları yazılarla faaliyetleri ile ilgili belgelerin asıllarını veya mümkün olmadığı hallerde sıhhatlerinden şüpheyi davet etmeyecek kopyalarını ve yazdıkları yazıların makine ile alınmış suretlerini tarih ve numara sırası ile düzenleyerek usulleri dairesinde saklamak zorundadırlar. Bunların Müsteşarlıkça tespit olunacak esas ve şartlar dairesinde mikrofilm şeklinde de saklanmaları mümkündür.

Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79- 4. 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49’uncu maddelere ve 50’nci maddenin 1, 2, 4, 5’nci fıkralarına, 52, 53, 54, 55, 56, 62 ve 71’inci maddeler hükümlerine uymayan Bankaların ve 50’nci maddenin 3’üncü fıkrası

hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla birlikte 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”

1.5.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Belge ve yazışmaları saklanmasına ilişkin yükümlülük yasanın “*Hesap ve kayıt düzeni*” başlıklı 13’üncü madde 5’inci fıkra, belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçu ise bu madde hükmüne yollama yapılarak “*Adli suç ve cezalar*” başlıklı 22’nci maddenin 5’inci fıkrasında düzenlenmiştir.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22 – 5. *Bu Kanunda gösterilen yetkili mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen ya da denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan gerçek kişilerle tüzelkişilerin görevli ve ilgilileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Bu fıkra da belirtilen cezalar 13’üncü maddenin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüğe uymayan bankaların sorumluluğu bulunan görevli ya da ilgilileri hakkında da uygulanır.*

Hesap ve kayıt düzeni

13-5. *Bankalar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, aldıkları yazılarla faaliyetleri ile ilgili belgelerin asıllarını veya mümkün olmadığı hallerde sıhhatlerinden şüpheyi davet etmeyecek kopyalarını ve yazdıkları yazıların makine ile alınmış suretlerini tarih ve numara sırası ile düzenleyerek usulleri dairesinde saklamak zorundadırlar. Bu belgelerin Kurulca tespit olunacak usûl ve esaslar çerçevesinde mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda saklanmaları mümkündür. Bankaların yönetim kurulu kararları ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye’deki şubelerinin müdürler kurulu kararları, aralarında açıklık bırakılmamak ve satır aralarında çıkıntı olmamak şartıyla, tarih ve numara sırasıyla 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun defterlerle ilgili hükümleri gereğince onaylanmış müteselsil sayfa numaralı ayrı birer deftere metnin doğruluğundan hiçbir şekilde şüpheyi davet etmeyecek şekilde günü gününe kaydedilir ve her kararın altı üyeler tarafından imza olunur. İş hacimleri büyük olan bankalarda Kurumun izni ile ve yılsonlarında ciltlettirilmeleri kaydıyla karar defterleri yerine yaprakları noterce tasdikli ve müteselsil sıra numaralı ayrı kalamoza kullanılabilir.”*

1.5.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Hiç ve gereği gibi saklamama durumunun, aynı suç kapsamı içerisinde değerlendirilmesi doğru olmamıştır. Hiç yapmamada, kurallara uymama yönündeki irade baştan ortaya

konmuştur. Gereği gibi saklamamada ise ilgililerin kurallara uyma yönünde bir iradesi vardır ve saklama yönünde kurum içerisinde belirli bir personel, kaynak, bina ve araç gereçler ayrılacak bunun yanında elektronik ve dijital ortamda bu işi yapacaksa ciddi tutarlarda maddi kaynak ayıracaktır. 10 yıllık saklama süresi dikkate alındığında bu yapılanlarda meydana gelecek bir aksama gereği gibi saklamama sayılacak ve baştan bu konuda hiçbir adım atmayan faille aynı suçu işlemiş kabul edilerek aynı yatırımla karşı karşıya kalacaktır. TCK'nın 208'inci maddesinde “*Özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek*” suçu düzenlenmiştir. Bu suç için karşılık gelen yaptırım saklama yükümlülüğünün ihlaliyle aynı yani bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıdır.

Kurallara uyma konusunda irade ortaya koyan, para ve emek harcayan ve yıllarca bunu sürdüren kişi ile bu konuda hiçbir şey yapmayan kişinin eylemlerine karşılık aynı cezayı vermek suç ve ceza siyaseti ile eşitlik, adalet ve hakkaniyet ilkelerini açıkça zedeler niteliktedir. Başta belirttiğimiz üzere saklamama yükümlülüğüne ilişkin madde eylemler arasında hiç ve gereği saklamama yönünden bir ayırım yaparak hiç saklamamayı adli ceza yaptırımını diğerini ise idarî ceza yaptırımına bağlaması daha doğru olacaktır.

1.5.3.2. Maddi Unsur

Suçun maddi unsuru, Kanunun 42'nci maddesinde belirtilen belgelerin saklanması yükümlülüğüne uyulmamasıdır. Yazışma ve belgelerin hiç veya maddede belirtilen usule uygun saklanmaması bu suçu oluşturacaktır. Madde de saklama şekli alınan yazılar ve faaliyetler ile ilgili belgelerin asılları veya bunun mümkün olmadığı hâllerde sıhhatlerinden şüpheye mahal vermeyecek kopyaları²⁴ ve yazılan yazıların makine ile alınmış, tarih ve numara sırası verilerek düzenlenecek suretleri veya bu belgelerin mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda usulleri çerçevesinde ilgili banka nezdinde on yıl süreyle saklanması olarak belirtilmiştir. Suçun maddi unsuru açısından önemli bir noktada 4389 sy. Kanundan farklı olarak saklamada 10 yıllık süre getirilmesidir. Buna aykırı saklamalar, suç teşkil eder²⁵.

Saklama konusundaki yükümlülük icraî bir hareketle yerine getirileceğinden bu yükümlülüğü yapmamak ihmalî niteliktedir. Bu nedenle suç ihmalî bir suçtur. Hareketi so-

²⁴ Bu düzenleme Bankalar Kanunu açısından, Mahkemelerde buna dayanarak, senetle ispat kuralları çerçevesinde her durumda belgelerin aslı yerine kopyasını ibraz etmek mümkün olmayacaktır. (Mine Erturgut, **Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-belge ve E-imza**, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2003. s.74)

²⁵ SÖZÜER, s.173.

nuca bitişik suçtur. Saklama yükümlüğünü yerine getirmek birkaç kişinin, örneğin yönetim kurulun bu konuda gerekli önlemleri almak hususunda karar almaması durumunda iştirak hükümleri uygulanacaktır. Suç belge ve yazışmanın tamamlandığı veya bunların yok edildiği tarihte işlenmiş sayılır. Bu sebeple belge veya yazışma hiç saklanmamışsa, saklanma yükümlülüğünün başladığı tarihte, saklanmış olup ta on yıllık muhafaza müddeti dolmadan imha edilmişse imha tarihinde suç işlenmiş olur²⁶.

Sonuç unsuru yönünden; saklama yükümlülüğü yerine getirilmediğinde suç gerçekleştiğinden, şekli suçtur. Ayrıca bir zarar doğmasına gerek olmadığından tehlike suçudur. Hareketi sonuca bitişik, ihmalî bir suç olduğundan, bu suça teşebbüs mümkün değildir. Elektronik ortamda saklama yapılırken, saklama yükümlülüğü ile görevli olanlar tarafından bilişim sisteminin veya sistemindeki verilerin bozulması, yok edilmesi, değiştirilmesi veya erişilmez duruma getirilmesi halinde fikri içtima kuralları uygulanacaktır. Eylem, sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçunun birinci fıkra kapsamında ise bu suça göre yok eğer ikinci fıkra kapsamında kalırsa belgeleri saklama yükümlülüğüne aykırı davranmak suçundan ceza verilecektir.

1.5.3.3. Hukuka Aykırılık

Alınan yazılar ve faaliyetler ile ilgili belgelerin usul ve esaslara uygun şekilde saklanmama eylemi, hukuka aykırıdır. Maddede asıllarını saklama yükümlülüğünün yerine getirmenin mümkün olmadığı hallerde getirilen diğer saklama yöntemlerinin özel hukuka uygunluk sebebi olduğu ileri sürülmüştür²⁷. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Çünkü hukuka uygunluk sebepleri suçun maddi unsuru olan eylemlere ilişkin olup bu eylemleri hukuka uygun hale getirir. Bu suçta hukuka uygun eylem **“Yapma”** yönünde icraî, hukuka aykırı eylem ise **“Yapmama”** yönünde ihmalî bir davranıştır. Oysa maddede sayılan saklama yöntemleri yapma yönündeki saklama yükümlülüğünün nasıl yerine getirileceğine ilişkindir, yapmama yönündeki suçun maddi unsuruna ilişkin değildir. Suçun maddi unsuru ise saklama yükümlülüğünü yerine getirilmemesi yönünde ihmalî davranıştır.

Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta, diğer kanunların özel saklama yöntemi getirmesi durumunda bunun hukuka uygunluk nedeni oluşturup oluşturmayacağına ilişkindir. Bir kanun kendi kapsamı açısından özel saklama yöntemleri getirmişse (Örneğin VUK

²⁶ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.218.

²⁷ DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.268.

vergi toplama yönünden kendi hükümlerinin uygulanması kapsamında) bu yöntemler ilgili kanunun uygulaması bakımından geçerli olacaktır. Bu suç açısından hukuka uygunluk sebebi kabul edilmeyecektir. Özel kanun kendi kapsamı için değil de genel bir saklama yöntemi getirmişse özel – genel kanun ilkesi gereğince hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacaktır. Ancak özel kanun bu kanuna atıfta bulunarak saklama yükümlülüğüne ilişkin bu kanunda bulunmayan bir hüküm getirirse hukuka uygunluk sebebi sayılacaktır.

Diğer bir hukuka uygunluk nedeni olan yetkili merciin emrini yerine getirme bakımından çalışanlarına üstleri tarafından, saklamama yönündeki emirleri yerine getirmeleri durumunda hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanamazlar. Genel hükümler kısmında belirtildiği üzere bu hukuka uygunluk sebebi kamu hukuku ilişkisi içerisinde geçerlilik bulur. Saklama görevlilerine üstleri tarafından verilen emirler bilme ve istemeden oluşan kast unsuru ortadan kaldırılabileceğinden suçun manevi unsuru yani kasıt yokluğu nedeniyle suç oluşmayacaktır. Diğer hukuka uygunluk sebeplerinden meşru savunma, zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası bu suç bakımından uygulama alanı yoktur.

1.5.3.4. Manevi Unsur

Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçu icraî ve ihmalî hareketlerle de işlenebilir. İhmali hareketlerle işlenbilmesine karşın yasada taksire ilişkin bir ifade yer almadığından taksirle işlenemez. Failin görevi itibarıyla saklama yükümlülüğünü yerine getirmemeyi istemesi durumunda kastın varlığı şüphesizdir²⁸. Suçun manevi unsuru kasttır²⁹, genel kast yeterlidir.

Fail; saklanması gereken yazı ve belgeleri Kurul'un belirlediği usul ve esaslar ve yasada belirtilen yöntemlere uygun şekilde, on yıllık süre saklama yükümlülüğünü yerine getirmemeyi istemeli ve buna göre davranmalıdır. Belge veya yazışma hiç saklanmamışsa, saklama yükümlülüğünün başladığı tarihte ya da saklanmasına karşın on yıllık saklama süresi dolmadan imha edilmişse imha tarihinde suç işlenmiş olur³⁰. Saklanması gereken defter ve belgeler, yangın, su baskını, yer sarsıntısı gibi bir afet sebebiyle ziyaa uğraması ya da çalın-

²⁸ Sahir ERMAN, Çetin ÖZEK, **Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 202-281)**, Işık Matbaacılık, İstanbul 1992, s.164

²⁹ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku Cilt V**, s. 253., PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.463, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s. 1227, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.604

³⁰ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.218

ması durumunda kast yoktur. Kaybolmada beklenen önlemlerin alınmış olması³¹ ve herhangi bir ihmal olmaması durumunda kast unsuru gerçekleşmemiştir³². Bu suça ilişkin ağırlaştırıcı ya da hafifletici hal düzenlenmediğinden bu yöndeki hata hükümleri uygulanmayacaktır.

Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler, bu suç açısından da geçerlidir. Madde uyarınca uygulamaya ilişkin usûl ve esaslar Kurul tarafından belirlenecektir. Banka yönetimi de belirlenen bu esaslara göre saklanması gereken belgeleri, saklanma yöntemleri ve bu konuda görevli olanları belirleyerek uygulamaya geçirecektir. Dolayısıyla saklama işi bir kişinin yapacağı iş olmayıp personel, araç gereç, örgüt yapısına sahip banka bünyesinde gerçekleştirilecektir. Bu durumda bir hukuki ve maddi hata yapılması oldukça zordur. Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit konusunda ise personelin işten çıkarılacağı tehdidi altında geri alma hakkını engellemeleri durumunda ise genel olarak kusurun ortadan kalktığı söylene-
mez. Failin kusurlu olup olmadığı somut olayın durumuna göre belirlenecektir.

1.5.4. CEZA

1.5.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak eylemine karşılık yaptırım olarak bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adlî para cezası düzenlenmiştir. Yasa tasarısında adlî para cezası için öngörülen “*bin güne kadar*” ibaresi alt ve üst sınır niteliğinde “*beşyüz günden binbeşyüz güne kadar*” ibaresiyle değiştirilerek kabul edilmiştir.

“Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak

MADDE 154.- ... bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşyüz günden binbeşyüz güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.”

Saklama yükümlüğü yerine getirilmemesi eylemine bu kanunda öngörülen 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve para cezası gibi ağır yaptırıma karşın TTK ve VUK’da para cezası yaptırımı öngörmüştür.

---

³¹ SAKA, s.293.

³² POROY/YASAMAN, *Ticari İşletme Hukuku*, s.179.

1.5.4.1.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.5.4.1.2.1. 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.5.4.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.5.4.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 68- Kanunun 10, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65’inci maddeleri ile 15’inci maddenin son fıkrasında yazılı mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmiyen veya bu mükellefiyet ve mecburiyetlere riayet etmiyen veya bankalar yeminli murakıpları ile 62’nci maddede yazılı hususi murakıpların vazifelerini ifalarına mümanaat eden bankaların, vazife ve alâkalarına göre, idare meclisi reisi veya âzaları veya murakıplar veya umum müdür veya umum müdür muavinleri veya idareci veya memurları veya tasfiye memurları **1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler”**

1.5.4.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı Kararnamenin 1’inci maddesiyle getirilen değişiklikler arasında belge ve yazışmaları saklanması ilişkin yükümlülük ile yükümlülüğüne aykırı davranma suçuna ilişkin maddeler yer almamaktadır.

1.5.4.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası

Madde 78- 1) 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 69 ve 70’inci maddelerinde yazılı hükümlere uymayan bankaların ve 50’nci maddenin 3’üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre **500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.**

2) Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere **yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da** bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir **yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı** olarak hükmedilir.”

1.5.4.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

“Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79- .... 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla birlikte 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”

1.5.4.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 22 – 5. ...bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Bu fıkra da belirtilen cezalar 13’üncü maddenin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüğe uymayan bankaların sorumluluğu bulunan görevli ya da ilgilileri hakkında da uygulanır.”

Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suçunun yaptırımı; 2243, 2999 ve 7129 sayılı yasalarda para cezası, 28 sayılı KHK’de yaptırımsız, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada para cezası ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 4389 sayılı yasa para cezası ile 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası birlikte düzenlenmiştir. 5411 sayılı Kanun ise 4389 sy. Kanundaki hapis cezası miktarını aynen almıştır. Gerek 4389 gerekse 5411 sy. yasalarda örneğin alt sınırın % 100 arttırılarak 6 aydan 1 yıla çıkarılma gerekçesi belirtilmemiştir.

1.6. GERÇEĞE AYKIRI BEYANDA BULUNMA SUÇU

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçu adı altında düzenlenen bu suç, içeriği itibarıyla belgede sahtecilik suçudur. Başlıkta yer alan beyanda bulunma ifadesinden sözlü olarak yapılan açıklamalar anlaşılıyorsa da madde içeriğinden beyanın belge üzerinde yapılması zorunluluğu bulunduğundan başlık içeriği tam olarak yansıtmamaktadır³³. Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu içerisinde suçun birinin gerçekleşmesinden sonra diğerinin gerçekleştiği iki ayrı suçtan oluşur. İlk suç sahte belge imzalamaktır. İkinci suç ise sahte belgeyi kanunda öngörülen koşullar altında belli yerlere vermek ya da yayılmaktır. Birinci suç gerçekleşmeden ikinci suçun gerçekleşmesi mümkün değildir.

İki suçun izlediği süreç özel belgede sahtecilik suçunun düzenleme ve kullanma aşamalarını benzetmektedir. Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu ile özel belgede sahtecilik suçlarının ayrıldığı yönler ise gerçeğe aykırı beyanda bulunmada; kullanma suç olarak düzenlenmemiştir, imzalama başlı başına suç değildir, kullanma koşuluna bağlıdır. İnceleme-

---

³³ SÖZÜER, s.173.

miz sırasında ortaya çıktığı üzere ikinci suça ceza verilmemesi karışıklığa yol açmaktadır.

1.6.1. Suçun Konusu

Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu bünyesindeki kısaca sahte belge imzalama ve sahte belgeyi kullanma olarak adlandırabileceğimiz iki suçunda konusu ortaktır, aynı belgedir. Buna göre suçun “*kanun kapsamındaki kuruluşların, bu kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verilmiş veya yayınlanmış gerçeğe aykırı “belge”-dir³⁴.*”

5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun;

- 36’ncı maddesi kapsamında harcama belgesi³⁵, nakit ödeme belgesi³⁶ ya da alacak belgesi³⁷,

- 37’nci madde kapsamında banka kartı³⁸, kredi kartı³⁹ ile kredi kartı veya üye işyeri sözleşmesi veya eki belgeler,

- 41’inci madde kapsamında istenen bilgi ve belgeler bu suçun konusu dışındadır.

Bu kanunun 135’inci maddesinde “*banka tarafından yetkili mercilere beyan edilen sigortaya tâbi mevduat ve katılım fonu tutarına*” ilişkin belgeler bakımından özel hükümlere yer verilmiştir. Maddeyle bu kanunun 161’inci maddede öngörülen “*fikri içtima*” yerine “*gerçek içtima*” kurallarının uygulanması kabul edilmiştir. Bahse konu belge, zimmet, dolandırıcılık sahtecilik, işlemlerin kayıtdışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme veya bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçlarını oluş-

³⁴ 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (6) numaralı fıkrasında diğer resmi dairelere hitaben düzenlenen belgelerde suç kapsamına alınmıştır.

³⁵ **Harcama belgesi:** Banka kartı veya kredi kartı ile yapılan işlemler ile ilgili olarak üye işyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin işlemde doğan borcu ile diğer bilgileri gösteren ve kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgedir.

³⁶ **Nakit ödeme belgesi:** Bankalarca veya yetkili üye işyerlerince banka kartı veya kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenerek, makart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgedir.

³⁷ **Alacak belgesi:** Banka kartı veya kredi kartı kullanılarak alınmış olan malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde kart hamilinin hesabına alacak kaydedilmek üzere üye işyeri tarafından düzenlenen belgedir.

³⁸ **Banka kartı:** Mevduat hesabı veya özel cari hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kart’tır.

³⁹ **Kredi kartı:** Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını ifade eder.

turması durumunda ayrıca bu suçlardan da ceza verilecektir⁴⁰. Belge, “evrak” kelimesi karşılığında kullanılmakta olup, yazılı kâğıt anlamına gelmektedir⁴¹. Ancak kanunun 42’nci maddesi, 95’inci maddenin sekizinci fıkrası ile 96’nci maddenin ikinci fıkrasında belgelerin mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda bulundurulabileceği belirtildiğinden, belgeyi imzalanabilirliği koşuluyla geniş olarak yorumlamak gerekir⁴². Ayrıca, cetvel, rapor, defter, karne ve bilanço belge kapsamındadır.

Suçun maddi unsuru vermek veya yayımlamak olduğundan, suç konusu olma bakımından verme eyleminde suç konusu belgenin kanunda belirtilen yerlere verilmesi gerekir. Suçun konusunun oluşumu bakımından yayımlanmada, belli bir yere verilme koşulu yoktur. Diğer koşullar ortaktır. Bu nedenle aşağıdaki incelememizi suçun maddi unsuru olan verme eylemine göre yapacağız. Suç konusu olarak iki tür belge öngörülmüştür. Birincisi asıl belge, diğeri ise bu belgenin düzenlenmesine dayanak oluşturan her türlü belgedir.

1.6.1.1. Asıl Belge

Asıl belge doğrudan düzenlenebileceği gibi bir başka belge ya da belgelere dayanarak da düzenlenebilir. Dayanak belgenin tek başına gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmesi bu madde açısından suç oluşturmayaacağından suç asıl belgenin düzenlenmesiyle oluşacağından dolayı incelememiz asıl belgenin koşulları yönünden yapılacaktır. Suçun konusu olan asıl belge herhangi bir belge değildir. Belgenin bu suç konusu belge sayılabilmesi için bazı koşullar sayılmıştır.

1.6.1.1.1. İmzalanmış Olması

İmzalanmayan ya da imzalanabilir olmayan belgeler bu suçun konusunu oluşturmaz. İmza türü belgenin niteliğine göre değişebilir. Elektronik İmza Kanunu⁴³ hükümleri uyarınca elektronik imza hukuken geçerli bir imza türü olduğundan, dijital ortamlarda verilen belgeler elektronik imza ile imzalanmışsa suç konusu olabilecektir.

⁴⁰ Sahte bir belgenin ikiden fazla suç oluşturma durumunda, tek sonuçlu bir eyleme birden fazla ceza hükmü uygulanması gibi ceza sistemimizde olmayan bir yol getirilmiştir.

⁴¹ Kâğıt üzerindeki yazının, anlaşılabilir bir içeriğe sahip olması, bir irade beyanını ihtiva etmesi, içeriğinin hukukî bir sonuç doğurmaya elverişli olması ve belli bir kişiye veya kişilere izafe edilebilir olması gerekir.

⁴² 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 3 üncü madde (d) bendinde belgenin geniş kapsamlı bir tanımını yapmıştır. (**Belge:** Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını.)

⁴³ **Elektronik İmza Kanunu**, Kanun No: 5070, Kabul Tarihi: 15.1.2004, RG: 23.1.2004 – 25355.

1.6.1.1.2. Bank.K. Kapsamındaki Kuruluşlar Tarafından Verilmesi veya Yayımlanması

Bu kanun kapsamındaki kuruluşlar ibaresi ile Kanunun “*Kapsam*” başlıklı 2’nci maddesi farklıdır. Bu kanun kapsamındaki kuruluşlar ibaresinden sadece 2’nci maddedeki kuruluşlar anlaşılmaz. Böyle anlaşılmış olsaydı örneğin izinsiz faaliyette bulunma suçunda bu kapsam dışında kalan gerçek veya tüzel kişilerin işlediği suçlarla ilgili olarak BDDK hiçbir işlem yapamayacaktır. Kapsam maddesi genel bir çerçeve çizer fakat kanunun içeriğinde başka hükümlerle kapsam genişletilebilir. Ayrıca sadece kapsamı 2’nci maddedeki kuruluşlar olarak yorumladığımız durumda bu suç açısından BDDK hem kuruluş hemde merci olması gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. BDDK’nın kendi iç yazışmalarında gerçeğe aykırı beyanlar bu madde kapsamı girmesi gibi bir durum ortaya çıkacaktır.

Kanunun bir bütün halinde değerlendirilmesinde bu kanuna kapsamındaki kuruluşlar; bankalar ve bankaların bağlı ortaklıkları, nitelikli paya sahip oldukları ortaklıklar, birlikte kontrol ettikleri ortaklıklar, şubeleri ile temsilcilikleri, finansal holding şirketleri, finansal kiralama, faktöring ve finansman şirketleri (Bank.K. 93/a), bağımsız denetim, değerlendirme ve destek hizmeti kuruluşları’dır. Bu kanun kapsamındaki kuruluşlara dışındaki kuruluşlara verilecek belgelerin sahteliği durumunda TCK hükümlerine göre işlem yapılacaktır.

1.6.1.1.3. Belgenin Bu Kanunda Gösterilen Yerlere Verilmesi

Belgenin bu kanunda gösterilen yerlere verilmesi durumunda suç oluşacaktır. Bu yerler dışında başka mercilere verilmesi TCK kapsamında değerlendirilecektir. Ancak kanunda belirlenen yerlere verilmek üzere başka yerlere verilmesi yine bu kanun kapsamında kalacaktır. Kanunda belirtilen yerlerin neler olduğu bu yerlerin kapsamına neler girdiği kanun hükümlerine göre aşağıda incelenecektir.

1.6.1.1.3.1. Merciler

Bu merciler, BDDK ve TMSF’dir.

1.6.1.1.3.2. Denetim Görevlileri

Denetim görevlileri, bankalar yeminli murakıp ve yardımcıları’dır. Ayrıca Kurul başkanının görevlendireceği, bankacılık uzmanı ve yardımcıları, bilişim uzmanı ve yardımcısı

ları, hukuk uzmanı ve yardımcıları (Bank.K. madde 95/6) ile bağımsız denetim kuruluşları denetçisi (Bank.K. madde 95/7), ayrıca talep üzerine bankalar tarafından iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinde çalışanların (Bank.K. madde 95/10) görevlendirilmesi durumunda bunlarda madde kapsamında denetim görevlisi sayılır.

1.6.1.1.3.3. Mahkemeler

Mahkemeler, Yargıtay⁴⁴, Danıştay⁴⁵, Askeri Yargıtay⁴⁶, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi⁴⁷, Uyuşmazlık Mahkemesi⁴⁸, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri⁴⁹, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleridir⁵⁰.

1.6.1.2. Dayanak Belge

Asıl belgenin düzenlenmesine esas teşkil eden belgedir. Bu belge tek başına düzenlenmekle bu madde açısından suç oluşturmaz. Dayanak belgenin imzalayanı açısından suç oluşturabilmesi için, asıl belgenin bu belgeye dayalı olarak hazırlanması gerekir. Asıl belge birden fazla dayanak belgeden yararlanılarak düzenlenmiş ancak asıl belgedeki gerçeğe aykırılığın kaynağı bu belge değilse suç oluşmayacaktır. (Örneğin asıl belge on ayrı konudan bahsedildiği bunlardan sadece üç konunun gerçeğe aykırı olduğu ve gerçeğe aykırı olan konuların başka belgelere dayanması durumunda olduğu gibi) Asıl belge gibi dayanak belgenin de gerçeğe aykırı olması gerekir.

1.6.2. Suçun Faili

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçu iki ayrı suçun aşamalı olarak gerçekleşmesinden oluştuğunu konunun başında vurgulamıştır. İlk suç olan sahte belge imzalama suçunun faili; bu kanun kapsamındaki kuruluşların, yetkili mercilere, denetim görevlilerine ve mahkemelere verilen veya yayımlanan belgeler ve bu belgelere dayanak olan gerçeğe aykırı

⁴⁴ **Yargıtay Kanunu**, Kanun No: 2797, Kabul Tarihi: 4.2.1983, RG: Tarih: 8.2.1983 - 17953

⁴⁵ **Danıştay Kanunu**, Kanun No: 2575, Kabul Tarihi: 6.1.1982, RG: Tarih: 20.1.1982 - 17580

⁴⁶ **Askeri Yargıtay Kanunu**, Kanun No: 1600, Kabul Tarihi: 27.6.1972, RG: 8.7.1972 - 14239

⁴⁷ **Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu**, Kanun No:1602, Kabul Tarihi: 4.7.1972, RG: 20.7.1972 - 14251

⁴⁸ **Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun**, Kanun No: 2247, Kabul Tarihi: 12.6.1979, RG: 22.6.1979 - 16674

⁴⁹ **Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun**, Kanun No: 5235, Kabul Tarihi: 26.9.2004, RG: 7.10.2004 Sayı :25606,

⁵⁰ **Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun**, Kanun No: 2576, Kabul Tarihi: 6.1.1982, RG: 20.1.1982 - 17580,

her türlü belgeleri “İmzalayan” kişi ya da kişilerdir⁵¹. (Bu suçun faili özel belgede sahtecilik suçunda düzenleyenin konumuna benzetilebilir.) Suçun fail gerçeğe aykırı belgeyi imzalayandır. İmzalayanın, belgeyi veren veya yayımlayan kuruluşun görevlisi olması şart olmakla birlikte aralarında vekâlet akdi vb. hukuki ilişkiden doğan bir bağın olması gerekir.

İkinci suç olan sahte belgeyi kullanma suçunun faili ise kanun kapsamındaki kuruluşların, gerçeğe aykırı beyanlar içeren imzalanmış belgeyi; kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere veren veya yayımlayandır. (özel belgede sahtecilik suçunda kullananın konumundadır) Madde bu suçu oluşturan bu eylemi cezalandırmamıştır. İşte bu noktada sorunlar ortaya çıkmaktadır. Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun madde unsuru olan gerçek dışı belgeleri verme ve yayımlama fiilini gerçekleştirmesine karşın kendisi ceza almamakta ceza belgeyi imzalayana verilmektedir. Bu nedenle bu kişinin failliği ceza anlamında faillik olmamakta fiili gerçekleştiren anlamında fail olmaktadır.

Üçüncü tür fail ise sahte belgenin bir başka sahte belgeye dayalı olarak hazırlanmasında ortaya çıkmaktadır. Bu failin eylemi koşullar oluştuğunda suçtur. Tüm failleri sıralayacak olursak; dayanak belgeyi hazırlayan fail, bu belgeye dayalı olarak asıl belgeyi hazırlayan fail ve en son aşamada bu sahte belgeyi ilgili yerlere veren veya yayımlayan fail. Bu failliklerin tek kişinin şahsında toplanması mümkündür. Örneğin asıl belgeyi düzenleyen ile yayımlayanın ya da dayanak ve asıl belgeyi düzenleyenlerin aynı olması gibi.

1.6.3. Suçun Unsurları

1.6.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.’nın “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölüm 155’inci maddesinde “*Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak*” suçu düzenlenmiştir.

1.6.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçuna ilişkin madde gerekçesi;

⁵¹ PARLAR/HATİPOĞLU, Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması, s.1227, HATİPOĞLU/PARLAR, Ekonomik ve Ticari Suçlar, s.604, PARLAR/PARLAR, Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları, s.463, ERMAN, Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku, s.139, TAŞDELEN, s.642.

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (6) numaralı fıkrasında hüküm altına alınan suçlardan, gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu, diğer resmi dairelere hitaben düzenlenen veya yayımlanan gerçeğe aykırı beyanlar suç kapsamında çıkarılmak suretiyle ayrı bir madde hâlinde düzenlenmiştir.

Maddenin ikinci fıkrası ile bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda yer almayan bir ağırlaştırıcı neden ve bir suç ihdas edilmiştir. Bu fıkra ile bir yandan suçun bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanan belgelerle işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmekte ve bağımsız denetim kuruluşlarının gerçeğe aykırı olduğunu bildikleri belgeleri onaylamaları müeyyidelendirilmektedir.

Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundan farklı olarak, maddenin üçüncü fıkrası ile maddedeki suçlar nedeniyle zarar doğması ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmüştür.

Maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundaki metninde geçen “görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre” ifadesi, Türk Ceza Kanununda zaten düzenlenmiş ve dolayısıyla mahkemece resen uygulanacak olan iştirake ilişkin hükümlerin tekrarı mahiyetinde olduğundan metinden çıkarılmıştır.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.⁵²“ olarak belirtilmiştir.

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süreci aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

“Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak

Madde 151- Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, bu Kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verdikleri gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas teşkil eden her türlü belgeleri imza edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Birinci fıkrada yazılı suç, bu Kanunun 33 üncü maddesi uyarınca bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenerek onaylanmış gerçeğe aykırı beyanlar içeren belgeler kullanılarak işlenmiş olur ise, faile verilecek ceza altıda bir oranında artırılarak uygulanır. Ayrıca, suç vasıtası belgeleri gerçeğe aykırı olduğunu bilerek onaylayan bağımsız denetim kuruluşunun görevlileri de aynı şekilde cezalandırılır.

Birinci ve ikinci fıkrada yazılı suçlar neticesinde özel veya kamusal bir zarar doğarsa verilecek cezalar yansı oranında artırılarak hükmolunur.”

- Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı”nın 151’inci, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 158’inci maddesi)

⁵² <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (03.01.2006)

- “*Verdikleri*” ibaresinden sonra gelmek üzere “*veya yayımladıkları belgelerdeki*” ibaresi eklenmiştir.

- “*Güne kadar*” ibaresinin çıkartılıp, yerine “*Günden az olmamak üzere*” getirilmiştir.

- Tasarıda yer alan ikinci ve üçüncü fıkra madde metninden çıkartılmıştır.

5411 sayılı Bank.K.’nun “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümün 155’inci maddesinde “*Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak*” başlığı altında düzenlenmiştir.

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçuna ilişkin madde aşağıya alınmıştır.

“Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak

MADDE 155.- *Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, bu Kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verdikleri veya yayımladıkları belgelerdeki gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas teşkil eden her türlü belgeleri imza edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.”*

Bu maddede yer alan düzenlemeler yapılmamış olsaydı suç sayılan eylemler yine de cezasız kalmayacaktı. Çünkü TCK’nın “*Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi*” başlıklı 164’üncü maddesi, “*Özel belgede sahtecilik*” başlıklı 207’nci maddesi ve “*Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs*” başlıklı 288’inci maddesi uyarınca cezalandırılma yolu açıktır. Yapılan bu düzenlemenin mevcut TCK hükümleri karşısında gerekliliği tartışma konusudur.

1.6.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.6.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

2243 sayılı yasada açık olarak “*Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak*” suçunun unsurlarıyla bağımsız bir suç türü olarak düzenlenmemiştir. Ancak yasanın 20’inci maddesinde yer alan “*Bu kanun hükümlerine muhalif muamelelerde bulunan*” hükmü geniş yorumlanırsa, 1, 2, 3 ve 6’nci maddelerinde “*beyanname’ye*”, 14’inci maddesinde “*Hesap hülâsalarını ve senelik bilânçolarını, senelik bilânçolarla kâr ve zarar hesapları da meclisi idare ve murakıp raporlar ile ve biri resmî gazete olmak üzere en az iki gazete ile neşir ve ilân’a*”,

17'nci maddesinde “*Hesap hulâsaları göndermeleri, tanzim edilecek bir cetvel ile, tebligat icra ve gazeteler ile de sahip veya varislerinin bankaya müracaatları ilân'a*” ilişkin aykırılıklar bu maddeye göre ya da eylemin niteliğine göre unsurları olduğu takdirde 765 sayılı TCK'nın⁵³ 339 ila 349'uncu maddelerine göre cezalandırılır.

“Madde 20- *Bu kanun hükümlerine muhalif muamelelerde bulunan veya Maliye vekâleti yahut bankalar murakipleri tarafından bu kanuna müsteniden istenen malûmatı vermekten istinkâf veya bankalar murakiplerinin serbestçe vazife görmelerine mümanaat eden bankaların salâhiyetli memurları ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkum edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ve mevduat kabulüne mezun olanların izinleri de Maliye vekâletince kaldırılabilir.*”

1.6.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

2999 sayılı yasada “*Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak*” suçunun bütün unsurlarıyla birlikte bağımsız olarak düzenlenmemektedir. Buna rağmen ceza hükmü içeren maddelerinde yer alan “*Aykırı hareket, mecburiyete riayet etmeyenler, mükellefiyeti yerine getirmeyenler, muhalif harekette bulunanlar,*” hükümleri genişletici yorumlandığı takdirde; yasanın 5'inci maddesinde düzenlenen “*beyanname verme*” hükmüne aykırı davranışlar 46 ncı maddede, 6'nci maddesinde düzenlenen “*beyanname verme*” hükmüne aykırılık 47'nci madde, 41'inci maddesindeki “*Hesap hulâsaları göndermeleri, tanzim edilecek bir cetvel ile*” hükmüne aykırılık 58'inci madde, 32'nci maddesindeki “*Hesap hulâsalarını ve senelik bilânçolarını, Üç aylık hulâsalar, Resmî Gazete olmak üzere, en az iki gazete ile neşir ve ilân*”, 33'üncü maddesindeki “*bilânço ve hesap vaziyetleri, senelik bilânçolarını müesseselerinin umumî bilançosu, tevdi ve neşir ve ilân, tanzim ve idare komitesi azaları ve başmuhasebecileri tarafından imza edilerek murakıbları tarafından tasdik*” hükümlerine aykırılık unsurları gerçekleştiğinde 765 sayılı TCK'nın 339 ila 349'uncu maddelerine göre cezalandırılır.

“Madde 46- *3'üncü maddenin 2 ve 3'üncü fıkralarında ve 17, 26, 27, 28, 34. maddelerdeki hükümlere aykırı hareket edenlerle 4'üncü maddede ve 5'inci maddenin 1 inci fıkrasında yazılı mecburiyete riayet etmeyenler yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.*

Madde 47- *6'nci maddede yazılı mükellefiyeti yerine getirmeyenlerden bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası alınmasına hükmolunur.*

⁵³ Mülga **Türk Ceza Kanunu**, Kanun NO: 765, Kabul Tarihi: 1/3/1926, Yayın Tarih: 13/3/1926, RG No:320.

Madde 58- *Kırk birinci maddeye muhalif harekette bulunanlar 100 lira-dan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler. Bundan başka bu gibi banka ve müesseselere tevdiî icab eden bu haklar, muayyen bedel ve kıymetlerinin bir misli fazlası ile ödetilir.”*

1.6.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Gerçeğe aykırı belge düzenleme 7129 sayılı yasanın 73’üncü maddesinde sadece belgeleri imza edenler bakımından bir suç ve ceza düzenlemesi getirmiştir.⁵⁴

“Hakikate aykırı vesaik tanzimi

Madde 73- *Maliye ve Ticaret Vekâletleri ile T.C. Merkez Bankasına verilen hesap hulâsalarında, veya neşir ve ilân olunan bilânçolarda yapılan sahte beyanlardan dolayı bu vesikaları imza edenler 6 aydan 5 seneye kadar hapis ve 10 000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.”*

1.6.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Anılan kararnamenin 1’inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın 73’üncü madde başlığı ile birlikte dili sadeleştirilmek ve para cezasını arttırmak suretiyle değiştirilmiştir.

“Madde 1- 23/6/1958 günlü ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 4, 6, 14, 26, 28, 31, 38, 39, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 60, 61, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı maddeleri aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir.

Sahte belge düzenlenmesi:

Madde 73- *Maliye ve Ticaret Bakanlıkları ile T.C. Merkez Bankasına verilen hesap hülasasında ya da yayımlanan ve ilân olunan bilançolarda yapılan sahte beyanlardan dolayı bunları imza eden kişiler için altı aydan beş yıla kadar hapis ve 200 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.”*

1.6.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

KHK’nin “Ceza Hükümleri” başlıklı onüçüncü bölüm “Ağır Para Cezası” başlıklı 77’nci maddesinin 2’nci fıkrasında gerçeğe aykırı beyan ve belge düzenleme suçu yer almıştır.

“Ağır Para Cezası

Madde 77-2) *Bankaların, mahkemelerle resmi dairelere hitaben düzenledikleri veya yayımladıkları belgelerde yapılan gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı bu belgeleri veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü bel-*

⁵⁴ TAŞDELEN, s.642.

geleri imza edenler görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre altı aydan iki yıla kadar hapis ve 500.000.- liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.6.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

3182 sayılı yasanın “Ceza Hükümleri” başlıklı onüçüncü bölüm “Ağır para cezası ve hapis cezası” başlıklı 79’uncu maddesinin 3’üncü fıkrasında gerçeğe aykırı beyan ve belge düzenleme suçu yer almıştır.

“Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79-3. Bankaların, mahkemelerle resmî dairelere hitaben düzenledikleri veya yayımladıkları belgelerde yapılan gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı bu belgeleri veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre altı aydan iki yıla kadar hapis ve 500 bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.6.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçu 4389 sayılı yasanın “Adli suç ve cezalar” başlıklı 22’nci maddenin 6’nci fıkrasında düzenlenmiştir.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22-6. Bankaların bu Kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine, mahkemelere ve diğer resmi dairelere hitaben düzenledikleri belgelerle yayımladıkları belgelerde yapılan gerçeğe aykırı beyanlardan, işlemlerin kayıt dışı bırakılmasından veya gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanuni ve yardımcı defterler ile kayıtlar, şubeler, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirler ile hesap uygunluğu sağlanmadan bilançolarının kapatılmasından dolayı bunları veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üç milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile cezalandırılırlar.”

2243, 2999, 7129 sy. kanunlar ve 28 sy. KHK gerçeğe aykırı beyanda bulunmak adı altında bağımsız bir suç türü olarak düzenlenmemiş bunun yerine bilanço, hesap özeti gibi bankacılık açısından önemli olduğunu düşündüğü belgelerdeki sahteciliği düzenleme yoluna gitmiştir. Diğer belgelerdeki sahteciliği ise TCK’ya bırakmıştır. 70 sayılı KHK ile birlikte bütün belgeleri kapsayan genel nitelikte suç düzenlemesine ceza hükümleri arasında yer vermiştir. 3182 aynı sistemi devam ettirmiş, değişiklik getirmemiştir. 4389 genel sistemi bozmayan birkaç değişiklikle suç düzenlemesine yer vermiştir. 5411 ise ayrı bir baş-

lık halinde önceki düzenlemelere paralel bir suç düzenlemesine yer vermiştir. Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu açısından bugüne kadar yapılan ceza düzenlemeler içinde bankacılık açısından önem taşıyan belgelerin özel olarak düzenlendiği diğer gerçeğe aykırılıkların TCK'ya bırakıldığı model ceza sistemine uygunluk taşımaktadır.

1.6.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Gerçeğe aykırı belgenin imzalandığı yani eylem gerçekleştiğinde bu kanun açısından suç oluşturmamaktadır. Suç oluşturmaması ilerde gerçekleşme olasılığı olan ikinci eyleme bağlanmıştır. İleride gerçekleşecek ikinci eylemi isterse ilk eylemi yapan kişi olsun ilk eylem yapıldığında suç değildir. İkinci eylem gerçekleştiğinde suç oluşacaktır. Bu düzenleme kanunsuz suç ve ceza olmaz; kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz ilkelerine aykırıdır. Diğer yandan kişi ilk eylemi gerçekleştiğinde değil bir başka kişinin ilerde gerçekleşen eylemine dayalı olarak ceza alıyor olması, ceza sorumluluğu şahsidir ilkesine aykırıdır.

1.6.3.2. Maddi Unsur

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçunun maddi unsuru;

- kanun kapsamındaki kuruluşların, gerçeğe aykırı beyanlar içeren imzalanmış belgeyi kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere vermeleri,

- kanun kapsamındaki kuruluşların, gerçeğe aykırı beyanlar içeren imzalanmış belgeyi yayımlamalarıdır.

5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun; 36, 37 ve 41'inci madde kapsamındaki eylemler bu suçun değil özel hüküm niteliğindeki 5465 sayılı Kanundaki suçların maddi unsurunu oluşturacaktır. Gerçeğe aykırılığın doğuracağı sonuçları bu suç açısından önemsizdir. İster büyük zararlar doğsun isterse doğmasın eylem suç olarak kabul edilecektir. Hükmün konuluş amacı açısından benzerlik taşıyan TCK 164'üncü maddedeki şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi verme suçunda suçun oluşumu için gerçeğe aykırılığın "*İlgililerin zarara uğramasına neden olabilecek nitelikte*" olma koşulu aranmıştır.

Bu suç, niteliği açısından özel belgede sahtecilik suçunun özel düzenlenmiş türüdür. Asıl suçu olan özel belgede sahtecilik suçu açısından sadece düzenleme değil aynı za-

manda kullanma eylemi de suç sayılmıştır. Bu suçta ise kullanma suç sayılmamıştır. Suçun maddi unsuru maddede “*Vermek veya yayımlamak*” olarak tanımlandığından bu suç icraî bir suçtur. İcrai hareketlerle işlenebilir, ihmali suretle işlenemez. Verme veya yayımlama hareketi gerçekleştiğinde suç tamamlanmış olacağından, hareketi sonuca bitişik suçtur. Verme veya açıklama hareketi gerçekleştirilmesiyle suç oluştuğundan ayrıca bir zarar meydana gelmesi aranmadığından dolayı tehlike suçudur. Hareketi sonucuna bitişik olduğundan, şekli suçtur. Bu suça teşebbüs mümkün değildir.

1.6.3.3. Hukuka Aykırılık

Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu hukuka aykırılık yönünden incelendiğinde,

- gerçeğe aykırı belgenin imzalanması bu maddede düzenlenen suç bakımından başlı başına hukuka aykırı değildir. Belge ikinci aşamada gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun maddi unsurları gerçekleştirildiğinde hukuka aykırı sayılacaktır. Diğer suçlardan farklı olarak eylem gerçekleştirildiği değil ileride gerçekleşmesi olası bir eyleme göre belirlenecektir.

- gerçeğe aykırı belgenin kanunda belirli yerlere verilmesi veya yayımlanması hukuka aykırıdır, yasaklanmıştır ancak cezaî yaptırıma bağlanmamıştır.

Hukuka uygunluk nedenlerinden kanun hükmünü yerine getirme koşullar oluştuğunda uygulanabilecektir. Yetkili merciin emri ifa ise kamu hukuku ilişkisi içinde bulunan kişiler için geçerli olduğundan bu suç bakımından uygulanma olasılığı zayıftır. Diğer hukuka uygunluk sebeplerinden meşru savunma, zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası bu suç bakımından uygulama alanı yoktur.

1.6.3.4. Manevi Unsur

Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun manevi unsuru kasttır⁵⁵ genel kast yeterlidir. Taksirle işlenmesi mümkün değildir, failin hareketi taksirli ise suç oluşmaz. Amaç ve saikin önemi yoktur⁵⁶. Gerçeğe aykırı beyanda bulunma önceki bölümlerde belirttiğimiz

⁵⁵ PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.463, PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s. 1227, HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.604.

⁵⁶ PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s. 1223. HATİPOĞLU /PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.598, PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.458.

üzere iki aşamada gerçekleşen iki ayrı suçtan oluşmaktadır. Suçun sahip olduğu bu yapısal durum nedeniyle manevi unsur iki yerde aranacaktır. Birincisi belgenin imzalanması, ikincisi açıklama ve yayımlanmasında. Belgeyi imzalayanın suç işleme kastı yoksa belgeyi kullanarak açıklama yapanın suç işleme kastı olsa da suç oluşmayacaktır. Aksi durumda belgeyi imzalayanın suç işleme kastı var ancak belgeyi yayımlayanın suç işleme kastı yoksa suçun unsurlarını gerçekleştirenin kastı olmadığından, suçun unsurları oluşmayacaktır.

Asıl belgenin dayanak belgeye bağlı olarak imzalanması halinde, durum daha da karışık hale gelmektedir. Dayanak belgeyi imzalayanın sahte belge düzenleme kastı olmadığı durumda, asıl belgeyi imzalayanın ya da asıl belgeyi yayımlayanın kastı olması dayanak belgeyi imzalayanı cezalandırma için yetmeyecektir. Dayanak belge failinin cezalandırılabilmesi için hem kendisinin hemde asıl belgeyi imzalayanın ve belgeyi veren veya açıklama yapanın kastı bulunması gerekir. Bulunması gereken üç kasttan birinin olmadığı durumda zincirin halkalarında kopukluk meydana gelmesi gibi dayanak belgeyi hazırlayanı cezalandırabilecek suçun oluşumu gerçekleşmeyecektir.

Böyle bir suç düzenlemesi son derece ilginç sonuçların doğmasını da beraberinde getirecektir. Örneğin sahte belgeyi bilerek imzalamış kişinin bu belgeyi daha sonra ilgili yerlere verecek ya da yayımlayacak kişiye vermesi ve bu belgenin sahte olduğunu söylemesi durumunda, sahteliği bilen kişi isterse bu belgeyi yayınlamaz veya ilgili yerlere vermez sonuçta suç oluşmaz ve belgeyi imzalayan ceza almaz ya da bilerek belgeyi verir ya da yayınlar, imzalayan ceza alır. Ceza hukuku yönünden ilginç sonuç bir kişinin cezalandırılması kendi eylemine bağlı olarak değil bir başkasının kendisi açısından suç oluşturmayan eylemine bağlanmasıdır.

Kusurluluğu etkileyen neden bu suç içinde geçerlidir. Her üç fail türü açısından somut olay ayrı ayrı değerlendirilecektir. Ağırlaştırıcı ya da hafifletici hal düzenlenmediğinden bu yöndeki hata hükümleri uygulanmayacaktır. Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit konusunda hallerinde koşullar oluştuğunda gerçek kişi olan tüm failer yararlanabileceklerdir.

1.6.4. Ceza

1.6.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçuna karşılık yaptırım olarak bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adli para cezası öngörülmüştür. Yasa tasarısında adli para cezasına ilişkin

düzenlemede yer alan “Güne kadar” ibaresi yerine “Günden az olmamak üzere” getirilerek üst sınır olan “binbeşyüz gün” alt sınıra dönüştürülmüştür.

“Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak

MADDE 155.- Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, bu Kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verdikleri veya yayımladıkları belgelerdeki gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas teşkil eden her türlü belgeleri imza edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.”

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak eylemine ilişkin diğer yasalardaki yaptırımlar; Sigorta Murakabe Kanunu’nun⁵⁷ 49’inci maddesi 2’nci fıkrasında “Aynı fiilin ikinci defa işlenmesi halinde altı aydan üç seneye kadar hapis cezası”, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’nun 23’üncü madde altıncı fıkrasında “bir yıldan üç yıla kadar hapis ve altı milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası” olarak öngörülmüştür. Hürriyeti bağlayıcı ceza miktarı bakımından maddede getirilen ceza hem TCK hemde diğer özel yasalardaki ceza miktarı ile uyumludur.

1.6.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.6.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

“Madde 20- ... yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ve ...”

1.6.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 46- ...yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Madde 47- ... bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası alınmasına hükmolunur.

Madde 58- ..100 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler. ...”

1.6.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Gerçeğe aykırı belge düzenleme 7129 sayılı yasanın 73’üncü maddesinde sadece

⁵⁷ Sigorta Murakabe Kanunu, Kanun No:7397, Kabul Tarihi: 21/12/1959, RG:30/12/1959-10394

belgeleri imza edenler bakımından bir suç ve ceza düzenlemesi getirmiştir.

“Madde 73- ... 6 aydan 5 seneye kadar hapis ve 10 000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.6.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Anılan kararnamenin 1’inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın 73’üncü madde başlığı ile birlikte dili sadeleştirilmek ve para cezasını arttırmak suretiyle değiştirilmiştir.

“Sahte belge düzenlenmesi:

Madde 73- ...altı aydan beş yıla kadar hapis ve 200 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.”

1.6.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Madde 77- 2) ... altı aydan iki yıla kadar hapis ve 500.000.- liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.6.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 79- 3. ...altı aydan iki yıla kadar hapis ve 500 bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.6.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçu 4389 sayılı yasanın “Adli suç ve cezalar” başlıklı 22’nci maddenin 6’nci fıkrasında düzenlenmiştir.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22-6. .... belgelerde yapılan gerçeğe aykırı beyanlardan, ...bunları veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler ...bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üç milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile cezalandırılırlar.”

Gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun yaptırımı; 2243 ve 2999 sayılı yasalarda para cezası, 7129 sayılı yasa ve 28 sayılı KHK’de para cezası ve 6 aydan 5 seneye kadar hapis cezası, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada para cezası ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 4389 sayılı yasa para cezası ile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası birlikte düzenlenmiştir.

1.7. İŞLEMLERİ KAYIT DIŞI BIRAKMA VE GERÇEĞE AYKIRI MUHASEBELEŞTİRME SUÇU

Bankaların yönetim kurulu ve hissedarlarının doğru kararlar alabilmeleri ile yatırımcıların ve diğer ilgili tarafların bankalar hakkında doğru değerlendirmeler yapabilmeleri, sağlıklı bir muhasebe sisteminin kurulmasına bağlıdır. İyi işlemeyen bir muhasebe sistemi, suiistimallerin ve başarısızlıkların gizlenmesine zemin yaratmakta, gizlenen hususların denetim yoluyla tespiti ise güçleşmekte ve zaman almaktadır. Muhasebe sistemindeki suiistimallerin çok sayıda kimsenin ve malî sistemin zarara uğramasına neden olacağından uluslararası alanda muhasebe sistemlerinin işleyişine ilişkin standartlar getirilmekte ve bu alandaki kurallar sürekli olarak gelişmektedir. Ayrıca bankacılık düzenini oluşturan ve denetleyen Kurumun yapacağı işlerinin etkinliği, verimliliği ve sıhhati bu muhasebe sisteminin doğru bir şekilde işlemesiyle doğrudan bağlantılıdır. İşte muhasebe sisteminin taşıdığı önem nedeniyle ceza yaptırımını ile koruma altına alınmıştır.

Bu suçla ilgili incelemeye geçmeden önce, suça ilişkin unsurların saptanması yönünden kayıt dışı bırakma suçunun özel olarak incelenmesi zorunludur. Kayıt dışı bırakma suçu ilk defa 3182 sayılı Kanunun 52’nci maddesinde düzenlenmiştir. Madde başkaca bir koşul getirmeden işlemlerin kayıt dışı bırakılmasını suç saymıştır. Ancak, 4389 ve 5411 sayılı Kanunlarda yapılan düzenlemelerle bu suçu anlaşılamaz hale getirecek olan **“bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler”** ifadesi eklenerek yeniden yazılmıştır. Yeni şekliyle madde; **“İşlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler....”** olarak ifade edilmiştir. Suçun önceki ve sonraki halini karşılaştırmalı olarak incelediğimizde; önceki halinde kayıt dışı bırakılma suçunun maddi unsuru yapmama şeklindeki ihmali **“Davranıştır.”**

Yeni düzenlemede ise suçun maddi unsuru **“bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imzalamak”** olarak belirtilmiştir. Suçun maddi unsuru olarak belirtilen **“İmzalama eylemi”** suçun konusu olan **“bunlar”** üzerinde gerçekleştirilecektir. Bunlar sözcüğü burada **“İşlemlerin kayıt dışı bırakılmasını”** nitelendirmektedir. Bunların yerine nitelendirdiği işlemlerin kayıt dışı bırakılmasını ifadesini koyacak olursak, ortaya **“İşlemlerin kayıt dışı bırakılmasının imzalanması”** yani bir belgenin değil bir davranışın imzalanması gibi tuhaf bir anlam çıkmaktadır. Başta vurguladığımız üzere kayıt dışı bırak-

ma, “*belge*” olmayıp, yapmama şeklinde ihmali bir “*davranıştır*” ve imzalanması söz konusu olamaz⁵⁸. Maddede ifade edilmek istenen; öncelikle gerçekleştirilen bir işlemin, daha sonra da bu işlemde bir defter vs. yere kayıt edilme zorunluluğu olduğu, işlemin gerçekleştiğini bildiği halde bu işlemi ilgili defter vs. kaydetmeyerek imzalama eylemi cezalandırmaktır. Ancak maddenin kaleme alınış şekli düzenleme amacını yansıtmamakta, yukarıda belirtildiği şekilde bir anlam çıkmaktadır.

Belirtmiş olduğumuz mantık kurallarına aykırı yazımı nedeniyle daha önce suç sayılan işlemlerin kayıt dışı bırakılması bu madde açısından suç olmaktan çıkmıştır. İşlemleri kayıt dışı bırakma eylemi işlenemez suçtur⁵⁹. Maddenin yazımının ortaya çıkardığı durum karşısında işlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme suçuna ilişkin inceleme ve açıklamalarımız, gerçeğe aykırı muhasebeleştirme ve hesap uygunluğu sağlamadan bilançolarını kapatma kapsamında olacaktır.

1.7.1. Suçun Konusu

Suçun konusunu “*belge*”dir. İmzalanmayan ya da imzalanabilir olmayan belgeler bu suçun konusunu oluşturmaz. İmza türü belgenin niteliğine göre değişebilir. Elektronik İmza Kanunu hükümleri uyarınca elektronik imza hukuken geçerli bir imza türü olduğundan, dijital ortamlarda verilen belgeler elektronik imza⁶⁰ ile imzalanmışsa suç konusu olabilecektir. Belge; asıl belge ve asıl belgenin hazırlanmasına dayanak olan belge olmak üzere iki ayrılmıştır. Asıl belge ve dayanak belgenin suç konusu olması yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Suçun konusunu bu iki belge yönünden ayrı ayrı inceleyeceğiz.

1.7.1.1. Asıl Belge

Asıl belge niteliğindeki belgeler, kanun kapsamındaki kuruluşların muhasebeleştirme işlemlerine konu olan belgelerdir. Ancak muhasebeleştirme işlemine konu olan her tür belge suçun konusu kapsamına girmez. Kanunun 37’nci maddesinde muhasebeleştirmenin Kurul tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre yapılacağı belirtilmektedir. Bu nedenle muhasebeleştirme işlemine konu olan belgenin bu suçun konusu olabilmesi için Kurul tarafından belirlenmesi gerekir. Kurul 4389 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerine dayanarak

⁵⁸ DURSUN, **Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar**, s.286, SÖZÜER, s.173.

⁵⁹ **İşlenemez suç**; failin işlemek isteyip de suçun maddi konusunun bulunmaması veya kullandığı araçların elverişsiz olması nedeniyle işleyemediği suçtur. CENTEL, s.437.

⁶⁰ Sanem AKSOY, **Borçlar Hukuku’nda Güvenli Elektronik İmza**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı:05, Aralık 2005, s.252.

Muhasebe Uygulama Yönetmeliği⁶¹ çıkarmıştır. Gerçeğe uygun düşmeyen muhasebeleştirme işlemi bu yönetmelik kapsamındaki ya da Kurul'un diğer düzenleyici işlemlerindeki belgeler üzerinde olmalıdır. Örneğin bir muhasebeleştirme belgesi olan fon akım tablosu yönetmelikte sayılmadığı için bu suçun konusu olamaz.

Muhasebe işlemleri malî tablolar ve raporlardan oluşur. Malî tablolar ise bilanço, gelir tablosu (kâr ve zarar cetveli), özkaynak değişim tablosu, nakit akım tablosu, fon akım tablosu ve kâr dağıtım tablosu olarak sayılmaktadır. Bu nedenle maddede yer alan “*kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilançolarını kapatmalarından*” ibaresinin suçun konusunu belirleme açısından bir özelliği yoktur. Belirtilen ifade suçun maddi unsuru açısından değerlendirilecek bir husustur. Bilanço, hem mutabakat sağlanmadan kapatıldığı zaman hemde gerçek mahiyetine uygun olmayacak şekilde muhasebeleştirildiğinde suçun konusu olacaktır.

Muhasebenin⁶² değişik tanımlarından biriside, işletmelerin varlıklarında ve kaynaklarında değişme doğuran tamamen veya kısmen malî nitelikteki ve parayla ifade edilebilen ticari işlemlere ait bilgilerin ilgili kaynaklardan toparlanması, doğrulukların saptanması, kaydedilmesi, sınıflandırılması, elde edilen sonuçların rapor halinde ilgili kişilere sunulması ve bu bilgilerin analiz edilip yorumlanması⁶³ olarak yapılmıştır. İşte bu tanımda yer alan unsurları gerçekleştirmek için yapılan faaliyeti muhasebeleştirme nitelendirebiliriz.

Muhasebeleştirme faaliyeti sonucunda çeşitli adlar altında düzenlenen belgeler bu suçun konusunu oluşturur. Ancak her türlü belge bu kapsama girmez. Kapsama giren belgeler kanunun verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan yönetmelikte sayılan belgelerden olması gerekir. Kanunun “*Muhasebe ve raporlama sistemi*” başlıklı 37’nci maddesinde muhasebeleştirmeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca Kurul 4389 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerine dayanarak Muhasebe Uygulama Yönetmeliği⁶⁴ çıkarmıştır. Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine göre bu belgeler; mali tablo ve raporlardır.

⁶¹ **Muhasebe Uygulama Yönetmeliği**, BDDK, RG: 22.06.2002 – 24793 (Mükerrer)

⁶² Muhasebe tanımı ve ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAKICI, s.284-285, UYANIK, s.365.vd., Mümin ERTÜRK, **İşletme Biliminin Temel İlkeleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Kasım 2001, s.403.vd., Ümit GÜCENME, **Genel Muhasebe**, 2.Baskı, Marmara Kitapevi, Bursa, Ekim 2002, s.6, vd., Ümit ATAMAN, **Tek Düzen Hesap Planı ve Mali Tablolar**, Yenilenmiş 2.Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2003, s.1., ÇALDAĞ, s.3., KARAPINAR, s.49., BOZKURT, s.23,

⁶³ Nihat KÜÇÜKSAVAŞ, **Bilgisayar Uygulamalı Maliyet Muhasebesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 2002, s.59.

⁶⁴ **Muhasebe Uygulama Yönetmeliği**, BDDK, RG: 22.06.2002 – 24793 (Mükerrer)

1.7.1.1.1. Mali Tablolar

Yönetmelikte belirlenen malî tablolar; bilanço (nazım hesaplarla birlikte), gelir tablosu (kâr ve zarar cetveli), özkaynak değişim tablosu ve nakit akım tablosu ile kâr dağıtım tablosundan oluşur. Mali tablo dipnot ve açıklamaları ile mali tablolarda yer alan bilgilere ilişkin açıklayıcı rapor ve tablolar, mali tabloların ayrılmaz parçalarıdır. Bilanço ve gelir tablosu, dipnot, açıklama ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları oluşturur.

1.7.1.1.1.1 Bilanço

Bilanço⁶⁵, bankanın belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve özkaynaklarını, aktif ve pasif hesaplar şeklinde gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösteren tablodur. Bilançonun aktif bölümü paraya dönüşüm çabukluğuna, pasif bölümü ise ödeme çabukluğuna göre düzenlenir.

1.7.1.1.1.2. Gelir Tablosu (Kâr ve Zarar Cetveli)

Gelir tablosu⁶⁶, bankanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetleyen tablodur.

1.7.1.1.1.3. Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu⁶⁷, belirli bir muhasebe döneminde bankaların nakit ve nakit benzeri varlıklarında meydana gelen değişiklikleri ifade eden nakit akışlarını (nakit tahsilat ve ödemelerini), kaynakları ve kullanım yerleri bakımından bankacılık faaliyetleri, yatırım faaliyetleri ve finansman faaliyetleri itibarıyla sınıflandırarak gösteren tablodur.

---

⁶⁵ Bilanço tanımı ve ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAKICI, s.45, UYANIK, s.421., ERTÜRK, s.352., GÜCENME, **Genel Muhasebe**, s.13, ÇALDAĞ, s.210, KARAPINAR, s.82, YAVAŞOĞLU, s.247, Ümit GÜCENME, **Envanter**, 2.Baskı, Marmara Kitapevi, Bursa, Ekim 2002, Ümit ATAMAN, s.424.

⁶⁶ Gelir tablosu tanımı ve ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAKICI, s.152, UYANIK, s.412, ERTÜRK, s.355., GÜCENME, **Genel Muhasebe**, s.28, ÇALDAĞ, s.210, KARAPINAR, s.95, YAVAŞOĞLU, s.235, Ümit ATAMAN, s.431.

⁶⁷ Nakit akım tablosu tanımı ve ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAKICI, s.292, UYANIK, s.411., ÇALDAĞ, s.231, KARAPINAR, s.102, YAVAŞOĞLU, s.252, Ümit ATAMAN, s.439., KÜÇÜKSAVAŞ, s.396

1.7.1.1.4. Özkaynak Değişim Tablosu

Özkaynak değişim tablosu⁶⁸, ana ve katkı sermaye kalemlerinin her birinin dönem başı bakiyesini, dönem içinde söz konusu kalemlerde meydana gelen artışları veya azalışları ve dönem sonu kalanını ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir.

1.7.1.1.5. Kâr Dağıtım Tablosu

Kâr dağıtım tablosu⁶⁹ işletmenin dönem kârının dağıtım biçimini gösteren tablodur.

1.7.1.1.2. Raporlar

Raporlar; faaliyet ve finansal raporlardır.

1.7.1.1.2.1. Faaliyet Raporu

Bankaların, statülerine, yönetim ve organizasyon yapılarına, insan kaynaklarına, faaliyetlerine, finansal durumlarına, yönetimin değerlendirmeleri ve geleceğe yönelik beklentilerine ilişkin bilgileri, finansal tablolarını, özet yönetim kurulu raporunu ve bağımsız denetim raporunu da içeren rapordur.

1.7.1.1.2.2. Finansal Rapor

Bankalar tarafından Kurul'un belirlediği biçim ve içerikte hazırlanan yıl sonu bilançosu, yıllık gelir, nakit akım, özkaynak değişim, kâr dağıtım tabloları, bunların açıklama ve dipnotları ve bağımsız denetim görüşü içeren rapordur.

1.7.1.2. Dayanak Belge

Asıl belgenin düzenlenmesine esas teşkil eden belgedir. Asıl belgede olduğu gibi muhasebeleştirme işlemi nedeniyle düzenlenmesi gerekmez, başka bir işlemde de doğabilir. Suç konusu olması için sahte olarak düzenlenmiş ve muhasebeleştirme işlemine dayanak olması gerekir. Belge, tek başına düzenlenmekle bu madde açısından suç oluşturmaz. Daya-

⁶⁸ Özkaynak değişim tablosu tanımı ve ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAKICI, s.225, UYANIK, s.428., ÇALDAĞ, s.242, Ümit ATAMAN, s.424.

⁶⁹ Kâr dağıtım tablosu tanımı ve ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAKICI, s.45, UYANIK, s.411, ÇALDAĞ, s.238, YAVAŞOĞLU, s.255, Ümit ATAMAN, s.441.

nak belgenin imzalayanı açısından suç oluşturabilmesi için asıl belgenin bu belgeye dayalı olarak hazırlanması gerekir. Asıl belge birden fazla dayanak belgeden yararlanılarak düzenlenmiş ancak asıl belgedeki gerçek mahiyetine uygun düşmeyen kısmın kaynağı bu belge değilse (belge sahte de olsa) madde açısından suç oluşmayacaktır.

1.7.2. Suçun faili

Suçun faillerini suçun konusu olan asıl belge ve dayanak belge açısından iki incelemek gerekir.

1.7.2.1. Asıl Belge

Asıl belgeyi imzalama bakımından bu suç, özgü suçtur. Sadece maddede belirtilen belgeleri imzalama yetkisi olanlar tarafından işlenebilir. Kanunun 39'uncu maddesinde kurulca belirlenecek finansal raporları imzalayabilecekler *“Yönetim kurulu başkanı, denetim komitesi üyeleri, genel müdür ile finansal raporlamadan sorumlu genel müdür yardımcısı ve ilgili birim müdürü veya bu unvanlara eşdeğer kişiler tarafından, Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankalarda müdürler kurulu üyeleri”* olarak belirtildiğinden, bu kişiler dışında imza atanlar bu suçun faili olamazlar.

Asıl belgeyi imzalama açısından üç eylem düzenlendiğinden üç ayrı fail grubu vardır. Bunlar Kanun kapsamındaki kuruluşların işlemlerinin;

- gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirme işlemi ilişkin belgeyi imzalayanlar,
- kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilançolarını kapatan, bilançoları imzalayanlar⁷⁰,
- gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde gerçeğe aykırı muhasebeleştirilen veya mutabakat sağlanmadan kapatılan bilançoju onaylayan bağımsız denetim kuruluşu görevlileridir.

1.7.2.2. Dayanak Belge

Dayanak belge bakımından özgü suç değildir. Asıl belgenin düzenlenmesine daya-

---

⁷⁰ SÖZÜER, s.174.

nak teşkil edebilecek nitelikteki belgeyi imzalayabilecek durumda olan herkes suçun faili olabilir.

1.7.3. Suçun Unsurları

1.7.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.’nın “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölüm 156’nci maddesinde “İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme” suçu düzenlenmiştir.

1.7.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (6) numaralı fıkrasında hüküm altına alınan suçlardan, gerçeğe aykırı beyanda bulunma dışında kalan suçlar bu maddede düzenlenmiştir.

Maddenin ikinci fıkrası ile bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda yer almayan bir ağırlaştırıcı neden ve bir suç ihdas edilmiştir. Bu fıkra ile bir yandan suçun bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanan belgelerle işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmekte diğer taraftan bağımsız denetim kuruluşlarının gerçeğe aykırı olduğunu bildikleri belgeleri onaylamaları da müeyyidelendirilmektedir.

Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundan farklı olarak, maddenin üçüncü fıkrası ile maddedeki suçlar nedeniyle zarar doğması ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmüştür.

Maddenin bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunundaki metninde geçen “görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre” ifadesi, Türk Ceza Kanununda zaten düzenlenmiş ve dolayısıyla mahkemece resen uygulanacak olan iştirake ilişkin hükümlerin tekrarı mahiyetinde olduğundan metinden çıkarılmıştır.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.⁷¹” olarak belirtilmiştir.

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süre-

⁷¹ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (05.01.2006)

ci aşığıdaki şekilde gelişmiştir.

“İşlemlerin kayıt dışı bırakılması, muhasebeleştirilmesi ve yıl sonu bilançolarının kapatılması

Madde 152- *Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların malî durumunu gizlemek amacıyla, işlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından, finansal tabloların önemli oranda değişmesini sağlayacak şekilde gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilançolarını kapatmalarından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri gerçeğe aykırı nitelikte olduğunu bilerek imza edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*

Birinci fıkra yazılı suç, bu Kanunun 33 üncü maddesi uyarınca bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenerek onaylanmış olup da gerçeğe aykırı beyanlar içeren belgeler kullanılarak işlenmiş olur ise, faile verilecek ceza yansı oranında artırılarak hükmolunur. Ayrıca, suç vasıtası belgeleri gerçeğe aykırı olduklarını bilerek onaylayan bağımsız denetim kuruluşunun görevlileri de aynı şekilde cezalandırılır.

Birinci ve ikinci fıkra yazılı suçlar neticesinde özel veya kamusal bir zarar doğarsa verilecek cezalar altıda bir oranında artırılarak hükmolunur.”

- Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı”nın 152’nci, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 159’uncu maddesi)

- BDDK’nın taslağında madde başlığında yer alan “muhasebeleştirme ve yıl sonu bilançolarının kapatılması” ibaresi Başbakanlık tasarısında çıkartılarak yerine “ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme” ibaresinin eklenmiştir.

- BDDK’nın taslağında maddenin birinci fıkrasında yer alan “Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların malî durumunu gizlemek amacıyla, işlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından, finansal tabloların önemli oranda değişmesini sağlayacak şekilde mali durumunu gizlemek amacıyla” ibaresinden “malî durumunu gizlemek amacıyla, ...finansal tabloların önemli oranda değişmesini sağlayacak şekilde” ibareleri Başbakanlık tasarısında çıkartılmıştır.

- Birinci fıkradaki “binbeşyüz güne” kadar ibaresi “binbeşyüz günden az olmamak üzere” olarak değiştirilmiştir.

- İkinci fıkradaki “Birinci fıkra yazılı suç, bu Kanunun 33’üncü maddesi uyarın-

ca bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenerek onaylanmış olup da gerçeğe aykırı beyanlar içeren belgeler kullanılarak işlenmiş olur ise, faile verilecek ceza altıda bir oranında artırılarak uygulanır. Ayrıca, suç vasıtası belgeleri gerçeğe aykırı olduğunu bilerek” ibaresi metinden çıkartılarak, “Onaylayan” sözcüğünden önce gelmek üzere “Bu belgeleri” ibaresinin eklenmesi ve birinci fıkra ile birleştirilmiştir.

- Üçüncü fıkranın madde metninden çıkarılmıştır.

5411 sayılı Bank.K.’nın “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölümün 156’nci maddesinde “İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme” başlığı altında düzenlenmiştir.

“İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme

MADDE 156.- Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların işlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından, gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilânçolarını kapatmalarından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde bu belgeleri onaylayan bağımsız denetim kuruluşu görevlileri de aynı şekilde cezalandırılır.”

1.7.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.7.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Kayıt, muhasebeleştirme ve bilançoların kapatılmasına ilişkin esaslar yasanın 14’üncü maddesinde düzenlenmiştir. Madde hükmüne aykırı davranışlar için özel düzenleme olmayıp, genel nitelikteki 20’nci madde hükmüne göre cezaî yaptırıma bağlanmıştır.

“Madde 20- Bu kanun hükümlerine muhalif muamelelerde bulunan veya Maliye vekâleti yahut bankalar murakipleri tarafından bu kanuna müsteniden istenen malûmatı vermekten istinkâf veya bankalar murakiplerinin serbestçe vazife görmelerine mümanaat eden bankaların salâhiyetli memurları ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkum edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır ve mevduat kabulüne mezun olanların izinleri de Maliye vekâletince kaldırılabilir.”

1.7.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Kayıt, muhasebeleştirme ve bilançoların kapatılmasına ilişkin esaslar yasanın “Üç aylık hesap hulâsaları, bilânçolar ve defterler” başlıklı “V” bölümünün 32, 33, 34 ve 37’nci maddelerinde düzenlenmiştir. 34’üncü maddeye aykırı davranışlar 46’nci madde uyarınca yaptırıma bağlanmış diğer hükümlere aykırılıklar yaptırımsız bırakılmıştır.

“Madde 46- 3’üncü maddenin 2 ve 3’üncü fıkralarında ve 17, 26, 27, 28, 34. maddelerdeki hükümlere aykırı hareket edenlerle 4’üncü maddede ve 5’inci maddenin 1 inci fıkrasında yazılı mecburiyete riayet etmeyenler yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.”

1.7.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Kayıt, muhasebeleştirme ve bilançoların kapatılmasına ilişkin esaslar yasanın “Hesap hulâsaları ve bilânçolar” başlıklı 51’nci, “Yabancı bankalara ait cetvel ve bilânçolar” başlıklı 52’nci, “Bilançonun tanzim şartı” başlıklı 54’üncü ve “Yabancı memleketlerdeki şubeler” başlıklı 56’nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükümlere aykırı davranışlar 68’inci maddesinde yaptırıma bağlanmıştır.

“Madde 68- Kanunun 10, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65’inci maddeleri ile 15’inci maddesinin son fıkrasında yazılı mükellefiyet ve mecburiyetleri yerine getirmeyen veya bu mükellefiyet ve mecburiyetlere riayet etmeyen veya bankalar yeminli murakıpları ile 62’nci maddede yazılı hususi murakıpların vazifelerini ifalarına mümanaat eden bankaların, vazife ve alâkalarına göre, idare meclisi reisi veya âzaları veya murakıplar veya umum müdür veya umum müdür muavinleri veya idareci veya memurları veya tasfiye memurları 1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.7.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı Kararnamenin 1’inci maddesiyle getirilen değişiklikler arasında kayıt, muhasebeleştirme ve bilançoların kapatılması ilişkin yükümlülükleri içeren 54’üncü maddenin başlığı “Hesap Uygunluğu” olarak değiştirilerek yeniden düzenlenmiş, yükümlülükler uyulmaması durumunda yaptırımı düzenleyen 68’inci maddede değişiklik yapılarak 52’nci madde metinden çıkarılmıştır.

“Madde 1- 23/6/1958 günlü ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 4, 6, 14, 26, 28, 31, 38, 39, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 60, 61, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı maddeleri aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir.

Hesap Uygunluğu:

Madde 54- Bankalar, yasal ve yardımcı defterleri ve kayıtları arasında olduğu gibi, şubeleri, yurt içindeki ve dışındaki muhabirleri ile de hesap uygunluğu sağlamadan bilançolarını kapatamazlar.

Madde 68- Bu Kanunun 10, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 34, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 54, 55, 56, 59, 61 ve 65'inci maddeleri ile 15'inci maddesinin son fıkrasında yazılı yükümlülük ve zorunlulukları yerine getirmeyen ya da bu yükümlülük ve zorunluluklara uymayan ya da Bankalar Yeminli Murakıpları ve Muavinleri ile 62'nci maddede yazılı hususî murakıplarının görevlerini yapmalarına engel olan ya da istenilen bilgi ve belgeleri vermeyen bankaların ve diğer tüzel kişilerin Yönetim Kurulu Başkanları ya da üyeleri ile murakıpları, genel müdür, genel müdür yardımcıları, memurları, tasfiye memurları ile gerçek kişiler için görev ve ilgilerine göre 50 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunacağı gibi, bu fiilleri bankanın emin bir biçimde çalışmasını engelleyici nitelikte görülen banka mensuplarının üç yıl süre ile bankalarda çalışmaları yasaklanır.

Ayrıca, 10'uncu maddeye aykırı olarak izin alınmaksızın açılan veya nakledilen şubelerin mahkemece kapatılmasına karar verilir.”

1.7.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Kayıt, muhasebeleştirme ve bilançoların kapatılmasına ilişkin esaslar yasanın “Hesap ve kayıt düzeni” başlıklı 8'inci bölüm, “Hesap, bilanço ve kâr ve zarar cetvellerinde yeknesaklık” başlıklı 51'nci, “Hesap uygunluğu” başlıklı 52'nci, “Bilanço ile kâr ve zarar cetvelinin ilgili mercilere gönderilmesi ve ilanı” başlıklı 54'üncü ve “Üç aylık hesap özetleri ile diğer cetveller” başlıklı 56'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükümlere aykırı davranışlar “Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası” başlıklı 78'inci maddenin 1 ve 2'nci fıkralarında yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası

Madde 78- 1) 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 69 ve 70'inci maddelerinde yazılı hükümlere uymayan bankaların ve 50'nci maddenin 3'üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

2) Şu kadar ki; yukarıda yazılı maddelerin hükümlerine aykırılık bankaya ya da iştirak ve kuruluşlarına ya da ilgili kişilere yarar sağlamayı hedef tuttuğunda ya da bu tür hareketler sonucunda fiilen böyle bir yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.7.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Kayıt, muhasebeleştirme ve bilançoların kapatılmasına ilişkin esaslar yasanın “*Hesap ve kayıt düzeni*” başlıklı 8’inci bölüm, “*Hesap, bilanço ve kâr ve zarar cetvellerinde yeknesaklık*” başlıklı 51’nci, “*Hesap uygunluğu*” başlıklı 52 nci, “*Bilanço ile kâr ve zarar cetvelinin ilgili mercilere gönderilmesi ve ilanı*” başlıklı 54’üncü ve “*Üç aylık hesap özetleri ile diğer cetveller*” başlıklı 56’nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükümlere aykırı davranışlar “*Ağır para cezası ve hapis cezası*” başlıklı 79’uncu maddenin 4 ve 5’inci fıkralarında yaptırıma bağlanmıştır.

“Ağır para cezası ve hapis cezası

Madde 79-4. 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49’uncu maddelere ve 50’nci maddenin 1, 2, 4, 5’nci fıkralarına, 52, 53, 54, 55, 56, 62 ve 71’inci maddeler hükümlerine uymayan Bankaların ve 50’nci maddenin 3’üncü fıkrası hükmüne aykırı hareket eden iştiraklerin ve bunların ortağı olduğu kuruluşların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla birlikte 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

5. 51 inci ve 64’üncü maddelerin hükümlerine uymayan bankaların işlerini fiilen yöneten mensupları görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.”

1.7.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

İşlemlerin kaydedilmesi, gerçek mahiyetlerine uygun şekilde muhasebeleştirilmesi, ve hesap uygunluğu sağlanarak bilançoların kapatılmasına ilişkin yükümlülükler yasanın “*Hesap ve kayıt düzeni*” başlıklı 13’üncü madde 1’inci fıkra a ve b bentleri ile 2’nci fıkrasında, bu yükümlülükler aykırı davranışlar ise “*Adli suç ve cezalar*” başlıklı 22’nci maddenin 6’nci fıkrasında yaptırıma bağlanmıştır.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22 – 6. Bankaların bu Kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine, mahkemelere ve diğer resmi dairelere hitaben düzenledikleri belgelerle yayımladıkları belgelerde yapılan gerçeğe aykırı beyanlardan, işlemlerin kayıt dışı bırakılmasından veya gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirmesinden, kanuni ve yardımcı defterler ile kayıtlar, şubeler, yurtiçi ve yurtdışındaki muhabirler ile hesap uygunluğu sağlanmadan bilançolarının kapatılmasından dolayı bunları veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üç milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile

cezalandırılırlar.”⁷²

1.7.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Ceza hukukunun en önemli ilkelerinden biriside suç ve cezada belirlilik ilkesidir. Bu ilke uyarınca suçun unsurları ve konusu yasa koyucu tarafından şüpheyi yer vermeyecek şekilde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olarak tayin edilmesi gerekir. Bu suça ilişkin incelememizin başında vurguladığımız üzere maddede yer alan **“İşlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler....”** ifadesi **“İşlemlerin kayıt dışı bırakılmasının imzalanması”** yani bir belgenin değil bir davranışın imzalanması gibi anlama yol açmaktadır. Yapılan bu yorumun doğru olmadığı ileri sürülse de madde metninden çıkan anlam konusunda birlik yoktur. Düzenleme bu haliyle belirlilik ilkesine aykırıdır.

1.7.3.2. Maddi Unsur

Suçun maddi unsuru kısaca **“belgeleri imzalamak”** ve **“belgeleri onaylamaktır.”** Belgeleri imzalamak eylemini asıl ve dayanak belgeyi imzalamayı birlikte kapsar. Öte yandan belgeleri imzalamak iki farklı eylem türü olarak öngörülmüştür. Bunlar gerçeğe aykırı muhasebeleştirme işlemlerini ve mutabakat sağlamadan bilançoyu kapatmak üzere imzalamaktır. İmzalanacak belgeler ise suçun konusunda belirttiğimiz üzere bu kanun kapsamındaki kuruluşlara ilişkin belgelerdir. İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme başlıklı suçun teorik açıdan incelenmesinde; İmzalama ve onaylama ile suç oluştuğundan hareketi sonucuna bitişik suçtur. Teşebbüs mümkün değildir. Suç, hareket yönünden bakıldığında icraî bir suçtur. İmzalama ve onaylama şeklindeki icraî hareketlerle işlenebilir. Sonuç açısından imzalama ve onaylama şeklindeki hareketlerin gerçekleşmesiyle suç olduğundan ayrıca bir zarar doğması aranmadığından dolayı şekli suçtur, tehlike suçudur.

1.7.3.2.1. Belge İmzalamak

1.7.3.2.1.1. Asıl Belge

Asıl belge suçun konusu başlığında belirttiğimiz üzere muhasebeleştirme işlemine konu olan belgedir. Suçun maddi unsuru bakımından ise muhasebe işlemleri arasında sayılan bilanço bakımından özel bir eylem türü düzenlenmiştir. Genel eylem türü olarak nitelendire-

⁷² Bu ibare “İdari para cezası uygulanır” iken, 12/5/2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

bileceğimiz ilk eylem türü gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesi yapılmış belgeleri imzalamaktır. Bilanço da gerçeğe aykırı muhasebeleştirilmiş olursa bu kapsama girer.

Muhasebeleştirme işlemleri kanunun “*Finansal Raporlama*” başlıklı dördüncü bölümünde düzenlenmiştir. Muhasebe ve raporlama sistemi başlıklı 37’nci madde Kurula bu konuda düzenleme yapma yetkisi vermektedir. Sadece muhasebeleştirmeye ilişkin Kurul’un belirlemiş olduğu usule uymamak suç oluşturmaz. Usule uygun olmasına karşın işlemin gerçek mahiyetine uygun olmaması suçun oluşumu için aranan koşuldur. Diğer bir deyişle gerçeğe mahiyetine uygun ancak muhasebeleştirme prosedürlerine uygun olmaması durumunda suç oluşmayacaktır. Gerçek mahiyetine uygun olmayan belge düzenle eylemi sahte belge düzenleme eyleminden farklıdır. Sahte belge, gerçekte olmayan işlem veya duruma dayalı olarak düzenlenirken, gerçek mahiyetine uygun olmayan belge gerçek bir işlem veya duruma bağlı olarak düzenlenir. Yani cereyan etmiş gerçek bir işlem vardır fakat bu durum belgeye yansıtılması gerçeğe uymamaktadır.

Özel nitelikte eylem ise bilanço için getirilmiştir. Gerçeğe aykırı muhasebeleştirme eyleminin yanında ayrıca kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabetleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilançolarını kapatmaları suç konusu eylem olarak sayılmıştır. Bilanço için bu özel eylem yanında genel nitelikteki eylemde suçun maddi unsurudur. Bilanço, hem mutabakat sağlanmadan kapatıldığı zaman hemde gerçek mahiyetine uygun olmayacak şekilde muhasebeleştirildiğinde suçun konusu olacaktır. Bilanço için aranan mutabakat sağlanması koşulu yerine getirilse bile gerçek mahiyetine uygun şekilde muhasebeleştirilmediği durumlarda suç sayılacaktır.

Bilançonun mutabakatında aranacak kanunen tutulması zorunlu defterler; Kanunun 28’inci maddesinde belirtilen Karar defteri ile TTK hükümlerine göre; Yevmiye defteri (TTK madde 70), Defteri kebir (TTK madde 71), Envanter defteri (TTK madde 72-73-74), İşletme defteri (TTK madde 76), ve Karar defteri (TTK madde 78) olarak sayılmıştır ayrıca anonim ortaklıklar bakımından Pay sahipleri defteri, Toplantı ve müzakere defteri ve Yönetim kurulu kararları defteri, (TTK madde 326), Tahvil defteridir. (TTK madde 428) Ayrıca Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ’in⁷³ 10’uncu maddesinde Demirbaş Eşya ve Amortisman Defterlerinden bahsedilmektedir. Yardımcı defterlerin neler olduğu konu-

⁷³ **Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ**, BDDK, RG:22.06.2002 – 24793 (Mükerrer)

sunda kanunda ve yönetmelikte bir düzenleme yoktur. Bilançonun kapatılması için yurt içinde ve dışındaki muhabirlerle borçluluk ve alacaklılık durumunun teyit edilmesi yazılı şekilde gerçekleştirilmelidir⁷⁴.

1.7.3.2.1.2. Dayanak Belge

Asıl belgenin düzenlenmesinde esas alınan belgedir. Bu belgenin suç konusu olabilmesi için belgenin gerçeğe aykırı olduğu bilinerek imzalanmış olması gerekir. Dayanak belge sahte değilse asıl belgenin gerçek mahiyetine uygun olmayan şekilde muhasebeleştirilmesi dayanak belge açısından suç oluşturmaz.

1.7.3.2.2. Belge Onaylamak

Suça konu belgeler bağımsız denetim kuruluşu görevlileri tarafından gerçeğe aykırı olduğunu bilerek onaylamaları suçun maddi unsurudur. Gerçeğe aykırılığı bilmeden yapılan onaylar suç oluşturmaz.

1.7.3.3. Hukuka Aykırılık

İşlemlerinin gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesi, kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yılsonu bilânçoların kapatılmasına ilişkin belgelerin veya buna dayanak olan belgelerin imzalanması veya asıl belgelerin gerçeğe aykırı olduğu bilinenek onaylanması hukuka aykırılık oluşturur. Önceki yıllarda yazılan eserlerde posta dağıtıcılarının veya ilânı alan gazetelerde çalışanların grev yapması, zamanında ilgili mercilere tevdi olunamaması veya ilân edilememesi hukuka uygunluk sebeplerinden mücbir sebep kapsamında⁷⁵ düşünüleceği ileri sürülmüşse de günümüzdeki iletişimin posta dağıtıcıları ile sınırlı olmadığı, ülkeler arasında bile saniyelerle ifade edilebilecek sürede çok çeşitli araçların bulunduğu düşünülürse artık bu nedenlerin mücbir sebep kapsamında değerlendirilmesi mümkün gözükmemektedir. Kanunda özel hukuka uygunluk sebepleri düzenlenmemiştir. Kanun hükmünü yerine getirme hukuka uygunluk nedeni hüküm bulunması halinde bu suç içinde uygulanabilecektir. Diğer hukuka uygunluk sebeplerinin bu suç açısından uygulama alanı yoktur.

---

⁷⁴ TAŞDELEN, . s.448

⁷⁵ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.220

1.7.3.4. Manevi Unsur

İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme suçunun manevi unsuru kasttır⁷⁶ genel kast yeterlidir. Taksirle işlenmesi mümkün değildir, failin hareketi taksirli ise suç oluşmaz⁷⁷. Amaç ve saikin önemi yoktur. Asıl belge bakımından failde, işlemlerinin gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesi, kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yılsonu bilânçolarını kapatma, bunları imzalama ve gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde bu belgeleri onaylama iradesinin varlığı kast unsurunu oluşturur. Dayanak belge açısından ise belgenin sahteliğini bilerek imzalama kastı yeterlidir ayrıca bu belgenin daha sonra gerçek mahiyetine uygun olmayan muhasebeleştirme işleminde kullanılmasına yönelik bir kastın varlığı aranmaz. Yasal ve yardımcı defterlerle ve muhabirlerle hesap uygunluğu sağlanmadan bilânçonun kapatılmasında tek başına mutabakatsızlık durumunda taksir sözkonusudur. Mutabakatsızlık bir şeyleri gizlemek amacıyla yapılıyorsa kasıt unsuru gerçekleşmiştir⁷⁸.

Kusurluluğu etkileyen nedenler bu suç için de geçerlidir. Bilânçonun kâr ve zarar cetvellerinin ve üç aylık hesap özetlerinin bakanlıkça tespit edilen esaslara uygun olarak muhasebe servisinde hazırlandığına, mesul muhasibin bunları imzalamış olmasına güvenerek hareket eden genel müdür, bu yanılmasından yararlanır⁷⁹. Taksirlide olsa esaslı hata yapılması durumunda kusurluluk ortadan kalkar.

Muhasebeleştirme işlemleri bu konuda özel olarak görevlendirilmiş işin uzmanı kişiler tarafından ve bilgisayar programları aracılığıyla yerine getirildiğinden suçun hukuki ve maddi kanuni hata yapıldığına ilişkin iddialar dinlenmeyecektir. Öte yandan ağırlaştırıcı ya da hafifletici hal düzenlenmediğinden bu yöndeki hata hükümleri uygulanmayacaktır.

Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit konusunda hallerinde koşullar oluştuğunda gerçek kişi olan tüm failer yararlanabileceklerdir.

⁷⁶ ERMAN, **Bankacılık Suçları**, s.220, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s.1227, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.604, PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.463.

⁷⁷ ÖZGEN, s.47

⁷⁸ TAŞDELEN, . s.646

⁷⁹ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.220.

1.7.4. Ceza

1.7.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme suçunun cezası olarak 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve adli para cezası öngörülmüştür. Tasarı halinde adli para cezasının miktarının tespitine yarayan “Güne kadar” ibaresi yerine “Günden az olmak üzere” getirilerek üst sınır olan “binbeşyüz gün” alt sınıra dönüştürülmüştür. Ayrıca önceki yasada suç sayılmayan bağımsız denetim kuruluşlarının gerçeğe aykırı olduğunu bildikleri belgeleri onaylamaları da aynı şekilde cezalandırılmaktadır.

“İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme

MADDE 156.- Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların işlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından, gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanunî ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilançolarını kapatmalarından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve binbeşyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde bu belgeleri onaylayan bağımsız denetim kuruluşu görevlileri de aynı şekilde cezalandırılır.”

Bu suç kanunun 135’inci madde altıncı fıkrasında belirtilen usullerle işlenmesi durumunda bu suça ilişkin ceza ile zimmet veya dolandırıcılık suçlarına ilişkin cezalar arasında gerçek içtima hükümleri uygulanır.

1.7.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.7.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

“Madde 20- ...ilk defasında yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezasına mâhkum edilirler. Tekerrürü halinde bu ceza üç misline kadar çıkarılır...”

1.7.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 46- ...yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.”

1.7.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 68- ...1000 liradan 10000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.”

1.7.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Madde 68- ...50 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezası .... üç yıl süre ile bankalarda çalışmaları yasaklanır. ...”

1.7.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Madde 78- 1) ... 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezası ile birlikte 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

2) ...yarar sağlamayı ... ya da ...yarar sağlandığında ağır ceza parası 2 milyon liradan az olmamak üzere bu yararların 5 katı olarak hükmedilir.”

1.7.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 79-4. ... 500 bin liradan 2 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla birlikte 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”

1.7.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 22 – 6. ...işlemlerin kayıt dışı bırakılmasından veya gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanuni ve yardımcı defterler ile kayıtlar, şubeler, yurtiçi ve yurtdışındaki muhabirler ile hesap uygunluğu sağlanmadan bilançolarının kapatılmasından dolayı bunları veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üç milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile cezalandırılırlar.”

Gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun yaptırımı; 2243, 2999 ve 7129 sayılı yasalarda para cezası, 28 sayılı KHK’de para cezası ve çalışma yasağı, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada para cezası ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 4389 sayılı yasada para cezası ile birlikte hapis cezasının alt sınırı % 100 oranında artırılarak 1 yıla üst sınır ise 3 yıla çıkarılmıştır. Mevcut düzenlemede hapis cezası miktarı korunmuştur.

1.8. SİSTEMİ ENGELLEME, BOZMA, VERİLERİ YOK ETME VEYA DEĞİŞTİRME SUÇU

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan değerlerin korunması amacının ortaya çıkardığı yeni bir suç türüdür. Hukuk sistemimize eski TCK'da 1991 yılında yapılan değişiklikle girmiştir. Yeni olması nedeniyle bu konuda yeterli içtihat oluşmamıştır.

Bankacılık sisteminin gün geçtikçe fizik ortamlardan elektronik ve manyetik alana kayması, bir çok işlemin bu yolla yapılması, ve kayıtların tutulması vs. nedenler yönünden bilişim sistemlerinin ve içindeki verilerin korunması son derece önemlidir. Bankaların kullandığı bilişim sistemine yönelik eylem oldukça geniş çapta bir kesimi başta parasal olmak üzere değişik yönlerde etkileyebilecektir. Bu kanunda yer alan düzenleme yeni bir suç düzenlemesi olmayıp ceza kanununda aynı adla anılan suça yapılan bir yollamadır. Yapılan yollama sadece suçun mağdurlarının kapsamını genişletmiştir. Bank.K.'nda hüküm bulunmuş olsa da TCK düzenlemesinden farklı olarak yeni unsurlar içeren bir düzenleme içermediğinden bankacılık suçu olarak nitelendirilemez.

1.8.1. Suçun konusu

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçunun iki konusu vardır. Bunlar; *“bilişim sistemi”* ve *“bilişim sistemindeki veri”* dir.

1.8.1.1. Bilişim Sistemi

TCK madde gerekçesinde¹ bilişim sistemi, verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tâbi tutma olanağını veren manyetik sistemler olarak tanımlanmıştır. Bilişim sistemi bilgisayar kavramından farklıdır. Bir bilgisayarın içinde birden fazla bilişim sistemi olabileceği gibi birden fazla bilgisayarın ortak olarak kullandığı bilişim sistemi de olabilir. Burada suçun konusu sadece maddi anlamda bilgisayar değildir. Sistemi oluşturan donanım ve yazılımdan oluşan bir bütün suçun konusudur. Suç sistemi engelleyecek, bozacak unsur hangisi ise suç konusu o olacaktır.

Bilişim sistemi kavramı içerisine internet veya intranet olarak adlandırılan iletişim sistemleri de girer. İnternet, birden fazla haberleşme ağının birlikte meydana getirdiği ileti-

¹ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (07.01.2006)

şim ortamıdır² ya da bilişim ağına üyelik aranmadan taraflar arasında iletişime izin veren, bilgi değiş tokuşunu sağlayan ve bütün dünyayı kapsayan açık elektronik bilişim ağıdır³ şeklinde tanımlanmıştır. İntranet, şirketlerin ya da kuruluşların çalışanları ile kendi iç bölümleri arasında veri alışverişini sağlayan özel bir iletişim ağıdır⁴. Bankalar internet bankacılığı⁵ altında müşterilerine çeşitli hizmet sunmaları ve bunların giderek yaygınlık kazanması bu suçun konusu haline getirmektedir.

1.8.1.2. Veri

Verinin çeşitli tanımları mevcuttur. Bunlardan birkaçı; olgu, kavram veya komutların, iletişim, yorum ve işlem için elverişli biçimli gösterimi⁶/ elektronik, optik veya benzeri yollarla üretilen, taşınan veya saklanan kayıtlar⁷,/ her türlü bilginin, bilgisayarların işlem yapabileceği, sonuçlar üretebileceği, saklayabileceği, ve gereğinde yeniden okuyabileceği şekilde sayısal birimlere dönüştürülmüş halidir⁸ şeklinde yapılmıştır. Suç konusu olan herhangi bir veri değil bilişim sistemindeki veri'dir. Bilişim sistemi dışında yer alan örneğin, veri depolamasında kullanılan disket, CD, taşınabilir beller vb. araçlarda bulunan veriler bu suçun konusu olamayacaktır.

1.8.2. Suçun Faili

Özgü suç değildir. Herkes bu suçun faili olabilir⁹. Banka ve kredi kuruluşlarının bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan ya da bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi suçun failidir.

² Bülent SÖZER, **Elektronik Sözleşmeler**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul Mart 2002, s.7.

³ Ümit GEZDER, **Mukayeseli Hukuk Açısından İnternet'te Aktedilen Sözleşmelerde Tüketicinin Korunması**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart 2004, s.11.

⁴ Hasan SINAR, **İnternet ve Ceza Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 2001, s.69

⁵ **Bankacılık Hizmetleri, İnternet Bankacılığı nedir?** İnternet bankacılığı, internet üzerinden bankanızla bağlantı kurarak hesaplarınıza ulaşabilmeniz, sorgulama yapabilmeniz ve bankanızın sağladığı çeşitli işlemleri gerçekleştirmeniz anlamına gelir. İnternet üzerinden Firmanıza ait hesaplara ulaşmanız, buna ek olarak, para transferi, yatırım işlemleri, kredi kartı işlemleri, ödemeler, krediler, vergi-SSK işlemleri, çek-senet görüntüleme ve her türlü bankacılık ihtiyacınız için internet bankacılığından faydalanmanız ise Kurumsal İnternet Bankacılığı olarak tanımlanır.

http://www.kobiline.com.tr/bilgi_bankasi/bankacilik.asp (08.01.2006)

⁶ <http://www.tdk.gov.tr/TKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=veri> (08.01.2006)

⁷ Elektronik İmza Kanunu'nda yapılan tanım.

⁸ Murat Volkan DÜLGER, **Bilişim Suçları**, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2004, s.48

⁹ DÜLGER, s.232, 245., ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s.1011.

1.8.3. Suçun Unsurları

1.8.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.’nun “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölüm 157’nci maddesinde “*Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” suçu düzenlenmiştir.

1.8.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu maddede yazılı suç bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda bulunmayıp bu Kanun ile ihdas edilmiştir.

Diğer taraftan, maddede yazılı suçlar esas olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 244’üncü maddesi paralelinde olmakla birlikte, ikinci fıkrada yazılı suç, Türk Ceza Kanunundaki düzenlemeden daha geniş olarak, sadece bilişim sistemindeki verileri değil, finansal raporlama ile ilgili diğer her türlü unsuru da korumaktadır.

Bu maddede belirtilen suçun failinin, aynı zamanda zimmet suçuna ilişkin hükümleri aslî fail yahut iştirak eden olarak ihlal etmiş olması durumunda, failin bu maddede yazılı suçtan değil, zimmet suçunun aslî faili yahut iştirak edeni olarak yargılanmasını teminen “bu fiilleri zimmet suçunu oluşturmadığı takdirde” ifadesi eklenmiştir. Zimmet suçu oluşmamış olursa madde uygulama alanı bulacaktır.¹⁰” olarak belirtilmiştir.

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süreci aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

“Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme

Madde 154- *Bu Kanuna tâbi kuruluşların bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bu fiili zimmet suçunu oluşturmadığı takdirde iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

Bu Kanuna tâbi kuruluşların bilişim sistemindeki verileri ve finansal raporlama ile ilgili diğer her türlü unsurları, bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, bu fiili zimmet suçunu oluşturmadığı takdirde sekiz aydan

¹⁰ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (08.01.2006)

beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

- Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “*Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı*”nın 154’üncü, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “*Bank.K. Tasarısı*”nın 161’inci maddesi)

- BDDK’nın taslağında madde metninde yer alan “*bilişim*” sözcüğü “*bilgi işlem*” olarak Başbakanlık tasarısında değiştirilmiştir.

- Birinci fıkrada yer alan “*kuruluşların bilgi işlem sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bu fiili zimmet suçunu oluşturmadığı takdirde iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*” ibaresi çıkartılarak “*kuruluşlar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 244’üncü maddesinde tanımlanan sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu açısından banka veya kredi kurumu olarak kabul edilir.*” İbaresini eklenmiştir.

- İkinci fıkra madde metninden çıkarılmıştır.

5411 sayılı Bank.K.’nin “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümün 157’nci maddesinde “*Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu maddeyle ayrı bir suç düzenlemesi yapılmamış bunun yerine TCK’nın “*Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” başlıklı 244’üncü maddesine banka ve kredi kurumu tanımını genişletecek şekilde yollama yapılmıştır.

“Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme

MADDE 157.- *Bu Kanuna tâbi kuruluşlar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 244’üncü maddesinde tanımlanan sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu açısından banka veya kredi kurumu olarak kabul edilir.*

ONUNCU BÖLÜM

Bilişim Alanında Suçlar

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme¹¹

Madde 244- *(1) Bir bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

¹¹ [http://proje.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.5237&sourceXmlSearch=\(10.01.2006\)](http://proje.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.5237&sourceXmlSearch=(10.01.2006))

(3) Bu fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4)Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesi suretiyle kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamasının başka bir suç oluşturmaması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.”

1.8.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.8.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Düzenlemeye göre suç konusu eylem bankaya yönelik gerçekleştirildiğinde TCK

244'üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca temel ceza olan 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası, 1/6 oranında arttırılarak ceza miktarı, 1 yıl 6 aydan ile 7 yıl 6 arasında tayin edilecektir. Ayrıca bu kişi işlediği suçtan yarar sağlaması durumunda verilecek ceza 2 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasıdır. Bankaya karşı işlenen suçta failin; yararı yoksa üst sınır 7 yıl 6 ay, yararı varsa 6 yıl ceza alabilecektir. Cezanın üst sınırında eylemden yarar sağlayan lehine 1 yıl 6 aylık daha az ceza indirimi yapılması sonucunu doğuran ceza adaletine aykırı bir durum ortaya çıkmıştır.

Özetle bankaya yönelik eylemde hapis cezası;

- failin **çıkartı yoksa** cezanın üst sınırı **7 yıl 6 ay**
- failin **çıkartı varsa** cezanın üst sınırı **6 yıl**'dir.

1.8.3.2. Maddi Unsur

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu başlığı altında iki ayrı suç düzenlenmiştir. Bunlar, bir bilişim sisteminin işleyişini engelleme veya bozma suçu ile bir bilişim sistemindeki verileri bozma, yok etme, değiştirme veya erişilmez kılma, sisteme veri yerleştirme, var olan verileri başka bir yere gönderme suçudur.

1.8.3.2.1. Bilişim Sisteminin İşleyişini Engelleme veya Bozma

1.8.3.2.1.1. Suçun Temel Şekli

Bilişim sisteminin işleyişinin engellenmesinde bozmaktan farklı sisteme bir zarar verilmemekte ancak sistemden beklenen görevi yapması durdurulmaktadır. Engelleme ve bozma türündeki eylemlere farkı bir ceza öngörülmediğinden dolayı bunlar arasındaki ayırma girmeye gerek görmüyoruz. Eylem ister engelleme isterse bozma olarak tanımlansın sonucu değişmeyecektir. Bozma ya da engellemenin sisteminin tümüne yönelik olması gerekmez. Birden fazla işi gerçekleştiren bir sistemde bu görevlerden birine yönelecek eylem suç oluşturmaktadır.

1.8.3.2.1.2. Suçun Nitelikli Şekli

TCK düzenlemesinde mağdura ve failin kastına göre iki ayrı nitelikli hal öngörülmüştür. Mağdura göre; fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi durumunda ceza arttırılarak verilecektir.

Bank.K.'nın 157'inci maddesiyle yapılan yollama gereği bu kanun kapsamındaki bütün kuruluşların sistemine yönelik eylemlerde ceza artırılabacaktır. Failin kastına göre; failinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlaması halidir.

Bilişim sisteminin işleyişini engelleme ve bozma suçunun teorik açıdan incelenmesinde; suç, hareket yönünden bakıldığından icraî bir suçtur. İcraî hareketlerle işlenebilir. Ancak sistemin işleminde görevli olanların, sistemin işlemesi için yapması gereken yükümlüğü bilerek yapmaması sonucu engelleme durumunda suç ihmalî suretle de işlenebilir. Sonuç açısından eylemin sistemi engellemesi ya da bozması koşulu arandığından maddi suçtur, zarar suçudur.

1.8.3.2.2. Bilişim Sistemindeki Verileri Bozma, Yok Etme, Değiştirme veya Erişilmez Kılma, Sisteme Veri Yerleştirme, Var Olan Verileri Başka Bir Yere Gönderme

1.8.3.2.2.1. Suçun Temel Şekli

1.8.3.2.2.1.1. Verileri Bozma, Yok Etme, Değiştirme, Erişilmez Kılma veya Var Olan Verileri Başka Bir Yere Gönderme

Buradaki eylemin hedefi sistemdeki verilerdir. Sistemdeki veriye yönelik eylemler; bozma, yok etme, değiştirme, erişilmez kılma veya başka yere gönderme olarak sıralanmıştır.

1.8.3.2.2.1.2. Veri Yerleştirme,

Eylemin hedefi veri değil, bilişim sistemidir. Tek bir eylem vardır o da sisteme veri yerleştirme olarak düzenlenmiştir.

1.8.3.2.2.2. Suçun Nitelikli Şekli

Yukarıda, bilişim sisteminin işleyişini engelleme ve bozma suçunun nitelikli şekline ilişkin belirttiğimiz hususlar burada da geçerlidir. Suçunu teorik açıdan incelenmesinde; hareket yönünden bakıldığından icraî bir suçtur. Sonuç açısından eylemin sistemi engellemesi ya da bozması koşulu arandığından maddi suçtur, zarar suçudur ve çok sonuçlu suçtur.

1.8.3.3. Hukuka Aykırılık

Suçun maddi unsurunu oluşturan eylem gerçekleştiğinde hukuka aykırıdır. Ancak bu eylem hukuka uygunluk sebebinin varlığı halinde hukuka uygun hale gelir. Bu suç bakımından kanun hükmünü yapma ya da yetkili merciin emrini yerine sebepleri uygulama alanı bulabilir. Yetkili merciin emrini yerine getirenin ve emri verenin kamu hukuku ilişkisi içinde bulunması gerekir. Ayrıca diğer bir hukuka uygunluk sebebi olan rıza eylemi hukuka uygun hale getirecektir. Hukuka uygunluk sebeplerinden meşru savunma ve zorda kalma hallerinin bu suç açısından uygulama alanı bulması çok zordur.

1.8.3.4. Manevi Unsur

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu kasıtlı suçlardandır¹². Suçun temel şeklini düzenleyen TCK'nın 244'üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkrasındaki suçlar için genel kast yeterlidir. Yasada bu suç için failin bilerek ve isteyerek hareket etmesi arandığı için bu suç tipinin taksirle işlenmesi mümkün değildir¹³. Failde; bilişim sisteminin işleyişini engelleme veya bozma ya da sistemindeki verileri bozma, yok etme, değiştirme veya erişilmez kılma, sisteme veri yerleştirme, var olan verileri başka bir yere gönderme iradesinin varlığı durumunda kast vardır.

Suçun nitelikli hali dördüncü fıkra düzenlenmiştir. Suçun oluşumu için özel kast aranmıştır. Buna göre birinci ve ikinci fıkradaki eylemler kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlaması amacıyla yapılması halinde özel kast vardır. Failin suç oluşturan eylemi gerçekleştirirken bu özel kastla hareket etmek yerine başka bir kastla bilişim sistemine girip (örneğin hukuka aykırı olarak bilişim sistemine girme veya sistemde kalma) kastının sonradan değişerek hukuka aykırı yararı elde etmesi suçun oluşumunu etkilemez ve bilişim sistemi aracılığıyla hukuka aykırı yarar sağlanması suçu oluşur¹⁴.

Kusurluluğu etkileyen nedenlerden hata'ya ilişkin hükümler bu suç açısından da uygulama alanı bulabilir.

---

¹² DÜLGER, s. 240.

¹³ DÜLGER, s.241.

¹⁴ DÜLGER, s.248.

1.8.4. Ceza

1.8.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu; maddenin tasarı halinde birinci fıkrasında yer alan 2 yıldan 7 yıla kadar, ikinci fıkrasında yer alan 8 aydan 5 yıla kadar hapis cezası öngören düzenleme metinden çıkarılmış yerine 5237 sayılı TCK'nın 244'üncü maddesine atıf yapılmak suretiyle ilk defa suç olarak düzenlenmiştir. Bank.K. açısından TCK'nın 244'üncü maddesi incelendiğinde; birinci fıkrada yer alan 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası ve ikinci fıkrada yer alan 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası yarı oranında arttırılacaktır. TCK'nın 244'üncü maddenin 4'üncü fıkrasında yazılı durum gerçekleştiğinde ise 3 fıkra göre yapılan artırım üzerinden yarı oranında artırıma gidilecek ayrıca adli para cezasına hükmedilecektir.

“Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme

MADDE 157.- *Bu Kanuna tâbi kuruluşlar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 244'üncü maddesinde tanımlanan sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu açısından banka veya kredi kurumu olarak kabul edilir.*

ONUNCU BÖLÜM

Bilişim Alanında Suçlar

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme

Madde 244- *(1) Bir bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Bu fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesi suretiyle kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamasının başka bir suç oluşturmaması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.”

Suç konusu eylem Bankaya yönelikse TCK 244'üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca temel ceza olan 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası 1/6 oranında arttırılarak ceza miktarı 1 yıl 6 aydan ile 7 yıl 6 arasında tayin edilecektir. Fail'in suçtan yarar sağlaması durumunda verilecek ceza 2 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasıdır. Bankaya karşı işlenen suçta failin yararı

yoksa üst sınır 7 yıl 6 ay yarar varsa 6 yıl ceza alabilecektir. Cezanın üst sınırında eylemden yarar sağlayan lehine 1 yıl 6 aylık daha az ceza indirimi yapılması sonucunu doğuran ceza adaletine aykırı bir durum ortaya çıkmıştır.

1.8.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu teknolojik gelişmelerin doğurduğu bir suç türü olduğundan doğal olarak 5411 sayılı Bank.K.'ndan önceki yasal düzenlemelere konu olmamıştır.

1.8.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.8.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.9. İTİBARI ZEDELEME SUÇU

Suçun düzenlenmesinin en bilinen amacı bankalara olan güvenin sarsılmamasıdır¹⁵. Güven, bankaların varlık nedenidir. Güven kaybedildiği anda bankanın iflas durumuyla karşılaşması mümkün olduğundan bankalar güven kurumu olarak nitelendirilmişlerdir. İşte bu düzenlemenin amacı bankaların varlık nedenine yönelik eylemlerin engellenmesidir. Bankanın güvenine karşı yapılacak eylemin gerçek dışı olması zorunluluğu yoktur. Aksi durumda bir bankanın bünyesinde olabilecek küçük bir sorunun basın yayın yoluyla kamuoyuna duyurulmasıyla doğacak panik havasının bankanın iflas etme noktasına götürmesi yanında tüm bankacılık sistemini etkileyecek zincirleme sonuçlar ya da başka bankalar lehine haksız rekabet ortamı doğabilecektir. Düzeni koruma amacıyla yola çıkılmasına karşın yapılan düzenlemede suçun konusunun belirsizliği uygulamada sorunlara yol açabileceği gibi, maddi unsurlara ilişkin olarak getirilen değişiklikler suçun kapsamını sadece basın yayın yoluyla yapılan eylemlerle sınırlanmıştır.

1.9.1. Suçun Konusu

Suçun üç tane konusu vardır. Bunlar, bir bankanın *“itibarı”*, *“şöhreti”* ve *“serveti”*. Bankadan anlaşılması gereken bu kanunu tabi olarak faaliyet yürüten bankalardır. Bu kapsama yurtdışında kurulu bankanın burada faaliyet gösteren şubesi de dâhildir. Bank.K. kapsamındaki finansal holding şirketi ve diğer finans şirketlerine yönelik eylemler suçun kapsamı dışındadır. Bankanın itibarı ile bankanın bünyesinde bulunduğu finansal holding şirketinin itibarı arasında doğrudan bir ilişki olduğu gerçeği karşısında bankaya yönelik eylem suç sayılırken, finansal holding şirketine yönelik eylemin suç sayılmaması doğru olmuştur. Örneğin “X” finansal holding şirketinin iflas edeceği ya da hissedarlarının yüz kızartıcı suç işlediği yolunda gerçek dışı açıklama yapılması durumunda bu eylemden bu holdingin bünyesinde bulunan “Y” bankası dolaylı olarak zarar göreceği muhakkak da olsa eylem Bank.K. açısından suç oluşturmayacaktır. Bank.K.’nin kapsamında sadece Banka değil, diğer finans kuruluşlarının da yer almasına karşın suç düzenlemesi yapılırken sadece Banka esas alınarak yapılmış olması finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması şeklinde açıklanan Kanunun amacını gerçekleştirmekten uzaktır. Suçun konusuna ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Biz bunlardan birkaçına yer vereceğiz.

¹⁵ REİSOĞLU, *Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar*, s.1144, BATTAL, *Bankalar Kanunu Şerhi*, s.236.

1.9.1.1. İtibar

İtibarın tanımı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde¹⁶ saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık, prestij/ şeref, haysiyet; ticarete sözüne ve imzasına güvenilir olma¹⁷/ BDDK'nın bir kararında¹⁸, kişilerin; ahlaklı ve erdem sahibi olması, şaibeli işlere karışmamış olması, yükümlülüklerini yerine getirmede ahlaki zafiyet göstermemiş olması, muteber bir geçmişe sahip olması, gibi kriterler/ bir insanın, grubun veya kurumun sosyal statüsü dolayısıyla gördüğü saygının yanında sahip olduğu güç¹⁹.

1.9.1.2. Şöhret

Şöhretin tanımı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde herkesçe bilinme, tanınma durumu, ün²⁰,/ ad verme, ad, san, ün; bir kimsenin herkesçe bilinen ismi, mahlası veya lakabı²¹ / toplum nezdinde şan ve şeref kazanma, itibar bulma, ün yapma²² olarak açıklanmıştır.

1.9.1.3. Servet

Servetin tanımı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde varlık, zenginlik, mal mülk²³/ zenginlik, varlık, mal çokluğu²⁴ olarak yapılmıştır. Suçun konusunu oluşturan servetin herkes tarafından ortak bir tanımlaması yapılabilesine karşın itibar ve şöhret konusunda aynı durum sözkonusu değildir. Ayrıca madde geçen itibar ve şöhret deyimleri şeref ve haysiyet anlamında kullanıldığı ileri sürülmüştür²⁵. Suçun konusu olarak gösterilen itibar ve şöhretten ne anlaşılması gerektiği konusunda birlik olmaması, bu deyimlerin soyut ve sübjektif niteliğinden kaynaklanmaktadır. Ceza hukukunun en temel prensiplerinden birisinin suç ve cezada

¹⁶ <http://www.tdk.gov.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=itibar> (12.01.2006)

¹⁷ **Temel Türkçe Sözlük (Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî)**, İkinci Cilt, İstanbul 1985, s.597

¹⁸ **Banka Kuruluşunda veya Mevcut Bankaların Hisselerinin Devralınmasında Ya Da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bünyesinde Bulunan Bankaların Hisselerini Satın Almak Üzere Başvuracaklarda Aranacak Koşullara İlişkin Karar**, BDDK, RG: 5.11.2000 - 24221

¹⁹ Ali SEYYAR, **Davranış Bilimleri Terimleri, (Ansiklopedik Sözlük)** Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004, s.621

²⁰ <http://www.tdk.org.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=%FE%F6hret> (12.01.2006)

²¹ **Temel Türkçe Sözlük (Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî)**, Üçüncü Cilt, İstanbul 1985, s.1275

²² SEYYAR, s.766

²³ <http://www.tdk.org.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=servet&submit1=Ara> (13.01.2006)

²⁴ **Temel Türkçe Sözlük**, İkinci Cilt, s.1181

²⁵ «Şeref» bir kimsenin kendisinin ahlâka aykırı bir fiil ve hareket yapmadığı konusunda sahip olduğu kanaattir; «Haysiyet» ise, başkalarının bu kimse hakkında besledikleri kanaati ifade eder: bunlara «iç şeref» ve «dış şeref» denir. «Servet» deyişi ise bankanın maddî bir zarara uğramasını ifade eder: bankanın malvarlığının azalması- meselâ mudilerin paralarını çekmesi- nasıl bir «zarar» ise, mal varlığında artma olmaması, meselâ bankaya para yatırmak isteyen bir mudinin başka bir bankayı tercih etmesi de öyle bir «zarar»dır. ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.324,

belirlilik olduğu göz önüne alınırsa bu suçun konusu yönünden bu ilkeye ters düştüğü, rahatlıkla söylenebilir.

1.9.2. Suçun Faili

Bu suç özgü suç değildir, suçun faili herkes olabilir²⁶. 5187 sayılı Basın Kanununda²⁷ belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olan ya da bu yolla asılsız haber yayan kişi ya da kişiler bu suçun failidir²⁸.

1.9.3. Suçun Unsurları

1.9.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.’nin “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölüm 158’inci maddesinde “İtibarın zedelenmesi” suçu düzenlenmiştir.

1.9.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının itibarın zedelenmesi suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (7) numaralı fıkrasında düzenlenen suça bu maddede yer verilmiştir.

Anılan suç, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda da, bir tehlike suçu olarak düzenlenmiştir. Yani suçun oluşması için bir bankanın itibarının ya da servetinin fiilen zarar görmesi gerekmemekte; zarar görme tehlikesinin oluşması yeterli olmaktadır. Ancak uygulamada anılan madde yanlış yorumlanmakta ve yargılama esnasında zararın gerçekleşip gerçekleşmediği mahkemelerce araştırılmaktadır. Bu yanlış anlamanın önüne geçilebilmesini teminen zararın oluşması hâli ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmüştür.

²⁶ ERMAN, **Ticari Ceza Hukuku** Cilt:V, s.322, SÖZÜER, s.188,

²⁷ **Basın Kanunu**, Kanun No: 5187, Kabul Tarihi: 9.6.2004, RG: 26.6.2004/25504

²⁸ PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s.1227, PARLAR/HATİPOĞLU, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.605, PARLAR/PARLAR, **Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.. s.464, TAŞDELEN, s.647-651.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.²⁹” olarak belirtilmiştir.

İtibarın zedelenmesi suçuna ilişkin madde; metninde bir değişiklik olmadan sadece madde numaraları değiştirilerek (Kurum tarafından hazırlanan “*Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı*”nın 155’inci, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 162’nci maddesi) 5411 sayılı Bank.K.’nun “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükmüleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümün 158’inci maddesinde “*İtibarın zedelenmesi*” başlığı altında düzenlenmiştir. İtibarın zedelenmesi suçuna ilişkin madde aşağıya alınmıştır.

“İtibarın zedelenmesi

MADDE 158.- *Bu Kanunun 74’üncü maddesine aykırı davranışlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*

Yukarıdaki fıkra yazılı fiil neticesinde özel veya kamusal bir zarar doğarsa verilecek ceza altında bir oranda artırılarak hükmolunur.

İtibarın korunması

MADDE 74.- *5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunamaz ya da bu yolla asılsız haber yayılamaz.”*

1.9.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.9.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.9.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

İtibarın zedelenmesi suçuna ilişkin hükümler yasanın 54’üncü maddesinde yer almaktadır.

“Madde 54- *Bir bankanın itibarını kırabilecek hakikate uygun olmıyan şayiye çıkararak ve bilerek yanlış haberler yayan kimseler bir aydan bir seneye kadar hapis ve yirmi beş liradan iki yüz liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.*

Bu hareket Matbuat Kanununda yazılı neşir vasıtaları ile yapılırsa bir se-

²⁹ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (13.01.2006)

neden üç seneye kadar hapis ve yüz liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

İtibarın zedelenmesi suçu “*Asılsız neşriyat ve haber yayma*” başlığı altında yasanın 76’nci maddesinde düzenlenmiştir.

“Asılsız neşriyat ve haber yayma

Madde 76- *Bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine veya servetine zarar verebilecek bir hususu isnadeden veya bu yolda asılsız haber yayanlar üç aydan iki seneye kadar hapis, 500 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.*

Bu filin, Basın Kanununda yazılı neşir vasıtalarından biri ile veya radyo ile işlenmesi veya nakledilmesi halinde 6 aydan 3 seneye kadar hapis ve 1000 liradan 10 000 liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.”

1.9.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı KHK’nın 1’inci maddesiyle 7129 sayılı yasanın 76’nci maddenin dili güncellenmek, başlığı “*Asılsız yayın ve haber yayma*” olarak değiştirilmek, para cezalarında artış yapılmak ve ikinci fıkraya “*Televizyon*” sözcüğü eklenmek suretiyle değiştirmiştir.

“Madde 1- 23/6/1958 günlü ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 4, 6, 14, 26, 28, 31, 38, 39, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 60, 61, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı maddeleri aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir.

Asılsız yayın ve haber yayma:

Madde 76- *Bir bankanın itibarını kırabilecek ya da şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa neden olan ya da bu yolda asılsız haber yayanlar için üç aydan iki yıla kadar hapis, 10 bin liradan 100 bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.*

Bu filin Basın Kanununda yazılı yayın araçlarından biri ile ya da radyo ve televizyon ile işlenmesi ya da nakledilmesi halinde altı aydan 3 yıla kadar hapis ve 20 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Teknolojideki gelişmelere paralel olarak 28 sayılı Kararnamede yer alan düzenleme para cezalarında artış yapılmak ve ikinci fıkraya “*Video gibi yayın araçlarından biri ile televizyon*” sözcüğü eklenmek suretiyle “*Asılsız Yayın ve Haber Yayma*” başlığı altında yasanın 76’nci maddesinde düzenlenmiştir.

“Asılsız Yayın ve Haber Yayma

Madde 83- 1) Bir bankanın itibarını kırabilecek ya da şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa sebep olan ya da bu yolda asılsız haberler yayanlar için üç aydan iki yıla kadar hapis, 100 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

2) Bu filin Basın Kanunu’nda yazılı ya da radyo, televizyon video gibi yayın araçlarından biri ile işlenmesi ya da nakledilmesi halinde altı aydan 3 yıla kadar hapis ve iki milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

İtibarın zedelenmesi suçu 70 sayılı Kararnamenin ilgili maddesinin birinci fıkra hükmüne “*kasten*” sözcüğü eklenmek suretiyle “*Asılsız yayın ve haber yayma*” başlığı altında yasanın 84’üncü maddesinde düzenlenmiştir.

“Asılsız yayın ve haber yayma

Madde 84- 1. Bir bankanın itibarını kırabilecek ya da şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa *kasten* sebep olan ya da bu yolda asılsız haberler yayanlar için üç aydan iki yıla kadar hapis, 100 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

2. Bu filin Basın Kanununda yazılı ya da radyo, televizyon, video gibi yayın araçlarından biri ile işlenmesi ya da nakledilmesi halinde altı aydan 3 yıla kadar hapis ve 2 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

İtibarın zedelenmesi suçu “*Adli suç ve cezalar*” başlığı altında yasanın 84’nci maddesinde düzenlenmiştir. Madde incelendiğinde teknolojik gelişmelere uygun şekilde yeni araçların suç kapsamına alındığı görülür. Suça ilişkin fıkranın 3’üncü cümlesinde yer alan düzenleme ceza hukukunun önemli ilkelerinden olan suç ve cezada belirlilik kuralına uygunluğu konusunda ciddi şüpheler taşımaktadır.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22-7. Bir bankanın itibarını kırabilecek ya da şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa *kasten* sebep olan ya da bu yolda asılsız haberler yayanlar için bir yıldan iki yıla kadar hapis ve bir milyar liradan iki milyar liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. Bu filin 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununda belirtilen ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri ile işlenmesi halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki milyar liradan dört milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. İsimleri belirtilmese dahi bankaların güvenilirliği konusunda kamuoyunda tereddüde yol açarak bankaların mali bünyele-

rinin olumsuz etkilenmesine neden olabilecek nitelikte asılsız haberleri yukarıda belirtilen araçlarla yayınlayanlara iki milyar liradan dört milyar liraya kadar ağır para cezası verilir.”

1.9.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Ceza hukukunun en önemli ilkelerinden birisi de suç ve cezada belirlilik ilkesidir. Bu ilke uyarınca suçun unsurları ve konusu yasa koyucu tarafından şüpheyi yer vermeyecek şekilde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olarak tayin edilmesi gerekir. Oysa suçun konusu başlığı altında incelediğimiz üzere özellikle itibar deyiminin ne anlama geldiği konusunda birlik yoktur. Bu deyim niteliği itibarıyla soyut ve sübjektiftir. Suçun konusu ceza hukukunun belirlilik ilkesine aykırıdır.

1.9.3.2. Maddi Unsur

Suç, temel ve nitelikli şekli olmak üzere iki ayrı suçtan oluşmaktadır.

1.9.3.2.1. Suçun Temel Şekli

Suçun temel şekline ait suçun maddi unsuru iki ayrı eylem olarak öngörülmüştür. Bunlar;

- 5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olmak. Kısaca adlandıracak olursak, itibarı kırabilecek hususa kasten sebep olmak.

- 5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek asılsız haber yaymak. Kısaca adlandıracak olursak, İtibarını kırabilecek asılsız haber yaymak.

1.9.3.2.1.1. İtibarı Kırabilecek Hususa Kasten Sebep Olmak

Fiilin; bankanın, itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek nitelikte olması gerekir. İtibarın kırılması, şöhretin ya da servetin zarara uğraması olası-

lığının doğması ile eylem arasında illiyet bağının bulunması gereklidir³⁰. Kırılma veya zarara uğrama olasılığının doğup doğmadığının belirlenmesi son derece güçtür ve belirlenmiş bir ölçütü yoktur. Böyle bir olasılık doğmuş olsa bile kaynağı maddede suç olarak düzenlenen eylem olmalıdır. Metinde geçen “*Hususa sebep olma*” kavramı da tereddütlere neden olmaktadır. İtibar kırıcı “*Hususun*” ne olduğu ya da ne anlaşılabileceği belli değildir ki, bu hususa ne zaman “*Sebeb*” olunabileceği anlaşılabilsin. 7129 sayılı kanunda yer alan “*Hususunu isnat eden*” ibaresi itibar kırarak bir hususun “*İsnad*” edilmesi mümkün olması nedeniyle daha doğru ve hukukidir³¹.

Suç konusu eylem maddede sayılan basın ve medya araçları ile gerçekleştirilmelidir. Bunlar dışındaki araç ya da yöntemlerin kullanılması bu eylem kapsamına girmeyecektir. Örneğin, bir konferans veya panelde bu eylemin gerçekleştirilmesi maddede belirtilen araçlar arasında sayılmadığından bu madde kapsamına girmez. Diğer bir husus, sebep olmanın yeterli sayılmasıdır. Bilgi, belge ya da haberin doğru ya da yanlış olması önem taşımaz. Böyle bir düzenlemeye gidilmesinin nedeni bankacılık sektörünün yapısının çok kolay panik çıkmasına ve bankaların zarar görmesine elverişli olmasıdır³². Örneğin ödeme güclüğü içerisinde giren bir banka hakkında bu gerçek bilgilere dayalı olarak haber yapılması, müşteriler arasında panik çıkaracak ve bankanın biraz zorlanarak da olsa atlatabileceği bir ödeme sıkıntısı büyüterek beklide bankanın iflasına yol açabilecektir.

İtibarı kırmaya sebep olma suçu, hareketi sonucuna bitişik suçtur. Teşebbüs mümkün değildir. Suçun oluşması için basın yayın araçları kullanılarak itibarı kırıcı eylemlerin gerçekleştirilmesi gerektiğinden icraî hareketlerle işlenebilen icraî bir suçtur. Suç maddede sayılan basın yayın araçlarının biri ya da birkaçı kullanılmak suretiyle işlenebileceğinden, seçimlik hareketli suçtur. Sonuç unsuru bakımından ise itibar kırıcı hususa sebep olma olasılığı arandığından, suç, somut bir tehlike suçudur³³.

1.9.3.2.1.2. İtibarı Kırabilecek Asılsız Haber Yaymak

4389 ve önceki Kanunlarda suçun basın yayın araçlarıyla işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak ayrı bir fıkraya alınarak suç teşkil eden eylem; “*Bir bankanın itibarını kırabilecek ya da şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olan ya da*

³⁰ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.324.

³¹ ERMAN, *Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku*, s.324.

³² BATTAL, *Bankalar Kanunu Şerhi*, s.236.

³³ SÖZÜER, s.188,

BU YOLDA asılsız haberler yayanlar ...” şeklinde düzenlenmişti. Maddeden anlaşılan itibarı kırmak amacıyla, sebep olma veya asılsız haber yayma tarzında gerçekleşecek iki eylem suç sayılmaktadır. Asılsız haber yayma eylemini amaca bağlayan “*bu yolda*” ibaresidir. Bu kanunla madde yeniden düzenlenerek suçun daha önceki suçun ağırlaştırıcı hal olarak kabul ettiği suçun basın yayın araçlarıyla işlenmesi suçun işlenmesinde kullanılan vasıtalar olarak madde içerisine alınmış ve “*bu yolda*”, ibaresi yerine “*bu yolla*” ibaresi getirilerek aşağıdaki şekil verilmiştir.

*“5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunamaz ya da **BU YOLLA** asılsız haber yayılamaz.”* Değişiklikle getirilen “*bu yolla*” ibaresi suçun işlenmesinde kullanılan basın yayın araçlarını işaret etmektedir. Basın yayın araçları kullanılarak asılsız haber yayılmasını yasaklamaktadır. Yasaklama aslında bankanın itibarını zedeleyen eylemlere de dönük değildir, bütün eylemleri yasaklamaktadır. Yok eğer sadece basın yayın araçları kullanılarak itibar kıracak haber yaymak olarak yorumlansa bile bunun bir değeri olmayacaktır. Çünkü bir öncesi eylem yani sebep olma eylemi bu eylemi yasaklamaktadır.

Önceki düzenlemede bankaların itibarını kırmak basın yayın yoluyla yapılması durumunda sebep olma suçuyla, basın yayın yolu dışında itibar kırıcı eylemler ise asılsız haber yayma suçuyla yasaklanmaktaydı. Şimdi ise basın yayın yolu dışında asılsız haber yayılması suç oluşturmayacaktır. Sonuçta “*bu yolda*” yerine getirilen “*bu yolla*” ibaresi suçun alanı sadece basın yayın araçlarıyla sınırlandırmıştır. Belirtmiş olduğumuz sakıncalar ve maddenin düzenleme amacı dikkate alındığında madde metninin yeniden yazımına ilişkin taslak aşağı alınmıştır.

“Bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa 5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla kasten sebep olunamaz ya da bu yolda asılsız haber yayılamaz.”

Eylemin teorik açıdan incelenmesinde; hareketi sonucuna bitişik bir suçtur. Teşebbüs mümkün değildir. Suçun oluşması için asılsız haber yaymak gerektiğinden icraî hareketlerle işlenebilen icraî bir suçtur. Suç, maddede sayılan basın yayın araçlarının biri ya da birkaçı kullanılmak suretiyle işlenebileceğinden seçimlik hareketli suçtur. Sonuç unsuru bakı-

mından ise belli bir sonucun doğması aranmadığından asılsız haber yaymakla suç olduğundan suç soyut bir tehlike suçudur³⁴. Asılsız haber yayma suçu şekli suçtur.

1.9.3.2.2. Suçun Nitelikli Şekli

Suçun temel şekline ilişkin eylemlerin gerçekleşmesi sonucunda bir özel veya kamusal bir zarar doğarsa suçun nitelikli hali gerçekleşmiş olacaktır.

1.9.3.3. Hukuka Aykırılık

Doğru ya da yanlış olsun bankanın itibarını kırabilme olasılığı taşıyan açıklamalar maddede suç olarak düzenlendiğinden hukuka aykırıdır. Basının haber verme kapsamında yaptığı yayın hukuka uygunluk yönünden değil, kast bulunmadığından suç teşkil etmeyecektir. Hukuka uygunluk sebeplerinden kanunun hükmünü yerine getirme, yetkili merciin emrini yerine getirme koşulları oluştuğunda uygulama alanı bulabilecektir. Örneğin BDDK'nın yetkisi çerçevesinde yapacağı açıklamalar bankanın itibarını sarsma olasılığı ortaya çıkarsa bile kanun hükmünü yerine getirme hukuka uygunluk sebebi sayılacaktır. Diğer hukuka uygunluk sebepleri açısından her somut olaya göre durum değerlendirilmelidir. Örneğin bir bankanın gerçek dışı şekilde bir ya da birkaç bankayı olumsuz etkileyen reklâmına karşılık, diğer bankaların olayın gerçek mahiyetini basın yoluyla açıklamaları reklam veren bankanın itibarını kırması ya da bir bankadan kredi alan bir radyonun borcunu karşılık başlatılan haciz işlemi sırasında canlı yayında yapılan açıklamalar, vb durumlar.

1.9.3.4. Manevi Unsur

İtibarın zedelenmesi suçunun manevi unsuru kasttır³⁵ genel kast yeterlidir. Madde- nin yollama yaptığı 74'üncü maddede geçen “*kasten*” ibaresi gereksizdir³⁶. Taksirle işlenmesi mümkün değildir, failin hareketi taksirli ise suç oluşmaz³⁷. Amaç ve saikin önemi yoktur. Failde, bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olmak veya bu yolla asılsız haber yayma iradesinin varlığı, kast unsurunu oluşturur. Sonuçlarını düşünmeden, istemeden böyle bir hususa neden olunması, suçun meydana gelmesi için yeterli olmayıp sebep olunan hususun bankanın itibarını kırması,

³⁴ SÖZÜER, s.188,

³⁵ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.326, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s. 1227, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.605, PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.464.

³⁶ SÖZÜER, s.188, ÖZGEN, s.47

³⁷ ÖZGEN, s.47.

şöhretine ya da servetine zarar vermesi gerekir³⁸.

Bir banka hakkında gerekli özeni göstererek doğruluğunu araştırmadan, haber yayma durumunda taksirden değil kastın varlığı kabul edilir. Ancak haberi yayan, doğruluğunu ispat ederse eylem, madde kapsamına girmeyecektir³⁹. Yargıtay gereken inceleme ve soruşturma yapıldıktan sonra bir haber yayınlanmışsa, sonradan haberin gerçeğe aykırı olduğu anlaşılrsa dahi haksız tecavüzden söz edilemeyeceğine hükmetmiştir⁴⁰. Kusurluluğu etkileyen nedenler bu suç için de geçerlidir. Ancak failin hatası gerekli araştırmayı yapmamasından, meselâ kulağına gelen bir söylentinin gerçek olup olmadığını tahkik etmemesinden kaynaklanmakta ise bir hatâdan bahsedilemez⁴¹. Taksirlide olsa esaslı hata yapılması durumunda kusurluluk ortadan kalkar.

1.9.4. Ceza

1.9.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

İtibarın zedelenmesi suçunun cezası 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezasıdır. Eylem sonucunda zarar doğmuşsa altıda bir oranında artırılır. Suç için öngörülen ceza suç ve ceza siyaseti, eşitlik, adalet ve hakkaniyet ilkelerini açıkça zedeler niteliktedir. Madde hükmüne göre bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunması ya da bu yolla asılsız haber yayılması eylemi 1 yıldan 3 yıla kadar ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılırken;

TCK'da; Cumhurbaşkanına hakaret 1 yıldan 4 yıla kadar, İstiklal Marşını alenen aşağılama 6 aydan 2 yıla kadar, Türklüğü, Cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisini alenen aşağılayan kişi, 6 aydan 3 yıla kadar, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Bankacılık Kanun hükümleri ile TCK hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; Bankaların itibar ve şöhreti Cumhuriyet, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkila-

³⁸ TAŞDELEN, s.647, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s.1227, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.605, PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.464.

³⁹ TAŞDELEN, s.649.

⁴⁰ 7.CD E. 1991/10052, K. 1991/12118 T. 4.11.1991 YKD, Şubat 1992 s. 309

⁴¹ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.326

tının aşağılanması daha önemlidir ve daha ağır cezaya mahkum edilecektir. Üstelik TCK'nın 301'inci madde 4'üncü fıkrasında yer alan “*Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.*” fıkrasına benzer bir hüküm Bank.K.'nda bulunmadığından bankalar eleştirilemez kurumlar haline gelmişlerdir. Ekonomik ve sosyal hayat açısından önem taşımasına karşın sonuçta bir anonim şirket olması nedeniyle bankanın, Cumhuriyetin ve TBMM'nin itibarından daha yüksek itibara sahip olduğu sonucunu doğuran düzenleme, doğru değildir. İtibarın zedelenmesi suçuna ilişkin madde aşağıya alınmıştır.

“İtibarın zedelenmesi

MADDE 158.- *Bu Kanunun 74'üncü maddesine aykırı davrananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*

Yukarıdaki fıkarda yazılı fiil neticesinde özel veya kamusal bir zarar doğarsa verilecek ceza altıda bir oranında artırılarak hükmolunur.”

1.9.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

İtibarın zedelenmesine ilişkin suçuna ilişkin ceza hükmü içeren düzenleme 2243 sayılı yasada bulunmamaktadır. 2999 sayılı yasada 1 aydan 1 seneye kadar hapis ve para cezası, basın yoluyla yapıldığında 1 seneden 3 seneye kadar, 7129 sayılı yasa, 28 sayılı KHK, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada 3 aydan 2 seneye kadar hapis ve para cezası, nitelikli halinde 6 aydan 3 seneye kadar hapis ve para cezası öngörülmüştür. 4389 sayılı yasa 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve para cezası nitelikli halinde para cezası artırılarak düzenleme yapılmıştır.

1.9.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.9.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 54- ... bir aydan bir seneye kadar hapis ve yirmi beş liradan iki yüz liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

... neşir vasıtalar ile yapılırsa bir seneden üç seneye kadar hapis ve yüz liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 76- ... üç aydan iki seneye kadar hapis, 500 liradan 5000 liraya

kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

... neşir vasıtalarından biri ile veya radyo ile işlenmesi veya nakledilmesi halinde 6 aydan 3 seneye kadar hapis ve 1000 liradan 10 000 liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.”

1.9.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Para cezalarında artış yapılmak suretiyle değiştirmiştir.

“Madde 76- *... üç aydan iki yıla kadar hapis, 10 bin liradan 100 bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.*

... yayın araçlarından biri ile ya da radyo ve televizyon ile işlenmesi ya da nakledilmesi halinde altı aydan 3 yıla kadar hapis ve 20 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Para cezalarında artış yapılmak suretiyle değiştirilmiştir.

“Madde 83- 1) *... üç aydan iki yıla kadar hapis, 100 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.*

2) ... yazılı ya da radyo, televizyon video gibi yayın araçlarından biri ile işlenmesi ya da nakledilmesi halinde altı aydan 3 yıla kadar hapis ve iki milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 84- 1. *... üç aydan iki yıla kadar hapis, 100 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.*

2. ... yazılı ya da radyo, televizyon, video gibi yayın araçlarından biri ile işlenmesi ya da nakledilmesi halinde altı aydan 3 yıla kadar hapis ve 2 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.”

1.9.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 22-7. *... bir yıldan iki yıla kadar hapis ve bir milyar liradan iki milyar liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. ...araçlarından biri ile işlenmesi halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki milyar liradan dört milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. ... bankaların güvenirliliği konusunda kamuoyunda tereddüde yol açarak bankaların mali bün-yelerinin olumsuz etkilenmesine neden olabilecek nitelikte asılsız haberleri yukarıda belirtilen araçlarla yayınlayanlara iki milyar liradan dört milyar liraya kadar ağır para cezası verilir.”*

1.10. SIRLARI AÇIKLAMA SUÇU

Sır ahlaki, hukuki, ekonomik vb nedenlerle koruma altına alınmıştır. Sırların korunmasının hukuki dayanağını, Anayasanın 17’nci madde birinci fıkrası, 20’nci maddesi birinci fıkrası ve 26’nci madde ikinci fıkrasından alır. Sırrın açıklanması suçu Bank.K.’nın 159’uncu maddesinde ve bu madde yollamasıyla 73’üncü maddesinde üç ayrı suç olarak düzenlenmiştir.

Birincisi, 73’üncü madde birinci fıkrada düzenlenen, Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personelinin görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklama suçu kısaca, Kurum tarafından işlenen sırrın açıklanması suçu. İkincisi, 73’üncü madde üçüncü fıkrada düzenlenen, Bankaların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlilerinin, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları, bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklama suçu kısaca Banka tarafından işlenen sırrın açıklanması suçu. Sonuncusu, 159’uncu madde birinci fıkra son cümlesinde düzenlenen üçüncü kişilerce işlenen sırları açıklama suçu’dur.

1.10.1. Suçun Konusu

Suçun konusu, bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırlardır. Sır, başkaları tarafından bilinmemesinde kişinin onuru bakımından gereklilik ve çıkarı bulunan belirli kişilerin bildiği her türlü bilgidir⁴². Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı’nın⁴³ 3’üncü maddesinde müşteri sırrı⁴⁴ ve banka sırrı’nın⁴⁵ tanımı yapılmıştır.

⁴² TAŞDELEN, s.651.

⁴³ **Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı**, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/ticarisirbankasirrimusterisirrikanunu.htm> (19.01.2006)

⁴⁴ **Müşteri sırrı:** Ticarî işletme ve şirketlerin, bankaların, sigorta şirketlerinin, sermaye piyasasında ve malî piyasalarda faaliyet gösteren aracı kurumların, kendi faaliyet alanlarıyla ilgili olarak müşteriyle ilişkilerinde, müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin doğrudan veya dolayısıyla edindikleri tüm bilgi ve belgeleri,

⁴⁵ **Banka sırrı:** Bankanın yönetim ve denetim organlarının üyeleri, mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu ile ilgili bilgilerle, bankanın müşteri potansiyeli, kredi verme, mevduat toplama, yönetim esasları, diğer bankacılık hizmet ve faaliyetleri, risk pozisyonlarına ilişkin her türlü bilgi ve belgeleri,

Müşteri sırrı, banka, finansal kuruluş ve diğer ticari işletmelerin müşteri ile ilişkisi nedeniyle sözleşme öncesi ve sonrası elde ettiği tüm bilgiler, müşterinin nakit ve mal varlığı durumu, şubelerce düzenlenen teminat mektupları, kefaletler, kontrgarantiler, verilen avaller, kâr-zarar hesapları, müşterilere gönderilen hesap ekstreleri, alınan ipotekler, bankaya havale talimatı, yatırım faaliyetleri, kredi itibarı, bankalara tahsile veya teminata verilen senetler, müşteri hakkındaki yasal takipler ve davalar ilişkin ve benzeri diğer bilgilerdir⁴⁶. Bankada mevduat hesabı bulunan veya banka ile kredi ilişkisi içinde olan kişiler banka müşterisi sayılacağı gibi, bankadan döviz, tahvil, gelir ortaklığı senedi vs. satın alan veya satan, tahsile senet veren kişiler, bankada kiralık kasası olan da müşteri sayılır⁴⁷. Kişilerin banka ile tek bir hukuki ilişkiye girmeleri müşteri sayılmaları ve sırların korunması için yeterlidir⁴⁸. Banka hisse senedi satın alan banka ortakları müşteri kavramı dışında kalsalar da bunların banka ile ilişkileri sır kapsamındadır⁴⁹. 5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 39'uncu maddesi kapsamındaki bilgiler Bank.K.'daki suçu değil anılan kanunda öngörülen *"Bilgi güvenliği yükümlülüğüne aykırı davranılması"* suçunun konusunu oluşturur.

Banka sırrı ise, bankacılık faaliyetiyle ilgili işlemler ve bankanın mali, kredi, nakit durumları, Merkez Bankasına karşı yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği, bankanın veya şubenin bulunduğu piyasadaki payı, mudi ve kredi müşterisi sayısı, yönetim esasları, banka politikaları dahil alınan her türlü kararlar, işlemlerinde uyguladığı teknik usuller, bağışlar, toplam mevduatı, döviz pozisyonunda bulunan döviz miktarı gibi hususlar banka sırrı niteliğindedir⁵⁰. Sır sahibi olan bankalar ve müşterileri ile bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterileri, suç teşkil eden eylemden önce sırrın açıklanması konusunda rıza göstermeleri durumunda suç oluşmaz⁵¹. Müşteri ve banka sırrı hakkında tanıklık sır kapsamındadır, rıza ile açıklama yapılabilir⁵². Burada dikkat edilmesi gereken rızanın ne zaman ortaya çıktığıdır. Rıza, suç işlenmeden önce verilirse suçun konusu, suçun işlenmesinden sonra verilmesi durumunda ise hukuka uygunluk nedenleri açısından önem arz edecektir. Bankalar ve diğer tüzel kişilere ilişkin rıza verme ya da sır açıklama yetkisi yasalar ve iç işleyişe ilişkin kurallara göre belirlenecektir.

⁴⁶ Süheyl DONAY, **Meslek Sırrının Açıklanması Suçu**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1978, s.220, REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, s.1149, ÇEKER, s.310

⁴⁷ ÖZGEN, s.49.

⁴⁸ REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, s.1150,

⁴⁹ REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, s.1150,

⁵⁰ REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, s.1151, TAŞDELEN, s.652, SÖZÜER, s.190, YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.193, ÖZGEN, s.49.

⁵¹ ÖZGEN, s.51

⁵² REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, s.1150,

1.10.1.1. Kurum Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu

Suçun konusu, bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırlardır. Maddenin yazımından anlaşılan müşteri kavramının sadece banka müşterisini ifade etmediğidir. Banka müşterisinin yanı sıra bankaların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıklarına ait müşterilerde dâhildir. Suç konusunun kapsamı; kurumun yurt dışındaki muadili denetim mercileri ile düzenleyeceği mutabakat zabıtları çerçevesinde vereceği bilgi ve belgeler sır kapsamında değildir. Kurum, elde edeceği sır niteliğindeki bilgi ve belgeler, kuruluş ve faaliyet izni verilmesinde, faaliyetlerin denetiminde, düzenlemelere uyulup uyulmadığının izlenmesinde ve Kurul kararlarına karşı açılacak idarî davaların görülmesinde kullanması veya sır kapsamına giren bilgilerin mahkeme kararı ile verilmesi durumunda sır saklama yükümlülüğü ihlal edilmiş sayılmayacaktır.

1.10.1.2. Banka Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu

Banka ve müşteri sırrı suçun konusunu oluşturmaktadır. Bankaların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırlar birinci fıkradaki suç faileri dışındakiler tarafından açıklanması bu kanunu göre değil TCK 239'uncu madde kapsamında değerlendirilecektir. Banka ve müşteri sırrı sadece failin mensubu bulunduğu banka veya müşterileri için değil tüm bankalar ve bu bankaların müşterilerini kapsamaktadır.

Suç konusunun kapsamı; daraltıcı nitelikte hüküm maddenin son fıkrasında düzenlenmiştir. Kredilerin izlenmesi ve kontrolü için kredi ve finansal kuruluşlarının müşterileri hakkındaki bilgi alışverişi oluşturulması için getirilen bu hüküm sır saklama yükümlülüğünün istisnasıdır⁵³. Düzenlemeye göre “*Kredi kuruluşları ve finansal kuruluşların destek hizmeti kuruluşları ile aralarında akdedecekleri yazılı sözleşmeler çerçevesinde bu kuruluşların müşterilerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi nedeniyle bilgi ve belge alışverişi ile hizmet temini için her türlü bilgi ve belge alışverişi*” yapabileceklerdir. Ayrıca “*kredi kuruluşları ve finansal kuruluşların kendi aralarında doğrudan doğruya veya en az beş banka tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapacakları her türlü bilgi ve belge alışverişi*” de sır saklama yükümlülüğü kapsamında değildir. Böylece kredi ve finansal kuruluşların doğrudan veya en az beşinin bir

⁵³ REİSOĞLU, *Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar*, s.1200, SÖZÜER, s.190, TAŞDELEN, s.653, BATTAL, *Bankaların Hukuki Sorumluluğu*, s.212.

araya gelerek kurdukları şirketle arasında müşterileriyle ilgili bilgi aktarabileceklerdir⁵⁴.

1.10.1.3. Üçüncü Kişilerce İşlenen Sırları Açıklama Suçunun Failleri

Banka ve müşteri sırrı, suçun konusunu oluşturmaktadır. Bankaların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırlar birinci fıkradaki suç fail-leri dışındakiler tarafından açıklanması bu kanunu göre değil TCK 239'uncu madde kapsa-mında değerlendirilecektir.

1.10.2. Suçun Faili

Kurum ve banka tarafından işlenen sırrın açıklanması suçları özgü suçlardır, sadece fıkra da gerçek ve tüzel kişiler işlenebilir. Üçüncü kişiler tarafından işlenen sırrın açıklanması suçu ise özgü suç değildir.

1.10.2.1. Kurum Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu⁵⁵

Suçun failleri Bank.K.'nun 73'üncü madde birinci fıkrasına göre görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları görevden ayrıldıktan sonra da kanunen yetkili olanlardan başkası-na açıklayan veya kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanan;

- Kurul başkan ve üyeleri,
- Kurum personeli,
- Fon kurulu başkan ve üyeleri,
- Fon personeli,
- Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanla-rıdır.

---

⁵⁴ SÖZÜER, s.190

⁵⁵ Fıkra, esas itibariyle 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci madde sekizinci fıkrasının karşılığını oluşturmaktadır. Ancak, yeniden düzenlenmiş olan bu hükümle getirilen “*kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları*” ibaresi ile fail açısından çok daha geniş bir tanımlama yapılmıştır.

1.10.2.2. Banka Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu⁵⁶

Suçun failleri; sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları, görevden ayrıldıktan sonra da kanunen yetkili olanlardan başkasına açıklayan;

- bankaların ortakları,
- yönetim kurulu üyeleri,
- mensupları,
- bunlar adına hareket eden kişiler,
- bankaların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanlarıdır.

Bunlar adına hareket edenlere avukatlar vb kişiler, destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanlarına danışmanlık, temizlik, güvenlik, yemek vb. hizmetleri veren kuruluşlar örnek olarak gösterilebilir.

1.10.2.3. Üçüncü Kişilerce İşlenen Sırları Açıklama Suçu

Suçun failleri üçüncü kişilerdir. Üçüncü kişi bir hukuki ilişkide taraf olmayan kişidir. Müşteri banka ile kurduğu ilişki açısından taraftır fakat başka müşterilerin banka ile ilgili ilişkilerinde açısından üçüncü kişi konumundadır. Yine müşteri banka ile olan ilişkisinin kapsamı dışındaki bankaya ait sırlar açısından üçüncü kişidir. Sırları öğrenme yönünden; Kurum tarafından işlenen suçun oluşabilmesi için failin “Görevi sırasında”, banka tarafından işlenen suçta “Görev ve sıfatları dolayısıyla” üçüncü kişilerin suçunda ise “Herhangi bir şekilde” öğrenme kavramı getirilmiştir. Görev sırasında öğrenme, görev ve sıfatı nedeniyle öğrenme kavramına göre daha dar kapsamlıdır. Öğrenme şekline göre yapılan ayırmda bankaya göre kurumun sorumluluğu daraltılmıştır. Genel itibarıyla bakıldığında yapılan düzenleme üçüncü kilerin suçlarına göre kurum ve banka faillerinin sorumluluğunu sınırlayıcı onları koruyucu niteliktedir.

Bu suçun TCK 239’uncu maddede düzenlenen “Ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması” suçu ile failer yönünden karşılaştırılmasında;

⁵⁶ PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s. 1228, HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.606, PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.465

- birinci grup failin bu kanunda “Görevleri sırasında” TCK kapsamında ise “Görev ve sıfatları” dolayısıyla öğrenmeleri durumunda fail olabileceklerdir.
- ikinci grupta her iki kanunda fail olabilmek için “Görev ve sıfatları” sırasında öğrenmeyi esas almıştır.
- Üçüncü grup fail açısından sırrın öğrenilme şekli önemli değildir. TCK ise bu kişilerin fail olabilmesi için sırrı “Hukuka aykırı yolla” elde etmeleri durumunda fail olabileceklerdir.

1.10.3. Suçun Unsurları

1.10.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.’nun “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölüm 159’uncu maddesinde “Sırların açıklanması” suçu düzenlenmiştir.

1.10.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının Sırların açıklanması suçuyla ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (8), (9) ve (10) numaralı fıkralarında yazılı suçlar ve ağırlaştırıcı nedenler bu madde altında toplanmıştır. Ayrıca bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (10) numaralı fıkrasının son cümlesi hükmü muhafaza edilmiştir.

Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.⁵⁷” olarak belirtilmiştir.

Gerekçede “Maddede öngörülen cezalar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu paralelinde düzenlenmiştir.” denilmesine karşın 5237 sayılı yasa hükümlerinin göz ardı edildiği görülmür. Oysa 5237 sayılı TCK’nın 239’uncu maddesinde “Ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması” başlığı altında bu suça ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılmıştır. Bank.K.’daki bu düzenleme olmasa bile TCK 239’uncu maddesi bu düzenlemeyle güdülen amacı gerçekleştirmeye fazlasıyla yeterlidir.

⁵⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (23.01.2006)

Sırların açıklanması suçuna ilişkin madde;

-Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “*Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı*”nın 156 ncı, Başbakanlıkça TBMM'ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 163’üncü maddesi)

- “*bin beşyüz güne kadar*” ibaresi “*bin günden ikibin güne kadar*” şeklinde değiştirilmiştir.

5411 sayılı Bank.K.’nun “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölümün 159’uncu maddesinde “*Sırların açıklanması*” başlığı altında düzenlenmiştir.

5411 sayılı Bank.K.’nun sırların açıklanması suçuna ilişkin madde ve bu maddeyle doğrudan ilgili diğer maddeleri aşağıya alınmıştır.

“Sırların açıklanması

MADDE 159.- *Bu Kanunun 73’üncü maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen yükümlülüğe uymayanlar için bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezası hükmolunur. Banka ve müşterilere ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır.*

Yukarıdaki fıkra da belirtilen kimseler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklamış olursa verilecek cezalar altında bir oranında artırılır. Ayrıca, fiilin önemine göre sorumluların bu Kanun kapsamına giren kuruluşlarda görev yapmaları, iki yıldan aşağı olmamak üzere geçici veya sürekli olarak yasaklanır.

Sırların saklanması

MADDE 73.- *Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tâbidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.*

Bu Kanun hükümleri uyarınca Kurumun, yurt dışındaki muadili denetim mercileri ile düzenleyeceği mutabakat zabıtları çerçevesinde vereceği bilgi ve belgeler birinci fıkradaki sır kapsamında değildir. Kurul düzenleyeceği mutabakat zabıtları veya zabıtlar dışında elde edeceği sırların korunmasını sağlamakla görevlidir. Kurumun elde edeceği sır niteliğindeki bilgi ve belgeler, kuruluş ve faaliyet izni verilmesinde, faaliyetlerin dene-

timinde, düzenlemelere uyulup uyulmadığının izlenmesinde ve Kurul kararlarına karşı açılacak idarî davaların görülmesinde kullanılabilir. Kurumun bu fıkra kapsamında elde edeceği sır niteliğindeki bilgi ve belgeler hiçbir kişi, kurum ve kuruluşa verilemez. Mahkeme kararına bağlanmış sır kapsamına giren bilgilerin verilmesinden Kurum sorumlu tutulamaz.

Bankaların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları, bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bankaların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları hakkında da bu hüküm uygulanır. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.

Kredi kuruluşları ve finansal kuruluşların destek hizmeti kuruluşları ile aralarında akdedecekleri yazılı sözleşmeler çerçevesinde bu kuruluşların müşterilerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi nedeniyle yapılacak bilgi ve belge alışverişi ile hizmet temini ve ayrıca kredi kuruluşları ve finansal kuruluşların kendi aralarında doğrudan doğruya veya en az beş banka tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapacakları her türlü bilgi ve belge alışverişi bu hükmün dışındadır.”

Sırların açıklanması suçunun diğer yasalardaki düzenlemesine bakıldığında;

-Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un⁵⁸ 107’nci madde birinci fıkrasında 2 aydan 6 aya kadar hapis ikinci fıkrasında cezası suçun nitelikli haline beş aydan iki seneye kadar hapis cezası,

-Kamu İhale Kanunu⁵⁹ bilgi ve belgeleri açıklama yasağı düzenlemiş aykırılık halinde ise özel suç ve ceza düzenlemesi yerine 61’inci maddesi genel hükümlere yollama yapmıştır.

-Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu⁶⁰ bilgi ve belgeleri açıklama yasağı getirmiş aykırılık halinde ise özel suç ve ceza düzenlemesi yerine 28’inci maddesine göre genel hükümlere yollama yapılmıştır.

-Karapara Kanunu’nun⁶¹ 12’nci maddesinde sır saklama yükümlüğüne aykırı davranışlara 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası,

⁵⁸ **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, Kanun No: 6183, Kabul Tarihi: 21/7/1953, RG: 28/7/1953-8469

⁵⁹ **Kamu İhale Kanunu**, Kanun No: 4734, Kabul Tarihi: 4.1.2002, RG: Tarih: 22/1/2002 Sayı: 24648

⁶⁰ **Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu**, Kanun No: 4735, Kabul Tarihi: 5.1.2002, RG: 22/1/2002-24648

⁶¹ **Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Kanun No: 4208, Kabul Tarihi: 13/11/1996, RG:19/11/1996-22822

-Sigorta Murakabesi Kanunu'nun 52'nci maddesinde 765 sayılı TCK'nın 198'inci maddesine yapılan yollamayla 3 aya kadar hapis cezası,

-TCK'nın 239'uncu maddesinde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür.

Hukukumuzda sır açıklama suçu açısından özel bir düzenleme yapmak yerine TCK'na yollama yapılması tercih edilmiştir. Bank.K. TCK ile aynı hürriyeti bağlayıcı ceza miktarı içeren özel suç düzenlemesi yapmıştır. Kanun koyucunun, TCK'nın yürürlüğe girmesinden yaklaşık 6 ay sonra Bank.K.'nda aynı suçu, karmaşık ve ceza hukuku ilkeleriyle çatışır biçimde düzenlemesinin makul bir izah yoktur⁶².

1.10.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.10.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Sırların açıklanması suçuna ilişkin hükümlere 2243 sayılı yasanın 19'uncu madde 4'üncü fıkrasında ve 22'nci maddesinde yer verilmiştir.

“Madde 19- ... Bankalar murakiplerinden teftiş ve murakabe münasebetile muttali olacakları sırları ifşa edenler Devlet teşkilât ve vazifelerinde ve bankalarda bir daha istihdam edilmezler. Bundan başka bu gibiler yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezası ve bir aydan aşağı olmamak üzere hapisle de cezalandırılırlar.

Madde 22- Bilûmum banka memurlarından mensup oldukları müesseseye ait sırları ifşa edenler veya müesseseye müteallik malûmatı kendi lehlerine kullananlar üç aya kadar hapis veya bin liraya kadar ağır para cezasile veya bu cezaların her ikisile cezalandırılırlar.”

1.10.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

2999 sayılı yasanın 55'inci ve 56'nci maddelerinde sırların açıklanması suçu düzenlenmiştir.

“Madde 55- Sıfat ve vazifeleri dolayısıyla vâkıf oldukları bankaya aid sırları makbul bir sebebe müstenid olmaksızın ifşa eden banka mensubları üç aya kadar hapis ve yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

Yukarıdaki fıkra yazılı kimseler bu sırları kendileri veya başkaları için menfaat temini maksadile ifşa ederlerse altı aydan iki seneye kadar hapis ve yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasile mahkûm edilirler.

⁶² SÖZÜER, s.168,

Madde 56- Vazifeleri dolayısıyla vâkıf oldukları sırları makbul bir sebebe müstenid olmaksızın ifşa eden yeminli murakıplar üç aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu gibiler Devlet hizmetinde bir daha istihdam edilemezler. “

1.10.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Sırların açıklanması suçu 7129 yasanın 74’üncü maddesinde “Sırların ifşası” başlığı altında yer verilmiştir.

“Sırların ifşası

Madde 74- Sıfat ve vazifeleri dolayısıyla vâkıf oldukları, bankaya veya bankanın müşterilerine ait sırları salâhiyetli mercilerden gayrisine ifşa eden banka mensupları ile sair vazifeliler, bir aydan bir seneye kadar hapis cezası ve 500 liradan 2000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

Yukarıdaki fıkra yazılı kimseler bu sırları kendileri veya başkaları için menfaat temini maksadiyle ifşa ederlerse 6 aydan 2 seneye kadar hapis ve 1000 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmakla beraber, ayrıca, daimî veya muvakkat olarak bankalarda istihdamdan men edilmelerine veya memuriyetten mahrumiyetlerine de hükmolunur.

Bu madde hükmü banka mensupları ile sair vazifelilerin işlerinden ayrılmalari halinde de ayrıldıkları tarihten itibaren üç sene müddetle tatbik olunur.

Bankalar yeminli murakıplarının mesuliyetleri

Madde 75- Vazifeleri dolayısıyla vâkıf oldukları sırları salâhiyetli mercilerden gayrisine ifşa eden bankalar yeminli murakıpları ve muavinleri 6 aydan 2 seneye kadar hapis cezasına ve 2000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.

Yukarıdaki fıkra yazılı kimseler bu sırları kendileri veya başkaları için menfaat temini maksadiyle ifşa ederlerse, 1 seneden 3 seneye kadar hapis cezasına ve 5000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilmekle beraber, ayrıca daimî veya muvakkat olarak memuriyetten mahrumiyetlerine ve bankalarda istihdamdan men edilmelerine de hükmolunur.”

1.10.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

28 sayılı Kararnamenin 1’inci maddesiyle getirilen değişiklikler arasında sırların saklanması yükümlülükleri içeren 74’üncü madde başlığı ile birlikte dili sadeleştirilmek ve para cezasını arttırmak suretiyle değiştirilmiştir.

“Madde 1- 23/6/1958 günlü ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 4, 6, 14, 26, 28, 31, 38, 39, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 60, 61, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı maddeleri aşağıdaki biçimde değiştirilmiştir.

Sırların saklanması:

Madde 74- Sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri, bankaya ya da bankanın müşterilerine ait sırları bu konuda yasal olarak açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayan banka mensupları ile diğer görevliler 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ve 10 bin liradan 40 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada yazılı kimseler bu sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, altı aydan 2 yıla kadar hapis ve 20 bin liradan 100 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmakla birlikte ayrıca, geçici ya da sürekli olarak bankalarda çalıştırılmalarının yasaklanmasına ya da memuriyetten mahrumiyetlerine de hükmolunur.

Bu madde hükmü banka mensupları ile diğer görevlilerin işlerinden ayrılmalari halinde de ayrıldıkları tarihten başlayarak 3 yıl süre ile uygulanır.

Bankalar Yeminli Murakıplarının sorumlulukları:

Madde 75- Görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları yetkili mercilerden başkasına açıklayan Bankalar Yeminli Murakıpları ve Muavinleri için 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve 40 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

Birinci fıkrada yazılı kimseler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, bir yıldan 3 yıla kadar hapis cezasına ve 100 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte ayrıca, sürekli ya da geçici olarak memuriyetten mahrumiyetlerine ve bankalarda çalıştırılmalarının yasaklanmasına da hükmolunur.”

1.10.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Sırların açıklanması suçu 70 sayılı Kararnamenin ilgili maddesi; para cezaları arttırılmak, ikinci fıkrada yer alan çalışma yasağı ile memuriyetten mahrumiyet cezasının ve son fıkradaki 3 yıllık sürenin madde metninde çıkarılması suretiyle “Sırların Saklanması” başlığı altında yasanın 82’nci maddesinde düzenlenmiştir.

“Sırların Saklanması

Madde 82- 1) Sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri, bankaya ya da müşterilerine ait sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayan banka mensupları ile diğer görevliler 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile 100 bin liradan 500 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

2) Birinci fıkrada yazılı kimseler bu sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, altı aydan 2 yıla kadar hapis ve 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

3) Bu madde hükmü banka mensupları ile diğer görevlilerin işlerinden ayrılmalari halinde de uygulanır.

Bankalar Yeminli Murakıplarının Sorumlulukları

Madde 84- 1) Görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları yetkili mercilerden başkasına açıklayan Bankalar Yeminli Murakıpları ve **yardımcıları** için altı aydan iki yıla kadar hapis ve 200 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

2) Birinci fıkrada yazılı kimseler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına ve 500 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte, ayrıca geçici veya sürekli olarak memuriyetten mahrumiyetlerine hükümlenir.

3) Bu madde hükmü yukarıda yazılı kimselerin görevlerinden ayrılmalari halinde de ayrıldıkları tarihten başlayarak 3 yıl süre ile uygulanır.”

1.10.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Sırların açıklanması suçuna ilişkin hükümlere 3182 sayılı yasanın “Sırların saklanması” başlıklı 83’üncü ve “Bankalar yeminli murakıplarının sorumlulukları” başlıklı 85’inci maddelerinde yer verilmiştir.

“Sırların saklanması

Madde 83- 1. Sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri, bankaya ya da müşterilerine ait sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayan banka mensupları ile diğer görevliler 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile 100 bin liradan 500 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

(Değişik: 538 sayılı KHK madde 2) Kredilerin takip ve kontrolü için 47 nci maddede belirtilen mali kurumlar arasında müşterileri ile ilgili olarak doğrudan doğruya veya en az on kurum tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapılacak bilgi alışverişi bu hükmün dışındadır.

2. Birinci fıkrada yazılı kimseler bu sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, altı aydan 2 yıla kadar hapis ve 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

3. Bu madde hükmü banka mensupları ile diğer görevlilerin işlerinden ayrılmalari halinde de uygulanır.

Bankalar yeminli murakıplarının sorumlulukları

Madde 85- 1. Görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları yetkili mercilerden başkasına açıklayan Bankalar Yeminli Murakıpları ve yardımcıları için altı aydan iki yıla kadar hapis ve 200 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

2. Birinci fıkrada yazılı kimseler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına ve 500 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkum edilmekle birlikte, ayrıca geçici veya sürekli olarak memuriyetten mahrumiyetlerine hükümlenir.”

1.10.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

4389 sayılı yasanın “Adli suç ve cezalar” başlıklı 22’nci madde 8, 9 ve 10’uncu maddelerinde sırların açıklanması suçuna ilişkin yaptırımlara yer verilmiştir.

“Adli suç ve cezalar

Madde 22/ 8. *Bu Kanunun uygulanmasında ve uygulanmasının denetiminde görev alanlar görevleri sırasında öğrendikleri bankalar ile bunların iştirakleri, kuruluşları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamazlar ve kendi yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu yükümlülüğe uymayan kimseler için bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve iki milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur.*

9. Bankaların mensupları ve diğer görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları bu konuda kanunen açıkca yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu madde hükmüne aykırı davrandığı tespit edilen kişiler için bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur. Banka ve müşterilerine ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır. Kredilerin takip ve kontrolü için, ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları ile sigortacılık olan ve bu konularda özel kanunlarına göre alınan izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren mali kurumlar ile Kurum tarafından uygun görülecek şirketler arasında müşterileri ile ilgili olarak doğrudan doğruya veya en az on kurum tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapılacak bilgi alışverişi bu hükmün dışındadır.

10. *(7) ve (8) numaralı fıkralarda yazılı kişiler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasına ve üç milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkum edilmekle birlikte, fiilin önemine göre bu kanun kapsamına giren kuruluşlarda görev yapmaları geçici veya sürekli olarak yasaklanır.”*

Sırların açıklanması suçuna ilişkin düzenleme süreci incelendiğinde; 2243, 2999 7129 ve 3182 sy. Kanunlar ve 28 ve 70 sy. KHK’lerde, banka mensuplarına ve bankalar murakıplarına yönelik olarak iki ayrı suç düzenlendiği üçüncü kişilere yönelik düzenleme yapılmadığı, banka mensupları açısından “**Görev ve sıfatları**” murakıplar açısından “**Görevleri sırasında**” öğrenme ölçütünün esasa alındığı ve ceza bakımından murakıpların eylemlerine banka mensuplarından daha fazla ceza getirildiği görülür. 4389 sy. Kanunla birlikte banka mensupları ve murakıplardan oluşan faillere üçüncü kişilerde eklenmiştir. Sırrın öğrenilmesine ilişkin ölçütte değişiklik yapılmamış ancak üçüncü kişi açısından sırrın öğrenme şekline bakılmamıştır. Hapis cezası miktarı için tek bir ceza öngörülmüştür. 5411 sy Kanun 4389’un sistemini aynen almış yenilik olarak destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bun-

ların çalışanlarını yeni failler düzenlemiştir.

1.10.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Sırların açıklanması suçu failler açısından eşitlik, adalet ve hakkaniyete aykırı hükümler taşımaktadır. Adalet ve hakkaniyet yönünden bakıldığında faillerin sorumlulukları bunlara aykırı şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bank.K.'nın genel amacı bankacılık düzeni kurmak ve bu düzenin sağlıklı bir şekilde işletilmesidir. Kurulan bu düzeni korumak ve ihlal etmeme ödevi de öncelikle düzeni kurma ve sağlıklı şekilde çalıştırma görev ve yetkisi olanlara düşer. Çünkü bu kişiler sistemi bozabilecek her türlü bilgi ya ellerindedir ya da yetki ve konumları dolayısıyla kolayca ulaşabileceklerdir. Kanun bu kişiler için suç oluşturacak eylemleri sınırlı bir şekilde düzenlerken, üçüncü kişilerin eylemlerine herhangi bir sınırlama getirmeden suç olarak öngörmüştür. Sır açıklama suçu açısından bu kişilere getirilen sorumluluk ile bankacılık düzeni konusunda herhangi bir bilgisi ve yetkisi olmayan, bu düzen içinde bulunmayan üçüncü kişiler aleyhine getirilen sınırsız sorumluluk düzenlemesi, suç politikası ve adalet ilkesine aykırıdır. Bankacılık düzenini koruma ve gözetim yükümlüğü olanların suçlarını sınırlandırma yönündeki düzenleme genel ceza sistemimize de aykırıdır. Örneğin çocukların cinsel istismarı suçunda bu suç koruma ve gözetim yükümlüğü olanlar tarafından işlenmesi durumunda artırım nedenidir. Ayrıca TCK üçüncü kişiler yönünden sırrın yasal olmayan yollardan öğrenme koşulunu getirirken mevcut düzenlemede bunun terkedilmiş olması ceza sistemimiz yönünden diğer aykırılık nedenidir.

Eşitlik ilkesi yönünden bakıldığında destek hizmeti veren kuruluş ya da kişilerle ilgili düzenlenmelerin aykırılığı açıkça görülmektedir. Düzenlemeye göre destek hizmeti veren kuruluş ya da kişi, aynı anda ve aynı nitelikte hizmeti kuruma veya Fon'a ya da bankaya vermesi farklı suç kapsamına girecektir.

Destek hizmeti veren kuruluş ya da kişi bu hizmeti;

- Kuruma verdiğinde; görev sırasında,
- Fon'a verdiğinde; görevde ya da görevi dışında,
- Bankaya verdiğinde; görev ve sıfatı nedeniyle öğrendiği

sırları açıklamasının suç sayılacaktır.

Sırrın açıklanmasını suç olarak düzenlemesinin nedeni, bir sır sahibinin rızası ol-

madan açıklanmasının önüne geçilmek istenmesidir. Sırrın nereden ve nasıl öğrenildiği önemli olmaması gerekir. Oysa mevcut düzenlemede buna ters bir şekilde sırrın açıklanmasını değil, öğrenilme şeklini esas alarak cezalandırma yoluna gitmiştir. Bu durum gerçekleşen sonuç bakımından aynı olmasına karşın bir suç sayılıp sayılmaması gibi bir düzenleme suç ve ceza siyaseti açısından yanlıştır.

1.10.3.2. Maddi Unsur

Suçun maddi unsuru kapsamında öngörülen fiil, bankacılık ve müşteri sırrının açıklanmasıdır. Açıklama fiili ile suç tamamlanmış olmakta, bunun yanında bir zarar veya somut bir tehlike neticesinin meydana gelmesi aranmamaktadır. 5465 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun 39’uncu maddesi kapsamındaki bilgilerin açıklanması yönündeki eylemler Bank.K.’daki suçu değil anılan kanunda öngörülen “*Bilgi güvenliği yükümlülüğüne aykırı davranılması*” suçunun konusunu oluşturur. Sırları açıklamak suçu Kanunun 159’uncu maddesinin birinci fıkrasında suçun temel şekli ikinci fıkrasında ise nitelikli şekli olarak düzenlenmiştir. Her üç suçun temel şeklinde maddi unsur “*Sırrı açıklamaktır*” Açıklamadan kasıt, sır kapsamındaki bilginin sözlü, yazılı veya doğrudan belgenin verilmesi ya da başka bir şekilde, yetkisiz kişi veya kişilere aktarılmasıdır. Bu nedenle açıklama ile sırrın kamu tarafından öğrenilmesi veya aleniyet kazanması zorunluluğu yoktur⁶³.

Suç icraî suçtur. İcrai hareketle işlenebilir ancak sır niteliği taşıyan belgelerin korunmasında gerekli önlemleri bilerek almayarak sırrın öğrenilmesine neden olunması gibi hallerde ihmalî hareketle de işlenebilir⁶⁴. Seçimlik hareketli suçtur. Sonuç unsuru yönünden sırrın açıklanmasıyla suç gerçekleştiği için ayrıca bir zarar doğmasına gerek olmadığından tehlike suçudur. Hareketi sonuca bitişik suç olduğundan bu suça teşebbüs mümkün değildir.

1.10.3.2.1. Suçun Temel Şekli

1.10.3.2.1.1. Kurum Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu

Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli ve Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanlarının görevden ayrılışları bile, görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve

⁶³ DONAY, **Meslek Sırrının Açıklanması Suçu**, s.106, SÖZÜER, s.168, TAŞDELEN, s.651.

⁶⁴ DONAY, **Meslek Sırrının Açıklanması Suçu**, s.110, TAŞDELEN, s.651.

özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklamalarıdır.

Suçun maddi unsurunu “*Görevleri sırasında*” öğrenilen suçlarla sınırlandırılması ceza hukuku ilkelerini değil Kurum’u gözeten bir anlayışın ürünüdür. Bank.K.’nin amacı finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması olarak gösterilmiştir. Bu amacı gerçekleştirmek öncelikle Kurum’un görevidir. Kanun bu konuda kurumu son derece geniş kapsamda ve takdire dayanan yetkilerle donatmıştır. Kurumun varlık nedeni bankacılık düzenini sağlamak ve korumaktır. Amaç bu olmasına karşın bu sistemi bozan sırların açıklanmasına gelince kurumun bu konuda kendisinden beklenen sorumluluğu ve titizliği göstermek zorunda değildir. Bu sorumluluk bankacılıkla ya da bankacılık düzeni ile ilgisi olmayan kişilere yüklenmiştir. Oysa üçüncü kişilerin sorumluluğu açısından TCK hukuk dışı yollarla öğrenme durumunda sorumluluk getirmiştir. Yine Kurumun sorumluluğu bankalara göre daha daraltılmıştır. TCK uygulamasında görev sırasında işlenen suç kavramına ilişkin sorumluluk alanı görev ve sıfat nedeniyle öğrenilen suç kavramına göre daha dar kapsamlıdır.

Diğer ilginç bir durum sırrın görev dışında öğrenilmesinde ortaya çıkmaktadır. BDDK, Kurul ve görevlileri açısından sorumluluk sadece görev sırasında öğrenmeyle madde açıkça sınırlandığından görev dışında öğrenilen sır açıklandığında suç oluşmayacaktır. Suç düzenlemesinde temel alınan nokta fail’dir. Faile göre suçun konusu ve maddi unsuru düzenlenmiştir. Böyle olunca görev dışında öğrendikleri sırlar bakımından üçüncü kişi kabul edilip cezalandırılmaları da mümkün değildir. Diğer bir bakış açısıyla Bank.K. bir bütün halinde incelendiğinde kurumun bankalarla olan ilişkisinin süreklilik niteliği taşıdığı görülür. Kurum bankaları denetlemekte, onlara emirler vermekte, düzenlemeler yapmakta yani ilişkinin doğrudan en önemli tarafıdır. Bu nedenle üçüncü kişi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Fon’un yetkileri genel olarak faaliyet izni kaldırılarak Fon’a devredilen bankalar üzerindedir. Dolayısıyla fon’un görev sırasında sır öğrenmesi bu aşamada gerçekleşecektir. Bunun dışında öğrendiği sırlar görev dışında öğrenilen sırlardır açıklaması suç teşkil etmeyecektir.

Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları kapsamına fon’un dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları girmeyecektir⁶⁵. Fon’un hizmet aldığı kişi ya da kurumlar üçüncü kişi olarak kabul edilecektir. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanlarının

⁶⁵ Kanunun 3’üncü maddesinde yapılan tanıma göre Kurum BDDK’nu Fon ise TMSF’u ifade etmektedir.

görevleri sırasında öğrenmedikleri fıkra kapsamındaki sırlarını açıklamaları suç oluşturmaz. Düzenlemeye göre destek hizmeti veren kuruluş ya da kişi aynı anda ve aynı nitelikte hizmeti kuruma veya Fon'a ya da bankaya vermesi farklı suç kapsamına girecektir.

Hizmetin verildiği kuruma göre suç ayırımını şöyle yapabiliriz.

Kurum; görev sırasında öğrendiği sırrı açıklaması suç sayılacak,

Fon; görevde ya da görevi dışında öğrensın sır açıklaması suç sayılacak,

Banka; görev ve sıfatı nedeniyle öğrendiği sırları açıklaması suç sayılacaktır.

Sunulan hizmet aynı olmasına rağmen sunulana göre yapılan ayırımın doğurduğu çarpık sonuçların gerekçesi yoktur.

1.10.3.2.1.2. Banka Tarafından İşlenen Sırrın Açıklanması Suçu

Bankaların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri ve bankaların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları görevden ayrılmış olsalar da sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları, bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklamalarıdır. Bankaların sırrı öğreniş biçimi önemli değildir. Failin sırrı mutlaka kendi görevine giren bir işlemde bulunurken öğrenmiş yerine görevini suistimal ederek öğrendiği sırlar da sıfat veya görev dolayısıyla öğrenilmiş sayılır⁶⁶. Hatta, bazı tesadüflerden faydalanılarak bir sırrın öğrenilmesi halinde de bu sır görev dolayısıyla öğrenilmiş sayılır⁶⁷.

1.10.3.2.1.3. Üçüncü Kişilerce İşlenen Sırları Açıklama Suçu

Maddi unsur banka ve müşterilere ait sırları açıklamalarıdır. Diğer iki suçtan farklı olarak üçüncü kişilerin failliği için sıfat ve görevleri dolayısıyla ya da görevleri sırasında öğrenme koşulu aranmamıştır⁶⁸. Böylelikle kurum ve banka tarafından işlenen suç faillerinin sıfat ve görevleri dışında öğrendikleri sırları açıklamalarının suç olmaması, buna karşın üçüncü kişilerin açıklamasının suç olması gibi çelişkili bir durum ortaya çıkmıştır. Ayrıca, getirilen ceza yaptırımıyla konuyla hiç ilgisi olmayan üçüncü kişilere sır saklama yükümlü-

⁶⁶ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.315

⁶⁷ Çiğdem GÜVEN, **Banka ve Müşteri Sırrının Korunması ve Ülke Uygulamaları**, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Uzmanlık Tezi, Ankara 2004, s.99.

⁶⁸ TAŞDELEN, s.655.

lg getirilmiş olması, hukukun genel mantığına aykırıdır. Bu nedenle maddenin bu sakıncaları giderecek şekilde diğerk iki grup failde olduğu gibi görev ve sıfatları ya da görevleri sırasında hukuka aykırı şekilde öğrenilme koşulunu içerir şekilde yeniden düzenlenmesi gereklidir.

Sırrın açıklanması suçunun üç ayrı eylem olarak düzenlenmesine ilişkin eleştirilerimizin bir kısmını konu içerisinde belirttikten sonra genel olarak şunları söyleyebiliriz. Suçun düzenlenme şekli ve sonuçları Kanunun amacı ile çelişmektedir. Bankacılık düzeni içinde yer alan ve varlığını bu düzene borçlu olan kişi ya da kurumlar sır saklama yükümlüğü daraltılırken bankacılık düzeniyle ilgisi olmayan kişilere sınırsız şekilde sır saklama yükümlüğü getirilmiştir. Ayrıca TCK nc kişiler yönünden sırrın yasal olmayan yollardan öğrenme koşulunu getirirken mevcut düzenlemede bunun terkedilmiş olması ceza sistemimize aykırıdır. Destek hizmeti alınması durumuna ilişkin düzenlemelerin ceza hukuku yönünden izah edilir tarafı yoktur. Bütün bu açıklamalardan sonra madde metninin Kurum, fon ve bankalar yönünden görev sırasında ya da görev ve sıfat gereği ölçütü aranmaksızın her ne şekilde öğrenilirse öğrenilsin suç oluşturacak şekilde düzenleme yapılması kanunun amacına uygun olacaktır. nc kişiler yönünden düzenleme yapılmak yerine TCK hükümlerine bırakılmalıdır.

1.10.3.2.2. Suçun Nitelikli şekli

Suçun nitelikli şeklinde maddi unsur temel şeklinde olduğu gibi **“Sırları açıklamaktır.”** Fıkra *da “Sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklamış olursa” şeklindeki ibare özel kasti belirtir, suçun manevi unsuruna dahildir. Suçun maddi unsuru açısından hüküm ifade etmesi için bu ibarenin kasta değil sonuca yönelik yani “Sırların açıklanmasıyla yararın elde edilmiş olması” ya da benzer ibarenin olması gerekirdi. Dolayısıyla bu fıkra *da belirtilen suçta hareket açısından icraı, sonuç açısından tehlike suçudur. Teşebbüs mümkün değildir.**

1.10.3.3. Hukuka Aykırılık

Hukuka uygunluk sebeplerinden yetkili merciin emrini yerine getirme, kamu kurumu niteliğindeki kurum ve fon veya bunların personeli için geçerli bir nedendir. Bu nedenle inceleme kapsamında yer alan bazı hukuka uygunluk nedenleri kurum, fon ve bunların personeli açısından yetkili merciin emrini yerine getirme olurken bunlar dışındaki diğerk failler

açısından kanun emrinin yerine getirilmesi sayılacaktır. Bu nedenle incelememizde tek başlık altında açıklama yapılacaktır. Çeşitli kanunlarda bir ya da birden fazla mercie sırların açıklanacağına dair hükümler mevcuttur. Kimi hükümlerde sır sahibi kurumlar kendiliklerinden kimilerinde ise talep halinde bildirimde bulunmak zorundadırlar. Burada dikkat edilecek husus sırrın açıklanmasına ilişkin talebin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı ile kanuni talep olsa da talepte bulunan merci ya da makamın bu konuda yasa ile yetkilendirilip yetkilendirilmediğidir⁶⁹.

Kanunların taraması sonucunda sırların açıklanması suçu açısından hukuka uygunluk sebeplerini düzenleyen kanunlar aşağıda alınmıştır. Ancak bu kanunlara yenisi eklenebileceği gibi var olanlarda yürürlükten kaldırılabileceğinden dolayı çalışma kapsamında sayılanlar tahdidi değildir. 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun⁷⁰, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun⁷¹, Askeri Hakimler Kanunu⁷², Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu⁷³, Başbakanlık Teşkilatı Hakkında KHK'nın Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun⁷⁴, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında KHK⁷⁵, Borçlar Kanunu, Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun⁷⁶, Devlet Personel Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK⁷⁷, Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK⁷⁸, Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK⁷⁹, Hakimler ve Savcılar Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun⁸⁰, Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313

⁶⁹ TAŞDELEN, s.656.

⁷⁰ **65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun**, Kanun No: 2022, Kabul Tarihi: 1.7.1976, RG: 10.7.1976 - 15642

⁷¹ **Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun**, Kanun No: 2949, Kabul Tarihi: 10.11.1983, RG: 13.11.1983 - 18220

⁷² **Askeri Hakimler Kanunu**, Kanun No: 357, Kabul Tarihi: 26.10.1963, RG: 26.10.1963 - 11541 (Mükerrer)

⁷³ **Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu**, Kanun No: 353 Kabul Tarihi: 5.10.1963, R. G.: 26.10.1963 - 11541 (Mükerrer)

⁷⁴ **Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun**, Kanun No: 3056, Kabul Tarihi: 10.10.1984, RG: 19.10.1984 – 18550

⁷⁵ **Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, KHK Tarihi: 24.6.1983 No: 72 R. G.: 20.10.1983 No: 18197 (Mükerrer)

⁷⁶ **Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun**, Kanun No: 2443, Kabul Tarihi: 1.4.1981, RG: 3.4.1981 - 17299

⁷⁷ **Devlet Personel Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, KHK Tarihi: 8.6.1984 No: 217, RG: 18.6.1984 No: 18435 (Mükerrer)

⁷⁸ **Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, KHK Tarihi: 19.6.1994, No: 540 RG: 24.6.1994, No: 21970 Mük.

⁷⁹ **Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**, KHK Tarihi: 2.7.1993 No: 485 RG: 13.7.1993 No: 21636 (Mükerrer)

⁸⁰ **Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun**

Sayıli Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁸¹, Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu⁸², Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu⁸³, Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK⁸⁴, Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun⁸⁵, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun⁸⁶, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun⁸⁷, Sermaye Piyasası Kanunu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, Sıkıyönetim Kanunu⁸⁸, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun⁸⁹, Türk Medenî Kanunu.

Kanun hükmünü yerine getirme ve yetkili merciin emrini ifa dışındaki diğer hukuka uygunluk sebeplerinden ilgilinin rızası bu suçta uygulama alanı bulabilir. Sır açıklanıp suç işlendikten sonra sır sahibi bu açıklamaya rıza gösterirse bu hukuka uygunluk sebebi teşkil eder.

(14.8.1991 Tarihli ve 436 Sayılı "Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname", 29.7.1986 Tarihli ve 256 Sayılı "16.4.1986 Tarihli ve 3274 Sayılı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 21.12.1987 Tarihli ve 303 Sayılı "Sigorta şirketleri Hizmetlerinin Başbakanlığa Devri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 16.9.1993 Tarihli ve 508 Sayılı "Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname", 3.6.1994 Tarihli ve 534 Sayılı "Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 3.6.1994 Tarihli ve 535 Sayılı "Hazine Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"lerin Yürürlükten Kaldırılması ve Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun), Kanun No: 4059, Kabul Tarihi: 9.12.1994, R.Gazete: 20.12.1994 - 22147

⁸¹ Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 4208, Kabul Tarihi: 13.11.1996, RG: 19.11.1996 - 22822

⁸² Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, Kanun No: 3628, Kabul Tarihi: 19.4.1990, RG: 4.5.1990 - 20508

⁸³ Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu, Kanun No: 2945, Kabul Tarihi: 9.11.1983, RG: 11.11.1983 - 18218

⁸⁴ Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, KHK Tarihi: 13.12.1983 No: 178, RG: 14.12.1983 No: 18251 (Mükerrer)

⁸⁵ Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun, Kanun No: 3816, Kabul Tarihi: 18.6.1992 R G. 3.7.1992 - 21273

⁸⁶ Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Kanun No: 3143, Kabul Tarihi: 8.1.1985, RG: 18.1.1985 - 18639

⁸⁷ Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Kanun No: 4054, Kabul Tarihi: 7.12.1994, RG: 13.12.1994 - 22140

⁸⁸ Sıkıyönetim Kanunu, Kanun No: 1402, Kabul Tarihi: 13.5.1971, RG: 15.5.1971 - 13837

⁸⁹ Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Kanun No: 1567, Kabul Tarihi: 20.2.1930, RG: 25.2.1930 - 1433

1.10.3.4. Manevi Unsur

Sırların saklanması yükümlülüğüne uymama suçu kasıtlı suçlardandır⁹⁰. Suçun manevi unsurunu birinci ve ikinci fıkra yönünden ayrı ayrı değerlendirmek gereklidir. Suçun temel şeklini düzenleyen birinci fıkra için genel kast yeterlidir. Failin, görevi sırasında öğrendikleri bu kanunda belirlenen müşteri ve kuruluşlara ait sırları bu kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklamaları durumunda kast unsuru gerçekleşmiştir. Ayrıca sır sahibine zarar vermek gibi özel bir kast aranmaz, açıklamadan sır sahibinin fayda sağlayacağı düşüncesiyle sırrın açıklanması hâlinde de manevî unsur gerçekleşmiş olur⁹¹. Suç kasıtlı işlenebilen bir suç olarak düzenlenmiş olduğundan, failin öğrendiği sırları dikkatsizlik veya tedbirsizlik gibi taksir teşkil eden hareketi sonucu sırrın açığa vurulması cezaî sorumluluğu gerektirmez⁹². Failin taksirli hareket ederek, belgeleri herkesin görebileceği yere koyması, kartı veya mektubu açık olarak yollaması, telefonda yüksek sesle konuşması yüzünden sırları açığa çıkmasına sebebiyet vermesi hâlinde cezalandırılması mümkün değildir, böyle bir durumda gerek banka mensubu ve gerekse banka aleyhine maddî ve manevî tazminat davası açılabilir⁹³. Suçun nitelikli hali ikinci fıkroda manevi unsur yönünden özel kast gerektirir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklamalıdır. Failin yarar sağlamak yönünde amaç⁹⁴ özel kast'tır.

Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler, bu suç açısından da geçerlidir. Bulunmayan bir hukuka uygunluk sebebini var zannederek suç işlenmesi halinde kast ortadan kalkar⁹⁵. Örneğin, daha önce başkaları tarafından açıklanması sebebiyle, bilginin sır olmaktan çıktığını veya bilginin sır sahibine verildiğini zannederek açıklamada bulunan fail, fiili hataya düşmüş olduğundan kasıt unsuru gerçekleşmemiştir⁹⁶. Failin açıkladığı bilginin sır olduğunu veya kendisinin sır saklamakla mükellef bulunduğunu bilmemesi, hukukî nitelikte bir bilmeme olduğundan ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmadığı yönünde ileri sürü-

⁹⁰ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.319, PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s 465, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s. 1228, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.606

⁹¹ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.319,

⁹² GÜVEN, s.67, SÖZÜER, s.168

⁹³ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.319, 320., YÜKSEL, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, s.201, ERMAN/ÖZEK, s.151

⁹⁴ PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s 466, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s. 1229, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.608

⁹⁵ Sahir ERMAN, **Vergi Suçları, Ticari Ceza Hukuku-VI**, İ.Ü. Fen Fakültesi DSİ İşletmesi Prof.Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul, 1988, s.104.

⁹⁶ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.320

len görüş⁹⁷ aşağıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere kusurluluğu etkileyen nedenlere ve özelliklere hata'ya ilişkin 30'uncu madde hükmü karşısında geçerliliği tartışılır hale gelmiştir. Hata, suça ilişkin değil faile özgü bir durumdur. Fail olarak kastedilen genelde gerçek kişidir. Hata'nın bu yönü göz önünde bulundurularak sırları açıklama suçunu faille göre incelenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Failin kurum, fon veya banka olması durumunda, çalışanların sayısı, her konuda ayrı uzmanlık bölümleri, yönetici olabilmek için aranan yeterlilik ve deneyim, karar alma süreçleri vb. özellikleri dikkate alındığında hata hükümlerinde yararlanılması söz konusu olamaz. Kaldı ki TTK hükümleri uyarınca tacirler basiretli davranmak zorundadırlar. Kurum, fon ve banka kanunu, suçun maddi unsurlarını, eylemin haksız olduğunu bilmediği yönünde savunma yapamaz.

Failin kurum, fon ve banka dışında destek hizmeti alınan tüzel kişi olması durumunda tüzel kişinin niteliği ve yapılanması dikkate alınarak banka hakkında yaptığımız açıklamalar geçerli olacaktır. Örneğin destek hizmeti veren temizlik firması ile finansal danışmanlık firması açısından hata hükümleri aynı şekilde uygulanmayacaktır. Failin kurum, fon, bankanın personeli açısından bakıldığında -mevcut uygulamada genelde bankacılık alanında eğitim almış üniversite mezunlarından oluştuğu göz önüne alındığında- sırların açıklanmasına ilişkin hükümleri bilmediğini savunması yapılamayacaktır. Bu kurumlarda yardımcı hizmetler sınıfında çalışanlar açısından ise hata hükümleri uygulama alanı bulabilecektir. Destek hizmeti veren kuruluşların açısından ise personelin niteliği, eğitim, çalışma alanlarına göre karar verilecektir. Failin üçüncü kişi olması durumunda, gerçek ve tüzel kişi olması açısından durum incelenecektir. Gerçek kişi failer ceza kanunu dışındaki Bank.K.'nda düzenlenen sır saklama yükümlüğünü bilmediğini ileri sürebilecektir ve bu konudaki hukuki hatasından yararlanabilecektir. Ayrıca suçun maddi unsurlarında hata hallerinden yararlanacaktır.

Ağırlaştırıcı ya da hafifletici hal düzenlendiğinden bu yöndeki hata hükümleri uygulanma alanı bulabilecektir. Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit konusunda hallerinde koşullar oluştuğunda gerçek kişi olan tüm failer yararlanabileceklerdir.

---

⁹⁷ ERMAN, **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku**, s.320., ERMAN/ÖZEK, s.150,151

1.10.4. Ceza

1.10.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Sırların açıklanması suçunun cezası; bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adli para cezası, nitelikli halinde ise ceza miktarını 1/6 oranında artırılarak verilecektir. Yasa tasarısında adli para cezası için öngörülen “bin beşyüz güne kadar” ibaresi alt ve üst sınır niteliğinde “bin günden ikibin güne kadar” ibaresiyle değiştirilerek kabul edilmiştir.

“Sırların açıklanması

MADDE 159.- Bu Kanunun 73’üncü maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen yükümlülüğe uymayanlar için bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezası hükmolunur. Banka ve müşterilere ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır.

Yukarıdaki fıkroda belirtilen kimseler sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklamış olursa verilecek cezalar altıda bir oranında artırılır. Ayrıca, fiilin önemine göre sorumluların bu Kanun kapsamına giren kuruluşlarda görev yapmaları, iki yıldan aşağı olmamak üzere geçici veya sürekli olarak yasaklanır.”

Bank.K.’nda bu suça ilişkin yapılan düzenlemenin TCK 239’uncu maddesi karşısında gereksiz olmasına karşın suç için öngörülen ceza miktarı TCK ile uyumludur. Suçun konuluş amacı özelde sırrı, genelde ise bankacılık düzenini korumaktır. Bankacılık düzenini koruması gerekenlerin öncelikle bu düzende yer alanlar olması gerektiğine göre bunların düzeni ihlal eden davranışları ile bankacılık düzeni ile ilgisi olmayan kişiler için öngörülen ceza miktarının aynı olması suç ve ceza siyaseti açısından doğru değildir.

1.10.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.10.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Sırların açıklanması suçuna ilişkin hükümlere 2243 sayılı yasanın 19’uncu madde 4’üncü fıkrasında ve 22’nci maddesinde yer verilmiştir.

“Madde 19- ..murakiplerinden ... yüz liradan aşağı olmamak üzere bin liraya kadar ağır para cezası ve bir aydan aşağı olmamak üzere hapisle de cezalandırılırlar.

Madde 22- ..banka memurlarından ...üç aya kadar hapis veya bin liraya kadar ağır para cezası veya bu cezaların her ikisile cezalandırılırlar.”

1.10.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

2999 sayılı yasanın 55'inci ve 56'nci maddelerinde sırların açıklanması suçu düzenlenmiştir.

“Madde 55- ... banka mensubları üç aya kadar hapis ve yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

...menfaat temini maksadile ifşa ederlerse altı aydan iki seneye kadar hapis ve yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasile mahkûm edilirler.

Madde 56- ... yeminli murakıblar üç aydan bir seneye kadar hapis cezasile cezalandırılırlar.”

1.10.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 74- ... bir aydan bir seneye kadar hapis cezası ve 500 liradan 2000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

... menfaat temini maksadiyle ifşa ederlerse 6 aydan 2 seneye kadar hapis ve 1000 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezası ile .....

Bankalar yeminli murakıplarının mesuliyetleri

Madde 75- ... bankalar yeminli murakıpları ve muavinleri 6 aydan 2 seneye kadar hapis cezasına ve 2000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilirler.

... menfaat temini maksadiyle ifşa ederlerse, 1 seneden 3 seneye kadar hapis cezasına ve 5000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilmekle beraber, ayrıca daimî veya muvakkat olarak memuriyetten mahrumiyetlerine ve bankalarda istihdamdan men edilmelerine de hükmolunur.

1.10.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Sırların saklanması:

Madde 74- ... banka mensupları ile diğer görevliler 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ve 10 bin liradan 40 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

....yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, altı aydan 2 yıla kadar hapis ve 20 bin liradan 100 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmakla birlikte ayrıca, geçici ya da sürekli olarak bankalarda çalıştırılmalarının yasaklanmasına ya da memuriyetten mahrumiyetlerine de hükmolunur.

Bankalar Yeminli Murakıplarının sorumlulukları:

Madde 75- ... Bankalar Yeminli Murakıpları ve Muavinleri için 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve 40 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

... yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, bir yıldan 3 yıla kadar hapis cezasına ve 100 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm

edilmekle birlikte ayrıca, sürekli ya da geçici olarak memuriyetten mahrumiyetlerine ve bankalarda çalıştırılmalarının yasaklanmasına da hükmolunur.”

1.10.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

“Madde 82- 1) ...1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile 100 bin liradan 500 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

2) ... yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, altı aydan 2 yıla kadar hapis ve 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.”

Bankalar Yeminli Murakıplarının Sorumlulukları

Madde 84- 1) ... Bankalar Yeminli Murakıpları ve yardımcıları için altı aydan iki yıla kadar hapis ve 200 bin liradan az **olmamak** üzere ağır para cezası hükmolunur.

2) ... yarar sağlamak amacıyla **açıklarlarsa**, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına ve 500 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilmekle birlikte, ayrıca geçici veya sürekli olarak memuriyetten mahrumiyetlerine hükmolunur.”

1.10.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Sırların açıklanması suçuna ilişkin hükümlere 3182 sayılı yasanın “Sırların saklanması” başlıklı 83’üncü ve “Bankalar yeminli murakıplarının sorumlulukları” başlıklı 85’inci maddelerinde yer verilmiştir.

“Sırların saklanması

Madde 83- 1. ...banka mensupları ile diğer görevliler 1 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile 100 bin liradan 500 bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

2. ... yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, altı aydan 2 yıla kadar hapis ve 200 bin liradan 1 milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Bankalar yeminli murakıplarının sorumlulukları

Madde 85- 1. ...Bankalar Yeminli Murakıpları ve yardımcıları için altı aydan iki yıla kadar hapis ve 200 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

2. ...yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına ve 500 bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasına ... hükmolunur.”

1.10.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

“Madde 22/ 8. ... denetiminde görev alanlar ...bir yıldan üç yıla kadar

ağır hapis ve iki milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur.

9. Bankaların mensupları ve diğer görevlileri, ... bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur. ... Banka ve müşterilerine ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır.

10. ... yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasına ve üç milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkum edilmekle ...”

Sırların açıklanması suçunun cezası; 2243 sayılı yasada murakıplar için para cezası ve alt sınırı 1 aydan başlayan hapis, banka çalışanları için para cezası ve üst sınır 3 aya kadar hapis, 2999 sayılı yasada banka mensupları 3 aya kadar hapis ve para cezası nitelikli halinde 6 aydan 2 yıla kadar hapis, murakıplar için 3 aydan 1 seneye kadar hapis cezası, 7129 sayılı yasa ile 28 ve 70 sayılı KHK’lerde 1 aydan 1 seneye kadar hapis ve para cezası nitelikli halde 6 aydan 2 seneye kadar hapis, 3182 sayılı yasada önceki yasa ve KHK’lerdeki sistem korunmakla birlikte murakıplar için 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve para cezası ağırlaştırmış halinde 1 yıldan 3 yıla kadar hapis getirilmiştir. 4389 sayılı yasa para cezası ile bir yıldan üç yıla kadar hapis nitelikli halde ise 3 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası düzenlemiştir.

1.11. ZİMMET SUÇU

Zimmet suçu, 4389 sayılı kanundan önce kamu bankaları yönünden 765 sayılı TCK’nın 202’nci maddesinde kapsamında uygulama alanı bulmaktaydı. 4389 sayılı kanunun 22’nci madde üçüncü fıkrasıyla birlikte kamu bankası özel banka ayrımı yapılmaksızın bütün bankalar yönünden zimmet suçu geçerli hale gelmiştir. 4389 sayılı Kanunun 22 nci maddesine 5020 sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un⁹⁸ 25’inci maddesiyle zimmet suçuna için özel hükümler içeren (4) numaralı fıkra eklenmiştir. 1.11.2005 tarihinden itibaren 5411 sayılı kanunun zimmete ilişkin hükümleri uygulanacaktır. Zimmet suçunun tam olarak anlaşılabilmesi ve 4389 sayılı kanun öncesi işlenen suçlara TCK hükümlerinin uygulanıyor olması nedeniyle TCK’da düzenlenen zimmet suçunun da inceleme kapsamına alınması zorunluluğu vardır.

765 sayılı TCK gerekçesinde zimmet suçunun, kişilerin Devlete karşı olan güven duygusu ve memuriyet görevini korumak amacıyla düzenlendiği belirtilmiş ve bu gerekçeye uygun şekilde “Devlet idaresi aleyhinde işlenen cürümler” içerisinde düzenlenmiştir. Yürür-

⁹⁸ **Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun**, Kanun No: 5020
Kabul Tarihi: Kabul Tarihi : 12.12.2003 RG: 26.12.2003 - 25328

lükteki TCK gerekçesinde ise kamu görevlisinin görevi dolayısıyla zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malları görevinin gerektirdiği şekilde tasarrufta bulunmasını sağlamaya yönelik olduğu ifade edilmiş ve “*Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar*” bölümünde düzenlenmiştir.

4389 sayılı kanunun zimmete ilişkin madde gerekçesinde “*Kamudan fon toplamak ve bu fonları kendileri veya kamu adına kullanmak suretiyle faaliyette bulunan bankaların mensuplarının, görevleri dolayısıyla kendilerine tevdi olunan veya muhafazaları, denetimleri ve sorumlulukları altında bulunan kuruluşa ait varlıkları istismar etmelerinin önlenmesini temin*” denilmektedir. Madde gerekçelerinde belirtildiği üzere TCK’da ve Bank.K.’nda düzenlenen zimmet suçunda maddi unsurlar aynı olmakla birlikte korunan hukuki değerler birbirinden farklıdır. TCK’daki zimmet suçu kamu idaresine ve görevlilerine yönelik güvenin korunması, Bank.K.’ndaki ise mülkiyet, mal varlığı hakkının⁹⁹ korunması sözkonusudur. Bankacılık faaliyetinin ülke ekonomisi bakımından büyük önem taşıması bankacılığın temelinde özel mülkiyet hakkının bulunduğu gerçeğini değiştirmez¹⁰⁰. Bankacılık alanında zimmet suçuna ilişkin hükümlerin uygulanması ilgili kanunların yürürlüğe giriş tarihine göre farklı hükümlerin uygulanacak olması konunun bankacılık alanında geçerli olan 3182, 4389 ve 5411 sayılı kanunların yürürlükte olduğu dönemlere göre incelenmesi gereksinimi ortaya çıkarmıştır. Ayrıca zimmet suçuna ilişkin maddeye eklenen ve çeşitli yönleriyle zimmet suçundan ayrılan varsayımsal zimmet¹⁰¹ olarak adlandırılan suçu ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz.

1.11.1. Suçun Konusu

1.11.1.1. Zimmet

1.11.1.1.1. 3182 sayılı Kanun Dönemi

Bu dönemde bankacılık alanında zimmet düzenlemesi yapılmamıştır. Kamu bankaları yönünden 399 sayılı KHK’nin¹⁰² 11’inci maddesinin (b) fıkrası uyarınca banka personeli

---

⁹⁹ SÖZÜER, s.175.

¹⁰⁰ İzzet ÖZGENÇ, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s.135.

¹⁰¹ SÖZÜER, s.182.

¹⁰² **Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname**, KHK No: 399, KHK Tarihi: 22.01.1990, RG: 29.01.1990 - 20417 (Mükerrer)

memur olarak kabul edildiğinden 3771 sayılı Kanunun¹⁰³ yürürlüğe girdiği 11.2.1992 tarihinden itibaren 765 sayılı TCK'nın zimmete ilişkin 202'nci madde hükümleri, özel bankalara ise TCK'nın hizmet nedeni ile emniyeti suiistimalin düzenlendiği 510'uncu maddesi uygulama alanı bulmuştur. TCK'nın 202'nci maddesine göre suçun konusu; görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan **para, para yerine geçen evrak veya senetler ile diğer mallar'dır.**

1.11.1.1.1.1. Para

Yasal olarak tedavül eden yerli ve yabancı paralar ile milli ziynet altınları bu kavram içinde yer alırlar¹⁰⁴.

1.11.1.1.1.2. Para Yerine Geçen Evrak veya Senetler

Bu ibareye ibrazında paraya çevrilebilen bono, çek, poliçe, hisse senetleri, tahviller, hükümet tarafından çıkarılmış hamiline yazılmış senetler, kuponlar ve haiz oldukları yetki uyarınca kuruluşlar tarafından çıkarılıp yasa gereği tedavül eden diğer belge ve senetler¹⁰⁵ girer. Ancak emtiayı temsil eden evrak malın teslimini gerektiren parayla değiştirilmesi zorunlu olmayan belgeler olduğundan bu kapsam dışındadır¹⁰⁶.

1.11.1.1.1.3. Diğer mallar

Ekonomik değer taşıyan bütün taşınır mallar girer. Esasen mal ibaresi para, para yerine geçen evrak ve senetleri kapsayan bir üst kavramdır¹⁰⁷. Taşınmaz mallar suç konusu olmamakla birlikte bunlardan elde edilen kira vs. gelirler suça konu olur¹⁰⁸.

1.11.1.1.2. 4389 sayılı Kanun dönemi

Banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları görevleri dolayısıyla

¹⁰³ **Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair 399 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Kanun No:3771, Kabul Tarihi:5.2.1992, RG: 11.2.1992 - 21139

¹⁰⁴ ÖZGEN, s.44., ERMAN/ÖZEK, s.23., İsmail MALKOÇ, Mahmut GÜLER, **Zimmet-İrtikap-Rüşvet ve Başlıca Memur Suçları**, GEN Matbacılık, Ankara, Kasım 1993, s.31.

¹⁰⁵ ERMAN/ÖZEK, s.23., MALKOÇ/GÜLER, s.31-32.

¹⁰⁶ ERMAN/ÖZEK, s.23.,

¹⁰⁷ İlhan ÜZÜLMEZ, **Yeni Türk Ceza Kanununda Zimmet Suçu**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı:05, Aralık 2005, s.217.

¹⁰⁸ ERMAN/ÖZEK, s.23., MALKOÇ/GÜLER, s.32.

kendilerine tevdi¹⁰⁹ olunan veya muhafazaları¹¹⁰, denetim veya sorumlulukları¹¹¹ altında bulunan bankaya ait;

1.11.1.1.2.1. Para

1.11.1.1.2.2. Sair Varlıklar

Sair varlıklar: Kavram çok geniştir. Bu kavram içine menkul kıymetler, itibarı amme kağıtları ve devlet tahvilleri girdiği gibi, ekonomik bir değeri haiz bulunan bütün maddi olan¹¹² veya maddi olmayan şeyler girer. Banka varlıkları maddi olan ve maddi olmayan varlıklar olarak ikiye ayrılmıştır. Maddi olmayan varlıklar kapsamına örnek olarak; ticari markalar ve isim hakları, gazete ve dergi adları ve yayın hakları, bilgisayar yazılımı, ruhsat ve işletme hakları, telif hakları, patentler ve diğer sınai haklar, hizmet ve işletme hakları, formüller, modeller, taslaklar ve prototipler, geliştirilmekte olan maddi olmayan duran varlıklar¹¹³ verilebilir. Bu konuda çıkarılan muhasebe standardında sayılan örneklerden anlaşılacağı üzere banka varlığı sadece maddi varlık değildir. Banka varlığı kapsamına mal, hak ve alacaklar girmektedir. Banka varlığı ile banka kaynağı hemen hemen aynı anlama gelmektedir. Bu nedenle banka varlığının kapsamını tayin edebilmek için banka kaynağının neler olduğuna dair hükümlerin bulunduğu 4389 sayılı Kanunun 15/a maddesinin incelenmesi gerekir. Madde incelendiğinde fonlar, krediler, taşınır ve taşınmaz rehni ve ipotek gibi sınırlı aynı haklar ve nemalar, hizmetler, kira ve hizmet bedelleri, mevduatlar ve benzerlerinin kaynak kapsamı içerisine sayıldığı görülmektedir.

1.11.1.1.3. 5411 Sayılı Kanun dönemi

Suçun konusu; banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarının görevi nedeniyle zilyetliği kendilerine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü oldukları ve kendilerinin ya da başkasının zimmetine geçirdiği; para, para yerine geçen evrak veya senetler ile diğer mallardır.

¹⁰⁹ **Tevdi:** Yasada belirtilen para ve diğer varlıkların banka personeline görevleri dolayısıyla hizmetin yerine getirilmesi amacı teslim olunmasını ifade eder.

¹¹⁰ **Muhafaza:** Suç konusu olan para ve diğer varlıkların korunmasını sağlamak amacı ile tevdi edilmiş bulunması demektir. Örneğin gece bekçisi, bankadaki mallardan birini alması halinde zimmet suçunu işlemiş olur.

¹¹¹ **Denetim ve sorumluluk:** suç konusuna bizzat zilyet olmamakla beraber, bunların kullanılmaları veya sarfi işlemlerinde denetim görevi ile yükümlü ve sorumlu olmasını ifade eder.

¹¹² ÖZGEN'e göre varlık tanımına sadece maddi şeyler girer. (ÖZGEN, s.44.)

¹¹³ **Maddi Olmayan Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı, Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 3 Sayılı Tebliğ, BDDK, RG:22.06.2002 - 24793 Mükerrer)**

1.11.1.1.3.1. Para

1.11.1.1.3.2. Para Yerine Geçen Evrak veya Senetler

1.11.1.1.3.3. Diğer Mallar

4389 sayılı Kanunla 5411 sayılı Kanun karşılaştırıldığında her ikisinde de “*para*”nın ortak olarak düzenlendiği, farklılığın ise 4389’da “*sair varlıklar*” kavramı yerine bu kanunda “*para yerine geçen evrak veya senetler ile diğer mallar*” ibaresi getirilmiştir. Getirilen bu ibarelerde yer alan kavramlar önceki kanunda yer alan varlıklar kavramının kapsamına göre oldukça dar’dır.

5411’in düzenlemesi yukarıda incelediğiniz 765 sayılı TCK’da sayılan zimmet suçunun unsurlarıyla birebir aynıdır. 765 sayılı kanunun uygulamasında mal kavramına sadece taşınır mal girer. Ancak 5237 sayılı TCK’da düzenlenen zimmet suçunun madde gerekçesinde mal kavramının taşınır ve taşınmaz malları kapsadığı ifade edilmiştir. Bank.K.’nun zimmet suçuna ilişkin madde gerekçesinde düzenlemenin 5237 sayılı TCK’nın 247 nci maddesi paralelinde yapıldığı vurgulanmıştır. Bu nedenle mal kavramının sadece taşınırları kapsayacak şekilde dar yorumlanamaz¹¹⁴. Sonuç olarak suçun konusu para ve para yerine geçen evrak ve senetler ile taşınır ve taşınmaz mal’dan ibarettir. Böylelikle bu kanuna göre aynı haklar, maddi olmayan varlıklar suç konusu olmaktan çıkmış bulunmaktadır. Sonraki düzenleme lehe hükümler getirdiğinden 4389 sayılı kanunun, bu kanun kapsamı dışında cezalandırdığı suç konusuyla ilgili eylemler suç olmaktan çıkarılmıştır.

1.11.1.2. Varsayımsal Zimmet

1.11.1.2.1. 5020 Sayılı Kanunla Değişik 4389 Sayılı Kanun Dönemi

Bu suçun konusu “*bankanın kaynaklarıdır*”¹¹⁵.” Banka kaynağı ile banka varlığı birbirinin yerine kullanılabilecek kavramlardır. Dolayısıyla banka varlığının kapsamında

¹¹⁴ Doğan SOYASLAN, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 5.Baskı, Ankara 2005. s.497.

¹¹⁵ “**Banka kaynağı**” ile bankanın, bilanço varlığı niteliğini haiz olan ve olmayan bütün malvarlığı parçalarıyla imkanları kastedilmiştir: Duran ve dönen aktifler, özellikle alacaklar; pasif kalemlerden özkaynaklar, mevduat ve fonlar dahil, bankanın aldığı her türlü borç tutarları gibi. BK m. 15 (7)/b’de ifadesini bulan dolanlı işlemlerde kullanılan kaynaklar da banka kaynağıdır. “Banka kaynağı” BK’da teknik anlamda bir işletme iktisadi terimi olarak değil de, sunulan bir banka olanağı olarak anlaşılmaktadır. (Ünal TEKİNALP, **Bir Bankanın Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu’na Devri ve Hukuki Sonuçları**, Bankacılar Dergisi, Sayı 45, 2003, s.94)

ifade ettiğimiz üzere, banka kaynağı kapsamı içerisinde taşınır veya taşınmaz mal, para, aynı hak, maddi olmayan varlıklar gibi parayla ölçülebilir her türlü unsur girmektedir.

1.11.1.2.2. 5411 Sayılı Kanun Dönemi

Maddede zimmet ve varsayımsal zimmet suçunun konuları farklı düzenlenmiştir. Zimmet suçunun konusu olarak daha dar kapsamlı olan para veya para yerine geçen evrak veya senetler veya diğer mallar sayılırken, varsayımsal zimmet suçunun konusu olarak yukarıda vurguladığımız üzere banka kaynağı kavramı seçilmiştir. Suçun konusu bakımından diğer bir farklılık ise 4389’da düzenlenen varsayımsal düzenlemede “*banka kaynağı*” denilirken bu kanunda “*kredi kuruluşunun kaynakları*” denilmiştir. Böylelikle suçun kapsamından kalkınma ve yatırım bankaları çıkartılarak kapsam daraltılmıştır. Diğer bir ifade ile kalkınma ve yatırım bankalarında varsayımsal zimmet suçu oluşmayacaktır. Özetle suçun konusu “*kredi kuruluşunun kaynakları*”dır.

1.11.2. Suçun Faili

1.11.2.1. Zimmet

1.11.2.1.1. 3182 Sayılı Kanun Dönemi

765 sayılı TCK’da zimmet suçunun faili memurdur. Dolayısıyla bu suç bankacılık alanında sadece KİT niteliğindeki kamu bankaları için uygulanmıştır. 399 sayılı KHK’nin 11’inci maddesinin (b) fıkrasında “*Teşebbüslerin ve bağlı ortaklıkların paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve diğer mevcutlarına karşı işledikleri suçlar ile bilanço, tutanak, rapor ve benzeri her türlü belge ve defterleri üzerinde işledikleri suçlar ile ifa ettikleri görevlerinden doğan suçlardan dolayı memur sayılarak haklarında TCK’nın 2’nci kitap üçüncü baplarındaki hükümler uygulanır*” denilmektedir. 2’nci kitabının üçüncü babı “*Devlet İdaresi Aleyhine Cürümler*” başlığını taşımaktadır ve bu bapta zimmet suçu da yer almaktadır.

Sonuç olarak görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren **kamu bankası görevlisi suçun** failidir. Özgü suçtur. Banka görevlisi dışındakiler suçun faili olamazlar ancak iştirak hükümlerine göre cezalandırılabilirler.

1.11.2.1.2. 4389 Sayılı Kanun dönemi

Suçun failleri, görevleri nedeniyle kendilerine bırakılan ya da muhafazaları, denetim ve sorumlulukları altında bulunan, bankaya ait para ve sair varlıkları zimmetine geçiren, *“banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarıdır”*¹¹⁶. Özgü suçtur. Veznedara tevdi edilmiş kasadaki parayı veznedarın dalgınlığından yararlanarak alan banko memurunun eylemi para kendisine tevdi, muhafaza ve denetim ve sorumluluğuna bırakılmadığı için zimmet değil¹¹⁷ hırsızlık suçunu oluşturur. Suçun kredi kullandırma yoluyla işlenmesi halinde, kredi ilişkisini tevdi amacı dışında oluşturan banka mensup ya da mensupları fail olacaktırlar. Fail bankanın kredi verme konusundaki süreçlerine göre saptanacaktır¹¹⁸.

1.11.2.1.3. 5411 Sayılı Kanun Dönemi

Suçun faili ya da failleri, görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren *“banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensuplarıdır”*¹¹⁹. Diğerlerinde olduğu gibi özgü suçtur.

1.11.2.2. Varsayımsal Zimmet

1.11.2.2.1. 5020 Sayılı Kanunla Değişik 4389 Sayılı Kanun Dönemi

Suçun faili, temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fon’a intikal eden ve/veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izin ve yetkileri Kurul tarafından kaldırılan bankalar ile tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen veya Fon tarafından tasfiye işlemleri başlatılan bir bankanın; 15/a maddesinde sayılan fiiller sonucu bankanın kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmakla bankayı her ne suretle olursa olsun zarara uğratarak kendilerinin veya başkalarının malvarlığının artışına neden olan *“hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulunduran yönetici olsun veya*

¹¹⁶ Fatih S. MAHMUTOĞLU, *Back to Back, Fiduciary, Off Shore Bankacılık İşlemleri Bağlamında Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar*, Hukuki Perspektifler Dergisi, Sy.03, Nisan 2005, s.232., PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s.1225, HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.600.

¹¹⁷ TAŞDELEN, s.638.

¹¹⁸ MAHMUTOĞLU, *Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar*, s.232-233.

¹¹⁹ SÖZÜER, s.175.,

olmasın gerçek kişi ortaklarıdır”¹²⁰. Yönetim ve denetimden sadece birini değil hem yönetimi hem de denetimi elde bulundurulmalıdır. Oysa, sadece yönetime hakimiyetin aranması amaca daha uygun düşerdi¹²¹. Fıkra da geçen *“elinde bulunduran”* ibaresi 5411 sayılı kanunda *“elinde bulundurmuş”* olarak değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklik ile 4389 sayılı kanundaki madde metninin yazımının bütününde geçmiş zaman kipi yerine geniş zaman kipinin kullanılmış olması ve fıkra gerekçesinde maddenin geçmişe ilişkin olduğuna dair bir açıklamanın bulunmaması birlikte değerlendirildiğinde, 22/4 maddesinde belirtilen suçun bankanın Fon’a devrinden önceki eylemleri değil Fon’a devrinden sonra gerçekleştirilen eylemleri kapsadığı gibi bir anlam çıkabilmektedir. Böyle bir yorum yapılması düzenleyicinin amacına aykırı olsa da ceza hukuku ilkelerine uygundur.

Bankanın Fon’a devrinden önceki eylemlerin bu madde kapsamında suç olarak düzenlendiği şeklindeki yorum ve uygulama düzenleyicinin amacına uygun olsa da ceza hukukunun temel ilkelerine aykırıdır. 15/a maddesinde sayılan eylemleri gerçekleştirdiğinde suç sayılmamaktadır. Fon’a devredildiği durumda suç sayılmakta, Fon’a devredilmezse suç değildir. Bu durumun objektif cezalandırılabilirlik koşulu¹²² olduğu ileri sürülmüşse de¹²³ biz bu görüşe katılmıyoruz. Kaldı ki kanunun 162’nci maddesinde bu suç için objektif cezalandırma koşulu niteliğinde Kurum veya fonun yazılı başvurusu aranmıştır. Mevcut durumda ise eylem gerçekleştiğinde zimmet suçu kabul edilmemektedir. Eylemin zimmet sayılabilmesi ya da suç olarak kabul edilme anı bankanın Fon’a devri ile başlamaktadır. Diğer bir noktada zimmet suçunda aranılan görevleri nedeniyle kendilerine bırakılma ya da muhafazaları, denetim ve sorumlulukları altında bulunma koşulu burada aranmamıştır.

1.11.2.2.2. 5411 Sayılı Kanun Dönemi

Suçun faili, faaliyet izni kaldırılan veya Fon’a devredilen kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle,

¹²⁰ MAHMUTOĞLU, *Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar*, s.233., PARLAR/HATİPOĞLU, *Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması*, s.1225., HATİPOĞLU/PARLAR, *Ekonomik ve Ticari Suçlar*, s.600., PARLAR/PARLAR, *Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları*, s.461.

¹²¹ TEKİNALP, *Bankanın Fon’a Devri ve Hukuki Sonuçları*, s.94

¹²² **Objektif cezalandırılabilirlik koşulu**; Suç tipinin dışında bulunan, failin hareketinin hukuka aykırılığına bir etkisi olmayan kusurluluğun kapsamı içinde bulunması aranmayan, failin tipiklikte belirtilen hareketi ile nedensellik bağı içinde bulunmayıp başkası tarafından gerçekleştirilen şartlardır. İÇEL, *Suç Teorisi*, s.13.

¹²³ MAHMUTOĞLU, *Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar*, s.232., SÖZÜER, s.183.,

kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet kabul edilen **“hukuk-ken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarıdır”**. Fıkra **“faaliyet izni kaldırılan veya Fon’a devredilen bir bankanın”** şeklinde başladıktan sonra **“kredi kuruluşu”** ile devam etmesi düzenleme yapılırken gerekli özenin gösterilmediği şeklinde yorumlanabilir. Yazımdaki bu özensizlik nedeniyle failin kredi kuruluşu yerine bankanın hâkim ortağı şeklinde değerlendirilmesine yol açılmıştır¹²⁴.

Bu suçun zimmet suçundan fail yönünden farkı ise zimmet suçunda kullanılan **“banka”** kavramı yerine bu suçta **“kredi kuruluşu”** kavramı getirilmiş olmasıdır. Kavramlardaki farklılık nedeniyle kalkınma ve yatırım bankalarının yönetici olmayan hâkim ortakları zimmet suçunun faili olabilirken varsayımsal zimmet suçunun faili olamayacaklardır.

Faillik, sadece gerçek kişi hâkim ortakları kapsamaktadır. Gerçek kişinin hâkim ortağın eylemlerinin aynısı işleyen ve bankanın zararına sebep olan tüzel kişi hâkim ortağın yöneticileri suçun faili olamayacak ya da bunlar açısından varsayımsal zimmet suçu oluşmayacaktır. Düzenlemenin gerekçesinde bu ayrıma ilişkin bir bilgi verilmemiştir. Gerçek ve tüzel kişi yöneticilerin arasında getirilen bu ayrım eşitlik ilkesinin ihlali niteliğindedir. Hukukken veya fiilen yönetim ve denetimi karşılayacak olan hâkim ortak¹²⁵ ve kontrol¹²⁶ kavramı kanunun 3’üncü maddesinde tanımlanmıştır. Ayrıca kanunun 5, 18, 49 ve 54’üncü madde hukukken veya fiilen yönetim ve denetimi belirlenmesinde esas alınacak hükümlerdir. Fiili hakimiyet bazı banka ortaklarının tek başlarına veya birlikte bankanın yönetim ve denetimini elde bulunduracak oy hakkı ve yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğu gibi araçlara sahip olmalarına karşın, payların binlerce kişiye dağılması sebebiyle yüzde ellinin altında pay ile bankaya fiilen hâkim olmalarıdır¹²⁷.

¹²⁴ SÖZÜER, s.183.

¹²⁵ **Hakim ortak:** Bir ortaklığı doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya birlikte kontrol eden gerçek veya tüzel kişiyi,

¹²⁶ **Kontrol:** Bir tüzel kişinin; sermayesinin, asgarî yüzde ellibirine sahip olma şartı aranmaksızın, çoğunluğuna doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunması veya bu çoğunluğa sahip olunmamakla birlikte imtiyazlı hisselerin elde bulundurulması veya diğer hissedarlarla yapılan anlaşmalara istinaden oy hakkının çoğunluğu üzerinde tasarrufta bulunulması suretiyle veya herhangi bir suretle yönetim kurulu üyelerinin karara esas çoğunluğunu atayabilme ya da görevden alma gücünün elde bulundurulmasını,

¹²⁷ TEKİNALP, **Bankanın Fon’a Devri ve Hukuki Sonuçları**, s.94

1.11.3. Suçun Unsurları

1.11.3.1. Yasallık Unsuru

Anayasanın 38’inci maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 2’nci maddesinde de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkelerine uyarınca, 5411 sayılı Bank.K.’nın “*Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri*” başlıklı ondördüncü kısım, “*Suçlar*” başlıklı ikinci bölüm 160’ıncı maddesinde “*Zimmet*” suçu düzenlenmiştir.

1.11.3.1.1. Suç ve Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Başbakanlık tarafından TBMM sevk edilen Bank.K. Tasarısının suçuna ilişkin madde gerekçesi;

“Bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında yazılı suçlar bu madde altında toplanmıştır.

Diğer taraftan, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesinin (3) numaralı fıkrasında yazılı suç 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 247’nci maddesi paralelinde düzenlenmiştir.¹²⁸“ olarak belirtilmiştir.

BDDK tarafından hazırlanan kanun taslağındaki madde metni ve kanunlaşma süreci aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

Zimmet

Madde 157- *Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren banka mensubu, altı yıldan on iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*

Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Faaliyet izni kaldırılan bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ayrıca, meydana gelen zararın Hazi-

¹²⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (25.01.2006)

ne alacağı olarak müteselsilen Ödettirilmesine karar verilir.

Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir.

Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın yansı indirilir. Etkin pişmanlığın hükümden önce gerçekleşmesi halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.

Zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir.

- Madde numaraları değiştirilmiştir. (Kurum tarafından hazırlanan “Finansal Hizmetler Kanun Tasarı Taslağı”nın 157’nci, Başbakanlıkça TBMM’ye Sunulan “Bank.K. Tasarısı”nın 164’üncü maddesi)

- Birinci fıkra, Başbakanlık tarafından “Diğer malları” ibaresinden sonra gelmek üzere “kendisinin veya başkasının” ibaresi eklenmiş, “mensubu” sözcüğü “Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları” ve “cezalandırılır” “cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkum edilirler.” olarak değiştirilmiştir.

- İkinci fıkrada Başbakanlıkta değişiklik yapılarak; “Verilecek ceza yarı oranında artırılır.” ibaresi yerine getirilen “Faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve meydana gelen zararın üç katına tekabül edecek tutarda gün para cezası verilir. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece re’sen ödettirilmesine hükmolunur.” ibaresi, Meclis Genel Kurulunda “meydana gelen zararın üç katına tekabül edecek tutarda gün” ibaresi çıkarılıp yerine “Yirmibin güne kadar adli” ibaresi, “ayrıca para cezası verilir” ibaresinden sonra gelmek üzere “Ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz.” ibaresi eklenmiştir.

- Üçüncü fıkrada Başbakanlık tarafından değişiklik yapılarak; “Faaliyet izni kaldırılan” ibaresinden sonra “veya Fon’a devredilen” ibaresi eklenmiş, “beşbin güne kadar adli” ve “hazine alacağı olarak” ibarelerinin metinden çıkarılmış, “yıla kadar hapis ve” ibaresinden sonra gelmek üzere “zararın üç katına tekabül edecek tutarda gün” ibaresi eklenmiş, Genel Kurulda “zararın üç katına tekabül edecek tutarda gün” ibaresi “yirmibin güne kadar adli” olarak değiştirilmiş, “para cezasına hükmolunur;” ibaresinden sonra gel-

mek üzere “Ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz.” ibaresi eklenmiştir.

- Beşinci fıkrada Başbakanlıkça tarafından “Etkin pişmanlığın” ibaresi “Bu durumun” olarak değiştirilmiştir.

5411 sayılı Bank.K.’nın “Yaptırımlar, Soruşturma ve Kovuşturma Hükümleri” başlıklı ondördüncü kısım, “Suçlar” başlıklı ikinci bölümün 160’ncı maddesinde “Zimmet” başlığı altında düzenlenmiştir.

Zimmet suçuna ilişkin madde aşağıya alınmıştır.

“Zimmet

MADDE 160.- Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, altı yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilmeler.

Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece re’sen ödettirilmesine hükmolunur.

Faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezasına hükmolunur; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca, meydana gelen zararın müteselsilen ödettirilmesine karar verilir.

Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir.

Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısı indirilir. Bu durumun hükümden önce gerçekleşmesi hâ-

linde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.

Zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir.”

1.11.3.1.2. Suç ve Cezalarda Yapılan Değişiklikler

1.11.3.1.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.3.1.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.3.1.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.3.1.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.3.1.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.3.1.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.3.1.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Zimmet suçu ilk defa bu kanunla özel bankaları da kapsayacak şekilde 4389 sayılı “Adli suç ve cezalar” başlıklı 22’nci madde 3 ve 4’üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde;

“Kamudan fon toplamak ve bu fonları kendileri veya kamu adına kullanmak suretiyle faaliyette bulunan bankaların mensuplarının, görevleri dolayısıyla kendilerine tevdi olunan veya muhafazaları, denetimleri ve sorumlulukları altında bulunan kuruluşa ait varlıkları istismar etmelerinin önlenmesini

teminen, Türk Ceza Kanununun 202'nci maddesinde yer alan zimmet suçu, bu kuruluşların faaliyetlerinin mahiyeti dikkate alınarak ceza hadleri ağırlaştırılmak suretiyle Tasarıya dahil edilmiştir." denilmiştir.

"Adli suç ve cezalar

22- 3. Banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları görevleri dolayısıyla kendilerine tevdi olunan veya muhafazaları, denetim veya sorumlulukları altında bulunan bankaya ait para veya sair varlıkları zimmetlerine geçirirlerse altı yıldan oniki yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkum edilirler. Bu fıkra da gösterilen suç, bankayı aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmişse faile oniki yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis ve meydana gelen zararın üç katı kadar ağır para cezası verilir. Ayrıca, meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece re'sen ödettilmesine hükmolunur. Zararın kovuşturma yapılmadan önce tamamıyla ödenmiş olması halinde cezaların yarısı, ödeme hükmünden önce gerçekleştirilmiş ise üçte bir oranında indirilir.

4. Fon alacaklarından; temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fona intikal eden ve/veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izin ve yetkileri Kurul tarafından kaldırılan bankalar ile tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen veya Fon tarafından tasfiye işlemleri başlatılan bir bankanın; hukukken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulunduran yönetici olsun veya olmasın gerçek kişi ortakların 15/a maddesinde sayılan fiiller sonucu bankanın kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmakla bankayı her ne suretle olursa olsun zarara uğratarak kendilerinin veya başkalarının malvarlığının artışına neden olmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar ağır hapis ve yirmimilyar liradan seksenmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Ayrıca, meydana gelen zararın Hazine alacağı olarak müteselsilen ödenmesine karar verilir."

1.11.3.1.3. Kanunilik İlkesine Aykırı Hükümler

Maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen varsayımsal zimmet suçu aşağıda maddi unsur bölümünde ayrıntılı olarak incelediğimiz üzere ceza hukuku ve Anayasanın 38'inci madde hükümlerine aykırıdır. Fıkra işlendiği zaman suç oluşturmeyen bir eylemi daha sonra ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz bir idarî kararla suç haline getirmektedir. Kurul, kredi kuruluşunu Fon'a devretme kararı almasıyla birlikte daha önce suç sayılmayan eylemler suç sayılmakta ve son derece ağır yaptırımlara uğratılmaktadır.

Diğer bir hususta, suç ve cezada eşitlik ilkesine aykırılık yönünden ortaya çıkmaktadır. Yapılan düzenlemeyle banka malına yönelik eylem kamu malına yönelik eylemden daha ağır cezaya bağlanmıştır. Oysa banka malının zimmete geçirilmesi malvarlığına yönelik bir eylem, kamu malına yönelik zimmet ise kamu idaresine duyulan güvene yöneliktir.

Eylemler ve koruduğu menfaatler aynı kabul edilse bile banka zimmetine daha ağır cezalar öngörülmesi eşitlik ilkesine aykırıdır. Hukukumuzda malvarlığına yönelik benzer nitelikte eylemler TCK'nın 155'nci maddede güveni kötüye kullanma suçunda düzenlenmiştir. Banka zimmeti ile güveni kötüye kullanma suçu eylemin niteliği ile koruduğu menfaatler aynıdır. Buna karşın güveni kötüye kullanma suçunda cezanın alt sınırı 1 yıldan başlarken zimmet suçunda ceza 6 yıl başlamaktadır. Üst sınır ise ilkinde 7 yıl, ikincisinde 12 yıldır, aradaki uçurum büyüktür. Düzenlemeyi, suç ve ceza politikasının temel unsurlarından olan eşitlik, adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaştırmak imkânsızdır.

1.11.3.2. Maddi Unsur

1.11.3.2.1. Zimmet

1.11.3.2.1.1. 3182 Sayılı Kanun Dönemi

1.11.3.2.1.1.1. Basit Zimmet

Suçun maddi unsuru, görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçirmektir. Zimmete geçirmeden maksat suç konusu şey üzerinde onun malikiymiş gibi tasarrufta bulunmaktır¹²⁹. Satmak veya trampa etmek suretiyle karşılığında alınan bedelde bu kapsama girer. Zimmete geçirme fiili bir değer failin mal varlığına girmesi veya tahsis edilen amacı dışına çıkarılmasıyla tamamlanır¹³⁰. Kendisine tevdi edilmiş veya muhafazası altına ya da denetim ve sorumluluğu altına konmuş bilgisayar vs. araçları kullanma (*Kullanma zimmeti*) gerçek zimmet sayılmaz¹³¹. Çok değersiz bir şeyler, örneğin bir dosya kağıdının banka personeli tarafından kişisel gereksinimi için kullanmasında (*Müşamaha edilen zimmet*) yine zimmet suçu oluşmaz¹³². Kanunda failin başkasının zimmetine geçirilmesi¹³³ suç olarak düzenlemediği halde Yargıtay zimmet suçu saymıştır¹³⁴. Ancak öğretide bu kararın ve kanunun suç saymadığı bir fiili cezalandırmak anlamına geldiği ve

¹²⁹ ERMAN/ÖZEK, s.25., İsmail MALKOÇ, Mahmut GÜLER, **Zimmet-İrtikap-Rüşvet ve Başlıca Memur Suçları**, GEN Matbaacılık, Ankara, Kasım 1993, s.37.

¹³⁰ ERMAN/ÖZEK, s.28.

¹³¹ ÖZGEN, s.45.

¹³² ÖZGEN, s.45.

¹³³ İzzet ÖZGENÇ, **Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s.134.

¹³⁴ Yargıtay CGK. 15.12.1980 gün 1980/5-381 E. 1980/442 K. "Bankanın parasının başkası tarafından mal edinilmesine neden olan banka görevlisinin eyleminin zimmet suçu oluşturacağı hükme bağlanmıştır.

burada Yargıtay'ın Anayasanın 38 ve TCK 1'inci aykırı şekilde kıyas yoluna başvurduğu ileri sürülmüştür¹³⁵.

1.11.3.2.1.1.2. Nitelikli Zimmet (İhtilas)

Zimmet suçunun personelin, bağlı bulunduğu dairesini **aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunması suretiyle işlenmesidir**. Hileli faaliyet zimmet eylemi sırasında olmalıdır sonradan zimmet eylemini kapatmak üzere yapılırsa basit zimmet suçu oluşur. Hareketin şekli belirlenmemiştir, her türlü yolla gerçekleştirilebilir. Uygulamada hileli faaliyetin kendi dairesinde yapılan araştırmada ilk bakışta anlaşılabilir olması durumu basit zimmet sayılmıştır¹³⁶.

1.11.3.2.1.2. 4389 Sayılı Kanun Dönemi

1.11.3.2.1.2.1. Basit Zimmet

Suçun maddi unsuru, banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları görevleri dolayısıyla kendilerine tevdi olunan veya muhafazaları, denetim veya sorumlulukları altında bulunan bankaya ait para veya sair varlıkları her türlü yolla **zimmetlerine geçirmelidir**. Serbest hareketli suçtur.

Suçun tanımında başkalarının zimmetine geçirme fiili suç olarak düzenlenmemiştir. Ancak yukarda belirttiğimiz üzere Yargıtay uygulamasında bu tür eylemlerde suç olarak kabul edilip cezalandırılmaktadır. Diğer yönleriyle, 765 sayılı TCK'da düzenlenen zimmet suçuyla aynı olduğundan ilgili bölümde yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerlidir. Yargıtay uygulamasının yanlışlığı yolundaki görüşü destekleyen bir noktada 5411 sayılı Kanunda düzenlenen zimmet suçunda açıkça *“kendisinin ve başkasının zimmetine geçirmek”* olarak ifade edilmiş olması 4389 açısından sadece kendi zimmetine geçirme eylemlerinin suç oluşturacağını göstermesidir¹³⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu suçta suçun konusu sair varlıklar olarak düzenlendiğinden maddi unsur buna göre çok değişik şekillerde ortaya çıkabilecektir.

5020 sayılı kanunla eklenen 4'üncü fıkranın yürürlüğe girmesiyle zimmet suçunu oluşturan bazı eylemler suç olmaktan çıkarılmıştır. 22/4'üncü fıkra bir takım eylemleri sıra-

¹³⁵ ERMAN/ÖZEK, s.28., SÖZÜER, s.177.,

¹³⁶ ERMAN/ÖZEK, s.29., MALKOÇ/GÜLER, s.43.

¹³⁷ SÖZÜER, s.177.,

ladıktan sonra bu eylemleri zimmet olarak kabul etmiştir. Eski deyişle bu ifadenin mefhumu muhalifinden hareketle yorum yapacak olursak, aslında bu eylemlerin zimmet olmadığı, kanun bunu zimmet kabul ettiğini sonucuna varılabilir. Diğer bir bakış açısıyla bu eylemler 22/3 anlamında zimmet oluşturmuş olsaydı ve eylem türleri sayılmadan Fon'a devredilen bankanın ortaklara hakkında da zimmet suçunda işlem yapılır denilirdi. 22/4'de sayılan eylemler 22/3 anlamında da zimmet kabul edilip ceza verilmişse 5020 düzenlemesinden sonra suç olmaktan çıkarıldığından¹³⁸ ceza ortadan kalkacaktır.

1.11.3.2.1.2.2. Nitelikli Zimmet (İhtilas)

Bu fıkra da gösterilen suç, **bankayı aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmesi halidir.** Yukarıda TCK anlamında nitelikli zimmet için yapmış olduğumuz açıklamaları tekrar ederiz. Basit ve nitelikli zimmet ayrımında uygulamada geliştirilen ölçütler ise şöyledir. Zimmet konusu eylemin ilk bakışta anlaşılabilmesi durumunda basit zimmet suçu, anlaşılabilmesi durumunda nitelikli zimmet suçu oluşur. Ayrıca zimmetin normal denetim ve bankada mevcut kayıt ve belgelerin karşılaştırılması ve kontrolü sonucu tespit edilip edilemeyeceği, suçun banka dışı araştırmayı gerektirecek derecede bankayı aldatıcı ve fiilin açığa çıkmasını engelleyecek her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmesi halinde nitelikli (vasıflı) zimmet suçu oluşur¹³⁹.

1.11.3.2.1.3. 5411 Sayılı Kanun Dönemi

1.11.3.2.1.3.1. Basit Zimmet

Suçun maddi unsuru; banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, görev nedeniyle zilyetliği kendilerine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü oldukları para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendilerinin ya da başkalarının **zimmetine geçirmek için yaptıkları her türlü harekettir.** Serbest hareketli

¹³⁸ SÖZÜER, s.177.,

¹³⁹ 7. CD., 24.3.2004, E. 2003/15830, K. 2004/4092

http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07F11B72742G7921618%20A07F11B72742G792161%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGI_TAYKARARI (28.01.2006)

“Zimmetin normal denetim ve bankada mevcut kayıt ve belgelerin karşılaştırılması ve kontrolü sonucu tespit edilip edilemeyeceği, suçun banka dışı araştırmayı gerektirecek derecede bankayı aldatıcı ve fiilin açığa çıkmasını engelleyecek her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenip işlenmediği hususlarında konusunda uzman bilirkişilere inceleme yaptırılarak, eylemin basit yada nitelikli zimmet vasfında olup olmadığının tayin ve takdiri gerekir.”

suçtur. Zimmet konusu eylem; faydalanma, kullanma¹⁴⁰, haksız çıkar sağlama¹⁴¹ veya mal edinme şeklinde gerçekleşebilir¹⁴². Zimmete geçirme şeklindeki maddi unsur bir yapmama şeklinde bir hareket değil yapma şeklinde bir harekettir. Bu nedenle suç ihmalî değil icraî bir suçtur ancak ihmalî hareketlerle de işlenebilir¹⁴³. Zimmet suçuna ilişkin genel nitelik taşıyan hususlara ilişkin 765 sayılı TCK ve 4389 sayılı kanun kapsamında yaptığımız açıklamalar bu suç içinde geçerlidir.

Suçun konusu olma bakımından 4389 sayılı Kanunda yer alan sair varlıklar kavramına göre bu fıkra düzenlenene evrak, senet veya diğer mallar kavramı dar kapsam olduğundan, suçun maddi unsurunu oluşturan eylemler yönünden de bir daralma sözkonusu olacaktır. Suçun maddi konusu 4389'daki düzenlemeye göre dar kapsamlı olacaktır. Sonuç olarak 4389 sayılı kanun döneminde sair varlık kapsamındaki suç konularıyla ilgili eylemler bu fıkra düzenlenene suç konusunun kapsamına girmiyorsa suç olmaktan çıkacak varsa cezalar ortadan kalkacaktır.

¹⁴⁰ Y., 5. CD., 14.4.1999, E. 1999/84 K. 1999/1425

“Sanığın çalıştığı bankanın mudilerinin hesaplarından çeşitli tarihlerde usulsüz çektiği **paraları kullandıktan kısa süre sonra yatırmak suretiyle iade ettiği** ve durumun daha sonra olağan denetim esnasında ortaya çıktığı anlaşıldığından sanık hakkında **kullanma zimmetinden** hüküm kurulması gerekir.”

Y., 5. CD., 16.2.2000, E. 2000/6445, K. 2000/564

“Gerçek bir tahsilat olmamasına rağmen bankadaki kendisine ait hesabına tahsil fişleri keserek oluşturduğu mevduatın ATM kartıyla ATM makinasından muhtelif günlerde çekip kullandıktan sonra izleyen iş günlerinde bir uyarı ya da soruşturma olmaksızın bankaya yatırdığı anlaşılan sanık söz konusu para üzerinde **kullanma zimmeti** suçunu işlemiştir.”

¹⁴¹ Y., 5. CD., 7.7.2003, E. 2002/1882, K. 2003/4337

“Sanıkların yönetim ve diğer görevlerde bulundukları T. Emlak bankasından yüklenici firma yetkilileriyle birlikte banka aleyhine dengesiz ve birim fiyatların iki katına sözleşmeler yaptıkları, çok ağır cezai şartlar koydukları, verilen avansı işi yapmadan kurulan paravan şirket aracılığıyla çektikleri böylece şirkete usulsüz para aktardıklarına göre, bankanın malları üzerinde denetim ve gözetim sorumluluğu bulunan sanıkların eylemleri zimmet suçunu oluşturur.”

Y., 7. CD., 9.7.2003, E. 2002/20352, K. 2003/6040

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07J02B62221A8516918%20A07J02B62221A851691%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> (30.01.2006)

“Sanığın bankaya ait hesaplardan tasarruf mevduatı hesabına alacak yazarak oluşturduğu parayı, kendisine ait hesaba virman fişi ile aktardığı ve paranın bir kısmını kredi borcuna karşılık EFT kanalı ile transfer ettiği, kalan miktarı da tediye fişi düzenleyerek kasadan çektiğinin anlaşılması karşısında, sanığın fiilinin zimmet suçunu oluşturabileceği gözetilerek delillerin buna nazaran tayin ve takdiri gerekir.”

¹⁴² Y., CGK., 25.4.1994, E. 1994/5-56, K. 1994/117

1. Sanıklar, denetim ve sorumlulukları altında bulunan banka parasını, karşılıksız provizyon vermek suretiyle, kullanmak ve kullandırmak suretiyle zimmet suçunu işlemişlerdir.

2. Diğer sanık ise, provizyonu servisten aldığı bilgiye istinaden verdiğinden, bu sanığın verdiği karşılıksız provizyonların 2 ile 6 gün içinde karşılığı konulduğundan, bankanın zararı cüz'i olduğu gibi mudiye çıkar sağlama amacının da bulunmadığı kabul edilebileceğinden, bu sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerekirken mahkumiyette direnilmesi isabetsiz olmuştur.

¹⁴³ ÖZGENÇ, Türk Ceza Kanunu, s.993.

Bankalar açısından zimmet suçunun önem arzeden ve aynı zamanda tartışmalı konularından birisi de kredi işlemleridir. Kredi işlemi tek başına herhangi bir suç oluşturmaz. Ancak bir kişiye doğrudan doğruya para vererek zimmet suçu işleme yerine bu işlemi kredi görüntüsü altında kaynak aktarılması yoluyla yapılmasında suç oluşur. Zimmet kastıyla kredi verilmesinde verilen kredide kullanılan belgeler ve işlemlerin niteliğine göre basit ya da nitelikli zimmet olabilir. İşte bu alandaki tartışmalar hangi tür kredi işlemlerinde ne zaman zimmet suçunun oluşabileceği yönündedir. Kredi verme işleminin zimmet suçu oluşturup oluşturmayacağı yönündeki genel unsurlar aşağı yukarı şu şekilde belirtilmektedir. Bankalar Kanunu, krediyi kullandıran bankanın iç düzenlemeleri ve bankacılık uygulamalarına aykırı, kredi verilenler tamamen “*tabela*” veya kredibilitesi olmayan firmalar veya hiç veya makul sayılabilecek teminat alınmamış veya ödeme gücü yoksa zimmet suçu söz konusu olabilir. Ancak bu konuda sağlıklı sonuç alabilmek için, karşılıklı kredi kullandırma işlemlerinin tek ele alınması ve çeşitli yönlerden, özellikle krediyi kullandıranların kastı yönünden değerlendirilmesi gerekir¹⁴⁴.

Yargıtay CGK’da bilimsel görüşe paralel şekilde vermiş olduğu kararında:

“Eğer kredilerden yararlanan şirket sahip ve sorumluları, Bankanın kredileri karara bağlayan ve tahsis eden yetkililerini hile ve desiselerle kandırarak aldatmış, böylece bu kredilerin kendilerine sağlanmasını temin etmiş, kredi karşılığı teminat olarak verdikleri ipotekli taşınmazların değerlerini kandırıcı yöntemlerle yüksek göstermeyi başararak kredilerin teminatsız kalmalarını sağlamış ise, fiillerinin nitelikli dolandırıcılık türünü oluşturacağı; ortada hile ve desise bulunmadığı ve banka yetkililerinin bilerek ve isteyerek ya da yeter teminat almadan, almış gibi göstererek veya mevzuatın yüklediği sair denetim sorumluluklarını bilinçli tarzda yerine getirmeyerek kredi tahsis ettikleri anlaşıldığında eylemin zimmet niteliğine ulaşacağı açıktır”¹⁴⁵.

Bu açıklamalar çerçevesinde; bankaların karşılıklı olarak verdiği krediler (back to back)¹⁴⁶, inançlı işleme dayalı krediler (fiduciary)¹⁴⁷ ve kıyı bankacılığı (off shore) kredilerinde limit aşımı ve mutlak kredi yasaklarına ilişkin yasaklayıcı hükümlerin dolanılması olup

¹⁴⁴ Nevzat Toroslu'nun BDDK'na sunduğu 31.03.2003 tarihli bilimsel görüşü, MAHMUTOĞLU, **Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, s.242

¹⁴⁵ CGK. T. 31.05.2005, Esas No. 2002/11-158, Karar No. 2005/58. Yayınlanmamıştır. SÖZÜER, s.177.,

¹⁴⁶ **Back to back:** özellikle bankaların karşılıklı olarak aralarında uzlaşmaya dayalı bir biçimde vade, miktar ve faiz itibariyle de aynı birbirlerinin teminatı olarak kabul edilen kredi kullandırmalarıdır. MAHMUTOĞLU, **Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar**, s.228-230.

¹⁴⁷ **Fiduciary işlemler:** bankaların yabancı bankalar veya yurtdışındaki kendi şubeleri adına yurtiçinden kabul ettikleri mevduat veya aracılık ettikleri havailelerle karşılıklı olarak yurt dışından açtırılan mevduat hesapları ile havale olarak gelen ve ülke içinde firmaların kullanımına sunulan paralar kredi olarak kabul edilir.

12.5.1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye İlişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında 6 Sayılı Tebliğ, TCMB, RG:26.8.1989-20264

olmadığı, baştan itibaren ödenmeyeceği bilinen kredilerin hayali (fiktif) veya mali gücü yerinde olmayan gerçek ya da tüzel kişilere açılıp açılmadığına göre değerlendirilecektir. Belirtilen hususlar varsa zimmet suçu gerçekleşecektir¹⁴⁸. Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, altı yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler.

1.11.3.2.1.3.2. Nitelikli Zimmet (İhtilas)

Bu fıkra da gösterilen suç, **zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halidir**. Nitelikli zimmet yönünden madde kapsamında bir değişiklik getirilmediğinden yukarıda 765 sayılı TCK anlamında nitelikli zimmet için yapmış olduğumuz açıklamaları tekrar ederiz.

1.11.3.2.2. Varsayımsal Zimmet

1.11.3.2.2.1. 5020 Sayılı Kanunla Değişik 4389 Sayılı Kanun Dönemi

Suçun maddi unsuru; Fon'a intikal eden, tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen veya tasfiye işlemleri başlatılan bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulunduran yönetici olsun veya olmasın gerçek kişi ortakların bankanın kaynaklarını, 15/a maddesinde sayılan fiillerle bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek, bankayı her ne suretle olursa olsun zarara uğratacak şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmakla kendilerinin veya başkalarının malvarlığının artışına neden olmalarıdır. Suçun hareket unsuru; doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmakla kendilerinin veya başkalarının malvarlığının artışına neden olmalarıdır. Hangi hareketin bu madde kapsamında, kendileri ve başkalarının menfaatine kullanma veya malvarlığında artışa neden olacak hareket olarak kabul edileceği ise kanunun 15/a maddesinde sayılmıştır. Bu maddede sayılanlar dışındaki hareketler menfaatine kullanma veya malvarlığında artışına neden olacak hareketler olsa da suç oluşturmaz.

¹⁴⁸ MAHMUTOĞLU, *Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar*, s.241-250., SÖZÜER, s.178-179., MAHMUTOĞLU, *Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar*, s.228-230.

15/a maddesine göre bankaların yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak elinde bulunduran ortaklarının;

- her türlü banka kaynaklarını kendi lehine kullanmaları,
- banka kaynakları her ne ad altında olursa olsun kendilerine ait yurt içi ve yurt dışı şirket, finans kuruluşu, off-shore bankalara aktarmaları,
- eşleri, çocukları ve evlatlıkları ve bunların diğer kan ve kayın hısımları adına kredi açma ile bunlara her türlü kaynak aktarmak,
- bankaların hâkim ortaklarının kendilerine veya şirketleri ile iştiraklerine rayiç bedelin altında ve muvazaalı yapılmış tüm devir ve temlikler,
- üçüncü kişilere her türlü taşınır ve taşınmaz rehni ve ipotek gibi sınırlı ayni haklar tesis etmek ve bunların nemaları vermek,
- iştiraklerine ve bağlı şirketlerine kredi vermeleri,
- ayni bankanın el değiştiren ortaklarının birbirlerine kredi vermesi,
- bankaların karşılıklı birbirlerine kredi vermeleri,
- bankaya ve grup şirketlerine yüksek bedelle tüm mal, hisse ve hizmetler satmak,
- uzun süreli kiralama veya finansal kiralama yolu ile kendisine kaynak aktarmak ve hizmet sağlamak,
- bankanın yönetim ve denetim döneminde yeterli ticari faaliyeti olmaksızın kaynak aktarımı amacıyla kurulmuş şirketlere krediler vermek ile bunlara kira ve hizmet bedelleri ve nema aktarmak,
- yurt dışı banka ve finans kuruluşları ile yapılan inançlı işlemler yolu ile her türlü kaynak aktarımı,
- bankalarının off-shore bankalarındaki yargı kararları nedeniyle mevduat ödemeleri,
- off-shore bankaların bankaya izinli veya izinsiz off-shore mevduatlar aktarmak,
- bankanın yönetim kurulu ve kredi komitesi başkan ve üyeleri ile genel müdür, genel müdür yardımcıları, imzaları bankayı ilzam eden memurları, müdürlerinin kendileri, eşleri ve çocukları, evlatlıkları ile bunların diğer kan ve kayın hısımlarına her türlü kaynak aktarımı şeklindeki hareketler kendileri ve başkalarının menfaatine kullanma veya malvarlığında artışa neden olacak hareket kapsamındadır. Ancak, borsadan hisse alan küçük pay sahibi ortakları ile Türk Ticaret Kanunu ve özel kanunları hükümleri gereğince yüzde birin altında zorunlu hisse alarak yönetimde ve denetimde görev alanlardan iyi niyetli olanlar

bundan istisna tutulmuşlardır. Hareket unsurunun yerine getirmesi suçun oluşumu için yeterli değildir. Maddede ayrıca sonuç unsurun gerçekleşmesi aranmıştır. Buna göre sonuç unsuru bankanın emin bir şekilde çalışmasının tehlikeye düşmesi veya zarara uğramasıdır.

Fıkranın yazımına bakıldığında suçun bankanın Fon’a devrinden sonra işlenen eylemleri kapsadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim fıkra geçen “*elinde bulunduran*” ibaresi 5411 sayılı kanunda “*elinde bulundurmuş*” olarak değiştirilmiş olması sonraki kanunun amacının Fon’a devirden önceki eylemleri cezalandırmak istediği sonucunu doğrulamaktadır. Yine fıkra metni incelendiğinde geçmişte olan olayları suç saymak yolunda bir ifade ve anlatım yoktur. Yazım incelendiğinde geçmiş zaman kipi yerine geniş zaman kipi-nin kullanılmış olduğu görülmektedir. Aynı şekilde madde metnine fıkrayı ekleyen 5020 sayılı kanunun gerekçesi okunduğunda Fon’a devirden önceki eylemleri kapsadığına dair net bir ifade bulunmamaktadır.

Diğer yandan fıkranın amacı, banka kaynaklarını kendi çıkarlarına kullanan hâkim ortakları cezalandırmak olduğuna göre bunun için bankanın Fon’a devrini beklemesine gerek yoktur. Zaten kanunun kurduğu ya da kurmak istediği bankacılık düzeni bu tür hareketlerin ortaya çıkması önlenmeye ve çıkan sorunlara zamanında müdahaleye dayalı bir sistemdir. Yoksa bankayı tasfiyeye götürecek hareketler yapıncaya kadar bekleyip Fon’a devredildikten sonra önlem almak şeklinde fıkranın yorumu yasanın mantığıyla bağdaşmamaktadır. Geriye dönük düzenleme yapmak yerine baştan itibaren hâkim ortakların banka kaynaklarını kötüye kullanmaları cezalandırılabilirdi. Görüşümüze karşın fıkra geçmişteki eylemlere uygulanmış ve bu şekilde yorumlanmıştır. Bu şekildeki uygulama ve yorumlanmanın ceza hukukunun temel ilkeleri karşındaki durumunu suçun failine ilişkin konu başlığı altında ve aşağıdaki konuda ayrıntılı olarak değindiğimiz için burada fazlaca üzerinde durmayacağız.

1.11.3.2.2.2. 5411 sayılı Kanun dönemi

Öncelikle belirtelim ki, 5411 sayılı kanunun birinci fıkrasında düzenlenen zimmet suçunun konusu para veya para yerine geçen evrak veya senetler veya diğer mallar (sadece taşınmaz mal) iken üçüncü fıkrasında düzenlenen varsayımsal zimmet suçunun konusu kredi kuruluşunun kaynağıdır. Kaynak veya varlık olarak kullanılan kavramların suç konusu bakımından oldukça geniş bir alan içerdiğini daha önceki açıklamalarımızda değindiğimizden burada tekrar etmeyeceğiz. Diğer bir farklılık ise zimmet suçu banka varsayımsal zimmet suçu kredi kuruluşlarında işlenebilir. Dolayısıyla fıkra düzenlenirken bu suç kalkınma ve

yatırım bankalarında işlenemez.

Suçun maddi unsuru; faaliyet izni kaldırılan veya Fon’a devredilen bir bankanın; hukukten veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmalarıdır. Suçun hareket unsuru, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmaktır.

Kullanma türleri 4389 sayılı kanunda 15/a maddesindeki eylem türleri ile sınırlandırılmışken burada bir sınırlama yoktur. Serbest hareketlidir. Banka kaynaklarının bu madde kapsamında kullanımının belirlenmesinde; kredi sınırlarına ilişkin kurallara açıkça aykırı olması ve dolanlı işlem niteliği taşıması koşulu birlikte bulunmalıdır¹⁴⁹. Dolaylı kullandırma, banka kaynağının doğrudan hâkim ortağa değil, bir üçüncü kişiye kullandırıp ona tahsis edilen yararın hâkim ortağa/ortaklara yönlendirilmesidir¹⁵⁰. Emin bir şekilde çalışmayı tehlikeye düşürmek, bankanın bünye sağlamlığı rasyolarını (parametrelerini) bozmasını, hem bunun tehlikeli olacak düzeye ulaşmış bulunmasını, hem de söz konusu uygulamanın devamlılık gösterip arızı bir kaç işlemle sınırlı olmamasını eder¹⁵¹.

Sonuç unsuru ise; kredi kuruluşunu zarara uğratmasıdır. Hareket unsuru olarak gösterilen eylemlerin gerçekleştirilmesi sonucu bankaya zarar vermiş olmasıdır. Zarar düzeyi belirtilmemiştir. Zarar, bankanın mali sağlamlık rasyosunu en azından güçlkle düzelebilecek ölçüde bozmalı, bankanın durumu “*emin şekilde çalışmayı tehlikeye düşürmek*”e eşdeğer olmalıdır¹⁵². Fıkarda “...*kullanmak suretiyle*” ibaresinden sonra “*her ne suretle olursa olsun*” denilmesi çelişki doğurmaktadır. Her ne suretle olursa olsun ibaresini maddenin kalemeye alınışında gerekli özenin gösterilmemesinin bir sonucu olarak kabul etmek gerekir. Aksi halde hareket unsurunu oluşturan, “*kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle*”, ibaresinin yazılmasına gerek olmazdı. Suç sadece sonucu gösterildiği serbest hareketli bir suç olarak düzenlenebilirdi. Oysa suçun 4389 sayılı

¹⁴⁹ TEKİNALP, *Bankanın Fon’a Devri ve Hukuki Sonuçları*, s.95

¹⁵⁰ TEKİNALP, *Bankanın Fon’a Devri ve Hukuki Sonuçları*, s.95

¹⁵¹ TEKİNALP, *Bankanın Fon’a Devri ve Hukuki Sonuçları*, s.96

¹⁵² TEKİNALP, *Bankanın Fon’a Devri ve Hukuki Sonuçları*, s.96.

kanunun 5020 sayılı kanunla değişik karşılığına bakıldığında seçimlik hareketli suç olarak düzenlendiği ve suçun amacının kötü niyetli davranarak bankayı zarara uğratan kişileri cezalandırmak olduğu bu nedenle hareket unsurunun tek tek sayıldığı görülür. Her ne suretle olursa olsun ibaresinde failin kastının önemi yoktur. Bu açıklamalardan sonra her ne suretle olursa olsun ibaresini yok sayamayacağımıza göre bankanın uğradığı zararın niteliği (maddi zarar, itibar kaybı vs.) olarak yorumlamak daha doğru olacaktır.

Suçun faili kısmında ve yukarıda açıkladığımız üzere fıkra düzenlenmiş suçun hareket ve sonuç unsurları ve diğer bütün unsurlarıyla birlikte gerçekleşmesine karşın eylemin yapıldığı anda suç sayılmamaktadır. Banka Fon'a devir edilmezse suç oluşmayacaktır. Eylem ancak bankanın Fon'a devrinden sonra suç sayılmaktadır.

Bu durumun objektif cezalandırılabilirlik koşulu¹⁵³ olduğu ileri sürülmüşse de¹⁵⁴ biz bu görüşe katılmıyoruz. Objektif cezalandırma koşulu, gerçekleştirildiği zaman suç olan bir eylemin yargılama yapılarak ceza verilmesi aşamasına yani usul hukukuna ilişkin bir kavramdır. Bankanın Fon'a devredilmemesi durumunda suçun oluşmayacağı söylendikten sonra Fon'a devir işleminin objektif cezalandırma koşulu olduğunun ileri sürülmesi kendi içerisinde çelişkilidir. Kaldı ki kanunun 162'nci maddesinde yargılama yapılabilmesi için Kurum veya fonun yazılı başvurusu aranması şeklinde objektif cezalandırma koşulu niteliğinde düzenleme mevcuttur. Eylemin zimmet sayılabilmesi ya da suç olarak kabul edilme anı bankanın Fon'a devri ile başlamaktadır. Bilindiği üzere kanunlar Resmi Gazete'de yayınlanmakla yürürlüğe girerler. Kimi zaman kanunun tamamı ya da bazı hükümlerin yürürlüğe girmesi "yayımdan 6 ay sonra" ".../.../.... tarihinden geçerli olmak üzere" denilerek ileri bir tarihe bırakılmaktadır. Kanunun yürürlüğü girmesiyle hüküm ve sonuç doğurması aynı şeyler değildir. Bazen kanun yürürlüğe girer hüküm ve sonuçlarını doğurur ve bundan sonra yürürlükteki şekli bir kanun olarak kalır, bir daha uygulanamaz. Örneğin 6165 sayılı İstanbul Opera Binası İnşaatının Hazinece İkmali ve Sureti İdaresi Hakkında Kanun¹⁵⁵ yürürlüğe girmiş hüküm sonuçlarını doğurmuş halen yürürlükte olan ölü bir kanundur. Bazen de kanun yürürlüğe girer ancak hüküm ve sonuçlarını doğurması ileri bir tarihe ya da ilerde gerçekle-

¹⁵³ **Objektif cezalandırılabilirlik koşulu;** Suç tipinin dışında bulunan, failin hareketinin hukuka aykırılığına bir etkisi olmayan kusurluluğun kapsamı içinde bulunması aranmayan, failin tipiklikte belirtilen hareketi ile nedensellik bağı içinde bulunmayıp başkası tarafından gerçekleştirilen şartlardır. İÇEL, **Suç Teorisi**, s.13.

¹⁵⁴ MAHMUTOĞLU, **Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar**, s.232., SÖZÜER, s.183.,

¹⁵⁵ **İstanbul Opera Binası İnşaatının Hazinece İkmali ve Sureti İdaresi Hakkında Kanun**, Kanun No: 6165, Kabul Tarihi: 15.7.1953, RG: 22.7.1953 - 8464

şecek ya da gerçekleşme olasılığı olan bir olaya bırakılabilir. Örneğin 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun¹⁵⁶ bir kısım maddelerinin hüküm ve sonuç doğurması ilerde ortaya çıkabilecek afet olayına bağlıdır. Afet (deprem, sel, çığ vs) gerçekleştiğinde bu maddeler uygulama alanı bulacak sonuç doğuracaktır. Aynı şekilde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu, sıkıyönetim ilan edilmekle hüküm ifade etmeye başlar sıkıyönetim kaldırıldığında ise yürürlükte ancak hükümlerinin uygulama alanı bulmadığı bir kanun olmaya devam eder. Kanun şekli olarak yürürlükte bulunmasına karşın belirlenen koşul gerçekleşmediği için *“uyumakta olan bir kanun’dur.”* Koşulun gerçekleşmesiyle uyku hali sona ermekte ve hüküm sonuçlarını doğurmaktadır. Bunların yanı sıra bazı kanunlar R.G.’de yayınlanarak yürürlüğe girmesine karşın hüküm ve sonuç doğurması açısından kişilere göre ayırım yapmakta ve/veya yürürlüğü değişik tarihlere bırakılabilmektedir. Örneğin vergi kanunları vergi oranlarını kişi ya da kurumlara göre ayırmakta bunların yürürlüğünü de kişi ya da kurumlara göre değişik tarihlere bağlayabilmektedir. Bütün bu açıklamalardan sonra konuyu Bank.K. yönünden incelersek, örneğin bir bankaya el konulmadığı sürece fon’un yetkileri uygulama alanı bulamayacaktır. Fon’un yetkileri ancak Kurul’un bankaya el koymasıyla başlayacaktır.

Varsayımsal zimmet suçu açısından bakıldığında önceki açıklamalarımızda belirttiğimiz üzere bu fiiller normalde zimmet suçunu oluşturmaz. Fıkra, zimmet suçunun unsurlarını taşımayan bir eylemi suç zimmet suçu olarak kabul etmektedir. Fakat bu hüküm zaman kaydına ya da şarta bağlı olmayan genel bir hüküm değildir. Fıkranın hüküm ve sonuç doğurması ilerideki bir olayın gerçekleşmesine yani fon’a devir işlemine bağlıdır. Bir anlamda kanun yürürlüğe girmiş ancak varsayımsal zimmete ilişkin hüküm yürürlüğe girmesi ilerideki bir olayın gerçekleşmesine bağlanmıştır. Bu nedenle yani varsayımsal zimmet suçuna ilişkin hükümler ileri tarihte hüküm ve sonuç doğurmaya başlayacağından Fon’a devredilmeyen bankalardaki aynı nitelikteki eylemler suç oluşturmaz. Objektif cezalandırma koşulunda ise eylem gerçekleştiği anda suç oluşmuştur fakat yargılanması bazı koşullara bağlanmıştır. Bu açıklamadan yola çıkarak varsayımsal zimmet suçuna ilişkin fıkranın hüküm ve sonuçlarını doğurmadığı bir dönemde işlenen eylemin suç sayılması demek kanunun varsayımsal zimmet suçuna ilişkin fıkra için belirlediği hüküm ve sonuç doğurma tarihini geriye doğru yürüterek eylemin işlendiği tarihe götürmek anlamına gelir. Düzenleme, niteliği itibarıyla ceza kanunlarının geriye yürütülmesine benzemektedir ve Anayasanın 38’inci madde-

¹⁵⁶ **Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun**, Kanun No: 7269, Kabul Tarihi: 15.5.1959, RG: 25.5.1959 - 10213

sinde yer alan “kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz” hükmüne aykırıdır. Fon’a devir anından geriye doğru gidilerek eylem suç olarak kabul edilip cezalandırılacaktır. Kısaca suç içeren kural geriye yürütülecektir. Bunun için fıkra metninde “*elinde bulundurmuş*” şeklinde geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiş bir ibare konulmuştur.

Varsayımsal zimmet suçunun failini “*elinde bulundurmuş*” ortaklardır. Dolayısıyla fonun kendisine devredilen bankalardaki ortaklara ait hisseleri kanunun 107’inci madde üçüncü fıkra (d) bendi uyarınca üçüncü kişilere devretmesi durumunda, hisseleri yeni devralan kişiler “*elinde bulundurmuş*” değil “*elinde bulunduran*” kapsamında olacaklarından varsayımsal zimmet suçuna ait eylemleri gerçekleştirmeleri durumunda onlar hakkında bu suç oluşmayacaktır. Yine aynı eylemleri fon mensupları veya görevlendirdiği kişiler gerçekleştirmesi durumunda da suç oluşmayacaktır. Bu kişilerin eylemleri koşulları olduğu takdirde zimmet veya görevi kötüye kullanma kapsamında değerlendirilebilecektir. Varsayımsal zimmet suçunun konuluş amacı bankanın yönetim ve denetimini elinde bulunduran kişilerin kötü niyetli girişimlerine karşı bankayı korumaktadır. Bu açıdan bakıldığında aynı nitelikte eylemleriyle bankaya zarar veren kişiler failler arasında gerekçesi belli olmayan bir ayırım getirerek sadece bankanın yönetimi ve denetimini elinde bulundurmuş ortakların sorumlu tutmuş diğer kişileri kapsam dışı bırakmıştır.

1.11.3.2.3. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, icra hareketlerini tamamlayan failin, suçtan vazgeçerek sonucu önlemek için çaba göstermesidir¹⁵⁷.

1.11.3.2.3.1. 3182 Sayılı Kanun Dönemi

765 sayılı TCK’nın 202/3’üncü fıkrası uyarınca basit ve nitelikli zimmet suçlarını işleyenlere etkin pişmanlıkları durumunda ceza indirimi getirmiştir Buna göre zararın, kovuşturma yapılmadan önce tamamıyla ödenmiş olması halinde yukarıdaki fıkralarda yazılı cezaların yarısı, ödeme hükümden önce gerçekleştirilmiş ise üçte biri indirilir.

1.11.3.2.3.2. 4389 Sayılı Kanun Dönemi

Kanunun 22/3 maddesinde etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmiştir. Düzenlendi-

---

¹⁵⁷ CENTEL, s.435.

ği fıkra ve madde içeriğine göre basit ve nitelikli zimmet suçlarında uygulanabilecek varsayımsal zimmette uygulanmayacaktır. Madde hükmüne göre, zararın kovuşturma yapılmadan önce tamamıyla ödenmiş olması halinde cezaların yarısı, ödeme hükümden önce gerçekleştirilmiş ise üçte bir oranında indirilir.

1.11.3.2.3.3. 5411 Sayılı Kanun dönemi

Bank.K. 160'ıncı madde dördüncü ve beşinci fıkralarında düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri TCK madde 248 ve 249'daki hükümlerle uyumludur. Etkin pişmanlık hükümleri basit, nitelikli ve varsayımsal zimmete uygulanabilecektir. Anılan fıkra hükümlerine göre;

Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir.

Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısı indirilir. Bu durumun hükümden önce gerçekleşmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.

Zimmet suçunda oluşan zararın tespitinin ve zararın ödenmesi ile hususunda özellikle banka hâkim ortağı ile TMSF arasındaki görüşmeler uzun zaman aldığı göz önüne alınarak ödeme iradesinin somut biçimde ortaya konulduğu an, etkin pişmanlık anı olarak kabul edilmelidir¹⁵⁸. Zararın tamamen ödenmesi durumunda artık para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz hükmü uygulanmayacak, hakîm adlî para cezasını zarara bağlı olmaksızın belirleyecektir. Zararın bir kısmının ödenmesi durumunda adlî para cezası kalan kısmın üç katından az olamayacaktır.

1.11.3.3. Hukuka Aykırılık

Zimmet ve nitelikli zimmet suçu açısından bakıldığında, TCK düzenlemesinde hukuka uygunluk sebebi çok sınırlı bir alanda mümkün olabilirken bu suçta hukuka uygunluk sebepleri daha geniş bir alanda yer bulacaktır. Bu suç açısından en önde gelen hukuka uygunluk sebebi *“ilgilinin rızasıdır.”* TCK düzenlemesinde sadece kalem, kağıt gibi değeri pek

---

¹⁵⁸ SÖZÜER, s.186.

hafif eşyalar için rıza kabul edilmiştir. Bankacılık alanındaki zimmet suçunun nitelik itibarıyla güveni kötüye kullanma suçuna karşılık gelmesi nedeniyle rızanın bu suç açısından da hukuka uygunluk nedeni olması gerekir. Diğer hukuka uygunluk nedenlerinden zorunluluk hali ve hakkın kullanılması bu suç açısından uygulanabilecektir.

Varsayımsal zimmet suçu açısından konuya bakıldığında; önceki bölümlerde kaydettiğimiz üzere eylem gerçekleştirildiği anda hukuka aykırı değildir. Daha sonra kredi kuruluşu Fon'a devredildiğinde suç haline gelmektedir. Hukuka uygunluk nedenleri açısından baktığımızda, gerçekleştiği zaman hukuka uygun olan bir eylemin daha sonra idarî bir işleme bağlı olarak suç sayılmasına hukuka uygunluk nedeni bulmak gibi ceza hukuku mantığı ile bağdaşmayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Zimmet suçuna oranla varsayımsal zimmet suçu hukuka uygunluk sebepleri bakımından geniş kapsamlı şekilde uygulanabilecektir.

1.11.3.4. Manevi Unsur

Zimmet suçunun manevi unsuru “*kasttır*” genel kast yeterlidir¹⁵⁹. Taksirle işlenmeyeceğinden tevdi olunan veya zilyetliğinde bulunan para, evrak veya malın memurun taksiriyle azalması veya kayba uğraması zimmet teşkil etmez¹⁶⁰. Bu suçtaki kast, failin görevi nedeniyle zilyetliğine veya koruma ve gözetimine bırakılan bankaya ait olduğunu bildiği para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları görevinin gerektirdiği yükümlüğe aykırı şekilde kendisinin ya da başkasının zimmetine geçirmek istemesidir¹⁶¹. Maddenin karşılığı olan TCK düzenlemesinde madde metninde genel kast yeterli sayılırken, Yargıtay¹⁶² uygulamasında, “ *faydalanma*”, “*temellük*”, “*haksız çıkar sağlama*”, “*mal edinme*” aranması şeklinde özel kastın varlığını aramaktadır.

Zimmet suçunun kredi yoluyla işlenmesi durumunda failin kredi işlemini yapma-

¹⁵⁹ ERMAN/ÖZEK, s.34, TAŞDELEN, s.638., MALKOÇ/GÜLER, s.40, MAHMUTOĞLU, **Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, s.257, SÖZÜER, s.168., MAHMUTOĞLU, **Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar**, s.237, ARSLAN/AZİZAĞAOĞLU, s.1020. PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s.460, PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s.1225, HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.600

¹⁶⁰ ERMAN/ÖZEK, s.34, TAŞDELEN, s.638.,

¹⁶¹ ERMAN/ÖZEK, s.34, TAŞDELEN, s.638., SÖZÜER, s.168.

¹⁶² “*kişisel çıkar*” (5.CD., 27.5.1986, 5622/2698); “*zimmet kasdıyle*” (5.CD., 24.11.1987, 8621/6604); “*maledinme*”, “*Sahiplenme*” kasdıyle (5.CD., 8.7.1985, 2278/3043); *haksız çıkar sağlama kasdının* (5.CD., 26.12.1986,1042/5675); “*zimmet kasdıyle ve temellük kasdını*” (5.CD.,26.10.1983,2571/3467); “*Temellük etmesi*” (5.CD., 20.3.1985,313/1080); ERMAN/ÖZEK, s.35,

dan önce geri ödenmeyeceğini bilmesi gerekir¹⁶³. Faildeki bu sübjektif durum ise, suçun maddi unsurlar kısmında kredi verilmesi yoluyla suçun işlenmesine ilişkin açıklamalarımızda belirtilen hususlara bakılarak belirlenecektir. Nitelikli zimmet suçunda failin zimmet kastından başka zimmeti gizleme kasdı vardır. Bu, bankayı aldatacak ve eylemin açığa çıkmasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunma kastıdır¹⁶⁴. Bir suçun oluşması için eylemde hile ve aldatmanın bulunması gerekir.

Varsayımsal zimmetin manevi unsuru¹⁶⁵ açısından bakıldığında, banka kaynaklarının bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde, doğrudan veya dolaylı olarak hâkim ortak ya da ortaklar lehine kullanılması bir haksız fiil olduğu için kastın varlığı aranır¹⁶⁶. 4389 sayılı Kanunun 22/4'üncü maddesinde düzenlenen varsayımsal suç açısından kusur sorumluluğu değil objektif sorumluluk halinin düzenlendiği ileri sürülmüştür¹⁶⁷. Kusur yeteneğini ve kusurluluğu etkileyen nedenler, bu suç açısından da geçerlidir. Bu nedenle zimmet suçunun hata, cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit ve haksız tahrik hükümlerinin zimmet, nitelikli zimmet ve varsayımsal zimmet suçu ile her bir fail için ayrı ayrı somut olayın niteliğine göre incelenmesi gereklidir.

1.11.4. Ceza

1.11.4.1. Cezalara İlişkin Yasa Hükümleri

Bankacılık alanında zimmet suçuna ilişkin düzenleme yapılmadan önce bu tür eylemler TCK'nın hizmet sebebiyle güveni kötüye kullanma suçundan dolayı cezalandırılmaktaydı. Bankacılık alanında zimmet suçu; ilk defa kamu bankalarına ilişkin olarak 399 sayılı KHK'nın on birinci maddesi ile getirilmiştir. Madde hükmüne göre kamu iktisadi teşebbüsü statüsündeki bankaların mensupları memur sayıldıklarından haklarında TCK'nın 202 ve

¹⁶³ SÖZÜER, s.185.

¹⁶⁴ TAŞDELEN, s.638.,

¹⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. TEKİNALP, **Bankanın Fon'a Devri ve Hukuki Sonuçları**, s.97.,

¹⁶⁶ TEKİNALP, **Bankanın Fon'a Devri ve Hukuki Sonuçları**, s.97., PARLAR/PARLAR, **Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, s 462., PARLAR/HATİPOĞLU, **Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, s. 1226., HATİPOĞLU/PARLAR, **Ekonomik ve Ticari Suçlar**, s.602

¹⁶⁷ “15/a'daki eylemlerde failin mal edinme, mülkiyete geçirme iradesi olmayacak, sadece fail bu eylemleri kasten işleyecektir. Bunların yoğunluk ve elverişliliğinden çıkan sonuçtan ise isteyip istemediğine bakılmaksızın sorumlu tutulacaktır. Bu düzenlemeden başka sonuç çıkartmak olası gözükmemektedir. İşte bu sorumluluk biçimi ceza hukukunda kabul görmeyen objektif sorumluluktan başka bir anlam ifade etmez. Gerçekten de seçimlik hareketin sayısının, elverişliliğinin, hatta kasten mi, taksirle mi işlenip işlenilmeyeceğinin dahi belli olmaması ve bu bilinmezlerle bağlı bir sonuçtan kişilerin cezai sorumluluğunun öngörülmesi objektif sorumluluk olarak kabul edilmek durumundadır.” MAHMUTOĞLU, **Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar**, s.238.

203'üncü maddelerine göre zimmet ve zimmete sebebiyet verme suçlarında işlem yapılabilme yolu açılmıştır. 4689 sayılı kanunun 22'inci maddenin 3 ve 4'üncü fıkralarında, özel kamu ayrımı yapılmaksızın bütün bankaların görevlileri için zimmet suçu oluşturulmuştur.

Zimmet suçuna ilişkin cezaî yaptırım; birinci fıkroda 6 yıldan 12 yıla kadar hapis ve adlî para cezası, ikinci fıkroda düzenlenen ihtilâsen zimmet suçu 12 yıldan az olmamak üzere hapis ve bankanın uğradığı zararın üç katından az olmamak üzere yirmibin güne kadar adlî para cezası, üçüncü fıkrasında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve adlî para cezasına ilişkin düzenlemenin Meclis Genel Kurulunda “zararın üç katına tekabül edecek tutarda gün” ibaresinin “yirmibin güne kadar adli” olarak adlî para cezası miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olmayacak şekilde, dördüncü fıkroda soruşturma öncesinde iade ve zararın tamamen tazmini halinde 2/3 oranında indirim, beşinci fıkroda kovuşturma evresinde iade ve tazmin halinde 1/2 oranında hükümden evvel ise 1/3 oranında indirimi, altıncı fıkroda suça konu miktarın azlığı hallerinde cezanın 1/3 den 1/2 ye kadar indirilmesini düzenlenmiştir.

“Zimmet

MADDE 160.- Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, **altı yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler.**

*Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde faile **on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası** verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece re'sen ödettilmesine hükümlenir.*

*Faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında **on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adlî para cezasına** hükümlenir; ancak, adlî para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca, meydana gelen zararın müteselsilen ödettilmesine karar verilir.*

Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine

*geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek **cezanın üçte ikisi** indirilir.*

***Kovuşturma başlamadan önce**, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi hâlinde, verilecek **cezanın yarısı** indirilir. Bu durumun **hükümden önce** gerçekleşmesi hâlinde, verilecek **cezanın üçte biri** indirilir.*

*Zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların **değerinin azlığı** nedeniyle, verilecek ceza **üçte birden yarıya kadar** indirilir.”*

Banka mallarına yönelik zimmet suçuna verilen ceza miktarı ile Devlet mallarına yönelik ceza miktarının karşılaştırması yapıldığında;

Devlet malına yönelik zimmet suçunda (TCK madde 247) adli para cezası bulunmamasına karşın banka mallarına yönelik zimmette Bank.K. madde 160) hapis cezası yanında yirmibin güne kadar adli para cezası getirilmiştir. Basit zimmette cezanın alt sınırı TCK’da 5 yıl; Bank.K. 6 yıl; Nitelikli zimmette cezanın alt ve üst sınırları TCK’da 7,5 - 18 yıl; Bank.K. 12 - 20 yıl,

Varsayımsal zimmet TCK’da düzenlenmemiştir.

Artırım ve indirim oranlarında farklılık yoktur. Bu duruma göre banka malının kamu malından daha üstün tutulması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bank.K.’nın zimmet suçuna getirdiği ceza miktarı düzenlemesi suç ve cezada eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu suç için öngörülen cezanın TCK’da düzenlenen zimmet suçu ile güveni kötüye kullanma suçuna verilen cezası arasında (alt sınırın 1 ilâ 5 yıl, üst sınırın ise 7 ilâ 12 yıl) olacak şekilde yeniden düzenlenmesi genel hukuk sistemi ile suç ve ceza siyasetine daha uygun olacaktır.

1.11.4.2. Cezalarda Yapılan Değişiklikler

4389 sayılı Bankalar Kanununun 22’nci maddesi 3 ve 4’üncü fıkralarında düzenleme yapılincaya kadar geçen sürede bankacılık alanında çıkarılan yasa ve KHK’lerde zimmet suçuna yer verilmemiştir. Buna rağmen yukarıda belirtildiği üzere kamu bankalarına ilişkin olarak 399 sayılı KHK’nın 11’inci maddesine uyarınca KİT statüsündeki bankaların mensupları memur sayıldıklarından haklarında zimmet ve zimmete sebebiyet verme suçlarında işlem yapılabilirdi.

1.11.4.2.1. 2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.4.2.2. 2999 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.4.2.3. 7129 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.4.2.4. 28 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.4.2.5. 70 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.4.2.6. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

Düzenleme yapılmamıştır.

1.11.4.2.7. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

Zimmet suçu ilk defa bu kanunla özel bankaları da kapsayacak şekilde 4389 sayılı “Adli suç ve cezalar” başlıklı 22’nci madde 3 ve 4’üncü maddelerinde düzenlenmiştir.

“Adli suç ve cezalar

22- 3. ... altı yıldan oniki yıla kadar ağır hapis cezası ....her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmişse faile oniki yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis ve meydana gelen zararın üç katı kadar ağır para cezası verilir. ... Zararın kovuşturma yapılmadan önce tamamıyla ödenmiş olması halinde cezaların yarısı, ödeme hükmünden önce gerçekleştirilmiş ise üçte bir oranında indirilir.

4. ....Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar ağır hapis ve yirmimilyar liradan seksenmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükümlenir.”

2. USUL HÜKÜMLERİ VE CEZALARIN İNFAZI

Suçların soruşturma ve kovuşturması genel hüküm niteliğindeki 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre yapılır. İnfaz işlemleri ise 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun¹⁶⁸ hükümlerine tabidir. Bu genel hükümler yanında Bank.K. kanunda sayılan bankacılık suçları bakımından soruşturma ve kovuşturma ile infaza ilişkin özel hükümler getirmiştir. Bank.K. dışında kalan suçlar ise genel hükümlere göre işlem görecektir.

Ülkemizde geçtiğimiz yıllarda yaşanan bankacılık suçlarının -özellikle zimmet suçunun- ortaya çıkardığı ağır fatura göz önüne alındığında diğer suçlardan farklı soruşturma ve kovuşturma hükümlerine tabi olması gerektiği konusunda kuşku yoktur. Bazı suçlar vardır ki bunlar eski tabirle “şüyû vukuunda beter” yani suçların işlenmesinden ziyade duyulması daha fazla zarar verir. Bankacılık suçlarının bir kısmı da bu nitelikte suçlardır. (Örneğin bir bankada gerçekleşecek zimmet suçunun bankaya ve müşterilerine vereceği zarara göre zimmet suçunun mahkemeye intikal etmesi dolayısıyla kamuoyu gündemine gelmesiyle birlikte güven kurumu olan bankanın itibar ve servetinde yapacağı zarar kat kat fazla olabilecektir.) TCK’da ve Bank.K.’nda düzenlenen zimmet suçlarının koruduğu hukuki değerlerin birbirinden farklı olduğu, TCK’daki zimmet suçu kamu idaresine ve görevlilerine yönelik güveni, Bank.K.’daki zimmet suçu ise mülkiyet, mal varlığı hakkının koruduğu göz önünde alındığında bu suçlar hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını ilgili bankanın şikayetine bağlı kılmak daha doğru olacaktır. Mevcut kanunda bu yönde bir düzenleme yapılması durumunda banka, zimmet konusu eylemi değerlendirerek soruşturma ve kovuşturma yapılması durumunda suçun failinden ziyade güven zedelenmesi nedeniyle bankanın zarar göreceğini öngörmesi durumunda şikayet etme yerine kendi içerisinde idarî önlemler alabilecek ve hukukî takip yoluna başvurabilecektir.

Bankacılık suçlarının yukarıda açıklanan niteliği ve ekonomik, mali ve sosyal yönleri de dikkate alınmadan olaya sadece polis ya da hâkim ve savcı gözüyle bakılması ve müdahale edilmesi bu suçu işleyenlerin ötesinde bu sektöre ve çalışanlarına zarar verecektir. Nitekim kamuoyunda banka hortumlaması olarak bilinen suçlara sıradan bir gasp ya da hırsızlık suçuna müdahale eder gibi yaklaşılmasının yani günlerce medyada bir takım kişilerin kelepçeli olarak önce DGM’lerde sonra ağır ceza mahkemelerinde yargılanmalarına karşın

¹⁶⁸ **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**, Kanun No: 5275, Kabul Tarihi: 13.12.2004, RG: 29.12.2004/25685.

açılan davaların bir kısmının zamanaşımı ve beraata sonuçlanmış geri kalan davalarda şuana kadar kesinleşmiş bir mahkumiyet çıkmamıştır. Buna karşın bu eylemlerden asıl büyük zararı gören, ekonomik ve sosyal maliyetini ödeyen bankacılık sektörü ve çalışanları ile vergi verenler olmuştur. (banka sayısının yaklaşık %50, çalışan sayısı yaklaşık %40 oranında azalmış ve zarar resmi açıklamalara göre 46 milyar Dolar)

Bankacılık alanında gerek suç ve ceza düzenlemesi gerekse soruşturma ve kovuşturmayla ilişkin hükümler düzenlenirken bankacılık suçlarının bu özelliği dikkate alınarak özel hükümlerin getirilmesi zorunludur. Nitekim aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz üzere bu konuda özel hükümler düzenlenmiştir. Ancak bunlar yapılırken son derece önemli bir husus yani suçların soruşturma ve kovuşturulmasında uzmanlaşmanın gereği göz ardı edilmiştir. Yargı alanında uzmanlaşmadan anlaşılan sadece belirli bir mahkemenin görev alanının belirli davalarla sınırlanmasıdır. Bu mahkemelerde görev yapacak hâkim ve C.savcılarının uzmanlık sahibi kişiler¹⁶⁹ arasından atanması yolunda bir hüküm getirilmemiştir. Bu mahkemelerde görev yapan hâkim ve savcıların dava dosyalarını bilirkişilere havale ettiği bu nedenle davaların uzadığı ve bilirkişilerin görevlerini kötüye kullanarak rapor hazırladıkları¹⁷⁰ ve bu rapora dayalı olarak beraat kararları verildiği yolunda yakınmalar bizzat Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun da başkanı olan Adalet Bakanı tarafından dile getirilmiştir¹⁷¹. Bankacılık suçlarının taşıdığı önem ve özellik göz önünde bulundurularak davaların uzamasının bankacılık sektörünün imajının olumsuz etkilenmesine, beraat etmesi durumunda bile banka ortak ve çalışanların lüzumsuz davalarla yıpratılmasına engel olmak ve suç işleyenlerin hak ettikleri cezaları zamanında alabilmeleri için bankacılık alanında uzmanlık sahibi hâkim ve C.savcılarının öncelikli olarak bu mahkemelerde görevlendirilmeleri yönünde yasal düzenleme yapılmalıdır.

Usul hükümleri başlığı altındaki bu bölümde, genel hükümlerden farklı olarak Bank.K.'nda düzenlenen özel usul hükümler tezimizin amacı doğrultusunda¹⁷² incelenecektir.

¹⁶⁹ <http://www.tumgazeteler.com/fc/ln.cgi?cat=33&a=753524> (24.02.2006)

"Hakimlerin en azından bilirkişiler tarafından hazırlanan raporları anlayabilecek, eksik ve taraflı yönleri varsa bunları tespit edecek bir uzmanlığa sahip olması gerekir."

¹⁷⁰ <http://www.milliyet.com.tr/2005/12/20/ekonomi/aeko.html> (26.02.2006)

"Bugün istenildiğinde alamayacağınız bilirkişi raporu yoktur. Bilirkişilik, toplumumuzun kanayan yarasıdır."

¹⁷¹ <http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~7@nvid~303749,00.asp> (05.03.2006)

¹⁷² Örneğin İnfaz başlığı altında düzenlenen bölümde zimmet suçunda koşullu salıvermeye ilişkin hüküm dışında genel infaz kurallarından ayrılan ve incelememiz açısından önemli bir bir husus olmadığından kısaca farklılık taşıyan hususlar vurgulanmakla yetinilmiştir.

2.1. SORUŞTURMA

CMK'da soruşturma davanın hazırlanmasına ilişkin olup, işlenen suça ilk müdahaleden başlayarak iddianamenin kabulüne kadar geçen bütün işlemleri kapsayan evreyi kapsamaktadır.

Soruşturma yapma görev ve yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Kanunda düzenlenen istisnai hallerde sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.

Bank.K., bankacılık suçları için soruşturmaya başlama ve soruşturmanın usulü açısından özel düzenleme yapmıştır.

2.1.1. Soruşturmaya Başlama

Bank.K. önceki kanunlarda olduğu gibi bankacılık suçlarının soruşturmasına başlanmasında genel hükümlerden ayrılmış, fail ve suç tipine göre özel hükümlere bağlanmıştır.

Suç tipi bakımından; zimmet, itibarın zedelenmesi, sırların açıklanması ve gecikmesinde sakınca olması durumunda 160'ncı madde üçüncü fıkrasındaki varsayımsal zimmet suçunun soruşturması doğrudan başlanabilir. Bunlar dışında kalan suçlar ise Kurum veya Fon'un yazılı bildirimine bağlıdır.

Fail yönünden; Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personeliyle birlikte Fon Kurulu Başkanı ve üyeleri ile Fon personelinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalar izne tabidir. Sayılanlar dışındaki kalan ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun¹⁷³ hükümlerine tabi kamu görevlileri hakkında 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununun 17'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca genel hükümlere göre soruşturma yapılır.

Soruşturmanın izne bağlı olması demek suçları ihbar (bildirim) yükümlüğünün ortadan kalkması anlamına gelmez. İhbar yükümlüğü bulunanlar suçu yetkili makamlara bildirmek zorundadır¹⁷⁴.

¹⁷³ **Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun**, Kanun No:4483, Kabul Tarihi: 02.12.1999 RG: 04.12.1999 - 23896

¹⁷⁴ TAŞDELEN, s.689,

Cumhuriyet Başsavcılığı, Bank.K.'nda yazılı bildirim veya izin gerektiren suçları başka yollardan öğrenmesi ya da ihbarda veya şikayette bulunulması durumunda soruşturmaya başlayamaz ve dava açamaz. Yapılması gereken bilgi ve belgeleri yetkili Kurum, Fon veya Bakanlığa gönderip, kovuşturma açılıp açılmayacağını bildirmesini istemektir¹⁷⁵.

İşlendiği iddia olunan suç Bankacılık suçu değil de TCK'na kapsamında bir suç ve fail Kurum ve Fon görevlilerinden birisi ise 4483 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Cumhuriyet savcıları doğrudan kovuşturma yapabilecektir¹⁷⁶.

Yazılı başvuru ve müdahale başlıklı 162'nci maddenin ikinci fıkrasında *"İtibarın zedelenmesi, sırların açıklanması ve zimmet suçlarından dolayı ilgililerin dava hakkı ile 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri saklıdır."* denilmektedir. Fıkra da geçen *"dava hakkı"* ibaresi öğretide haklı olarak tartışmalara sebep olmuştur. Dava açma hakkı ibaresi ceza usul hukuku açısından yanlış kullanılan bir ibaredir¹⁷⁷. Kamu davası açma yetkisi sadece C.savcısına ait bir yetkidir. Şahısların ceza mahkemesinde dava açmasına olanak tanıyan *"şahsi dava"* kurumuna CMUK'dan farklı olarak CMK'da yer verilmemiştir. Öğretide dava açma hakkından, şikayet hakkının anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür¹⁷⁸.

Dava açma hakkına dair fıkranın düzenlendiği yer itibarıyla bakıldığında ilk fıkra da soruşturma açılmasını (160'ıncı maddenin üçüncü fıkrası hariç) yazılı bildirim koşuluna bağlayan genel düzenlemenin bir istisnası niteliğinde olduğu görülür. Anılan fıkranın madde metnine girmesine ilişkin 4491 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un madde gerekçesinde¹⁷⁹ *"Bankaların, bu maddelerde belirtilen fiilleri işleyen personeli ve ilgililer hakkında takibe geçebildiği dikkate alınarak, belirtilen maddeler paralelinde bu Kanunun 12 nci maddesinde yapılan düzenlemeler ile ilgili olarak Kurumun şikâyetine bağlı olmaksızın, personeli ve ilgililer hakkında bankaların Savcılıklara şikayet hakkını kullanabilmesine olanak tanınmıştır."* şeklinde açıkça ifade edilmiştir.

Esasen dava açma hakkına ilişkin düzenlemeden sonra gelen *"5271 sayılı Ceza*

¹⁷⁵ TAŞDELEN, s.688, Osman OY, **Bankalar Kanununa Göre Yönetim Kurulu, Yönetici ve Ortakların Hukuki ve Cezai Sorumlulukları ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2002, s.111.

¹⁷⁶ TAŞDELEN, s.689, REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, Ankara 2002, s.1217, OY, **Yönetim Kurulu, Yönetici ve Ortakların Sorumlulukları**, s.110,111.

¹⁷⁷ Bu konudaki eleştiri için bkz. ÖZGEN, s.53.

¹⁷⁸ DURSUN, **Bankalar Kanunu'nda Usuli Hükümler ve Cezaların İnfazı**, s.738.

¹⁷⁹ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss293m.htm> (07.03.2006)

Muhakemesi Kanunu hükümleri saklıdır.” ibaresi bu konuda tartışmaları anlamsız hale getirmektedir. Bu ibareye göre, itibarın zedelenmesi, sırların açıklanması ve zimmet suçu doğrudan doğruya kovuşturulan suçlar haline gelmiştir.

2.1.1.1. Genel Hükümlere Göre Soruşturma

Bank.K.’nın 160’ncı maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen “*varsayımsal zimmet*” suçundan dolayı soruşturma ve kovuşturmalar Kurumun veya Fonun yazılı bildirimi üzerine veya gecikilmesinde sakınca görülen hallerde re’sen Cumhuriyet savcılarınca yapılır ve Kurum ve Fon haberdar edilir.

Bank.K.’nın 162’nci maddesi uyarınca;

- itibarın zedelenmesi,
- sırların açıklanması,
- zimmet

suçlarının soruşturması için yazılı bildirim gerektirir, doğrudan doğruya soruşturma yapılır¹⁸⁰.

Aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceği üzere, Kurum ya da Fon’un başkan ve üyeleri ile personelinin Bank.K.’da sayılan suçları işlemesi durumunda haklarında doğrudan kovuşturma yapılmaması, izin alınmasının gerekliliği yanında bundan daha önemli bir ayrıcalık ise soruşturma iznini verilmesi için ön koşul aranmış olmasıdır.

Oysa aynı suçları Kurum ve Fon dışındaki bir başka kamu görevlisinin işlemesi durumunda hakkında 3682 sayılı Kanunun 17’nci madde birinci fıkra uyarınca 4483 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayacak, soruşturma izni aranmadan res’en soruşturma yapılabilecektir¹⁸¹.

Buradan çıkan sonuç şudur; bankacılık düzenini sağlamakla görevli olan ve bankacılık suçunun işlenmesin kolaylık sağlayacak görev ve yetkiye sahip, her türlü bilgi ve belge

¹⁸⁰ 4389 Bankalar Kanununda benzer hükümlerin uygulanmasında ortaya çıkan tereddüt ile ilgili Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararında soruşturma iznine gerek olmadığına karar vermiştir.

Y. CGK., 17.9.2002 tarih, E: 2002/6-204, K: 2002/309

“4389 sayılı Bankalar Kanununun 22. maddesinin (3), (6), (8) ve (9) numaralı fıkralarında belirtilen suçlardan dolayı C.Savcılarınca dava açılabilmesi için Bankacılar Düzenleme ve Denetleme Kurulunun başvurusunda bulunmasına gerek yoktur.”

¹⁸¹ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss301m.htm> (17.03.2006)

kolaylıkla ulaşma olanağı bulunan Kurum ve Fon görevlileri için çifte koruma sağlanırken, tam tersi konumda bulunan (bankacılık sektörüyle doğrudan ilgili olmayan ve bu konuda görev ve yetkisi bulunmayan vb.) kamu görevlileri için doğrudan soruşturma yolu getirilmiştir.

Ceza usul hukukunun amaçlarından birisi de maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesine sağlayıcı önlemler almaktır. Bunun için delillerin karartılmasını, yok edilmesini önleyecek ve tümünün bozulmadan toplanmasını en kısa sürede sağlayacak arama, elkoyma, tutuklama vs. önlem ve işlemlere yer vermiştir. Önlem ve işlemler ise maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlayacak şekilde kullanılacaktır. Örneğin, hakkında zimmet suçlaması bulunan kamu görevlisinin görevi başında kalması durumunda delilleri karartması olasılığı bulunması nedeniyle görevinden uzaklaştırılması yönünde önlem alınması ya da aynı görevlinin bir başka kurumda işlenen zimmet suçuna iştirak etmesi durumunda delilleri karartabilecek yetki ve konumda olmaması nedeniyle aynı önlem alınmaması akılcı ve hukuki bir davranıştır. Oysa mevcut düzenleme bunun aksine düzenlemeler getirmiştir. Delilleri karartabilecek yetki ve konuma sahip Kurum ve Fon görevlileri için soruşturma izni koşulu getirilerek Cumhuriyet savcısının etkin bir soruşturmaya derhal başlamasının yolu kapatılırken, bu olanaktan yoksun bulunan diğer kamu görevlileri için res’en soruşturma yolu getirilmiştir.

2.1.1.2. Yazılı Başvuru ve İzin Gerektiren Soruşturmalar

Bank.K.’nda doğrudan doğruya soruşturma yapılmasını engelleyen düzenlemeler iki grupta düzenlenmiştir. Bunların ilki Kurum’un yazılı başvurusu gerektiren diğer Kurul veya Fon Başkanı ile ilgili bakanın iznini gerekli kılan soruşturmalardır.

2.1.1.2.1. Yazılı Başvuru Gerektiren Soruşturmalar

Bank.K.’nda yer alan adli suçların soruşturmasında genel kural, Cumhuriyet başsavcılığının soruşturma yapabilmesi¹⁸² için Kurum ya da Fon tarafından yazılı başvurunun bulunması koşuludur. Bu kuralın istisnası yukarıda genel hükümler başlığı altında belirtilen

¹⁸² Y., 7. CD., 26.6.2002, E. 2002/10783, K. 2002/10084

“4389 s. Bankalar K. m. 22-2 bendinin ikinci paragrafında ceza yaptırımı öngörülen şikayet konusu eylemin, anılan Kanunun 24/1 maddesi hükmü kapsamındaki suçun niteliği itibarıyla, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun, kovuşturma yapılması için yazılı başvuruda bulunması koşuluna bağlı bulunduğu gözetilerek; konunun, yasal gereğinin değerlendirilmesi için **anılan Kuruma yansıtılması gerekirken, yürürlükteki mevzuatla ilgisi bulunmayan bir gerekçe ile takipsizlik kararı verildiği anlaşıldığına göre, itirazın reddi hatalıdır.**”

160'ıncı maddenin üçüncü fıkrasında yazılı varsayımsal zimmet suçu ile 162'nci maddenin ikinci fıkrasındaki suçlardır.

Soruşturma yapılmasının Kurum ya da Fon'un iznine bağlı kılma nedeni ise ülkenin ekonomik ve mali hayatında önemli yer işgal eden ve bir güven kurumu olan bankaların itibarını korumak ve buna bağlı olarak ülke ekonomisinin olumsuz etkilenmesini önlemek olarak açıklanmıştır¹⁸³.

Yazılı başvuru, Kurum veya Fon yönetim ve temsilinden ve temsilinde sorumlu olan Kurum veya Fon başkanları¹⁸⁴ ya da bunların yetkilendirdiği kişilerin imzasıyla yapılabilir. Yazılı başvurunun sayılanlar dışında kalan Kurul ya da Fon Kurulu tarafından yapılması durumunda başvuru geçersizdir. Ancak bu hallerde Kurul kararındaki başkanın oyu, soruşturma izni verilmesi yönünde olması durumunda geçerli sayılmalıdır.

Başvuru için bir süre öngörülmemiştir, suç için öngörülen zamanaşımı süresi içinde (TCK madde 66) başvuruda bulunulabilir. Başvurunun geri alınması mümkün değildir.

4389 sayılı Bankalar Kanunu döneminde, “yazılı başvurunun” niteliği konusunda yapılan tartışmalar¹⁸⁵ mevcut düzenlemede “*muhakeme şartı*” (kovuşturma koşulu) olarak hükme bağlanarak sona erdirilmiştir. Kovuşturma koşulu ile ilgili ayrıntılı bilgi aşağıda aynı başlık altında verilecektir.

2.1.1.2.2. İzne Tabi Soruşturmalar

İnceleme konumuzu oluşturan Bank.K.da düzenlenen bankacılık suçlarının Kurum veya Fon'un başkan ve üyeleri ile personeli tarafından işlenmesi durumunda verilecek soruşturma izni düzenleme konusunda kanunda özel düzenleme yapılmıştır.

Düzenlemede yer almayan hususlarda kamu görevlilerin göreviyle ilgili işlediklere

¹⁸³ BATTAL, **Bankalar Kanunu Şerhi**, s.243TAŞDELEN, s.687, Faruk EREM, Akın ALTIOK, Haluk TANDOĞAN, **Bankalar Kanunu Şerhi**, Ankara, BTHAE, 1989, s.365. Seza REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi**, Gözden geçirilmiş 3.baskı, Doğu Matbaacılık, Ankara 1998, s.881., Burhan ULUTAN, **Bankalar Kanunu Şerhi ve İzahı**, Ankara 1958, s.256., DURSUN, **Bankalar Kanunu'nda Usuli Hükümler ve Cezaların İnfazı**, s.735.

¹⁸⁴ Y., 7. CD, 6.2.2003, E. 2002/21607, K. 2003/23 “4389 SK'ya göre, Bankalar Kanununa muhalefet suçundan dolayı kovuşturma yapılması Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun C. Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunması koşuluna bağlıdır. Bu hususta söz konusu kurumun karar almasına gerek yoktur. Kurumu temsilen başkanın suç duyurusunda bulunması halinde takip şartının gerçekleştiğinin kabulü gerekir.”

¹⁸⁵ Ayrıntılı bilgi bkz. DURSUN, **Bankalar Kanunu'nda Usuli Hükümler ve Cezaların İnfazı**, s.735-736.

suçlara ilişkin soruşturma izninin düzenlendiği genel kanun niteliğindeki 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri kıyasen uygulanır.

2.1.1.2.2.1. Ön Koşul

4389 sayılı kanunda olmamasına karşın bu Kanun Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personeliyle birlikte Fon Kurulu Başkanı ve üyeleri ile Fon personelinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı soruşturma izni verilmesi için ön koşul (özel kastın) varlığı aranmıştır. (Bank.K. madde 104/2.f.1.c. ve 127/2.f.1.c.) Bu düzenleme hukukumuzda ilk defa yer almıştır.

Buna göre maddelerde sayılan kişilerin kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamak veya mensubu bulunduğu Kuruma veya Fon'a ya da üçüncü kişilere zarar vermek kastıyla hareket ederek bu işlemler sonucunda kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamış olmaları hususunda açık ve yeterli emarelerin olması gerekir.

Kişi zarar verme kastıyla hareket etmiş olmasına karşın çıkar sağlamamışsa soruşturma izni verilemeyecektir. Bu durumda ortada suç konusu eylem olmasına ve bu eylemin zarar verme kastıyla yapılmasına karşın sonuçta çıkar sağlamaması durumunda soruşturma izni verilemeyecektir. Düzenlemenin ceza ve ceza usul ilkeleriyle bağdaşır bir yanı yoktur.

Yapılan bu düzenlemenin gerekçesi ise Kurul üyeleri ve Kurum personelinin görevlerini yerine getirmelerinde herhangi bir baskıya maruz kalmalarını engellemek ve Fon Kurulu üyeleri ile Fon personelinin Fon alacağını tahsil ve takip görevlerini yerine getirirken kasıtlı suçlama ve yıpratmalara karşı gerekli hukuki güvenceye sahip olmaları olarak gösterilmiştir.

Soruşturma konusunda kamu görevlilerin için ayrıcalıklı hükümler getiren 4483 sayılı Kanun'un genel gerekçesine bakıldığında soruşturmanın izne bağlanmasının nedeni “*asılsız isnat ve iftiralar karşısında korumak*”¹⁸⁶ şeklindeki benzer nitelikteki ifade olduğu görülmektedir. Bu durumda aynı gerekçe hem “*soruşturma izni*” hem de “*ön koşul*” için kullanılmıştır.

Ayrıca yapılan ön koşula ilişkin düzenlemede ceza ve ceza usul hukukunun ilke ve

¹⁸⁶ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss198m.htm> (19.03.2006)

kuralları birbirine karıştırılmıştır. Ceza usul hukuku kurumu olan “*soruşturma izni*” verilmesini ceza hukukunda suçun manevi unsuru içerisinde yer alan “*özel kastın*” varlığına bağlanmıştır. Oysa kast ya da özel kast unsuru yargılama sırasında değerlendirilecek bir husustur. Düzenleme hukuk sistematüğını alt üst eder niteliktedir. Bu haliyle bakıldığında, soruşturmayı yapan değil soruşturmaya izin verecek makam kovuşturma safhasında hâkim tarafından yapılması gereken “*kastın varlığını*” araştırma işlevini yerine getirecektir. Soruşturma yapma izni verilmeyen bir organa kovuşturma yaptırılması gibi hukuk mantığına ters bir durum ortaya çıkmıştır.

Dikkat çeken bir diğer husus ise bankacılık suçlarının büyük çoğunluğunun “*genel kast*” çok az bir kısmının ise “*özel kastla*” işlenebilen suçlar olarak düzenlenmesine karşın ön koşula ilişkin düzenlemeyle Kurum ve Fon mensupları açısından suçların tamamı özel kastla işlenebilen suç niteliğı kazanmıştır.

Eğer amaç aynı suç konusu eylemi gerçekleştiren diğer kişilerden farklı olarak Kurum ve Fon mensupları için bir ayrıcalık sağlanmak isteniyorsa bu husus ceza usulüne ilişkin alanda değil ceza hukukuna ilişkin alanda yani suçların düzenlenmesinde yapılması daha doğru olacaktır. Kanun taslağını hazırlayanların ceza ve ceza usul hukukuna ilişkin kuralları bilmemesinin düşünölemeyeceğıne göre yapılan düzenlemedeki asıl amacın Kurum ve Fon mensuplarına ikinci bir ayrıcalık tanımak olduğı söylenebilir. Amacın bu doğrultuda olduğı kabul edilmesi durumunda, düzenlemenin yeriyle ilgili akla gelecek sorulara karşı Kurul ve Fon mensupları yönünden özel kast aranması yönündeki düzenlemenin suç ve ceza bölümünde yapılmasının dikkat çekeceğı ve tepki doğuracağı düşüncesiyle usul hükümleri arasına gizlenmesi yoluna gidildiğı yönünde yorum yapılabilir.

Kanunun değişik maddelerinde görölen Kurum ve Fon mensuplarına ayrıcalık tanıma eğilimi, hukukumıza ilk defa giren ön koşul düzenlemesiyle daha belirgin hale gelmiştir.

2.1.1.2.2.2. İzne Tabi Suçların Kapsamı

Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personelinin izne tabi suçları “*görevleriyle bağlantılı*” olarak işledikleri iddia edilen suçlardır. Görevleriyle bağlantılı suç deyiminin kapsamının ne olduğunun anlaşılabilmesi için önceki kanun ve 4483 sayılı Kanun hükümlerinin incelenmesi gerekir.

4389 sayılı Bank.K.'nda soruşturma iznine tabi suçlar; “görevleri esnasında veya görevleri nedeniyle” işlenen suçlardır. 4483 sayılı Kanunda ise “görevleri sebebiyle” işledikleri suçlar soruşturma izni gerektiren suçlar kapsamındadır. Bu hükümlerden hareketle; kanun koyucu yeni kanunda 4389 sayılı Kanundaki terimi almadığına göre düzenlemedeki muradının izin kapsamını daraltmak olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca, suçların soruşturulmasında genel kuralın “res'en” istisnai durumun ise “izin” gerektiren soruşturma olması karşısında yorum kuralları gereği istisnai hükümlerde “genişletici yorum” yapılmayacağından hareketle görevle bağlantılı teriminden genel düzenleme niteliğindeki 4483 sayılı Kanunda yer alan görevi sebebiyle işlenen suçlar anlaşılması doğru olacaktır.

2.1.1.2.3. İzin Vermeye Yetkili Merciler

Soruşturma izni vermeye yetkili merciler sırasıyla Kurum ya da Fon'un ilişkili olduğu bakan, Kurum başkanı ve Fon başkanı'dır.

2.1.1.2.3.1. İlişkili Bakan

- Kurul Başkan ve üyelerinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ve Kurul üyeleri ile Kurum personelinin iştirak hâlinde işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalarda Kurum personeli hakkında, (Bank.K.104/1.f.1.c.)
- Fon Kurulu Başkanı ve üyelerinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalar ve Fon Kurulu üyeleri ile Fon personelinin iştirak hâlinde işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalarda Fon personeli hakkında (Bank.K.127/1.f.1.c.)

soruşturma izni verme yetkisi ilişkili Bakana aittir.

2.1.1.2.3.2. Kurum Başkanı

Kurum personelinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalar, (Bank.K.104/1.f.1.c.)

2.1.1.2.3.3. Fon Başkanı

Fon personelinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin soruşturmalar, (Bank.K.127/1.f.1.c.)

2.1.1.2.4. İzin Kararı Karşı Yargı Yolu

Kurum ya da Fon'un başkan ve üyeleri ile personelinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia olunan suçlara ilişkin verilen soruşturma iznine karşı yargı yoluna başvuru düzenlenmiştir. Buna göre soruşturmaya izin verilmesine ya da verilmemesine dair kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde Danıştay nezdinde itiraz yoluna başvurulabilir. İzin verilmesi durumunda, itiraz süresi dolana veya itiraz yapılmışsa Danıştay'ın bu konuda vereceği karara kadar soruşturma başlatılamayacağı hükme bağlanmıştır.

İzin verilmemesi durumunda kimlerin itiraz yoluna başvurabileceği ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Bu konudaki boşluk kamu personelin soruşturma izinlerine ilişkin 4483 sayılı Kanunun 9'uncu madde ikinci fıkra hükümleri kıyas yoluyla uygulanmak suretiyle doldurulacaktır. Buna göre soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı ise Cumhuriyet başsavcılığı veya şikayetçi itiraz yoluna gidebilir.

2.1.2. Soruşturma Usulü

2.1.2.1. Genel Hükümlere Göre Soruşturma

Bank.K. 160'ıncı maddenin üçüncü fıkrası kapsamına giren varsayımsal zimmet suçu dışındaki suçlar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre soruşturulur. Varsayımsal zimmet suçu CMK'nın çeşitli maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir. CMK'nın tutuklama nedenleri başlıklı 100'üncü maddesi ile sırasıyla Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma (madde 128), Şirket yönetimi için kayyım tayini (Madde 133), İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması (Madde 135), Zorlama amaçlı elkoyma ve teminat belgesi (Madde 248), başlıklı maddelerde yer verilmiştir.

2.1.2.2. Özel Hükümlere Göre Soruşturma

Bank.K. 160'ıncı maddenin üçüncü fıkrası kapsamına giren suçların soruşturulmasında bir takım özel hükümler öngörmüştür. Bunlar sırasıyla;

- Soruşturmalar kolluğa devredilmeden bizzat Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcılarınca yürütülür.

- Fail ya da failer bu suçları görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsalar

bile, Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır.

Görev sırasında ve görevinden dolayı suç işleyen kişilerin kimler olduğu Kanunun ilk düzenlemesinde var olan terim birliğinin bozulması nedeniyle belirsiz gibi durmaktadır. Taslağın Kanunlaşma süreci incelendiğinde, taslakta Kurum ve Fon başkan ve üyeleri ile personelin işledikleri suçların soruşturmasına izin verilmesini düzenleyen madde de yer alan “görev sırasında veya görevden dolayı” ibaresi Mecliste Komisyon görüşmeleri sırasında “görevleriyle bağlantılı” olarak değiştirilmiştir. Bu nedenle Kurul ve Fon başkan ve üyeleri ile personeli 160’ncı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan varsayımsal zimmet suçunu görevleri sırasında veya görevleri dolayısıyla işlemeleri durumunda haklarında soruşturma iznine gerek olmadan doğrudan doğruya soruşturma yapılacaktır. Ayrıca anılanlar dışında olup haklarında özel soruşturma yapılması öngörülen kişiler de bu hükme tabi olacaktır.

- Soruşturmada, 5271 sayılı CMK’nın 135 ilâ 138’inci maddeleri¹⁸⁷ uygulanır¹⁸⁸.

- Zorla getirtme yetkisi.

Zorla getirme yetkisi kural olarak hâkime ait olmakla birlikte CMK 251’inci maddenin altıncı fıkrasına olduğu gibi C.savcısına da tanınmıştır. Buna göre soruşturma ve kovuşturma sebebiyle şüpheli, sanık, tanık, bilirkişi ve suçtan zarar görenleri, Cumhuriyet savcısının emriyle belirtilen gün, saat ve yerde kolluk hazır bulundurmaya mecburdur. Bu emir, çağrılanlar hakkında kolluğa ihzar müzekkeresinde¹⁸⁹ olduğu gibi zor kullanma yetkisi verir.

- Bina, araç, gereç ve personelden yararlanma yetkisi.

Cumhuriyet başsavcılıkları, bu suçların soruşturmasında gerekli olması hâlinde, geçici olarak yargı çevresi içerisinde veya dışındaki, genel bütçeli dairelere ve katma bütçeli idarelere, bütün kamu kurum ve kuruluşlarına, belediyelere, bankalara ait bina, araç, gereç ve personelden yararlanmak için istemde bulunabilirler¹⁹⁰. Bu istemler, ilgili kurum ve makam-

¹⁸⁷ 135’inci madde “İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması”, 136’ncı madde “Müdafinin bürosu ve yerleşim yeri”, 137’nci madde “Kararların yerine getirilmesi, iletişim içeriklerinin yok edilmesi”, ve 138’inci madde “Tesadüfen elde edilen deliller” başlığı altında hükümlere yer vermiştir.

¹⁸⁸ 5271 sayılı CMK’nun 5353 sayılı kanunla değişik 135’inci maddesinin altıncı fıkrasının (d) bendi hükmü karşısında gereksiz bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. (**Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, Kanun No:5353, Kabul Tarihi: 25.05.2005, RG: 01.06.2005 – 25832)

¹⁸⁹ İhzar müzekkeresi, CMUK’da yer alan bir düzenlemedir. CMK’da bunun adı “zorla getirme kararı” olarak değiştirilmiştir.

¹⁹⁰ Benzer nitelikteki hüküm için bkz. **CMK 251.– (7) 250 nci maddede belirtilen suçlar nedeniyle Cumhuriyet savcıları, soruşturmanın gerekli kılması halinde geçici olarak, bu mahkemelerin yargı çevresi**

larca geciktirilmeksizin yerine getirilir. Özürsüz olarak bu istemleri yerine getirmeyen sorumlular, üç aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

- Yargı alanı dışında soruşturma yapma yetkisi.

Genel kural, C.savcısının bağlı bulunduğu yargı alanı dışındaki yerlere talimat yazarak soruşturma yapması olmakla birlikte, bu suç açısından soruşturmanın gerekli olduğu hâllerde, suç mahalli veya delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapılır¹⁹¹.

- Mal, alacak, para ve sair eşyalara el koyma yetkisi.

Cumhuriyet savcısı gecikmesinde sakınca olunan hallerde vereceği yazılı emirle bu suç faillerinin her türlü mal, alacak, para ve sair eşyalarına soruşturmanın sonuçlanmasına kadar el koyabilir. Bu suçlara iştirak edenler ile suç faillerinin bu suçlar nedeniyle elde ettiği her türlü haksız kazanımın transferi sonucu elde edilen, kan ve kayın hısımlar ile üçüncü şahıslar nezdindeki mal, alacak veya sair her türlü şeylere de Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile el konulabilir¹⁹². El koyma kararı yirmi dört saat içinde yetkili ve görevli sulh ceza hâkiminin onayına sunulur aksi durumda hükümsüz kalır. Hâkim kırk sekiz saat içinde kararını açıklar.

2.1.3. Soruşturmada Görev

2.1.3.1. Genel Görev

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 16'ncı maddesi uyarınca Cumhuriyet savcılığı teşkilatı Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçe merkezinde kurulur. Cumhuriyet savcıları yetkisi bulundukları il merkezi veya ilçenin idarî sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırları içerisinde kapsar.

5235 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Bank.K.'da düzenlenen,

---

içindeki genel ve özel bütçeli idarelere, kamu iktisadi teşebbüslerine, il özel idarelerine ve belediyelere ait bina, araç, gereç ve personelden yararlanmak için istemde bulunabilirler.

¹⁹¹ Benzer nitelikteki hüküm için bkz. **CMK 251.– (3)** Soruşturmanın gerekli olduğu hâllerde suç mahalli ile delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapılabilir. Suç, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer dışında işlenmiş ise Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın yapılmasını isteyebilir.

¹⁹² Bu düzenleme olmasa bile 5271 sayılı CMK'nun özellikle "Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma" başlıklı 128'inci madde ikinci fıkra (c) bendi ve elkoymaya ilişkin diğer hükümler Bank.K. yer alan düzenlemeyi kapsayacak niteliktedir.

- İzinsiz faaliyette bulunmak,
  - Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek,
  - Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak,
  - Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak ve
  - İtibarın zedelenmesi
- suçları asliye ceza mahkemesinin,

mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçu ise sulh ceza mahkemesinin görev alanına girdiğinden bu suçların işlendiği yerde kurulu Cumhuriyet başsavcılığında görevli Cumhuriyet savcıları tarafından soruşturması yapılacaktır.

2.1.3.2. Özel Görev

Bank.K. 164'üncü maddede sayılan suçların kovuşturmasında genel yetki ve görev kurallarından ayrılmıştır. Anılan suçlar asliye ceza mahkemesi ve ağır ceza mahkemelerin görev alanlarına girmesine karşın bunların kovuşturmasını yapmak üzere bir ağır ceza mahkemesi özel olarak görevlendirilmiştir.

Maddede sayılan suçlara ilişkin soruşturmalar özel görevli ağır ceza mahkemesi çevresinde görev yapan Cumhuriyet savcıları tarafından yerine getirilecektir. Suçun bu mahkemelerin mülhakatında işlenmesi durumunda ilçe Cumhuriyet savcısı soruşturmaya ilişkin dosyayı fezleke ile görevli ve yetkili ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir.

2.1.4. Soruşturmanın Sonuçlanması

Suçun niteliğine göre Kurum veya Fon'un yazılı başvurusu ya da failin kimliğine göre ilişkili Bakanın, Kurum veya Fon başkanının soruşturma izni vermesi üzerine başlatılan soruşturma tamamlandıktan sonra Cumhuriyet savcısı kamu davası açmak zorunda değildir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir.

2.1.4.1. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Bank.K'nun 162'nci maddesi uyarınca başlatılan soruşturma sonucunda verilen ko-

kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlar ilgisine göre Kuruma veya Fon'a ve ilgili bankaya tebliğ edilir. Kendisine tebliğ edilen bu karara karşı 5271 sayılı Kanunun 173'üncü maddesine göre itiraza yetkilidir.

İtibarın zedelenmesi, sırların açıklanması ve zimmet suçlarından dolayı kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın bildirimi ve karara itirazlar CMK hükümlerine tabidir.

2.1.4.2. Kamu Davası Açılması

Cumhuriyet savcısı Bank.K'nun 162'nci maddesi uyarınca başlatılan soruşturma sonucunda iddianame düzenleyerek kamu davası açması durumunda iddianamenin bir örneği ilgisine göre Kuruma veya Fon'a tebliğ edilir. (Bank.K. madde 163/2)

2.2. KOVUŞTURMA

CMK'nda iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre kovuşturma olarak tanımlanmıştır.

Bank.K. kovuşturmayaya ilişkin bir takım özel hükümlere yer vermiştir. Bankacılık suçlarının kovuşturulması bu hükümlere ve CMK'ya göre yapılır. Kovuşturma başlıklı bu bölümde Bank.K.'nda düzenlenen özel hükümler incelenecektir.

2.2.1. Kovuşturma Koşulu

Bank.K. kovuşturma yapılması suç tipi ve fail yönünden olmak üzere ayırım yaparak kovuşturma yapılmasını yazılı koşulu getirmiştir. Suç tipi bakımından; zimmet, itibarın zedelenmesi, sırların açıklanması ve gecikmesinde sakınca olması durumunda 160'ncı maddede üçüncü fıkrasındaki varsayımsal zimmet suçu dışında kalan suçların kovuşturması Kurum veya Fon'un yazılı bildirimine bağlıdır. Fail yönünden; Kurul Başkan ve üyeleri ile Kurum personeliyle birlikte Fon Kurulu Başkanı ve üyeleri ile Fon personelinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin kovuşturmalar izne tabidir.

Özetle diyebiliriz ki yukarıda ayrıntılı olarak incelediğimiz üzere yazılı başvuru ve izin koşullarına aykırı olarak yapılan soruşturmalar sonucu açılan davalarda kovuşturma yapılamaz.

Bank.K. 162'nci maddesinde soruşturma ve kovuşturma için aranan Kurum veya

Fon tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvurunun muhakeme şartı (kovuşturma koşulu) niteliğinde olduğunda vurgulanmıştır.

Kovuşturma koşulu ise ceza yargılaması makamları olan iddia, savunma ve yargılama makamlarının harekete geçmesi ve yargılama faaliyetinin başlayıp devam etmesi bazı durumlarda kanun koyucu tarafından gerçekleşmesi zorunlu olan koşulları ifade eder¹⁹³.

Kovuşturma koşulu gerçekleşmeden dava açılmışsa, mahkemece koşulun gerçekleşip-gerçekleşmeyeceğini beklemek üzere "durma" kararı verilir. Durma kararından sonra ilgili yerden istenilen yazılı bildirim gerçekleşmemiş veya izin verilmemişse, CMK'nın 233'üncü maddesinin sekizinci fıkrası gereğince "*kamu davasının düşürülmesine*" karar verilir.

Maddede yer alan kovuşturma koşulu ile Kurum ve Fon görevlileri dışında herhangi bir banka personeli veya üçüncü bir kişinin bankacılık suçu işlemesi durumunda hakkında doğrudan doğruya soruşturmaya geçilemeyecek ve kovuşturma yapılamayacaktır. Getirilen bu hüküm kanaatimizce Anayasaya aykırıdır.

Anayasaya 9'uncu maddesine göre göre yargılama yetkisi bağımsız mahkemelerindir. Bu yetki uyarınca genel kural mahkemelerin suç işleyen herkesi yargılamasıdır. Yargılama yapmak için yasama ve yürütme organından ya da bir başka kişi ya da kurumdan izin ya da onay almamasıdır. Yargı yetkisine ilişkin genel kuralın istisnası yine Anayasada düzenlenmiştir. Anayasanın 129'uncu maddesinin altıncı fıkrası memurlar ve diğer kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan ötürü ceza kovuşturmasını idarî merciin iznine bağlanmıştır.

Anayasanın verdiği bir yetkinin kanunla değil, yine anayasa hükmüyle sınırlanabilir. Yargı yetkisinin sınırlanmasına ilişkin örneğin yanında diğer bir örnek yasama yetkisine ilişkindir. Anayasanın 7'nci maddesine göre yasama yetkisi TBMM'nindir. Bu yetkinin istisnası Bakanlar Kuruluna verilen Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisidir. Genel yetkiye getirilen istisna yine Anayasada düzenlenmiştir. Özetle Anayasa hükmüyle verilen yetkiye getirilecek istisnaların yine anayasada düzenleneceği kanunla bu tür düzenlemelerin yapılamayacağı anayasa hukukunun en bilinen bir kuralıdır. Belirtmiş olduğumuz nedenlerle, kamu görevlileri dışındaki kişilerin yargılanmasını yazılı bildirime bağlayarak yargı yet-

¹⁹³ CENTEL/ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.392, Erdener YURTCAN, **Ceza Yargılama Hukuku**, 6.Bası, İstanbul 1996, s.262. Feridun YENİSEY, **Duruşma ve Kanun Yolları**, İstanbul 1988, no.617., Nurullah Kunter, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8.Bası, Kazancı Hukuk Yayınları No:51, İstanbul 1986, no.39, s.59-61,

kisine sınırlama getiren Bank.K. hükmü Anayasaya açıkça aykırıdır.

Diğer yandan A kişinin ticari sırrını açıklayan B kişinin yargılanması doğrudan doğruya yapılırken aynı kişinin mevduata ilişkin sırrını açıklayan C kişinin yargılanmasının yazılı bildirim gerektiren izne bağlı olması anayasanın kanun önünde eşitlik ilkesine aykırıdır.

Esasen yargılamayı izin koşuluna bağlayan düzenleme, ileride, hiç kimsenin doğrudan doğruya yargı önüne çıkarılamayacağı sürecin ilk adımıdır. Bu düzenlemenin dayandığı gerekçeden hareketle ileriki dönemlerde; siyasetin itibarını korumak ve siyasetçinin haksız suçlamalara maruz kalmasını engellemek gerekçesiyle siyasi partilerin il ve ilçe başkanlarının yargılanması ilgili parti başkanının, eczacıların yargılanmasını Sağlık Bakanlığına, dernek üyelerinin yargılanmasını İçişleri Bakanlığının, çiftçilerin yargılanmasını Tarım Bakanlığının, ...’nin yargılanmasını ....’nin iznine bağlayan yasal düzenlemeler yapılabilecektir.

2.2.1.1. Yazılı Başvuru Gerektiren Kovuşturmalar

Bank.K. düzenlenen;

- İzinsiz faaliyette bulunmak,
- Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek,
- Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak,
- Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek,
- Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak,
- Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak,
- İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme,
- Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme,
- Gecikmesinde sakınca olmayan hallerde 160’ıncı maddenin üçüncü fıkrasında yazılı varsayımsal zimmet suçunun,

Kovuşturulması Kurum ya da Fon tarafından yazılı başvurunun bulunmasına bağlıdır.

2.2.1.2. İzne Tabi Kovuşturmalar

Kurum veya Fon'un başkan ve üyeleri ile personelinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin kovuşturmalar izne tabidir. İzne tabi suçların kapsamı ve izin vermeye yetkili merciler konusunda yukarıda **“Soruşturma”** kısmında **“İzne tabi soruşturmalar”** başlığı altında açıklama yaptığımızdan, burada ayrıca değinmeyeceğiz.

2.2.2. Görev

Mahkemelerin bakmakla görevli olduğu suçlar 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununda düzenlenmiştir.

Bank.K. bankacılık suçlarının kovuşturulmasında bir kısmını bu kanunda yazılı genel hükümlere bırakırken bir kısım suçlar için özel mahkemeler öngörmüştür.

2.2.2.1. Genel Görevli Mahkemeler

Bank.K. yer alan suçlardan kovuşturulması özel mahkemenin görev alanı içerisinde düzenlenmeyenler için görevli mahkeme 5253 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenecektir. Adı geçen kanun hükümlerine göre ceza miktarlarının üst sınırına göre sulh ve asliye ceza mahkemesi olmak üzere iki tür görevli mahkeme vardır.

2.2.2.1.1. Sulh Ceza Mahkemesi

5235 sayılı Kanunun 10'uncu maddesi uyarınca sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren Bankacılık suçu, Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek suçudur. (Bank.K. madde 151)

2.2.2.1.2. Asliye Ceza Mahkemesi

5235 sayılı Kanunun 11'inci maddesi uyarınca asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren bankacılık suçları şunlardır.

- İzinsiz faaliyette bulunmak suçu, (Bank.K. madde 150)

- Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engellemek suçu, (Bank.K. madde 153)

- Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranmak suçu, (Bank.K. madde 154)

- Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçu, (Bank.K. madde 155)

- İtibarın zedelenmesi suçu. (Bank.K. madde 158)

2.2.2.2. Özel Görevli Mahkemeler (Ağır Ceza Mahkemeleri)

Bank.K. 164'üncü madde hükmüne göre her il merkezinde en az bir ağır ceza mahkemesi maddede sayılan suçlara bakmak üzere görevlendirilmiştir. Özel mahkemenin bakaçağı bankacılık suçları şunlardır.

- Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak, (Bank.K. madde 152)

- İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme, (Bank.K. madde 156)

- Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, (Bank.K. madde 157)

- Sırların açıklanması, (Bank.K. madde 159)

- Zimmet. (Bank.K. madde 160)

2.2.3. Kovuşturma Usulü

Bankacılık suçlarının kovuşturulması 5271 sayılı CMK hükümlerine göre yapılır. Ayrıca, Bank.K.'nın 160'ıncı maddenin üçüncü fıkrası da düzenlenen varsayımsal zimmet suçunun kovuşturma usulüne ilişkin özel hükümler getirmiştir. Bank.K.'nın 166'ncı maddesinde söz konusu özel hükümler;

- 5271 sayılı CMK'nın 135 ilâ 138'inci maddeleri uygulanması,

- Zorla getirtme yetkisi

olarak belirtilmiştir.

2.2.4. Davaya Katılma (Müdahale)

Davaya katılma (müdahale); mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanların Cumhuriyet savcısının yanında yer alarak iddia görevini yapması

olarak tanımlanabilir¹⁹⁴. CMK'nın 237 ilâ 243'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bank.K.'nun katılmaya ilişkin düzenlemenin yer aldığı 162'nci maddesi dışında CMK hükümleri uygulanır.

CMK düzenlemesinde davaya katılma talebini mahkemenin uygun bulması arandığı halde Bank.K. düzenlemesinde müdahillik sıfatı suçtan zarar görme koşulu aranmaksızın başvuruya birlikte otomatikman kazanılır ayrıca mahkemece bir karar verilmesine gerek yoktur. Anılan maddeye göre, Bank.K.'nun 162'nci madde birinci fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, Kurumun veya Fonun başvuruda bulunması hâlinde, bunlar başvuru tarihinde katılan sıfatını kazanırlar.

Düzenlemeye göre soruşturma aşamasında katılan sıfatının kazanılması CMK'dan farklı olarak kovuşturmadan önce soruşturma aşamasında başlamaktadır¹⁹⁵. Öğretide ise katılan sıfatının ancak kamu davasının açılmasından sonra kazanılabileceği ileri sürülmüştür¹⁹⁶.

2.3. DİĞER USULÜ DURUMLAR

Bank.K. soruşturma ve kovuşturma yönünden getirmiş olduğu farklı düzenlemeler yanında bir takım usulü düzenlemelere de yer vermiştir.

2.3.1. Adli Yardım

Görevden ayrılmış olsalar dahi, Kurul ve Fon Başkan ve üyeleri ile Kurum ve Fon personelinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı başlatılan soruşturma ve kovuşturmalarda dava giderleri ve görev yapan avukatın ücreti, asgarî ücret tarifesinde belirlenen ücretinin on beş katını aşmamak üzere Kurum veya Fon bütçesinden karşılanacağı düzenlenmiştir.

Avukatlık ücreti ve dava giderlerine ilişkin bu düzenleme 4389 sayılı Kanunda bu-

¹⁹⁴ Erdener YURTCAN, **CMUK Şerhi**, 3.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart, 2000, s.1013-1014, CENTEL/ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.643, Nurullah KUNTER, Feridun YENİSEY, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İkinci Kitap, Onikinci Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003, s.191.

¹⁹⁵ TAŞDELEN, s.692, Faruk EREM, Akın ALTIÖK, Haluk TANDOĞAN, **Bankalar Kanunu Şerhi**, Ankara, BTHAE, 1989, s.365. Yargıtay konuya ilişkin bir kararında müdahil sıfatının ilk tahkikat sırasında da mümkün olabileceğini ifade etmiştir, (bkz. 7. CD. 1978, E. 1978/1930, K. 1978/2031 sayılı karar, naklen, REİSOĞLU, **Bankalar Kanunu Şerhi ve Diğer Hukuki Kavramlar**, Ankara 2002 s.1220)

¹⁹⁶ ÖZGEN, s.52.

lanmamaktadır. Düzenlemeyle ilgili madde gerekçelerine bakıldığında gerekçenin belirtilmediği bunun yerine sadece fıkra içeriğine ilişkin bilgi verildiği görülmektedir¹⁹⁷.

Kanunun gerekçesinde belirtilmeyen düzenleme nedenlerin Kurum başkan ve üyeleri hakkında Başbakanlık Denetleme Kurulu, TBMM Araştırma Komisyonu, C.Başsavılıkları bağlantılı haberlerde görmek mümkündür.

Örneğin BDDK eski başkanlarından Zekeriya Temizel hakkında; “*Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun, 'görevi ihmal suçu işlediği'ne ilişkin raporu*¹⁹⁸, *TBMM Yolsuzlukları Araştırma Komisyonunda oluşturulan alt komisyonun suç duyurusu*¹⁹⁹, *Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nca yürütülen iki ayrı soruşturma*²⁰⁰ ....,” Engin Akçakoca hakkında; “*emniyeti suiistimal suçundan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusu*²⁰¹, *bir banka müşterisinin döviz hesabındaki para hareketlerine ilişkin, kurumca düzenlenen raporda, ihmal olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında ifadesi alındı*²⁰² ....,” şeklindeki gazete haberlerine konu olan bilgilerden hareketle düzenlemenin asıl amacının Kanunun geneline hâkim olduğu üzere BDDK ve TMSF görevlilerine ayrıcalık sağlamak şeklindeki bir yoruma ulaşılabilir.

Kurum ve Fon mensuplarının kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamak veya Kuruma ya da üçüncü kişilere zarar vermek kastıyla hareket ederek bu işlemler sonucunda kendilerine veya üçüncü kişilere çıkar sağlamış olmaları hususunda açık ve yeterli emarelerin olduğunu tespit ederek soruşturma iznini vermesinin ardından bu kişilerin savunma giderlerini üstlenmesinin usul hukuku açısından anlamı, müştekinin önce şikayetçi olup daha sonra şikayet ettiği kişinin avukatlık ücretini üstlenmesi gibi bir durumdur.

Adli yardıma ilişkin bu düzenleme yapılmamış olması durumunda CMK'da, şüpheli ve sanığın istemi halinde baro tarafından müdafî görevlendirilmesine, sanığın beraat etmesi durumunda avukatlık ücretlerinin hazine üzerine bırakılacağına ilişkin hükümler gereğince BDDK ve TMSF mensuplarına müdafii atanacağından herhangi bir mağduriyeti söz konusu

¹⁹⁷ Ayrıca, Kurul üyeleri ve Kurum personeli aleyhine görevleri ile ilgili olarak açılan ceza ve hukuk davalarında ilgili üye veya personelin talebi hâlinde avukat görevlendirilmesi uygun görülmüştür.

¹⁹⁸ **Zekeriya Temizel: İmzaladığım rutin bir tebliğ yazısı.** Vatan Gazetesi, 26.01.2005

¹⁹⁹ **Ben bilmem bürokrat bilir Ben bilmem başkan bilir,** Hürriyet Gazetesi, 20.06.2003

²⁰⁰ **Temizel'e göre sorumluluk murakiplarda...** <http://www.haberx.com/n/176323/temizele-gore-sorumluluk-murakiplarda.htm> (23.02.2005),

²⁰¹ **Engin Akçakoca için suç duyurusu yolda,** Hürriyet Gazetesi, 02.12.2003

²⁰² **Engin Akçakoca ifade verdi** (22 Ekim 2003), <http://www.ntvmsnbc.com/news/240371.asp> (24.03.2006)

olmayacaktır.

Diğer taraftan adli yardıma ilişkin olarak getirilen bu düzenleme bir ilk değildir. Silahlı Kuvvetler mensupları, Polis ve diğer kolluk güçlerinin silah kullanma ve terörle mücadele sırasında görevin ifasından dolayı aleyhlerine açılan davalar ilişkin olarak 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu²⁰³ (Madde 87/1.f.VII no’lu bent), 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu²⁰⁴ (Ek Madde 9/1.f.B.b.2.p.), 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu²⁰⁵ (Madde 18/3), 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda²⁰⁶ (Madde 15) için adli yardım hükümlerine yer verilmiştir. Anılan kanunlardaki düzenlemenin ortak noktası güvenlik görevlisinin silah kullanmasıdır. Bu ortak nokta ile Bank.K.’ndaki düzenleme arasında bir bağ bulunmadığı açıkça görülmektedir.

Bütün bu açıklamalardan sonra adli yardıma ilişkin düzenlemenin yerinde olmadığı söylenebilir.

2.3.2. Husumet ve Rücu

Kurul ve Fon Başkan ve üyeleri ile Kurum ve Fon personeli aleyhine, Kurulun, Kurumun, Fon Kurul’un veya Fon’un Bank.K.’nda yazılı görevlere ilişkin karar, eylem ve işlemleri sebebiyle, gerek görevlerinin ifası sırasında gerek görevden ayrılımlarından sonra, açılmış veya açılacak her türlü tazminat ve alacak davası, Kurum veya Fon aleyhine açılmış sayılacağı husumetin Kuruma veya Fon’a yöneltileceği Bank.K.’nda hüküm altına alınmıştır.

Ancak husumete ilişkin bu hükmün, örneğin Fon’un görevinden ayrılan fon başkan ve üyeleri aleyhine tazminat davası açması durumunda aynı davada hem davacı hemde davalı konumunda olma ya da kendi kendisini dava etmesi gibi bir durum ortaya çıkabilecektir.

Yargılama sonucunda Kurum veya Fon aleyhine karar verilmesi ve kararın kesinleşmesi nedeniyle Kurumun veya Fon’un ödeme yapması hâlinde, Kurum ve Fon bu meblağ, ilgililerinden talep eder. Kurumun veya Fon, yaptığı ödemeleri ilgililerinden talep edebilmesi için, bu kişiler hakkında kusurlu olduklarına ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesi

²⁰³ **Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu**, Kanun No: 211, Kabul Tarihi: 4.1.1961, RG:10.1.1961- 10703.

²⁰⁴ **Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu**, Kanun No: 2559, Kabul Tarihi: 4.7.1934, R. G.: 14.7.1934 – 2751.

²⁰⁵ **Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu**, Kanun No: 4926, Kabul Tarihi: 10.7.2003, RG: 19.7.2003 - 25173

²⁰⁶ **Terörle Mücadele Kanunu**, Kanun No: 3713, Kabul Tarihi:12.4.1991, RG:12.4.1991 - 20843 (Mükerrer)

gerekir.

2.3.3. Bilirkişi İncelemesi

Bilirkişi incelemesine ilişkin hükümler CMK'nın 62 ilâ 73'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bank.K.'nın katılmaya ilişkin düzenlemenin yer aldığı 165'nci maddesi dışında CMK hükümleri uygulanır.

Bank.K. 165'inci maddede bilirkişi incelemesine ilişkin düzenlemelerin ilk defa yer aldığı 4389 sayılı Kanunun 24'üncü madde yedinci fıkranın gerekçesi, dava dosyalarının bilirkişilerde uzun süre kalması nedeniyle yargılama sürecinin uzaması ve ceza davalarında dava zamanaşımı riskinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır²⁰⁷ şeklinde belirtilmiştir. Ancak yapılan düzenlemenin amacının tarafsız bilirkişilere gözdağı vererek görev almaktan caydırmak, bunların yerine Kurum ve Fon'un istediğı şekilde rapor vereceklerin görev yapmasını sağlamak olduğı yönünde görüş ileri sürülmüştür²⁰⁸.

Getirilen düzenlemeye göre Bank.K.'nda yer alan suçlara ilişkin olarak açılan ceza davalarında bilirkişinin raporunu mahkemeye verme süresi, dosyanın kendisine verildiğı tarihten başlayarak üç ay'dır. Bu süre hâkim tarafından iki aya kadar uzatılabilir. Uzatma sonunda rapor mahkemeye verilmediğı takdirde görev, ücret ödenmeksizin bilirkişiden alınır ve bir yıl süreyle bu Kanun kapsamında hiçbir davada bilirkişi olarak atanamazlar.

Bu kişiler, raporların süresinde verilmemesinin sebep olduğı masrafları ödemeye ve ayrıca beşyüz güne kadar adli para cezasına mahkûm edilirler.

²⁰⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss671m.htm> (27.03.2006)

²⁰⁸ Hans-Heiner KÜHNE, **Hukuk devleti ilkesi ve Bankalar Kanunu bağlamında Türkiye Uygulamaları**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sy.03, Nisan 2005, s.242. (Türk kanun koyucusu ise bütünüyle farklı hareket etmiştir. Buraya kadar birçok defa anılmış olan 5020 Sayılı Kanun tam aksine bir yola başvurmakta ve bilirkişileri, mahkemenin raporda mevcut değerlendirmelerin maddi olgu ve fiili gerçeklerle bağdaşmadığı kanaatine ulaşması ihtimalinde ceza tehdidi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durumda mahkemeye olayı 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu hükümlerine göre soruşturma yapmak üzere Cumhuriyet Savcılığı'na intikal ettirme imkanı getirir -5020 Sayılı Kanun madde 1, 2- Gerçekten bilirkişilere karşı yönelmiş çok ağır bir müeyyide... Bu kuralın açık amacı Türk hukuk uygulamasında, başarılı bir şekilde hayata geçirilmiştir. Bağımsız bilirkişiler sakıncalı durumlarda, özellikle de devletin açık menfaatlerinin medya şirketlerine yönelmiş bulunduğı durumlarda, görev almaya cesaret edemeyecek ve bu işleri mahkemelerce sevilen meslektaşlarına bırakacaklardır. Böylelikle Fon ve kurulun, malvarlıklarına elkoyması kolaylaşacak ve banka meselelerindeki hatalar daha sonra yargısal olarak da onaylanmış olacaktır.)

2.4. İNFAZ

Bankacılık suçlarına ilişkin verilen cezaların infazı diğer cezalarda olduğu gibi 5275 sayılı CGTİHK hükümleri göre yerine getirilir. Ancak Bank.K. 160'ıncı maddede yazılı zimmet suçu açısından özel hükümler getirmiştir. Buna göre zimmet suçundan mahkûm olanlar, Fon'a veya Hazineye olan borçları ve tazminatları ödemediği veya bu borçlar ve tazminatlar malvarlıklarından tahsil olunamadığı sürece, bunlar hakkında koşullu salıverilme hükümleri (CGTİHK madde 107) uygulanamayacak, cezalarının tamamı infaz edilecektir. Ödeme veya tahsilat infaz sırasında gerçekleşirse, diğ er şartları varsa koşullu salıverilme kurumu uygulanabilecektir.

SONUÇ

Giriş kısmında çalışmamızın amacını; mevzuatın yatay ve dikey olarak incelenmesi yoluyla yürürlükteki Bank.K.'da yer alan bankacılık suç ve cezaları, usûl hükümleri ile bankacılık alanında rol alan kişi ve kurumların görev ve yetkileriyle cezaî sorumluluklarının, genel hukuk ve ceza hukuku sistemi içerisindeki yerini saptamak, bu yere göre Kanunun genel amacı ile uyumlu olup olmadığını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda yaptığımız inceleme sonuçlarını genelden özele doğru şöyle sıralayabiliriz.

Hukuk sistemi açısından bakıldığında Bank.K.'nın getirmiş olduğu düzenlemeye ulaştığımız sonuçlar şunlardır.

- Kişilerin parası, yaşama hakkı ve sağlığından 12 kat daha fazla koruma altına alınmıştır.

Bir kişinin izinsiz ilaç üreterek veya eczacılık faaliyetinde bulunarak halkın canını ve sağlıklı yaşama hakkını elinden alabilecek nitelikteki eylemine alt sınırı **3 aydan** başlayan hapis cezası (6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun madde 40) öngörülmüşken aynı kişinin izinsiz bankacılık faaliyetinde bulunarak mevduat ve katılım fonu olarak halkın parasını alması eylemine **3 yıldan** başlayan hapis cezası (Bank.K. madde 150) getirilmiştir.

- Bankanın parasını zimmete geçirmenin cezası Devletin parasını zimmete geçirmekten daha ağırdır.

Devlete ait parayı zimmete geçirme suçunun cezasının alt sınırı 5 yıldan başlarken, (TCK madde 247) bankaya ait parayı zimmete geçirme suçunun cezasının alt sınırı 6 yıldan başlamaktadır. (Bank.K. madde 160) İhtilâsen zimmet suçunda ise Devlete ait parayı zimmete geçirmede cezanın alt sınırı 7 yıl 6 ay, bankanın parasını zimmete geçirme suçunda 12 yıldır. Ayrıca TCK'da düzenlenmeyen varsayımsal zimmet suçunda ise verilecek hürriyeti bağlayıcı cezanın alt sınırı 10 yıldır.

Diğer bir fark ise Devlete yönelik zimmet suçunda sadece hapis cezası verilirken

bankaya yönelik suçta hapis cezası yanında adlî para cezasına (ödenmediği takdirde hapse çevrilmiştir.) hükmolunmaktadır. Bu ihtimali de göz önüne alarak, Devlete **yönelik zimmet suçunun cezasının alt sınırı 5 yıl hapis** iken **bankaya yönelik zimmette 6 + 3 = 9 yıl hapis** cezasına çıkabilmektedir.

- Bankanın itibarı, şöhreti veya servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olmanın cezası TBMM’ni alenen aşağılamanın cezasından %100 oranda daha fazladır.

Bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olma ya da bu yolla asılsız haber yaymanın cezasının alt sınırı **1 yıl iken**, Cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisini, İstiklal Marşını, Türklüğü, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılamanın cezasının alt sınırı **6 ay haptir.**

Ayrıca bankanın itibarı vs. yönelik eyleme diğerinde olmayan yanında adlî para cezasına verilecektir. (ödenmediği takdirde hapse çevrilmiştir.)

Dikkati çeken diğer bir nokta ise, TBMM’ni alenen aşağılama eleştirisi kastıyla yapılması durumunda suç olmazken, Bankanın itibarı vs. zarar vermek değil zarar verme ihtimaline sebep olmak bile cezalandırmak için yeterli sayılmıştır.

- Kurul veya Kurumun bankalara yönelik istemlerine uymamanın cezası, bir askerin komutanından aldığı emri yerine getirmemesinden daha ağırdır.

Niteliği itibarıyla bir düzene devamına ya da yeniden tesis edilmesine ilişkin emir ve talimata aykırı davranışların cezalandırmasından ibaret olan eylemlerden askeri düzeni sağlamak yönünde verilen emri yerine getirmeyen askere ilk seferde (eylem adli suç değil disiplin suçu) **10 günden 2 aya kadar oda veya göz hapis**, ikinci kez yerine getirmemesinde -adli suç- **üç aydan iki seneye kadar hapis**, memuriyet düzenini sağlamak üzere (örneğin İçişleri Bakanlığının, İstanbul valisi kapkaç olaylarının önlenmesi amacıyla alınmasını istediği) tedbirlerin alınmamasının cezası **üç aydan bir yıla kadar hapis** cezası öngörülmüşken Kurul veya Kurumca alınması istenen önlemleri almayarak bankacılık düzenine aykırı davranan görevli banka mensuplarına **2 yıldan 4 yıla kadar hapis** cezası getirilmiştir.

Bank.K.’nda düzenlenen bu hükümlerin yürürlükteki mevzuata göre durduğu yerin

koordinatlarına bakıldığında, Anayasal hukuk düzeninin önem ve öncelik sırasını alt–üst edilmiş olduğu, Kurum, Kurul ve Banka, Devlet ve Devlet kurumlardan üstün bir konuma getirildiği, Kurul ve bankalar arasındaki ilişki askeri hiyerarşiden daha ağır cezaî yaptırım gerektirecek şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bu hükümlere göre Bank.K. ile kurulan düzen “Devlet içinde -ve üstünde- Devlet olma” deyimi ile nitelendirilebilir.

BDDK’nın idarî ve hukuki sistemdeki yeri konusunda ulaştığımız sonuçlar ise şunlardır.

Bank.K. ile getirilen kurumsal yapı, yöneten ve yönetilenler ile yardımcıları olarak üç ana bölümdedir. 4389 sayılı Kanunla birlikte yönetici değiştirilmiş, daha önce yürütme organı içerisindeki Bakanlar Kurulu, Bakanlık ve Hazine Müsteşarlığı tarafından yerine getirilen görevler yeni kurulan ve yürütme organına karşı idarî ve malî özerkliğe sahip BDDK’ya verilmiştir.

2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 1933 yılından 4389 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 1999 yılına kadar yürütme organının gözetim ve denetiminde geçen 66 yıllık sürede; II.Dünya savaşı ortamı, Kore Savaşı, Kıbrıs Barış Harekâtı, 1961 ihtilali, 12 Mart muhtırası, 12 Eylül, ülke genelinde yaşanan terör olayları, %150’lere varan enflasyon oranları ve yaşanan ekonomik krizlere karşın bankacılık sektörü ayakta kalarak büyümesini sürdürmüştür.

1999 yılına gelindiğinde ise AB, OECD gibi uluslar arası kuruluşların uygulamaları gerekçe gösterilerek 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile BDDK kurulmuştur. BDDK gözetim ve denetiminde geçen 6 yıllık sürede ise (1999 yılından 5411 sayılı Bank.K.’nin yürürlüğe girdiği) ortaya çıkan tablo özetle şöyledir. BDDK’nın bankalar müdahalesi sonucu 1999 yılına kadar 81 olan banka sayısı 47’ye 173.988 olan personel sayısı ise 131.012’ye düşmüş, sektörde yabancı ağırlığı artmış, TMSF açıklamasına göre fona alınan bankaların maliyetinin 46 milyar dolara ulaşmıştır.

66 yıllık döneme karşın BDDK’nın 6 yıllık dönemde yaptıkları işlemler ve aldıkları kararlar ile bunların ekonomiye çıkan faturası ve Devlet yapısı içerisindeki yeri tartışılmadan, yine taslak çalışması BDDK tarafından yapılan 5411 sayılı Bank.K. yürürlüğe konulmuştur.

BDDK’nın varlık nedeni ile ilgili olarak kanunun gerekçesi incelendiğinde 4389

sayılı kanunda olmayan yeni gerekçeler üretildiği görülmektedir. 4389 sayılı Kanun gerekçe olarak uluslar arası uygulamaları gösterirken, 5411 sayılı Bank.K. 1994 Meksika ve 1997 Asya krizi'ni gerekçe olarak göstermiştir.

5411 sayılı Bank.K. BDDK ve TMSF için “özerk”likle yetinmemiş ayrıca “*Kurumun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurumun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez.*” hükmünü madde metnine koyarak “özerklikten” “bağımsızlığa” geçmiştir. (İlgili bölümde belirttiğimiz üzere hukuk sistemimizde yürütme organı içerisinde yer alan YÖK gibi kurum ve kuruluşlar için bağımsızlık değil özerklik sözkonusudur. Bağımsızlık ancak yürütme organı dışında yer alan yargı için geçerli bir kavramdır.)

BDDK ve TMSF bir kamu kuruluşu olmasına ve yürütme organı içerisinde yer almasına karşın idarî özerkliği, yerindelik denetimin yapılamaması, bağımsızlığı nedeniyle klasik anlamda bir idarî denetim sözkonusu değildir. Kurum açısından sadece yargısal denetim ve bütçeyle sınırlı olmak üzere mali denetimden bahsedilebilir. 4389 sayılı Kanunda var olan ilgili Bakan'ın Kurumun yıllık hesapları ile harcamalarına ilişkin işlemlerini Sayıştay denetçisi, Başbakanlık müfettişi ve maliye müfettişinden oluşan bir komisyona denetletme, denetleme sonuçlarıyla ilgili gerekli tedbirleri almasına ilişkin hükümler bu kanuna alınmamıştır.

Devleti ve ülke ekonomisi ile sosyal hayatı doğduran ilgilendiren bankacılık ve diğer finans kuruluşları, yürütme organına bağlı olmayan, idarî denetim yapılamaması nedeniyle hesap sorulamayan bir kuruluşun düzenleme ve denetimine bırakılmıştır.

Hukuk, düzen kurma, güvenlik ve istikrar sağlama amacıyla düzenleme yaparken yetki ve sorumluluk arasındaki dengeyi gözetir. Yetkinin artmasına paralel olarak sorumluluğun da artırır. Bank.K. düzenlemesinde hukukun yetki ve sorumluluk arasındaki denge ilkesi göz ardı edilmiştir. Düzenleyici ve denetleyici kurumların (Kurum, Kurul, Fon) bankalar üzerindeki yetkileri olağanüstü şekilde arttırılmış, idarî ve yasama denetimi kaldırılarak, yürüttükleri kamu hizmetinin hesabı sorulamaz hale getirilmiş buna karşın suç işlemleri halinde cezaî sorumluluğuna gidecek tüm yollar tıkanmış, yargılanamaz ve cezalandırılmaz konuma getirilerek ayrıcalık sağlanmıştır.

BDDK ve TMSF açısından ceza sorumluluğuna ilişkin sonuçlar;

Denetim dışı olma ve hesap vermeme gibi kamu yönetiminin ilkelerine aykırı düzenlemeler aynı şekilde ceza hükümlerine de yansımıştır. BDDK ve TMSF, son derece geniş ve keyfi kullanıma açık görev ve yetkileriyle elde ettiği güç ve kurulduğu günden bugüne kadarki işlemlerinin 46 milyar Dolarlık faturası ile cezaî sorumluluğunun ters orantılı yani ceza sorumluluğun daraltıldığı, özel ayrıcalıklar edindiği görülmektedir.

Bu ayrıcalıklardan başta geleni soruşturma izni verilmesinde ön koşula bağlayan düzenlemedir. Suç işleyen Kurum ve Fon mensupları hakkında soruşturma yapılması izne bağlı olması yanında diğer kamu görevlilerinde olmayan bir ön koşul getirilmiştir. Bu koşula göre çıkar sağlamak veya zarar vermek kastıyla hareket ederek bu işlemler sonucunda çıkar sağlamış olmaları hususunda açık ve yeterli emarelerin olması gerekir. Düzenleme BDDK ve TMSF mensuplarını yargılamaz hale getirmiştir. Bunlar açısından bütün suçlar genel kasta değil özel kastla ve zarar doğması koşuluna bağlı olarak işlenebilen suç haline gelmiştir. İşin daha ilginç yanı ise özel kastı ve zararın varlığını mahkeme değil izin veren makam tespit edecektir.

Hukukumuzda sadece asker ve polis için ve terörle mücadele ettikleri sırada haklarında açılan davalarda getirilen avukatlık ücretinin Devlet tarafından ödenmesi uygulaması BDDK ve TMSF mensuplarına da tanınmış ancak gerekçe belirtilmemiştir.

BDDK ve TMSF'nin varlık nedeni bankacılık alanında düzeni kurmak ve bu düzenin sağlıklı bir şekilde işletilmesidir. Kurulan bu düzeni korumak ve ihlal etmeme ödevi de öncelikle bu kurumların mensuplarına düşer. Çünkü bu kişiler sistemi bozabilecek her türlü bilgi ya ellerindedir ya da yetki ve konumları dolayısıyla kolayca ulaşabileceklerdir. Ancak yapılan düzenlemede bunlar sadece “görevi sırasında” öğrendikleri sırları açıklamaları durumunda suç olacak görev dışında öğrendikleri sırları açıkladıklarında ise suç oluşmayacaktır. Düzenleme sayılan mensuplar yönünden sorumluluğu daraltırken bankacılık düzeni konusunda herhangi bir bilgisi ve yetkisi olmayan, bu düzen içinde bulunmayan üçüncü kişiler için sırların nasıl öğrenildiğine bakılmaksızın açıklaması suç sayılmıştır.

Özetle, bankacılık ilgisi olmayan kişilere dahi ağır cezalar ve sınırsız sorumluluk getirilirken, BDDK ve TMSF mensuplarının ceza sorumluluğu daraltılmış, ayrıcalıklı hükümler getirilmiştir.

BDDK ve banka ilişkilerine ilişkin sonuçlar;

BDDK ile bankalar arasındaki ilişkinin niteliği yukarıda vurguladığımız üzere askeri hiyerarşik ilişkiden daha öte ve daha ağır ceza gerektirir niteliktedir. Örneğin askerlik yaptığı sırada komutanının verdiği emri yapmayan bir askerin eyleminin cezası 10 gün oda veya göz hapsini gerektirirken, aynı kişinin askerliğini bitirip bir bankada görev yaptığı sırada Kurul veya Kurumun istemlerini yerine getirmediginde cezası 2 yıldan başlamaktadır.

Banka mensuplarının işlemiş olduğu suçların soruşturma ve kovuşturması Kurumun yazılı bildirimine bağlanmıştır. Bankalar, Kurumla herhangi bir şekilde ters düşmeleri durumunda sonunda beraat etseler bile kamuoyu gündemine soruşturma ve kovuşturmalarla gelmenin doğuracağı güven bunalımının zararlı etkilerini yüklenmemek amacıyla iyi ilişkiler kurmak zorunda kalacak, haklı olduğu konularda Kurumun husumetini çekmemek için geri adım atabilecektir. Bu durum finansal piyasalarda faaliyet gösteren bankaların güven ortamını ortadan kaldırıp, bankaların başları üzerinde sallanan soruşturma izni tehdidi altında da faaliyet göstermelerine yol açacaktır. Ayrıca ilgili bölümde açıkladığımız üzere bu yetki anayasaya aykırıdır.

Bankacılık suçlarına ilişkin sonuçlar;

Suçun unsurları yönünden;

- **İzinsiz faaliyette bulunma suçu:** Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi, suç ve cezanın kanunla konulması yanında suçun, hangi eylemlerin yasaklandığının hiçbir şüpheye verilmeyecek biçimde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması ve buna göre cezanın yasayla belirlenmesinden ibarettir. Kişinin, yasak eylemleri ve bunların cezalarını önceden bilmesi gerekir. Bu durum, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin güvencesidir. Bu nedenle de Anayasa'nın kişinin temel hak ve ödevlerine ilişkin bulunan ikinci bölümünde bu güvenceye yer verilmiştir.

Bu açıklamalar ışığında izinsiz faaliyette bulunma suçunun maddi unsuru oluşturan eylem ve işlemler kanunun faaliyet konuları başlıklı 4'üncü maddesinde bentler halinde sıralan eylem ve işlemler incelendiğinde; “c” bendi yollamasıyla Krediler başlıklı 48'inci maddede “kurulca kabul edilen”, “j”, “k”, “l” bendinde yer alan “Sermaye piyasası araçları”, “v” bendinde yer alan “Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler”, ibareleri suçun maddi unsuru oluşturan ve kanunda açıkça düzenlenmeyen niteliği ve sayısı bilinmeyen bir takım

eylemleri düzenleme yetkisini BDDK ve SPK'nın yetkisine bıraktığı görülür. Bentlerde yer alan ibareler suçun maddi unsurunun kanunla belirlenmesi yönündeki anayasa hükmüne aykırıdır.

Yine aynı maddenin çeşitli bentlerinde yer alan, “c” bendinde “...her cins ve surette”, “c” bendi yollamasıyla Krediler başlıklı 48'inci maddede “... gibi ... ve benzeri ....ile benzeri... veya benzer”, “g” bendinde “ ...gibi”, “m” bendinde “ ...sair yükümlülükler” ibareleri, suç konusu olan hangi eylemlerin yasaklandığının hiçbir şüpheye verilmeyecek biçimde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olması ilkesine aykırıdır.

İzinsiz faaliyette bulunmak maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “İzlenim uyandırma” ibaresi suçun belirliliği ilkesine aykırıdır. Bu ilkeye göre suçların sınırları kesin çizgilerle çizilmelidir. Suçun tanımında ve kapsamının belirlenmesinde kullanılan sözcük ve kavramlar kişilerin farklı algılamasına, sübjektif yorumuna yol açacak şekilde olmamalıdır. Oysa maddede yer alan “İzlenim uyandırma” sözcük ve kavramı nesnel (objektif) ölçüleri öznel (sübjektif) değerlendirmelere açık üstü örtülü kavramlardır. Aynı metin içerisinde “gibi” ve “izlenim uyandırma” sözcük ve kavramının bir arada kullanılması suçun unsurları hakkında farklı sonuçlar doğurmaya elverişlidir.

-Düzeltilici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almama suçu: Bank.K.' 68'inci madde ikinci fıkrasında yer alan “Kurumca uygun görülecek diğer tedbirlerin, Kurumun uygun göreceği bir süre ve onaylayacağı bir plân dahilinde”, 69'uncu madde ikinci fıkrada yer alan “Uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını ve ivedilikle uygulanmasını” ve 70'inci madde ikinci fıkrada yer alan “Veya uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını” ifadeleriyle suçun konusunu oluşturan unsurların bir kısmını belirlemek yasama organı dışında yürütme organı içerisinde yer alan Kurul'a bırakılmıştır. Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan ve Anayasa'nın 38'inci maddesinde de düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesine göre suç ve ceza yasayla belirlenir. Bu temel ilke açısından yapılan düzenleme açıkça aykırı olması yanında Kurul'un alacağı önlemlerin nitelikleri ve koşulları belirtilmemiş olması ayrıca suçta belirlilik ilkesinin ihlalidir.

-Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçu: Hiç ve gereği gibi saklamama durumunun aynı suç kapsamı içerisinde değerlendirilmesi doğru olmamıştır. Hiç yapmamada, kurallara uymama yönündeki irade baştan ortaya konmuştur. Gereği gibi saklamamada ilgililerin kurallara uyma yönünde bir iradesi vardır ve saklama yönünde ku-

rum içerisinde belirli bir personel, kaynak, bina ve araç gereçler ayrılacak bunun yanında elektronik ve dijital ortamda bu işi yapacaksa ciddi tutarlarda para harcayacaktır. 10 yıllık saklama süresi dikkate alındığında bu yapılanlarda meydana gelecek bir aksama gereği gibi saklamama sayılacak ve baştan bu konuda hiçbir adım atmayan faille aynı suçu işlemiş kabul edilerek aynı yatırımla karşı karşıya kalacaktır.

-Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçu: Gerçeğe aykırı belgenin imzalandığı yani eylem gerçekleştiğinde suç bu kanun açısından suç oluşturmamaktadır. Suç oluşturmaması ileride gerçekleşme olasılığı olan bir eyleme bağlanmıştır. İleride gerçekleşecek eylemi isterse ilk eylemi yapan kişi olsun ilk eylem yapıldığında suç değildir. İkinci eylem gerçekleştiğinde suç oluşacaktır. Bu düzenleme kanunsuz suç ve ceza olmaz; kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz ilkelerine aykırıdır.

Diğer yandan kişi ilk eylemi gerçekleştiğinde değil bir başka kişinin ileride gerçekleşen eylemine dayalı olarak ceza alıyor olması ceza sorumluluğu şahsidir ilkesine aykırıdır.

-İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme suçu: Ceza hukukunun en önemli ilkelerinden biriside suç ve cezada belirlilik ilkesidir. Bu ilke uyarınca suçun unsurları ve konusu yasa koyucu tarafından şüpheyi yer vermeyecek şekilde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olarak tayin edilmesi gerekir.

Bu suça ilişkin incelememizin başında vurguladığımız üzere maddede yer alan **“İşlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler....”** ifadesi **“İşlemlerin kayıt dışı bırakılmasının imzalanması”** yani bir belgenin değil bir davranışın imzalanması gibi anlama yol açmaktadır. Yapılan bu yorumun doğru olmadığı ileri sürülse de madde metninden çıkan anlam konusunda birlik yoktur. Düzenleme bu haliyle belirlilik ilkesine aykırıdır.

-Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu: Suça karşılık verilecek ceza, TCK 244’üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca temel ceza olan 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası 1/6 oranında arttırılarak ceza miktarı 1 yıl 6 aydan ile 7 yıl 6 ay arasında tayin edilecektir.

Ayrıca bu kişi işlediği suçtan yarar sağlaması durumunda verilecek ceza 2 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasıdır. Bankaya karşı işlenen suçta failin yararı yoksa üst sınır 7 yıl 6 ay

yararı varsa 6 yıl ceza alabilecektir. Cezanın üst sınırında eylemden yarar sağlayan lehine 1 yıl 6 aylık daha az ceza indirimi yapılması sonucunu doğuran ceza adaletine aykırı bir durum ortaya çıkmıştır.

Özetle bankaya yönelik eylemde hapis cezası;

- failin **çıkartı yoksa** cezanın üst sınırı **7 yıl 6 ay**
- failin **çıkartı varsa** cezanın üst sınırı **6 yıl**'dir.

-İtibarın zedelenmesi suçu: Ceza hukukunun en önemli ilkelerinden biriside suç ve cezada belirlilik ilkesidir. Bu ilke uyarınca suçun unsurları ve konusu yasa koyucu tarafından şüpheye yer vermeyecek şekilde açık, anlaşılır ve sınırlarının belirli olarak tayin edilmesi gerekir. Oysa suçun konusu başlığı altında incelediğimiz üzere özellikle itibar deyiminin ne anlama geldiği konusunda birlik yoktur. Bu deyim niteliği itibarıyla soyut ve sübjektiftir. Suçun konusu ceza hukukunun belirlilik ilkesine aykırıdır.

-Sırların açıklanması suçu: Sırların açıklanması suçu failer açısından eşitlik, adalet ve hakkaniyete aykırı hükümler taşımaktadır.

Adalet ve hakkaniyet yönünden bakıldığında failerin sorumlulukları bunlara aykırı şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bank.K.'nin genel amacı bankacılık düzeni kurmak ve bu düzenin sağlıklı bir şekilde işletilmesidir. Kurulan bu düzeni korumak ve ihlal etmemek ödevi de öncelikle düzeni kurma ve sağlıklı şekilde çalıştırma görev ve yetkisi olanlara düşer. Çünkü bu kişiler sistemi bozabilecek her türlü bilgi ya ellerindedir ya da yetki ve konumları dolayısıyla kolayca ulaşabileceklerdir. Kanun bu kişiler için suç oluşturacak eylemleri sınırlı bir şekilde düzenlerken üçüncü kişilerin eylemlerine herhangi bir sınırlama getirilmeden suç olarak öngörmüştür. Sır açıklama suçu açısından bu kişilere getirilen sorumluluk ile bankacılık düzeni konusunda herhangi bir bilgisi ve yetkisi olmayan, bu düzen içinde bulunmayan üçüncü kişiler aleyhine getirilen sınırsız sorumluluk düzenlemesi suç politikası ve adalet ilkesine aykırıdır.

Bankacılık düzenini koruma ve gözetim yükümlüğü olanların suçlarını sınırlandırma yönündeki düzenleme genel ceza sistemimize de aykırıdır. Örneğin çocukların cinsel istismarı suçunda bu suçun, koruma ve gözetim yükümlüğü olanlar tarafından işlenmesi durumunda artırım nedenidir. Ayrıca TCK üçüncü kişiler yönünden sırrın yasal olmayan yollardan öğrenme koşulunu getirirken mevcut düzenlemede bunun terkedilmiş olması ceza

sistemimiz yönünden diğer aykırılık nedenidir.

Eşitlik ilkesi yönünden bakıldığında destek hizmeti veren kuruluş ya da kişilerle ilgili düzenlenmelerin aykırılığı açıkça görülmektedir. Düzenlemeye göre destek hizmeti veren kuruluş ya da kişi, aynı anda ve aynı nitelikte hizmeti kuruma veya Fon'a ya da bankaya vermesi farklı suç kapsamına girecektir.

Destek hizmeti veren kuruluş ya da kişi bu hizmeti;

- Kuruma verdiğinde; görev sırasında,
- Fon'a verdiğinde; görevde ya da görevi dışında,
- Bankaya verdiğinde; görev ve sıfatı nedeniyle öğrendiği

sırları açıklamasının suç sayılacaktır.

Sırrın açıklanmasını suç olarak düzenlemesinin nedeni sır sahibinin rızası olmadan açıklanmasının önüne geçilmek istenmesidir. Sırrın nereden ve nasıl öğrenildiği önemli olmaması gerekir. Oysa mevcut düzenlemede buna ters bir şekilde sırrın açıklanmasını değil, öğrenilme şeklini esas alarak cezalandırma yoluna gitmiştir. Gerçekleşen sonucun aynı olmasına karşın bulunduğu konuma göre suç sayılıp sayılmaması gibi bir düzenleme suç ve ceza siyaseti açısından yanlıştır.

-Zimmet suçu: Maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen varsayımsal zimmet suçu ceza hukuku ve Anayasanın 38'inci madde hükümlerine aykırıdır.

Fıkra işlendiği zaman suç oluşturmayan bir eylemi daha sonra ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz bir idarî kararla suç haline getirmektedir. Kurul'un, kredi kuruluşunu Fon'a devretme kararı almasıyla birlikte daha önce suç sayılmayan eylemler suç sayılmakta ve son derece ağır yaptırımlara uğratılmaktadır.

Diğer bir hususta, suç ve cezada eşitlik ilkesine aykırılık yönünden ortaya çıkmaktadır. Yapılan düzenlemeyle banka malına yönelik eylem kamu malına yönelik eylemden daha ağır cezaya bağlanmıştır. Oysa banka malının zimmete geçirilmesi malvarlığına yönelik bir eylem, kamu malına yönelik zimmet ise kamu idaresine duyulan güvene yöneliktir. Eylemler ve koruduğu menfaatler aynı kabul edilse bile, banka zimmetine daha ağır cezalar öngörülmesi, eşitlik ilkesine aykırıdır.

Hukukumuzda malvarlığına yönelik benzer nitelikte eylemler TCK'nın güveni kötüye kullanma suçunda düzenlenmiştir. Banka zimmeti ile güveni kötüye kullanma suçu eylemin niteliği ile koruduğu menfaatler aynıdır. Buna karşın güveni kötüye kullanma suçunda cezanın alt sınırı 1 yıldan başlarken zimmet suçunda ceza 6 yıl başlamaktadır. Üst sınır ise ilkinde 7 yıl, ikincisinde 12 yıldır, aradaki uçurum büyüktür.

Düzenlemeyi, suç ve ceza politikasının temel unsurlarından olan eşitlik, adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaştırmak imkânsızdır.

Ceza tür ve süreleri bakımından;

Bankacılık suçları ile aynı nitelikte olan ve diğer kanunlarda düzenlenen eylemlere verilen ceza miktar ve türlerine göre ve 2243 sayılı Kanundan başlayarak 5411 sayılı Kanuna gelen dönemde cezaların tür ve süresi artırılmıştır. Cezaların artışı yönünden 4389 sayılı Kanun bir dönüm noktası olmuştur. Bu kanunla birlikte ceza miktarları genel ceza sistemini alt-üst edecek derecede tür ve miktarları 5 – 6 kata (%500) varan oranlarda arttırılmıştır, Bank.K. ise bu cezaları aynen benimsemiştir. Buna göre;

- **İzinsiz faaliyette bulunma suçu** için 2243 sayılı Kanunda sadece para cezası öngörülmüştür. Bu yasadan sonra yapılan bütün düzenlemelerde para ceza yanında hapis ve kapatma, durdurma ve toplatma gibi yaptırım ya da tedbirlere yer verilmiş, para cezası ise sürekli arttırılmıştır.

Hapis cezası; 2999 sayılı Kanununda tekerrür halinde 1 aydan 1 yıla kadar olarak, 7129 sayılı Kanun cezanın alt sınırı 6 ay çıkartılarak düzenlenmiştir. 28 sayılı KHK, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasalarda ceza miktarı aynen korunmuştur. 4389 sayılı Kanun cezanın alt sınırını 6 kat, üst sınırını 5 kat artırarak 3 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası getirmiştir.

-**Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engelleme** suçuna 2243 ve 2999 sayılı Kanunda ceza yaptırımı öngörülmemiş, 7129 sayılı yasada para cezası getirilmiş 70 sayılı KHK'de ise para cezası arttırılmıştır. 3182 sayılı başa dönülerek cezaya verilmemiştir. 4389 sayılı yasayla birlikte altı aydan iki yıla kadar hapis ve para cezası getirilmiştir.

-**Düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almama** suçunun yaptırımı yasa ve KHK'lerde yapılan değişikliklerle yaptırımların türü, süresi ve miktarı açısından artış yö-

nünde değişikliğe uğramıştır.

2243, 2999 ve 7129 sayılı Kanun ve 28 sayılı KHK’da herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. 70 sy. KHK ve 3182 sy. Kanun’da para ve 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası getirilmiştir. 4389 sy. Kanun hapis cezasının 4 misli artırarak 6 aydan 2 yıla, üst sınır ise bir misli artırarak 2 yıldan 4 yıla çıkarmıştır. 5411 ise suçun temel şekline verilen hapis cezasını aynen korurken daha önce para cezası için artırım nedeni olarak düzenlenen suçun özel çıkar amacıyla işlenmesi haline karşılık dört yıldan altı yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

-Yetkili merciler ile denetim görevlilerince istenen bilgi ve belgeleri vermemek ve görevlerini yapmalarını engelleme suçuna ilişkin yaptırım olarak; 2243, 2999, 7129 sayılı yasalar ile 28 sayılı KHK’de para cezası, 70 sayılı KHK ile para cezasının yanında 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 3182 sayılı yasada ise hapis cezası yaptırım olmaktan çıkarılmış yaptırım olarak para cezası bırakılmıştır. 4389 sayılı yasa hem para hemde bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasını birlikte düzenlemiştir.

-Belgelerin saklanması yükümlülüğüne aykırı davranma suçunun yaptırımı; 2243, 2999 ve 7129 sayılı yasalarda para cezası, 28 sayılı KHK’de yaptırımsız, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada para cezası ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 4389 sayılı yasa para cezası ile (Cezanın alt sınırı % 100 arttırarak) 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası birlikte düzenlenmiştir. 5411 sayılı Kanun ise 4389 sy. Kanundaki hapis cezası miktarını aynen almıştır.

-Gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun yaptırımı; 2243 ve 2999 sayılı yasalarda para cezası, 7129 sayılı yasa ve 28 sayılı KHK’de para cezası ve 6 aydan 5 seneye kadar hapis cezası, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada para cezası ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 4389 sayılı yasa para cezası ile 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası birlikte düzenlenmiştir.

-İşlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme suçunun yaptırımı; 2243, 2999 ve 7129 sayılı yasalarda para cezası, 28 sayılı KHK’de para cezası ve çalışma yasağı, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada para cezası ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirmiştir. 4389 sayılı yasada para cezası ile birlikte hapis cezasının alt sınırı % 100 oranında artırılarak 1 yıla üst sınır ise 3 yıla çıkarılmıştır. Mevcut düzenlemede hapis cezası miktarı korunmuştur.

-İtibarın zedelenmesi suçuna ilişkin ceza hükmü içeren düzenleme 2243 sayılı yasada bulunmamaktadır. 2999 sayılı yasada 1 aydan 1 seneye kadar hapis ve para cezası, basın yoluyla yapıldığında 1 seneden 3 seneye kadar, 7129 sayılı yasa, 28 sayılı KHK, 70 sayılı KHK ve 3182 sayılı yasada 3 aydan 2 seneye kadar hapis ve para cezası, nitelikli halinde 6 aydan 3 seneye kadar hapis ve para cezası öngörülmüştür. 4389 sayılı yasa 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve para cezası nitelikli halinde para cezası artırılarak düzenleme yapılmıştır. Bu suça ilişkin ilk düzenlemede 1 ay olan alt sınır yapılan artırımlarla 1 yıl'a çıkarılmıştır. Ceza miktarı yaklaşık 12 kat arttırılmıştır.

-Sırların açıklanması suçunun cezası; 2243 sayılı yasada murakıplar için para cezası ve alt sınırı 1 aydan başlayan hapis, banka çalışanları için para cezası ve üst sınır 3 aya kadar hapis, 2999 sayılı yasada banka mensupları 3 aya kadar hapis ve para cezası nitelikli halinde 6 aydan 2 yıla kadar hapis, murakıplar için 3 aydan 1 seneye kadar hapis cezası, 7129 sayılı yasa ile 28 ve 70 sayılı KHK'lerde 1 aydan 1 seneye kadar hapis ve para cezası nitelikli halde 6 aydan 2 seneye kadar hapis, 3182 sayılı yasada önceki yasa ve KHK'lerdeki sistem korunmakla birlikte murakıplar için 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve para cezası ağırlaştırmış halinde 1 yıldan 3 yıla kadar hapis getirilmiştir. 4389 sayılı yasa para cezası ile bir yıldan üç yıla kadar hapis nitelikli halde ise 3 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası düzenlemiştir.

Suç ve cezanın başlı başına bir “amaç” değil hukukun, düzen kurma ve güvenlik sağlama gibi genel amacına hizmet eden “araç” olduğu, bu niteliğinden dolayı hukukun genel amacıyla uyumlu olması gerektiği ilkesi Bank.K.'nda düzenlenen suç ve cezalar açısından ihlal edilmiştir.

Bank.K.'nın amacı düzen kurma, güven ve istikrarın sağlamak olmasına karşın; yukarıda açıkladığımız üzere kanunsuz suç ve ceza olmaz, suç ve cezada belirlilik, eşiklik, hakkaniyet, geriye yürümezlik, cezaların şahsiliği, genel suç ve ceza siyaseti ile adalet ilkelelerine aykırı suç ve ceza düzenlemeleri yapılmak suretiyle suç ve cezalar açısından “güvensiz” bir ortam oluşturulmuş amaç-araç ilişkisi bozulmuştur. (Bankaların sermaye yapıları ile sektördeki yabancı ağırlığı inceleme konumuz dahilinde olmamasına karşın burada vurgulanması bir zorunluluk haline gelen husus; 2001 krizi ve banka hortumlaması olarak adlandırılan olayların ardından bankaların sermaye yapılarında meydana gelen değişikliğe bakıldığında suç ve ceza ile cezaî sorumluluğa ilişkin hükümlerin kanunun genel amacına uygun araç olma yerine sermaye transferi için bir araç olarak kullanıldığıdır.) Yine ceza hukuku genel sistematikinden ayrı ve makul bir gerekçe getirilmeden suçlara karşı öngörülen cezalarda 5-6

kat artış yapılmış ceza bir araç olmaktan çıkarılıp amaç haline getirilmiştir.

Soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin sonuçlar;

Bankacılık suçlarının bir kısmı “*şüü vukuunda beter*” yani suçların işlenmesinde ziyade kamuoyu gündemine gelmekle oluşacak güven bunalımı nedeniyle bankalara daha büyük zararlar verebilecek nitelikte suçlardır. Özellikle zimmet suçunun bankaya ve müşterilerine vereceği zarara göre zimmet suçunun mahkemeye intikal etmesi dolayısıyla kamuoyu gündemine gelmesiyle birlikte güven kurumu olan bankanın itibar ve servetinde yapacağı zarar kat kat fazla olabilecektir. Nitekim, kamuoyunda banka hortumlaması olarak adlandırılan zimmet suçlarının soruşturma ve kovuşturulması sonucunda geline nokta; failer hakkındaki davalar zamanaşımı ve beraata sonuçlanmış geri kalan davalarda şüana kadar kesinleşmiş bir mahkumiyet olmamasına karşın, banka sayısı yaklaşık %50, çalışan sayısı yaklaşık %40 oranında azalmış ve zarar resmi açıklamalara göre 46 milyar dolarlık fatura Devlete çıkmıştır. Dolayısıyla bankacılıkta zimmet suçu eyleminden dolayı cezayı alan bu eylemlerin faili olmamış, cezayı ödeyenler (zararı gören ve ekonomik ve sosyal maliyetini ödeyen) bankacılık sektörü ve çalışanları ile vergi mükellefleri olmuştur.

Bankacılık suçlarının bu özelliği dikkate alınmaması durumunda ortaya çıkan sonuçların ağırlığı ve bu suçların (genel hükümlere göre kovuşturması yapılan zimmet vb.) bankanın mülkiyet, mal varlığı haklarını koruduğu göz önüne alındığında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını ilgili bankanın şikayetine bağlı kılmak daha doğru olacaktır. Mevcut kanunda bu yönde bir düzenleme yapılması durumunda banka, zimmet konusu eylemi değerlendirerek soruşturma ve kovuşturma yapılması durumunda suçun failinden ziyade güven zedelenmesi nedeniyle bankanın zarar göreceğini öngörmesi durumunda şikayet etme yerine kendi içerisinde idarî önlemler alabilecek ve hukukî takip yoluna başvurabilecektir.

Bankacılık suçlarına özel bir önem atfederek özel soruşturma ve kovuşturma hükümleri getirilmesine ve özel mahkemeler öngörülmesine karşın, son derece önemli bir husus yani suçların soruşturma ve kovuşturulmasında uzmanlaşma gereği göz ardı edilmiştir. Diğer bir eksiklik ise yargı alanında uzmanlaşma denilince sadece belirli bir mahkemenin görev alanının belirli davalarla sınırlanması olarak anlaşılmıştır. Bu anlayışın bir sonucu olarak mahkemelerde görev yapacak hâkim ve C.savcılarının uzmanlık sahibi kişiler arasından atanması yolunda bağlayıcı bir hüküm getirilmemiştir. Keza bu mahkemelere hâkim ve C.savcılarını atayan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun anlayış ve uygulaması da bu

yönde olduğundan mahkeme heyetinde bir değişiklik yapılmadan sadece belirli bir ağır ceza mahkemesinin bu işlerle görevlendirilmesiyle yetinilmiştir. Bir benzetme ile açık kalp ameliyatı, pratisyen hekime havale edilmiştir. Geçerli anlayış ve uygulama sonucuna bakıldığında, dava dosyalarını bilirkişilere havale edildiği bu nedenle davaların uzadığı ve bilirkişilerin görevlerini kötüye kullanarak rapor hazırladıkları ve bu rapora dayalı olarak beraat kararları verildiği yolunda yakınmalar bizzat Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun da başkanı olan Adalet Bakanı tarafından dile getirilmiştir.

Öte yandan bankacılık suçlarının taşıdığı önem ve özellik göz önünde bulundurularak davaların uzamasının bankacılık sektörünün imajının olumsuz etkilenmesine, beraat etmesi durumunda bile banka ortak ve çalışanların lüzumsuz davalarla yıpratılmasına engel olmak ve suç işleyenlerin hak ettikleri cezaları zamanında alabilmeleri için hâkim ve C.savcılarının bankacılık alanında uzmanlık sahibi olmaları ve öncelikli olarak bu mahkemelerde görevlendirilmeleri yönünde yasal düzenleme yapılmalıdır.

Özetle;

5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile getirilen suç ve ceza ile cezaî sorumluluğa ilişkin hükümlerle Anayasal hukuk düzeninin önem ve öncelik sırasını alt-üst edilmiş, Kurum, Kurul ve Banka, Devlet ve Devlet kurumlardan üstün bir konuma getirilmiş, Kurul ve bankalar arasındaki ilişki askeri hiyerarşiden daha ağır tarzda şekilde düzenlenmiş bir nevi “*Devlet içinde -ve üstünde- Devlet*” oluşturulmuştur.

Hukukun, yetki ve cezaî sorumluluk arasındaki denge ilkesi göz ardı edilmiştir. Düzenleyici ve denetleyici kurumların (Kurum, Kurul, Fon) bankalar üzerindeki yetkileri olağanüstü şekilde arttırılmış, idarî ve yasama denetimi kaldırılarak, yürüttükleri kamu hizmetinin hesabı sorulamaz hale getirilmiş buna karşın suç işlemeleri, Bank.K. amacı olan bankacılık düzenini, güven ve istikrarı bozmaları durumunda cezaî sorumluluğuna gidecek tüm yollar tıkanmış, yargılanamaz ve cezalandırılmaz konuma getirilerek ayrıcalık sağlanmıştır.

Aynı şekilde bankalar hakkındaki suçların soruşturma ve kovuşturması Anayasaya aykırı şekilde Kurumun yazılı bildirimine iznine bağlanarak, güven içerisinde faaliyet göstermeleri ortadan kaldırılmıştır.

Bank.K.'nin amacı düzen kurma, güven ve istikrarın sağlamak olmasına karşın; kanunsuz suç ve ceza olmaz, suç ve cezada belirlilik, eşiklik, hakkaniyet, geriye yürümezlik,

cezaların şahsiliği, genel suç ve ceza siyaseti ile adalet ilkelerine aykırı suç ve ceza düzenlemeleri yapılmak suretiyle suç ve cezalar açısından “*güvensiz*” bir ortam oluşturulmuş amaç-araç ilişkisi bozulmuştur. Yine ceza hukuku genel sistemiğinden ayrı ve makul bir gerekçe getirilmeden suçlara karşı öngörülen cezalarda 5-6 kat artış yapılmış ceza bir araç olmaktan çıkarılıp, amaç haline getirilmiştir.

Bankacılık suçlarının özelliğini dikkate alınmadan getirilen soruşturma ve kovuşturmayaya ilişkin hükümler ile bu soruşturmada ve kovuşturmada görevli hâkim ve C.savcılarının uzmanlık sahibi kişiler arasından atanması yolunda bağlayıcı bir hüküm getirilmemiş olması suç konusu eylemin faillerinin cezalandırılmasından ziyade bankaları ve banka çalışanların mağduriyetine yol açabilecektir.

Bank.K.’nda düzenlenen suç ve cezalar ile bunlarla ilgili diğerk hükümler kanunun amacı olan finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması ve tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına hizmet etmekten uzaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ADAL, Erhan. **Hukukun Temel İlkeleri**, Genişletilmiş 7.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim 2002.
- AKBULAK, Sevinç. AKBULAK, Yavuz. **Türkiye’de Sermaye Piyasası Araçları ve Halka Açık Anonim Şirketler**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2004.
- AKBULAK, Yavuz. KAVAKLI, Emre. TOKMAK, Ayça. **Kayıp Yıllar, Türkiye’de 1980’li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikalakalı ve Bankacılık Sektörüne Etkileri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2004.
- AKDİŞ, Muhammet. **Global Finansal Sistem, Finansal Krizler ve Türkiye**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2000.
- AKGÜÇ, Öztin. **100 Soruda Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1992.
- AKİPEK, Jale., AKINTÜRK, Turgut. **Türk Medenî Hukuku, Yeni Medenî Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, Birinci Cilt., Yenilenmiş dördüncü bası. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2002.
- AKKANAT, Halil. **Gerçek Factoring Sözleşmesi**, Prof. Dr. Ömer TEOMAN’a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt II., Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mayıs 2002.
- ALACAKAPTAN, Uğur. **Suçun Unsurları**, AÜHF Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
- ALIŞKAN, Murat. **Türk Banka Hukukunda Mevduat Sigortası**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2004.
- ALTAN, Mikail. **Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2001.
- ALTOP, Atillâ. **Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 238, Ankara 1990.
- ARKAN, Sabih. **Ticarî İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 378, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Ankara, 2004.
- ARSLAN, Çetin., AZİZAĞAOĞLU, Bahattin. **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 1.Baskı, Kasım, 2004.
- ARTUK, Mehmet Emin., GÖKCEN, Ahmet., YENİDÜNYA, Caner. **5237 sayılı Yeni TCK.’ya göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 2.Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2006.

- ARTUK, Mehmet Emin., GÖKCEN, Ahmet., YENİDÜNYA, Caner. **Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Yaptırım Hukuku**, Seçkin Kitapevi, Ankara 2003.
- ASLAN, Sinan. **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim**, Avcıol Basım-Yayım, İstanbul, 2003.
- ATAMAN, Ümit. **Tek Düzen Hesap Planı ve Mali Tablolar**, Yenilenmiş 2.Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2003.
- BAHTİYAR, Mehmet. **Anonim Ortaklık Anasözleşmesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Bası, İstanbul, Temmuz 2001.
- BAHTİYAR, Mehmet. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Nisan 2003.
- BAHTİYAR, Mehmet. **Ticari İşletme Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2. Bası, İstanbul, Ekim 2003,
- BATTAL, Ahmet. **Bankalar Kanunu Şerhi**, TBB Yayın No: 234, Eylül 2003.
- BATTAL, Ahmet. **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukukî Yönden Özel Finans Kurumları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No:343. Ankara 1999.
- BATTAL, Ahmet. **Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2001.
- BAYRAKLI, Hüseyin. **Vergi Ceza Hukuku**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No:5 Afyon, 1996.
- BELEN, Herdem. **Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Faaliyetlerinin Medenî Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül, 2002.
- BERK, Niyazi. **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004.
- BERK, Niyazi. **Finansal Yönetim**, 5.Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2000.
- BİLGE, Mehmet Emin. **Ticaret Sicili**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Haziran 1999.
- BOLAK, Mehmet. **Sermaye Piyasası, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz, 1994.
- BOZER, Ali. Celal GÖLE, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 413, Ankara, 2004 /X.
- BOZKURT, Nejat. **Muhasebe Denetimi**, Gözden Geçirilmiş 3.Baskı, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Kasım 2000.
- CANBAŞ, Serpil. DOĞUKANLI, Hatice. **Finansal Pazarlar, Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri**, Genişletilmiş 3.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, Adana, Eylül 2001.

- CENTEL, Nur. **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 2.Bası. İstanbul, Kasım 2002.
- CENTEL, Nur., ZAFER, Hamide. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003.
- ÇAKICI, Celal. **Ansiklopedik Muhasebe Terimleri Sözlüğü**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Kasım 2002.
- ÇALDAĞ, Yurdakul. **Denetim ve Raporlama Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri**, TÜRMOB Yayınları-200, Ankara, 2003.
- ÇEKER, Mustafa. **Hukuki Yönüyle Banka Mevduatı**, Karahan Kitapevi, Karahan Yayınları No:24, Adana 2004.
- ÇELİK, Nuri. **İş Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 16.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim 2003.
- DEMİRBAŞ, Timur. **Türk Ceza Kanununda Özel Haksız Tahrik Halleri**, İstanbul 1985.
- DONAY, Süheyl. **Meslek Sırrının Açıklanması Suçu**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1978.
- DÖNMEZER, Sulhi. ERMAN, Sahir. **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Hükümler**, C.: I, 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1997
- DÖNMEZER, Sulhi. ERMAN, Sahir. **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.2**, 8.Bası, İstanbul, 1983.
- DÖNMEZER. Sulhi. **Kriminoloji**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994
- DÜLGER, Murat Volkan. **Bilişim Suçları**, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2004.
- ERDEM, Ercüment. **Türk ve AT Rekabet Hukukunda Birleşme ve Devralmalar**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Şubat 2003.
- EREM, Faruk. DANIŞMAN, Ahmet., ARTUK, M. Emin. **Ceza Hukuku (Genel Hükümler)**, 14.Bası, Ankara 1997.
- EREM, Faruk. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt II**. 12.Bası, Ankara 1985.
- EREM, Faruk. **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Kanunu, Genel Hükümler, Cilt 1**. 12.Bası, Ankara 1984.
- EREM, Faruk., ALTIOK, Akın., TANDOĞAN, Haluk. **Bankalar Kanunu Şerhi**, Ankara, BTHAE, 1989.
- EREN, Fikret. **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 8.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003.
- EREN, Fikret. **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Tıpkı 7. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2001.

- ERİŞ, Gönen. **Açıklamalı – İctihatlı – Uygulamalı Çek Hukuku**, Seçkin, Ankara 2000.
- ERMAN, Sahir. **3098 ve 3182 sayılı Kanunlar Açısından Bankacılık Suçları EK 1**, İ.Ü., Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, Prof. Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul, 1985.
- ERMAN, Sahir. **Bankacılık Suçları, Ticari Ceza Hukuku Cilt V**, İ.Ü. Fen Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi, Prof.Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1984.
- ERMAN, Sahir. **Vergi Suçları, Ticari Ceza Hukuku-VI**, İ.Ü. Fen Fakültesi DSİ İşletmesi Prof.Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul, 1988.
- ERMAN, Sahir., ÖZEK, Çetin. **Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 202-281)**, Işık Matbaacılık, İstanbul 1992.
- EROL, Ahmet. **Finansal Kurumların Denetim ve Vergilemesi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, Temmuz 2000.
- ERTÜRK, Mümin. **İşletme Biliminin Temel İlkeleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Kasım 2001.
- FETTAHOĞLU, Abdurrahim. **Finansal Piyasalarda Yenilikler ve 1980 Sonrası Türkiye**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 255, Ankara, 1991.
- GEZDER, Ümit. **Mukayeseli Hukuk Açısından İnternet’te Aktedilen Sözleşmelerde Tüketicinin Korunması**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart 2004.
- GÜCENME, Ümit. **Envanter**, 2.Baskı, Marmara Kitapevi, Bursa, Ekim 2002.
- GÜCENME, Ümit. **Genel Muhasebe**, 2.Baskı, Marmara Kitapevi, Bursa, Ekim 2002.
- GÜNAL, Mehmet. **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, http://195.155.145.1/turkce/yayinlar/kitaplar/TURK_BANKACILIK.zip
- GÜREDİN, Ersin. **Denetim**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 10.Baskı, İstanbul, Ekim 2000,
- HATEMİ, Hüseyin. **Kişiler Hukuku Dersleri**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2001.
- HATİPOĞLU, Muzaffer. PARLAR, Ali. **Açıklamalı İctihatlı Özel Ceza Yasaları Uygulamalarında Ekonomik ve Ticari Suçlar**, Turhan Kitapevi, Ocak 2005.
- İÇEL, Kayıhan. **Suçların İctimai**, İÜHF Yayınları No:1762, Sermet Matbaası, İstanbul, 1972.
- İÇEL, Kayıhan., DONAY, Süheyl. **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku I. 2. Baskı**. İstanbul 1993.
- İÇEL, Kayıhan., SOKULLU AKINCI, Füsün., ÖZGENÇ, İzzet., SÖZÜER, Adem MAHMUTOĞLU, Fatih S., ÜNVER, Yener. **Suç Teorisi, Suç Kavramına İlişkin Genel Bilgiler, Suçun Yapısal Unsurları, Suçun Özel Oluşum Biçimleri**, Yeniden Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, 2. Kitap, Beta Yayınları, İstanbul, Ekim 2004.

- İSLAMOĞLU, A.Hamdi. **Pazarlama İlkeleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2002.
- KAPLAN, İbrahim. **Banka Sözleşmeleri Hukuku Cilt I**, Dayınları Hukuk Yayınları, Ankara 1996.
- KARAHASAN, Mustafa Reşit. **Türk Medenî Kanunu Eşya Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Bası, İstanbul, Mayıs 2002.
- KARAKAŞ, Tülay. **Portföy Yönetim Sözleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2000.
- KARAPINAR, Aydın. **Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitabevi, Ankara 2003.
- KENDER, Rayegân. **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku I, Sigorta Müessesesi – Sigorta Sözleşmesi**, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1. Bası, İstanbul, Ocak, 2001.
- KENDİGELEN, Abuzer. **Çek Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2004.
- KEPEKÇİ, Celal. **Bağımsız Denetim**, Siyasal Kitabevi, 4.Baskı, Ankara 2000.
- KINACIOĞLU, Naci. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Üçüncü Baskı, Gazi Üniversitesi Yayın No:106, Ankara 1987.
- KIRCA, İsmail. **Hukukî Yönüyle Borsa Opsiyon İşlemleri**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 372, Ankara, 2000.
- KOCAMAN, Arif. **Factoring İşleminin Hukuki Niteliği**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 269. Ankara. 1992.
- KOÇ, Mehmet. **Finansal Kiralama (Leasing)**, 2. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mayıs 2004.
- KOSTAKOĞLU, Cengiz. **Banka Kredi Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar ve Akreditif**, 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2002.
- KUNTER, Nurullah. **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8.Bası, Kazancı Hukuk Yayınları No:51, İstanbul 1986.
- KUNTER, Nurullah. **Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi (Harekete-Netice-Sebebiyet alakası)**, İstanbul 1955.
- KUNTER, Nurullah. YENİSEY, Feridun. **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İkinci Kitap, Onikinci Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2003.
- KURU, Baki., ASLAN, Ramazan., YILMAZ, Ejder. **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, S Yayınları, Ekim 1988.

- KURU, Baki., ASLAN, Ramazan., YILMAZ, Ejder. **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, S Yayınları, Ekim 1986.
- KÜÇÜKSAVAŞ, Nihat. **Bilgisayar Uygulamalı Maliyet Muhasebesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 2002.
- MAHMUTOĞLU, Fatih Selami. **Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, Seçkin, Ankara 2003.
- MALKOÇ, İsmail., GÜLER, Mahmut. **Zimmet-İrtikap-Rüşvet ve Başlıca Memur Suçları**, GEN Matbacılık, Ankara, Kasım 1993.
- MOROĞLU, Erdoğan. **Anonim Ortaklık Anasözleşmesi ve Hukuki Niteliği**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, İstanbul 2000,
- MOROĞLU, Erdoğan. **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 2.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Şubat 2003.
- MUTLUER, Kamil. **Vergi Ceza Hukuku**, Eskişehir İTİA, Yayın No. 214, Eskişehir 1979.
- NOYAN, Erdal. **Bankalar Hukuku**, Adil Yayınevi, Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Ankara 2002.
- OCAK, Nazmi. **Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı**, Prof. Dr. Nuri ÇELİK'e Armağan, Cilt I., İstanbul 2000.
- OĞUZMAN, Kemal., SELİÇİ, Özer. **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş, Yenilenmiş 8. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2001.
- OĞUZMAN, M. Kemal., BARLAS, Naim. **Medenî Hukuk, (Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar)** 11.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2004.
- OĞUZMAN, M. Kemal., ÖZ, M.Turgut. **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3.Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2000.
- OĞUZOĞLU, Abdullah Çetin., OĞUZOĞLU, Özkan. **Açıklamalı-İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları**, Genişletilmiş 8.Baskı, Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Mayıs 2003.
- OY, Osman. **Bankalar Kanununa Göre Yönetim Kurulu, Yönetici ve Ortakların Hukuki ve Cezai Sorumlulukları ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2002.
- OY, Osman. **Kredi Teminatları ve Kredi Suçları**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart, 2003.
- ÖNCE, Saime. **Türev Ürünlerin Muhasebe Sorunları ve Bankalara İçin Muhasebeleştirme Şekilleri**, TBB, Yayın No: 192, Eskişehir 1995.
- ÖNCEL, Mualla., KUMRULU, Ahmet., ÇAĞAN, Nami. **Vergi Hukuku**, Turhan Kitapevi, Ankara 1999,

- ÖNDER, Ayhan. **Ceza Hukuk Genel Hükümler**, Cilt II-III, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1992.
- ÖNDER, Ayhan. **Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Cilt II, Beta Basımevi, İstanbul, 1989.
- ÖNDER, Ayhan. **Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Suç Genel Teorisi, Suçun Özel Belirleşimleri**, Cilt II. İstanbul. 1989.
- ÖNDER, Mehmet Fahrettin. **Türk Hukukunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Bankaları Denetimi ve Hukuki Sonuçları**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim 2002.
- ÖNDER, Türkan. **Batan Bankalar, Bağımsız Denetim ve Meslek Ahlakı**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim 2001.
- ÖZBEK, Veli Özer. **Açıklamalı- Gerekçeli-İçtihatlı, Yeni Türk Ceza Kanunu (Madde 1-75)**, İzmir Şerhi, Seçkin Yayıncılık, 2005.
- ÖZCAN, Mehmet Emin., HAZIROĞLU, Temel. **Bankacılıkta Yeni Boyut: Katılım Bankacılığı**, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17 İstanbul, 2000.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Suçta İştirakin Hukukî Esası ve Faillik**. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hukuk Müşavirliği Yayın No. 2, İstanbul 1996.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Türk Ceza Kanunu**, Gazi şerhi- Seçkin Yayınevi, 2005.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Türk Ceza Kanunu, Gazi Şerhi, (Genel Hükümler)**, T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara, Ocak 2006.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Uygulamalı Ceza Hukuku, Çözümlü Örnek Olaylar ve Karar Tahlilleri**, 2. Bası, İstanbul, Ekim 1998.
- ÖZSOY, İsmail. **Özel Finans Kurumları**, Asya Finans Yayınları, İstanbul 1997.
- ÖZTAN, Fırat. **Kıymetli Evrak Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 123, Ankara, 1976.
- PARLAR, Ali. Aynur PARLAR., **Son Değişikliklerle, Açıklamalı-İçtihatlı Çek – Bankacılık ve Döviz Suçları**, İkinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara-2004.
- PARLAR, Ali. Muzaffer HATİPOĞLU **Teşebbüs- İştirak, İçtima ve Yaptırımlar**, Kazancı Yayınevi, 2004.
- PARLAR, Ali. Muzaffer HATİPOĞLU, **Açıklamalı İçtihatlı Özel Ceza Kanunları ve Uygulaması**, 2.cilt, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., Kazancı Hukuk Yayınları: 189, İstanbul, 2005.

- POROY, Reha. TEKİNALP, Ünal. ÇAMOĞLU, Ersin. **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Adi Ortaklık, Ticaret Ortaklıklarına İlişkin Genel Hükümler, Kolektif, Komandit, Paylı Komandit, Limited, Anonim, Halka Açık Anonim ve Holding Ortaklıkları ile Kooperatifler**, Gözden Geçirilmiş, Geliştirilmiş ve Güncelleştirilmiş Sekizinci Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, No:481a. İstanbul, Mart 2000.
- POROY, Reha. YASAMAN, Hamdi. **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 9.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim 2001.
- POROY, Reha., TEKİNALP, Ünal. **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, Genişletilmiş 15.bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Nisan 2003.
- REİSOĞLU, Seza. **Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Hukukî Kavramlar**, Ankara, Mayıs 2002.
- REİSOĞLU, Seza. **Bankalar Kanunu Şerhi**, Gözden geçirilmiş 3.baskı, Doğu Matbaacılık, Ankara 1998.
- SAKA, Zafer. **Ticaret Hukuku, Ticari İşletme**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Haziran 1998.
- SANCAR, Türkan Yalçın. **Çok Failli Suçlar**, Ankara 1998.
- SARIKAMIŞ, Cevat. **Şirket Birleşmeleri**, 1.Baskı, Avcıol Basım Yayım, İstanbul, 2003.
- SEYYAR, Ali. **Davranış Bilimleri Terimleri, (Ansiklopedik Sözlük)** Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004.
- SINAR, Hasan. **İnternet ve Ceza Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 2001.
- SOYASLAN, Doğan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1999.
- SOYASLAN, Doğan. **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 5.Baskı, Ankara 2005.
- SÖZER, Bülent. **Elektronik Sözleşmeler**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul Mart 2002.
- ŞAHÖZKAN, Burak Cem. **Banka Birleşmeleri**, TBB Yayın No:233, Temmuz 2003.
- TAKAN, Mehmet. **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim**, Nobel Yayınları, Ankara. 2002, s.533,
- TANÖR, Reha. **Türk Sermaye Piyasası, 1. Cilt Taraflar**, Özel Basım, Garanti Yatırım, İstanbul, Ekim 1999.
- TAŞCIOĞLU, Abdullah. **Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları ve İlgili Yasal Düzenlemeler**, TBB Yayın No:208, İstanbul, 1988.
- TAŞDELEN, Servet. **4491, 4672 ve 4743 sayılı Yasalarla Değişik Bankalar Kanunu Şerhi**, Özbay Ofset Matbaası, Ankara, 2002.
- TEKİNALP, Ünal. **Banka Hukukunun Esasları**, İstanbul, 1988.

- TEKİNALP, Ünal. **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3.bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2004,
- Temel Türkçe Sözlük (Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî)**, İkinci Cilt, İstanbul 1985.
- Temel Türkçe Sözlük (Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî)**, Üçüncü Cilt, İstanbul 1985.
- TEOMAN, Ömer. **Özel Bankacılık Birimi – Şube**, Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaaalar, Kitap 5: 1992 -1993, 2. Tıpkı Baskı, İstanbul, Temmuz 2000,
- TİKVEŞ, Özkan. **Halkla İlişkiler & Reklamcılık, Temel Bilgiler – Uygulamalar**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2003.
- TOROSLU, M. Vefa. **Factoring İşlemleri ve Muhasebesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ocak, 1999.
- TOROSLU, M. Vefa. **Leasing İşlemleri ve Muhasebesi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ocak, 2000.
- TOROSLU, M. Vefa. **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mayıs 1999.
- TOROSLU, Nevzat. “BDDK’na sunulan 31.03.2003 tarihli bilimsel görüş”, MAHMUTOĞLU, Fatih Selami. **Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar**, Seçkin, Ankara 2003.
- TOROSLU, Nevzat. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara 1988.
- TOROSLU, Nevzat. **Ceza Hukuku**, Savaş Yayınları, 2.B., 1991.
- TÖRE, Nahit. **Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 231, Ankara 1989.
- TUNÇOMAĞ, Kenan., CENTEL, Tankut. **İş Hukukun Esasları**, 2. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Kasım 1999.
- Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları:17 İstanbul, 2000,
- ULUDAĞ, İlhan., ARICAN, Erişah. **Finansal Hizmetler Ekonomisi, (Piyasalar – Kurumlar –Araçlar)** Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Temmuz 1999.
- ULUTAN, Burhan. **Bankalar Kanunu Şerhi ve İzahı**, Ankara 1958.
- UYANIK, Atilla. **Denetim, Muhasebe ve Vergilendirme (Sigorta Sektörü Uygulamalı)**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Kasım 2001.
- YAVAŞOĞLU, Mustafa. **Sermaye Piyasası Mevzuatında Bağımsız Denetim**, Seçkin, Ankara 2001.

- YAVUZ, Cevdet. **Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler**, Yenilenmiş 6.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ekim, 2002.
- YENİSEY, Feridun. **Duruşma ve Kanun Yolları**, İstanbul 1988.
- YETİM, Sedat. **Repo, Ters Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri**, Cilt 1, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:73, Mayıs 1997.
- YİĞİT, Serkan. **TC Merkez Bankası Bankalararası Para Piyasası**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Araştırma Genel Müdürlüğü Çalışma Tebliği No:6, Haziran 2002.
- YİĞİT, Uğur. **Vergi Kaçakçılığı Suçları ve Diğer Hürriyeti Bağlayıcı Vergi Suç ve Cezaları**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart 2004
- YURTCAN, Erdener. **Ceza Yargılama Hukuku**, 6.Bası, İstanbul 1996.
- YURTCAN, Erdener. **CMUK Şerhi**, 3.Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mart, 2000.
- YÜCE, Turhan Tufan. **Ceza Hukuku Dersleri**, C.1., Manisa, 1982.
- YÜKSEL, A.Sait., YÜKSEL, Aslı., YÜKSEL, Ülkü. **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, Genişletilmiş 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004.
- YÜKSEL, Ali Sait. **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, 6.Bası, İstanbul 1986.
- YÜKSEL, Ali Sait. **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, Altıncı Bası. İstanbul, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayını, 1989.
- YÜKSEL, Ülkü. YÜKSEL, Aslı. **Hizmet Pazarlaması (Turizm Pazarlaması – Bankacılık Pazarlaması)** Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ağustos 2004.
- ZARAKOLU, Avni. **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 161, Ankara, 2000.
- ZARAKOLU, Avni. **Ekonomi İlminin Temel İlkeleri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 467.

Makaleler

- AKILLIOĞLU, Tekin. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 4 Nolu Protokol 1. Maddeye Göre "Borç İçin Hapis Yasağı" Kuralı**, Türk İdare Hukuku Sitesi, <http://www.idare.gen.tr/akillioglu-borc.htm>, <http://www.idare.gen.tr/akillioglu-borc.htm> (11.12.2005)
- AKKUM, Tülin. **Döviz Opsiyonları ve Opsiyon Fiyatlama Modelleri**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, C:29, S: 1.4.2000.
- AKSOY, Sanem. **Borçlar Hukuku'nda Güvenli Elektronik İmza**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı:05, Aralık 2005.
- ALPARSLAN, Melike. **Bankacılık Sistemlerinde Düzenleyici Rejim ve Temel İlkeleri**,

Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000.

ALTAY, S. Anlam. **Banka Hukuku'ndaki Gelişmeler**, Güncel Hukuk, Şubat 2006 Sayı: 26.

ALTAY, Sıtkı Anlam. **Bankaların Ana Sözleşme Değişikliklerinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Yetkilerine İlişkin Düşünceler**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Beta Basım Yayın Dağıtım AŞ., Yıl 1, Sayı 1, Ocak 2002.

ARIKAN, Mazhar. **Suç Mefhumu. Suç ve Cezaların Kanuniliği Prensibi ve Müteselsil Suçlar**, Adalet Dergisi, Yıl: 54, Mart-Nisan 1963.

Avrupa Birliği Bankacılık Sektöründe Destek Hizmeti, Avrupa Merkez Bankası, Çeviren: TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 51, 2004.

AYDIN, Aydan. **Bilanço Dışı İşlemler**, Bankacılar Dergisi, Sayı 34, 2000.

BAKIRCI, Yasin. **Elektronik İmza Kanunu Çerçevesinde Yetki ve Bildirim**, [http://www.eimza.gen.tr/templates/resimler/File/makaleler/Elektronik imza kanununda_Yetki_Yasin_BAKIRCI.doc](http://www.eimza.gen.tr/templates/resimler/File/makaleler/Elektronik_imza_kanununda_Yetki_Yasin_BAKIRCI.doc), (12.10.2005)

Bankacılık Hizmetleri, İnternet Bankacılığı nedir?
http://www.kobiline.com/tr/bilgi_bankasi/bankacilik.asp (08.01.2006)

Bankalarda İç Denetim Sistemleri, <http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/denetim.doc>, (09.10.2005)

Bankalarda Kurumsal Yönetim TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 32, 2000.

Bankaların Müşterilerini İncelemesi (Customer Due Diligence for Banks), Bankacılar Dergisi, Sayı 39, 2001.

Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme, Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2004,.

BİLGİN, Tefrik. **Finansal Hizmetler Kanunu Tasarısı Taslağı**, Bankacılık Sorunları Sempozyumu Açılış Konuşması, http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/sunumlar/ankara_univ_semp.pdf (28.09.2005)

BİRSEL, Mahmut T. **Banka Kavramı ve Bankaların Sınıflandırılması**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: II, Sayı:4, Temmuz 1964.

DÖNMEZER, Sulhi. **Hukuk ve Hayat**, İ.Ü.H.F. Cilt:XXI, 1957.

DURSUN, Selman. **Bankalar Kanunu'nda Yer Alan Suçlara İlişkin Usuli Hükümler ve Cezaların İnfazı**, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt III, Avrupa Hukuku, Uluslararası Ekonomi Hukuku, Kamu Hukuku, Beta İstanbul 2003.

- ERDEM, Ercüment. **Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda (Yoğunlaşmalarda) Yan Sınırlamalar**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, Ocak 2002.
- ERTURGUT, Mine. **Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-belge ve E-imza**, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2003.
- Euro Alanında Repo Piyasasının Özellikleri**, Avrupa Merkez Bankası, Bankacılar Dergisi, Sayı 44, 2003.
- Fon Transfer Sistemi ve Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Nisan 2002.
- GÜNAL, Mehmet **Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği**, s.11, http://195.155.145.1/turkce/yayinlar/kitaplarkRK_BANKACILIK.zip d(29.09.2005)
- HELVACI, Mehmet. **Kıyı Bankacılığı Kavramı ve Kıyı Bankacılığının Yararları**, Prof. Dr. Ömer TEOMAN'a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt I., Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Mayıs 2002.
- HİMMETOĞLU, Buket. **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli**, Bankacılar Dergisi, Sayı 55, 2005.
- İşletme Risklerinin Yönetim ve Denetimi İçin Sağlam Uygulamalar**, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Bankacılar Dergisi, Sayı 46, 2003,
- KÜÇÜK, Erdoğan. **Günümüz Ödeme Sistemleri-Araçları, Türkiye Uygulaması**, <http://www.kktcmb.trnc.net/baskan-konusma/lira-s11-07-99-a.pdf> (03.11.2005)
- KÜHNE, Hans-Heiner. **Hukuk devleti ilkesi ve Bankalar Kanunu bağlamında Türkiye Uygulamaları**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sy.03, Nisan 2005.
- MAHMUTOĞLU, Fatih S. **Back to Back, Fiduciary, Off Shore Bankacılık İşlemleri Bağlamında Bankalar Kanununun 22/3 ile 22/4. Maddeleri Arasındaki Farklar**, Hukuki Perspektifler Dergisi, Sy.03, Nisan 2005.
- Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey ve Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği tarafından, (TSPAKB) Mayıs 2005.http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf
- NİŞANCI, Yılmaz. **Yayın Etiği: Yayında İzinler ve Haklar**, Cilt: 30, Sayı: 12, İstanbul, Aralık 2002, <http://www.tkd.org.tr/dergi/archive.php?offset=6&where=&action=content&cid=107>
- ONURSAL, Erkut. **Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor**, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan2001/finansal.htm> (10.10.2005)
- Operasyonel Risk Veri Tabanı**, TBB Operasyonel Risk Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2004.

- ÖZGEN, Eralp. **Bankalar Yasası'nda Yer Alan Adli Suç ve Cezalar**, Bankacılar Dergisi, Sayı 39, 2001.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Banka Yolsuzlukları ve Zamanaşımı Sorunu**, Türk Hukuk Dergisi, S: 71, Ocak 2003.
- ÖZGENÇ, İzzet. **Tüzelkişinin Sorumluluk Ehliyeti, Anayasa Mahkemesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler**, Reha Poroy'a Armağan, İstanbul 1995.
- REİSOĞLU, Seza. **Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları**, Bankacılar Dergisi, Sayı 49, 2004.
- REİSOĞLU, Seza. **Banka Teminat Mektupları ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Bankacılar Dergisi, Sayı 43, 2002.
- REİSOĞLU, Seza. **Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları**, Bankacılar Dergisi, Sayı 48, 2004.
- REİSOĞLU, Seza. **Hukuki Açıdan Akreditif ve Uygulama Sorunları**, <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/sr%2Dkonferans%2Dseza.doc> (11.11.2005)
- Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi**, <http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/sunumlar/riskmanagementNY.pdf>, (07.10.2005)
- SANCAKDAR, Oğuz. **İdare Hukuku Yönüyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Kısa Bir Değerlendirmesi**, Bankacılar Dergisi, Sayı 37, 2001.
- Sermaye Piyasası Araçları Alım-Satım ve Repo-Ters Repo İşlemleri Sözleşmesi**, http://www.kocanalist.com/about_us/pdf/sozlesmeler_I_2003.pdf, (26.10.2005)
- SÖZÜER, Adem. **Yeni Bankacılık Kanununda Suçlar ve Yaptırımlar**, HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı:05, Aralık 2005.
- TANÖR, Reha. **Sermaye Piyasası Kanunu'nun Kamunun Aydınlatılmasına İlişkin Düzenlemeleri ve Bunların Bankalar Kanunu'na Tabi Kuruluşlara Uygulanabilirliği**, Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ., Yıl 1, Sayı 1, Ocak 2002.
- TAŞPINAR, Gökhan. **Türk bankacılık sistemi ve risk yönetimi**, (http://www.dunyagazetesi.com.tr/news_display.asp?upsale_id=119972&from=tellafriend&section=dunya) (18.12.2005)
- TEKİNALP, Ünal. **Bir Bankanın Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na Devri ve Hukuki Sonuçları**, Bankacılar Dergisi, Sayı 45, 2003.
- Ticaret Finansmanı, Gayrinakdi Krediler**, http://www.teb.com.tr/2004/kurumsal_ticari_hizmetler.asp?id=4 (04.12.2005)
- Ticari Krediler**, <http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (13.12.2005)

Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı,
<http://www.kgm.adalet.gov.tr/ticarisirbankasirrimusterisirrikanunu.htm>

TOROSLU, Nevzat. ERSOY, Yüksel. **Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı** in; Türk Ceza Kanunu Reformu, (Makaleler, Görüşler, Raporlar) İkinci Kitap, (Editör: Teoman ERGÜL), TBB Yayınları No:71, Ankara 2004.

Türk Finans Sisteminde Katılım Bankaları, Türkiye Katılım Bankaları Birliği,
[http://www.ofkbir.org.tr/resimler/Katılım%20Banakalarının%20Türkiye%20Ekonomisi%20ve%20Finans%20Sektöründeki%20Yeri%20ve%20Önemi%20\(Sunum\).ppt](http://www.ofkbir.org.tr/resimler/Katılım%20Banakalarının%20Türkiye%20Ekonomisi%20ve%20Finans%20Sektöründeki%20Yeri%20ve%20Önemi%20(Sunum).ppt)

UZ, Reha. **Risk Yönetimi ve Basel II'nin Finans Sektörü ve Firmalara Etkileri,**
<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/20nisan/risk.ppt#268,1>, (07.10.2005)

ÜZÜLMEZ, İlhan. **Yeni Türk Ceza Kanununda Zimmet Suçu,** HPD Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı:05, Aralık 2005.

YAVUZ, Salih Tanju. **Risk Yönetimi 'İçeri' Aktif Pasif Yönetimi 'Dışarı' (mı?) "Aktif Pasif Komitesi (APKO) Faiz Riski Yönetiminin Neresinde?"**, Bankacılar Dergisi, Sayı 41, 2002.

YAVUZ, Ulaş. GÜRCAN, Osman. **Uluslararası Finans, Uluslararası Bankacılık,**
<http://politics.ankara.edu.tr/~karatepe/ifinance/UluslB.pdf>(08.11.2005)

YILDIRIM, Oğuz. **Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler,** <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/turk.htm> / (20.12.2005)

Tezler

DURSUN, Selman. **Ekonomik Suçlar ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.

GÜVEN, Çiğdem. **Banka ve Müşteri Sırrının Korunması ve Ülke Uygulamaları,** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Uzmanlık Tezi, Ankara 2004.

Gazeteler

Ben bilmem bürokrat bilir Ben bilmem başkan bilir, Hürriyet Gazetesi, 20.06.2003

Engin Akçakoca için suç duyurusu yolda, Hürriyet Gazetesi, 02.12.2003

Engin Akçakoca ifade verdi (22 Ekim 2003), <http://www.ntvmsnbc.com/news/240371.asp>

Temizel'e göre sorumluluk murakiplarda... 15.02.2005, <http://www.haberx.com/n/176323/temizele-gore-sorumluluk-murakiplarda.htm>

Zekeriya Temizel: İmzaladığım rutin bir tebliğ yazısı. Vatan Gazetesi, 26.01.2005

İnternet Kaynakları

<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan2001/finansal.htm> (10.10.2005)

<http://analiz.ibsyazilim.com/egitim/repo02.html> (26.10.2005)

<http://forensic.freesevers.com/CEZA.HTM> (18.09.2005)

http://ozgur.beykent.edu.tr/~lokman/iyl_week8.pdf (15.11.2005)

http://ozgur.beykent.edu.tr/~lokman/iyl_week8.pdf, (17.11.2005)

<http://proje.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4389&sourceXmlSearch=h=> (19.10.2005)

<http://proje.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.5237&sourceXmlSearch=h=> (10.01.2006)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceza> (19.09.2005)

<http://turmobil.org.tr/tmudesk/f5.doc> (24.12.2005)

<http://www.acar.com.tr/root/bilgi.asp> (05.12.2005)

http://www.alomaliye.com/tmsk/tms_7_yatirimlarin_muh.doc (17.12.2005)

<http://www.avadilkazanir.com/sss.asp#5> (25.09.2005)

<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma16.doc>, (08.11.2005)

<http://www.baskent.edu.tr/~zekih/bolum3.doc> (10.09.2005)

http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/duzenlemetaslaklari/banka_kredi_kartlari_kanun_taslak.zip (12.11.2005)

http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/sunumlar/ankara_univ_semp.pdf (28.09.2005)

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/106.doc> (25.09.2005)

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/169.doc> (27. 11.2005)

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/gerekce.doc> (18.09.2005)

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc> (07.01.2006)

<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/turk.htm> / (20.12.2005)

http://www.dunyagazetesi.com.tr/news_display.asp?upsale_id=119972&from=tellafriend&section=dunya (18.12.2005)

<http://www.egm.org.tr/terimler.asp> (06.12.2005)

<http://www.ekonomist.com.tr/apps/dictionary.app/dictionary.php/es.dict/kambiyo> (15.11.2005)

<http://www.finansportfoy.com/docs/pdf/link3.pdf> (05.12.2005)

<http://www.geocities.com/bilmuhweb/hizlibakis/muhasebecininsozlugu.htm> (01.11.2005)

<http://www.haberx.com/n/176323/temizele-gore-sorumluluk-murakiplarda.htm> (23.02.2005),

<http://www.hsbc.com.tr/KurumsalBankacilik/TicariFinansman/GayriNakitKrediler.asp> (01.12.2005)

<http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~7@nvid~303749,00.asp> (05.03.2006)

<http://www.iaosb.org.tr/vlibrary.nsf/0/839c811940a674d7c2256e12002f53a6?OpenDocument> (11.11.2005)

<http://www.isbank.com.tr/yatirim/y-yatirim-eurobond-icborclanma.html>) (04.10.2005)

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/ticarisirbankasirrimusterisirrikanunu.htm> (19.01.2006)

<http://www.kkbb.org/38-97.htm> (18.11.2005)

http://www.kobiline.com/tr/bilgi_bankasi/bankacilik.asp (08.01.2006)

<http://www.milliyet.com.tr/2005/12/20/ekonomi/aeko.html> (26.02.2006)

<http://www.ntvmsnbc.com/news/240371.asp> (24.03.2006)

[http://www.ofkbir.org.tr/resimler/Katılım%20Banakalarının%20Türkiye%20Ekonomisi%20ve%20Finans%20Sektöründeki%20Yeri%20ve%20Önemi%20\(Sunum\).ppt](http://www.ofkbir.org.tr/resimler/Katılım%20Banakalarının%20Türkiye%20Ekonomisi%20ve%20Finans%20Sektöründeki%20Yeri%20ve%20Önemi%20(Sunum).ppt) (06.10.2005)

http://www.ofkbir.org.tr/resimler/OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt#319,9,Slayt_9 (28.10.2005)

<http://www.riskyonnetimi.com/faizriski.asp> (21.12.2005)

<http://www.spk.gov.tr/#> (20.11.2005)

http://www.spk.gov.tr/kobi/kobi_brosuru.html, (30.11.2005)

http://www.spk.gov.tr/kyd/pys/arastirma_raporlari/yatirim_danismanligi_arastirma.pdf,
(03.12.2005)

http://www.spk.gov.tr/kyd/pys/pys_index.html?tur=pys, (05.12.2005)

http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/mkyf/mkyf_tanitimrehberi.htm (05.12.2005)

<http://www.takasbank.com.tr/tr/Hizm/fs01.htm> (12.11.2005)

<http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/default.aspx?dil=TR> (30.09.2005)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/tbb/tbb%20%2D%20kredi%20kartlari%20hakkinda%20duyuru.doc>, (13.11.2005)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/teblig/1012.doc> (02.10.2005)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/kredi%20kartlar%FD.doc>, (13.11.2005)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/temel%5Fbankacilik/ticari%20krediler.doc> (15.03.2006)

http://www.tbb.org.tr/turkce/temel_bankacilik/D%C3%B6vizli%20%C3%A7ekler.doc
(13.11.2005)

<http://www.tbb.org.tr/v12/asp/bankalarimiz1.asp> (30.09.2005)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss198m.htm> (19.03.2006)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss1m.htm> (09.12.2005)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss293m.htm> (07.03.2006)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss671m.htm> (27.03.2006)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss301m.htm> (17.03.2006)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss901m.htm>(18.09.2005)

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss972m.htm> (03.01.2006)

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#bapp (31.11.2005)

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#vadelislem (18.11.2005)

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/3-H3.doc> (14.11.2005)

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/documents/EFT_kitapcik.pdf, (04.11.2005)

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/II2Tr.htm> (05.11.2005)

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/documents/EFT_kitapcik.pdf,(03.11.2005)

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/I1Tr.htm>, (01.11.2005)

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/osi/II1Tr.htm>,
<http://www.tdk.gov.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=itibar> (12.01.2006)
<http://www.tdk.gov.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=veri> (08.01.2006)
<http://www.tdk.org.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=%FE%F6hret> (12.01.2006)
<http://www.tdk.org.tr/TDKSOZLUK/SOZBUL.ASP?kelime=servet&submit1=Ara>
(13.01.2006)
<http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tabid=14&lang=tr> (30.09.2005)
<http://www.tmsf.org.tr/docs/duyuru/basin/tr/TMSF'YE%20DEVREDİLEN%20BANKALARI%20MALİYETİ.doc> (17.03.2006)
http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/menkul_diger_arac_ileri.pdf (01.12.2005)
<http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru11> (04.12.2005)
<http://www.tspakb.org.tr/yatirimci.htm#Soru5> (23.02.2006)
<http://www.tumgazeteler.com/fc/ln.cgi?cat=33&a=753524> (24.02.2006)
http://www.ziraat.com.tr/kurumsal/dis_ticaret.html#vesaik (30.10.2005)
<http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf> (08.12.2005)